

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

MUHYÎ
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DİVANI

DOKTORA TEZİ

MUSTAFA ARSLAN

ANKARA 2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

MUHYÎ
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DİVANI

DOKTORA TAZİ

MUSTAFA ARSLAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AHMET MERMER

ANKARA 2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

MUHYÎ

HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DİVANI

DOKTORA TEZİ

Tez Jürisi Üyeleri

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi.....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / IX

KISALTMALAR / XI

GİRİŞ / 1

Eski Türk Edebiyatında Nazire, Nazirecilik ve Muhyî Divanı / 1

1. MUHYÎ'NİN HAYATI / 21

1.1. Soyu / 21

1.2. Babası / 23

1.3. Doğumu / 23

1.4. Adı ve Mahlası / 24

1.5. Eğitimi / 24

1.6. Görevleri / 25

1.7. Hac Ziyareti / 26

1.8. Şeyhülislâm Olması / 26

1.9. Tasavvufî İlgisi / 27

1.10. Mizacı / 27

1.11. Ölümü / 28

1.12. Şairin Tezkirelerdeki Biyografileri / 28

1.12.1. Sehî Beg, *Heşt Bihişt* / 28

1.12.2. Lâîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ* / 30

1.12.3. Âşık Çelebî, *Meşâcirü's-Şu'arâ* / 30

1.12.4. Kınalı-zâde Hasan Çelebî, *Tezkiretü's-Şu'arâ* / 32

1.12.5. Mecdî, *Hadâicü's-Şa'âcîk* / 34

1.12.6. Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'arâ* / 38

1.12.7. Riyâzî, *Riyâzü's-Şu'arâ* / 39

1.12.8. Fâcizî, *Zübdetü'l-Eş'âr* / 39

1.12.9. Müstaķîm-zâde Süleymân Sa'cdü'd-Dîn, *Devhatü'l-Meşâyih* / 40

1.12.10. *İlmiyye Sâl-nâmesi* / 42

1.12.11. Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i 'Osmanî* / 43

1.12.12. Şemsü'd-dîn Sâmi, *Ķâmûsu'l-A'clâm* / 43

1.12.13. Mehmed Tâhir, *'Osmanlı Mü'cellifleri* / 44

2. MUHYÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ ve NAZİRECİLİĞİ / 45

2.1.Kaynaklarda Muhyî'nin Şiiri / 45

2.1.1.Kaynaklardaki Şiirlerle Divandaki Şiirlerin Karşılaştırılması / 49

2.2. Muhyî'nin Şiir Hakkındaki Görüşleri / 50

2.3. Muhyî'nin Nazireciliği / 57

2.3.1. Muhyî'nin Nazire Söylediği Şairler ve Nazire Matlaları / 59

2.3.1.1. Ahmet Paşa / 60

2.3.1.2. Şeyhî / 75

2.3.1.3. Nevayî / 84

2.3.1.4. Necatî / 91

2.3.1.5. Adnî, Mahmut Paşa / 96

2.3.1.6. Sâfî, Cezerî Kasım Paşa / 99

2.3.1.7. Molla Camî / 103

2.3.1.8. Karamanlı Nizamî / 107

2.3.1.9. Hafî / 110

2.3.1.10. Atayî, İvaz Paşa-zâde / 113

2.3.1.11. Kemâl-i Hucendî / 115

2.3.1.12. Mesihî / 117

2.3.1.13. Zülalî / 129

2.3.1.14. Nesimî / 119

2.3.1.15. Yunus Emre/ 121

2.3.1.16. Şevkî / 122

2.3.1.17. Selman-ı Savecî / 122

2.3.1.18. Afitabî / 123

2.3.1.19. Sultan Selim, Selimî / 124

2.3.1.20. Tâli'î / 125

2.3.1.21. Sultan Mehmed / 125

2.3.1.22. Mağribî / 126

2.3.2. Nazirelerin Tespiti ve Karşılaştırılması / 126

2.3.2.1. Biçim / 127

2.3.2.1.1. Vezin / 128

2.3.2.1.2. Kâfiye ve Redif / 130

2.3.2.1.3. Nazım Biçimi / 132

2.3.2.1.4. Beyit Sayısı / 134

2.3.2.2. İçerik / 134

2.3.2.2.1. Tazmin Yoluyla Alınmış Bir Beyit ya da
Mısra / 135

2.3.2.2.2. Matla Beyitlerinin Benzeşmesi / 136

2.3.2.2.3. Söyleyiş Benzerliği / 137

2.3.2.2.4. Hayal Benzerliği / 138

2.3.2.2.5. Söyleyiş Özellikleri / 139

2.3.2.2.6. Söz Kalıpları / 143

2.3.2.2.7. Alışılmadık Kullanımlar / 145

2.3.2.2.8. Konu Bütünlüğü / 148

2.3.2.2.9. Nazire Söylenen Şairin Adını Anma / 150

2.3.3. Muhyî'nin Nazireciliğinin Farklı Yönleri / 151

2.3.3.1. Zemin Şiire Birden Fazla Nazire Söyleme / 151

2.3.3.2. Zemin Şiire Farklı Dilde Nazire Söyleme / 154

2.3.3.3. Nazirelerin Başlıkları / 158

3. MUHYÎ DİVANINDA BİÇİM VE İÇERİK / 159

3.1. Nazım Biçimleri / 159

3.1.1. Kasideler / 159

3.1.1.1. Biçim / 159

3.1.1.2. İçerik / 160

3.1.1.2.1. Dibace / 160

3.1.1.2.2. Na'tler / 161

3.1.1.2.3. Mev'ize / 166

3.1.1.2.4. Hatime / 168

3.1.2. Gazeller / 169

3.1.2.1. Biçim / 169

3.1.2.2. İçerik / 173

3.1.2.2.1. Aşk / 173

3.1.2.2.2. Rindlik / 175

3.1.2.2.3. Tasavvuf / 175

3.1.2.2.4. Mersiye / 177

3.1.3. Murabba / 177

3.2. Dil ve Üslûp Özellikleri / 181

3.2.1. Arkaik Kelimeler / 181

3.2.2. Deyimler / 185

3.2.3. Atasözleri ve Atasözü Değerinde Sözler / 210

3.2.4. Toplumsal ve Kültürel Hayat / 217

3.2.4.1. Dini Hayat / 218

3.2.4.2. Kadeh Duası / 220

3.2.4.3. Güneş ve Ay Tutulması / 222

3.2.4.4. Yangın Çıktığında Ezan Okuma / 224

3.2.4.5. Hat (Yazı) / 225

3.2.4.6. Nakş Bağlamak / 228

3.2.4.7. Daire Çekmek / 228

3.2.4.8. Fal Açmak / 230

3.2.4.9. El Oyunu (Bâzî-Yed, Dest-Bâzî) / 230

3.2.4.10. Gizlenbeç Oyunu / 232

3.2.4.11. Durdut Oyunu / 232

3.2.4.12. Ağaç At / 232

3.2.4.13. Tiryâk / 233

3.2.4.14. Sincab Yatak / 233

3.2.4.15. Tüfeng / 234

3.2.4.16. Âsmânî Fişek / 235

3.2.4.17. Geceleri Fener Taşıma / 236

3.2.4.18. Kılıçla Minbere Çıkma / 236

3.2.4.19. Kurban ile İlgili Âdet ve İnanışlar / 2236

3.2.4.20. Ölünün Arkasından Yemek ve Helva Dağıtma / 237

3.2.4.21. Sarığa Gül Takma / 237

3.2.4.22. Su Dağıtma / 238

3.2.4.23. Bezm / 238

3.2.4.24. Kan Bahası Vermek / 239

3.2.4.25. Yas Tutmak / 239

3.2.4.26. Gece Gündüz Eşitliği / 240

3.2.4.27. Bayram / 240

3.3. Âhenk Unsurları / 241

3.3.1. Vezin / 241

3.3.2. Redif ve Kâfiye / 243

3.3.2.1. Redif / 243

3.3.2.2. Kâfiye / 247

SONUÇ / 250

KAYNAKÇA / 253

4. MUHYÎ DİVANİ'NİN ÇEVİRİYAZILI METNİ / 264

4.1. Yazma Tanıtımı ve Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol / 264

4.2. Çevriyazılı Divan Metni / 269

ÖZET / 739

ABSTRACT / 740

GENEL DİZİN / 741

ÖNSÖZ

Muhyî (Fenârî-zâde Muhyiddin Çelebî), XVI. yüzyıl şairlerinden olup çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş, şeyhüslâmlık yapmış ve divan tertip etmiştir. Muhyî *Divanı*’nın üçte ikisi nazirelerden oluşmakta ve bir nazire mecmuası özelliği göstermektedir. Muhyî ve *Divan*’ı üzerine her hangi bir akademik çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın yapılmasının başlıca nedenlerindendir.

“Muhyî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı” adlı bu tez çalışmasının iki temel amacı vardır: İlki, kütüphanelerde tek nüshası bulunan *Muhyî Divanı*’nın metnini oluşturmak; ikincisi de oluşturulan bu metinden hareketle şairin edebiyat tarihi içerisindeki yerini belirlemektir.

Bu çalışma bir giriş ve 4 bölümden oluşmaktadır:

Giriş kısmında Eski Türk Edebiyatında nazirecilik kavramı *Muhyî Divanı*’ndaki nazirecilikle ilgili uygulamalar da göz önünde bulundurularak ana hatlarıyla işlenmiştir.

Birinci bölümünde Muhyî’nin hayatı ele alınmıştır. Dönemin tanınmış ve ayrıcalıklı ailelerinden olan “Fenârî” ailesi hakkında bilgi verilmiş daha sonra şairin tezkireler ve hakkında bilgi veren diğer kaynaklardan yola çıkılarak hayatı işlenmiştir. Bölümün sonunda şairin tezkirelerdeki biyografilerinin çevriyazılı metinlerine yer verilmiştir.

İkinci bölümde şairin edebî kişiliği ve nazireciliği üzerinde durulmuştur. Kaynaklarda onun şiiri hakkında söylenenler ve *Divanı*’nda yer verdiği şiir görüşleri değerlendirilmiştir. Edebî kişiliğinin önemli bir parçası olan nazireleri tespit edilerek hangi şaire ne kadar nazire yazdığı çıkartılmıştır. Nazirelerin tespit ve değerlendirmesinde gerekli ölçütler belirlenmiş ve nazire yazdığı şairlerin şiirleri ile karşılaştırılarak nazirecilikle ilgili farklı uygulamalarına yer verilmiştir. Nazirelerin karşılaştırılmasından çıkarılan sonuçlar değerlendirilmiş ve bu alandaki başarısı ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde *Divan*’daki şiirler biçim ve içerik yönünden ele alınarak incelenmiştir. Bu bölümde şiirler, biçimlerine göre işlenmiş, her nazım biçimi önce biçim, daha sonra içerik özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca şiirlerde dikkati çeken dil ve üslûp özellikleri ile atasözü, deyim, arkaik kelimeler tespit edilmiş sosyal ve kültürel hayatı yansıtan beyitler üzerinde durulmuştur. Bu bölümde şairin üslûbunun bir parçası olan ahenk unsurları da ele alınmış, kullandığı vezinler ortaya konmuş, kâfiye ve redif kullanımındaki başarısına değinilmiştir.

Bu incelemelerden elde edilen bilgiler, “Sonuç” bölümünde ana çizgileriyle özetlenmiş, çeşitli açılardan yararlanılan kaynaklar, “Kaynakça” başlığı altında gösterilmiştir.

Dördüncü bölümde ise *Muhyî Divanı*’nın bilinen tek nüshası esas alınarak yapılan çevriyazılı metin verilmiştir. Metnin oluşturulmasında yararlanılan nüshanın tanıtımı yapılmış, metnin hazırlanmasında izlenen yolla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Bu tez çalışmasının başlangıcından emekli olmasına yakın bir döneme kadar danışmanlığımı yürüten, hocam Prof. Dr. Cem Dilçin’e, tezimin bitme aşamasında danışmanlığımı üstlenerek son biçimini almasına katkıda bulunan hocam Prof. Dr. Ahmet Mermer’e, çalışmanın biçimlenmesinde katkıları bulunan Tez İzleme Komitesi’nin öteki üyeleri saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Tulga Ocak, Prof. Dr. İsmail Ünver ve Prof. Dr. Hasan Özdemir’e teşekkürlerimi saygıyla sunuyorum.

Mustafa Arslan

Ankara, 2006

KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kültür Merkezi
bkz.	Bakınız
by.	Beyit
C.	Cilt
ev.	Çeviren
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
dn.	Dipnot
DT.	Doktora tezi
G.	Gazel
Haz.	Hazırlayan
Hız.	Hazret, hazreti
K.	Kaside
krş.	Karşılaştırınız
Ktp.	Kütüphane
MK	Milli Kütüphane
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
M.	Murabba
No.	Numara
l.	lm, lm tarihi
S.	Sayı
s.	Sayfa
sal.	Saltanat dönemi
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü

<i>TDED</i>	<i>Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi</i>
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
<i>TDVİA.</i>	<i>Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi</i>
TTK	Türk Tarih Kurumu
Yay.	Yayınları
yk.	Yaprak
yz.	Yazma
YKY	Yapı Kredi Yayınları
YL.	Yüksek lisans
vd.	ve diğerleri

GİRİŞ

Çalışmamıza konu olan *Muhyî Divanı*’nın yaklaşık üçte ikisinin nazirelerden oluşması *Divan*’a bir “nazire mecmuası” niteliği kazandırmaktadır. Bu nedenle *Divan* üzerine yaptığımız incelemenin ağırlık noktasını da “nazirecilik” oluşturmuştur. *Muhyî Divanı*’ndaki nazirelerin karşılaştırılması ve bunlardan çıkan sonuçlar “Muhyî’nin Edebî Kişiliği ve Nazireciliği” bölümünde örnekleriyle birlikte ele alınmıştır. Burada ise daha önceden başkaları tarafından ayrıntılı bir şekilde işlenen¹ nazirecilik, tekrara düşmemek için ve konumuz gereği ana hatlarıyla işlenmiş, diğer kaynaklarda değinilmeyen, örneklerine sadece *Muhyî Divanı*’nda rastlanan bazı uygulamalar ilave edilerek yeniden ele alınmıştır.

Eski Türk Edebiyatında Nazire ve Nazirecilik

Nazirenin Tanımı

Nazire, Arapça bir kelime olup “nazara” (ن ظ ر) kökünden türemiş ve çoğulu “nezâir”dir. Nazirenin, sözlük anlamı ve bir edebiyat terimi olarak terim anlamı başlıca sözlüklerde ve bazı edebî bilgiler içeren kitaplarında şu şekilde yer almaktadır: “Bir şeye benzemek üzere yapılan şey, örnek, misl, karşılık. Bir Şairin bir şiirini takliden söylenilen şiir”², “Bir şairin şiirine müşabih olmak üzere o vezin ve kafiye de söylenen manzume”³, “Bir şiirin benzer parçası, bir şiirin benzer parçasını diğerine paralel olarak inşa etmek”⁴, “Karşılık olarak, benzetilerek yapılan davranış, söz. Başka bir manzume örnek alınarak aynı ölçü ve aynı uyakta yazılan manzume.”⁵ Nazire terimi ile ilgili diğer benzer tanımlar ise şu şekildedir.

¹ Nazirecilikle ilgili en son ve en kapsamlı çalışmayı M. Fatih Köksal yapmıştır. Köksal, nazireciliği *Mecma’ü’n-nezâ’ir* ile ilgili yaptığı doktora tezinden hareketle oldukça detaylı bir şekilde ele alıp incelemiş, daha sonra konuyla ilgili “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı” adlı bir makale yayımlamıştır. Bkz. M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî Mecma’ü’n-nezâ’ir, İnceleme, Tenkitli Metin*, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2001, I-III C., s.381; M.Fatih Köksal, “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı*, Haz.M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca, Ankara 2003, s. 215-290.

² Şemseddin Samî, *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 1996, s.1464.

³ Muallim Nacî, *Lügat-i Nacî*, çağrı Yay., İstanbul 1995, s.

⁴ Sır Cames W. Redhouse, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Çağrı ay., İstanbul 1992, s.2090.

⁵ Hasan Eren vd., *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara 1988, C.II, s.1075.

*“Bir şairin manzum bir eserine alelekser gazeline diğer bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye olmak üzere yazılan benzer şiirdir. Bunu yapmaya tanzir denilir.”*⁶

Nazireye yukarıdaki anlamların dışında farklı bazı yaklaşım getiren kaynakların başında Müstakîm-zâde'nin *Istılâhâtü's-Şi'riye'si* gelmektedir. *“Bir şairin şiirde muradını ta'bîr-i âher ile edaya dirler. Eger mefhûmları tehâlûf ve aks üze inşâd olunursa nakîz dinür.”*⁷ Benzer bir tanımda Halûk İpekten'de geçmektedir. *“Nazirenin, tanzir edilen gazelle aynı anlam doğrultusunda olması gerekir. Ters anlamda söylenmişse buna ‘nakize’ denir.”*⁸ Diğer Tanımlardan farklı olarak bu tanımlarda nazirelerde vezin kafiye ve redif birliğinin yanında “anlam birliği”nin de olması gerektiği vurgulanmaktadır. Gibb ise diğerlerinden farklı olarak nazire terimini *“bir başka şairin eserini geçmek amacıyla yazılan şiir”* olarak tanımladıktan sonra *“Nazire, geçilmeye çalışılan şiirin vezin ve kafiyesiyle hatta varsa redifiyle de aynı olmalıdır; şiirde işlenen manada naziresi yapılan şiirle paralellik arz etmelidir”* diyerek anlam birliğine işaret ettikten sonra farklı bir tanımlamada bulunmaktadır. *“Nazire terimi tek kafiyeyle sistemle yazılan şiirlerle ilgili olarak kullanılan bir terimdir. Bir şair, bir başka şairin uzun bir mesnevisine nazire yazmaya kalkıştığında bu esere ‘cevap’ adı verilir. Cevap terimi daha önceki bir şairin ‘hamse’ adı verilen beş mesnevîsinden oluşan eserler topluluğuna nazire olarak yazılan hamseler için de kullanılır.”*⁹ Benzer bir yaklaşım Tahirü'l-Mevlevî'de görülmekte ve bunu *“İran şairleri nazireye ‘cevap’ da derler*¹⁰ şeklinde ifade etmektedir.

Nazire Kavramı

Nazire konusunda yazılmış en eski müstakil yazılardan birisi Tefvîk fikret'e aittir. Fikret *“Nazire-Perdâzlık”* başlıklı bu yazısında nazireyi bir karam veya terim

⁶ Tahirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s.114; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1993, C.II, s.666; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1993, s.813; Mustafa Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1954, s.205; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 1995, s.269; İskender Pala, *Ansiklopedin Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 2009, s.385; “Nazire” *Türk Ansiklopedisi*, C.XXV, s.160.

⁷ Harun Tolasa, “18. yy. da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü: Müstakîm-zâde'nin *Istılâhâtü's-Şi'riye'si*”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.XXIV-XXV, İstanbul 1986, s.78-379.

⁸ Halûk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul 1994, s.9.

⁹ E. J. Wilkinson Gibb, *A History of Ottoman Poetry (Osmanlı Şiir Tarihi)*, Çev. Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yay., Ankara 1999, C. I, s.78-79.

¹⁰ Tahirü'l-Mevlevî, 1994, s.114.

olarak ele almamış “nazire-taklit” ilişkisi üzerinde durmuş ve bunun bizim edebiyatımızdaki uygulamalarına yer vermiştir.¹¹

Nihad Sami Banarlı “Büyük Nazireler Mevlid ve Mevlidde Millî Çizgiler”¹², “Nazire Zevki”¹³ ve “Nazire edebiyatı”¹⁴ adlı yazıları ile nazirecilik konusunu ele alıp işlemiştir. Banarlı bu yazılarında nazireyi gelenek çerçevesinde ele almış, nazirelerle ilgili genel değerlendirmelerde bulunmuş, nazirenin bir taklit olmadığını belirtmiş ve konuyu doğu ve batı edebiyatları ile karşılaştırmalar yaparak çeşitli örneklerle irdelemiştir.

Mustafa İsen “Divan Şiirinde Nazire Geleneği” adlı yazısıyla konuyu ana hatlarıyla ele almış ve gelenek ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur.¹⁵

Nazireyi bir kavram olarak esas alan ilk ayrıntılı inceleme Edith Ambros’un makalesidir. Ambros’un yazısının önemli bir bölümü, nazireyi diğer şiirlerden ayırmada yahut bir şiirin nazire olup olmadığını belirlemede dikkat edilecek bir takım ölçütlere ayrılmıştır. Ambros bu ölçütleri “harici faktörler” ve “dahili faktörler” olarak ikiye ayırır.¹⁶

M. Fatih Köksal nazire kavramını, *Mecma’ü’n-nezâ’ir* ile ilgili yaptığı çalışmadan hareketle oldukça detaylı bir şekilde ele alıp incelemiştir.¹⁷ Köksal, daha sonra konuyla ilgili “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”¹⁸ adlı bir makale yazmış -bugüne kadar nazirecilikle ilgili yapılmış en kapsamlı çalışmadır-ve nazireyi, Ambros’un tasnif tarzını da kapsayan bir bakış açısıyla ele almıştır. Nazirenin zemin şiirle ilişkisini, *Mecma’ü’n-nezâ’ir*’deki tespitleri

¹¹ Tefik Fikret, “Nazire-Perdâzlık”, *Tefik Fikret’in Dil ve edebiyat Yazıları*, Haz. İsmail Parlatır, TDK yay., Ankara, 1993, s.12-13.

¹² Nihad Sami Banarlı, “Büyük Nazireler Mevlid ve Mevlidde Millî Çizgiler”, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri I*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1976, s.267-272

¹³ Nihad Sami Banarlı, “Nazire Zevki”, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri I*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1976, s.263-266.

¹⁴ Nihad Sami Banarlı, “Nazire edebiyatı”, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yay., İstanbul 1987, C.I, s.466.

¹⁵ Mustafa İsen, “Divan Şiirinde Nazire Geleneği”, *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yay., Ankara 1997, s.326-331.

¹⁶ Edith Gülçin Ambros, “Nazire The Will-o’-the Wisp of Ottoman Divan Poetry”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, S.79, Wien 1989, s. 57-83.

¹⁷ M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî Mecma’ü’n-nezâ’ir, İnceleme, Tenkitli Metin*, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2001. Köksal, s. 215-290.

¹⁸ M. Fatih Köksal, “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı*, Haz. M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca, Ankara 2003, s. 215-290,

doğrultusunda “**Dış yapı**” (nazım biçimi, vezin, kâfiye ve redif, beyit sayısı) ve “**İçyapı**” (söz kalıpları, muhteva birliği, nazire yazılan şairin adını anma, belirli bir uzunlukta veya orijinallikte redife sahip olma, nazire yazılan şiirdeki muhteva veya ifade bakımından sıra dışı bir özelliğin uygulanması) başlıkları altında ortaya koymuştur.

Cemâl Kurnaz “Osmanlı Şair Okulu” adlı yazısı ile nazireciliği, bir mektep olarak ele almış ve şairlerin yetişmesi açısından önemini vurgulamıştır.¹⁹

Nazire-Cevap

Burada yeri gelmişken hemen “nazire” ve “cevap” terimlerinin kullanımı konusuna değinmek gerekir. Konuyla ilgili öncelikle tezkirecilerin bu terimleri nasıl kullandıklarını görelim: Sehî, Çâkerî Sinan Beg için “*Zahîr-i Faryâbî kasayidine bazı ‘cevab’ dimişdür*” ; Kurbî için “*Necatî’nin ‘koynuna’ redifli bir gazeli var o gazel Necatî’nin haylî müftehiri idi, ana ‘cevab’ dimişdür*” ; Latifî’nin, Tâbi’î ve Zamanî için “*Mesihî’nin Şehrengizine andan yeg kimse ‘nazire’ dimemişdi*” ; “*Ahmed Paşa’nın Ateş gazeline andan yeg ‘nazire’ kimesne dimemişdür*”²⁰; Riyazî, Cinanî için “*Azerî Çelebî’nin Nakş-ı Hayalî’ne ‘nazire’ dimişdür*” ; Niyazî-i diger için “*Ahmed Paşa’nın ekser kasaidine ‘cevab’ dimişdür.*”²¹

Âgâh Sırrı Levend “nazire” ve “cevap” terimleri ile ilgili olarak “*Nazireye ‘cevap’ da denilir. Şair üstad saydığı şairin eserinin konusunu da almaz. Yalnız veznini, biçimini ve esasını alır; benzerini meydana getirmekle üstadın eserine ‘cevap’ vermiş olur.*”²² ifadesini kullanmaktadır. Cem Dilçin nazire terimi ile ilgili bilgi verirken “*Nazirenin çoğulu ‘nezâir’dir. Nazire yazmak yazıldığı devir içinde ‘tanzir etmek, nazire yazma, nazire söyleme, nazire deme, cevap deme’; nazire yazıcısı da ‘nazire-gû, nazire-perdâz’ denildiğini söylemektedir. M. Fatih Köksal ‘cevap’ terimi ile ilgili olarak ‘Cevap kelimesinin nazire ile eşdeğer olup olmadığı tartışmaya açık bir meseledir’*” dedikten sonra konuya “*Öyle anlaşılıyor ki gazel,*

¹⁹ Cemâl Kurnaz, “Osmanlı Şair Okulu” *Journal of Turkish Studies*, Günay Kut Armağanı 27/II, 2003, s.403-420.

²⁰ Harun Tolasa, *Sehi, Latifî, Âşık Çelebî Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ege Üniversitesi Yay., İzmir 1983, s. 270.

²¹ Filiz Kılıç, *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ Yay., Ankara 1998, s.310.

²² Âgâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*, TTK Yay., Ankara 1988, s.70.

kaside ve diğer nazım şekillerine yazılan, hatta bir eserin tümüne yazılan nazireler için de kullanılmış olmakla beraber ‘cevab’ kelimesi bir ‘terim’ olarak daha ziyade mesnevilere yazılan nazireleri kapsamaktadır” biçiminde bir yaklaşım getirmiştir.²³

Muhyî Divanı’nda ise hem “nazire”nin hem de “cevap”ın kullanıldığı beyitler bulunmaktadır:

Egerçi bir gâzel eyler **naẓîre** emrini itmâm
Velî bâķîleri şîcr ehline izhâr-ı kudretdür (Muhyî G.CLXXV/8)

İşidenler bu eşcârüm benüm inşâf idüp dirler
Bunuñ her beyti Şâfî şîcrine raċnâ **cevâb** ancaķ
(Muhyî G.CCCLXV/9)

Bütün bu örneklerden hareketle “nazire” ve “cevap” terimleri ile ilgili olarak şunları söylemek mümkündür: Gibb’in söylediği gibi gâzel vb. tek kafiyeli nazım biçimleri için “nazire”, mesnevîler için “cevap” terimini kullanmak doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmüyoruz. Ayrıca Tahirü’l-Mevlevî’nin dediği gibi “cevap” terimi, sadece İranlılar tarafından kullanılan bir terim de değildir.

Gerek tezkireciler tarafından bu terimlerin yan yana kullanılışı, gerekse *Muhyî Divanı*’nındaki örnekler “nazire” ve “cevap” terimlerinin Divan Edebiyatı geleneği içerisinde eşdeğer olarak kullanıldıklarının bir göstergesi olduğunu düşünüyoruz.

Nazirede Bulunması Gereken Özellikler

Biçime Bağlı Özellikler

Vezin

Vezin birliği, iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Nazirecilik ile ilgili teorik bilgi veren kaynaklarda zemin şiirle, farklı vezinde nazire yazılabileceğine dair bir bilgiye rastlamadık. Hemen hepsinde nazirenin tanımı yapılırken “vezin birliği” ilk önce sayılan ölçütler arasında yer almaktadır. Ancak Edirneli Nazmî’nin *Mecmaü’n-nezâir*’i²⁴ ve Eğirdirli Hacı

²³ Köksal, 2003, s.220.

²⁴ Köksal, 2001, s. 14 ; Köksal, 2003, s. 229.

Kemal'in *Câmiü'n-nezâir*'inde ²⁵ zemin şiirle aynı vezinde olmayan nazire örneklerine yer verilmiştir.

Muhyî Divanı'nda, kafiye ve redifi aynı, içerik yönünden benzeşen fakat zemin şiirle farklı vezinde söylenmiş 5 nazire bulunduğu tespit edilmiştir. Örnekler için "Nazirelerin Karşılaştırılması Bölümü"ne bakılabilir. Her ne kadar vezin birliği nazire için en önemli hususlardan biri olsa da gerek nazire mecmualarındaki gerekse *Muhyî Divanı*'ndaki uygulamalar vezin birliğinin iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde kesin bir ölçüt olmadığını göstermektedir.

Kâfiye ve Redif

Nazirede bulunması gereken temel özelliklerden biri olarak belirtilmekte olan kâfiye ve redif bütün nazireler için belirleyici bir kural değildir. Burada hemen bunun da istisnalarının olduğunu belirtmek gerekir. Zemin şiirle, vezni aynı, kâfiye ve redifi farklı nazire örneklerinin var olduğu bilinmektedir. Bu konuda Cem Dilçin "*Bir gazele yazılan nazire, aynı vezin, kafiye ve redifte olmakla birlikte kimi zaman aynı vezinde fakat değişik kafiye ve redifte de olabilmektedir*" diyerek buna Şeyh Gâlib'in bir gazeline Nâilî'nin söylediği gazeli örnek göstermektedir. Zemin şiirle nazire arasında kâfiye ve redif bakımından farklı nazire örneklerinin varlığına Köksal *Mecma'ü'n-nezâ'ir*'den, Morkoç ise *Câmi'ün-nezâir*'den örnekler vererek dikkat çekmektedirler.²⁶

Muhyî Divanı'nda da zemin şiirle farklı kafiye ve redifte söylenmiş nazire örnekleri bulunmaktadır. Redif ve kâfiye birliği de vezinde olduğu gibi nazireler için kesin bir ölçüt olmamakla birlikte nazirede aranan en önemli özelliklerdendir.

Nazım Biçimi

Nazım biçimi nazire ilişkisi bir şairin şiirini tanzir eden nazirecilerin onu yine aynı nazım biçimiyle tanzir edip etmedikleridir. Nazire yazan şairler genellikle tanzir ettikleri şiirin nazım biçimini esas almışlarsa da bunun asla bir kural olmadığını söylemek gerekir. Çünkü nazire mecmualarında, zemin şiirden farklı nazım

²⁵ Yasemin (Ertek) Morkoç, *Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmi'ün-nezâ'ir'i, (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir 2003, s. 19.

²⁶ Köksal, 2003, s. 231; Morkoç, 2003, s. 19.

biçimleriyle söylenmiş kasidenin gazelle, gazelin kasideyle, gazelin murabba ile tanzir edildiğine dair örneklerin bulunduğu bilinmektedir.²⁷

Muhyî Divanı'nda da kasidenin gazelle, gazelin kaside ile tanzir edildiğine ilişkin örnekler bulunmaktadır.

Beyit Sayısı

Nazirecilik geleneğinde, şairlerin zemin şiirin beyit sayısını takip etmek gibi bir bağlılıkları yoktur. *Muhyî Divanı*'nda bulunan nazirelerde de böyle bir uygulamanın olmadığı görülür. Zemin şiirle nazirenin aynı beyit sayısında olup olmaması, şiirin nazire olup olmadığını belirleyici bir unsur değildir. Ancak biçimle ilgili bir özellik olduğundan burada yer verilmiştir.

İçeriğe Bağlı Özellikler

Yukarıda belirttiğimiz şekle dayalı belirleyici özelliklerden başka nazirelerde zemin şiirle aynı anlamı içermesi, benzer fikirler taşıması, konu bütünlüğü gibi bazı özelliklerin bulunması gerektiği konuyla ilgili bilgi veren çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Hatta nazirenin zemin şiiri yakalaması, onun kadar güçlü olması ve nazire söyleyenin yeni bir söz, yeni bir söyleyiş ortaya koyarak zemin şiiri geçmesi amaçlanır. Nazirecilikle ilgili içerik ve söyleyiş benzerliği gibi özellikler bir şiirin nazire sayılıp sayılamayacağından çok söylenen nazirenin başarısıyla ilgilidir.

Ayrıca iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin tespit edilmesinde ve nazire olan şiirlerin karşılaştırılmasında vezin, kafiye, redif gibi şekil özelliklerinin yanında içeriğe bağlı bazı özellikler de kısaca şu şekilde sıralanabilir:

Tazmin Yoluyla Alınmış Bir Beyit ya da Mısra

Tazmin, başkasına ait bir sözden kendi eserine bir unsur katmaktır. Ancak katılan sözün kime ait olduğunun bilinmesi şarttır.²⁸ Bazı şairler nazirelerinin genellikle matla beyitlerinde tanzir ettikleri şiirin bir beytini ya da bir mısraını tazmin yoluyla kullanmaktadırlar. Bu uygulama nazirelerin tespitinde oldukça önemli bir ölçüttür. Çünkü şair daha şiirinin başında nazire yazma niyetini belirtmiş olur.

²⁷ Köksal, 2001, s. 14 ; Köksal, 2003, s. 229.

Muhyî'nin nazirelerinde tazmin yoluyla alınmış beyitlere rastlanmaz ancak; mısraların varlığı dikkat çekmektedir. Tazmin yoluyla alınmış bu mısralar nazirelerin matla beytinin bir mısraı olduğu gibi gazel içerisinde beyitlerin bir mısraı biçiminde de görülmektedir.

Matla Beyitlerinin Benzeşmesi

Her şiir ve nazire için olmasa da bazı nazirelerin matla beyitlerinin bir imza niteliğinde olduğu görülmektedir. Sanki nazire yazan şair ben bu şiiri falan şaire nazire söylüyorum demek ister gibidir. Bu tarz bir nazirenin matla beyti ile zemin şiirin matla beyti arasında başta kâfiye kelimesi olmak üzere, tamlamalar, söyleyiş biçimleri, anlam ve mazmunlar açısından çok açık benzerlikler görülmektedir.

Bu durum Muhyî'nin söylediği nazirelerde de dikkati çeken önemli bir özelliktir. Nazirelerin matla beyitlerindeki bu benzerliği nazirelerin ve zemin şiirlerin matla beyitlerinin tamamının verildiği “Muhyî'nin Nazire Söylediği Şairler” bölümünde bulmak mümkündür

Söyleyiş Özellikleri

Söyleyiş özellikleri başka bir deyişle “ifade biçimi” şairlerin üslûplarının önemli bir parçasıdır. Nazirelerin söyleyiş özellikleri açısından karşılaştırılması bize aynı konuyu hangi şairin daha güzel söylediği yönünde ipuçları vermektedir. Edith Ambros nazireyi diğer şiirlerden ayırmada yahut bir şiirin nazire olup olmadığını belirlemede kullanılan faktörleri sıralarken cinas, tezat , soru-cevap gibi özellikleri dahilî faktörler arasında saymaktadır.

Söz Kalıpları

Zemin şiirde kullanılan belirli söz kalıpları nazirelerin önemli bir kısmında da benzer şekillerde tekrar edilmektedir. Bu kalıp ifadeler her üç dilde de (Türkçe, Arapça, Farsça) bir atasözü, deyim, vecize, kelam-ı kibar şeklinde görülebilir. Bu tür kullanımlar gerek iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde gerekse iki nazire arasındaki “kudret izharı”nın görülmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bilindiği gibi şiirde bu tür söz kalıplarının kullanımı sözün değerini artırmak içindir.

²⁷ Morkoç, 2003, s. 19.

²⁸ Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989, s.269.

Aynı zamanda bir “meydan-ı sühan” olan nazirelerde de nazirelerin değerinin tartışılmasında bu tür kullanımlar önemli bir ölçüt durumundadır.

Muhyî de nazirelerinde nazire söylediği şairin kullandığı kalıp ifadeleri ya aynen ya da değişik biçimlerde kullanarak söz meydanındaki kudretini göstermeye çalışmıştır.

Paralel ve Ortak Söz Yapıları

Nazireler arasında yapılan karşılaştırma ve değerlendirmelerde bu tür belirleyici özelliklerin önemli bir yeri vardır. Çünkü paralelizm bazı şairlerin üslubunun en güçlü göstergelerindendir. Bu şairlerin şiirlerine söylenen nazirelerde onların şiirlerinde kullandıkları paralelizm, simetri ve ortak söz yapıları gibi üslûp özellikleri örnek alınmaya çalışılmıştır. Bu durum gerek iki şiir arasında nazire ilişkisinin belirlenmesinde, gerekse nazire olan iki şiirin değerlendirilmesinde önemli bir ölçüttür.

Ahmed Paşa’nın üslûbunun en belirgin özelliklerinden biri olan “paralelizm” özelliklerinin Muhyî’nin söylediği nazirelerde de görülmesi bu uygulamaya örneklik edebilir.

Söz Tekrarları

Sözü kullanma tekniğinin bir yönü olan bu tekrarlar, beytin sese dayanan iç uyumunu artırıp zenginleştirdiği gibi, anlamı da yönlendirmede etkili olmaktadır. Nazirecilikteki amaçlardan birinin de şairlerin üslûp özelliklerini taklit etmek olduğunu söylemek yanlış olmaz. Şairlerin üslûp özelliklerinin bir parçası olan bu tekrarlar onlara söylenen nazirelerde de kendini göstermektedir.

Alışılmadık Kullanımlar

Zemin şiirde biçim, anlam ve söyleyiş bakımından ilginç veya sıra dışı diyebileceğimiz bir özellik varsa bunun nazirelerde de uygulandığı görülmektedir. Bu özellik, rediflerinin tamamı Türkçe kelimelerden oluşan bir gazele söylenen nazirede de aynı uygulamanın olması, aynı kökten türemiş kelimelerin çok fazla kullanıldığı zemin şiire söylenen nazirede de bu uygulamanın tekrarlanması şeklinde görülebilmektedir.

Konu Bütünlüğü

Zemin şiirin konu bütünlüğü taşıdığı yani “yekâhenk” bir gazel olduğu takdirde ona söylenen nazirelerin de aynı konuyu işledikleri görülmektedir. Konu bütünlüğü nazirelerde bulunması gereken en önemli belirleyici özelliktir. Bu aynı zamanda bazı nazire tanımlarında da yer almaktadır. Yekâhenk bir gazele söylenen bir nazirenin de yekâhenk olmasında özellikle redif birliği yanında bu nazirelerde kelime kadrosunun da büyük oranda tekrarlandığı görülmektedir.

Nazire Yazılan Şairin Adının Anılması

Nazire yazarının tanzir ettiği şiirin şairinin adını anması bir kural değildir. Ancak nazirelerde böyle bir uygulamanın olduğunu zaman zaman görmek mümkündür. Bu tür bir uygulama nazirelerin tespitinde çok büyük kolaylık sağlamaktadır. Eğer bu bir kural olsaydı hem nazire olup olmadığı konusunda şüpheyile karşılanan bir çok husus kendiliğinden ortadan kalkmış olacak hem de bütün şairlerin sanatlarının gelişim çizgisi, kimlerden ne kadar etkilendiği belirlenmiş olacaktı. Bu durum, belirsizliğin ortadan kalkması ve nazirelerin tespitinde de oldukça önemlidir. Muhyî, nazire yazdığı şairlerden sadece birkaçını şiir içerisinde anmış ancak nazire başlıklarında kime nazire söylediğini nazire mecmualarındakine benzer bir şekilde belirtmiştir.

Nazire - Taklit İlişkisi

Bu konuyu Tevfik Fikret “**Nazire-Perdâzlık**” adlı yazısında gündeme getirmiş ve biraz da mensubu bulunduğu ekolün edebî anlayışının etkisiyle nazireciliğe bazı eleştirilerde bulunmuştur.

Fikret, bu yazısında taklidin edebiyatların oluşmasında ve gelişmesinde önemli ve olumlu olduğunu vurgular. “*Diger sanâyi’de olduğu gibi edebiyatın mucidi olan erbâb-ı dehâ da ilk eser-i tabî’atlarını tabî’at-ı külliye’yi taklid ederek meydana koymuşlar, sonradan gelenler tabî’atla beraber onları da taklid ile âsâr-ı kemâl göstermişlerdir. Her eser-i îcâd zuhur ettiği gibi kalmış olsaydı âlem-i san’atta ne terakkî görülür? Bir sahib-i deha bir şey îcâd eder; bir diğeri onu görerek başka bir*

türlüsünü vücuda getirir. Mucidin kabataslak halinde bıraktığı o şey mukallidin dest-i tecdîinde bir derece kesb-i mükemmeliyet eyler. Sanayi’de terakkî dahi böylelikle hasıl olur.” Bu ifadeleriyle “taklid”in “iktibas” ve “intihal”den ayrı olduğunu belirtmektedir.

Nazire ile ilgili olarak ise nazireciliğin intihal sayılamayacağını ancak taklid seviyesine de ulaşmadığını ifade etmektedir. *“Bizde ma’lum ve mer’î olan tarzıyla nazîre-nüvîslik vakı’a intihal addedilemez ise de -yukarıda beyan ettiğimiz şerâiti hâiz olmadığı için- taklidde sayılmaz. Nazirelerimiz yek diğerinin olsa olsa bazı noktaları değiştirilmiş ve binâenaleyh kıymet-i asliyesini de kaybetmiş birer nüsha-i sâniye veya sâlise veya âşiresidir. Bunun içindir ki tanzir edilmek şerefine mahzar olan sühan-verânımız ekseriyetle nazirecilerine fâik ve ‘el fazlû li’l-mütekdimm’ hükmüne bi-hakkın lâıyk görülürler.”*²⁹ Fikret’in nazireciliğe yönelttiği asıl eleştiri kendisine nazire söylenen birkaç büyük şair hariç tutulursa geriye kalanların şekil ve muhteva açısından birbirinin aynı olmasıdır. Ona göre nazire adı altında yazılan şiirlerin hemen hepsi aynı kişinin kaleminden çıkmış hissi uyandırmaktadır. Bu nedenle nazireciliği edebiyatımız açısından olumlu bulmamaktadır.

Nazirecilikle ilgili bilgi veren kaynakların çoğunluğunun nazire-taklit ilişkisi konusunda Tevfik Fikret’le aynı görüşte oldukları söylenemez. Nihad Sami Banarlı *“Gerek Doğu gerek Batı edebiyatında aynı eserin, bu edebiyatların birçok şairleri tarafından tekrar tekrar yazıldığı görülür. Bu tekrarları taklit sanmak hatadır. Bunlar eski üstadların izinde bir saygı yürüyüşüdür.”*³⁰ ifadeleriyle nazireciliğin genel anlamda taklit olmadığını vurguladıktan sonra *“İkinci, üçüncü şairlerin elinde alelade bir benzetme, bir özeniş ve bir taklit olan nazire, birinci sınıf şairleri elinde bir bütünleştiretir.”*³¹ sözleriyle de nazireciliğin uygulamadaki durumuna işaret etmektedir.

A. Sırrı Levend ise nazireciliğin bu günkü anlamda bir taklit olmadığını tanzir edilen şiirin bir benzeri olduğunu söylemektedir. *“Nazire, İslâmî edebiyatta bu günkü anlamıyla bir taklit değildir. Şair, sevdiği ve saydığı bir şairin her hangi bir şirini beğenir; aynı vezin ve kafiye ile onun benzerini meydana getirir. Aldığı*

²⁹ Parlatur, 1993, s.12.

³⁰ Banarlı, İstanbul 1976, s.267

³¹ Banarlı, İstanbul 1976, s.263

*yalnız vezin ve kafiye'dir. Nazirenin aslıyla bir benzerliği olmayabilir. Çok kez bu nazire aslından üstün düşer. Bunun taklit ile hiçbir ilgisi yoktur.”*³²

Nazire-taklit ilişkisi şairlerin yetişme dönemlerinde biraz daha hoş görü ile karşılanmaktadır. Bu durum, her şairin sanatının başlangıç yıllarında bir taklit ve araştırma döneminin olduğu, nazire söyleme yönteminin bir okul niteliği taşıdığı ve şairin önündeki hazır modeli taklit ederek, onun bir benzerini yazmaya çalışarak ustalık kazandığı³³ biçiminde değerlendirilerek bunun şairin şiir yazma becerisini geliştiren bir çeşit “şiir meşki” olduğu³⁴ vurgulanmaktadır. Ancak nazireciliği belirli bir seviyeden ileri götüremeyenlerde taklitçilikle suçlanarak eleştirilmektedir. Bu durum, “*Nazireciliği divan şairleri arasında bir şiirin vezin, kafiye ve redif açısından taklidi olarak görenlerin, bir nazirede asıl amacın şairin üslûp özelliğini ve sanatçı kişiliğini göstermek olduğunu unutarak biçim benzeyişi düzeyinden ileri götüremeyenlerin olduğu*”³⁵ şeklinde ifade edilmektedir.

Nazire - Telif - Tercüme - Çeviri İlişkisi

“Mesnevilere yazılan nazireler” konusunda gündeme gelen bu ilişki özellikle İranlı şairlerin çalışmalarının bizim şairlerimize etkileri ve bu etkilenmenin derecesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu konuda çeşitli değerlendirmeler yapan A. Sırrı Levend önce Bertels’in şu görüşlerine yer vermektedir: “*Farsça’dan çevrilen eserleri Batı’daki anlamıyla ‘tercüme’ saymak asla doğru değildir. Avrupalı Türkologların bu Türkçe eserleri okumadan ‘Fars eserlerinin kötü tercümeleri’ hükmünü vermeleri çok yanlıştır. Bu eserlerde öyle parçalar vardır ki ilk müellifin eserinden daha yüksek bir sanat değeri taşır. Şairler ele aldıkları konuları yeniden işlemişler ve eserlerine alçak gönüllülükle ilk müellifin eserinin adını vermişlerdir.*” Nazire-tercüme ilişkisi konusunda Levend, daha sonra mesnevilere söylenen nazirelerle ilgili olarak şunları söylemektedir: “*İslâmî edebiyatta bir şair başka bir şairin şiirlerine nazireler söyler. Burada şairin aldığı yalnız vezin ve kafiye'dir. Şair Leylâ ve Mecnun, Yusuf ve Züleyhâ gibi her şairin el atıp işlediği bileşik konuları da*

³² Levend, 1988, s.70.

³³ Dilçin, 1986, s. 109.

³⁴ Kurnaz, 2003, s.409.

³⁵ Dilçin, 1986, s. 109.

seçebilir. Eğer aldığı konuyu işlerken ona yeni öğeler katabilir ve başka bir özellik verebilirse, kişisel bir eser meydana getirmiş olur."³⁶

Tercüme ve çeviriyi "kültür ya da edebiyatın yeniden şekillendirilmesi olarak gören çeviribilim uzmanları nazireciliği de bu alan içerisinde değerlendirmektedirler.

Walter G. Andrews "Çeviri ve Aktarma Bağlamında Osmanlı Divan Şiirini Yeniden Düşünme ile ilgili Öneriler" adlı yazısında nazireyi "modern anlamda çeviri ve özel bir biçim" olarak değerlendirmekte ve bunu "şairlerarası" kavramıyla Osmanlı şiir sanatında "paralel şiir" ya da "cevap şiiri" ile ilişkilendirmektedir. Andrews, nazirenin çoğunlukla Fars lirik şiirini olduğu gibi diğer Osmanlı liriklerini de tercümede bir araç olarak işlev gördüğünü söyler.³⁷

"Translation and *Terceme* as *Nazire* (Terceme ve Nazire Olarak Çeviri)" başlıklı yazısında Saliha Paker, "terceme"yi 13-20. yy.lar arasındaki geniş bir Osmanlı çevirisini kapsayan kültüre özgü bir kavram olarak ele alır. Bu yolda yalnız tercüme değil "nazire" de bir kavram ve uygulama olarak bu sürece dahil edilmiştir. Paker'e göre 13. yy.dan beri yapılan tercüme ve 15. yy.dan itibaren yaygınlaşan nazire, kültüre bağlı çeviri kavramları olup çeviri söyleminde "terceme" ve "nazire" olarak adlandırılırlar.³⁸

Cemal Demircioğlu, Osmanlıca'daki çeviriyle ilgili terim ve kavramların tarihi ve çeviri uygulamaları üzerine yaptığı çalışmada Osmanlı kültüründe çeviri olgusunu, tarihsel sürekliliği göz ardı etmeden, modern kavram olan "çeviri" ile değil "teceme" ve onunla ilişkili uygulamalar ile düşünmek gerektiğine işaret etmiş, nazire/tanziri de bu uygulamalar içinde değerlendirmiştir.³⁹ Demircioğlu bir başka yazısında, bibliyografya denemelerinde ve değerlendirmelerinde bazı araştırmacıların Osmanlı kültüründeki tercüme kavramının geniş bağlamına genellikle dikkat

³⁶ Âgâh Sırrı Levend, *Ali Şir Nevayî, Hayatı, sanatı ve Kişiliği*, TDK Yay., Ankara 1965, C.I, s.82.

³⁷ Walter G. Andrews "Starting Overagain: Some Suggestions for Rethinking Ottoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission", *Crosscultural Transgressions, research Models in Translation Studies II Historical and Ideological issues*. Theo Hermans, Haz. Manchester UK and Northampton MA: 15-40.

³⁸ Saliha Paker, "Translation as Terceme and Nazire Culture-bound Concepts and their Implications for a Conceptual Framework for Research on Otoman Translation History", *Crosscultural Transgressions, research Models in Translation Studies II Historical and Ideological issues*. Theo Hermans, Haz. Manchester UK and Northampton MA: 120-143.

etmediklerini, eserlerin kendileri için kullandıkları kavram ve terimleri göz ardı ederek, kendi modern kavram ve tanımlarıyla eserleri sınıflandırmaya çalıştıklarını söylemektedir. Telif ve tercüme eserlerin değerlendirilmesinde *taklid ve tanzir* edilen eserleri, tercümeyle ilişkili kavramlar altında sınıflandırmak gerektiğine işaret etmektedir.⁴⁰

Zehra Toska, Eski Türk edebiyatı alanında “tercüme” ve “telif” eserlerin adlandırılması konusunu ele aldığı yazısında, *“Tercüme eserlerle telif eserler arasında kalan eserlere ne ad verileceği konusunda, ayırt edici bir terim olarak gelenekte olduğu gibi ‘nazire’ denilmesi ve ondan sonra bu eserin neden nazire sayılması gerektiğinin irdelenmesi daha doğru olmaz mı? Geleniğin bize sunduğu bu imkandan, var olan bu tanımdan yararlanamaz mıyız? Günümüzde de bu ayırt edici terim, ‘nazire’, bu tür tercümelerin adı olarak kullanılamaz mı?”*⁴¹ biçiminde bir yaklaşım getirmektedir.

M. Fatih Köksal, mesnevîlerin telif mi, tecüme mi nazire mi olduğunun tespiti konusunun kayda değer bir problem olduğunu ve elimizde kesin bilgiler, kayıtlar veya eserde çok bariz işaretler bulunmadığı takdirde bir mesnevînin nazire olup olmadığı meselesinde söylenecek sözlerin, subjektif değerlendirmeler yahut sadece birer “görüş” olmaktan öteye gidemeyeceğini belirtmektedir.⁴²

Burada şunu hemen belirtmek gerekir ki nazirelerle ilgili telif-tercüme-çeviri ilişkisi konusunda söylenenler sadece mesnevîler üzerinde odaklanmış durumdadır. Diğer nazım biçimleriyle ilgili böyle bir tartışma gündeme gelmemiştir. Bunun nedeninin bu güne kadar bu tür örneklerle karşılaşılması olduğu söylenebilir. Biz burada *Muhyî Divanı*’nda yer alan zemin şiire farklı dilde söylenen nazirelere – özellikle gazel nazım biçimiyle- yani Farsça gazele Türkçe ve Arapça nazire

³⁹ Cemal Demircioğlu, *From Discourse to Practice: Rethinking “Translation” (Terceme) and Related of Text Production in the Late Ottoman Literary Tradition*, Basılmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi İstanbul 2005, s.10.

⁴⁰ Cemal Demircioğlu, “19. Yüzyıl Sonu Türk Edebiyatında ‘Tercüme’ Kavramı” *Journal of Turkish Studies*, Kafdağının Ötesine Varmak, Günay Kut Armağanı Harvard üniversitesi 2003, 27/II, s.13-31.

⁴¹ Zehra Toska, “İleriye Yönelik Araştırmalarla İlgili Olarak Eski Türk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Olan Tercüme Metinleri Değerlendirmelerde İzlenecek Yöntem/ler Neler Olmalıdır?”, *Journal of Turkish Studies*, Âgâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı I, Harvard üniversitesi 200, 24/I, s. 291-306.

⁴² Köksal, 2003, s. 226.

söyleme, Arapça gazele Türkçe nazire söyleme gibi uygulamaların olduğuna dikkat çekmek istiyoruz. Aşağıda bu konuya değinilmiştir.

Zemin Şiire Farklı Dilde Nazire Söyleme

Nazirecilikle ilgili bu tür bir uygulamaya bildiğimiz kadarıyla şimdiye değin rastlanmamıştır. Bu nedenle olmalıdır ki ne nazire mecmuaları üzerine çalışma yapanlar ne de nazirecilikle ilgili teorik bilgi veren kaynaklar böyle bir hususa değinmemişlerdir.

Muhyî Divanı'nda Farsça ve Arapça söylenmiş nazirelerin yanında birde zemini Farsça olan şiihlere Türkçe ve Arapça nazireler, zemini Türkçe olan şiihlere Arapça nazireler söylenmiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve örnekler “Muhyî'nin Nazireciliği” kısmında verildiğinden burada sadece şiir numaraları verilmiştir.

Muhyî, Kemâl-i Hucendî'nin Farsça bir gazeline aynı vezin ve kafiye 4 adet Türkçe nazire söylemiştir (Muhyî, G.CXLVII; G.CXLVIII; G.CXLIX; G.CL).

Molla Camî'nin Farsça bir gazelinesi aynı kâfiye ve vezinde 1 Farsça ve 3 Türkçe gazel ile tanzir etmiştir. (Muhyî, G.CCCLVI; G.CCCLVI; G.CCCLVII; G.CCCLVIII). Yine Camî'nin Farsça bir gazelinesi 1 Arapça gazel ve 1 Farsça-Arapça mülemma kaside ile tanzir etmiştir (Muhyî, G.CCCLIV; K.V)

Nevayî'nin bir Türkçe gazeline bir Arapça nazire söylemiştir (Muhyî, G.LXXV). Ayrıca Muhyî, Ali Şir Nevayî'ye söylediği 57 nazirenin hiç birinde Çağatay lehçesini kullanmamıştır.

Şeyhî'nin Arapça-Farsça-Türkçe mülemma bir gazeline aynı vezin ve kâfiyede Arapça bir nazire söylemiştir (Muhyî, G.CDXLV).

Yukarıda örneklerini verdiğimiz zemin şiire farklı dilde nazire söylenmesi hemen mesnevîlerdeki benzer bir biçimde “aynı konunun aynı kalıplarda fakat farklı bir dilde yeniden söylenmesi”ni akla getirmektedir.

Zemin şiirle farklı dilde söylenen nazirelere tercüme ilişkisi yerine aynı kültür dairesi içerisinde olan edebiyatların aralarında olan etkileşim açısından bakmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Günümüzde karşılaştırmalı edebiyat bilimi uzmanları

taklit, etki, özgünlük ve metinler arasılık gibi konularda çok hoş görülü bir tutum içerisindeyler. Onların ifadelerine göre uluslar arasındaki etkileşim, meselâ Avrupa’da Alman, Fransız, İngiliz ve diğer edebiyatların kendi aralarındaki yoğun alış-verişleri doğal bir durumdur.⁴³

Konuya dil açısından farklı bir bakış açısı getiren Walter Andrews görüşlerini Osmanlı edebiyat dilinin gelişimini göz önünde bulundurarak Arap ve Fars’ın kullandığı vezin ve kalıp ifadeleri kullanmanın onun doğasında olduğunu söyler. Farsça ve Arapça ile paylaştığı kelime hazinesini onun kendi hazinesi olarak değerlendirir ve başka bir yerden ödünç alınmadığını belirttikten sonra çoğunlukla üç dilde şiir söyleyen Osmanlı şairi için tercüme işinin basit kaldığını söylemektedir.⁴⁴ Kendisini Arap ve Fars ile aynı kültür ve medeniyet dairesi içerisinde gören Osmanlı şairi bu dillerde yazılanı da kendi parçası olarak görmekte yani *mîrî malı* saymakta ve beğendiği bir Farsça veya Arapça şiiri zemin olarak alıp bunlara rahatlıkla Türkçe nazire söylemekte, bazen de Türkçe şiire Arapça nazire söylemektedir.

Zemin Şiire Birden Fazla Nazire Söyleme

Nazirecilik ile ilgili bilgi veren kaynaklarda örneklerine az rastlandığı için bu tür bir uygulamaya fazla değinilmemiştir. Yasemin (Ertek) Morkoç “*Acaba bir şair başka bir şairin zemin şiirine birden fazla nazire yazmış mıdır?*” sorusuna *Câmîü’n-nezâir*’den hareketle Gamî adlı şairin, Dâ’î’nin bir şiirine aynı vezin, kâfiye ve redifte yazılmış ve mecmuada arka arkaya verilen iki ayrı naziresini örnek göstererek “*Bu durum, belki de şairin ilk yazdığı nazireyi beğenmeyip daha iyisini yazma isteğinden kaynaklanıyor olabilir.*” şeklinde bir yaklaşım getirmiştir.⁴⁵ Ahmet Mermer tarafından yayımlanan XV. yüzyıla ait bilinmeyen bir nazire mecmuasında da bu uygulamanın bir zemin şiire iki nazire ve bir zemin şiire üç nazire söyleme biçimindeki örnekleri bulunmaktadır.⁴⁶

⁴³ Adnan Karaismailoğlu, “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Açısından Klâsik Türk Edebiyatı ile İran Edebiyatı”, *Bilig* 2002, S.23, s.141-155.

⁴⁴ Walter G. Andrews, “Starting Over Again: Some Suggestions For Rethinking Otoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission”, Sept 1996 draft, s.18.

⁴⁵ Morkoç, 2003, s.17.

⁴⁶ Ahmet Mermer, “XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visalî’nin Bilinmeyen Şiirleri”, *Millî Folklor*, S.56, (Kış 2002, Prof. Dr. Umay Günay Armağanı), s.75-94.

Zemin şiire birden fazla nazire söyleme uygulamasına *Muhyî Divanı*’nda oldukça sık rastlanmaktadır. Bu durumun bir istisna değil bilakis Muhyî’nin nazireciliğinin en önemli yönlerinden birini oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü *Muhyî Divanı*’ndaki 450 nazireden 377’sinde bu özellik görülmektedir. Bu uygulamanın 1 zemin şiire 2 nazireden başlamak üzere 13 nazireye kadar çıkan örneklerine rastlamak mümkündür. Şeyhî’nin 1 gazelini 13 nazire (G.LXII-LXXIV), Nevayî’nin 1 gazelini 11 nazire (G.I-XII), Necatî’nin 1 gazelini 10 nazire (G.XXII-XXXI) ile tanzir ettiğine ilişkin örnekler için “Divan Metni” bölümüne bakılabilir.

Bu uygulamanın gerekçesini Muhyî kendi ifadesiyle “kudret izharı” olarak görüyor ve bir beytinde buna değiniyor: “

Egerçi bir gazel eyler nazîre emrini itmâm
Velî bâkîleri şiîr ehline izhâr-ı kudretdür (G.CLXXV/8)

Muhyî Divanı’ndaki nazireler ve diğer şiirleri (ihtira) ile ilgili yapılan karşılaştırma sonucunda bu tür bir uygulamanın nedeninin nazirecilik geleneği açısından sadece “kudret izharı” olmadığını, şairleri nazire yazmaya iten nedenlerden biri olan nazirenin sağladığı imkanlardan “hazır kalıplara sığınma”nın da etkili olduğunu düşünüyoruz. Konuyla ilgili “Muhyî’nin Nazireciliği” kısmında bilgi verildiği için burada fazla ayrıntıya girilmemiştir.

Nazirecilik Geleneği

Divan şiirinin kuruluş devresiyle birlikte örnekleri görülmeye başlanan şairlerin birbirlerine nazire söylemesi, zamanla yaygınlaşmış ve bir gelenek halini almıştır. 840/1437’de derlenen ve ilk nazire mecmuası olarak bilinen Ömer b. Mezid’in *Mecmu’atü’n-Nezâ’ir*’i ve yine XV. Yüzyılda derlenen ve derleyeni bilinmeyen bir nazire mecmuası⁴⁷ nazireciliğin bir gelenek halini almasa bile aha bu dönemde ne kadar yaygınlaştığını göstermesi bakımında oldukça önemlidir. Eski Türk Edebiyatı geleneği içerisinde yaşadığı dönemden önceki ya da kendi dönemindeki şairlere, başka şairlerce *onlara saygı gösterme, onların şiirini beğenme,*

⁴⁷ Ahmet Mermer, “XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen bir Nazire Mecmuası ve Aydınî Visalî’nin bilinmeyen Şiirleri”, *Millî Folklor*, S.56, (Kış 2002, Prof. Dr. Umay Günay Armağanı), s.75-94.

onlarınkinden daha güzelini ortaya koyma, kendini deneyip yetiştirme gibi amaçlarla çeşitli, nazım biçimleri ile nazire söyleme yüzyıllarca sürmüş bir edebiyat olayıdır.

Şairleri nazire söylemeye yönelten sebepler arasında Divan şiirinin dar çerçevesi içinde en güzeli söyleme endişesinin yattığı bilinmektedir. *“Kuşkusuz geleneğin bu ölçüde yaygın olmasının temelinde bizzat Divan şiirinin konuca fazla değişkenlik göstermeyen özellikleri yatar. Şairler şiire konu bakımından yenilik getiremeyince aynı konuyu daha güzel işleyebilmenin yollarını aramışlar, bunun bir sonucu olarak da bir kuyumcu titizliğiyle işlenmiş, her kelimesi üzerinde ayrı ayrı durulmuş, manaca dolgun, fazlalıklardan arınmış şiirler ortaya çıkmıştır.”*⁴⁸

Nihad Sami Banarlı şairlerin, üstadların şiirini örnek edinerek bu şiirlere aynı vezin, kafiye, şekil ve söyleyiş formasyonu içinde benzer şiir söyleyerek yetiştirmelerinin bütün klasik edebiyatlarda, hele Divan ekolünde tam manasıyla yetiştirici bir mektep vazifesi gördüğünü ifade etmektedir. Şairlerin nazire söyleye söyleye şiir söylemenin bazen şiirin halisini söylemenin sırlarına erdiklerini belirten Banarlı, o kadarki klasik Şark edebiyatında hemen her şairin bu mektepten yetiştiğinin ileri sürmektedir.⁴⁹ A. Hamdi Tanpınar da nazireciliği bir “üslup temrini” ve olarak görmekte ve bu temrinlerin eski şiiri bir “atölye çalışması” haline getirdiğine işaret ederek “Garplı ressamın müze çalışması”na benzetmektedir.⁵⁰ Harun Tolasa, şairin sanat değerinin belirlenmesi veya takdir edilmesinin bu usul ve geleneğin en önde gelen ve en göze çarpan yönünü oluşturduğunu, bir tür yarışma olan ve şairler arası sanat alış verişinin en açık ve meşru yönlerinden birisini oluşturan bu usul ve geleneğin hem tanzir eden hem de edilen açısından önem taşıdığını vurgulamaktadır.⁵¹

Nazireciliği “şair okulu” olarak ele alıp inceleyen Cemâl Kurnaz, Osmanlı şairlerinin şiir yazmayı “nazire” veya “meşk” sürecinde öğrendiklerini, nazirecilik geleneğinin şairler için hem bir “okul”, hem de bir “söz meydan”ı olduğunu vurguladıktan sonra nazirenin işlevlerini sıralamıştır. Kurnaz’a göre nazirenin birinci işlevi *“Okuma, araştırma, inceleme, ezberleme, gibi teorik çalışmaları tamamlayan*

⁴⁸ İsen, 1997, s.326.

⁴⁹ Banarlı, 1987, s.466

⁵⁰ Tanpınar, 1986, s.22.

⁵¹ Tolasa, 1983, s.269.

şair bundan sonra taklit ve nazire yoluyla şiir yazma becerisini geliştirir. Bu faaliyet bir çeşit şiir meşkidir"; ikinci işlevi "*Şiir meşk ederek belli bir söyleyiş yetkinliğine erişen şairlerin, bu becerilerini korumak ve geliştirmek*"tır; üçüncü işlevi ise "*Örnek olarak alınan anıt şiiri aşmaya yönelik, iddialı çalışmalar gerçekleştirmek. Belli bir yetkinliğe ulaştığına inanan şairler, özgün ve yetkin şiirler yazdıklarını, bunlara kimsenin nazire diyemeyeceğini söyleyerek meydan okurlar*"⁵² biçiminde ifade edilir.

M. Fatih Köksal, nazirecilik geleneğinin şairlerin yetiştirmeleri, şiirlerini olgunlaştırmaları ve eksiklerini tamamlamaları bakımından önemli olduğunu söylemekte ve şairleri nazire söylemeye iten nedenleri şu başlıklar altında sıralamaktadır: "*Zemin şiiri geçeme arzusu; Meydan okumalara cevap verme ihtiyacı; Üstad şairlei izlemek; Bir dostluk nişanesi olarak nazireleşmek; Genç şairleri teşvik; Nazirenin sağladığı imkan: Hazır kalıplar.*"

Nazirecilik geleneği ile ilgili yukarıda sözünü ettiğimiz bazı uygulamaların *Muhyî Divanı* 'nda örneklerini bulmak mümkündür. O bir beytinde Anadolu şairlerini "söz meydanında" yendiğini şimdi sıranın İran şairlerinde olduğunu dile getirerek meydan okumaktadır:

Ehl-i şiîr-i Rûm ile çün eyledüñ bahşı tamâm
İdelüm şimden girü Hassân u Selmân ile bahs (G.CXIX/9)

Bir beytinde de kendisini Divan şiirinin üstadlarından olan Ahmed Paşa, Şeyhî ve Sâfi ile kıyaslamakta ve onlarla boy ölçüşebileceğini ifade etmektedir. Bir bakıma onlara meydan okumaktadır:

Muhyî mucâriz Ahmed ü Şeyhî vü Sâfi'ye müdâm
Baş egmeyüp birine dir *nañnü ricâlün hüm ricâl* (G.CDXIX/9)

Aşağıdaki beyitte ise şairliğine güveni tamdır ve söylediği her beytin Sâfi'nin şiirlerine en güzel cevap olduğunu söylemektedir:

İşidenler bu eşcârum benüm inşâf idüp dirler
Bunuñ her beyti Sâfi şiîrine rañnâ cevâb ancağ (G.CCCLXV/9)

İşte geleneğin şairleri nazire söylemeye iten en önemli nedenlerinden olan "meydan okumalara cevap verme ihtiyacı" ve "kudret izharı" Muhyî'nin bir beytinde şöyle dile getirilir:

⁵² Kurnaz, 2003, s.409.

Egerçi bir azel eyler nazİre emrini itmām
 Velİ bāķİleri Şİcr ehline İzhār-ı ķudretdür (G.CLXXIV/8)

Sonu olarak, Divan Şairleri İin hem bir “okul” hem de bir “söz meydanı” olan nazirecilik geleneğinin Divan Şiirinin oluşmasında, Şairlerin yetiŐmesinde, Şairler arasındaki bağlantı ve etkileŐimin tespitinde olduka önemli bir iŐleve sahip olduğu muhakkaktır. Nazireciliği, Divan Şiirinin ok zengin bir kaynağı olarak grp, en azından ona btnyle taklit gzyle yaklaŐma dŐncesinden kurtulup, onu bir “edebiyat akımı” olarak ele alıp incelemek adeta zorunluluk halini almıştır denebilir.

1. MUHYÎ'NİN HAYATI

1. 1. Soyu

Muhyî, Fenarî-zâde Muhyiddin Çelebî (öl.954/1547-48)'nin soyunun Molla Fenarî yoluyla II. Halife Hz. Ömer bin Hattâb'a kadar dayandığı söylenmektedir. Bu silsile; Muhyiddin Çelebi, onun babası Alaaddin Ali, onun babası Yusuf Bâlî, onun babası Şemseddin Muhammed (Molla Fenarî), onun babası Hamza, onun babası Halil, onun babası İsâ, onun babası Nizameddin ve buradan Ömer bin Hattâb'a kadar uzanmaktadır.⁵³ Burada Muhyî'nin soyu, bu silsilenin en önemli halkasını oluşturan ve “Fenarî” nisbesiyle adını duyuran Molla Fenarî'den itibaren verilecektir.

Molla Fenarî, Şemseddin Muhammed bin Hamza el-Fenarî (öl.834/1430)

İlmî ve fikrî yönüyle büyük ün kazanmış olan Molla Fenarî 751/1350 yılında Bursada doğmuştur. “Fenarî” nisbesini kullanması ilgili olarak; 1) Atalarının Mâverâü'n-nehirde ‘Fenar’ adlı bir köyden gelmiş olduğu⁵⁴, 2) Atalarının ‘fenar’cılık sanatıyla uğraştığı⁵⁵, 3) Bursa Yenişehir taraflarında ‘Fenar’ kasabasında doğduğu⁵⁶ şeklinde görüşler bulunmaktadır.

Molla Fenarî, Alaaddin Esved, Cemaleddin Aksarayî ve Şeyh Ekmeleddin gibi döneminin ünlü bilginlerinden eğitim almış, zahir ilimlerinden başka babasının mesleği olan tasavvufa önem vermiş ve Muhyiddin Arabî felsefesini yaymıştır. Tefsir, tasavvuf, fıkıh, kelâm, mantık ve belâğat alanlarında yüzden fazla eseri vardır. Döneminde “İmam-ı Âzam” diye anılmış, medreseden yetiştirdiği ilim adamları ile Osmanlı'da alimler mektebinin kurucusu olmuştur. Yıldırım Bayezid'in (sal.782/1389-805/1402) ilgi ve iltifatını kazanmış, devlet işlerinde fikirlerinden faydalanılmış ve devlet katında vezir derecesinde itibar görmüştür. Kendisine II. Murad döneminde (sal.825/1421-855/1451) Osmanlı'da ilk olan şeyhülislâmlık makamı verilmiştir. Şahsına gösterilen büyük saygı gereği oğul ve torunları

⁵³ İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Bursa, 1302, s.239-252.

⁵⁴ Belîğ, 1302, s.239-252; Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, C.I, s.392.

⁵⁵ Mehmed Tahir, 1333, C.I, s.392.

⁵⁶ Şemseddin Samî, *Kâmûsu'l-A'lâm*, İstanbul 1306, C.V, s.3436; İsmil Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 1983, C.II, s.648.

müderreslikte ilk defa kırk akçe yevmiyeli müderres olmak ayrıcalığı kazanmışlardır.⁵⁷

Molla Fenarî'nin; Muhammed Şah (öl. 834/1430), Yusuf Bâlî (öl. 846/1442), Hasan Paşa, Ahî Yusuf, Halil Paşa, Ümmü Gülsüm adında altı çocuğu olduğu söylenmektedir.⁵⁸

Yusuf Bâlî bin Muhammed el-Fenarî (öl. 846/1442)

Molla Fenarî'ni altı çocuğundan biri olan Yusuf Bâlî, “‘Azîz-i nâdirü'l-miśl Mıśr-fezâcîl” diye ün kazanmış, ilim sahibi bir kişidir. 839/1435'te Bursa'da Sultan Medresesi müderresi iken ölen kardeşi Muhammed Şah'ın yerine baş müderres olmuş, 842/1438'de kendisine Bursa mansıbı verilmiştir. 846/1442'de Bursa'da vefat etmiştir. Vefatından sonra yerine yeğeni Muhammed Şah atanmıştır. Mezarı Bursa'da Molla Fenarî Camii civarındadır.⁵⁹

Alaaddin Ali bin Yusuf Bâlî bin el-Fenarî (öl.903/1497)

Döneminin ileri gelen bilginlerinden olan Alaaddin Ali, İran, Herat, Semerkad, Buhara gibi ilim merkezlerinde bulunmuş ve ünlü bilginlerden ders almıştır. Bursa'da çeşitli medreselerde müderreslik yaptıktan sonra Bursa Kadılığı (872/1467) yapmış ve II. Mehmed (Fatih) (sal.855/1451-886/1481) döneminde kazaskerlik, makamına yükseltilmiştir. Daha sonra Anadolu ve Rumeli Kazaskerliği görevlerinde bulunmuştur.(881/1476).⁶⁰

Şer'î ilimler, riyaziye, hey'et, tasavvuf gibi ilim dallarında yetkinliği olan Alaaddin Ali eser yazmakla fazla uğraşmamıştır. Alaaddin Ali'nin şiirle uğraştığı ve “‘Gammî” mahlasıyla şiirler söylediği bilinmektedir. Kınalı-zâde onun hafızasında on binden fazla gazel bulunduğunu söylemektedir.⁶¹

⁵⁷ İsmil Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK Yay. Ankara 1983, C.II, s.648.

⁵⁸ Belîğ, s.239-252; Mehmed Tahir, C.I, s.392.

⁵⁹ Belîğ, s.245.

⁶⁰ Belîğ, 1302, s.245; Şemseddin Samî, 1306, C.V, s.3438; Mehmed Tahir, 1333, C.I, s.354; Hamdi Döndüren, “Fenarî Alaaddin”, *TDVİA*, C.XXII, s.337.

⁶¹ Kınalı-zâde Hasan Çelebî, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yay. Ankara 1989, C.II, s.729.

Bursa’da vefat eden Alaaddin Ali’nin mezarı Molla Fenarî Camii civarındadır. İki çocuğu vardır. Bunlardan biri Muhyiddin Muhammed Şah (öl.929/1523) ve diğeri Muhyiddin Çelebî (Muhyî)’dir.

1. 2. Babası

Muhyî hakkında bilgi veren kaynakların büyük çoğunluğu onun babasının **Alaaddin Ali Çelebî** olduğunu belirtirler.⁶² Ancak *Devhatü’l-Meşâyih*, *İlmiye Sâl-nâmesi* ve *Kâmûsu’l-A’lâm*⁶³’da Muhyî’nin babasının **Muhammed Şah** olduğu yazılıdır. Bu kaynaklardan şairin yaşadığı döneme en yakın olanı *Devhatü’l-Meşâyih*’dir ki bunun da yazılış tarihi 1157/1744’tür. Muhyî’nin yaşadığı dönemle arasında yaklaşık iki yüzyıl vardır. Diğer iki kaynağın bu bilgileri *Devhatü’l-Meşâyih*’tan aldıkları tahmin edilmektedir. Yine şairin doğum tarihi (bkz. doğumu) ile ilgili bir yanlış bilginin *Devhatü’l-Meşâyih* ve *İlmiye Sal-nâmesi*’nde aynen tekrar edildiği görülmektedir. Muhyî’nin babasının adı konusundaki bu karışıklığın *Devhatü’l-Meşâyih* yazarının dikkatsizliğinden kaynaklanan bir yanlışlık ve diğer kaynakların da bunu takip etmelerinden ileri geldiği söylenebilir.

Kaynakların çoğunun verdiği bilgilere ve yaptığımız araştırmalara dayanarak şairin babasının **Alaaddin Ali Çelebî** olduğunu ve Muhammed Şah’ın ise şairin büyük amcası olduğunu söylemek mümkündür.

⁶² *Sehî Beg Tezkiresi, Heşt Bihişt, İnceleme, Tenkitli Metin, Dizin*, Haz. Günay Kut, Harvard Üniversitesi Basımevi, 1978, s.130; Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, TTK Kütüphanesi, Y.I/30, 111b; Mecdî, *Hadâ’ikü’ş-Şakâ’ik*, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul 1989, C.I, s.387; Âşık Çelebî, *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*, By. G.M. Meredith Owens, London 1971, 119a; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877; Beyânî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Basımevi, Ankara 1997, s. 254.; Fâ’izî, *Zübdetü’l-Eş’âr*, TTK Kütüphanesi, Y.I/31, 71a; Müstakîm-zâde Süleyman Efendi, *Devhatü’l-Meşâyih*, İstanbul, s.22; Müstakîm-zâde Süleyman Efendi, *Mecelletü’n-Nisâb*, Tıpkı Basım, Kültür BakanlığıYay., Ankara 2000, 387b; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye*, İstanbul 1308, C.IV, s.344; Şemseddin Samî, 1306, C.VI. s.4232; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.18; Kâtib Çelebî, *Keşfü’z-zünûn an-Esâmî’l-Kütübi ve’l-Fünûn*, MEB Basımevi, İstanbul1941, C.I, s.813; *İlmiye Sal-nâmesi*, İstanbul, s.367; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988, s.299.; Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Tıpkıbasım, Haz. Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001; *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, C.I, MEB Yay. İstanbul 1965, s.119; Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972.; Mehmet İpşirli, “Fenarî-zâde Muhyiddin Çelebî”, *TDVİA*, İstanbul 1995, C. XXII, s. 339.

⁶³ *Devhatü’l-Meşâyih*, 22b; *İlmiye Sal-nâmesi*, İstanbul 1324, s.367.; Şemseddin Samî, 1306, C.VI, s. 4232; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1948, C. 2, s. 432.

1. 3. Doğumu

Muhyî ile ilgili bilgi veren *Devhatü'l-Meşayih* ve *İlmiye Sal-nâmesi* dışındaki kaynaklarda doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Bu iki kaynakta ise şairin doğum tarihinin bir yanlışlık sonucu 751/1350 olarak gösterildiği düşünülmektedir. Yapılan araştırmada bu verilen doğum tarihinin *Devhatü'l-Meşayih*'ta yanlışlıkla verildiği ve *İlmiye Sal-nâmesi*'nde de bu yanlışlığın sürdürüldüğü görülmüştür. Çünkü gerek bu iki kaynakta gerekse Muhyî ile ilgili bilgi veren diğer kaynaklarda ittifakla şairin ölümü 954/1547-48 olarak geçmektedir. Bu verilen doğum tarihine göre Muhyî'nin yaklaşık iki yüz yıl yaşamış olması gerekirdi. Ancak Muhyî'nin eğitimini tamamlaması, müderrisliğe başlaması ve diğer yaptığı görevler ile ilgili kaynaklardaki tarihler de göz önünde bulundurulduğunda doğumu ile ilgili verilen bilginin yanlış olduğu görülecektir. Aslında bu doğum tarihinin bazı kaynaklarda şairin büyük dedelerinden Molla Şemseddin Fenârî'ye ait olduğu görülmüştür.⁶⁴

Sehî Bey'in verdiği “Muhyî'nin Muhammed Şah Çelebî'nin küçük kardeşi” olduğu yönündeki bilgi ve bazı kaynaklarda da Muhammed Şah Çelebî'nin doğum tarihinin 883/1478 yılı civarı olduğu⁶⁵ bilgisinden hareketle **Muhyî**'nin doğumunun **883/1478** yıllarından sonra olduğu tahmin edilmektedir.

Bunların dışında *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi* adlı bir kaynakta şairin doğum tarihi 851/1447 olarak gösterilmiş ve doğum tarihinin de Bursa olduğu belirtilmiştir.⁶⁶ Ancak ansiklopedi yazarının şair hakkında bilgi verirken referans olarak kullandığı *Sehî Tezkiresi*, *Latîfî Tezkiresi*, *Hadâ'ikü's-Şakâ'ik*, *Meşâ'irü's-şu'arâ*, *Kınalı-zâde Tezkiresi*, *Devhatü'l-Meşayih*, *İlmiye Sal-nâmesi* adlı kaynaklarda Muhyî'ye ait böyle bir doğum tarihine ve doğduğu yerin de Bursa olduğuna ilişkin her hangi bir bilgiye rastlanmamıştır. (Bkz. Şairin Tezkirelerdeki Biyografileri)

1. 4. Adı ve Mahlası

Şairin adı kaynaklarda “Fenârî-zâde Muhyiddîn Çelebî”, “Muhyiddîn Çelebî el-Fenârî”, “Muhyiddîn Çelebî”, “Muhyî Çelebî”, “Muhyî Efendi” gibi benzer

⁶⁴ Belîğ, 1302, s.239; Şemseddin Samî, 1306, C.V, s. 3436.

⁶⁵ İpşirli, C. XXII, s. 339.

şekillerde geçmektedir. Şairin mahlası konusunda ise herhangi bir karışıklık yoktur. Bu durum Mecdî’de “...sâcîr şucarâdan imtiyâz için Muhyî taḥallûş idüp buni kendüye maḥlaş idindi...”⁶⁷ şeklinde ifade edilmektedir. Şair, *Divan*’ındaki şiirlerin tamamında “**Muhyî**” mahlasını kullanmış sadece *Divan*’ın sonundaki “hatime” özelliği taşıyan şiirinde ise bunu “**Muhyî-i Fenârî**” biçiminde nisbesiyle birlikte zikretmiştir:

Cemc eyledi Muhyî-i Fenârî
Niçe dür şiçr-i şâh-vârî (K.X/1)

1. 5. Eğitimi

Muhyî, ilk eğitimini babasından almaya başlamış ancak babasının ölümüyle Hatib-zâde Muhyiddin ve Efdal-zâde Hamideddin Efendi’den ders okuyarak Hatib-zâde’den mülazemet almıştır (901/1495-96). II.Beyazıt devri vezirlerinden Hadım Ali Paşa kendisini evlat edinerek koruyuculuğunu üslenmiştir. Daha sonra bir medrese yaptıran Ali Paşa buraya Muhyî’yi müderris olarak atamıştır. Bazı kaynaklarda Ali Paşa’nın bu medreseyi Muhyî için yaptırdığı yazılıdır.

1. 6. Görevleri (Müderrislik, Kadılık, Kazaskerlik)

Muhyî, medrese eğitimini tamamladıktan sonra Fenârî-zâde ailesine tanınan ayrıcalıktan da faydalanarak ilk önce İstanbul’da Ali Paşa Medresesi müderrisliğine tayin edilmiştir (902/1496-97). Ardından Bursa’da Sultan Medresesi’ne, 919/1513’te de Sahn-ı Seman Medresesine müderris olmuştur.

Kadılık mesleğine geçen Muhyî, 925/1519’da Edirne, 926/1520’de İstanbul kadılığına getirilmiştir. 929/1523’te Anadolu Kazaskeri olmuştur. Bir yıl sonra (930/1524) Rumeli Kazaskerliği de kendisine verilerek on beş yıl kadar bu görevi sürdürmüştür. Muhyî’nin, Rumeli Kazaskerliği sırasında dönemin bazı önemli olaylarında etkin görev aldığı görülmektedir. Vezir-i âzam Pirî Mehmed Paşa aleyhine, vezir-i âzam olmak isteyen Hâin Ahmed Paşa’nın tertibiyle Mısır’dan vaktiyle sürülenlerden rüşvet alıp gitmelerine izin verdiği yolunda yapılan şikayetleri teftişle görevlendirilmiştir. Hâin Ahmed Paşa taraftarı olduğu belirtilen Muhyî’nin,

⁶⁶ Raif Kaplanoğlu, *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi*, Avrasya Etnografya Vakfı Yay., Bursa 1998, s.136.

⁶⁷ Mecdî, 1989, s.387.

bu soruşturmada adaletsiz davrandığı ve teftişi Pirî Mehmed Paşa aleyhine sonuçlandırdığı söylenmektedir. Pirî Mehmed Paşa'nın hizmetinde bulunmuş olan Celâl-zâde Mustafa Çelebî bu olay dolayısıyla Muhyî'nin zulüm ehline tabi olarak "nakd-i adli zayi ettiğini" yazar⁶⁸. Ancak bu iktidar mücadelesinde Hâin Ahmed Paşa'nın uzaklaştırılıp vezir-i âzamlık makamına Makbul İbrahim Paşa'nın tayinini istediği anlaşılan Muhyî daha sonra Molla Kâbız olayındaki⁶⁹ yetersizliği nedeniyle İbrahim Paşa'nın ve padişahın gazabına uğradıysa da görevini sürdürmüştür. Fakat Molla Kâbız'ın iddialarını Anadolu Kazaskeri Kâdirî Çelebi ile birlikte şer'î olarak reddetme hususunda yetersiz kalmaları Muhyî'nin kariyerini çok sarsmıştır.

Muhyî, İbrahim Paşa'nın katlinden sonra yerine geçen Ayas Paşa ile anlaşmazlığa düşmüştür. Ayas Paşa Körfez seferi sonrası Siroz'da iken onu günlük 150 akçe ile emekliye ayırmıştır (944/1537).

1. 7. Hac Ziyareti

Muhyî, Emekli olduktan sonra hacca gitmiş ve bir yıl burada kalarak tefsir dersleri vermiştir. Hac dönüşü emekli maaşı 200 akçeye yükseltilmiştir. Bu ziyaret Mecdî'de şu şekilde anlatılmaktadır:

"...Sâbıkân câh-ı şadâretten ma'zûl olup henüz müftî olmadın Ka'be-i Şerîfe'de bir yıl mücâvir olup hîdmet-i ziyâret-i hârem-i erem ile muhterem olduğdan şoñra ferâğ-ı bâl ü refâğ-ı hâl ile tefsîr-i şerîf dersine meşgûl olup vefât idinceye degin fenn-i mezbûrda ta'snîf ü tedvîn itmege şarf-ı ma'kdûr ü sa'cy-i meşkûr eyledi..."⁷⁰

1. 8. Şeyhülislâm Olması

⁶⁸ Celâl-zâde Mustafa Çelebi, *Tabakatü'l-Memalik*, Haz.Sadettin Tokdemir, İstanbul 1937, s.54.

⁶⁹ İran'dan gelmiş bir molla gûyâ Kur'an ayetlerini yorumlayarak, Hristiyanlığın daha üstün olduğunu ve benzeri fitneleri halk içinde yaymaya başlar. Hadise şikâyet yoluyla büyür. Molla Kâbız Divan-ı Hümayuna davet edilir. Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri de Divandadır. Davasının ne olduğu sorulur Molla uzun uzun anlatır. Kazaskerler tartışmaya girmezler, idamına hükmetmekle yetinirler. Ancak Divan-ı Hümayun bunu yeterli bulmaz. İlimle mağlup edilmedikçe Molla Kâbız'ın fitnesi pek açık da olsa idam edilemez. Bir kaç gün sonra yeniden Divan kurulur ve Molla davet edilir. Bu sefer Kemal Paşa-zâde Şemseddin Ahmed Efendi huzurdadır. Tartışmalar sonunda cevap için söz bulamayan Molla Kâbız hatasını kabul edip başını yere koyar. bkz. Nevzat Kösoğlu, "XVI. Yüzyılda Türk Dünyası", *Büyük Türk Klasikleri*, C. 8, Ötüken-Söğüt Yay. İstanbul 1986, s.150.

⁷⁰ Mecdî, 1989, C.I, s.387.

Ayas Paşa'nın vefatı ile yeniden nüfuzunu artırmaya başlayan Muhyî, 1543/949 Şevvalinde Abdülkadir Hamidî Çelebî'nin yerine şeyhülislâmlık makamına tayin edilmiştir. İki yıl on ay bu makamda kaldıktan sonra 1545/952 Şabanında yaşlılığı sebebiyle ve kendi isteğiyle görevinden ayrılmıştır.⁷¹

1. 9. Tasavvufî İlgisi

Muhyî'nin doğrudan her hangi bir tarikat ile ilişkisinin olmadığı ancak dindarlık konusunda oldukça titiz ve hassas bir yapıya sahip olup aşırı takva sahibi olduğu belirtilmektedir. Helali haramdan ayırmada oldukça dikkatlidir. Bu konuyla ilgili olarak Sehî'nin “tarîk-i tasavvufda niçe menâzil kaçt itmiş rāh-ı Haqq'a vâsıl...”⁷² ifadeleri de bu yöndedir.

Bazı kaynaklar Muhyî'nin Ayas Paşa'nın vefatı ile ilgili olarak bir kerametinden söz etmektedirler. Bu olay Mecdî'de şöyle anlatılır:

“...Mevlānā Muhyî'd-dīn Çelebî'nün kerāmâtındandır ki ol zamānuñ vüzerāsından vezîr-i aczam olan Ayās Paşa merhum-ı fâzıl-ı merkûmı Körfez seferinden dönüşde Siroz'da Rûmili kâdî-çâskerliginden maczûl itdürdügiyçün zamîr-i pâkinde keder mizmar idi bu dâciye ile zamân-ı mücâveretde Beyt-i Şerîf'ün halka-i bâbına yapışup Müfettiḥü'l-ebvâbdan vezîr-i mezkûruñ helâki bâbında feth-i bâb iltimâs eyledi...Bu duâyı icâbet ve câlî-kadr ü zû'l-celâl fi'l-hâl kabûle îsâl idüp ol fâzıl-ı feżâcîl-iştîmâlün tîr-i duâsı hedef-i icâbete îşâbet eyledi...Mirçât-ı dil-i şafâ şîfâtında bu mescûlün ḥûşûle vuşûli ve bu mecmûlün kabûle ḥûşûli münçakis olup mübeşşir-i gayb ü sürûş-ı feyz-i ilhâmuñ tebşîri ile bu mültemes mahzında vaqtîc olduğu maclûmı olmağın vezîr-i mezbûr içün bu gün helâk oldu diyü ol günü ta'cyîn eyledi...”⁷³

1. 10. Mizacı

Muhyî'nin kaynaklarda bazı garip hallerinden söz edilir. Çok yemek yediği halde doymadığı, vesveseye kapılıp dışarıdan aldığı bir şeyi defalarca yıkamadan

⁷¹ Danişmend, 1948, C. 2, s. 432.

⁷² Sehî, 1978, s.131.

⁷³ Mecdî, 1989, C.I, s.387 ; Arıca bkz. *Devhatü'l-Meşâyih* 22b (derkenar).

kullanmadığı, hatta kalemi kağıdı ve mürekkebi dahi yıkadığı, bir beyit okuyunca ağzını gül suyu ile çalkaladığı belirtilir.

Âşık Çelebi onun mizacını kendine has üslûbuyla şöyle ifade eder: “...Merhūmuñ egerçi zühdi bir mertebede idi ki başdan tâcı terk-i kisvetdi ve seccâde-nişînlige cadde-i ıtarîka-i şerîcatdı. Ne kadar hüsni-ñ hattı olsa nażar şalmazdı meger muşhaf-ı Kırân ola ve dürr-i güher olsa eline almağdan yüz çevirir meger sübha-i şad-dâne-i mercân olaydı. Rızasıyla kimesne boynına kol şalmaz meger ridâsı. Câmîc ü hammâma varsa hîdmetkârıñ eli eline degmez illâ câşâsı. Nâ-mahreme rû-be-rû olmamışdı meger destârçe-i devr ve kefi destinden kimse âzürde olmamışdı meger kullâb-ı ibrîk-i vuzû. Kimesneye ser-fürû itmemişdi illâ mihrâba. Kimesneye yüz virmemişdi illâ kitâba...”⁷⁴

Muhyî, fakir dostu, cömert, kul hakkı konusunda oldukça titiz bir yaratılışa sahipti. Rumeli Hisarı’nda ve Dereşekî’de iki mescid yaptırmıştır.

11. Ölümü

Muhyî’nin ölüm tarihi ile ilgili bilgi veren bütün kaynaklar ittifak halindedir. 26 Zilkade 954 / 7 Ocak 1548’te İstanbul’da vefat etmiştir. Ölüm sebebi ile ilgili kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Öldüğünde yaklaşık olarak 70 yaşında olduğu tahmin edilmektedir. Kabri Eyüp Sultan’da Küçük Emir Efendi’nin yanındadır. Muhyî’nin ölümü ile ilgili düşürülen bazı tarihler şunlardır:

“Muhyî-i dîn oldı câzîm rahmete”⁷⁵ (محیی دین اولدی عازم رحمته)

“İde Muhyiddîn Efendi rûhını şâd ol Vedûd” (اده محی الدین افندی روحنی شاد اول وود)

1. 12. Şairin Tezkirelerdeki Biyografileri

1. 12. 1. Sehî Tezkiresi, *Heşt Bihişt*

Mevlânâ Muhyî’-d-dîn Çelebî el-Fenârî⁷⁶

⁷⁴ Âşık Çelebî, 1971, 119b.

⁷⁵ Bu tarih mısraı Nazmî tarafından söylenmiştir. bkz. Mecdî, 1989, C.I, s.389.

⁷⁶ Sehî, 1978, s.130, 355.

Bu dañı Monlā Fenārī neslindendür. ʿAlī Çelebī oğlıdur. Merhūm Şāh Çelebī'nün kiçi qarındaşıdur. Padşāh-ı şāhib-ķırān hazretlerine ķādīcasker olmışdur. Envāc-ı feżāyilile maʿrūf ve eśnāf-ı haşāyilile mevşūf ahlāķ-ı hamīde ve eṭvār-ı pesendīde edeb ü hayā ve hilm ü vefā ile müzeyyen ve muhallīdür. Şalāh-ı nefsi ve zühd ü taķvāsı bir mertebededür ki ķalem-i dü-zebān muharrir-i serīcū'l-beyān tahrīrinde ʿāciz ve taķrīrinde ķāşīrdur ve ṭārīķ-i taşavvufda niçe menāzil ķaṭc itmiş rāh-ı Haķķ'a vāşıl leṭāfet-i ṭabcı ve nezāket-i zihni ziyādedür. Vāşıl-ı Kaṭbe-i şerīfu'llāh ziyāretin idüp anda bir niçe zamān mücāvır olmuş Haccū'l-haremeyn ve zāyirü'l-ķibleteyndür. Şiʿr ü inşāya ve üslūb-ı mucāmmāya mütetebbićdür ve bu ebyāt anuñ eşcārındandur zıkr olunur.

Ebyāt:

*Her nefesde sāye-bān-ı ebr olur āhum saña
Tā ki teĉşīr itmeye hūrşīd ey māhum saña*

*Çeşm-i mesti nār-ı haddinde idüp hālin kebāb
Mest iken yakmış anı nā-gāh idüp bī-vaķt cevāb*

*Bāzār-ı çerh içinde şebüñ ķīsesin yarup
Aldı nüķūd-ı encümi tarrār-vār şubh*

*Vuşlat şebine irmedüĝine olup melül
Ķan aĝladı vü eyledi terk-i diyār şubh*

*Şemc-i maḥabbetüñ ki şeb-i ĝam çerāĝıdur
Göñlüm fetīlidür yüregüm yaĝı yaĝıdur*

*Āhumla şanma diñlene şemc-i maḥabbetüñ
Yilden aña zarar yoķ erenler çerāĝıdur*

*Yıkma bināsını dil-i sūzānumuñ şaķın
Tā ki zarar ķıla ılıdur er ocaĝıdur*

*İki zülfi iki ṭāvusdur gelmiş gül-istāna
Eĝüp baş āb-ı rüyından içüp kirpükde şulana*

Bu maṭlać Monlā Cāmī hazretlerinüñ şiirine cevāb dinmişdür. Ve ʿinde'l-inşāf be-ĝāyet güzel düşmişdür. Buña dinilen ecvibede bu deñlü düşdüĝi maclūm degüldür:

*Her sūy-ı dil şüid ez-hāyāl-i gül-ruḥam gül-zār-ı mā
Gūyā Ḥalīl āmed be ü gülzār keşte hār-ı mā*

Ve Hâce Selmân'ın rahmetü'llâhi caleyh bir gâzeline cevâb diyüpdür. Hâk budur ki bunlar didügi maṭlaç Hâce Selmân şîcine hûb cevâb düşmişdür. Ol maṭlaç budur:

*Sûy-ı naḳş er ne-kerdem naḳş-ı nigârî bârî
Dil ü cân ger be-dehem bâ çü tû yârî bârî*

Bu ebyât daḥi anlaruñ zât-ı münîflerinden sâdır olan eşcârındandır:

*Reyhân u beneşşeyle idüp bâğ-ı ruḥuñ zeyn
Şanduñ ki bahâr oldı ḥazân eyeledüñ ey dost*

*Alurlar cân u dil naḳdini bizden
Varurlar gayrile bâzâr iderler*

1. 12. 2. Lâṭîfî, Tezkiretü's-Şuçarâ

Muhyiddîn Çelebî Efendi Rahimehu'llâh⁷⁷

Muhyî tahallûs ider gâyetde müteşerriç ve müteverriç kimesne idi. Egerçi ṭabç-ı şerîfleri naẓma mâyil şîcre şâmil idi ammâ çendân maḳşûd u murâd idinmegin şîcrleri nedret üzre vaḳîç olmuşdur. Bu maṭlaç-ı maṭbuç anlaruñ eşcâr-ı gühernisârlarındandır:

*Ağzı nâzûklükle ḳanum nûş idüp oldı nihân
Ḳaṭrece ḳanum anuñ yirinde ḳalmışdur nişân*

1. 12. 3. Āşîḳ Çelebî, Meşâcirü's-Şuçarâ

Muhyî⁷⁸

Rûmîlî'nüñ fuẓalâsından ḥânedân-ı Fenârî'nüñ mâ-bihi'l-iftihârı Muhyî'd-dîn Efendi el-Fenârî hasb-i hasebi ve nesb-i nesebi fevâzıl ü feẓâyil ve ḥaṣâyil ü şemâyili ḥâric-i baḥs'dur. cArz-ı fesâhat-nâmede kemiyyet-i ḥâmeye sebeb-i ṭul-i mek'sdür. Lâ-cerem taṣrîflerine rücûc ve şîcâr u şücür-ı şîcrlerine şürûc evlâdur. Ḳâdîcasker olan Monlâ Fenârî'nüñ oğlu Yûsuf Bâlî'dür ki nihâyet manşıbı Burûsa ḳazâsıdır. Anuñ oğlu cAlî Çelebî'dür ki yine ḳâdîcasker olmuşdur. Anuñ oğlu Muhyî'd-dîn Çelebî'dür ki Sulṭân Bâyezîd devrinde vezîr-i aczam olan Ḥâdim cAlî Paşa oğul idinüp Müc'eyyed-zâde güyegi idinmişdür. cAlî Paşa medresesin yapduğı

⁷⁷ Latîfî, 111b.

vaqt evvel kırk aqçe ile aña virmişdür. Andan Sulţāna andan Şāhna müderris andan Edirne'ye ve İstānbul'a qāzī oldı. Ol iltifāt ki aña olmuşdur ne bir ehad görmişdür ne bulmuşdur cūlūvv-i şānı ve hūddām-ı ğilmānı vesācīr tertīb-i erkānı reşk-i aqrānı idi. Rūz-merre taacāmı aqrānına niçe yıllık havāyic olduğu müsellemin-i hās u cām idi. Baće'l-ćazl Hacc'a gitdi. Deryā-yı cūdından şadaqāt-ı cārīsin enhār-ı cāriye itdi. Mekke'de bir yıl mücāvır olup aqçayı qayırmayup qum gibi döküp şaçdı. Rīk-i Baḥḥā gibi şöyle bezl itdi ki rūḥ-ı Ḥātem-i Tayy ekfānda anuñ cūdından seḥā cāriyet itdi. Hārem-i muhteremde bir yıl Acrāb u Accām u Ervām'a ders-i cām itdi. Ve üç lūğatla teblīğ-i kelām ve tefhīm-i merām itdi. Rūm'a gelüp medresesin ikiyüz elli aqça ile müftī oldı. Āfāka nām u nişānı tıldı. Sene erbaća ve ḥamsīn ve tisća miće Zī'l-qācdesinüñ evāsıḥında rıḥlet itdi. Qaşide ve ğazelde ḥaşmeti ve rifcātı ve kemā-kān ziyāfeti muqarrer idi. Bāğçesi heftede iki gün mecmaacı fuḫalā ve erbāb-ı cīrfān idi. Meşāyih-i cūlemā ve eşraf ü ecālī vü mevālī āstānına tereddüd iderlerdi ve pādşāh u vūzerā ahvālın rūz-be-rūz tefakḫud iderlerdi. Merḥūmuñ egerçi zūhdi bir mertebede idi ki başdan tācı terk-i kisvetdi ve seccāde-nişīnligi cadde-i ṭarīka-i şerīcatdı. Ne qadar ḥüsn-i ḥaṭṭı olsa naẓar şalmazdı meger muşhaf-ı Qurcān ola ve dürr-i güher olsa eline almaqdan yüz çevirir meger sübḥa-i şad-dāne-i mercān olaydı. Rızasıyla kimesne boynına qol şalmaz meger ridāsı. Cāmić ü hammāma varsa ḥidmetkārūñ eli eline degmez illā cāşāsı. Nā-mahreme rū-be-rū olmamışdı meger destārçe-i devr ve kef-i destinden kimse āzürde olmamışdı meger qullāb-ı ibriḳ-i vuzū. Kimesneye ser-fürū itmemişdi illā mihrāba kimesneye yüz virmemişdi illā kitāba. Ammā çelebīlikleri zamānında şiır dirler ve mucaṭṭal oldukları zamānda mūmāreset daḥi iderlerdi. Ekser naẓire söylerlerdi ve bir kāfiye vü redīfde yedişer toquzar beyt ğazel söylerlerdi. Ve āḥir vaqtllerinde tertīb-i dīvān itdiler ve dībāce vü tevḥid ü naćtile cūnvān itdiler. Eşcārı rāsīḥ u raşīn ve muḥkem ü metīndür. Yidi sekiz yüz ğazeliyyātı ve üç lūğatda qaşāyid ü ferāyid ü muqatṭacātı vardır. Maṭlać-ı dīvānları bu maṭlaćdur.

Maṭlać:

*Macānī saydına şeh-bāz-ı dil çün şalına nā-ğāh
Gerek bir bāli b'ismi'llāh ola bir bāli ḥamdu'llāh*

Velehū

⁷⁸ Āşık Çelebi, 1971, 119a-119b.

*Ağzı nāzūklükle kanum nūş idüp oldı nihān
Kaṭre-i hūnum anuñ ağzında qalmışdur nişān*

Velehū

*Nigāruñ rūyı Rūm 'umdur kara zülfi Karaman 'um
Aḡ alnı Aydın 'um başında şırma şacı Şarhān 'um*

Velehū

*Bahr-i eşküm köpri tutmaz köpri şanmañ kaşlarum
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kaşum benüm*

Velehū

*Ögerler gerçi kim şabr-ı cemīli
Velī şabruñ daḡı oranı hoşdur*

*Dil-i Muḡyī'den eksük olmasun derd
Müsāfir-hānenüñ mihmānı hoşdur*

Velehū

*Geleden ḡaṭṭı hayfā dest-bāzīde raḡīb ile
Görüñ āḡir zamānı kim melek Şeyṭan ile oynar*

Velehū

*¿Aceb pür şīvesin ammā vefāsuz
Dili virmezsem olmaz virsem olmaz*

*Büyük şöhr oldı zülfüñ diller ile
Anuñ gibi sevād-ı aczām olmaz*

*Ölü dirgürmege Muḡyī inanmaz
Lebüñ virmezseñ aña mülzem olmaz*

Velehū

*Cihāna ehl-ıcaşḡ içün getüre mişlūñı şāyed
Cihānda ölmesün sen dil-rübāyı toḡıran ana*

1. 12. 4. Kınalı-zāde Hasan Çelebī, Tezḡiretü's-Şuçarā

Muḡyī Efendi⁷⁹

Żāt-ı büzürgvārı evlād u emcād-ı Monlā Fenārī'den olan Muḡyī'd-dīn Efendidür ki muḡyī-i dīn-i mübīndür. Āl-i Fenārī ilā-hāze'l-ān ḡānedān-ı faẓl u cīrfān olup cümlesi kerīmu'l-eṭrāf şerīfu'l-evşāf her biri cāmić-i cāvārif ü maćārif olmaḡla mümtāz ve cīlm ü kemālden ecmel-i żarācīf ü maṭārif ile ser-firāz olmışlar ve her birinüñ vücūd-ı mećālī mevḡūrı leyālī-i zamānda mānend-i būdūr olup cenāb-ı felek-nisāblarını şeyḡ ü şāba ravż-ı memṭūr kılmışlardır. ¿Āmme-i ricālī fürsān ḡālbe-i cīlm ü kemāl ü ebṡāl meydān-ı faẓl ü efẓāl her biri cārşā-i mübāḡaşe vü muḡāverede şüccān yevmü't-teḡıyyü'l-cemcāndur. Monlā-i mesḡūr daḡı menbaću'l-veré ve'd-

⁷⁹ Kınalı-zāde, 1989, C.II, s. 877.

diyâne mâtla'ü'l-âlim ve's-sıyâne kelâm-ı mecd ü ma'âlün haber ü mübtedâsı ve kâr-ı mekârim ü mefâhirün bidāye vü müntehâsı vādî-i âlim ü vera'cdan sâlik-i meslek-i seviyy olmağın eslâf-ı kirâmına hâlef-i razıyy olmuşdur. Zât-ı pür-intibâhınun rütbe-i celâl ü câhı ol dereceden efzündür ki vâsıta-i aqlâm vâsıtı ile tenbîh kılına ve naşs-ı riyâset-i tāmme vü şadâret-i câmmesinun şarâhati ol mertebeden efzündür ki tekşîr-i kelâm ü tevfir-i ma'âl ile müftekir-ı izhâr ü tevcîh ola. Vilâyet-i Rûm ve Ana'tolı'ya ma'can şâdr-ı câlî-kadr olan Âlî Çelebi'nun ferzendidür. Hâdım Âlî Paşa ki habb-i hubb ve velâ-i cülemâ vü fuzalâ-i zemîn-i bâlinde nigâşte ve râyet-i ricâyet-i aşhâb-ı dirâyet düş-ı hûşında efrâşte zât-ı melekî melekâtı mehâsin-şîfât ile razîcû'l-lebân olup kerâcîm-i evsâf ü mekârim ahlâk-ı fînet-i pür-merâhim ü eşfâkı ile şerîkû'l-feyân idi. Monlâ-i merķûmı ferzend idinüp levâzım u şerâcîti terbiyetini ke-mâ-yenbağî ta'kdîm itdüğinden ğayri mezbûr için medrese-i şerîfe binâ idüp miftâh-ı tedrîsini dest-i ifâdesine tefvîz ü teslîm itmişdi. Cüz'î müddetde cām-ı merâmı rahîk-ı incâm-ı şâhîb-kırân-ı sipihr-ihtîşâm ile tölmiş idi ki onbeş yıl şâdr-ı ac'zam-ı memâlik-i Rûm olmağla vâsıl-ı mâ-yerûm olmuş idi. Man'sıb-ı şadâretten ma'czûl olıcağ devlet-i mücâveret-i Beyt-i harâm ve ziyâret-i ravza-i pür-tahâret-i Seyyidi'l-enâm ile müşerref ü müstes'ad olduğdan soñra mu'kalled-i man'sıb-ı fetvâ olmuş idi. Andan dahı isti'cfâ vü istîfâ eyleyüp mu'ctekif-i ğuşe-i ferâğat ü inzivâ olmuş idi. Merhûm-ı merķûm ğâyetde ekl ü şürbe mülâzm u müdâvim ve harîs ü nâhim mü'cekkel ü mu'tâcam olup mi'cdesi ğüyâ bir tennûr idi ki dâhil olan e'tcime fi'l-hâl sūzân olup vücūdında e'ser-i nümâyân olmaz idi veyâ bir deryâ-yı cūmmân idi ki sâkıt u lâkıt olan lo'kmât-ı bî-kerândan bir anda nâm ü nişân bulunmaz idi. Âhir e'tcime vü elvân-ı câlem-i imkânla ğürüsneğî ve sedd-i cûc olmayıcağ sene erba'a ve hamsîn ve tis'â mi'cede bu dâr-ı mihnet-medârdan dârü'z-ziyâfet-i cennâti'n-na'cîm ki *ve fihâ mâ-teştehi'l-enfûsü ve telezzû'l-ac'yunü* dūr, *fâkihetin mimmen yetehâyyerûn* ve *lahmi tayrin mimmen yeştehûn* ile tenac'cum itmege revân oldu. Umûr-ı dîn ü dünyâsından ta'sallûf ü ta'şşûf ve tekellûf ve tecassüfünden vâsıl-ı mer-tebe-i vesvâs ü cünûn olup ef'câl ü aqvâli kânûn-ı şer' ü câklardan bîrûn idi. Her metâc ki bâzârdan iştirâ ide yâ ahhâb ü aşhâbından ihtidâ olma hezâr-bâr âb-ı revân ile yumayınca anı isti'cmâl itmez idi. Bu bâbda ğarâcib ü cacâcibi bî-hadd ü şümârdur. İrâdı ile ik'sâr olunmadı. Kemâlât-ı bî-hadd ü kerânı ve

müretteb ü mükemmel dīvānı vardır. Bu eşcār ol cenāb-ı fezācīl-şicār ve zāt-ı maʿālī-girdāruñ güftārındandır ki şebt olundu:

*Ağzı nāzūklükle kanum nūş idüp oldu nihān
Katre-i hūnum anuñ yanında kaldı nişān*

*Bahr-i eşküm köpri tutmaz köpri şanmañ kaşımı
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kaşım benim*

*Ögerler gerçi kim şabr-ı cemīli
Velī şabruñ dahī erzānı hoşdur*

*Dil-i Muhyī'den eksük olmasun derd
Müsāfir-hānenüñ mihmānı hoşdur*

*ʿAceb maḥbūbsın ey şūh-ı tannāz
Dili virmezsem olmaz virsem olmaz*

*Öli dirgürmegi Muhyī inanmaz
Lebüñ şunmazsañ aña mülzem olmaz*

1. 12. 5. Mecdī, *Hadācîkū* 'ş-Şaḥa'cîk

ʿĀlim-i ʿĀmil Mevlānā Muhyī'd-dīn Çelebī ibni Muḥammed bin ʿAlī bin Yūsuf Bālī ibni Şemsü'd-dīn el-Fenārī Rahimehümü'l-Mülki'l-Bārī⁸⁰

Eyyām-ı şabā hengām-ı hadāsetde vālid-i ʿazīzinden okuyup mebnānī-i ʿulūmı taḥşīl esnāsında iken peder-i ḥayr-eşeri vefāt eyledi. Bu vaḥcānuñ vuḫūcından şoñra Mevlānā Ḥaṭīb-zāde ile ve Mevlānā Efzal-zāde ile muşāhabet-i ʿilmiyye idüp meşkūt-ı efāzāt-ı münīrelerinden istizācat-i envār-ı mīsbāh-ı ʿulūm-ı ʿaḳliyye ve istināret-i zūc-i sirāc-ı fūnūn-ı naḳliyye eyledi.

Ḳıṭcā

Vehüve vāhidi zımmü'l-fürūc
Mine'l-ʿulūmı ile'l-uşul
Ḳad hāza tefsīrū'l-kitāb
Ve ʿilmi aḥbārī'r-resul

ʿĀdāt-ı sād'āt-ı ʿulemā üzre Ḥaṭīb-zāde'den mülāzım olduğdan şoñra manāşīb-ı ʿaliyye-i ʿaliyye ile merātib-i semiyye-i sāmiyyeden maḥmiyye-i Koştañiniyye'de merhūm ʿAlī Paşa medresesine ve maḥrüse-i Burūsa'da Sulṭān

⁸⁰ Mecdī, 1989, s.387.

medresesine ve Şemāniye medreselerinüñ birisine müderris oldı. Zıkr olınan medreselerde ifāde-i erbāb-ı istifāde ve ifāze-i ašhāb-ı istifāze eyledikden ōñra evvelā dāru'n-našr-ı Edirne'ye sāniyen mahmiyye-i Kostantiniyye'ye kādī olup sünnet-i seniyye-i Ahmediyye ve şerīcat-ı behiyye-i Muhammediyye'ye tetarruk eyleyenleri şeb-i meṭālibātda şümūc-ı ėadl ü dād ile ıarīka-i müstaṭıme-i haḳka irşād eyledi. Baćdehū Anaṭolı kādīćaskeri olup ol semtde ḥabl-i meṭn ėazl ü naşb anuñ elinde iken Rūm ili kādīćaskeri oldı. Bu iki manşıb-ı ėazīmü'l-ḥaṭarda onbeş yıl miḳdārı ḥall ü ėaḳd ü umūr-ı cumhūr-ı ėulemā ve zabṭ u rabṭ-ı cumhūr-ı umūr-ı fuṣalā eyledikden ōñra ṭoḳuz yüz kırḳ dört senesinde ėazl olınup yevmi yüz aḳça vaṣīfe-i mućine ile maćzūlen teḳāćud eyledi. Baćdehū ėulūfesine elli aḳça teraḳḳı olınaraḳ yevmi iki yüz aḳçaya mutaşarrıf iken ṭoḳuz yüz kırḳ ṭoḳuz senesinde Mevlānā Ḳādirī Ąelebī'nüñ yirine müftī oldı ḥıdmet-i fetevā ile şeref-i taḥşil eyledi. Līkin zamān-ı sehl-i āvān-ı ḳalīlü'l-mühlede kendi iḥtiyāri ile emr-i fetevādan ferāḡat idüp ṭoḳuz yüz elli iki senesinde yevmi iki yüz aḳça ile teḳāćud-i iḥtiyār eyledi. Sābıḳan cāh-ı şadāretten maćzūl olup henüz müftī olmadın Kaćbe-i şerīfede bir yıl mücāvir olup ḥıdmet-i ziyāret-i ḥarem-i erem ile muḥterem olduḳdan ōñra ferāḡ-ı bāl ve refāḡ-ı ḥāl ile tefsīr-i şerīf dersine meşḡul olup vefāt idinceye deḡin fenn-i mezbūrda taşnīf ü tedvīn itmeḡe şarf-ı maḳdūr ve saćy-i meşḳūr eyledi ve līkin bu emr-i ḥaṭır-i itmām-peṣīr olmaḳ müyesser olmadı. Ol fāzıl-ı müntehīnüñ tećlīf ü taşnīf itdüḡi tefsīr-i şerīf icćāz-ı rütbet-i nihāyet bulmadı.

Şıcr: Nā resīde bülbülem cürća-i ez şāḡar-ı ėaşḳ
Mey-zened dest-i cefā cām-ı murādem ber-seng

Fünūn-ı mućtebereden fenn-i fıḳhda olan kütüb-i maćtüreden *Şadrü's-şerīća*'ya mütaćlлік risāleler ve *Hidāye*'ye müteferrić maḳāleler tenmīḳ ü tensīḳ eyledi ve fenn-i maćānīde Seyyid Şerīf'üñ *Şerḥ-i Miftāhı*'na ḥāşıye ibdāć idüp delāćil-i icćāz olan nice nice esrār-ı belāḡat-esrārı beyān ve nice nice maćānī-i bedāyić-şıćārı tibyān eyledi.

Meşnevī

Kitāb-ı dil-keşī çün yār ü dil-ber
Be-rūy ez-misk ü ėānber beste zīver

Ḥaṭ-ı müşḳīn ü lafz-ı cān-fezāyeş
Çü ḡīsū-yı muraşşāć der-ḳafāyeş

Mümā ileyh muhibb-i fuḳarā vü şulehā olup erbāb-ı şalāh u felāha mācīl bir fāzıl ve aṣḥāb-ı zühde ve taḳvāya ḳābil bir kāmīl idi. Ḥuṣūs-ı verc u taḳvāda āyet-i kübrā olup taḳīyy ü naḳīyy ü müteverric ve mübāyācātında helālī harāmdan temyīz ü huḳūḳ-ı cībāddan ḡāyetle perhīz ider idi.

Meşnevī

Vānki bāşed ṭālib-i kūt-ı harām
Der-ten-i ü dil hemī mīred tamām

Tā şeved dīn-i tu şāḳī çün zülāl
Bāş dācīm ṭālib-i ḳūt-ı helāl

Girībān-ı ahvāl ve dāmān-ı āmālī dest-i menhiyyāt ü gird-i mahremātdan pāk olup sübhā vü cāşādan ḡayri kimsenüñ el eline degmemişdi. Ḳıble-gāh-ı enām olan ḡuşe-i mihrābdan ḡayri nesneye baş egmemişdi.

Şiér: Ḥam me-şev pīş-i tevānger hemçü ṭāḳ
Tā ne-kerdī yār bā-ehli nifāḳ

Āb-ı āb-destden ḡayrı nesne ile yüz yumayup ibriḳ-i vuzūcdan ḡayrı ḳulpa yapışmamışdı. Āyīne gibi nā-mahreme baḳmayup her gördüğine şüret virmemişdi.

Şiér: Her āyīne me-şev nāżır be-her-kes
Me-kün nā-mahremān rā cārż-ı dīdār

Bu maḳule-i şürürdan kemāl ile ihtiyāt eylemegin bacż-ı efćālī hadd ü vesveseye müntehī vü müntemī olur idi. Ol sebebden bacż-ı esāfil-i nās-ı nesnās-ı vesvās ol fāzıluñ cümle ahvālinde vesvese vardur diyü medḥal bulur idi. Ešnā-yı muṭāraha-i kelāmda ḳaviyyü'l-ḳalb ve ceriyyü'l-cenāb ve ṭalīḳü'l-lisān olup şaḡīr ü kebīr vazc ü refīc yanında yeksān olmaḡın kelime-i ḥakkı bī-pervā aclā itmekde levīm-i lācīmden ḥavf itmez idi. Hicret-i nebeviyyeden toḳuz yüz kırḳ dört senesinüñ Żi'l-ḳacdesinüñ yigirmi altıncı günü vaḳīc olan yek-şenbe gün tulūc-ı şems zamānında vefāt idüp Ebī Eyyūb Enşārī caleyhi rahmetü'l-bārī hazretlerinüñ cāmić-i şerīfī civārında defn olındı. Bacż-ı mecmūcada bu mīşrac tārīḥdür diyü kayd olunmuş bulındı. Mışrac: **İde Muhyi'd-dīn Efendi rūhını şād ol Vedūd.** Şucarā-yı sālīfeden Mevlānā Nażmī bu ḥuṣūsda bu mīşracı tārīḥ didi: **Muhyi-i dīn oldu cāżim rahmete.** Ve beyān-ı vāḳīc-i semtine tārīḥdür: **Māte ehadü evlādi'l-Fenārī.**

Tezyîl: Mevlânâ Muhyî'd-dîn Çelebî'nün kerâmâtındandır ki ol zamānuñ vüzerâsından vezîr-i ac̣zam olan Ayâs Paşa merhum-ı fâzıl-ı merķūmı Kõrfez seferinden dönüşde Siroz'da Rûmili ķādî-ćaskerliginden maćzûl itdürdügiyçün zamîr-i pâkinde keder mizmar idi bu dâciye ile zamân-ı mücâveretde Beyt-i Şerîf'ün halka-i bâbına yapışup müfettiñü'l-ebvâbdan vezîr-i meźkûruñ helâki bâbında feth-i bâb iltimâs eyledi.

Meşnevî:

Tûyî hâcet revâ-yı müstemendân
Be-ser efser ne-târik-i bülendân

Mefâtîh-âver-i derhâ-yı beste
Dürüstî-bahş-ı dil-hâ-yı şikeste

Be-gîr ez-düşmenem tâc-ı bülendî
Be-zen ü râ be-hâk-i hõd pesendî

Bu dućâyı icâbet ve ćâlî-ķadr ü źû'l-celâl fi'l-hâl ķabûle îsâl idüp ol fâzıl-ı feżâćil-iştimalüñ tîr-i dućâsı hedef-i icâbete îşâbet eyledi.

Şiър: Sihâmü'l-leyli lâ-tuññî ve-lîkin
Lehâ emedü velî'l-emedi inķîzâć

Mirćât-ı dil-i şafâ şîfâtında bu mesćûlüñ hûşûle vuşûli ve bu mećmûlüñ ķabûle hûşûli münćakis olup mübeşşir-i ğayb ü sürüş-ı feyz-i ilhâmuñ tebsîri ile bu mültemes mahzında vaķće oldıĝı maćlûmı olmaĝın vezîr-i mezbûr içün bu ĝün helâk oldu diyü ol ĝünü taćyîn eyledi. Ol bañr- i muññî-i kâmil dil-i deryâ bârından üç dilde dahı iñrâc-ı lećâlî muntażime idüp maţlac-ı acmârından maķţac-ı hayâtına degin didigi ĝazelleri terkîb eyledi. ćArûż-ı şümârdan bîrûn ĝazeliyyâtını ve ķaşâćid ü muķaţţacâtını dîvân üslûbı üzre tertîb eyledi. Sâćir şucârâdan imtiyâz içün Muhyî teħalluş idüp bunu kendüye mahlaş idindi. Bu birkaç maţlac anuñdur:

*Aĝzı nâzőüklükle ķanum nûş idüp oldu revân
Ķaţre-i hûnum anuñ aĝzında ķalmışdur nişân*
Dîĝer
*Nigâruñ rûyî Rûm'umdur ķara zûlñi Ķaraman'um
Aķ alnı Aydın'um başında şirma şacı Şarhân'um*
Ķıţcâ
*Õgerler gerçi kim şabr-ı cemîli
Velî şabruñ dahı oranı hoşdur
Dil-i Muhyî'den eksük olmasun derd*

Müsâfir-hânenüñ mihmânı hoşdur

Mervîdür ki şadr-ı şadâretde kendinüñ qarîni ve hem-nişîni olan Anaṭolı Kādîcaskeri Kadrî Çelebî Efendi mûmâ ileyhden muḳaddem muḳarenet-i inâyet-i ilâhiyye ile ve muḳâzadat-i câṭıfet-i pâdişâhî ile müftî olduḳda Muḫyi'd-dîn Çelebî efendi yüz elli aḳça ile mütekâcid iken tesliyet içün elli aḳça teraḳḳı olup cûlûfesi iki yüz kılandı.

1. 12. 6. Beyânî, Tezkiretü's-Şuḳarâ

Muḫyi'd-dîn Çelebî⁸¹

Evlâd-ı emcâd-ı Molla Fenârî'dendür. Pederi ʿAlî Çelebi Rûmili'ne ve Anaṭolı'ya maḳan şadr-ı câlî-ḳadr olmuştur. Kendi on beş yıl Rûmili kādîcaskeri olup maḳzûl olıcaḳ devlet-i ziyâret-i ravza-i pür-bereket-i seyyidi'l-enâm câleyhi's-selâm ve mücâveret-i beytû'l-hârâm ile müşerref olduḳdan şoñra şeyḫu'l-islâm müftî'l-enâm olmuştur. Baḳdehû andan daḫî istiḳfâ idüp muḳteḳif-i künc-i inzivâ olmuştı. Şübehâtdan ittiḳâ ve taḳvâda mübâlaḡa itmekle ḫalḳ kendüye vesvese isnâd iderler idi. Farzan her metâci iştirâ yâḥod aḫbâbdan ihtidâ ya da bir niḳe kerre yumayınca istiḳmâl itmez idi. Hattâ ḳalemi ve kaḡıdı daḫı ḡasl iderdi dirler ve bunun emsâli niḳe ḡarâcib isnâd iderler. Naẓm u eşḳarı bî-şümârdur. Mürettep dîvânı vardır. Bu eşḳâr anuñdur:

*Nâzikâne aḡzı ḳanum nûş idüp oldı nihân
Ḳaṭre-i ḳanum anuñ yirinde ḳalmışdur nişân*

*Ögerler gerçi kim şabr-ı cemîli
Velî şabruñ daḫı oranı hoşdur*

*Dil-i Muḫyî'den eksük olmasun derd
Müsâfir-hânenüñ mihmânı hoşdur*

*Baḫr-i eşküim köpri dutmaz köpri şanmañ ḳaşımı
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki ḳaşım benüm*

*ʿAceb maḫbûbsın ey şüh-ı ṭannâz
Dili virmezsem olmaz virsem olmaz*

*Ölü dirgürmegi Muḫyî inanmaz
Lebüñ şunmazsañ aña mülzem olmaz*

⁸¹ Beyânî, 1997, s.254.

Qıtcā

Ögerler gerçi ki şabr-ı cemîli
Velî şabruñ dahî erzânî hoşdur
Dil-i Muhyî'den eksük olmasun derd
Müsâfir-hânenüñ mihmânî hoşdur

Velehû

Ağzı nâzûklükle kanum nûş idüp oldı nihân
Kaatre-i hûnum anuñ ağzında qalmışdur nişân

Velehû

Nigāruñ rûyî Rûm'umdur qara zülfi Qaraman'um
Ağ alnı Aydın'um başında sırma şacı Şarhānum

Bahr-i eşküm köpri dutmaz köpri şanmañ kaşlarum
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kaşum benüm

Velehû

âAceb pür şîvesin lîkin vefāsuz
Dili virmezsem olmaz virsem olmaz

Ölü dirgürmege Muhyî inanmaz
Lebüñ virmezseñ aña mülzem olmaz

1. 12. 9. Müstaķīm-zāde Süleymān Saādu'd-Dīn, *Devhatü'l-Meşāyih*

El-Mevlā el-Fāzıl el-Kāmil Fenārī-zāde Muhyi'd-dīn Efendi⁸⁴

Mevlānā müşārün ileyh şeyhü'l-İslām Mevlānā Şemsü'd-dīn Muhammed bin Hamza bin Muhammed el-Fenārī ahfādından Rūmili şudūrından Muhammed Şāh Efendi'nüñ necl-i necîb ü ferzend-i edîbidür. Yedi yüz elli bir Şaferinde qadem-nihāde-i câlem-i şühūd olup eyyām-ı şabā ve hengām-ı hadāsetinde vālid-i câzizinden okuyup mebānī-i cūlūmı tahşîl ve vālid-i vefātından şoñra Mevlānā Hāţib-zāde ve Mevlānā Efzāl-zāde ile muşāhabet-i cilmîyye idüp meşkūt-ı efāzāt-ı münîrelerinden istizācat-i envār-ı mısbāh-ı cūlūm-ı çaķliyye ve istināret-i zūc-i sirāc-ı fūnūn-ı naķliyye eyledi. İbtidā manāşib-ı câliyye ve merātib-i semîyyeden mahmiyye-i İstānbul'da âAlî Paşa ve bacdehū mahrūse-i Burūsa'da Sulţān medreselerine müderris oldukdan şoñra toķuz yüz yigirmi beşde dāru'n-naşr-ı Edirne'ye ve yigirmi altıda İştānbul'a qādī ve yigirmi toķuzda Anaţolı qādīcaskeri olup habl-i metīn câzl ü naşb elinde iken şadr-ı şadāret-i Rūm'a dahî nācîl ve bu iki manşib-ı câzīmü'l-hāţarda onbeş yıl miķdārı hall ü çaķd ü umūr-ı cumhūr-ı cūlemā

⁸⁴ *Devhatü'l-Meşāyih*, s.22.

ve zabt u rabt-ı cumhūr-ı umūr-ı fuṣalā eylemişdi. Toḳuz yüz kırk dört senesinde ʿazl olup yevmi yüz aḳça vaṣīfe-i muʿine ile teḳācūd eyledi. O eṣnāda Kaʿbe-i şerīfeye ʿāzim ve baʿde'l-Hacc bir yıl mücāvır olup ʿavdet eylemişdi. Baʿdehū elli aḳça teraḳḳī olınarak yevmi ikiyüz aḳçaya mutaṣarrıf iken toḳuz yüz kırk toḳuz Şevvālinde müfti'l-enām ve müşkil-güşā-yı ḥāṣ u ʿām oldılar. Līkin zamān-ı sehl āvān-ı ḳalilü'l-mühlede kendi ihtiyāriyle emr-i fetvādan ferāḡat idüp toḳuz yüz elli iki senesinin Cemāziye'l-evvelinde yevmi iki yüz aḳça ile teḳācūd olındı. Hicret-i nebeviyyeden toḳuz yüz kırk dört senesi Zī'l-ḳaʿdesinüñ yigirmi altıncı yaz günü tulūc-ı şems zamānında vefāt idüp Ebī Eyyūb Enṣārī ʿaleyhi rahmetü'l-bārī hazretlerinüñ cāmiʿ-i şerīfi civārında defn olındı. **Muhyī-i dīn oldu ʿāzim rahmete 954** vefātlarına tāriḥ vāḳiʿ olmuşdur. Harem-i şerīfde mücāvır olduğu āvānda tefsīr-i şerīf dersine meşḡul olup vefāt idinceye deḡin fenn-i mezbūrda taṣnīf ü tedvīn itmeḡe şarf-ı muḳadderet ve saʿy-i meşḳūr eylediyse de bu emr-i ḥaṭır itmām-peṣīr olmaḳ müyesser olmadı. Fünūn-ı muʿtebereden fenn-i fīḫda olan kütüb-i muʿtebereden *Şādrü'ş-şerīca*'ya müteʿllik risāleler ve *Hidāye*'ye müteferriʿ maḳāleler tenmīḳ ve fenn-i maʿānide Seyyid Şerīf üñ *Şerḥ-i Miṣtāḥ*'na ḥāṣiye ibdāʿ idüp nice nice esrār-ı belāḡat esrārı beyān ve nice nice maʿāniʿ-i bedāyiʿ-eşcārı tibyān u tenmīḳ eyledi. Eṣnā-yı muṭāraha-i kelāmda ḳaviyyü'l-ḳalb ve ceriyyü'l-cenāb ve ṭalīḳu'l-lisān olup ṣaḡīr ü kebīr ü refīʿ yanında yeksān olmaḡın kelime-i Hākk'ı bī-pervā aʿlā itmekde levmi-lācīmden ḥavf itmez idi. Müddet-i fetevāları ʿaṣr-ı Süleymān Ḥān-ı evvelde üç sene altı ay miḳdārı idi. Mevlānā müṣārün ileyh ʿarūz-ı şümārdan bīrūn ḡazeliyyātını ve ḳaṣāʿid ü muḳaṭṭaʿātını dīvān üslūbı üzre tertīb idüp sācīr şucarādan imtiyāz içün Muhyī teḥalluṣ ider idi. Bu birkaç maṭlaʿ kendülerinüñdür:

Ḳıṭʿa

*Ögerler gerçi kim ṣabr-ı cemīli
Velī ṣabruñ daḡı erzānı hoşdur
Dil-i Muhyī'den eksük olmasun derd
Müsāfir-ḥānenüñ mihmānı hoşdur*

Müṣārün ileyh muḥibb-i fuḳarā vü şulehā olup erbāb-ı ṣalāh u felāhā mācīl bir fāzıl ve aṣḥāb-ı zühde ve taḳvāya ḳābil bir kāmīl idi. Ḥuṣūs-ı verc u taḳvāda āyet-i kübrā olup taḳīyy ü naḳīyy ü müteverriʿ ve mübāyāʿātında ḥelāli ḥarāmdan temyīz ü huḳuḳ-ı cībāddan ḡāyetle perḥīz iderdi. Rahimehu'llāhu ʿaleyh.

[Der-kenar] Ol zamānuñ vüzerāsından vezīr-i ac̣zam olan Ayās Paşa merhūm-ı fāzıl-ı merķūmı Kōrfez seferinden cāvdetde fāzıl-ı müşārūn illeyhi Rūmili ķādī-cāskerliginden maćzūl itdürdügiyçün zamīr-i pākinde keder mizmar olup bu dāciye ile zamān-ı mūcāveretde Beyt-i Şerīf'ūñ halķasına yapışup mūfettiḥü'l-ebvābdan vezīr-i müşārūn ileyhūñ helāki bābında feth-i bāb iltimās eylemiş bu dućāyı icābet ü cālī ķādr-i zū'l-celāl fi'l-hāl ķabūle īsāl idüp tīr-ihedef-i icābete īsābetle mūbeşşir-i ğayb ü sürüş-ı feyz-i ilhāmuñ tebşīri ile bu mültemes vaķīc oldığı maćlūmı olmağın vezīr-i müşārūn ileyh için henüz kendileri Mekke-i Mūkerreme'de iken bu gün helāk oldu diyü ol günü taćyīn eyledügi kütüb-i tevārīḥde meşṭurdur.

1. 12. 10. cīlmiyye Sāl-nāmesi

Muhyi'd-dīn Efendi Fenārī-zāde⁸⁵

Muhammed el-Fenārī ahfādındandır. Pederi Rūmili şadrından Muhammed Şāh Efendi'dür. Muhyiddīn Efendi 751'de dünyāya geldi. Mebādī-i cūlūmı Pederinden tahşīl itdi. Zamānınuñ cūlemāsından Hāṭīb-zāde ile Efzal-zādenūñ mecālis-i cīlmiyyesinden istifāde eyledi. İlk evvel İştābul'da cAlī Paşa, Burūsa Sulṭān medreselerine müderris oldı. Bi'l-āḥere biribirini mūtecāķip Edirne 925, İstābul 927, üç senen şoñra Anaṭolı ķādīcāskerligine nācīl oldı. On beş sene ķadar bu vażīfeyi īfā eyledikden şoñra yüz yigirmi aķça vażīfe ile teķācūd idildi 944. Teķācūdi hengāmında Hacc'a gitdi, cāvdetinde teķācūd cūlūfesi iki yüz aķçaya iblāğ eyledügi gibi cūhdesine müftīlik manşıbı da ihāle olundu 948. Üç sene altı ay ķadar vażīfe-yi fetevāyı īfā eyledikden şoñra istićfā itdi, yevmi iki yüz aķça ile teķācūdi icrā olundu. Muhyiddīn Efendi ihtiyār-ı teķācūdi mūtecāķip çok yaşamadı. İki sene şoñra vefāt itdi. **Muhyi-i dīn oldı cāzim rahmete 954** vefātına tārīḥdür. Qabri Ebū Eyyūb el-Enşārī civārındadır. Fenārī-zāde Muhyi'd-dīn Efendi ṭalāķat-i lisāna mālīk, ḥaķīķat-perest bir zāt idi. cūlūm-ı fıķhiyye ile meşğūl olur ekseriyā şicrede rağbet iderdi. Fuķarā ve şuleḥāyı şıyānet ider ḥuķūķ-ı cībādı viķāyeye şarf-ı ğayret itmekden geri ṭurmazdı. Seyyid Şerīf'ūñ *Şerḥ-i Miftāḥı*'na ḥāşiyesi, *Şādrü's-şerīca*'ya mūtecāllīķ risāleleri meşḥūrdur. Dīvānı mućteberdür. Dereseķi'de, Rūmili Hişārı'nda birer mescidi vardır.

1. 12. 11. Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i ʿOsmânî*

Muhyi'd-dîn Efendi, Fenârî-zâde⁸⁶

ʿAlî Efendi'nün maḥdûmıdır. Müderris Edirne kâdîsi 928'de İstanbul kâdîsi 929'da Anaṭolî kâdîcaskeri olup 944'de tekâcüd eyledi. Baʿdehû Hacc'a gidüp tefsîr-i şerîf okutdı. 949'da şeyḥü'l-islâm olup 952'de istiʿfâ eyledi. 954 Zî'l-kaʿdesinün yigirmi altısında fevt oldu. Eyyûb'da medfûndur. Muhibb-i fuṣarâ, fâzıl, zâhid idi. Mübâyacâtta helâli tercîh ider ve ḥuḳûḳ-ı ʿibâdda gâyet perhîz eyler ve kelâm-ı Haḳḳ'ı söyler idi. Hacc'da bâcis-i ʿazli Ayâs Paşa'nun mevtini temennî zımnında Beyt-i şerîfün halkasına yapışıp bi'l-ittifâḳ o gün Paşa vefât eylemişdür. Dîvân-ı şiʿri vardır. Meşîhatinde vazîfesi elli aḳça arturulmuşdur. Dereseği mescidiyle Rûmili Hişârî'nda bir mescidi vardır. *Şadrü's-Şerîca*'ya daʿîr risâleler, *Hidâye*'ye müteʿallik maḳâleler yazup Seyyid Şerîf'ün *Miftâhı*'na hâşiye yaptı.

1. 12. 12. Şemsü'd-dîn Sâmi, *Ḳāmûsu'l-Aʿlâm*

Muhyi'd-dîn Efendi Fenârî-zâde⁸⁷

Ḳânûnî Sultân Süleymân Hân devrinde meşîhat-ı İslâmiyye maḳâm-ı vâlâsına geçen ʿulemâdan olup, meşhûr Şemsü'd-dîn Fenârî'nün ahfâdından Rûmili şudûrından Muhammed Şâh Efendi'nün oğlıdur. Pederinden baʿdehû Hâṭib-zâde ve Efzal-zâde gibi meşâhir-i muʿâşırından tahşîl-i ʿulûm ile birkaç medresede müderrislik itdikden şoñra 925'de Edirne ve baʿdehû İstanbul kâdîsi 929'da Anaṭolî kâdîcaskeri olmuş ve müteʿâkıben Rûmili kâdîcaskerliği daḥî ʿilâveten cûhdesine tefvîz olunmaḡla on beş sene şadreyn vażâʿifini ifâ itdikden şoñra 944'de infîşâl-i tekâcüd iderek o ešnâda Hacc-ı şerîfe ʿazîmet ve bir sene mücâveret ü Harem-i şerîf-i nebevîyi ziyâret itdikden şoñra ʿavdetinde 948 târîhinde şeyḥü'l-islâm olup üç sene ile bir ay umûr-ı fetevâyı idâre itdikden şoñra 952'de istiʿfâ idüp gûşe-i tekâcûde çekilmiş ve 954'de vefât idüp Ebâ Eyyûb Enşârî civârında defn olunmuşdur. ʿÂlim ü edîb ü şâʿir bir zât olup verʿ ü taḳvâ ile ve helâli hâramdan tefrîḳdeki diḳḳatiyle ve her şeyci defâʿatle yıkamadıkça kullanmamaḳ merâḳıyla ve bir de keşret-i ekl-i şûrb ile meşhûrdur. Mücâvereti zamânında tefsîr-i şerîf dersiyle meşḡûl olup vefâtına dek

⁸⁵ *İlmiye Sal-nâmesi*, 1324, s.367.

⁸⁶ Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.344.

⁸⁷ Şemseddin Samî, 1306, C.VI, s. 4232.

bir tefsîr-i şerîf tertîbine çalışmış ise de ikmâline muvaffak olamamışdır. Kütüb-i tedrîseden baczına havâşî ve taclîkâtı vardır. Şu kıtca cümle eşcârındandır:

*Ögerler gerçi kim şabr-ı cemîli
Velî şabruñ dañı erzânı hoşdur
Dil-i Muhyî'den eksük olmasun derd
Müsâfir-hânenüñ mihmânı hoşdur*

1. 12. 13. Mehmed Tâhir, *‘Osmânlı Mücellifleri*

Muhyî'd-dîn Muhammed Fenârî-zâde⁸⁸

Mevlânâ Fenârî'nün hafîdidür. Peder-i cālîleri ‘Alî bin Yûsuf Bâlî ile Hâţîb-zâde ve Efzâl-zâde gibi fużalâdan ikmâl-i tahşîl iderek kâdîcâsker olmuş idi. **Muhyî-i dîn oldı ‘âzîm rahmete** mîsrâcınıñ delâlet itdüğü 954 de kabri Hazret-i Eyyûb civârında Küçük Emîr Efendi kabrindedür. Mücelllefâtı *Nâ-tamām Tefsîr-i Şerîf* , *Hâşîye ‘Alâ Şerh-i Miftâh*, *Taclîkâ ‘Alâ Şadrü’ş-Şerîcâ* ve *Hidâye* vesâcîredür. Şi‘re de intisâbları var idi. Bir kıtcaları şöyledür:

*Ögerler gerçi kim şabr-ı cemîli
Velî şabruñ dañı erzânı hoşdur
Dil-i Muhyî'den eksük olmasun derd
Müsâfir-hânenüñ mihmânı hoşdur*

Ġalaṭa’da mescid ve mekteb binâ eyledi. Ġalaṭa kâdîsi olan birâder-zâdeleri ‘Abdûlbâķî Ćelebî de yanında medfûndur.

⁸⁸ Mehmed Tahir, 1333, C. II, s.18.

2. MUHYÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE NAZİRECİLİĞİ

2. 1. Kaynaklarda Muhyî'nin Şiiri

Muhyî'nin biyografisi hakkında bilgi veren kaynakların çoğunda az veya çok onun şairliği ve şiiri ile ilgili bilgi, şiirlerinden örnekler bulmak mümkündür. Bir şairin değerlendirilmesinde birinci dereceden kaynak olan kendi şiirlerinden sonra şüphesiz en önemli kaynak şuarâ tezkirelerdir. Çağının edebiyat eleştirmenleri konumunda olan tezkire yazarlarının verdiği hükümler şair ve şiiri ile ilgili değerlendirmelerin temel taşlarındandır. Öncelikle bu kaynaklardaki bilgiler aktarıldıktan sonra şairin şiire bakışı ve şiir hakkındaki görüşleri kendi ifadeleri doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Muhyî hakkında bilgi veren en eski kaynağın *Sehî Tezkiresi* olduğu görülmektedir. Sehî'de şairin divan tertip edip etmediği belirtilmez ancak şairliği övülerek şiirlerinden örnekler verilir. Sehî'nin, *Muhyî Divanı* 'ndan söz etmemesi 954/1547'de ölen şairin Sehî'nin eserini yazdığı 945/1538 tarihinde henüz divanını tertip etmediğini akla getirmektedir. Nitekim bazı kaynaklarda şairin divanını hayatının son yıllarında tertip ettiğini söylenir. Şairliği ile ilgili *Şi'cr ü inşāya ve üslûb-ı mu'cāmmāya mütetebbi'cdür.* denildikten sonra onun Molla Câmî ve Selman-ı Savecî'ye söylediği nazirelerinin oldukça güzel olduğu belirtilir: *Bu ma'ṭlāc Monlā Cāmī ḥazretlerinin şi'crine cevāb dinmişdür. Ve cinde'l-inşāf be-gāyet güzel düşmüşdür. Buña dinilen ecvibede bu deñlü düşdügi ma'clūm degüldür:*

*Sūy-ı naḡş er ne-kerdem naḡş-ı nigārī bārī
Dil ü cān ger be-dehem bā çü tū yārī bārī **

Ve Ĥāce Selmān'uñ rahmetu'llāhi cāleyh bir gāzeline cevāb diyüpdür. Haḡ budur ki bunlar didügi ma'ṭlāc Ĥāce Selmān şi'crine ḥūb cevāb düşmişdür:

*Her sūy-ı dil şud ez-ḥayāl-i gül-ruḥam gül-zārḥā
Gūyā Ĥālīl āmed be ū gülzār keşte nārḥā ⁸⁹***

⁸⁹ *Sehî Beg Tezkiresi, Heşt Bihişt, İnceleme, Tenkitli Metin, Dizin*, Haz. Günay Kut, Harvard Üniversitesi Basımevi, 1978, s.130, 355.

*Baktığım resim bari sevgilimin resmi olsa, canımı ve gönlümü uğrunda verdiğim kişi de sen sevgilim olsan keşke.

**Gül yanaklı sevgilimin hayaliyle gönlün her köşesi bize gül bahçesi oldu. Sanki Hz. İbrahim geldi de dikenlerimiz gül bahçesine döndü.

Muhyî'nin İran şairlerine söylediği nazirelerden daha sonraki tezkireciler söz etmezler. Hatta *Sehî Tezkiresi*'nin bazı nüshalarında da bu konuya değinilmez. Sehî'nin verdiği bilgiler arasında şairin “muammâya” düşkün olduğu söylenmekte ancak elde bulunan *Divan* nüshasında muamma özelliği gösteren her hangi bir şiiri bulunmamaktadır.

Latîfî Tezkiresi 'nde şairle ilgili ayrıntıya girilmemiş, şairliği konusunda şunlar söylenmiştir: *Muhyî tahallûs ider gâyetde müteşerriç ve müteverriç kimesne idi. Egerçi şabc-ı şerîfleri nazma mâyl şîcre şâmil idi ammâ çendân maşsûd u murâd idinmegin şîcrleri nedret üzre vaqîc olmuşdur. Her ne zaman aşka gelse ya şiir okur ya da yazardı. Sonra da kalkıp abdest tazeler ağzını gül suyu ile yıkardı.*⁹⁰

Latîfî'nin bu ifadelerinden Muhyî'nin şiiri esas itibariyle ikinci dereceden bir zevk ve uğraş olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Latîfî'nin bu değerlendirmesinde şairin asıl kadılık, kazaskerlik gibi görevlerde bulunmasının etkili olduğu sanılmaktadır. Onun şiirlerinin azlığından söz etmesi de ya şairin divanını görmediğini ya da divanın üçte ikisini oluşturan nazireleri dikkate almadığını göstermektedir. Şairin divan tertip ettiği konusunda da bilgi vermez.

Şairin mürettep divanının olduğundan söz eden ilk kaynak *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'dır. Âşık Çelebî eserinde *Divan*ın içeriği ile ilgili bilgiler vermekte, şairin üç dilde (Türkçe-Farsça-Arapça) şiir söylediğinden söz etmekte ve şiirlerinin çoğunluğunun nazire olduğuna dikkat çekmektedir: *Ammâ çelebîlikleri zamânında şîcr dirler ve mucaţţal oldukları zamânda mümâreset daîi iderlerdi. Ekser nazîre söylerlerdi ve bir kâfiye vü redîfde yedişer toktuzar beyt gâzel söylerlerdi. Ve âhîr vaqtlerinde tertîb-i dîvân itdiler ve dîbâce vü tevhid ü naçtile cûnvân itdiler. Eşcârı râsih u raşîn ve muhkem ü metîndür. Yidi sekiz yüz gâzeliyyâtı ve üç lügatda şasâyid ü ferâyid ü muķaţţacâtı vardır.*⁹¹

Âşık Çelebî onun şairliğini ve şiirlerini övmekte ancak şiirlerinin çoğunluğunun nazire olduğunu, yani nazire söylemenin onun şairliğinin en büyük özelliği durumunda olduğunu söyleyerek bu yönünü eleştirmektedir. Harun Tolasa da bazı şairlerin şiir faaliyetlerinin daha çok nazireye dayandığını belirtirken Âşık

⁹⁰ Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, TTK Kütüphanesi, Y.I/30, 111b; *Latîfî Tezkiresi*, Haz. Mustafa İsen, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, s.322.

Çelebî'nin verdiği bilgilerden hareketle Muhyî'yi de bu sınıf içerisinde değerlendirmiştir.⁹²

Âşık Çelebî'nin verdiği bu bilgilerden şairin “yedişer, dokuzar beyitli” gazeller söylediği, “tevhid”inin olduğu, “mukatta’at” ve “ferayidinin”, “yedi sekiz yüz” gazelinin olduğu şeklindeki bilgiler eldeki *Divan* nüshası ile çelişmektedir. Bu nüshaya göre Muhyî yedi beyitli gazel hiç söylememiştir. Tevhidi, mukatta’atı ve müfredi de yoktur. Gazelleri dahil şiirlerinin toplamı 678’dir. *Muhyî Divanı*’nın içeriği hakkında bilgiler veren Âşık Çelebî, *Divan*’ın matla beytine de eserinde yer vermiştir. Bu bilgilerden hareketle Âşık Çelebî’nin şairin divanını görmüş olabileceği düşünülmektedir. O halde bu çelişkilerin nedeni ya divanın ayrıntılı olarak incelenmemesidir ya da verilen bilgilerin elde olmayan bir başka nüshaya dayanılarak verilmiş olmasıdır. Gazel ve beyit sayılarındaki çelişki ise sayıların “yaklaşık” olarak verilmesinden kaynaklanıyor olmalıdır.

Yalnızca *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*’da bulunan aşağıdaki iki beyite de *Divan*’da rastlanmamıştır:

Cihāna ehl-i cāşk için getüre mişlūñi şāyed
Cihānda ölmesün sen dil-rübāyı ıtoğıran ana
Büyük şöhr oldı zülfüñ diller ile
Anuñ gibi sevād-ı aczam olmaz

Yukarıdaki *olmaz* redifli beyit *Divan*’da (G.CCLXV/6) numaralı şu beyit ile benzerlik göstermektedir:

Sipāh-ı hüsn için sen şāh-ı hüсне
Şaçuñ gibi livā-yı aczam olmaz (G.CCLXV/6)

Kınalı-zade Hasan Çelebî, şairin ilim ve irfan sahibi bir aileye mensup olduğundan, ilmî konulardaki yetkinliğinden, görevlerinden ve mizacından söz ettikten sonra *Kemālāt-ı bî-hadd ü kerānı ve müretteb ü mükemmel dīvānı vardır*.⁹³ diyerek edebî yönüne kısaca değinmiş ve mürettep divanının olduğundan söz etmiştir.

⁹¹ Âşık Çelebî, *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*, By. G.M. Meredith Owens, London 1971, 119b.

⁹² Harun Tolasa, *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebî Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ege Üniversitesi Yay., İzmir 1983, s. 270.

⁹³ Kınalı-zâde Hasan Çelebî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yay. Ankara 1989, C.II, s.877.

Mecdî, *Hadâ'ikü's-Şakâ'ik*'de Muhyî'nin şairliğini ve şiirini övmekte hayatının başından ömrünün sonuna kadar söylediği şiirlerini divanda topladığını belirtmektedir: *Ol baħr- i muhîṭ-i kâmil dil-i deryâ bārından üç dilde dahî iħrâc-ı leċâlî muntaẓime idüp maṭlaċ-ı aċmārından maḳṭaċ-ı ħayâtına deġin didiġi ġazelleri terkîb eyledi. ĆArûż-ı şümârdan bîrûn ġazeliyyâtını ve ħašâċid ü muḳaṭṭaċâtını dîvân üslûbı üzre tertîb eyledi. Sâċir şuċarâdan imtiyâz içün Muhyî teħalluṣ idüp buni kendüye maħlaṣ idindi.*⁹⁴

Beyânî, şairden *Tezkiretü's-Şu'râ*'da *Naẓm u eṣċârı bî-şümârdur. Mürettep dîvânı vardır.*⁹⁵ biçiminde söz eder.

Müstakim-zâde şeyhülislâmların biyografilerine yer verdiği *Devhatü'l-Meşâyih*'da şairi, şeyhülislâm olması nedeniyle ele almış ve şairliği ile ilgili olarak ise şunları söylemiştir: *Mevlânâ müşārün ileyh ċarûż-ı şümârdan bîrûn ġazeliyyâtını ve ħašâċid ü muḳaṭṭaċâtını dîvân üslûbı üzre tertîb idüp sâċir şuċarâdan imtiyâz içün Muhyî teħalluṣ ider idi.*⁹⁶

Riyâzî *Riyâzü's-Şu'arâ*'da *Bu eṣċâr dîvânından intihâb olunup şebt olındı.*⁹⁷ diyerek şiirlerinden birkaç örnek beyit almıştır.

İlmiyye Sal-nâmesi ise daha çok onun ilmî yönünü ele almış ve fetvalarından örnekler vermiştir. Şairliği ile ilgili olarak divanının olduğundan söz ederek *Dîvânı muċteberdür.*⁹⁸ demekle yetinmiştir.

Şairliği konusunda yorum yapmayan Mehmed Süreyya *Sicill-i Osmânî*'de şairin divan sahibi olduğunu bildirmekle yetinmiştir.⁹⁹

Yukarıda verilen kaynaklardan Mecdî ve Müstakim-zâde, eserlerinde Âşık Çelebî gibi şairin gazel ve kasidelerinin yanında “mukatta’at”ının olduğunu söylerler ki bu bilgileri Âşık Çelebî’den aldıkları sanılmaktadır. Gerek Âşık Çelebî’nin gerekse Mecdî ve Müstakim-zâde’nin şairin mukatta’atına örnek olarak verdikleri kıt’a şudur:

⁹⁴ Mecdî, *Hadâ'ikü's-Şakâ'ik*, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul 1989, C.I, s.387.

⁹⁵ Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'râ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Basımevi, Ankara 1997, s.254.

⁹⁶ Müstakim-zâde Süleyman Efendi, *Devhatü'l-Meşâyih*, İstanbul, İstanbul, s.22.

⁹⁷ Riyâzî, *Riyâzü's-Şu'arâ*, Ali Emiri (Millet Kütüphanesi), No: 765, 120b.

⁹⁸ *İlmiye Sal-nâmesi*, İstanbul 1324, s.367.

⁹⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye*, İstanbul 1308, C.IV, s.344.

Ögerler gerçi kim şabr-ı cemîli
Velî şabruñ dahî erzânî hoşdur
Dil-i Muhyî'den eksük olmasun derd
Müsâfir-hânenüñ mihmânî hoşdur

Bu kıt'a eldeki *Divan* nüshasının CCL numaralı gazelinin 2. ve 8. beytleridir.
Bu gazelin matla beyti şu şekildedir:

Zamân-ı fûrkatüñ pâyânî hoşdur
Uzansa derd anuñ dermânî hoşdur (G.CCL/1)

2. 1. 1. Kaynaklardaki Şiirlerle Divandaki Şiirlerin Karşılaştırılması

Muhyî'nin tezkirelerde yer alan örnek şiirleri ile *Divan*'daki şiirleri karşılaştırıldığında bazı farkların olduğu görülmüştür. *Divan*'daki şiirlerle, farklılık gösteren kaynaklardaki bu şiirlerin her biri divanın değişik bir nüshası gibi düşünülerek tek tek karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma yapılırken Divandaki şiirler üstte koyu hargflerle, tezkirelerdeki farklar da dipnotta verilmiştir.

Şalındukda maćânî şaydına şeh-bâz-ı dil her gâh
Gerek bir bâli *b'ismi'llâh* ola bir bâli *hamdu'llâh*¹⁰⁰ (K.I/1)

Çeşm-i mesti nâr-ı hâddinde idüp hâlin kebâb
Mest iken yakmış anı nâ-geh idüp bî-vaqt **h'âb**¹⁰¹ (G.LXX/1)

Gelelden hâttı **veh kim** dest-bâzîde raķîb ile
Görün âhîr zamânî kim melek Şeytân ile oynar¹⁰² (G.CCXXXII/8)

İşigüñ **heft** âsmâna deger
Ser-i kûyuñ sekiz cinâna deger¹⁰³ (G.CCXLVIII/1)

Ögerler gerçi kim şabr-ı cemîli
Velî şabruñ dahî **erzânî** hoşdur¹⁰⁴ (G.CCL/2)

éAceb pür şivesin lîkin vefâsuz
Dil-i virmezsem olmaz virsem olmaz¹⁰⁵ (G.CCLXV/7)

¹⁰⁰ **Şalındukda maćânî şaydına şeh-bâz-ı dil her gâh:** Maćânî şaydına şeh-bâz-ı dil çün şalına nâ-gâh Âşık Çelebî, 1971, 119b; Fâ'izî, *Zübdetü'l-Eş'âr*, TTK Kütüphanesi, Y.I/31,71a.

¹⁰¹ **h'âb: cevâb** Sehî, 1978, s.130, 355.

¹⁰² **veh kim: hayfâ** Âşık Çelebî, 1971, 119b.

¹⁰³ **heft: tāk-ı** Riyâzî, 120b.

¹⁰⁴ **erzânî: oranî** Âşık Çelebî, 1971, 119b; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877; Mecdî, 1989, s.387; Beyânî, 1997, s.254.

¹⁰⁵ **éAceb pür şivesin lîkin vefâsuz:** éAceb pür şivesin ammâ vefâsuz Âşık Çelebî, 1971, 119; éAceb mahbübsin ey şüh-ı tannâz Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877; Beyânî, 1997, s.254.

Ölü dirgürmege Muhyî inanmaz

Lebüñ şunmazsañ aña mülzem olmaz¹⁰⁶ (G.CCLXV/9)

Cihānda rüyudur Rüm'um kıara zülfi Kıaraman'um

Aķ alnı Aydın'um başında şırma şacı **duhānum**¹⁰⁷ (G.CDXXXIII/1)

Nehr-i eşküm köpri dutmaz köpri şanmañ kıaşlarum

Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kıaşum benüm¹⁰⁸ (G.CDLV/4)

Aķzı nāzüklükle kıanum nüş idüp oldı nihān

Kātre-i hūnum anuñ yirinde kıalmışdur nişān¹⁰⁹ (G.CDLXXVIII/1)

İki zülfi iki řāvūsdur gelmiş gül-istāna

Egüp baş āb-ı rüyından içüp **girmekde cevłāna**¹¹⁰ (G.DXXX/1)

Divanı'da yer alan şiirlerle tezkire yazarlarının vediğı örneklerin yer yer farklılık göstermesi ya tezkire yazarlarının tasarrufunu ya da *Divan*'ın bu gün için ortaya çıkmamış başka nüshalarının da olabileceğini akla getirmektedir.

Şairin, divan tertip ettiğı konusunda fikir birliğı içinde olan tezkire yazarlarının zaman zaman onun şairliğinin asıl mesleğinden sonra geldiğine işaret eden ifadeleri vardır. Şairin nazireye düşkünlüğü de bazı kaynaklarda vurgulanmıştır.

2. 2. Muhyî'nin Şiir Hakkındaki Görüşleri

Muhyî, *Divanı*'nın başındaki *dibace* ve sonundaki *hatimede* ve kimi gazellerin sonundaki beyitlerde şiirle ilgili önemli değerlendirmelere yer verir. Bunların incelenmesiyle şairin sanat anlayışını bizzat kendi ağzından öğrenmek mümkündür.

¹⁰⁶ **ölü dirgürmege: ölü dirülmege** Âşık Çelebî, 1971, 119; **ölivir görmegi** Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877; **ölü dirgürmegi** Beyânî, 1997, s.254. / **şunmazsañ: virmezseñ** Âşık Çelebî, 1971, 119; Müstakim-zâde, s.22.

¹⁰⁷ **Cihānda rüyudur Rüm'um kıara zülfi Kıaraman'um: Nigāruñ rüyı Rüm'umdur kıara zülfi Kıaraman'um** Âşık Çelebî, 1971, 119; Mecdî, 1989, s.387; Fâ'izî, 71a.; **duhānum: Saruhān'um** Mecdî, 1989, s.387; Fâ'izî, 71a.

¹⁰⁸ **nehr: bahr** Âşık Çelebî, 1971, 119b; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877; Beyânî, 1997, s.254; Fâ'izî, 71a.; **kıaşlarum: kıaşumı** Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877; Beyânî, 1997, s.254.

¹⁰⁹ **aķzı nāzüklükle: nāzikāne aķzı** Beyânî, 1997, s.254; **niħān: revān** Mecdî, 1989, s.387; **kātre-i hūnum: kıatrece kıanum** Latîfî, 111b; **kātre-i kıanum** Beyânî, 1997, s.254; **yirinde: azğında** Âşık Çelebî, 1971, 119b; Mecdî, 1989, s.387; Fâ'izî, 71a; **yanında** Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.877.

¹¹⁰ **girmekde cevłāna: kırpükde şulana** Sehî, 1978, s.130, 355.

Divan dibacelerin en önemli yönlerinden birisi şairlerin şiir hakkındaki görüşlerini ve şairlik anlayışlarını bizzat vermeleridir. Muhyî, *Divanı*’nın başında bulunan 13 beyitlik manzum dibacede iki konu üzerinde durmuştur. Bunlardan birisi kendi şairlik anlayışı diğeri ise şiiri ve divanıdır. Kendisini “aşk ehli”, “aşk şahı” olarak niteleyen şair, gönlünü mana avı ile eğlendirdiğini ifade eder:

Dilüm şeh-bâzı uşbu cümleye oldu muvaffağ çün
İder her dürlü çok raċnā maċānī şaydını her gāh (K.I/4)

Dem-ā-dem eglesem şayd-ı maċānīyle dilüm tañ mı
Şeh-i çaşkum dilini şayd ile egler hemīşe şāh (K.I/5)

Şair aşağıdaki beyitlerde “fazilet ehli”nin ulaşamadığı manaları elde ettiğini, kimsenin yol bulamadığı manalara yol bulunduğunu söyler:

Yed-i tūlā-yı fikrümle elüme girdi çok maċnī
Ki añlardan yed-i fikriyidi faẓl ehlinüñ kūtāh (K.I/7)

Bulup durur niċe maċnā-yı hāşşa ṭabċ-ı reh-vārum
Ki anuñ birine bir ṭabċ hergiz bulmamışdı rāh (K.I/8)

Muhyî şairliğini bu ifadelerle dile getirdikten sonra dibacenin devamında divanından söz etmekte ve divanını da renkli söz ve güzel kokulu manalarla dolu bir gül bahçesi “gülistan” olarak nitelendirmektedir. Bu divanın içindeki şiirlerini, gülleri öyle hemen üç beş günde açılıp solan “dünya gülşeni” içindeki güller gibi geçici olmadığını, onların her gün yeniden açan ve devamlı taze olan güller gibi olduğunu belirtir. Onun her bir gülü aşıklara aşk kokusu verir:

Nice gül gibi rengin lafẓ ile hoş-bū maċānīyi
Edā itdüm benüm dīvānum oldu gül-sitān nā-gāh (K.I/9)

Degüldür gülleri anuñ bu dünyā gül-şeni gibi
Hem-ān bir niċe günlük açılır her gün geh ü bī-gāh (K.I/9)

Anuñ her bir güli cūşşāka būy-ı çaşk virmekde
Aña olur dimāğ-ı cānı her çaşk ehlinüñ āgāh (K.I/11)

Divan’ın sonunda bulunan manzum *hatimede* şair, özellikle divan tertibi üzerinde durmuştur. Şiirlerini değerli incilere benzeterek nasıl ki inciler dağılmaması için bir ipe dizilip saklanıyorsa, o da şiirlerini unutulmaması için divanda toplayarak kendinden sonrakilere hatıra bırakmıştır:

Cemc eyledi Muhyî-i Fenārī

Niçe dūr şîcr-i şāh-vārı (K.X/1)

Cān riştesine idüp anı naẓm
Dīvān idüp oldı yādgarı (K.X/2)

Şair, şiirlerini aşkın kerametiyle söylemiştir. Her kim fal açmak için bu güzel divana baksa içindeki sırlardan kendi durumuna ilişkin işaretler bulur:

Yağmağda kerāmetiyle çaşkuñ
Āteşlere şîcr-i āb-dārı (K.X/5)

Kimüñ ki tefeccül içün ola
Dīvān-ı laṭifüm ihtiyārı (K.X/6)

Ol olısar andağı rumūzuñ
Her hāline göre hişşe-dārı (K.X/7)

Muhyî *Divan* içerisindeki kimi beyitlerde yer yer şiir ve şair hakkındaki görüşlerini belirtmiş, divanından söz etmiş ve şairliği ile övünmüştür.

Muhyî şiirin olağanüstü bir söz olduğunu düşünerek onu “keramet” ve “sihir” olarak nitelendirmiştir. Bu düşüncesinin altında İslâm’ın şiire ve şaire bakışında dayanak olarak kullanılan “şiirde mutlak bir hikmet vardır”, “beyanda mutlak bir sihir vardır”¹¹¹ hadislerinin yattığı söylenebilir. Muhyî’ye göre şiir “can ipine inci dizmek” kadar zordur bu nedenle her kişinin işi değildir. Şiirin perileri bile büyüleyecek kadar güzel söylenmesi gerekir:

Degül cān riştesine naẓm-ı dūr her kişinüñ işi
Anuñçün didiler şācîrlerüñ şîcri kerāmetdür (G.LXXIV/9)

Muhyî eşcārıyla dāyım bir perî teshîr ider
Anuñçün sihrdür dirler bizüm eşcārumuz (G.CCLIV/8)

Şair yukarıdaki beyitlerde aslında iyi bir şiirin nasıl olması gerektiğine de işaret etmektedir. İyi bir şiirin fazla sözden (kâl ü kîl) arınması, “hasb-i hâl” olması gerekir. Bir yemekte tuzun fazla olması ya da az olması o yemeğin lezzetini nasıl etkiliyorsa şiirde de söz aynıdır. Muhyî şiirde sözün “aş tuzu” gibi tam karar olması gerektiğini söyler:

Muhyiyā şîcrüñde lâfı artuğ itmekden şaşkın

¹¹¹ *Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi*, Haz. Kâmil Miras, Ankara 1971.

Aş duzı gibidür şâcîrlerüñ şiçinde lâf (G.CCCLVI/9)

Hâlsüz çok şiçerde var kâl ü kıl
Şiçir oldur kim ola ol hasb-i hâl (G.CDXXVI/11)

Muhyî, şiiri her şeyden önce aşkını anlatmak için bir araç olarak görmektedir. Şiirlerinin büyük çoğunluğunu *âşıkâne gazellerin* oluşturması da şiire bakışının bir sonucu olsa gerekir. Onun şiirlerinde işlediği aşk “ilahî” yani şairin deyimiyile *hakikî* aşktır. Meczâî aşkı hakikî aşka geçişte bir basamak olarak görür. Anlatmak istediği aşk “mecâzî” gibi görünse de aslında hakikî aşktır:

Haķıķı çaşka çün olmış mecâzî reh-ber-i cuşşâķ
Murâdı Muhyî’nüñ çaşķuñ mecâzından haķıķatdür (G.CLXXII/9)

Mecâzî çaşķdan sen kaçma Muhyî
Mecâzîden haķıķı bir kıdemdür (G.CLXXXV/9)

Beşerî (mecazî) aşktan, ilahî (hakikî) aşka kademe kademe geçişin sembolü durumunda olan *Leyla ve Mecnun* hikayesini şair, aşk anlayışına oldukça uygun bulur. Bu hikayenin kahramanlarından Mecnunla kendini özdeşleştiren şairin şiirleri, öylesine içten öylesine yakıcıdır ki eğer sonlarında mahlası olmasa onu okuyanlar bu şiirlerin Mecnun’a ait olduğunu sanırlar. Çünkü o şiirlerini ah ederek ve göz yaşı dökerek söylemiştir:

Çün şiçri göz yaşıyla diyüp itdüm âb-dâr
êAşķ ehli göz yaşı döke eşcârım üstine (G.DXLIX/9)

Mecnün gazelleri şanılurdı gazellerüm
Âhîrlerinde mahlaş-ı eşcârım olmasa (G.DLXIV/8)

“Aşk beyanı” olarak nitelediği şiirlerinin her beyti aşk konusunda yazılmış bir “risale” gibidir. Şairin dili “aşk mumunun fitili” olmuştur. Ona göre söylediği her sözün yakıcı olmasının nedeni budur:

Dilüñden her çıkan söz Muhyî pür-süz
Fetîl-i şemc-i çaşķ olmuş zebânuñ (G.CCCXCV/9)

Beyân-ı çaşķ ider eşcâr-ı Muhyî
Anuñ her beyti anda bir risâle (G.DXLVI/9)

Muhyî'ye aşk itdürüp bî-ihtiyâr âgâz-ı şiır
Sözleri mevzûn çıkar bilmez mefâcîl ü fa'cûl (G.CDXVII/9)

Şiirlerinde manaya önem veren şair kendisini sürekli mana avcısı olarak niteler. Şiirlerindeki bu çeşit çeşit yeni mananın gönül şehrine gayb ülkesinden geldiğini söyler:

Gönlümüñ şehrine mülk-i gaybdan gelmekdedür
Dürlü dürlü nev ma'cânî kâr-bândur kâr-bân (G.CDLXXXV/9)

Şairin kalbi de gönlü gibi aşk sırlarını içeren renkli manalarla doludur:

Muhyiyâ kalbünde çok ra'cnâ ma'cânî cem' idüp
Anı aşk esrârı ile dolu enbâr eyledüñ (G.CCCXCIX/9)

Kendisini *mîr-i kelâm*, *gazel-hân*, *mülk-i şiirin şahı*, *şâir-i gevher-feşân* olarak gören şair, el değmemiş yeni manalar (*bikr-i ma'nî*) bularak şiirlerinde kullandığını, şiir meydanında kimsenin kendisine yetişemeyeceğini söyler:

Meydân-ı şiırde ıremez kimse pâyuma
Bendeñde tab'ı-ı çâbük ü reh-vârum üstine (G.DXLVIII/9)

Sözlerümle cem' kıldum çok sipâh
Ben olaldan fazl ile mîr-i kelâm (G.CDXLVI/11)

Her bikir ma'cânî ki hâlvetdeydi ol perde-nişîn
Tab'um anı bulup andan eyledi ref'ı-i nişâb (G.LXVIII/9)

Dönemi ile ilgili yakınmalarda da bulunan şair, kıymetinin bilinmediğini “ağzıyla kuş tutsa” yine “fazilet ehline” ilgi gösterilmediğini, “söz incileri”nin değerini bilen kimsenin olmadığını bu nedenle şiir söylemek yerine susmanın daha uygun olduğunu düşünür:

Şaçma sözüñ dürini çün adrini bilür yok
Ağzuñ yumup şâdef-veş hâmüş olup ol epsem (G.CDXLIX/9)

Muhyî fezâ-yı fazlda ağzıyla dutsa kuş
Çün yok fezâyil ehline râğbet ne fâyide (G.DLVIII/9)

Muhyî, yaşadığı dönemde “fazilet ehli”inin ağlayıp “cahiller”in güldüğünü, kendisinin bilgisiz kimselerin oyuncağı olduğunu belirterek şiirin ve şairin de bu dönemde “oğlan oyuncağı” edildiğini eleştirmektedir:

Fazl ehli ağlayup güler oldı hep ehl-i cehl
Bir devre kaldı Muhyî ki nâ-dân oyuncağı (G.DCXXI/8)

Oğlan mı kaldı şâcîr ü maḥbûb olmaduḡ
Şicri vü çaşkı itdiler oğlan oyuncağı (G.DCXXI/9)

Bu dönem öyle bir dönemdir ki her şey tersine dönmektedir. En ön sırada olanlar “devranın tersine dönmesiyle” en arka sırada yer alırlar:

Egerçi şicr meydânında Muhyî geçdi şicr ehlin
Şoña kalan olur öñdül dönüpdür éaksine devrân (G.CDLXXV/8)

Muhyî kendini, üstad olarak kabul edilen İran ve Türk şairleri ile karşılaştırır. Türk şairleri (ehl-i şî'r-i Rûm) ile bahsi tamamladığını yani onları geçtiğini şimdi sırada İran şairleri olduğunu belirtir. Bu konuya şairin nazireciliği bölümünde değinildiğinden nazireciliğine örnek olan beyitler burada tekrarlanmamıştır.

Muhyî şiiirlerinde Şeyh Kemâl (Hucendî) ve Hassan (Dihlevî)'nin tarzını örnek aldığını sözlerinin bu yüzden tatlı olduğunu söyler:

Üslûb-ı Kemâl ile tarz-ı Ḥasen üzre çün
Muhyî daḥî Ḥusrev-veş Şîrîn sūḥan olmışdur (G.CXCVIII/9)

Şicrimüzde var Kemâl üslûbı vü tarz-ı Ḥasen
êİşkunâ ḡad êalleme's-şicre êalâ ḡāze'n-namaṡ (G.CCCXXVI/9)

Kendisini Attâr'ın müridi olarak gören şair onun adını sözlük anlamlarını hatırlatacak şekilde kullanır:

Gül-âb olsa sözüm âb-ı revânı
Ne ṡañ oldum mürîd-i şeyḡ êAṡṡâr (G.CLXXX/9)

İran şairlerini kendisine üstad kabul eden Muhyî, Türk şairlerine ise meydan okur. Ahmed Paşa, Şeyhî ve Sâfî'ye baş eğmediğini kendisinin de onlar kadar şair olduğunu dile getirir:

Muhyî mućârız Ahmed ü Şeyḡî vü Şâfî'ye müdām
Baş egmeyüp birine dir *naḡnü ricālün ḡüm ricāl* (G.CDXIX/9)

Bir beyitte de Kemâl'e mürid olmanın kendisini Atâyî'nin şeyhi konumuna getirdiğini hatırlatır:

êAṡâyî'nün olupdur şeyḡî Muhyî

Mürîd ideli ʿaşk anı Kemâl'e (G.DXLVII/9)

Başka bir yerde şiirinin her bir beytinin Sâfi'nin şiirine güzel bir "cevab" olacağını belirtir:

İşidenler bu eşcârum benüm inşâf idüp dirler
Bunuñ her beyti Şâfi şiirine raçnâ cevâb ancağ (G.CCCLXV/9)

Divan içerisinde yer alan kimi beyitlerde ise şair, divanından söz etmekte ve divanı ile övünmektedir. Kendisini "mülk-i şiirin şahı" olarak niteleyen şair, şaha "divan toplamak" yakıştığundan dağınık şiirlerini toplayarak divan düzenlemiştir:

Muhyî eşcârı dağıldı cemc ü dīvân eylesün
Mülk-i şiçrũñ şâhidur çün yaraşur dīvân aña (G.XL/9)

Şair, "marifet deryası", olarak nitelediği divanını, fal bakılması için âşıklara "yadgâr" bırakmıştır:

Maçrifet deryâsıdur dīvân-ı eşcârum benüm
Noğtalar anuñ içinde yir yir olmışdur habâb (G.LXXII/9)

Beyân eyler çü ʿaşk ahvâlini ʿuşşâka eşcârum
Tefeccûl itmek için yâdgâr olsun bu dīvânum (G.CDXXX/9)

Muhyî, hayallerle süslü bir ziyafet sofrasına benzettiği divanı ile bütün herkesi bu sofraya çağırmakta ve âdeta meydan okumaktadır:

Dīvânıyile Muhyî hayâlât h'ânını
Çekdi çü ehl-i fazla şamuya şalâ gerek (G.CCCLXXXIII/9)

Bütün dīvân deger her beytüm ehlinũñ katında çün
Devâvîn oldı maçnîde benüm bu hûb dīvânum (G.CDXXXIII/9)

2. 3. Muhyî'nin Nazireciliği

Divan şiirinde şairlerin birbirlerine nazire söylemeye başlamalarının bu şiirin kuruluş devresiyle hemen hemen eş zamanlı olduğu anlaşılmaktadır. 840/1437'de derlenen ve ilk nazire mecmuası olarak bilinen Ömer b. Mezdî'nin *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*'i bunun en güzel örneğidir. Bu dönemde yazılan şiirlerin bir mecmuada bir araya getirilme fikrinin henüz bu devirde düşünülmesi nazireciliğin yaygınlığını göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Bir tür yarışma ve “meydân-ı sühan” olan nazirecilik şairler arası sanat alış verişinin en açık ve meşru yönlerinden birini oluşturur. Bu gelenek aynı zamanda şairlerin yetişmesi açısından da bir “mektep” durumundadır.¹¹²

Nazire söylemek bazı şairlerin şairliklerinin en büyük özelliği durumundadır. Bunların şiir uğraşları daha çok nazireye dayanır. Âşık Çelebî, Muhyî için *Ammâ çelebîlikleri zamânında şiîr dirler ve mucaâttal oldukları zamânda mümâreset dahî iderlerdi. Ekser nazîre söylerlerdi ve bir kâfiye vü redîfde yedişer toğuzar beyt gazel söylerlerdi*¹¹³ ifadesiyle Muhyî’nin nazire söylemeye düşkün olduğunu vurgulamaktadır.

Bir nazire mecmuası özelliği gösteren *Muhyî Divanı*’ndaki 678 şiirden 452’si naziredir. Nazireler toplam şiirlerinin %66,5’ini oluşturmaktadır. Muhyî nazire söylediği şairlerin isimlerini “Nazîre-i Ahmed Paşa”, “Nazîre-i Şeyhî”, “Nazîre-i Necâtî”...”biçiminde başlıklarda belirtmiş, nazire olmayan şiirlerini ise “İhtirâ” başlığı ile bunlardan ayırmıştır. Divanda Türkçe nazirelerin dışında 21’i Farsça, 4’ü Arapça, 2’si Farsça-Arapça (mülemma) olmak üzere toplam 27 nazire bulunmaktadır.

Muhyî, nazirelerini çoğunluğu kendi çağından önce yaşamış toplam 22 şaire söylemiştir. Bunların başında Ahmed Paşa gelmektedir. Türk şairlerinin yanında İran şairlerine de nazire söyleyen Muhyî özellikle Molla Camî’yi kendine örnek almıştır. Nazire söylediği diğer İran şairleri Selman-ı Savecî, Kemâl-i Hucendî ve Mağribî’dir.

Şairleri nazire söylemeye iten nedenlerin başında zemin¹¹⁴ şiiri yakalama ve geçme isteği, meydan okuma, üstad şairleri izleme vb. nedenler gelmektedir. Muhyî’nin söylediği nazirelerinin bazılarında bu durum açıkça görülmektedir. “Anadolu şairleriyle bahsi tamamladığını şimdi sıranın İran şairlerinde olduğunu”, bir gazelinin nazire isteğine yeteceğini diğer nazirelerinin ise “kudret izharı” olduğunu, söyleyerek âdeti meydan okumaktadır:

Ehl-i şiîr-i Rûm ile çün eyledüñ bahsî tamâm
İdelüm şimden girü Hassân u Selmân ile bahs (G.CXIX/9)

¹¹² Cemâl Kurnaz, “Osmanlı Şair Okulu”, *Journal of Turkish Studies/Türlük Bilgisi Araştırmaları*, Günay Kut Armağanı 27/II, 2003, s.403-420.

¹¹³ Âşık Çelebî, 1971, 119b

¹¹⁴ Çalışmamızın nazirecilik ile ilgili bölümlerinde sık sık kullanılacak olan “zemin şiir” tabiri, aynı redif ve kâfiyede yazılan ilk şiir olup olmamasına bakılmaksızın, tanzir edilen şiiri ifade etmektedir.

Egerçi bir gâzel eyler nazîre emrini itmâm
Velî bâķîleri şiîr ehline izhâr-ı kudretdür (G.CLXXIV/8)

İşidenler bu eşcârum benüm inşâf idüp dirler
Bunuñ her beyti Şâfî şiîrine raċnâ cevâb ancaķ (G.CCCLXV/9)

Bir naziresinde Muhyî kendisinin Ahmed Paşa, Şeyhî ve Sâfî ile “muarız” olduğunu ve onlara “baş eġmeyeceğini” belirterek bu alandaki iddiasını ortaya koymaktadır:

Muhyî muċârız Ahmed ü Şeyhî vü Şâfî’ye müdâm
Baş egmeyüp birine dir *naĥnü ricâlün hüm ricâl* (G.CDXIX/9)

Bazı nazirelerde tanzir edilen şiirin sahibine duyulan saygı ve hayranlık dile getirilir. Muhyî de bir naziresinde sözlerinin Atayî’nin ruhunu şad etmek için söylenmiş bir “dua” niteliğinde olduğunu belirtmektedir. Başka bir nazirede ise İran şairlerinden Kemâl-i Hucendî’yi yücelterek “Kemâl’e mürid olmanın kendisini Atayî’ye şeyh olma konumuna getirdiği” ifade etmektedir:

ċAtâyî rûhını şâd itdi **Muhyî**
Şanasın sözleri aña duċâdur (G.CCI/9)

ċAtâyî’nüñ olupdur şeyhi **Muhyî**
Mürîd ideli ċaşķ anı **Kemâl’e** (G.DXLVII/9)

2. 3. 1. Muhyî’nin Nazire Söylediği Şairler ve Nazire Matlaları

Bu bölümde öncelikle Muhyî’nin nazire söylediği şairler tespit edilmiş ve bu şairlerin kısa biyografilerine yer verilmiştir. Muhyî’nin söylediği nazireler tanzir edilen zemin şiirlerle tek tek karşılaştırılmış ve biyografilerin ardından önce tanzir edilen şiirin matla beyti (italik harflerle) verilmiş, altına Muhyî’nin söylediği nazirelerin matla beyitleri sıralanmıştır. Muhyî’nin nazire söylediği şairler verilirken en fazla nazire söylenen şairden başlanarak bir sıralama yapılmıştır.

Muhyî’nin hangi şaire ne kadar nazire söylediğini gösterir bir tablo aşağıdadır.

	Muhyî'nin Nazire Söylediği Şairler	Nazire Sayısı
1	Ahmed Paşa	127
2	Şeyhî	75
3	Nevayî	57
4	Necatî	41
5	Adnî (Mahmut Paşa)	23
6	Sâfî (Cezerî Kasım Paşa)	23
7	Şeyh Camî (Molla Camî)	19
8	Nizamî (Karamanlı)	18
9	Hafî	16
10	Atayî (İvaz Paşa-zâde)	13
11	Şeyh Kemal (Kemâl-i Hucendî)	10
12	Mesihî	9
13	Zülalî	4
14	Nesimî	3
15	Yunus Emre	3
16	Şevkî	2
17	Selman (Selman-ı Savecî)	2
18	Afitabî	2
19	Sultan Selim (Selimî, Yavuz)	2
20	Tali'î	1
21	Sultan Mehmed ?	1
22	Mağribî ?	1
	Toplam	452

2. 3. 1. 1. Ahmed Paşa (öl. 902/1496-97)

Doğum yeri Sehî Bey'e göre Edirne, diğer kaynaklara göre Bursa'dır. Babası II. Murad'ın kazaskerlerinden Veliyyüddin Efendidir. İyi bir medrese eğitimi alan Ahmed Paşa ilk önce Bursa Muradiye Medresesi müderrisliğine, sonra Edirne Kadılığına atanmış II. Mehmed'e hocalık yapmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in tahta geçmesiyle birlikte onun beğenisini kazanarak kazasker olmuş ve vezirlik makamına kadar yükselmiştir. Zamanla padişahın ona olan ilgisini çekemeyenlerin oyunları ve türlü dedikodular yüzünden Fatih'in yanındaki itibarını kaybetmiştir. Önce öldürülmek istenen Ahmed Paşa sonra hapsolunmuştur. Padişaha sunduğu "*Kerem Kasidesi*" yüzünden affedilerek Bursa'ya müderris olarak gönderilmiş ve saraydan uzaklaştırılmıştır. Çeşitli yerlerde sancak beyliği yapmış ve II. Bayezid döneminde yeniden sarayın takdirini kazanarak Bursa sancak beyliğine atanmıştır. 902/1496-97 tarihinde Bursa'da ölmüştür. Divan şiirinin kurucularından olan Ahmed Paşa, XV.

yüzyılın Şeyhî ile Necatî arasındaki en büyük şairidir. Divan şiirinin klasik bir düzeye ulaşmasında çok etkili olmuş tezkireciler tarafından “sultanü’ş-şuarâ” ünvanıyla anılmıştır. Özellikle kasideleri çok beğenilmiştir. Şiirlerinde daha çok beşerî aşk konusunu işleyen Ahmed Paşa Divan şiirinin bütün inceliklerini şiirlerinde ustaca kullanmıştır. Latîfî İran şiirinin mazmunlarını Türk şiirine aktarmasını eleştirerek onun “Türk güzeline İran elbisesi giydirdiğini” söyler.¹¹⁵

Nazire söyleme “tanzir” geleneğinin önde gelen temsilcilerinden olan Ahmed Paşa’nın Ali Şir Nevayî tarafından anadoluya gönderilen 33 gazele nazire söylediği ileri sürülmektedir. Ahmed Paşa’nın söylediği bu nazirelerde Çağatay Lehçesi özellikleri görülmez.¹¹⁶ Ahmed Paşa, gerek çağdaşı gerek kendisinden sonra yetişen şairler üzerinde etkili olmuş, aralarında ünlü şairlerin de bulunduğu çok sayıda şair tarafından şiirlerine nazireler söylenmiştir. Nazire mecmualarında şiirlerine nazire söylenen şairler arasında Ahmed Paşa 1. sırada yer almaktadır.¹¹⁷ Kaynaklardan Sehî Bey onun *Leylâ vü Mecnun* sahibi olduğunu bildiriliyorsa da elde bulunan tek eseri *Divan*’ıdır. Yeni harflerle Ali Nihat Tarlan Tarafından yayımlanmıştır.¹¹⁸ Bu divan Harun Tolasa tarafından tahlil edilmiştir.¹¹⁹

Ahmed Paşa’nın en fazla etkisinde kalarak ona nazire söyleyen şairlerden birisi de Muhyî’dir. Şiirlerinin üçte ikisi nazirelerden oluşan *Muhyî Divanı*’nda Ahmed Paşa 1. sırada yer almaktadır. Bu da Muhyî’nin Ahmed Paşa’dan oldukça fazla etkilenecek onu kendisine üstat kabul ettiğini göstermektedir. Muhyî, Ahmed Paşa’nın 62 gazeline 127 nazire ile cevap vermiştir. Muhyî’nin nazireciliğinin en önemli yönlerinden olan “zemin şiire birden fazla nazire söyleme” özelliği Ahmed

¹¹⁵ *Sehî Bey Tezkiresi*, Haz. Mustafa İsen, Akçağ Yay., Ankara 1998, s. 59; *Latîfî Tezkiresi*, Haz. Mustafa İsen, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, s. 105; Âşık Çelebi, 1971, s. 35b; Kınalı-zâde 1989, C.I, s.134; Beyânî, 1997, s.24; Kâtib Çelebî, *Keşfü’z-zünûn an-Esâmi’l-Kütûbi ve’l-Fünûn*, MEB Basımevi, İstanbul 1941, s. 503; Mecdî, 1989, s.217; Belîğ, 1302, s.446; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.I, s.193; Şemseddin Samî, 1306, C.I, s.795; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.74; Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Tıpkıbasım, Haz. Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s.8; E.J. Wilkinson GIBB, *A History of Ottoman (Osmanlı Şiir Tarihi)*, Çev. Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yay., Ankara 1999, C.I, s.325

¹¹⁶ Yusuf Çetindağ, *Ali Şir Nevayî’nin Batı Türkçesi Divan Edebiyatına Tesiri (XVI. Yüzyıl Sonuna Kadar)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2002.

¹¹⁷ M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî Mecma’ü’n-nezâ’ir, İnceleme, Tenkitli Metin*, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2001; Yasemin (Ertek) Morkoç, *Eğirdirli Hacı Kemal’in Câmi’ün-nezâ’ir’i, (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir 2003; *Pervane Beg Nazire Mecmuası*, Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat Bölümü, No:406.

¹¹⁸ Ali Nihad Tarlan, *Ahmed Paşa Divanı*, MEB Yay. İst. 1966.

Paşa'ya söylediği nazirelerde de kendini göstermektedir. Muhyî, Ahmed Paşa'nın gazellerini yine gazel nazım biçimiyle tanzir etmiştir. Bu nazirelerin *Muhyî Divanı* 'ndaki harflere göre dağılımı şöyledir: ت (4), ج (3), ح (1), خ (1), ذ (3), ر (15), ز (4), ش (5), ص (1), ض (1), ط (2), ظ (1), ع (3), غ (8), ف (1), ق (1), ك (15), ل (8), م (20), ن (4), و (3), هـ (16), ي (1), لا (6).

Muhyî'nin, Ahmed Paşa'ya söylediği nazirelerin matla beyitleri ile Ahmed Paşa'nın tanzir edilen gazellerinin matla beyitleri aşağıda verilmiştir:

*Bu ğamze degül belâdur ey dost
Bu hânde degül cefâdur ey dost (A. Paşa 20)¹²⁰*

Bu âşık degül belâdur ey dost
Geldi başa bir kızâdur ey dost (Muhyî CVIII)

Her derde lebûñ devâdur ey dost
Hem şerbet ü hem ğidâdur ey dost (Muhyî CIX)

*Ya kaşuñı peyvesre kemân eyledüñ ey dost
Cevr okına cānumı nişān eyuledüñ ey dost (A. Paşa 18)*

Tā cānumı ten âşkuñı cān eyledüñ ey dost
Dervîş-i dili şāh-ı cihān eyledüñ ey dost (Muhyî CXIV)

*ĖĖşikuñ göñli şınuğdur Ėahd ü peymānı dürüst
Zāhidüñ olmaz saçuñ kafirüñsüz Ėmānı dürüst (A. Paşa 21)*

Geldi Ėağ yazdı kitāb-ı hüsn-i cānānı dürüst
Şanki evrāk-ı güle yazdı gül-istānı dürüst (Muhyî CXV)

*Çün dili miskīn zülfüñ kıldı sevdāyī-mizāc
Ey müfferrih-leb buyur şehd ü şifān ile Ėilāc (A. Paşa 25)*

Kār-bān-ı cāndan alur laĖl-i rūh-efzāñ bāc
Mülk-i dilden cümle zülf-i dil-keşüñ alur Ėarāc (Muhyî CXXI)

Ey řabībüm Ėaste cān irdi lebe özler gül-āc
Şun lebūñ luř it aña kıl müştehāsiyla Ėilāc (Muhyî CXXII)

Kār-bān-ı misk ü Ėanberden alur Ėāline bāc

¹¹⁹ Harun Tolasa, *Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yay., Ankara 2001.

¹²⁰ Ahmed Paşa'nın tanzir edilen gazellerinin matla beyitleri ile nazirelerin karşılaştırılmasında kullanılan beyitlerde "Ali Nihat Tarlan, *Ahmed Paşa Divanı*, MEB Yay. İst. 1966." adlı yayın esas alınmış şiir ve beyit numaralarında buna uyulmuştur.

Çīn-i zūlfine virür Māçīn ü Hind-istān ĥarāc (Muhyî CXXIII)

Şafā-yı ʿaḳs-i lebūñ mi aldı ey nigār ḳadeḥ
Ki bezme cürʿa diyü cān ider nişār ḳadeḥ (A. Paşa 27)

Şarāb-ı laʿl-i lebūñ datmış ey nigār ḳadeḥ
 Anı arar dolanur oldu bī-ḳarār ḳadeḥ (Muhyî CXXX)

Şabā uzadup elin zūlfüñi çeker güstāḥ
Kim oldu bī-ser ü pālara bu ḳadar güstāḥ (A. Paşa 28)

Dil ile cān ruhına ṭañ mı varsalar güstāḥ
 Huzūr-ı şemc çü pervāneyi ider güstāḥ (Muhyî CXXXV)-

Oldı turunc u ğabġabuñ ey sīm-ber lezīz
Olmaz behişt mīveleri bu ḳadar lezīz (A. Paşa 32)

Gelmez dile lebūñle lućābuñ ḳadar lezīz
 Her nesneden çü ṭıfla süd ile şeker lezīz (Muhyî CLXV)

Gelmez bu göñlüme leb-i dil-ber ḳadar lezīz
 Her datludan çü ṭūṭiye šāfi şeker lezīz (Muhyî CLXVI)

Ben mübtelāya yok ġam-ı dil-ber ḳadar lezīz
 Aca cemīc-i eṭcimedden mā-ḥazar lezīz (Muhyî CLXVII)

Siḥr ile cādū gözüñ her dem ki āle başlar
Cān ü dil elden gidüp ayaġa düşer başlar (A. Paşa 86)

Kim duyar ʿaşḳum melāmet sengiyle taşlar
 Ḳalcādur çevremde düşmenden baña ol taşlar (Muhyî CXCI)

Yār ben şeydāyı Mecnūn gibi durmaz taşlar
 Ger ölem seng-i mezār ola baña ol taşlar (Muhyî CXCII)

Tiġ-ı ʿaşḳ ile ḳaçan ʿuşşāḳ ḳatle başlar
 Çevre yanında olur ḳalca kesilen başlar (Muhyî CXCIII)

ʿĀrızuñda bitürüp ḳan yaşlar ḳan yaşlar
 Āḥir o bāġı ḥarāba virür ol ḳan yaşlar (Muhyî CX CIV)

Ol hilāl ebrūñi gördükçe gözüm giryān olur
ʿĀdet oldur kim görinse māḥ-ı nev bārān olur (A. Paşa 80)

Bāġ-ı cennetdür yüzüñ dāyim bahār-istān olur

Her güli hândân velî her bülbülü giryân olur (Muhyî CCXVIII)

Leblerinüñ her biri cûşşâka çünkim cân olur
Adı câşıklar katında cân iken cânân olur (Muhyî CLXIX)

ĖAşıka cennet gerekmez şol ruh-ı zîbâ yiter
Hulle-i sündüs hayâl-i zülf-i cânber-sâ yiter (A. Paşa 89)

ĖAşık dilin gözetmege bir dil-rübâ yiter
Bir kişvere hükûmete bir pādşâ yiter (Muhyî CCXXII)

Hâk-i rehi döşek taşu yaşduğ baña yiter
Üstümde kat kat örti yidi kat semâ yiter (Muhyî CCXXIII)

Sîne gamzeñ okını cân u cigerden güniler
Dîde izüñ tozını nûr-ı başardan güniler (A. Paşa 70)

Manžar-ı hüsnüñi çeşm ehl-i nažardan güniler
Dil hayâlün şehini iki başardan güniler (Muhyî CCXXVI)

Sîneye yâr okı geldükçe siperden güniler
Dil anuñ demrenini cân u cigerden güniler (Muhyî CCXXVII)

Nergis-i çemen şahıdur uş tâc-ı zeri var
Sevdâ-zededür çeşmüñ ucından seheri var (A. Paşa 84)

Yârün güzel yüzinde ki beñlü yañağı var
Gül-şende lâledür ki miyânında dāğı var (Muhyî CCXLI)

Kıldum belâ-yı cāşık ile ben mübtelâ sefer
Meşhûrdur ki cāşık ya şabr u ya sefer (A. Paşa 74)

Kıldum diyâr-ı gurbete ben mübtelâ sefer
Gurbet belâ vü cāşık kazâ vü cânâ sefer (Muhyî CCXLIV)

Gördüm yüzüñi idimezem ey nigâr şabr
Zülfün gamından oldu baña zehr-i mâr şabr (A. Paşa 72)

Gurbetde işbu bî-kese olmuşdı yâr şabr
Furkat gamında olmuş idi gam-güsâr şabr (Muhyî CCXLVI)

Kamerden heyçet-i ruhsârı yigdür

Şekerden şerbet-i güftârı yigdür (A. Paşa 38)

Dile cāndan leb-i dil-dārı yigdür
Bütün mülk-i cihāndan yāri yigdür (Muhyî CCXLIX)

*Göñül bir dil-rübāya müftetendür
Ki bālāsı belā-yı merd ü zendür (A. Paşa 97)*

Ruḥı gāhı gül ü geh yāsemendür
Ālāzārı gāh nesrīn geh semendür (Muhyî CCLI)

*Çeksüñ müdām nergis-i mestüñ şarāb-ı nāz
Kim geldi hüsn bezmine maḥmūr-ı ḥāb-ı nāz (A. Paşa 110)*

Kaşrında hüsnüñ olalı feth-i bāb-ı nāz
Kapandı kapular çok oldu ḥarāb-ı nāz (Muhyî CCLXXI)

Ṭoğdı semāc-ı hüsnde bir āftāb-ı nāz
Gör kara baḥtımı k'anı örter seḥāb-ı nāz (Muhyî CCLXXII)

*Gözlerüm çaşkuñ meyin şunmağd'a sākīdür henüz
Nağd-i mihriüm mührüñ ile dilde bākīdür henüz (A. Paşa 121)*

Gerçi fūrkat gitdi ālāmı mülākīdür henüz
Ḥastalık defc oldu ammā za'fı bākīdür henüz (Muhyî CCLXXV)

*Ne dil var kim gözüñ yağmāya virmez
Ne ser qor kim şaçuñ sevdāya virmez (A. Paşa 122)*

Lebini tıfl-ı dil ḥelvāya virmez
Ne ḥelvā sīr ile ḥurmāya virmez (Muhyî CCLXXVIII)

*Haq dehānuñ hoqḳāsın lācī-i şeker-nüş eylemiş
Kūt-ı cān olağ içün yāqūt-ı dūr-püş eylemiş (A. Paşa 133)*

Cān ezel bezminde cām-ı çaşkı hoş nüş eylemiş
Kim anı ol tā ebed şeydā vü ser-ḥoş eylemiş (Muhyî CCXCIX)

Bezm içinde mey yirine kanımı nüş eylemiş
Hem dil-i sahtını hem yumşaq dilüm hoş eylemiş (Muhyî CCC)

Bu göñlüm şehrine düşdi gözümden nā-gehān āteş

Yaşum saķāsı irmezse uture mülk-i cihān āteş (A. Paşā 128

İdüp kudret yüzi ayında haddiyle cāyān āteş
Anuñ şevķiyle tolmışdur zemīn ü āsmān āteş (Muhyî CCCIII)

Eserken bād-ı āhum yaķdı haddi nā-gehān āteş
Dil ü cān mülkini başdan başa dutdı hem-ān āteş (Muhyî CCCIV)

Cemālūñ naķsına ahsent ü şāpāş
Ki taşvīrine cāciz cümle naķķāş (A. Paşā 134)

Elā gözle kara kirpük kara ķaş
Ne hoş zeyn itmiş aķ alnını sābāş (Muhyî CCCX)

Ħyāl-i yar ile kıldum bu gice şohbet-i ĥāş
Smāc-i nālem idüptür gözüm yzşın raķķāş (A. Paşā 135)

Dilümle cānum olup cāşķ baħrine ğavvāş
Getürdiler ele himmetleriyle cevher-i ĥāş (Muhyî CCCXIX)

Şāfā-yı cārızı cennetden itdürür achrāż
Hevā-yı kūyi ķomaz dilde ārzū-yı riyāż (A. Paşā 136)

Cemāli gül-şeni dilde ķomaz hevā-yı riyāż
Benefşe ĥaţtı riyāħında itdürür achrāż (Muhyî CCCXXIV)

Ġam düğöl bī-ĥāl olursa ĥüsnüñ evrāķında ĥaţ
Resmdür cārıflere nāme yazarlar bī-nuķāţ (A. Paşā 137)

Gözlerüm yaşı olupdur cāşķ Bağdādına Şaţ
Ravzanten fīhi ivezzün ve'l-fücādü fīhi baţ (Muhyî CCCXXV)

Göñlümüñ Bağdād'ı kim eşküm olupdur aña Şaţ
Şöyle vīrāne ki ol Şaţ'dur nişān andan faķaţ (Muhyî CCCXXVI)

Cānāna cemālinsüz dil bulmadı cāndan ĥaż
Zīrā ten-i bī-cāna yok ış-i cihāndan ĥaż (A. Paşā 138)

cAşķ olmayan ādemde yokdur dil ü cāndan ĥaż
Mey içmeyene hergiz yok bezm-i cihāndan ĥaż (Muhyî CCCXXXI)

Görmedin cān terkin eyler bī- nizāc

Vaşf-ı hüsnüñi kim itse istimâc (A. Paşa 139)

Cân u dil itmekde çaşķ ile semâc
Nâlemüñ nâyını idelden simâc (Muhyî CCCXXXVI)

İtdi kūyuñda dil ü cân ictimâc
Tūṭı vü bülbul nevâsın kıl simâc (Muhyî CCCXXXVII)

Senden ayrılmak görindi el-vedâc
İftirâķa irişür her ictimâc (Muhyî CCCXXXVIII)

*Ĥâlüñ ey gül yüzli ķomiş lâlenüñ bağrına dâğ
Ĥaddüñ uyarmış şeb-i cîd içre bir sîmîn çerâğ (A. Paşa 142)*

Mîvesin hüsnüñ nihâlinüñ götürmez dal budağ
Anuñ için oldı ķudretten iki zülfüñ dayağ (Muhyî CCCXLII)

Talcatuñ gördükde meh-rûlardan itdi dil ferâğ
Toğıcaķ hırşîd olmaz hâcet-i şemc ü çerâğ (Muhyî CCCXLIII)

Yârümüñ zîbâ cemâlin zeyn iden iki yañağ
Nev-çarûs-ı hüsnine olmışdur iki al duvağ (Muhyî CCCXLIV)

Ĥoş dizilmiş gül-şen-i hüsninde güller sürh ü ağ
Her taraf reyhân u sünbül deste deste bağ bağ (Muhyî CCCXLV)

Lâle-zâr-ı sînemüñ üstinde gamdan oldı tağ
Baña bâğ üsti olur tağ illere tağ üsti bâğ (Muhyî CCCXLVI)

Dâğ-ı hicr ü dâğ-ı hirmân dilde dâğ üstine dâğ
Kûh-ı derd ü kûh ü gam sînemde tağ üstine tağ (Muhyî CCCXLVII)

Durmaz artar bende çaşķ u ol vefâsuzda ferâğ
Arturup nâzın niyâz-ı câşîķa dutmaz ķulağ (Muhyî CCCXLVIII)

*Ol serv-i nâz nâza daĥi nâz ider dirîğ
Ehl-i niyâza merĥametın az ider dirîğ (A. Paşa 141)*

Ol bî-vefâ cefâya daĥı nâz ider dirîğ
Ĥışmın çoğ eyleyüp keremin az ider dirîğ (Muhyî CCCLII)

*Zihî bidâyet-i hüsn-i ĥaṭuñ nihâyet-i luṭf
ñde huccet-i hüsn ü sözüñde âyet-i luṭf (A. Paşa 143)*

Dehâmı datlu dil ile ider hikâyet-i luṭf

Biri birinden ider lebleri rivāyet-i luṭf (Muhyî CCCLXI)

*Ṭaşdı yaşıum deñiz gibi sâhili vü kenârı yok
Mevc-i ğam-ı zamāneden fülk-i dilüñ qarârı yok (A. Paşa 146)*

Oldı hevâyî mürġ-ı dil durmaz uçar qarârı yok
Sizdeki yirleri gezüp qonmadı gördi yârı yok (Muhyî CCCLXXI)

*Āleme revnaq virelden ebr-i ihsānuñ senüñ
Terbiyetle eyledüñ ben hâki bustānuñ senüñ (A. Paşa 168)*

*Cānı se-gerdān ider zülf-i perîşānuñ senüñ
Dil perîşān eylemekdür ey perî şānuñ senüñ (A. Paşa 164)*

Cān u diller qūtıdur yāqūt-ı hāndānuñ senüñ
Baħr-i hüsnüñ dūrri vü mercānı dendānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

Āb-ı hayvān cāmıdur lāl-i dūr-efşānuñ senüñ
Mürde cānlar zinde eyler çeşme-i cānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

Maṭlaç-ı şems ü kamer olmış girîbānuñ senüñ
Mihr ile her gün qırānda māh-ı tābānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

Durmaz örter rüyüñi zülf-i perîşānuñ senüñ
Cān gibi gizlenme gözden ey perî şānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

Mecmaıdır dillerüñ zülf-i perîşānuñ senüñ
Yile virmekdür qamusın her seher şānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

Ĥaylî bidcatlar ider zülf-i perîşānuñ senüñ
Fitneler envācın eyler ĥaṭṭ-ı fettānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

Hep yalan çıkdı baña itdügüñ eymānuñ senüñ
Vāy eger eymānuña beñzerse ĩmānuñ senüñ (Muhyî CCCLXXXV)

*Qamer devrinde ĥaṭṭ-ı dil-sitānuñ
Ne yazar fitnesin āħir zamānuñ (A. Paşa 170)*

Yüzüñdür gül-şeni bāġ-ı cinānuñ
Lebüñdür bülbüli ol gül-sitānuñ (Muhyî CCCXCII)

Olupdur ĥāl-i laçl-i dūr-feşānuñ
Güher gencīnesine dīde-bānuñ (Muhyî CCCXCIII)

Cihān mülkinde hoş kândur dehānuñ
Ki hāndān lacl ü yāķūtı o kānuñ (Muhyî CCCXCIV)

Ne ıań gözden nihān olsa dehānuñ
Ki almiş lezzetini lā-mekānuñ (Muhyî CCCXCV)

Görelde ıalcātuñ şerminden anuñ
Dutulmaķda meh ü mihri semānuñ (Muhyî CCCXCVI)

Mürğ-ı cāna tır ü ğamzeñden per ü bāl eyledüñ
Halķa-i zülfüñ hayālin aña hāl hāl eyledüñ (A. Paşa 149)

Miśr-ı hüsnı leblerüñle şekker-istān eyledüñ
Her birin cāna şataldan ķandı erzān eyledüñ (Muhyî CCCXCIX)¹²¹

Āhum ebr idüp ğamum ol ebre bārān eyledüñ
Ālemi bārān-ı ğam seyliyle tūfan eyledüñ (Muhyî CD)

Mescid-i hüsnüñde ĩaşķı ķün imām itsem gerek
Ŧāķ-ı eebrüña sücüd-ı ber-devām itsem gerek (A. Paşa 171)

Ķaşı mihrābında ķeşmini imām itsem gerek
Ben namāz-ı ĩaşķı anda ber-devām itsem gerek (Muhyî CDIV)

Hey ala gözlüm bizümle nice bir bu mekr ü āl
Cevr ise pāyāna irdi cān ise maķşūduñ al (A. Paşa 183)

Virme dil şol māh-ı mihre kim bula naķş u zevāl
Vir anı bir bī-zevāle kim o dāyim ber-kemāl (Muhyî CDXI)

Pertev-i hüsn-i ezel ālemde lāmić lā-yezāl
Mażharı her lemćasınuñ oldu bir şāhib-cemāl (Muhyî CDXII)

Gün gibi her-cāyī olma irmeye tā kim zevāl
Kaćebe-veş bekle yirüñ ol ķible-i ehl-i kemāl (Muhyî CDXIII)

Eğnüñe ğāhı ķabā-yı hüsnüñe al cāme al
Ey şeker-leb tūŦı-ı ğüyā ğehı sebz ol ğeh al (Muhyî CDXIV)

Eşķ-i ķeşmüm şol ķadar āb itdi yoluñda sebāl

¹²¹ Muhyî'nin naziresi ile Ahmed Paşa'nın zemin şiiri arasında kafiye birliğı yoktur.

Ki oldu gülzâr-ı cemâlün bâğ-ı cennetden cemîl (A. Paşa 184)

Çeşm-i cîbretle temâşâ idelüm vech-i cemîl
Anda çün pertev kıomış nûr-ı cemâlinde Celîl (Muhyî CDXX)

Çün dehânuñdur cemâlün cennetinde selsebîl
İtme mené andan bizi kim selsebîl olur sebîl (Muhyî CDXXI)

*Cānuma bālā-yı kıaddüñden belā eksük degül
Bāşuma sevdā-yı zülfüñden hevā eksük degül (A. Paşa 176)*

Âh kim dāyim dilümde bir hevā eksük degül
Andan ol âyîne jengi dāyimā eksük degül (Muhyî CDXXII)

Mülk-i dilde dāyimā bir dil-rübā eksük degül
Cāna cāşķ ile niçe derd ü belā eksük degül (Muhyî CDXXIII)

*Yüz urup rāh-ı kūyına sürün ey eşk-i ğaltānum
Ki anda görinür geh geh nişān-ı pāy-ı cānānum (A. Paşa 186)*

Ne tañ her gördüğüm dil-dāra meyl itse dil ü cānum
Gözüme görinür anda nişān-ı hüsni cānānum (Muhyî CDXXX)

Ruñuñ hürşid-i rahşānumdur alnuñ māh-ı tābānum
Dirîğā rüz u şeb sensüz geçer žulmetde devrānum (Muhyî CDXXXI)

Cemālünüñdür dil ü cān gül-şeni gül yüzlü cānānum
Benüm cālemde sensün cennetüm hem hür ü rıd'vānum
(Muhyî CDXXXII)

Cihānda rüyıdır Rüm'um kıara zülfi Kıaraman'um
Aķ alnı Aydın'um başında şırma şacı duñhānum (Muhyî CDXXXIII)

*Her seher ol gül-cizāruñ cācd-ı zülfinden nesîm
Oynadur avcında bir meşmūme-i cānber-semîm (A. Paşa 205)*

Nev-hātuñdur nüshā-i raćnā-yı dīvān-ı kıadīm
Laćl-i nābuñ hāţı b'ismi'l-lāhi rahmāni'r-rahīm (Muhyî
CDXXXIV)

Sen şeh-i hūbāna hüsni hāķ ile hāķ-ı cāżīm
Devlet-i cāżmi vü ihsāni mine'l-berri'l-kerīm (Muhyî CDXXXV)

İstemişsin besmelem b'ismi'llāh ey yār-i kıadīm

CDXXXVI) Besmeleñ yig baña bahşışden *be-raḥmān-ı raḥīm* (Muhyî

Şubḥ dem bûy-ı ser-i zülfini virdükçe nesīm
Añdurur şeydā dilüme her nefes éahd-i ḳadīm (Muhyî CDXXXII)

Çāk olupdur dest-i ḥasretten girībānum benüm
Ben ḳuluña şefḳāt it devletlū sulṭānum benüm (A. Paşa 187)

Ey beni şeydā ḳılan sevgölü cānānum benüm
Gel ki derdüm gibi sendedür çü dermānum benüm
(Muhyî CDXXXVIII)
Ḳaşını miḥrāb idüp éuşşāḳa cānānum benüm
Çeşmi olduḳda imām uydı dil ü cānum benüm (Muhyî CDXXXIX)

Ḥoş ḳızarmış lebleri çok içmeden ḳanum benüm
Dutdı gibi ḳan hem-ān ḳan olsa dendānum benüm (Muhyî CDXL)

Ḳaçdı benden éaşḳı destinde dil ü cānum benüm
Terkim urdı bunca yıllıḳ eski yārānum benüm (Muhyî CDXLI)

éĀşḳ ṭasın çıñradan āḥ u fiḡānumdur benüm
Söylenen dillerde şimdi dāşitānumdur benüm (A. Paşa 190)

Bülbüli bīdār iden her şeb fiḡānumdur benüm
Nālem anı diñdürüp şimdi zamānumdur benüm (Muhyî CDXLVII)

Ol muşavver rūḥuñ aḡzı yār-i cānumdur benüm
Leblerinüñ her birisi yarı cānumdur benüm (Muhyî CDXLVIII)

Ḥāke zülfüñden irişürse nesīm
Cān ḳoḥusın bula éizām-ı remīm (A. Paşa 188)

İtdi āhum yili havāyı vahīm
Ḳıldı niçe benüm gibiḳi saḳīm (Muhyî CDLIII)

Ṭañ mı eşḳüm olursa *māc-i ḥamīm*
Yaḳdı fūrḳat cigerde *nār-ı caḥīm* (Muhyî CDLIV)

Ḳanlu yaşum yādgār-ı lacl-i yārümdür benüm
Yüzümi anuñla yumaḳ iftiḥārumdur benüm (A. Paşa 209)

Zāḥm-i sīnem yādgār-ı tīr-i yārümdür benüm
Ḳanlar aḳmaḳ her dem andan iftiḥārumdur benüm (Muhyî CDLXI)

Oldı yağmurlu buludlar dūd-ı āhumdan benüm
Girye eylerler siyeh baht-ı tebāhumdan benüm (Muhyî CDLXIII)¹²²

Virbimiş yār ʿaşıqına selām
Ve ʿaleyke 's-selāmü ve 'l-ikrām (A. Paşa 203)¹²³

Yārüme benden varur çokluk taḥiyyāt u selām
Nāle vü feryād u efgānumla dāyim šubḥ u šām (Muhyî CDLXII)

Bī-dilem dil-sitdan ayrıldum
Āh ki ārām-ı cāndan ayrıldum (A. Paşa 198)

Bir yüce āstāndan ayrıldum
İlduzam āsmāndan ayrıldum (Muhyî CDLXV)

Çün dehānuñ sırrını şordum mükerrer goncadan
Didi kim yokdur bu rāzı açmağa bizde dehen (A. Paşa 239)

Sīm ü zer ʿārż idene söz söyleme ey sīm-ten
Ol gül-istān-ı cinānuñ gonçesi açma dehen (Muhyî DI)

Tāze gül mi ḥüsn bāğında ʿizārı yā semen
Yā gül-istānda açılmış lāle mi yā yāsemen (Muhyî DI)

Ey göñül mürğü ne rahm umarsın ol şayyāddan
Kim şfāsı var anuñ dāmındaki feryāddan (A. Paşa 240)

Ġamzesi rahm idedür budur sebeb feryāddan
Görüñüz dīvāneyi kim meyl umar cellāddan (A. Paşa 241)

Umma rahm ey dil ol iki dīde-i bī-dāddan
Rahm gelmez küşteye ʿaššāb ile cellāddan (Muhyî DVII)¹²⁴

Ne müşkildür cüdā düşmek kişi sevgülü yārından
Ĥuşûsā kim sefer kıla zarūretle diyārından (A. Paşa 234)

Ne güç ʿaşıq diyārında görürken mihr yārinden
Düşüp gurbet iline ayrıla yār ü diyārından (Muhyî DIX)

¹²² Bu kâfiyede *Ahmed Paşa Divanı*nda şiire rastlanmamıştır.

¹²³ Ahmed Paşa'nın zemin şiiri ile Muhyî'nin söylediği nazirenin vezinleri farklıdır.

¹²⁴ Muhyî Ahmed Paşa'nın 2 gazelini 1 gazel ile tanzir etmiştir.

*‘İzāruñ şevki ile giryān olur şu
Şaçuñ sevdası ile miskīndür āhū (A. Paşa 256)*

Ne tañ olsa yüzinde hāli hoş-bū
Ki olmuş baħr-i hüsnūñ cânberi bu (Muhyî DXIII)

Gözüm çaşķ ile kân-ı la‘l ü lülū
Elüm boş ise çeşmüm oldu tolu (Muhyî DXIV)

Gözüm cāmın idüp kanıyla tolu
Baña devr itdi bezm-i ğamda tolu (Muhyî DXV)

*Müselmānlar giriftārem meded bir nā-müselmāna
Kemend-i zülfi zünnārı belādur ehl-i imāna (A. Paşa 264)*

Yüzüñ zülf ü ruħuñla mecma‘ olmuş küfr ü imāna
Belā vü fitne olmuş cümle kāfirle Müselmān’a (Muhyî DXXVIII)

Yüzüñ nūrını gördükçe gelür kāfirler imāna
‘Aceb kim dāyım ol küfr itürürsin nā-müselmāna (Muhyî DXXIX)

İki zülfi iki tāvūsdur gelmiş gül-istāna
Egüp baş āb-ı rüyından içüp girmekte cevłāna (Muhyî DXXX)

Cemāline giderken düşdi dil zülf-i perīşāna
Esīr oldu varurken Ka‘be’ye ol kāfir-istāna (Muhyî DXXXI)

Ĥayāl-i dürr-i dendānı geleden çeşm-i giryāna
İdüpdür eşkümuñ her kaťresin bir dürr-i şeh-dāne (Muhyî DXXXII)

Şalarsa boynuma ger tīg-ı cān-baħşın o cānāne
Hezārān şükr idüp aña virem cānumı şükrāne (Muhyî DXXXIII)

*Ca‘d-i zülfüñ kim aśılmış sen dil-ārām üstine
Müşg heykel daķdı bir serv-i gül-endām üstine (A. Paşa 277)¹²⁵*

Biçmiş kabā-yı nāzı felek yārüm üstine
Cevr efserin ķomış ser-i dil-dārum üstine (Muhyî DXLVIII)

Ķuruldu mār-ı zülf ruħ-ı yārüm üstine
Buldu güneş yatup uyur ol yārüm üstine (Muhyî DXLIX)

¹²⁵ Ahmed Paşa’nın zemin şiiri ile Muhyî’nin söylediği nazirenin vezinleri farklıdır.

Ĥaṭ çekdi dāyire leb-i dil-dārum üstine
Teshîr-i cin ider meger ol yārüm üstine (Muhyî DL)

Esmekle āhumuñ yili dil-dārum üstine
Tozlar getürdi vāh ruh-ı yārüm üstine (Muhyî DLI)

Kemend-i zülfine yārüñ giriftār olmasun kimse
Benüm şūrîde bahtumdan siyeh-kār olmasun kimse (A. Paşa 296)

Harāmî çeşmine yārüñ giriftār olmasun kimse
Esîr-i kâfir-i bed-mest-i hûn-hār olmasun kimse (Muhyî DLIX)

Belâ-yı ğurbet ü hicre giriftār olmasun kimse
İki dürlü oda yanmağda nâ-çār olmasun kimse (Muhyî DLX)

Ebr ağlamazdı dîde-i hûn-bārum olmasa
Gülmezdi gül bahār-ı ruh-ı yārüm olmasa (A. Paşa 285)

Hüsün muşavver olmaz idi yārüm olmasa
Görinmez idi cān leb-i dil-dārum olmasa (Muhyî DLXIII)

Ol hüsn esîri olmaz idi yārüm olmasa
Çekmezdi çaşğ derdini dil-dārum olmasa (Muhyî DLXIV)

Ne hoşdur meh-likālar tāze tāze
Ki ide mihr ü vefālar tāze tāze (A. Paşa 266)

Ne hoşdur dil-rübālar tāze tāze
Dil ü cānlar alalar tāze tāze (Muhyî DLXVII)

Cigerden cāşığ āh eyler kimerde
Felek farkına rāh eyler kimerde (A. Paşa 265)

Gedā-yı hüsnî şāh eyler kimerde
Mülûke pâdişāh eyler kimerde (Muhyî DLXXIII)

Aç alnuñ ki gün yüzüñe ay gulām ola
Çöz zülfüñi ki hîlcat-i hüsnüñ tamām ola (A. Paşa 6)¹²⁶

Göster yüzüñ ki alnuña bedr ay gulām ola
Gün haddüñe kenîzek-i hürşîd-nām ola (Muhyî DLXXXVII)

¹²⁶ Ahmed Paşa'nın zemin şiiri "harfû'l-elîf" kısmında iken Muhyî'nin naziresi "harfû'l-lâmelîf" kısmında yer almaktadır.

Ey ūubh-ı ruḥuñ maṭlaʿ-ı envār-ı ilāhī
Yüzüñ günü dīvāne kıılır mīhr ile māhı (A. Paşa 339)

Göster yüzüñ ey āyīne-i ḥüsn-i İlāhī
 Çok ūırrı ʿayān eyler ol āyīne nigāhı (Muhyî DCXL)

Lāmiʿ ruḥ u alnuñda senüñ nūr-ı İlāhī
 Ol mīhr ü meh ile felek-i ḥüsn mübāhī (Muhyî DCXLI)

Ḥüsnile ruḥ-ı ḥūbı ider daʿvī-i ūāhī
 Daʿvāsına anuñ meh ü mīhr iki güvāhı (Muhyî DCXLII)

Nergisüñ sihrinden efsün öğrenür sāhir daḥi
Düşmesüñ zünnār-ı zülfüñ bendine kāfir daḥi (A. Paşa 323)

Ḳıble-gāh itmiş cemālüñ müslim ü kāfir daḥı
 Secde eyler aña ehl-i bāṭın u žāhir daḥı (Muhyî DCLV)

Ḥaste-i çeşmi ṭabībe ḥāzık u māhir daḥı
 Zülfinüñ cādūsı meshūrı ḳamu sāhir daḥı (Muhyî DCLVI)

Zülfinde ruḥları ʿaceb anuñ ne māh iki
Kim bir gicede baḳana görüñdi māh iki (A. Paşa 297)

Oldı semāʿ-ı ḥüsnine ḥurşīd-i māh iki
 Ḥüsnine her birinden olupdur güvāh iki (Muhyî DCLXIII)

2. 3. 1. 2. Şeyhî (öl. 15. yy.)

Asıl adı Yusuf Sinaneddin olup doğum yeri (Germiyan) Kütahya'dır. İran'a giderek öğrenim görmüş tasavvuf ve edebiyat bilgisi dışında tıp ve hikmet öğrenimi de yapmıştır. Bazı kaynaklarda, Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî'ye bağlanmış olan şairin "Şeyhî" mahlasını alışı şeyhine olan bağlılığıyla ilişkilendirilmektedir. Şairliğinin yanı sıra hekimliği ile de büyük şöhret kazanmış olan Şeyhî Germiyanoglu Yakup Bey'in tabiliğini yapmıştır. Bazı kaynaklar Çelebî Mehmed'in göz rahatsızlığını tedavi ettiği için padişahın büyük ihsanlarda bulunarak onu özel

tabipliğine atadığını bildirir. Bunun yanı sıra Şeyhî'nin Çelebî Mehmed ve II. Murad'a mersiyeler sunması onun Osmanlı hanedanı ile ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Şairin ölüm tarihi konusunda kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. 826/1423, 829/1426, 832/1429 ve 844/1451 gibi birbirinden farklı yıllar gösterilmektedir. Ağırlıklı olarak 834/1431 yılı civarında öldüğü sanılmaktadır. Mezarı Kütahya'dadır. 15. yüzyıl Anadolu sahası Türk edebiyatının en büyük şairlerinden olan Şeyhî, mesnevî alanında ün kazanmıştır. Tezkire yazarları gazel ve kasidede mesnevi kadar başarılı olamadığını söylerler. Kaynakların “şeyhü’ş-şu’ara” diye andıkları Şeyhî gerek kendi çağdaşı gerekse daha sonra yaşamış şairler üzerinde etkili olmuş şiirlerine nazireler söylenmiştir. Ahmed Paşa, Necatî, Fuzulî ve Bakî gibi bir çok ünlü şairin Şeyhî'ye nazire söyledikleri bilinmektedir.¹²⁷

Şeyhî Divanı yayımlanmış ve üzerinde çalışmalar yapılmıştır.¹²⁸ Şeyhî'nin sonradan tamamlandığı ileri sürülen *Hüsrev ü Şirin* ile *Har-nâme* adlı mesnevileri yayımlanmıştır.¹²⁹ Bunlardan başka Şeyhî'nin *Hâb-nâme* ve *Ney-nâme* adlı iki mesnevisi ile tıp alanında yazdığı bazı eserlerinden söz edilmekle beraber bunlar elde bulunmamaktadır.

Muhyî'nin Ahmed Paşa'dan sonra en fazla etkilendiği şair Şeyhî'dir. *Muhyî Divanı*'nda, Şeyhî'ye ا (9), ب (13), ت (2), ج (19), ط (1), ك (6), ل (1), م (4), ن (5), ه (2), و (2), ی (10) harflerinden söylenmiş 75 nazire (74 gazel ve 1 kaside) bulunmaktadır. Gazellerden bir tanesi Arapça söylenmiştir. Bu nazirenin zeminini oluşturan Şeyhî'nin gazeli Arapça-Farsça-Türkçe mülemma bir gazeldir. Muhyî, Şeyhî'nin özellikle redifli gazellerine nazire söylemeyi tercih etmiş, vezin konusunda da zemin şiiri esas almıştır.

Şeyhî'nin tanzir edilen şiirlerinin matla beyitleri ile Muhyî'nin nazirelerinin matla beyitleri aşağıdadır:

¹²⁷ Sehi, 1998, s. 110; Latîfî, 1990, s. 444; Âşık Çelebi, 1971, s. 253b; Kınalı-zâde, 1989, C.I, s.529; Beyânî, 1997, s.141; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.796; Mecdî, 1989, s.128; Şemseddin Samî, 1306, C.IV, s.2894; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.254; Nail Tuman, 2001, s.516; Gibb, 1999, C.I, s.197.

¹²⁸ *Şeyhî Divanı*, Mustafa İsen-Cemâl Kurnaz, Akçağ Yay. Ankara 1990; Halit Biltekin, *Şeyhî Divanı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE Ankara 2003; Ali Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanını Tekik*, Akçağ Yay., Ankara 2004.

¹²⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'i (İnceleme-Metin)*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1963; Faruk Kadri Timurtaş, *Şeyhî'nin Har-nâme'si*, İstanbul 1981.

*Çapuñdan özge bulunmadı çün penāh baña
Uş işigüñ tozıdur yine secde-gāh baña (Şeyhî 3)¹³⁰*

Hücüm kıldı meded casker-i günāh baña
Çazandugum cāmelüm düşmen-i tebāh baña (Muhyî XXVIII)

Olalı mescid-i hüsni namāz-gāh baña
Geh anda secde-i şükr ü namāz gāh baña (Muhyî XXIX)

Varurdum ol yaña geldi o kıble-gāh baña
Zihî şeref ki gelür oldı kıble gāh baña (Muhyî XXX)

Demüñde her kaçşı olduğda secde-gāh baña
Bünüvvetüz bu ki geh ile secde gāh baña (Muhyî XXXI)

Vişāl-i yāre cādem oldı şāh-rāh baña
O yolda iki cāşā oldı āh u vāh baña (Muhyî XXXII)

Figānda bülbul olup yār şubh-gāh baña
O dir ki āh baña ben dirüm ki vāh baña (Muhyî XXXIII)

*Yā Rab ne hüsñ olur bu gice behcet ü behā
Ki olmaz ayağı tozına cān u cihān behā (Şeyhî 1)*

Olma şafā-yı āyine-i hüsne ğurre hā
cUşşākuñ āhı jeng ider anı diyince hā (Muhyî LI)

Ruhsāriyile olsa anuñ zülfi pür-ziyā
Tañ mı olur hemişe şeb-i qadr rüşenā (Muhyî LII)

Bi'l-cāşkı fi-fücadī küntü üsirrü nārā
Ebdā duhānū āhī şāret bihī cehārā (Muhyî LIII)

*Hüsñ hānı niçmetinden gün yüzüñ açsa niķāb
Sofrasında sebze degmez kūrś-ı māh u āftāb (Şeyhî 6)*

Her gün āhum ebri sen māha olur günden hicāb
Tā ki sāyeñ kimseye göstermeye hiç āftāb (Muhyî LXII)

¹³⁰ Şeyhî'nin tanzir edilen şiirlerinin matla beyitleri ile karşılaştırılan beyitlerde “ Halit Biltekin, *Şeyhî Divanı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE Ankara 2003.” adlı çalışma esas alınmış, şiir ve beyit numaralarında buna uyulmuştur.

Niçe deryā hüsñüñ bahri ki anda her habāb
Geh meh-i tābān olur gāhī dirahşān āftāb (Muhyî LXIII)

İşigüñe secde üzre çerh ey cîzzet-meâb
Keh-keşān olmuşdur alnında qalan gerd-i türāb (Muhyî LXIV)

Ay ü gün bezmüñde dāyim ey şeh-i cālī-cenāb
Bir aq etmekle kebüterdür ki olmuşdur kebāb (Muhyî LXV)

Güşuñā olmuş gümüş halka hilāl ey māh-tab
Güş-vār-ı hüsñüñe bir dāne olmuş āftāb (Muhyî LXVI)

Tā ki laclüñ oldı baña sākī vü cām u şarāb
Nergis-i mestüñ gibiyem dāyīmā mest-i hārāb (Muhyî LXVII)

Ol mehüñ zībā cemālin gördüğince bī-niķāb
Her gün eyler işigünde secde-i şükr āftāb (Muhyî LXVIII)

Oldı žāhir nār-ı dūd-ı dil olup ol ev hārāb
Rūyı mircātında caksı hadd ü zülfi pīc ü tāb (Muhyî LXX)

Çeşm-i mesti nār-ı haddinde idüp hālīn kebāb
Mest iken yaqmış anı nā-geh idüp bī-vaķt hāb (Muhyî LXX)

Refc olunsa gün yüzinden ol mehüñ miskīn niķāb
Raķş idüp mihr ile her zerre olur bir āftāb (Muhyî LXXI)

Cānı cānāna tamām eylerdi vāşıl cāme-hāb
Olmasaydı cāna ten cānāna pīrāhen hicāb (Muhyî LXXII)

Rūzumı şeb itdi hicriyle o bī-mihr āftāb
Tañ mı cānum çıkısa cādetdür çü şeb olduķda hāb (Muhyî LXXIII)

Dil evi bārān-ı eşki dutmayup itmekde āb
Tañ mı itmiş cāşķı mićmārını ol dāruñ hārāb (Muhyî LXXIV)

*Sen cāna gözüüm kılalı bir kez nażar ey dost
İtdi bu göñül iki cihāndan güzer ey dost (Şeyhî 13)*

*Gamzeñ cigere uralı tır-i sihir ey dost
Güm olmadı benden dem-i āh-ı seher ey dost (Şeyhî 14)*

Şemci ruħuñuñ kim gice gündüz yanar ey dost
Qandīlini ay u güneş andan yaķar ey dost (Muhyî CX)

Dil şemc-i ruħuñdan nice itsün güzer ey dost

Pervâne olup yaqdı aña bāl ü per ey dost (Muhyî CXI)

Leṭāfet bustānında boyuñ bir serv ḳāmetdür
Kim anuñ ḳametini görse şanur ol gün ḳıyāmetdür (Şeyhî 73)

Müsāfir ḳonmağa dünyā-yı vīrān bir cīmāretdür
 Ki an da ḳonana üç gün durıcaḳ göçme cādetdür (Muhyî CLXVIII)

Ḳaṣā-yı cāşḳa düşdi dil cāceb şāhrā-yı ḡurbetdür
 Ki her bir menzili eşḳ aḳıdur vādī-i ḥasretdür (Muhyî CLXIX)

Başumda cāşḳ odı zerrīn muraşşac tāc-ı devletdür
 Güherler aña seng-i ṭacn ile seng-i melāmetdür (Muhyî CXX)

Ruḥuñ ḥurşīd-i devletdür cebīnūñ māh-ı cīzzetdür
 O mihr ü meh ḳırānı ṭalcātuñda ḥoş sacādetdür (Muhyî CXXI)

Ne dil-ber k'anda cūşşāḳa cāṭā-yı buse cādetdür
 Anuñ gibi vefā-dārı kişi sevmek sacādetdür (Muhyî CXXII)

Sipāh-ı ḥaṭ gelüp ḥüsn iline ḳaşd-ı iḳāmetdür
 Dirīḡā cāsker-i ḥüsnine yārūñ vaḳt-i rihletdür (Muhyî CLXXIII)

Gelüp ḥüsn iline ḥaṭ kim sipāh-ı derd ü miḥnetdür
 Sipāh-ı ḥüsne dimiş siz gidüñ kārı be-nevbetdür (Muhyî CXXIV)

Seher gülşende āvāz-ı naḡamdur
Gül ey bülbul cihān için ne ḡamdur (Şeyhî 19)

Cihānuñ lezzeti cāyn-ı elemdür
 Sürüdü şīven ü şādīsı ḡamdur (Muhyî CLXXXI)

Cemālūñ Kaćbedür kūyuñ Haremdür
 Lebūñ ḥācet mekānı mültezemdür (Muhyî CLXXXII)

Çü zülfüñ bārı çok cevır ü sitemdür
 Ḳadüm gibi anuñ her tārı ḥamdur (Muhyî CLXXXIII)

Bu günlük ḡamlaruñ ḥāzır nićamdur
 Yarınluḳ cōmr-i mevhūma ne ḡamdur (Muhyî CLXXXIV)

Şeh-i cāşḳam sipāhum derd ü ḡamdur
 Yanumca sīne ṭabl āhum cālemdür (Muhyî CLXXXV)

*Tā boyuñ ile būyuñ sev ü semen olmışdur
Uş eşk-i revānumdan çevrem çemen olmışdur (Şeyhî 53)*

Tā sebze hātuñ zeyn-i bāğ-ı semen olmışdur
Bārānlar olup eşküm cālem çemen olmışdur (Muhyî CXCV)

Her gün hātı reyhāndan tāze çemen olmışdur
Ezhārı gül-i sürh ü aq yāsemen olmışdur (Muhyî CXCVI)

Her bir gözi gamzeyle bir tīg-zen olmışdur
Her bir müje tīr ile nāvek-fiken olmışdur (Muhyî CXCVII)

Pür-bend ü şiken zülfî cāşık-fiken olmışdur
Her bend ü şiken anda tevbe-şiken olmışdur (Muhyî CXCVIII)

*Yine yüz cīzzet ile şāh gelür
Güneşe harfurucı māh gelür (Şeyhî 71)*

Yine dīvān-ı hüsne şāh gelür
Hüblar encümine māh gelür (Muhyî CCIV)

Yine hüsn iline sipāh gelür
Taht-ı hüsn üzre pādşāh gelür (Muhyî CCXV)

*Gurre-i mehde tura kim pīc ile tāb içindedür
Cān u gönül ki rüz u şeb cevr-i cāzāb içindedür (Şeyhî 75)*

Ter gül-i sürhdür ruḥı tāze gül-āb içindedür
Haṭt-ı lebi benefşedür kim mey-i nāb içindedür (Muhyî CCXL)

*Haddüñ şahifesinde cāceb kim yazar hāṭ
Kim müşg-i ter bigi qohar ol müşg-bār hāṭ (Şeyhî 90)*

Zahm urdı cāna gül-şen-i hüsünde hār hāṭ
Ne hārdur ki cānumuza itdi kār hāṭ (Muhyî CCCXXVII)

*Yil bigi bir şubḥ cāzm-i kūy-i yār itsem gerek
ol hevāyile dimāğum müşg-bār itsem gerek (Şeyhî 99)*

Dilde pinhān sırr-ı cāşkı āşkār itsem gerek
İki cālemde anuñla iftiḥār itsem gerek (Muhyî CCCXVII)

Bir gice sevdā-yı zülf ü hāl-i yār itsem gerek

Sünbül ü fülful gibi terk-i diyâr itsem gerek (Muhyî CCCXVIII)

*Oldı çü devr-i fitne-i âhîr-zamân kâşuñ
Alsa caceb mi câql ü dil üdîn ü cānkaşuñ (Şeyhî 106)*

Çeşmüm harāmîsi idinelden mekân kaşuñ
Yiter fesād fitneye kırdı kemān kaşuñ (Muhyî CDV)

*Çün şaçdı göñlümün kuşına dāne beñlerün
Öldürmesün şurup ki girer kıana beñlerün (Şeyhî 103)*

Hoş geçdi taht-ı hüsnüne şāhāne beñlerün
Zeyn oldı mülk-i Rüm'da dīvāne beñlerün (Muhyî CDVI)

*Cānā hayāt-ı cān virür ol cāna leblerün
Yāķūta reeng ider dāhı mercāna leblerün (Şeyhî 107)*

Çün cān virür hemîşe dil ü cāna leblerün
Hoş gālib oldı çeşme-i hayvāna leblerün (Muhyî CDVII)

*Rāstî hoş çeşmedür āb-ı revānı çeşmümün
Sîr iderse n'ola serv-i bustānı çeşmümün (Şeyhî 101)*

Zeynidür bezm-i gamuñ şādurvānı çeşmümün
Ergavān u lālesi her kaṭre kanı çeşmümün (Muhyî CDVIII)

*Ey sefer cazmîn kılan cān eyle menzil gitme gel
Çün dil ü cānsın kıoma bî-cān ü bî-dil gitme gel (Şeyhî 114)*

Ey beni bî-kes kıoyan yārüm kerem kııl gitme gel
Raḥm it ey ārām-ı cān v'ey mūnis-i dil gitme gel (Muhyî CDXXIV)

*Eyyühe's-sāķî bi-ke'sāti'l-müdām
Ṭābe cîṣî fe's-kınî rîķā'l-gulām (Şeyhî 122) (Ar., Far., Tk.)¹³¹*

Eyyühe's-sāķî edir keĉsi'l-müdām
Kerreme'l-cāyyāşü bî's-sekrî'l-müdām (Muhyî CDXLV) (Ar.)

¹³¹ Şeyhî'nin Arapça-Farsça-Türkçe mülemma olan bu gazeli Muhyî tarafından 1 Arapça ve 1 Türkçe gazel ile tanzir edilmiştir.

Her ğam oldu üstüme başka ğamām
Derd ü miñnet yağdururlar şubh u şām (Muhyî CDXLVI)

*Ey devletüñ günüyle Rûşen cemāl-i ālem
Pîrüz řālicüñle ferhunde fāl-i ādem (Şeyhî K. 7)¹³²*

Bīmār-ı hicrin itdük şabrumuzla emsem
Lā-naćrifü ezāke tiryāke dāci emsem (Muhyî CDXLIX)

Ben kemterin gedāyı çaşķ ideli mükerrerem
Dil oldu taht-ı şāhī cān anda şāh-ı cālem (Muhyî CDL)

*Naşibüñ var ise şüfî şafādan
Mey-i şāfî içüp sāf ol riyādan (Şeyhî 139)*

Dilüm toptoludur tîr-i ķazādan
Her oķ peykānı bir dürlü belādan (Muhyî CDXCV)

Dil öğrendi hevāyilük şabādan
Hevāya meyli var idi şabādan (Muhyî CDXCVI)

*Gitmedi göz yaşı kenārumdan
Bunı buldum vefāyî yārumdan (Şeyhî 138)*

Geldi zencîr-i çaşķ yārūmden
Kūyına çekdi bu diyārumdan (Muhyî CDXCIX)

Ķan bağır çeşm-i eşk-bārumdan
Seyl-i hūn aldı her kenārumdan (Muhyî D)

*Gel berü bir dem olalum cāna cān
Tenlere tenler ulaşsun cāna cān (Şeyhî 146)*

Çünki alduñ benden ey cānāne cān
Şun baña laclüñ kim olur cāna cān (Muhyî DVIII)

*Cān hastedür bedendeki şihhāt ne fāyide
Şeker lebinden olmasa şerbet ne fāyide (Şeyhî 153)*

Żaacf-ı dil irdi ğāyete şihhāt ne fāyide
Şun laclüñ[üñ] meyin aña şerbet ne fāyide (Muhyî DLVII)

¹³² Şeyhî'nin bu kasidesi Muhyî tarafından 2 gazel ile tanzir edilmiştir.

Âhîr müyesser olmadı vuşlat ne fâyide
Yağdı kül itdi âteş-i fûrkat ne fâyide (Muhyî DLVIII)

Vahtidür bûlbûl ki gülşen bezmine hoş-hân ola
Kim gelüp açup bir nefes cân u gönül hândân ola (Şeyhî 4)¹³³

Eylerem la'eli hayâlin çün gözüm giryân ola
Şohbet-i mey hûb olur şol vaqt kim bârân ola (Muhyî DLXXXV)

Âhâkümüñ üstinde âhum ebr-i ser-gerdân ola
Yağdura bârân-ı rahmet her kaçan giryân ola (Muhyî DLXXXVI)

Hoş menzil idi dehr degülmisse fenâsı
Hoş mahrem idi cömr olurmıssa beğâsı (Şeyhî K.6)¹³⁴

Çün oldı âdem dehr binâsınıñ esâsı
Bu dâr-ı fenânuñ nicesi ola beğâsı (Muhyî K. IX)

Hoş gül-şen idi zülfüñ eger olsa beğâsı
Hoş güller idi ruhlaruñ olmasa fenâsı (Muhyî DCXXXVII)

İncitmez anuñ câşığını kahr u cefâsı
Kahrında çü luğfi vü cefâsında vefâsı (Muhyî DCXXXVIII)

Hüsnine göre yârümüñ olsaydı vefâsı
Olmazdı dü âlemde nazîri vü bahâsı (Muhyî DCXXXIX)

Zihî nev-rûz-ı şâhî kim yine şâd itdi devrânı
Mu'athtar eyledi bâğı münevver kıldı bustânı (Şeyhî 188)

Seni hüsn itmiş ey cânân güzeller âskeri cânı
Bu gün sensin liyâkatle serîr-i hüsn sulţânı (Muhyî DLXXXIX)

Semâc-ı hüsn devr itdükçe bir meh zeyn ider anı
Bu gün sensin yüzi aç alnu açuk mâh-ı tâbânı (Muhyî DXC)

Olupdur gözlerüñle kaşlaruñ ey hüsn sulţânı
Senüñ dîvân-ı hüsnüñ zîneti çün devlet erkânı (Muhyî DXCI)

Ruhûnda hâlûñ itmiş zülfüñi hoş çetr-i sulţânî
Şeh olmuş mülk-i Rûm u mülk-i Çîn'e ol Hâbeş hânı (Muhyî DXCII)

¹³³ Şeyhî'nin zemin şiiri "harfû'l-elif" kısmında iken Muhyî'nin naziresi "harfû'l-lâmelif" kısmında yer almaktadır.

¹³⁴ Şeyhî'nin bu kasidesi Muhyi tarafından 1 kaside ve 3 gazel ile tanzir edilmiştir.

Ne ʔaň ʔarʃuñda ĥayretle virürse ehl-i dil cānı
Çü žāhirdür cemālünde kemāl-i šunc-i Yezdānī (Muhyî DXCIII)

ćAceb mi çeşmi dāyim mihr gibi olsa nūrānī
Çü üsnededür alnı bedri eyler ġarq-ı nūr anı (Muhyî DXCIV)

Ŝatarmış cāna ol cānān leb-i laćlin ĥoş erzānī
Hem-ān bir bñsesin iki cihāna şatsa erzānī (Muhyî DXCV)

2. 3. 1. 3. Ali Şir Nevayî (öl. 9007/1501)

Herat'ta doğmuş olan Nevayî, yalnız Çağatay edebiyatının değil aynı zamanda bütün Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. Divan, tarih, mesnevî, tezkire, dil, musikî, aruz gibi tür ve konularda 30 kadar eser vermiş büyük bir sanatkâr ve zamanının ilimlerine hakim bir ilim adamıdır.

Nevayî'nin ilk şiirleri meraklıları tarafından toplanarak divan haline getirilmiştir. Daha sonra Nevayî kendi şiirlerini Hüseyin-i Baykara'nın teşvikiyle bir divanda toplamış ve tertip ettiği bu divana *Bedâyi'ü'l-Bidâye* adını vermiştir. Nevayî'nin hazırladığı ikinci divan *Nevâdirü'n-Nihaye*'dir. Son olarak eski ve yeni şiirlerini *Hazâyinü'l-Ma'ânî* adlı bir eserde toplamış ve bunları hayatının çeşitli dönemlerini göz önünde tutarak *Garâ'bü's-Sıgar* (çocukluk dönemi), *Nevâdirü'ş-Şebâb* (gençlik dönemi), *Bedâyi'ü'l-Vasat* (olgunkuk dönemi), *Fevayidü'l-Kiber* (yaşlılık dönemi) adlı dört divana ayırmıştır. Nevayî'nin divanları üzerinde Türkiye'de çeşitli çalışmalar yapılmış ve üç tanesi yayımlanmıştır.¹³⁵

Osmanlı şairleri üzerinde büyük etkisi olan Nevayî'nin şiirlerine başta Ahmed Paşa olmak üzere bir çok şair tarafından nazireler söylenmiş ve "*Nevayî tarzı şiir söylemek*" adeta bir gelenek haline gelmiştir. Sadece XVI. yüzyılda Anadolu'da

¹³⁵ Bilge Nalbant (Özkan), *Ali Şir Nevayî, Nevâdirü'n-Nihaye*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004; Günay Kut, *Ali Şir Nevayî, Garâ'bü's-Sıgar, (İnceleme Karşılaştırmalı Metin)*, TDK Yay., Ankara 2003; Mehmet Metin Karaörs, *Ali Şir Nevayî, Nevâdirü'ş-Şebâb (Metin, Dil İncelemesi, Giriş)*, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1985; Kaya Türkay, *Ali Şir Nevayî, Bedâyi'ü'l-Vasat*, TDK Yay., Ankar 2002; Önal Kaya, *Ali Şir Nevayî, Fevayidü'l-Kiber*, TDK Yay., Ankara 1996.

yetmiş civarında şair Nevayî'ye nazire söylemiştir. Muhyî, Nevayî'nin şiirlerine Fuzûlî'den sonra en fazla nazireyi söyleyen ikinci şair olarak gösterilmektedir.¹³⁶

Muhyî, Nevayî'nin 57 gazelini tanzir etmiştir. Bu nazirelerden birisi Arapça'dır. Muhyî, Nevayî'ye söylediği bu nazirelerinde "Nevayî dili" de denilen Çağatay lehçesini hiç kullanmamıştır. Osman Fikri Sertkaya "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri" adlı yazısında Ahmed Paşa'nın Nevayî'ye söylediği nazirelerle ilgili olarak Ahmed Paşa'nın Çağatay lehçesini kullanmadığından bu şiirlerin nazire olarak kabul edilemeyeceğini söylemiştir.¹³⁷ Ancak *Muhyî Divanı*'nda Çağatay lehçesi hiç kullanılmadığı halde Nevayî'ye nazire olduğu açıkça belirtilen ve hatta lehçe farkı bir yana zemin şiirle farklı dilde söylenmiş nazireler bulunmaktadır.

Muhyî Divanı'nda, Nevayî'ye ا (19), ب (10), ت (1), ث (1), ح (1), خ (2), د (2), ذ (5), ر (2), ز (4), ن (10) harflerinden söylenmiş 57 gazel bulunmaktadır. Muhyî'nin nazireleri ile Nevayî'nin zemin şiirlerinin karşılaştırılmasında ve matla beyitlerinde 47 nolu dipnotta verilen çalışmalara uyulmuştur.

*Bî-diling hayl-i rüsûlsin sin alarğa dil-rübâ
Yâ nebî ruhî fidâk ehlen ü sehlen merhabâ
(Nevayî, Nevadirü'n-Nihaye 5)
Her cefâ kılsang tözer min kılmang dağı vefâ
Özgelerge ni vefâ kılsang tözre min ni cefâ
(Nevayî, Nevadirü'n-Nihaye 6)*

Ṭalcātuñ bayram günidür cāşıka ey meh-liqā
Anda ruḥsāruñ şafaqlu şubḥdur alnuñ d'uḥā (Muhyî I)¹³⁸

Mescid-i cāmiç yüzüñ ḥālūñ Bilāl olmış aña
Āl-i vaşluñda şalāt-ı Ād içün eyler şalā (Muhyî II)

Var yüzüñde pertev-i nūr-ı cebīn-i Muştafā
Leblerüñle ruhlaruñdur Çār-yār-i bā-şafā (Muhyî III)

Dāyimā bedr-i tamām alnuñ ruḥuñ şems-i d'uḥā
Bunlara maṭlaç olan zībā semāya cāşķ ola (Muhyî IV)

¹³⁶ Çetindağ, Ankara 2002, s.115. Adlı çalışmada Muhyî'nin Nevayî'ye 61 nazire söylediği belirtilmekte ancak bizim incelememize göre 57 naziresi bulunmaktadır. Bu fark, *Divan*'da Nevayî'ye söylenen G.CDLXXXV nolu gazelin devamında yer alan 4 *ihtirâ* gazelin başlığı olmadığından Nevayî'nin sanılmasından kaynaklanmaktadır.

¹³⁷ Osman Fikri Sertkaya, "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri I", *TDED*, C.XVIII, İstanbul 1970, s.133-138.

¹³⁸ Yapılan karşılaştırmalarda Muhyî'nin Nevayî'ye söylediği bu nazirelerin zemin şiiri olarak Nevayî'nin matla beyitleri verilen 2 gazelinin de olabileceği görülmüştür.

Ĥadd ü ĥāl ü ĥaṭṭ u zülfüñ ċāşıķa ey dil-rübā
Ĥoş-belā-yı bir belā-yı bir belā-yı bir belā (Muhyî V)

Dir imişsin kim düketdükde cefām idem vefā
Eylemez kütāh ċömrüm bu uzun ċahde vefā (Muhyî VI)

Seng-i dil bī-rahm dil-berlerde ċaşķ olsun saña
Bağrı yufķa cānı beklerde selām olsun baña (Muhyî VII)

Dehrden ĥāşıl reh-i ċaşķuñda yilmekdür baña
Ġayri nem var *leyse li 'l-insāni illā mā-sacā* (Muhyî VIII)

Dolanup kūyın gedāyīlükde mihr ü māh aña
Cerr iderler ṭalcātuñdan rüz u şeb nūr-ı ziyā (Muhyî XI)

Yir yüzinde ṭoğdı bir ay yüzlü mihr-i dil-rübā
ċAksi mirċāt-ı felekde bedr ile şems-i d'uḥā (Muhyî X)

ċAşķ odına yana yana kül olup ben mübtelā
Virdi kül olduğķa her cüzċüm yile bād-ı hevā (Muhyî XI)

*Ol perī-peyker ki ḥayrān bolmış ins ü cān anga
Kim ki ḥayrānı imes min tilbe min ḥayrān anga
(Nevayî, Nevadirü 'ş-Şebab)*

Lacl-i cān-baḥşuñ ki gelmiş ĥaṭṭ-ı sebz ey cān aña
Ol Mesīhā'dur bu Ĥıẓr olmuş meger mihmān aña (Muhyî XXXVIII)

Niçe āteş ĥaddi kim yansa dil ile cān aña
Geh benefşe oldı ĥākisteri geh reyḥān aña (Muhyî XXXIX)

Yağdı ĥaddi ċaşķ odın yandı dil ile cān aña
Merḥamet ḳıldı şu sepdı dīde-i giryān aña (Muhyî XL)

Verd-i ĥandānum şolaldan çeşmüm ağlar ḳan aña
Cümle-i ċālem baña giryān u ben giryān aña (Muhyî XLI)

*Cevr ü žulmüng gerċi ölmeklük nişānıdur manga
Çünkü sindindür ḥayāt-ı cāvidānıdür manga
(Nevayî, Bedayiü 'l-Vasat 15)*

ċAşķ ile olmaķ gedā devlet nişānıdur baña
Žillet ü ĥāri anuñla kām-rānıdür baña (Muhyî XLVII)

Zāhm-i tiri sīnede şihhat nişānıdur baña
Andan ölmeklük ḥayāt-ı cāvidānıdür baña (Muhyî XLVIII)

*Körgel, ḥüsnüngni zār u mübtelā boldum sanga
Ni belālīg kūn idi kim āşnā boldum sanga
(Nevayî, Garaibü 's-Sıgar 17)*

Gün yüzüñ gördüm seher ki mübtelâ oldum saña
Ne mübârek gün imiş kim âşnâ oldum saña (Muhyî LVI)

*Ni vefāsâz eylegey bûlbûl gülîstândın cüdâ
Eylemes tûfî tekellüm şekkeristândın cüdâ
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 41)*

Olmasun bir cān cihānda ʿaşq-ı cānāndan cüdâ
Aña ansuz cān demek bir tendür ol cāndan cüdâ (Muhyî LX)

*Sin lebing şorğan sayı min kan yutaray habîb
Sin mey içkil kim manga hûn-ı ciger bolmuş naşîb¹³⁹
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 53)*

Hüsnüke ebşar ile'l-mirʿâti unżur yâ habîb
Lâkinü'ş-şarṭa lenâ enlâ tekūnenne'r-raḳîb (Muhyî, G.LXXV/1)

Derdüme tiryāk-i laclüñle devâ kıl ey habîb
Ben marîz-i ʿaşqa luṭf it hem habîb ol hem ṭabîb (Muhyî LXXVI)

Ġabġab-ı pür-hâli ben dil-hasteñe şun ey habîb
Taḳviyet virür zaʿîfû'l-ḳalbe miskî ṭaze sîb (Muhyî LXXVII)

Oḳlarını atmada ʿuşşâḳa gördüm ol habîb
Bende vardum ḳarşusına sînem açup yâ naşîb (Muhyî LXXVIII)

Şun lebûñ âb-ı hayâtını didüm didi habîb
Olmaz ol hîzr-ı ḥaṭumdan ġayriye aşlâ naşîb (Muhyî LXXIX)

Ġamzesin peykân idüp tîre müje itse habîb
Cān u dil ḳarşu çıḳup dir her birisi yâ naşîb (Muhyî LXXX)

Ġam degül ʿuşşâḳa çokluk pür-vefâ olsa habîb
Kim yiter biñ haste ye tîmâra bir hâzîḳ ṭabîb (Muhyî LXXXI)

*Lebingdîn ḥaste cān kim boldı bî-tâb
İmes bî-tâb anga irür şeker ḥâb
(Nevayî, Bedayü'l-Vasat 44)*

Arar cām-ı dehânın bâde-i nâb
Gezer meclis be-meclis lîk o nâ-yâb (Muhyî LXXXV)

¹³⁹ Muhyî, Nevayî'nin Türkçe gazeline 1 Arapça 6 Türkçe nazire söylemişti.

Ꞑomıř sâcîdde dâĝ içüp mey-i nâb
Şuya düşmüş kıızıl gül-berg-i sîrâb (Muhyî LXXXVI)

Gözümnden akmaĝ ile kanlu seyl-âb
Dolar olup şafaķlu çarĥ dülâb (Muhyî LXXXVII)

*Yaşurun derdimni žāhir kıldı efĝān cākıbet
Asraĝan zārımnı yaylı seyl-i müjĝān cākıbet
(Nevayî, Nevadirü's-Şebab 72)*

Rûz-ı hicrân rûzesine irdi pâyân cākıbet
Vaşl-ı cānān cîdine cān oldu ķurbān cākıbet (Muhyî CXVI)

*Nuķ-ı cān birmek kıtur ol lacl-i ĥandān birle baĥs
Rāst cîsî dik ki kılgay Āb-ı ĥayvān birle baĥs
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 94)*

İtmesün meh-pāreler sen māh-ı tābān ile baĥs
Kim degül lâyıķ hilāle bedr-i raĥşān ile baĥs (Muhyî CXIX)

*Nige ķörküzdı savuĝ āh u sarıĝ ruĥsār şubĥ
Ger nihānî mihridin min dik imes bîmār şubĥ
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 108)*

Kām-kār olmaķ dilerseñ dāyım ol bîdār şubĥ
Gice eylerseñ güneĥler eyle istiĝfār şubĥ (Muhyî CXXVIII)

*Tang imestür bolsa her serv-i perî ruĥsār şūĥ
Lîk irür serv-i perî-rüyüm mining bisyār şūĥ
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 113)*

Aldı gönüm bir güzel pür-şîve ĥoş-reftār şūĥ
Tālîcümde sevdüğüm dil-ber çıkar her bār şūĥ (Muhyî CXXXIII)

Tîĝ-ı cāşķ ile yarup sînem benüm bir yār şūĥ
Cān u dil naķdini nā-geh ķapdı bir țarrār şūĥ (Muhyî CXXXIV)

*Ay cārızı nesrîn saçı sünbül ķadı şimşād
Bülbül kibi hecringde işim nāle vü feryād
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 122)*

Bāĝa varuban gördi gözüm cārēār u şimşād

Eşkümü revân eyledüm ol servi idüp yād (Muhyî CLVII)

Olduğda mućarız kadine caraćar u şimşād
 Ʒor başlarına hākler incinmek ile bād (Muhyî CLVIII)

*Bolmasa ol büt Ʒaşı mihrābım içre cilve-sāz
 Ʒıbleğā kāfir min er baş indürüp Ʒılsam namāz
 (Nevayî, Garaibü's-Sıgar 221)*

*Serv yanglığ cilve Ʒılsang nāz ile ey serv-i nāz
 Cānlar itkeyler ayagıñğā fidā ehl-i niyāz
 (Nevayî, Nevadirü'n-Nihaye 344)*

Ʒaşıññ mihrābı içre çeşmüñ itmiş h̄āb-ı nāz
 Olmasun ġāfil uyandur kim geçer vaƷt-i namāz (Muhyî CCLVII)¹⁴⁰

Ger niyāza şatar iseñ nāzuñı ey serv-i nāz
 Virelüm her birisine nāzuññ yüz biñ niyāz (Muhyî CCLVIII)

Her yaña kim nāz ile olsa revân ol serv-i nāz
 Şu gibi cānlar revân eyler aña ehl-i niyāz (Muhyî CCLIX)

Ʒāmet-i raćnaşıdur bustān-ı hüsne serv-i nāz
 Zülfi bir Ʒāvüsdur üstinde anuñ cilve-sāz (Muhyî CCLX)

*Zamānī gerçi yādım Ʒılmas ol nā-mihribān hergiz
 Fiğān kim yādu ƷıƷmas h̄āfırımđın bir zamān hergiz
 (Nevayî, Garaibü's-Sıgar 217)*

N'idem dil hālını bilmez o bed-hū dil-sitān hergiz
 O Ʒıfla çekdürür bār-ı girān virmez emān hergiz (Muhyî CCLXXVII)

*Sini körgeç dir idim bir mihribānım bar imiş
 Allāh Allāh ni belā ġümānum bar imiş
 (Nevayî, Garaibü's-Sıgar 217)*

Pırlügümde dil virecek nev-cevānum var imiş
 ćĀşıƷ-ı şeydālüğe daħı zamānum var imiş (Muhyî CCCV)

Göñlümün tahtında hoş şāh-ı cihānum var imiş
 ŞarƷ u ġarba hūkm ider şāhib-Ʒırānum var imiş (Muhyî CCCVI)

¹⁴⁰ Yapılan karşılaştırmalarda Muhyî'nin Nevayî'ye söylediği bu nazirelerin zemin şiiri olarak Nevayî'nin matla beyitleri verilen 2 gazelinin de olabileceği görülmüştür.

*İsteseng kim urğa sin devrānga tīg-ı inqıṭāc
Ol vedāc itkünçe sin kılğıl burunraḡ el-vedāc
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 299)*

Fî-heve's-şübbāni şibnā cömrenā bi'l-lehvi zāc
Beyne ašhābi'l-cemāli ḡalbenā milkü müşāc (Muhyî CCCXXXII)

(Gençlik aşkına ihtiyarladık ömrümüz levhde kaybolup gitti. Güzel kişiler arasında kalbimiz her önüne geleni sever oldu)

Hāl ü vicdānı olupdur cāşıḡa vecd ü semāc
Anuñ içün şıgmaz ol hāle kıyās ile semāc (Muhyî CCCXXXIII)

Gel gider olduḡ görelüm yüzüñi şoñ el-vedāc
Bir daḡı ḡasretle maḡşerde idevüz ictimāc (Muhyî CCCXXXIV)

Ṭañ mı rüz u şeb yüzüñ itse cihānı pür-şucāc
Anda eyler dāyimā ḡurşīd ile māh ictimāc (Muhyî CCCXXXV)

*Bes ki ḡadı ḡonça dik il könglin alıp kıldı ḡan
ḡülbün-i nāz olmış il könglidin ol serv-i revān
(Nevayî, Garaibü's-Sıgar 456)*

*Işḡ cāynıdın közümnı kılmadı yaruḡ cihān
Ni üçün kim Ḳāfi taḡı atıda irdim nihān
(Nevayî, Fevayidü'l-Kiber 517)*

Ol nigāruñ naḡşı çün çeşmümdedür dāyim hem-ān
Her ḡaçan āyīneye baḡsam olur şekli cāyān (Muhyî CDLXXVI)¹⁴¹

Varsa āhum āstānına o māhuñ her zamān
Ṭañ degül yirden göḡe çıḡmaḡdadur dāyim duḡān
(Muhyî CDLXXVII)

Aḡzı nāzükölükle ḡanum nüş idüp oldı nihān
Ḳaṭre-i ḡūnum anuñ yirinde ḡalmışdur nişān (Muhyî CDLXXVIII)

Anuñ içün ḡüft [ü ḡü] itmez bizümle ol cevān
Kim dehān yok anda biz āşüftesinde yok zebān (Muhyî CDLXXIX)

Rişte-i cān kūyuña oldı şabāyile revān
Ṭā özin bezmünde çenge tār idüp ide fiḡān (Muhyî CDLXXX)

¹⁴¹ Yapılan karşılaştırmalarda Muhyî'nin Nevayî'ye söylediği bu nazirelerin zemin şiiri olarak Nevayî'nin matla beyitleri verilen 2 gazelinin de olabileceği görülmüştür.

‘Aql u dil  aşdına geldi  st me bir dil-sit n
Arada gitdi  ala la n -geh n b -  re c n (Muhy  CDLXXXI)

 u el  t  ıyla ol  ur  d m  n virem    c n
Ben   h d  n   ki  zre n r iniser her zam n (Muhy  CDLXXXII)

C num itd m hicr-i b minden deh nında nih n
Olmadan   ret ev  n kim gizleyem nak  m hem- n
(Muhy  CDLXXXIII)

Olsa mihri ol meh  n p r-t r g  l mde  ay n
Ta n mı  te   u lesi olmaz ney-ist nda nih n (Muhy  CDLXXXIV)

Bil r iken y r m zde yok deh n ile miy n
Yok yire te   k ider nu   u kemer bizi hem- n (Muhy  CDLXXXV)

2. 3. 1. 4. Necat  ( l. 914/1509)

Asıl adı  s  olan Necat , Edirnelidir. Do um tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Edirne’de ya lı bir kadın tarafından evlatlık edinilerek b y t len Necat  i in *Latif  Tezkiresi*’nde “kulo lu” oldu u s ylenmektedir. B yle olunca onun dev irme  ocuklarından oldu u ihtimali g zden uzak tutulmamalıdır. Necat  medresede bir m ddet e itim g rd kten sonra  iire ve in aya merak salmı  ve bu sahalarda u ra mayı tercih etmi tir.  airin bazı kaynaklarca Kastamonu’lu zannedilmesi onun  airlik   hretini burada kazanmasından olsa gerekir.  airli inin yanında hattatlı ıyla da tanınan Necat ’nin Kastamonu’ya ne zaman ve kim tarafından getirildi i konusu a ık de ildir.  n  yayılınca Fatih Sultan Mehmed d neminde  stanbul’a gelmi  ve padi ahın takdirini kazanarak divan katibi olmu tur. Ancak asıl   hret kazandı ı ve takdir g rd    d nem II. Bayezid d nemiştir. Bu d nemde Kazasker M eyyed-z de Abdurrahman  elebi gibi d nemin ileri gelenleriyle tanışma imkanı bulmu tur. G revi gere i Karaman, Manisa, Edirne gibi illerde bulunmu tur. 25 Zilkade 914 / 17 Mart 1509 g n   lm  t r. Ondan  vg yle s z eden Kaynaklar, XV. y zyılda  eyh ’nin mesnev de, Ahmed Pa a’nın kasidede, Necat ’nin ise gazelde en usta  air oldu unu yazarlar. Latif , Necat ’nin “Anadolu  airlerinin y z akı” oldu unu,   ık  ebi ise “Anadolu T rk  iirinin kurucularından” oldu unu s yler. Necat ,  iirde atas zlerini ve deyimleri bol bol kullandı ından “mesel-  y, mesel- m z” bir  air olarak  n yapmı tır. Kendi d neminde ve daha sonraki d nemlerde  iirleri olduk a be enilmi  ve bir  ok  nl   air tarafından

nazireler söylenmiştir. Şairin *Divanı*'ndan başka kaynaklarda *Münazara-i Gül ü Hüsvrev (Leylâ vü Mecnun)*, *Kîmyâ-yı Sa'âdet*, *Câmi'ül-Hikâyât*, *Gül ü Sabâ* ve *Mihr ü Mâh* adlı eserlerinin bulunduğundan söz edilir.¹⁴² Necatî'nin en önemli eseri *Divan*'dır. Ali Nihat Tarlan tarafından yayımlanmıştır.¹⁴³

Muhyî de Necatî'nin etkisinde kalmış ve onun ۱ (13), ۲ (2), ۳ (12), ۴ (5), ۵ (2), ۶ (1), ۷ (2), ۸ (4) harflerinden 18 gazeline 41 nazire söylemiştir. Ona söylediği nazirelerinde atasözü ve deyimlerden yararlanmış, Türkçe kelimelerden kâfiye ve redif yaparak Necatî üslûbunda şiirler söylemeye çalışmıştır. Necatî'nin tanzir edilen gazellerinin ve Muhyî'nin nazirelerinin matla beyitleri aşağıdadır:

*Yâr ola şandum gönül virdüm saña
Ben baña itdüm dirîgâ ben baña (Necatî 19)¹⁴⁴*

*Zülf ü ruhsârûñ senüñ ey dil-rübâ
âAşk odın ağzında dutar ejdehâ (Muhyî XII)*

*Nice bedr alnuñ ki altında ola
İki nev-mâh u iki şems-i d'uñâ (Muhyî XIII)*

*Gün yüzünde ağzuña kalduñ taña
Kim nice cây itdi mihr içre Sühâ (Muhyî XIV)*

*Virmedüñ Tañrı selâmını baña
Bî-vefâlarda selâm olsun saña (Muhyî XV)*

*Gayrı dil-berler vefâsından baña
Yig gelür senden olan cevr ü cefâ (Muhyî XVI)*

*âİd-i ekber vaşlı çün olsa n'ola
Kaşları iki hilâl-i âİd aña (Muhyî XVII)*

*Nice deryâ hüsnî k'anuñ dâyimâ
Her habâbı bir gül-i raçnâ ola (Muhyî XVIII)*

*Yüzi güninde ruñı şems-i d'uñâ
Gicesinde zülfinüñ bedr-i ducâ (Muhyî XIX)*

¹⁴² Sehî, 1998, s. 144; Latîfî, 1990, s. 329; Âşık Çelebi, 1971, s. 130a; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.969; Beyânî, 1997, s.285; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.816; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.541; Şemseddin Samî, 1306, C.VI, s.4562; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.435; Nail Tuman, 2001, s.1032; Gibb, 1999, C.I, s.356; Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara 1995, s.62.

¹⁴³ Ali Nihat Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1963.

¹⁴⁴ Necatî'nin matla beyitleri ve karşılaştırılan şiirleri için "Ali Nihat Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1963." adlı yayının esas alınmış, şiir ve beyit numaralarında buna uyulmuştur.

Ṭaň degül eşkümle āhum dāyimā
Ağleb-i eczām imiş āb ü hevā (Muhyî XX)

Ṭaň mı yansam ʿaşq odına dāyimā
ʿAşq odıymış ʿunşur-ı âteş baňa (Muhyî XXI)

*ʿĀkıbet cevr ile cān almak çün oldı hū saňa
Ben de geçdüm cān u dilden ey şanem yāhū saňa (Necatî 10)*

*Geh cefā geh cevr geh nāz oldı çün kim hū saňa
Bî-vefā dil-dār imişsin ey şanem yāhū saňa (Necatî 14)*

Göz göre hem-dem rakīb-i seg çün ey āhū saňa
Göz yumup terk-i diyār itdük hem-ān yā-hū saňa (Muhyî XLIX)¹⁴⁵

Mülk-i dil maćmüresin yıkmak çün oldı hū saňa
Şāh olup kūy-ı hārābāta didük yā-hū saňa (Muhyî L)

*Var iken cānāne göñlüm cāna ılmaz āşnā
Şemci koyup ğayr ile pervāne olmaz āşnā (Necatî 17)*

Cānda kim ʿaşq olmaya cānāna olmaz āşnā
Yağmayınca şemca pür-pervāne olmaz āşnā (Muhyî LIV)

*Eşiginden gider oldı oldı āvāre meded
Dostlar olmaya mı bu ğama bir çāre meded (Necatî 47)*

ʿAşq esir itdi dili bir gözi hūn-hāra meded
Bend-i ğam urdı hālāsa ola mey çāre meded (Muhyî CLXIII)

Düşdi göñlüm yine bir dil-ber-i mekkāra meded
Yıl gibi yildürüp itdi beni āvāre meded (Muhyî CLXIV)

*Ġoncanuñ ağzı katı yaprakdur
Bülbülüñ sayruluğı yañşakdur (Necatî 147)*

Ol şeh-i hüsne zülfî sancağdur
Aña ruhsarı al bayrakdur (Muhyî CCV)

Hüsni bāğında kaçı çār-taşdur
Kaşr-ı hüsninde hoş maţbağdur (Muhyî CCVI)

¹⁴⁵ Yapılan karşılaştırmalarda Muhyî'nin Necatî'ye söylediği bu nazirelerin zemin şiiri olarak Necatî'nin matla beyitleri verilen 2 gazelinin de olabileceği görülmüştür.

‘Āşıkun şayruluğı yañşakdur
İşi nāleyle rāzın açmakdur (Muhyî CCVII)

*Güzeller gamzeyi tekrār iderler
Kişiyi dünyeden bîzār iderler (Necatî 175)*

Güzeller nāz ile reftār iderler
Durur[lar] āl ile güftār iderler (Muhyî CCXVI)

Güzeller ‘arza-i dîdār iderler
Dil-i pür-şevk ü cānı zār iderler (Muhyî CCXVII)

*Çınaruñ kadd-i yāra nisbeti var
Eli yufkâ velî hoş himmeti var (Necatî 86)*

Leb-i cānāna canuñ nisbeti var
Hayāt-ı cāvidāna himmeti var (Muhyî CCXXIV)

Mesîhā’dur lebi hoş ‘izzeti var
Semāc-ı hüsne çıkmış rifcātı var (Muhyî CCXXV)

*Garazum ‘aşkdan haqîkatdür
Meyl-i naqş-ı nigār sûretdür (Necatî 152)*

‘Āşık olmak kişi žarāfetdür
Terk-i ‘aşk eylemek hamākatdür (Muhyî CCXXX)

Deheni gizlü ‘ayn-i cennetdür
Sebze-i haţ leb-i ‘alāmetdür (Muhyî CCXXXI)

*Dem-ā-dem maţlac-ı şîcrüm eyā hūr
Olur Ka’be yüzüñle Beyt-i ma’cmūr (Necatî 113)*

Dilüm ‘aşkuñla oldu beyt-i ma’cmūr
Mahabbet şem’iyile oldu pür-nūr (Muhyî CCXXXIX)

*Dili bir dil-rübāya yandırığör
Maḥabbet şem’ini uyandırığör (Necatî 106)*

Dili ‘aşk āteşine yandırığör
Bu cān pervānesin dolandırığör (Muhyî CCXLV)

*Bir gülüñ gülşen-i cināna deger
Sünbülüñ cōmr-i cāvidāna deger (Necatî 73)*

İşigüñ heft āsmāna deger
Ser-i kūyuñ sekiz cināna deger (Muhyî CCXLVIII)

*Yirleri seyl-āba virdi dīde-i bīdārumuz
Göklere dikdi cāşāyī āh-ı āteş-bārumuz (Necatî 241)*

Gāh olur gül bergi geh bülbül leb-i dil-dārumuz
Gāh olur şekker gehī tūṭī o hoş-güftārumuz (Muhyî CCLIII)

Vahşete doymazdı her şeb bu dil-i bīmārumuz
Olmasa bekçi aña bu dīde-i bīdārumuz (Muhyî CCLIV)

Çeşm-i şebden akıdur yaşlar figān u zārumuz
Şubhī egletmez kaçurur nāle-i eshārumuz (Muhyî CCLV)

Yār olup agyāra terk itdi bizi ol yārumuz
İtlere şayd oldı hayfā āhū-yı Tātārumuz (Muhyî CCLVI)

*Habīb cāşıķa cevri itmese habīb olmaz
Ṭabīb nicesin öldürmese ṭabīb olmaz (Necatî 221)*

Habīb bilmese dil hālını habīb olmaz
Ki hastenüñ marazın bilmeyen ṭabīb olmaz (Muhyî CCLXXIX)

*Mevsim-i nev-bahārı gözleyelüm
Gül-i ruhsār-ı yāri gözleyelüm (Necatî 372)*

Niçe bir bu diyārı gözleyelüm
Varalum kūy-ı yāri gözleyelüm (Muhyî CDVII)

Niçe bir lāle-zārı gözleyelüm
Gül-şen-i hüsn-i yāri gözleyelüm (Muhyî CDVIII)

*Ḳoğıl ey bāğbān būy-ı vefā gülden ırāğ olsun
Hezārān bülbül ölürse kayurmaz kendü sağ olsun (Necatî 414)*

Raķībüñ lāle-veş şahrā-yı gamda bağrı dāğ olsun
Hemīşe ey gül-i raćnā saña ṭağ üsti bāğ olsun (Muhyî DX)

*Hā dil firāķa şar ide hafta ile ay ile
Mümkin midür ki mest-i mey-i cāşķ ayıla (Necatî 549)*

Sen şāha hīdmet itmede hūrşīd ay ile
Biri dutuldu her gün ile biri ay ile (Muhyî DLXXII)

*Yaraşmaz bâdeden dildâra tevbe
Bu vech ile kalursa yâra tevbe (Necatî 554)*

Günehdür cân-ı pâk-i yâra tevbe
Anuñ gibi yüz istiğfâra tevbe (Muhyî DLXXIV)

*Cân ü dil oldu gamze-i cânân oyuncağı
Âşirâder eyledüñ oğlan oyuncağı (Necatî 584)*

Bî-dil rakıbe olma dil ü cân oyuncağı
Lâyık degül melek ola Şeytân oyuncağı (Muhyî DCXVIII)

Cânumla gönlümüñ leb-i cânân oyuncağı
Tûğlâruñ olur şeker-istân oyuncağı (Muhyî DCXIX)

Таһ mı dilüm olursa o cânân oyuncağı
Çün tıfluñ olur âteş-i süzân oyuncağı (Muhyî DCXX)

Hoşdur cihânda cân-ı u cânân oyuncağı
Zülf ü lebi ola dil ile cân oyuncağı (Muhyî DCXXI)

2. 3. 1. 5. Adnî, Mahmut Paşa (öl. 879/1474)

Fatih Sultan Mehmed'in vezir-i azamlarından olan olan şairin mahlası bazı kaynaklarda yanlış olarak "Adlî" şeklinde gösterilmiştir. Tezkirelerde Alacahisar'lı olduğu söylenen şairin biyografisini yazan Şehabeddin Tekindağ onun Sırp asıllı olabileceği üzerinde durmaktadır. Şairin soyuyla ilgili fazla bilgi bulunmazken Sehî, babasının adının "Abdullah" olduğunu söylemektedir. Mahmut Paşa Edirne sarayında eğitim gördükten sonra Fatih'in hizmetinde bulunmuş ve Fatih'in tahta geçişiyle birlikte ona sadrazamlık yaparak onunla birlikte bir çok savaşa katılmıştır. Çeşitli suçlamalarla birkaç kez görevden alınan Paşa, Hasköy'de inzivaya çekilmiştir. Şehzâde Mustafa'nın ölümüne sevindiği iftirasıyla Yedikule'de hapsedildikten sonra öldürülmüştür. Ölüm tarihi türbesindeki kitabeye göre 1473, kaynaklarda ise 1474 olarak gösterilmektedir. Mezarı İstanbul'da kendi yaptırdığı cami önündedir. İyi bir eğitim gören Mahmut Paşa dört özelliği ile öne çıkmaktadır: Fatih Sultan Mehmed'le beraberliği, yaptırdığı eğitim ve sosyal hizmet kurumları, hayır severliği, ilmî ve edebî yönü. Âşık Çelebi "bazı olayların henüz gerçekleşmeden onun kalbine doğduğu" biçiminde ilginç bir özelliğinden söz etmektedir. Adnî mahlasıyla şiirler söyleyen Mahmut Paşa'nın şiirlerinden ve sanatından övgüyle söz edilmektedir.

Adnî'nin inşalarının şiirlerine göre daha üstün olduğu söylenmektedir Farsça şiirleri ve inşaları da olduğu söylenen şairin Hafız-ı Şîrâzî'nin şiirlerine nazireler söylediği belirtilmektedir. Yaşadığı dönemin diline göre oldukça sade şiirler söyleyen Adnî başka şairler üzerinde de etkili olmuş ve şiirlerine nazireler söylenmiştir.¹⁴⁶

Şairin *Türkçe Divan*'ı Bilal Yücel tarafından yayımlanmıştır.¹⁴⁷ Adnî'nin *Farsça Divanı* ve *Münşeat*'ının olduğu ancak bunların müstakil eser olarak elde bulunmadığı belirtilmektedir.¹⁴⁸

Muhyî, Adnî'nin ر (5), ز (1), ف (1), ك (7), م (2), ه (5), ی (2) harflerinden 7 gazeline 23 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

Şeb-i zülfinde ol meh yüzini çün kim nihân eyler
Per-i řāvüsdan ĥūrşide şan kim sâye bân eyler (Adnî 53)

Bahâr u mevsim-i gül oldu bûlbüller figân eyler
Dilinde çaşkı pinhânını her çaşık cayan eyler (Muhyî CLXXXVI)

Dil-i nâlân ki ol serv-i revân zülfin mekân eyler
Ĥoş elhân kumrîdür kim berg-i servi âşyân eyler
(Muhyî CLXXXVII)

Bahâr-ı sebze-i ĥaţţı dilüm bâğın ĥazân eyler
Yaşum güz yağmuru gibi göz açdurmaz revân eyler
(Muhyî CLXXXVIII)

Tenî yaşduğça nâr-ı çaşkı cân u dil figân eyler
Kaçan kim şehri od dutsa mücâzzinler ezân eyler (Muhyî CLXXXIX)

Gözüm her servi görse pâyına eşkin revân eyler
Şanur yârüm yaşıl cām ile seyr-i bustân eyler (Muhyî CXC)

Biñ yıl taleb et cânıla bir yâr ele girmez
Dilber bulunur yâr-ı vefâdâr ele girmez (Adnî 82)

Dil mülkine çaşkı gibi sâlâr ele girmez
Aña dahı göñlüm gibi tîmâr ele girmez (Muhyî CCLXXIII)

Ĥaddüñde cilve kılalı řāvüs-vâr zülf

¹⁴⁶ Sehî, 1998, s. 62; Latîfî, 1990, s. 86; Âşık Çelebi, 1971, s. 171a; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.612; Beyânî, 1997, s.167; Kâtib Çelebi, 1941, C.I, s.800; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.309; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.303; Nail Tuman, 2001, s.653; Gibb, 1999, C.I, s.320; Şehabeddin Tekindağ, "Mahmud Paşa", *İA C.VII*, MEB Yay., İstanbul, s.183-188.

¹⁴⁷ Bilal Yücel, *Adnî Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 2002. (Adnî'nin matla beyitlerinde ve Muhyî'nin söylediği nazirelerle karşılaştırılmasında bu yayın esas alınmıştır.)

¹⁴⁸ Yücel, 2002, s.29.

Çomadı cānda şabr u gönülde karar zülf (Adnî 81)

Oldı cemāli bāğına ebr-i bahār zülf
Yağdurdı baña eşk aña misk-i niķāb zülf (Muhyî CCCLXI)

*Şād olmaķ isteyen ğamıla mübtelā gerek
ćĀlemde salţanat řāleb eden gedā gerek (Adnî 73)*

Bī-ķayd olam diyen bu cihānda gedā gerek
Bī-minnet olmaķ isteyen ehl-i ćabā gerek (Muhyî CCCLXXVIII)

ćĀşık cihānda mülk-i ğama pādşā gerek
Anuñ sipāhı mihnet ü derd ü belā gerek (Muhyî CCCLXXIX)

ćĀşık senüñ gibi güzele mübtelā gerek
Nāzuñla řıveñe dil ü cānı fidā gerek (Muhyî CCCLXXX)

Sen şāh-ı hüsne mihr gibi zer ķabā gerek
Tāc-ı zer-i muraşşāc u zerrīn livā gerek (Muhyî CCCLXXXI)

Dil-ber yüzi aķ alnı açuķ pādşā gerek
Çeşmi elā vü kirpüĝi ķaşı ķara gerek (Muhyî CCCLXXXII)

Dil-berde ğamzelerle bakişlar ķıya gerek
Dil almağile cāna dañı yayķara gerek (Muhyî CCCLXXXIII)

ćĀşık dilin gözetmege bir dil-rübā gerek
Tedbīr ü zābta memlekete pādşā gerek (Muhyî CCCLXXXIV)

*Ġül yüzüñden ayru düşdüm ğül-sitānı n'eylerem
Sensiz ey ārām-ı cān cān u cihānı n'eylerem (Adnî 77)*

Bülbüli ćAdnem bu fānī ğül-sitānı n'eylerem
Āşyānum ol cihānda bu cihānı n'eylerem (Muhyî CDLI)

Sensüz ey cānān cihānda ćömr ü cānı n'eylerem
Zecr-i hicr ile geçen zāyić zamānı n'eylerem (Muhyî CDLII)

*Gördüğümçe ćanberīn zülfin ruĥ-ı dildārda
Mār-ı mük-efşān yatupdur şanuram ğülzārda (Adnî 3)*

Cān u ten şevķ ile yandı nār-ı ćāşķ-ı yārda
Aña dünyāda yanan ćuķbāda yanmaz nārda (Muhyî DXXXIV)

ćAşķ odı yakdı tenüm oldum kömür ol nārda

Âh şâhum yaza cânîklar der ü dîvârda (Muhyî DXXXV)

Âk olaldan cânlar u diller reh-i dil-dârda
Yile virdi her birin bād-ı hevā her bārda (Muhyî DXXXVI)

Olsa cân u dil hayâtı baîr-i cânîk-ı yârda
Taî mî mâhîlerdür anda ol yem-i zehîhârda (Muhyî DXXXVII)

Taî mî cân u dil macâşî nâr-ı cânîk-ı yârda
Çün semenderlerdür anlar ol mübârek nârda (Muhyî DXXXVIII)

Âşîk şahrâsına düşdüm eyledi şeydâ beni
Niçe âhûlarla hem-dem itdi ol şahrâ beni (Muhyî DCXLV)¹⁴⁹

İtmede cömrümce hâste hicri yârûñ hâ beni
Ne o dil-ber ne ecel eyler ciyâdet vâ beni (Muhyî DCXLVI)

2. 3. 1. 6. Sâfi, Cezerî Kasım Paşa (891/1486)

II. Bayezid'in vezirlerinden olan Cezerî Kasım Paşa şiiirlerinde "Sâfi" mahlasını kullanmıştır. Sâfi'nin şiiirleri ve mahlası zaman zaman XV. yüzyılda Fatih döneminde yaşadığı bildirilen Bursalı Nakkaş Safî ile karıştırılmıştır. Bu karışıklığa "Nakkaş Safî" adlı yazısı ile dikkati çeken İsmail Ünver bu mahlasın dikkatsiz okunuşları yüzünden *Bursalı nakkaş ve şair "Safî" ile şiiirde "Sâfi" mahlasını kullanan Cezerî Kâsım Paşa'nın mahlaslarının aynı şaire ait gibi düşünülmesinden bu mahlasları kullanan iki şairin birbirine karıştırıldığını* söyleyerek konuya açıklık getirmiştir.¹⁵⁰ Muhyî'nin Sâfi'ye söylediği nazirelerin başlığında "Naîre-i Şâfi" biçimindeki kullanım ve bir naziresinin "makta" beytinde onun mahlasını "صافی" *Sâfi* olarak kullanması *Muhyî Divanı*'ndaki nazirelerin Cezerî Kâsım Paşa'ya

¹⁴⁹ Adnî Divanı'nın bilinen 4 nüshası esas alınarak yapılan *Adnî Divanı* neşrinde Muhyî'nin bu iki naziresi ile nazire ilişkisi olabilecek şiiire rastlanmamıştır.(Bkz. Yücel, 2002.); ancak "Adnî" mahlasıyla şiiirler söylediği belirtilen Sultan III. Mehmed'e (974/1566-1012/1603) atfedilen bir *kit'anın* Muhyî'nin naziresi ile vezin ve redif yönünden örtüştüğü görülmüştür. Aşağıda vereceğimiz bu *kit'anın* Mahmud Paşa'ya ait olabileceği mahlas benzerliğinden dolayı III. Mehmed'e atfedildiği tahmin edilmektedir. (Bkz. Coşkun Ak, *Şair Padişahlar*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s.64; Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Akçağ Yay., Ankara 1997, s.171.)

Zülfünün zencîrine kul eyledin şâhum beni
Kulluğundan kılmasın âzâd Allâhum beni
Cevr-i dilber ta'n-ı düşmen sûz-ı fûrkat za'fi
Dürlü dürlü derd için yaratmış Allâhum beni

¹⁵⁰ İsmail Ünver, "Nakkaş Safî", *Mustafa Canpolat Armağanı*, Aysu Ata - Mehmet Ölmez, Ankara 2003, s.295-308.

söylendiğini göstermektedir. Ayrıca bu nazirelerin nazire mecmualarındaki Cezerî Kâsım Paşa'ya ait şiirlerle örtüşmesi böyle bir şüpheyi kesin olarak ortadan kaldırmaktadır:

İşidenler bu eşcârum benüm inşâf idüp dirler
Bunuñ her beyti Şâfî şiirine raċnâ cevâb ancaċ (Muhyî CCCLXV/9)

Asıl adı Kasım olan Sâfî'nin Fatih Sultan Mehmed dönemi nişancılarından Cezerî-zâde Şemseddin Mehmed bey'in oğlu olduğu ve bu sebeble "Cezerî" nisbesiyle anıldığı belirtilir. Ancak bazı kaynaklarda isminin Kâsım Paşa b. Abdullah olarak geçmesi onun Cezerî ailesinin kölesi olduğu söylemini güçlendirmektedir. Hayatı hakkındaki bilgilerin birbirinden farklı olduğu Kâsım Paşa başta Mahmut Paşa olmak üzere devlet adamlarından önemli ölçüde himaye görmüş, II. Bayezid tahta çıktığında nişancılık görevine getirilmiş daha sonra vezirlik makamına yükseltilmiştir. Kâsım Paşa'nın ölüm tarihi konusunda da kesin bilgiler yoktur. İsmail E. Erünsal bazı vakıf kayıtlarından hareketle onun ölümünün 907/1502 ile 939/1532-33 tarihleri arasında olduğunu ileri sürmektedir. Rıdvan Canım ve M. Fatih Köksal onun Selânik'te 891/1496 tarihinde öldüğünü söylemektedirler.

Şairliğinden övgüyle söz edilen Sâfî, Latîfî'ye göre şiir ve inşada yaratıcı bir şair olup, Osmanlı şairleri arasında "atasözü" ve "deyimleri" şiirde kullanmak onunla başlamış, Necatî ile doruğa ulaşmıştır. Sehî onun kendine özgü üslûbunun olduğunu, Âşık Çelebi, Ahmed Paşa'nın şiirlerine nazireler söylediğini belirtir. Bilinen tek eseri *Divan*'ıdır. Rıvan Canım bu divanın bilinen tek nüshasının "Fatih Millet Kütüphanesi Ali emirî Manzum Eserler 1001/1" numarada olduğunu söylüyorsa da bu numarada kayıtlı eser Cezerî Kasım Paşa'ya ait olup olmadığı kesin belli olmayan *Hasb-ı Hâl-i Sâfî* adlı eserdir. İsmail E. Erünsal ise *Sâfî Divanı*'nın kendi özel kitaplığında olduğunu belirtmektedir.¹⁵¹

Muhyî Divanı'nında ۱ (3), خ (1), د (2), ر (4), ز (4), ش (2), ق (3), ك (1), ه (3) harflerinden Sâfî'nin 12 gazeline söylenmiş 23 nazire vardır. Sâfî'nin zemin şiirlerinin bir bölüne ulaşılammıştır. Matla beyitleri aşağıdadır:

¹⁵¹ Sehî, 1998, s. 66; Latîfî, 1990, s. 395; Âşık Çelebi, 1971, s. 214a; Kınalı-zâde, 1989, C.I, s.546; Beyânî, 1997, s.145; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.796; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.47; Şemseddin Samî, 1306, C.IV, s.2419; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.435; Nail Tuman, 2001, s.535; Gibb, 1999, C.I, s.320; İsmail E. Erünsal, "Kâsım Paşa, Cezerî" *TDVİA*, C.XXIV, s.545-546; Canım, 1995, s.39;

*Cān revān oldı yaşımla kūy-ı cānāndan yaña
Āferīn kim yüz şuyıyla gitdi cān andan yaña (Sâfi 189)¹⁵²*

Varsa āhum her nefes sen şāh-ı hūbāndan yaña
Tañ mı çün varur duhāñ hūsn ehli cānāndan yaña (Muhyî XLV)

Şol siyeh beñler ki düşmiş hadd-i cānāndan yaña
Tohm-ı reyhāndur ki şaçmışlar gül-istāndan yaña (Muhyî XLVI)

*Nice bir feryāda vara nāle vü āhum saña
Gün gibi rüşen degül mi hālüm ey māhum saña (Sâfi 137)¹⁵³*

Her nefesde sāye-bān-ı ebr olur āhum saña
Tā ki teçşir itmeye hürşid ey māhum saña (Muhyî LVII)

éAşş ile cān hāste muhteldür mizāc
Ey tabīb-i cāñ lebūñle kıl éilāc (Muhyî CXXV)¹⁵⁴

Mihrāb olalı kaşuñ olur hālk aña sācid
éUşşāk ile kūyuñ tolu boş qaldı mesācid (Muhyî CLXI)¹⁵⁵

Ey müddeçī girme araya kim bize şāhid
Daçvā-yı maħabbetde yiter qādī vü şāhid (Muhyî CLXII)

Ey kişver-i vücūd şehi şehir-yār-i éömr
Gel kim hārāba varmada sensüz diyār-i éömr (Muhyî CCII)¹⁵⁶

Gül-ruhlarıyla zīnet olupdur bahār-ı éömr
Bāğ-ı cihānda her biri bir yādgār-ı éömr (Muhyî CCIII)

Şeh-bāz-ı zūlfine diseler vechi var éömr
Her bir hāmında bend niçe biñ şikār éömr (Muhyî CCIV)

*Tīr-i gamzeñ kim cāna mahremdür
Māñic olama kim yār-ı hem-demdür (Sâfi 1782)¹⁵⁷*

Köksal, 2001, s.260.

¹⁵² Sâfi'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.411.)

¹⁵³ Sâfi'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.387)

¹⁵⁴ Muhyî'nin bu naziresinin zemin şiirine ulaşılammıştır.

¹⁵⁵ Muhyî'nin bu 2 naziresinin zemin şiirine ulaşılammıştır.

¹⁵⁶ Muhyî'nin bu 3 naziresinin zemin şiirine ulaşılammıştır.

Yüzi Ka'be dehānı Zemzemdür
Kūyı mīḳat-ı ḥālḳ-ı ʿālemdür (Muhyî CCXLII)

*Şabā sünbül şaçuñsuz ḥoş-dem olmaz
Açılmaz gül yüzüñsüz ḥurrem olmaz (Sâfî 1923)¹⁵⁸*

Dem olmaz dil gamuñla ḥurrem olmaz
Tevekkül ehline ni'cmet kem olmaz (Muhyî CCLXV)

Lebi mānendi ḥoş cām-ı cem olmaz
Tolusun içene ayruḳ ḡam olmaz (Muhyî CCLXVI)

Kime ḥurşīdi ʿaşḳ ile ḡam olmaz
Ferah şād olsa da ol ādem olmaz (Muhyî CCLXVII)

*Şehrüñde şehā bir nice evbāşlaruz biz
Terk eylemişüz varlığı ḳallāşlaruz biz (Sâfî 1957)¹⁵⁹*

Varluḳ şataruz yoḳluḡa ḳallāşlaruz biz
İksīr-i fenā vāşılı evbāşlaruz biz (Muhyî CCLXXVI)

Yüzi sünbülü güllü bāḡ olmuş
Sünbülü güllerine bāḡ olmuş (Muhyî CCCVII)¹⁶⁰

Ġuşşadan sīnem üzre ṭaḡ olmuş
Dil-i pür-derdüme duraḡ olmuş (Muhyî CCCVIII)

Naẓar ḳıldum semāc-ı ḥüsne encüm bī-hisāb ancaḳ
Şeh-i ḥübānum anda şeb meh ü rüz āftāb ancaḳ
(Muhyî CCCLXVIII)¹⁶¹

Şarāb-ı nāzı çoḳ içmiş gözi mest ü ḥarāb ancaḳ
Geçüp ser-mest mihrāba düşüp meşḡul-i ḥ'āb ancaḳ
(Muhyî CCCLXIV)

İki ḥaddi zevāl olmaz iki ḥoş āftāb ancaḳ
Cebīni bedr-i bī-noḳsān şaḳı miskīn sehāb ancaḳ (Muhyî CCCLXV)

ʿAşḳuñ esrārın beyān eyler fiḡānı bülbulüñ

¹⁵⁷ Sâfî'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.1183.)

¹⁵⁸ Sâfî'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.1251.)

¹⁵⁹ Sâfî'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.1268.)

¹⁶⁰ Muhyî'nin bu 2 naziresinin zemin şiirine ulaşılammıştır.

¹⁶¹ Muhyî'nin bu 3 naziresinin zemin şiirine ulaşılammıştır.

Ehl-i aşa nālem oldu tercemānı b lb l   (Muhy  CDIII)¹⁶²

     kim s ye  al mı   ft ba
Neden bu y z  arası m h-t ba (S fi 4585)¹⁶³

Y zi ol mı  sebab   lemde t ba
 Ki ma lac bedr   iki  ft ba (Muhy  DLII)

Lebi  te  ki d  m    ayn-ı  ba
 Ru ı g l-bergi kim d  m   g l- ba (Muhy  DLIII)

Y zi be zer hem- n ba r-i g l- ba
  Ara lar c -be-c  anda  ab ba (Muhy  DLIV)

2. 3. 1. 7.  eyh Cam , Molla Cam  ( l. 898/1492)

 ran'ın b y k  airlerinden olan Nureddin Abdurrahman Cam  817/1414 yılında Horasan'ın "Cam"  hrinde do m   ve daha  ok Molla Cam  unvanıyla tanınm  tır. Keskin zekası, yetene i, ilm  meseleleri anlatma g c  ve g r   n   ok a ık olarak ortaya koyabilme yetene i sayesinde herkesin hayranlı ını kazanm  tır. Gen  ya ta d neminin b t n ilimlerine vakıf olmasına ra men bu ilimler Cam 'yi tatmin etmemi  ve Nak bend  tarikatine intisap etmi tir. H sey-i Baykara'nın kendisi i in yaptırdı ı medresede Arap dili ve edebiyatı, hadis ve tefsir dersleri okutan Cam  898/1492 yılında Herat'ta vefat etmi tir. Fars  iirinin en b y k  stadlarının sonuncusu sayılan Cam ,  st n  airlik kabiliyeti yanında din , edeb  ve akl  ilimlerle tasavvuftadaki derin vukufundan b t n  iirlerinde geni  bir  ekilde faydalanm  tır. Onun "Hint  sl bu" (sebk-i Hind ) diye anılan  iir akımının ilk  nc lerinden bir oldu u ileri s r lmektedir. Ya adı ı T rk muhiti dolayısıyla T rklerle  ok sıkı ili kisi bulunan Cam 'nin eserleri daha sa lı ında b t n T rk alemine yayılm  , o d nemin alim ve  airlerinin ilgisini  ekmi tir.  nemli eserlerinin T rk eye  evrilmi  olması onun T rk edebiyatı  zerindeki etkisini g stermektedir. Cam 'nin hayatının gen lik, orta ya  ve ihtiyarlık d nemlerine ait  iirleri ayrı ayrı topladı ı 3 divanı, hamsesi ve  e itli alanlarda bir  ok eseri vardır.¹⁶⁴

¹⁶² Muhy 'nin bu naziresinin zemin  iirine ula ılamam  tır.

¹⁶³ S fi'ye ait olan bu zemin  iir Edirneli Nazm 'nin *Mecma' 'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınm  tır. (Bkz. K ksal, 2001, s.2544.)

¹⁶⁴  mer okumu , "Cam , Abdurrahman", *TDV A*, C.VII, s.54; *Divan-ı Cam  (Mukaddime ve Tashih:*

Muhyî Divanı’nında Camî’ye ۱ (6), ب (1), ف (5), ك (2), م (1), ن (1), ه (2) harflerinden gazel nazım biçimiyle söylenmiş 18 ve *fâ* (ف) harfiyle kaside nazım biçimiyle söylenmiş 1 nazire olmak üzere toplam 19 nazire bulunmaktadır. Bu nazirelerden 13’ü Farsça 1’i Arapça, 1’i Farsça-Arapça mülemma ve 5’i Türkçedir. Camî’ye söylenen nazirelerden bazılarının zemin şiirden farklı dilde söylendiği dikkat çekmektedir. Bu konuya “Muhyî’nin Nazireciliği” bölümünde değinilmiştir.

Camî’nin zemin şiirlerinin ve Muhyî’nin nazirelerinin matla beyitleri şöyledir:

Ez-hâr hâr-ı çaşk-ı tu der-sîne dârem hârhâ
Her dem şikûfte ber-ruham z’an hârhâ gül-zârhâ
 (Camî XVI/1)¹⁶⁵

(Aşkımın ızdırabından gönlümde dikenler var. Her an o dikenlerden yüzümde güller açmaktadır.)

Her süy-ı dil şud ez-hâyâl-i gül-ruham gül-zârhâ
 Gûyâ Hâlîl âmed be ü gülzâr geşte nârhâ (Muhyî XXII/1)

(Gül yanaklı sevgilimin hayaliyle gönlün her köşesi bana gül bahçesi oldu. Sanki Hz. İbrahim geldi de ona ateşler gül bahçesine oldu.)

Der-âteş-i gül-zârhâ ez- kudret ân ruh-sârhâ
 Gülhâ-yı ter der-nârhâ z’an nâm-ı ü gül-nârhâ (Muhyî XXIII/1)

(O yanakların kudretinden ateşte gül bahçeleri (bitti). Onun adı sayesinde ateşlerde taze güller (açıp) ateş gülleri (oluşturdu).)

Ez-her dü-zülfeş târhâ cā kerde der-ruh-sârhâ
 Gerçi gurîzed mārḥā dāyim zī-sūzān nārhā (Muhyî XXIV/1)

(Gerçi yılanlar yakıcı ateşlerden her zaman kaçsa da onun (yılan gibi) iki zülfünden saç telleri yanaklarında yer etmiş.)

Bī-gül-ruham müjgān-ı men der-dīdehāyem hārha
 Der-her müje hūn çatrehā gülhāst şud gül-zârhā (Muhyî XXV/1)

(Gül yüzlü sevgili olmadığı zaman kirpiklerim gözlerimde dikenler gibidir. Her kirpikteki kan damlaları gül bahçesine dönüşen güller gibidir.)

Ez-nev-bahār-ı hüsn-i tu şud talçtet gül-zârhā
 Ez-hasreteş çün bülbülân dārend her [...] gül-zarhā (Muhyî XXVI/1)

A’lâhân Efsahâd), C.I-II, Tahran 1999.

¹⁶⁵ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.193.

(Senin güzelliğinin ilk baharından yanağın gül bahçelerine döndü. Onun hasretinden gül bahçesinde bülbüller...)

Der-gül-şen-i hüsnat çi hoş gülhâst ân ruh-sârâh
K'âv râz-ı reyhân berghâ vü ez-benefşe hârâh (Muhyî XXVI/1)

(Güzelliğünün bahçesinde o yanaklar hoş güllerdir. Öyle ki onun yaprakları reyhandan dikenleri menekşedendir.)

Rûhî fidâke ey şanem-i eb'tahî lakab
Âşûb-ı Türk ü şûr-ı Âcem fitne-i Ârab (Camî XVI/1)¹⁶⁶

(Ey "Ebtahî" lakaplı (Mekkeli) güzel ruhum sana feda olsun. Türk'ü kargaşaya Acem'i heyecana ve Arab'ı fitneye (sevkeden güzel).

Cân u dilem fedâ-yı şeh-i Hâşimî-neseb
Sulţân-ı Rûm u mîr-i Âcem seyyid-i Ârab (Muhyî LXI/1)

(Ey Haşim soyuna mensup olan şah, canım ve gönlüm sana feda olsun. Sen Anadolu'nun sultanı Acem'in emiri ve Arab'ın efendisin)

Guftem be-âzâm-i tövbe nihem cām-ı mey zi-kef
Muṭrib zed in terâne ki mey nûş lâ-tahaf (Camî CCLXXXVII/1)¹⁶⁷

(Tevbeye azmedip şarap kadehini elimden bırakayım dediğimde şarkıcı şu şarkıyı söyledi: "Şarap iç korkma".)

Herveltü nahve bâbike min keşreti'ş-şacaf
Şevkan ilâ cenâbike yâ vâliye'n-Necef (Muhyî CCCLIV/1)

(Ey Necef valisi zatınıza duyduğum aşırı sevgiden ve özlemimden dolayı hızla kapınıza geldim.)

İşket merâ zi-Rûm keşîd ey şeh-i Necef
Şevkat şarâr u şabr-ı merâ kerd ber-ṭaraf (Muhyî, K.V/1)

(Ey Necef şahı senin aşkın beni Rum (Anadolu)'dan çekti. Senin şevkin kararımı ve sabrımı (irademi) elimden aldı.)

Bâde sâf u muhtesib bā-bâde nûşân der-meşâf
Yâ gıyâse 'l- müsteğîsîn neccinâ mimmen nehâf
(Camî DXX/1) ¹⁶⁸

¹⁶⁶ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.236.

¹⁶⁷ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.525.

¹⁶⁸ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.526.

(Şarap berrak muhtesip (bekçi) ise şarap içenlerle savaş halindedir. Ey yardım isteyenlerin yardımcısı bizi korktuğumuzdan koru.)

Bā recā vü ḥavf kerdem Kaʿbe-i kūyeş tavāf
Rabbenā ḥaqqıḳ recā neccinā mimmen nehāf

(Muhyî CCCLV/1)

(Senin Kabe olan mahallenin etrafında ümit ve korku ile dolanıyorum. “Ey Rabbimiz bizi korktuğumuzdan koru, isediğimize eriştir”.)

Mihr ü māha Kaʿbe-i kūyī anuñ dāyım muṭāf
Rūz u şeb eylerler anı ʿaşḳ u şevḳ ile tavāf (Muhyî CCCLVI/1)

Kaʿbe-i kūyına varup cān u dil idüp tavāf
Dil tavaf üzre ḳalup cān itdi anda ictikāf (Muhyî CCCLVII/1)

Hācet erbābına der-gāhı ḥarīmidür muṭāf
Niçe biñ ḥācet revā eyler aña her bir tavāf (Muhyî CCCLVIII/1)

*Ey zāt-ı tu ez-şifāt-ı mā pāk
Kūnh-i tu birūn zi-ḥadd-i idrāk (Camî DXXXI/1)¹⁶⁹*

(Senin zatın bizim sıfatlarımızdan münezzehtir. Senin mahiyetin idrak sınırlarının dışındadır.)

Ey muʿciz-i ehl-i arz u eflāk
Şāh-ı dü-cihān be-tāc-ı levlāk (Muhyî CCCLXXVI/1)

(Ey gök ve yer ehline mucize gösteren. “Levlāk” tacının sahibi iki cihanın sultanı.)

Ey bāciś-i ḥalḳ-ı arz u eflāk
ʿĀlem ʿarzēt tu cevher-i pāk (Muhyî CCCLXXVII/1)

(Ey yerlerin ve göklerin yaratılmasının sebebi. Bütün alem senin mekanın sen alemin özüsün.)

*Zihī resīde turā her dem ez-Ḥudāy peyām
ʿAleyke elfe şalātin ve elfe elfe selām (Camî DLIX/1)¹⁷⁰*

(Sana her an Huda’dan haber ulaşması ne güzel, sana binlerce salāt ve selām olsun.)

¹⁶⁹ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.533.

¹⁷⁰ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.579.

Ber-ān habīb ki maḥbūb şud be-cümle enām
Zi-cān hezār şalāt ü zi-dil hezār selām (Muhyî CDXXIX/1)

(Bütün insanlığın sevgilisi olmuş o sevgiliye candan binlerce salāt gönülden binlerce selām olsun.)

Ey be-ruḥet her nefes mihr-i dil-i mā füzūn
Vechüke şemsü'd-duḥā naḥnu lehū câbidūn (Camî DCCXXVIII/1)¹⁷¹

(Yüzün sayesinde her an bizim gönlümüzdeki sevgi artar. Senin yüzün kuşluk vakti güneşi gibidir biz ona taparız.)

Fîke muhiyyen cemîl naḥnu lehū câşıqūn
Mażharu hüsnî'l-celîl naḥnu bihî hâyimūn (Muhyî DVI/1)

(Biz sendeki o yüce güzelliğe aşığız. biz senin o yüce güzelliğinden dolayı şaşkınsınız)

Remîd ān āhū-yı müşgîn zi-men āh
Neċā ċannî ġazālün küntü ehvāh (Camî DCCCXXXVIII/1)¹⁷²

(O misk ceylanı benden ürktü ah. Sevdiğim ceylan benden uzaklaştı.)

Be-rāheş murdenem z'anest dilh'āh
Ki bâşed qabr-i der-reh mürde der-rāh (Muhyî DXXII/1)

(Onun yolunda ölmem şu yüzden güzeldir. Yolda ölenin mezarını yol üstüne yaparlar.)

Be-eşkem sebze kerdem şud çerāġāh
Ġazāl-i men be-ū nāyed çirā ġāh (Muhyî DXXIII/1)

(Göz yaşımla yeşerttiğim otlağa niçin benim ceyslenim arasına uğramaz.)

2. 3. 1. 8. Karamanlı Nizamî (XV. yy.)

Kaynaklarda hakkında pek az bilgi bulunan Nizamî, Karaman beyliği sınırları içinde Konya şehrinde doğmuştur. Doğduğu tarih kesin olarak bilinmemekle beraber 839/1435 – 844/1440 tarihleri arasında olduğu tahmin edilmektedir. Babası Konyanın tanınmış müderris ve vaizlerinden Molla Veliyyüddîn Efendidir. İlk

¹⁷¹ *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.660.

¹⁷² *Divan-ı Camî*, 1999, C.I, s.731.

eğitimi babasından alan Nizamî, daha sonra eğitim için Sehî'nin bildirdiğine göre “Diyar-ı Acem”e gönderilmiştir. Burada ne kadar kaldığını ve ne zaman döndüğü tam olarak belli olamayan Nizamî, iyi bir eğitim alarak Konya'ya dönmüştür. Mahmut Paşa'nın dönemin padişahı Fatih Sultan Mehmed'e ondan övgüyle söz etmesi üzerine Fatih tarafından İstanbul'a davet edilmiş ancak yolda hastalanarak genç yaşta ölmüştür. Bazı kaynaklar onun ölümünü başından geçen bir aşk macerasına bağlarlar ve Nizamî'nin karşılık göremediği sevgilisine müstehcen bir hicviye yazarak etrafa yaydığını ve bunu duyan sevgilisinin bedduası nedeniyle öldüğünü belirtirler.¹⁷³ Ölüm yaşı 14 ile 18 arasında gösterilen şairin *Divan*'ını yayımlayan Haluk İpekten divandaki ipuçlarından yola çıkarak onun 30-35 yaşlarında öldüğünü, ölüm tarihinin de 874/1469 – 878/1473 tarihler arası olduğunu ifade etmektedir. Yetenekli bir şair olan Nizamî'nin şiirlerinde duygu ve hayal gücü zenginliğinin yanı sıra rahat bir söyleyiş dikkati çekmektedir. Tezkire yazarlarının daha uzun yaşasaydı çok meşhur bir şair olacağı yönündeki görüşleri ortaktır. Nizamî'nin şairliğinin bir başka yönü de fazlaca nazire söylemiş olmasıdır. Divanını oluşturan şiirlerin yaklaşık üçte biri naziredir. Şair, en fazla Ahmed Paşa'dan etkilenecek onun şiirlerine nazire söylemişti. Hatta bu durumu Halûk İpekten Faik Reşat'tan naklen “*Paşa her ne söylemişse hepsini tanzir etmiş olduğundan Ahmed Paşa'nın divanını okuyan Nizamî'nin de divanını okumuş sayılır*” şeklinde ifade etmektedir.¹⁷⁴

Muhyî ile Nizamî'nin nazireye olan düşkünlükleri, Ahmed Paşa'yı kendilerine üstad kabul etmeleri, benzer şairlere nazire söylemelerinden hareketle her iki şairin ortak şiir zevkine sahip olduğunu söylenebilir. Nizamî'nin gazellerinin matla beyitleri ile Muhyî'nin nazirelerinin matla beyitleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Zemin şiir ile nazireler arasındaki redif birliği, ortak kafiye kelimeleri, tamlamalar ve diğer kelime kadrosundaki ortaklık içerik yönünden birlikteliğin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Muhyî, nazirelerinde Nizamî'nin kullandığı atasözü ve deyim gibi kalıp söyleyişler, halk inanışına ilişkin ortak

¹⁷³ Sehî, 1998, s. 130; Latîfî, 1990, s. 361; Âşık Çelebi, 1971, s. 136a; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.992; Beyânî, 1997, s.295; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.817; Mecdî, 1989, s.226; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.560; Şemseddin Samî, 1306, C.VI, s.4589; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.434; Nail Tuman, 2001, s.1066; Gibb, 1999, C.I, s.535.

¹⁷⁴ Haluk İpekten, *Karamanlı Nizamî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s. 15.

motiflerle telmih, tezat, cinas gibi edebî sanatları kullanarak onu takip ettiğini göstermektedir.

Muhyî, Nizamî'nin 7 gazeline harflerinden ب (2), ذ (3), ج (10), غ (2), • (1) yine aynı nazım biçimiyle 18 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır: ¹⁷⁵

İtmedin seyl-i fenā cömr diyārını hārāb
Ĥuż mine 'l-īşi naşīben ve mine 'l-cömri nişāb (Nizamî 2) ¹⁷⁶

Ĥalk olurken leb-i pür-hāli meger hāk ile āb
 Aña olmış şeker ü misk ü mey-i nāb ü gül-āb (Muhyî XCIV) ¹⁷⁷

Zülf ü rüyı vü siyeh hāli vü hadd-i pür-ţāb
 Özge cādū ki şuda od yaqūp itmekde kebāb (Muhyî XCV)

Didüñ itmeyem ayruķ žulm ü bī-dād
Mübārek oldı andan itdüñ āzād (Nizamî 8)

Yine urdum binā-yı çaşka bünyād
 Gören cāşık didi uş oñsun üstād (Muhyî CLIV)

Binā-yı çaşka oldum hoş üstād
 Baña şākird olurdı görse Ferhād (Muhyî CLV)

Ruĥı vaşlıyla ağzı hoş feraĥ şād
 Güler ĥurşīdine karşı feraĥ şād (Muhyî CLVI)

Baña yār itdi derd ü miĥneti yār
Baña yār itdügüni itmez ağıyār (Nizamî 29)

Olaldan yār ben şeydāyile yār
 Baña cākl u dil ü cān oldı ağıyār (Muhyî CLXXV)

İdelden cānumı dil çaşka ile zār
 İkisi birbirinden oldı bī-zār (Muhyî CLXXVI)

Ruĥuñda nār olur gül gāh gāh gül nār
 Anuñcün aña dir cūşşāk gül-nār (Muhyî CLXXVII)

¹⁷⁵ İpekten, 1974, s. 21.

¹⁷⁶ Nizamî'nin matla beyitleri ve karşılaştırılan şiirleri için "Haluk İpekten, *Karamanlı Nizamî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Sevinç Matbaası, Ankara 1974." adlı yayın esas alınmıştır.

¹⁷⁷ Muhyî'nin bu 2 naziresi ile Nizamî'nin zemin şiiri arasında vezin ve kafiye birliği dışında nazire ilişkisi olabilecek başka benzerlikler yoktur.

 Aceb mi dil evinden  a a dil-d r
B y k  ehd r  a em  ok dur bu dil-d r (Muhy  CLXXVIII)

Dil mde eyledi yir  a  -ı dil-d r
Yanar ol  ır a  and l  re ol n r (Muhy  CLXXIX)

Beni d ra ilet i didi dil-d r
Bu derden sen  adem d rına g t var (Muhy  CLXXX)

* ol iki ruh ki  em -i k n fek ndur
 ki aydur iki g z mden nih ndur (Nizam  15)*

Femi c n n birikmi  iki c ndur
Anu   n d deden d yim nih ndur (Muhy  CCXX)

G ne  y zl m g rinmez  ok  am ndur
Ser- -ser   lem  humla dum ndur (Muhy  CCXXI)

*G n y z   g rmeyeliden ki g n m d n gibid r
Ba a bi  y lca gel r ger i sa a d n gibid r (Nizam  10)*

G reli g n y z   ey m h d n m g n gibid r
Alnu  ayıyla g n m   d-i h m y n gibid r (Muhy  CCXXVIII)

N r-ı  addinde olan  a   ki d t n gibid r
Dutalı  ulmeti  f  ı g n m d n gibid r (Muhy  CCXXIX)

*Ey pertev-i lik   ile b -n r u fer  er  
Nisbet y z  ne  ems-i felek mu t  ar  er   (Nizam  54)
Mihr ile m h  em -i ruh ndan ya ar  er  
Anu   n oldu her birisi mu teber  er   (Muhy  CCCXLIX)*

Bezm-i cih na r z g ne   eb  amer  er  
P r-n r  alc tu  gice g nd z yanar  er   (Muhy  CCCL)

*S nb l-i terden g l  zre  anber e   n eyleme
G  l m   z lf   gibi   lin per    n eyleme (Nizam  103)*

G n y z   m hum  a u  ebriyle pinh n eyleme
 a  dup g   laru  diller per    n eyleme (Muhy  DLXIX)

2. 3. 1. 9. Haf  (XV. yy.)

XV. Yüzyıl şairlerinden Hafî'nin mahlasının okunuşu konusunda kaynaklarda bazı çelişkiler bulunmaktadır. Bir yazısında İsmail Ünver *şairin mahlasının XVI. yüzyıl tezkirelerinden başlayarak günümüze gelinceye kadar “Haffî”, “Huffî”, “Hafî”, “Huî” şeklinde dört ayrı biçimde okunduğunu, bu dört okunuşla aynı şair kastedildiği halde, yaşadığı şehir, dönem ve mesleğiyle ilgili bilgilere dikkat edilmediği takdirde, her okunuşun farklı bir şairin mahlası gibi düşünülmesinin mümkün olduğunu* belirterek bu konuya açıklık getirmiş ve şairin mahlasının “Hafî” biçiminde okunuşunun doğru olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁸ M. Fatih Köksal'da Edirneli Nazmî'nin *Mecmaü'n-Neza'ir*'inden hareketle söz konusu mahlasın “Haffî” ve “Huffî” şeklinde okunamayacağını söyleyerek doğrusunun “Hafî” olması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁷⁹

Nazirecilikte nazire söylenen şairin adını anmak gibi bir zorunluluk bulunmadığından *Muhyî Divanı*'nda şairin mahlası şiirlerin içinde değil sadece söylenen nazirelerin başlığında “نظيره خفى” biçiminde yer almaktadır. Bu yazılış biçimi yukarıda değinilen okunuşların hepsine de imkan vermektedir. Ayrıca *Muhyî Divanı*'nda bu mahlasın okunuşunu kesin olarak tercih edebileceğimiz her hangi bir bir ipucu da yoktur. Ancak yapılan karşılaştırmada yukarıda sözü edilen “Hafî” ile Muhyî'nin nazire söylediği “Hafî”nin aynı şair olduğu görülmüştür. Biz de bu şairin mahlasının “Hafî” olduğu görüşüne katılarak çalışmamızda bu kullanımı esas aldık.

Hafî, Edirneli ayakkabıcılıkla uğraşan zanaatkar bir şairdir. Kaynaklarda ümmî olduğu söylenmektedir. Sürekli kâmil ve faziletli kişilerle ilişki içinde olan Hafî irfan sahibi bir kişidir. Latifî, Fatih Sultan Mehmed'in zaman zaman kendisini çağırarak şiirlerini dinlediğini belirtmektedir. Sehî ve Latifî onun cinaslı söyleyişlerini ve matlalarını başarılı bulurlar. Kaynaklarda mürettep divanının olduğundan söz edilir ancak elde bulunmamaktadır. Gerek nazire mecmualarında gerekse *Muhyî Divanı*'nda kendisine nazire söylenen şairler arasında ilk sıralarda yer alması onun hem kendi çağında hem daha sonraki çağlarda çok sevilen, takip ve takdir edilen bir şair olduğunu göstermektedir. Çağının tanınmış bir çok şairinin

¹⁷⁸ İsmail Ünver, “Bir Mahlasın Değişik Okunuşları Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, C.XVI, S.1, Ankara 2003, s.9-18.

¹⁷⁹ Köksal, 2001, s. 206.

kendisine nazireler söylemesi onun ümmî oluşuna rağmen üstün bir yetenek olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁸⁰

Muhyî, Hafî'nin şiirlerine د (5), ر (1), س (2), ق (2), ى (6) harflerinden 5 gazeline 16 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

*Ol ey cān ile Āyās-ı Maḥmūd
Ki Maḥmūd'ıñ olur Āyās'ı maḥmūd (Hafî 173)¹⁸¹*

Cihāndan çok güneşler eyledüm sūd
Vücūh-ı beyzî eyler her biri sūd (Muhyî CXXXVIII)

Cihāna gelmeden çün çaşq-ı maşşūd
Degül bî-çaşq olan ma'cñide mevcūd (Muhyî CXXXIX)

Cemāl esbābı kim dil-berde ma'cdūd
Kemāl ü vech ile hep sende mevcūd (Muhyî CXL)

Çü hüsnüñ gibi hülkuñ oldu maḥmūd
Saña kıl çaşq ile biñ şāh Maḥmūd (Muhyî CXLI)

Ruḥ-ı tābuñ dil ü cān yakıcı od
Olur yandukça ḥaṭ andan çıkan dūd (Muhyî CXLII)

Çeşmi Rūm ilinde olmuş āhū-yı Tātārdur
Nāfesidür zülfi şanmañ Çīn'de mişli vardır (Muhyî CCXLIII)¹⁸²

*Süzmevince pûte-i dil içre cān itme kıyās
Gill ü gışdan arınup kalb-i muşaffā ola nās (Hafî 1049)¹⁸³*

Mihr ile meh revzeninden aña eylerler sipās
Rūz u şeb rūşen yüzinden nūr iderler iltimās (Muhyî CCXC)

Ol münevver māhı sāyır mehlere itme kıyās
Kim güneş her gün anuñ nūrından eyler iktibās (Muhyî CCXCI)

Cihānda çaşqdan yig kārumuz yok

¹⁸⁰ Sehî, 1998, s.135; Latîfî, 1990, s.199; Kınalı-zâde, 1989, C.I, s.344; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.788; Şemseddin Samî, 1306, C.III, s.2052; NailTuman, 2001, s.254; Canım, 1995, s.32; Köksal, 2001, s.206.

¹⁸¹ Yakup Yılmaz, *Pervâne Beg Nazire Mecmuası 392a-415b, Transkripsiyonlu Edisyon Kritikli Metin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamaş Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.95.

¹⁸² Bu nazirenin zemin şiirine ulaşılammıştır.

¹⁸³ Morkoç, 2003, s.895.

Aña da senden özge yārümüz yok (Muhyî CCCLXX)¹⁸⁴

Ġam-ı çaşq ile zāruz yārumuz yok
İşümüz ġam yimek ġam-ĥārumuz yok (Muhyî CCCLXXI)

Dil mezraçına ekmiş idüm toĥm-ı emānı
Ekl itdi belā zāġları bitmeden anı (Muhyî DXCVI)¹⁸⁵

Yokdur büt-i Çīn’ün dehenün gibi dehānı
Ger olsa da sūdı ne çün olmaya zebānı (Muhyî DXCVII)

Bülbül gibi itsem n’ola kaşuñda fīġānı
Gül vaġtı gibi tīz geçer hüsnün avānı (Muhyî DXCVIII)

Sevdüm yine bir şīvesi çok şūĥ-ı cihānı
Bir ġamzesi biñ cān alıcı āfet-i cānı (Muhyî DXCIX)

Terk itdüm o cānānum için iki cihānı
Yigdür kişiye iki cihāndan dahı cānı (Muhyî DC)

Şunsaydı lebi rūze-i hicrinde nihānı
Bozaydum o helvāyile ben ol ramazānı (Muhyî DCI)

2. 3. 1. 10. Atayî, İvaz Paşa-zāde (841/1437)

Asıl adı Âhî Çelebi olan Atayî, Sultan Murad ve Fatih dönemi şairlerinden olup Edirne’de doğmuştur. Babası II. Murad’ın vezirlerinden Hacı İvaz Paşa’dır. Hayatı hakkında çok az bilgi vardır. Ölüm tarihi (841/1437-38) olarak gösterilmektedir. İyi öğrenim görmüş, kültürlü bir şair olan Atayî’nin şiirlerinde Şeyhî tesiri görülür. Latîfî’ye göre Şeyhî’den sonra döneminin en büyük şairidir. Divan şiirinde “atasözü” ve “deyimler”i ilk defa onu kullandığı söylenmektedir. Atayî’nin şiirleri takdir görmüş ve “güneş” redifli kasidesine **Ahmed Paşa** ve **Necatî** nazire söylemiştir.¹⁸⁶ Atayî’nin Ömer b. Mezid’in, Eğridirli Hacı Kemâl’in ve Edirneli Nazmî’nin nazire mecmualarında şiirleri bulunmaktadır.

Muhyî, Atayî’nin ر (3), س (4), • (4), لا (1), ى (1) harflerinden 5 gazeline 13 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

¹⁸⁴ Bu nazirelerin zemin şiirine ulaşılammıştır.

¹⁸⁵ Bu nazirelerin zemin şiirine ulaşılammıştır.

¹⁸⁶ Sehî, 1998, s. 120; Latîfî, 1990, s. 124; Kınalı-zāde, 1989, C.II, s.638; Kâtib Çelebî, 1941, C.I,

*Ey dürc-i abîrûñ bu qasım nāfe-güşādur
Vey māye-i cıtır ol nefes-i gāliye-sādur (Atayî 487)¹⁸⁷*

Lebüñ cāşıqlara çokdan cāṭādur
Dil ü cān derdine şîrîn devādur (Muhyî CXCIX)¹⁸⁸

Qaşuñ fitne gözüñ cāyn-ı belādur
Siyeh kirpüklerüñ qara qazādur (Muhyî CC)

Kenār açup elin dāyim uzadur
Garaż ol serv ile bir merḥabādur (Muhyî CCI)

*Çün seher vaḳtinde bād-ı şubḥ ire c'Isī-nefes
Kimde kim vardur hevā-yı cāşq ider işe heves (Atayî 1043)¹⁸⁹*

Åh kim gögsüne [...] pes āşī bir nefes
Durmaz artar dāyimā başda hevā dilde heves (Muhyî CCLXXXVI)

Eyledi göñlüm yeñi başdan yine cāşqa heves
Cāna bir cānān ruḥı nārından irişdi qabes (Muhyî CCLXXXVII)

Cān u dil cāşq odına yanduxça āhum her nefes
Ṭañ mı elbetde çıkar dūd oda yansa hār u ḥas (Muhyî CCLXXXVIII)

Rūy-ı gendüm-kevnî üzre ḥālî sulṭānī cādes
Dillere toḥm-ı mahabbet ekmege ol dāne bes (Muhyî CCLXXXIX)

*Hezārān şükr ü minnet zü'l-Celāl'e
Ki irdüñ sen büt-i şāhib-cemāle (Atayî 2192)¹⁹⁰*

Hezārān şükr ü minnet zü'l-Celāl'e
Ki levḥ-i dilde naqş oldı celāle (Muhyî DXLIV)

Semā vü arzda nev māh u lāle

s.814;C.IV, s.560; Şemseddin Samî, 1306, C.IV, s.3161; Nail Tuman, 2001, s.642; Canım, 1995, s.22.

¹⁸⁷ Atayî'nin bu zemin şiiri Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Morkoç, 2003, s.461.)

¹⁸⁸ Muhyî'nin naziresi ile Atayî'nin zemin şiiri arasında vezin birliği yoktur.

¹⁸⁹ Atayî'nin bu zemin şiiri Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Morkoç, 2003, s.891); Aynı zemin şiir için Bkz. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s.181.

¹⁹⁰ Atayî'nin bu zemin şiiri Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Morkoç, 2003, s.1870.)

Şarāb-ı çaşkadur iki piyāle (Muhyî DXLV)

Kara kaşın çatup bir gözi ala
Dili alup diler cānı da ala (Muhyî DXLVI)

Kara kaş kara kirpük çeşm-i ala
Güzellerde nişāndur mekr ü āla (Muhyî DXLVII)

Şehler kul oldılar saña devlet hemîn ola
Âlem muşahhar oldu saâdet hemîn ola (Muhyî DLXXXVIII)¹⁹¹

Âh kim düşmen işin itdi baña yār dahî
Dostlar bencileyin olmasun agyār dahî (Atayî 2481)¹⁹²

Hüsni bāğında baña gül görünür mār dahî
Ter benefşe görünür gözlerüme hār dahî (Muhyî DCLXI)

2. 3. 1. 11. Şeyh Kemâl, Kemâl-i Hucendî (öl. 803/1401)

İran'ın büyük şairlerinden olan Şeyh Kemâl, Mâverâünnehir bölgesinde bulunan "Hucend"de doğmuş bu nedenle Kemâl-i Hucendî olarak da bilinmektedir. Ailesi ve öğrenim durumu hakkında bilgi sahibi olmadığımız Kemâl-i Hucendî "Şeyh" olarak tanınmasına rağmen hangi tarikata mensup olduğu bilinmemektedir. 803/1401 yılında vefat eden Hucendî'nin mezarı zamanla bir ziyaret yeri haline gelmiştir. Kemâl-i Hucendî'nin özellikle gazel türünde başarı gösterdiği, Sadî-i Şirazî gibi ünlü şairleri taklit ettiği, Hafız-ı Şirazî'nin onu beğendiği kaydedilmektedir. Genellikle aşk ve tasavvufa dair gazellerinde "Kemâl" mahlasını kullanmıştır. Hucendî, "İrak üslûbu"nun Azerbaycan kolu ile "Hint üslûbu" (sebk-i Hindî) arasında köprü vazifesi gören şairler arasında yer alır. Yaklaşık sekiz bin beyit ihtiva eden divanı genellikle gazel, kıt'a ve rübailerden oluşur.¹⁹³

Türk şairleri üzerinde de etkili olan Şeyh Kemâl'e Muhyî, ت (3), د (4), ی (3) harflerinden 10 nazire söylemiştir. Muhyî'nin söylediği bu nazirelerden 4'ü Türkçe yani zemin şiirle farklı dilde 6'sı da Farsça'dır. Muhyî nazirelerinin dışında

¹⁹¹ Muhyî'nin bu naziresinin zemin şiirine ulaşamamıştır.

¹⁹² Atayî'nin bu zemin şiiri Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Morkoç, 2003, s.2076)

¹⁹³ Nazif Şahinoğlu, "Kemâl-i Hucendî", *TDVİA*, C.XXV, s.226; Sîrûs Şemîsâ, *Sebk-i Şinâsî Şiir*, İntişârât-ı Firdevs, Tahran 1374, s.242.

da bazı şiirlerinde Şeyh Kemâl'i kendisine üstad kabul ettiğini belirten övücü ifadeler kullanmıştır:

Şiirimüzde var **Kemâl** üslûbı vü tarz-ı Hasen
êIşkunâ şad êalleme 'ş-şicre êalâ hâze 'n-namaş (Muhyî CCCXXVI/9)

Muhyî şakird-i **Kemâl** olduğda şiirin diñleyin
 Dir saña tahsînler üstâduña sâbâşlar (Muhyî CXCI/9)

êAţâyî'nüñ olupdur şeyhî Muhyî
 Mürîd ideli êaşş anı **Kemâl**'e (Muhyî DXLVII/9)

Muhyî'nin Şeyh Kemâl'e söylediği nazirelerin matla beyitleri aşağıdadır:

Be-küyet dil gulâm-ı hâne zâd est
Çü ser-ber nihed muşbil nihâd est (Kemâl)¹⁹⁴

(Gönül senin diyarında doğma büyüme köledir. Boyun eğmesi onun iyi tabiatındandır.)

Turâ dil mâkiyân-ı hâne zad est
 Be tu bismil şuden urâ murâd est (Muhyî CII/1)

(Gönül senin evinin doğma büyüme tavuğudur. Onun muradı senin adına boğazlanmaktır.)

Dilem bâ vacde-i vaşl-ı tu şâd est
 Ki bûy-ı vaşlet âred nîk bâd est (Muhyî CIII /1)

(Gönlümsenin kavuşma vadinle mutludur. Senin vuslatının kokusunu getiren rüzgar ne güzeldir.)

Ne hâl est ân ki der-rüyeş fütâd est
 Be-seyreş mânde ez-çeşm sevâd est (Muhyî CIV/1)

(O yüzüne düşmüş olan ben değildir. O seni seyreden gözden kalan siyah noktadır.)

Pîş-i rûy-ı tu mâhrâ çe vücûd
Ki ruh-ı tust mâ hüve 'l-maşşûd (Kemâl)¹⁹⁵

(Senin yüzün karşısında ayın varlığı nedir ki? Asıl maksat senin yanağındır.)

¹⁹⁴ *Divan-ı Kemâlî'd-dîn Me'sûd Hucendî, (be-Tashih ve İhtimam-ı Azîz-i Devletâbâdî), İntişarat-ı Kitab-füruşî, Tahran 1337, s.41.*

¹⁹⁵ *Divan-ı Hucendî, 1337, s.129.*

Ruhlarıñ görme dîdeden maşşūd
Mihr ile māha baqmadan yoq sūd (Muhyî CXLVII/1)

Dil idüp hüsni Kaçbesine vürūd
Şükr için her tarafından itdi sücūd (Muhyî CXLVIII/1)

Lebi vü hāl ü hâtt-ı kând-ālūd
Sükkerī misklü cevāriş-i cūd (Muhyî CXLIX/1)

Yine çaşq urdı cāna vü dile od
Oldı dürlü hevālar ol oda dūd (Muhyî CL/1)

Ey dehân-ı tu kând ü leb heme mey
Kând pîş-i leb-i tu leyse bişey (Kemâl)¹⁹⁶

(*Senin ağzın şeker dudağın şaraptır. Dudağının yanında şeker bir şey değildir.*)

Tüyî ān hür ki mihr zerre-i vey
Veżzaħa żālike ve şahħa ledey (Muhyî DCXXX/1)

(Sen öyle bir güneşsin ki gökyüzündeki güneş senin bir zerren olduğunu açıkladı ve bence de doğrudur.)

Be-lebet mîred dil ü cān pey
Der-gül-istān kunend şoħbet-i mey (Muhyî DCXXXI/1)

(Can ve gönül senin dudağın için ölür. Gül bahçesinde şaraptan söz ederler.)

Bülbülem lacl-i āteşineş key
Mîkuned behr-i derd-i hicrān key (Muhyî DCXXXII/1)

(Ateşli lal dudağı dudağıma ayrılık derdi için ne zaman çare olacak.)

2. 3. 1. 12. Mesihî (öl. 918/1512-13)

Asıl adı İsa olan şairin adı Sehî'de Mesih olarak geçmektedir. Priştina doğumludur. Öğrenim yıllarında başlayan hat merakı onun ileride devrin önemli hattatları arasına girmesine neden olmuştur. II Beyazıt döneminde İstanbul'a gelerek Hadım Ali Paşa'nın divan katipliğini yapmıştır. Ali Paşa'nın ölümü üzerine hamisiz kalan şair ömrünün son yıllarını sıkıntı içerisinde geçirmiş ve 918/1512-13'te ölmüştür. Kaynaklar onun içkiye düşkün, zevk-perest bir hayat sürmesinin yanında

¹⁹⁶ *Divan-ı Hucendî*, 1337, s.338.

usta bir şair olduğu görüşünde birleşirler. *Divanı, Edirne Şehrengizi ve Gül-i Sadberg* adlı eserleri vardır.¹⁹⁷ Şiirlerinde lirik bir eda, içtenlik ve sadelik ön plandadır. Divan'ı yayımlanmıştır.¹⁹⁸

Muhyî, Mesihî'ye ب (1), ر (1), ش (5), ط (1), ظ (1), harflerinden 9 nazire söylemiştir:

Eyleyen her cāşîka bir dilber-i raċnā naşîb
Ķılmamış zevĶ ü tenaċćumdan baña Ķaţċā naşîb (Mesihî 17)

Çok dirüm gül-zār-ı hüsne Ķarşu her gün yā naşîb
ċAndelîb-i cāna olmaz bir gül-i raċnā naşîb (Muhyî XCVIII)

Habîbüñ cevri bî-pāyān hoşdur
Muĥibbüñ derdi bî-dermān hoşdur (Mesihî 51)

Zamān-ı fūrĶatüñ pāyānı hoşdur
Uzansa derd anuñ dermānı hoşdur (Muhyî CCL)¹⁹⁹

Nihān olalı ol laċl-i güher-pūş
Ķılır deryā-yı eşĶüm dem-be-dem cūş (Mesihî 109)

Olaldan levh-i dilde yār menĶūş
Cemîċ-i mā-sivā oldu ferāmūş (Muhyî CCXCIV)

Yine deryā-yı ċaşĶ itdi ċaceb cūş
Benüm gibi niĶeler ĶarĶ ola uş (Muhyî CCXCV)

İdüpdür ċaşĶ odıyla diñ dil-i cūş
Ola puĥte niĶe sevdā-yı ĥam uş (Muhyî CCXCVI)

Ĥırāmān gelse ol serv-i Ķabā-pūş
Revān olur gözüm yaşı gibi hūş (Muhyî CCXCVII)

Seni gördükçe ey sîmîn bināgūş
Diler her dürrî kim ola dür-i gūş (Muhyî CCXCVIII)

Yā men istaşĶū ve ċaşū külle yevmin fî 'n-neşāţ
Ķad d'alanlā min liĶākūm f'ihdinā eyne 's-sîrāţ (Mesihî 112)

¹⁹⁷ Sehî, 1998, s. 197; Latîfî, 1990, s. 310; Âşık Çelebi, 1971, s. 122b; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.899; Beyânî, 1997, s.263; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.369; Şemseddin Samî, 1306, C.VI, s.4276; Nail Tuman, 2001, s.682.

¹⁹⁸ Mine Mengi, *Mesihî Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1995.

¹⁹⁹ Muhyî'nin naziresi ile Mesihî'nin zemin şiiri arasında kafîye farklılığı vardır.

Zülfî ile bezmi hüsniinde idüp baş u bisât
 Âşķ şaşrancın bizümle oynar eyler inbisât (Muhyî CCCXXVIII)

Giydi başına efser-i zer şāhvār şemc
Ķıldı revān meclise dürlü nişār şemc (Mesihî 116)

Zeyn itdi bezm-i hüsni egerçi hezār şemc
 Lîk anda yoķ ruĥuñ gibi bir yādgār şemc (Muhyî CCCXLI)

2. 3. 1. 13. Zülâlî (XVI. yy.)

Hakkındaki bilgilerin yetersiz olduğu Zülâlî'nin hayatı ile ilgili sadece *Sehî Tezkiresi*'nde kadılık yaptığı yönünde bilgi bulunmaktadır. *Sehî Tezkiresi*'ndeki ifadelerden o devirde hayatta olduğu anlaşıldığına göre 16. yüzyıl şairlerinden olması gerekir. Sehî Bey şairin benzersiz şiirlerinin, olgun ve açık olduğunu, şiir kaidelerini iyi bildiğini kaydetmektedir. Şiirleri takdir görmüş ve nazireler söylenmiştir.²⁰⁰ Zülâlî'nin Eğirdirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezair*'inde 6, Edirneli Nazmî'nin *Mecmaü'n-Nezair*'inde 4 gazeli bulunmaktadır.²⁰¹

Muhyî Zülâlî'nin yā (ى) harfinden 1 gazeline 4 nazire söylemiştir. Zülâlî'nin gazelinin ve Muhyî'nin nazirelerinin matla beyitleri aşağıda verilmiştir:

Lacl-i cānān şevķidür her laĥza cān eglencesi
Âşķıkuñ olur şarāb-ı ergavān eglencesi (Zülâlî 4950)²⁰²

Ĥaddüñ ü şîrîn lebüñdür mürĝ-ı cān eglencesi
 Tūtünüñ mircāt u şekkerdür hem-ān eglencesi (Muhyî DCXIV)

Bezm-i hüsñünde ruĥuñ olmaķda cān eglencesi
 Şemc olur pervānenüñ dāyim hem-ān eglencesi (Muhyî DCXV)

Âşķdur āvāre dil āşüfte cān eglencesi
 Ansuz olmaz birinüñ iki cihān eglencesi (Muhyî DCXVI)

Oldı āvāre dilüñ bir nev-cevān eglencesi
 Tıfl olur cālemde tıfluñ her zamān eglencesi (Muhyî DCXVII)

²⁰⁰ Sehî, 1998, s. 149; Nail Tuman, 2001, s.391.

²⁰¹ Köksal, 2001; Morkoç, 2003.

²⁰² Zülâlî'nin bu gazeli Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s. 2719.

2. 3. 1. 14. Nesimî, Seyyid İmadeddîn (XIV. yy.)

Kaynaklarda hakkındaki bilgilerin çelişkili ve az olduğu Nesimî'nin, adı “İmadüddîn”, “Seyyid”, “Ömer” olarak geçmektedir. O, “Seyyid İmadüddîn Nesimî” olarak tanınmıştır. Doğum yeri olarak “Bağdat”, “Tebriz”, “Şiraz”, “Şirvan”, “Diyarbakır” ve “Nusaybin” gibi yerler gösterilmektedir. Hayatı ile ilgili bilgiler rivayetlere dayanmakta ve efsanevî nitelik taşımaktadır. Hurufilik tarikatının kurucusu Fazlullâh Hurufî'nin halifelerinden olduğu ve bu inancı yaymaya çalıştığı söylenmektedir. Kaynakların birleştiği tek nokta bu inancı yüzünden derisi yüzülerek öldürüldüğüdür. Ölüm tarihi olarak 807/1404, 820/1417, 837/1433 gibi çeşitli tarihler gösterilmektedir. Latîfî şiirlerini övdükten sonra Türkçe şiirle ilk önce onun şöhret bulduğunu söyleyerek üç dilin (Türkçe, Arapça, Farsça) her birinde bir divanı olduğunu söyler. Âşık Çelebi ise onun divanı için “evrak-ı müzahrefe” tabirini kullanarak şiirlerindeki Hurufilik anlayışını tenkit eder. Coşkulu bir şair olan ve şiirlerinde Hurufilik inancını yaymaya çalışan Nesimî, özellikle Alevî ve Bektaşî şairler üzerinde etkili olmuş ve şiirlerine nazireler söylenmiştir.²⁰³

Elde Farsça ve Türkçe iki divanı bulunan şairin *Türkçe Divanı* yeni harflerle Hüseyin Ayan tarafından yayımlanmıştır.²⁰⁴

Muhyî, Nesimî'nin *tā* (ت) harfinden “mest” redifli rindane ve yekâhenk gazeline 3 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

*Çün beni bezm-i ezelden eyledi ol yâr mest
Ol cihetden görünür bu çeşmüme deyyâr mest (Nesimî 22/1)*²⁰⁵

Cânı itmişdi ezelde cām-ı çaşq-ı yâr mest
Cürca-i cām-ı elest itdi yine tekrâr mest (Muhyî CV/1)

Eylesün cuşşâkı dâyim cām-ı lacl-i yâr mest
Derd ü gam cāmıyla olsun rûz u şeb ağıyâr mest (Muhyî CVI/1)

İtdi küyüñda dili ruhsârûñ ey dil-dâr mest
Nitekim Mûsâ'yı itdi Tûr'da ol nâr mest (Muhyî CVII/1)

²⁰³ Latîfî, 1990, s. 339; Âşık Çelebi, 1971, s. 133a; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.985; Beyânî, 1997, s.290; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.817; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.552; Mehmed Tahir, 1333, C.II, s.432; Nail Tuman, 2001, s.1054; Gibb, 1999, C.I, 223.

²⁰⁴ Hüseyin Ayan, *Nesimî Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.

²⁰⁵ Nesimî'nin bu gazelinin matla beyti ve karşılaştırılmasında “Hüseyin Ayan, *Nesimî Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.” adlı yayın esas alınmıştır.

2. 3. 1. 15. Yunus Emre (öl. 720/1320-21)

Yunus Emre'nin hayatı ve şahsiyeti hakkında kaynaklarda çok az bilgi bulunmaktadır. Bu nedenle onun doğum yeri ve tarihi, tarikatı, yaşadığı çevre, şiirleri ve ölümü konusunda birbirinden çok farklı görüşler ortaya atılmıştır. Şairin doğum ve ölüm tarihlerini Mustafa Tatçı, Adnan Erzi'nin yayımladığı bir belgeye dayanarak 648/1240-41 ve 720/1320-21 olarak göstermekte ve 82 yıl yaşadığını ifade etmektedir.²⁰⁶ Doğduğu ve yaşadığı yer olarak ise Sivrihisar, Sakarya Nehri yakınlarında bir köy, Bolu civarı, Karaman (Larende) gibi yerler gösterilmektedir. Mezarının bulunduğu yer olarak Sivrihisar, Karaman, Ortaköy ve Bursa gösterilmektedir. Yunus Emre'den söz eden eski kaynaklar onun ümmî olduğunu belirtirler. Âşık Çelebi'ye göre o medresede başarılı olmayıp Tanrı mektebinde ders görmüştür. Yunus'un şiirlerinin incelenmesi sonucunda verilen hükümler ise daha çok onun eğitilmiş olduğu yönündedir. Mutasavvıf bir şair olan Yunus Emre, duru ve temiz bir Türkçe ile temelde "vahdet-i vücud" inancına dayalı tasavvufî görüşlerini coşkulu bir şekilde şiirleriyle halka yaymaya çalışmıştır. Bir çok şairi etkilediği bilinen hatta onun mahlasını kullanarak şiirler söyleyen şairler olduğu halde nazire mecmualarında şiirlerine fazla yer verilmemiştir. *Divan*'ı, *Risaletü'n-nushiyye* adlı mesnevisiyle birlikte son olarak Mustafa Tatçı tarafından yayımlanmıştır.

Bir gazelinin makta beytinde aşkını Yunus gibi şiirleriyle anlatmaya çalıştığını ifade eden Muhyî, Yunus Emre'nin *nûn* (ن) harfiyle biten 1 gazeline 3 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

*Ol dürr-i yetîmem ki görmedi beni cûmmân
Bir kaçreyem illâ ki cûmmâna benem cûmmân*
(Yunus Emre 260/1)²⁰⁷

Çorçulu deñizdür çaşş emvâcına yok pâyân
Her mevci habâbında deryâlar olur pinhân (Muhyî CDLXXXIX/1)

²⁰⁶ Musrafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1997, s.40.

²⁰⁷ Yunus Emre'nin bu zemin şiiri "Musrafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1997." adlı yayından alınmıştır.

ćAşķuñ dūr-i şehvārın bulmaz arayup ćummān
Cānum šādef-i dilde itmişdūr anı pinhān (Muhyî CDXC/1)

Deryā-yı nihān-ı ćaşķ ćālemde ćaceb ćummān
Kim dūrri anuñ cānān ğavvāşı dil ile cān (Muhyî CDXCI/1)

2. 3. 1. 16. Şevkî (XV.yy.)

Asıl adı Yusuf olan şair Edirne’de doğmuş ve “Katip Şevkî” olarak tanınmıştır. Aslen gayri müslim olup sonradan Müslüman olan şair, Edirne’de yaşlı bir kadın tarafından yetiştirilmiştir. Kaynaklarda iyi bir hattat olduğu da söylenen Şevkî, Şehzade Mahmud’un divan katipliğini yapmıştır. Her şeyi hoş karşılayan, yemeyi, içmeyi seven, nazik yaratılışlı, hoş sohbet bir kişiliğe sahiptir. Şevkî, mağrur bir kimse olduğu için mansıb talebinde bulunmamış ömrünün son zamanlarını sıkıntı içinde geçirmiştir. İstanbul’da ölmüştür. Ölüm tarihi belli değildir. Latîfî, kaside ve gazeli çok güzel söylediğini belirtir. Atasözü ve deyimlerle örülü gazelleri, süslü ve zengin hayallerle dolu kasideleri vardır. Şairin, Eğirdirli Hacı Kemâl ve Edirneli Nazmî’nin nazire mecmualarında şiirleri vardır. *Divanı, Tevarih-i Âl-i Osman* ve *Avâmil-i Farisî* adlı eserlerinin olduğu söylenmektedir.²⁰⁸

Muhyî, Şevkî’nin *Elif* (ا) ve *nûn* (ن) harflerinden 2 gazeline nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

Gör ne naķş itdi ĥaţţ-ı yār baña
Âh kim ķayd-ı rûzgār baña (Muhyî LV/1)²⁰⁹

Göñlüm açıldı ol nefes-i müşg-bārdan
Ġonçe gibi ki açıla bād-ı bahārdan (Şevkî 3860)²¹⁰

Ĥār irdi dil-i nāzūġıme bir ġül-i terden
Çaķ cānuma ġeçmişdūr anuñ zahmi cigerden (Muhyî DXV/1)²¹¹

²⁰⁸ Latîfî, 1990, s. 443; Âşık Çelebi, 1971, s. 252b; Kınalı-zâde, 1989, C.I, s.536; Beyânî, 1997, s.142; Kâtib Çelebî, 1941, C.I, s.795; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.IV, s.541; Şemseddin Samî, 1306, C.IV, s.2880; Mehmed Tahir, 1333, C.III, s.71; Nail Tuman, 2001, s.508; Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara 1995, s.71.

²⁰⁹ Şevkî’nin zemin şiirine ulaşılammıştır.

²¹⁰ Şevkî’ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî’nin *Mecma’ü’n-Neza’ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.2194.)

²¹¹ Muhyî’nin naziresi ile Şevkî’nin zemin şiiri arasında kafiye farklılığı vardır.

2. 3. 1. 17. Selman-ı Savecî (öl.778/1376)

Asıl adı Cemaleddin Muhammed b. Alaaddin Muhammed olan Selman, “Save” şehrinde doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 710/1309 yılında doğduğu sanılmaktadır. Babasının yanında öğrenim gören Selman’ın eserlerine bakılarak devrin edebiyat bilgilerine vakıf olduğu anlaşılmaktadır. Selman, özellikle “Irak üslûbu” (Sebk-i Irakî) ile söylediği kasideleriyle tanınmıştır. *Divanı*’ndan başka *Cemşid ü Hurşid* ve *Firak-nâme* adlı eserleri vardır. Selmân-ı Savecî’nin Divanının sonunda yer alan bir kayda göre 778/1376 vefat ettiği belirtilmektedir.²¹²

Muhyî onun *yâ* (ے) harfinden iki gazelini yine Farsça olarak tanzir etmiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

*Dil eger bâr keşed bâr-ı nigârî bârî
V’er kesî yâr guzîned çü tu yârî bârî (Selmân)²¹³*

(Eğer gönül yük çekecekse bir sevgilinin yükünü çeksin bari. Biri yar seçecekse senin gibi bir yar seçsin bari.)

*Sûy-ı naķş er ne-kerdem naķş-i nigârî bârî
Dil ü cân ger be-dehem bâ çü tu yârî bârî (Muhyî DCXLVII/1)*

(Eğer bir resme bakacaksam sevgilinin resmi olsun bari. Gönلümü ve canımı vereceksem senin gibi bir yare vereyim bari.)

*Ger kunem terk-i diyârî be-nigârî bârî
V’er keşem renc-i sefer bâ çü tu yârî bârî (Muhyî DCXLVIII/1)*

(Eğer diyarımı terkedeceksem bir sevgili için terkedayim bari. Yolculuk sıkıntısı çekeceksem senin gibi bir yar için çekeyim bari.)

2. 3. 1. 18. Afitabî (XV. yy.)

Hakkındaki bilgilerin çelişkili ve yetersiz olduğu Afitabî’nin doğum yeri olarak Amasya, Merzifon ve Tosya olmak üzere üç değişik yer gösterilmektedir.

²¹² Tahsin Yazıcı, “Selmân, Salmân-ı Savacî” *İA*, MEB Yay., C.X, s. 458-561; Sîrûs Şemîsâ, *Sebk-i Şinâsî Şiir*, İntişârât-ı Firdevs, Tahran 1374, s.241.

²¹³ *Divan-ı Selman-ı Sâvecî (ba-mukaddime-i Doktor Takiyy-i Tefazzulî)*, İntişarat-ı Safî Alî Şâh, 1367, s.279.

Eğitimi tamamladıktan sonra tarikat yolunu seçmiştir. II. Bayezid şehzade iken takdirini kazanmış ve musahibleri arasında yer almıştır. Çeşitli sebeplerle padişah çevresinden uzaklaştırıldıktan sonra emekli edilmiş ve Amasya civarında halka vaaz vererek ömrünü tamamlamıştır. Ölüm tarihi bilinmemektedir. Şiirleri beğenilmiş, Sehî ve Latîfî tarafından güzel, parlak şiirlerinin olduğunu ifade edilmiştir. Şairin, Edirneli Nazmî'nin nazire mecmuasında 2 şiiri vardır. *Divanı*'nın olduğu söylenmektedir.²¹⁴

Muhyî *hā* (ه) harfinden 1 gazeline iki nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

Yine dış yâresi var sîb-i zenaḥdānuḥda
Yine şeft-ālū yimişler gibi bostānuḥda (Afîtabî 4329/1)²¹⁵

Yine ḥūn kaṭresi var lacl-i dūr efşānuḥda
Gül-i şef-tālū açılmış gibi bostānuḥda (Muhyî DLV/1)

Yine mey şohbeti mi var leb-i ḥandānuḥda
Şenlik ü hāy ile hūy oldı gül-istānuḥda (Muhyî DLVI/1)

2. 3. 1. 19. Sultan Selim, Selimî (I.Selim, Yavuz) (öl. 927/1520)

Selimî mahlasıyla şiirler yazan 9. Osmanlı padişahı I. Selim'in Farsça divanı vardır. Türkçe şiirlerinin divan oluşturacak kadar olmadığı ancak samimî sade ve içten şiirler söylediği bilinmektedir.²¹⁶ Mehmet Ali Tanyeri Yavuz Sultan Selim'in Çağatayca bir gazelin dışında bu güne kadar Türkçe şiirine rastlanmadığını söylemektedir.²¹⁷ Ancak Muhyî'nin söylediği nazireden hareketle bu görüşe katıldığımız söylenemez.

Muhyî *mîm* (م) harfinden 1 gazeline 2 nazire söylemiştir. Matla beyitleri aşağıdadır:

²¹⁴ Sehî, 1998, s. 157; Latîfî, 1990, s. 87; Âşık Çelebi, 1971, s. 45a; Kınalı-zâde, 1989, C.I, s.167; Beyânî, 1997, s.27; Kâtib Çelebi, 1941, C.I, s.779; Şemseddin Samî, 1306, C.I, s.234; Nail Tuman, 2001, s.48.

²¹⁵ Afîtabî'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Köksal, 2001, s.2419.)

²¹⁶ Sehî, 1998, s. 54; Latîfî, 1990, s. 77; Âşık Çelebi, 1971, s. 30a; Kınalı-zâde, 1989, C.I, s.84; Beyânî, 1997, s.10; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.I, s.38; Şemseddin Samî, 1306, C.IV, s.2612; Nail Tuman, 2001, s.448.

²¹⁷ M. Ali Tanyeri, *Divanlar Üstüne Eleştiriler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2005, s.60.

*Gözlerümden ağıdı deryâlar gibi yaşum benüm
Dostlar çok nesne gördi oñmaduk başum benüm (Selîmî)²¹⁸*

Küh-ı ğamda taşlara urılmada başum benüm
Ol cerâhatlarla kanlu aqmada yaşum benüm (Muhyî CDLV)

Derd ü ğamdur rüz u şeb ğurbetde yoldaşum benüm
Hoş degüldür şîhhat u şādîyle başum benüm (Muhyî CDLVI)

2. 3. 1. 21. Tâli‘î (XVI. Yüzyıl)

XV. yüzyıl sonu ile XVI. yüzyılın başında yaşayan şairin asıl adı Mehmed’dir. Sehî ve Latîfî tezkirelerinde Kastamonulu olduğu bildirilen Tâli‘î için Âşık Çelebî Manisalı olabileceğini söylemektedir. Eğitimi tamamladıktan sonra divan katipliği yapmış, Fatih Sultan Mehmet döneminde hazine katipliği ve Yavuz Sutan Selim döneminde yeniçeri katipliği görevlerinde bulunmuştur. İstanbul’da ölmüştür. Tâli‘î’nin şiir konusunda yetenekli bir şair olduğu, şiirlerinde sıkça “atasözü” ve “deyim”lere yer verdiği kaynaklarda övücü ifadelerle belirtilmektedir. Necatî’nin etkisinde kalan şair, özellikle Türkçe söyleyiş bakımından Necatî’ye benzetilmektedir. Âşık Çelebî, Sücudî ile birlikte bir *Selim-nâme* yazdığını ancak eserin beğenilmediğinden bunu ortaya çıkaramadığını belirtmektedir. Tezkirelerde şiirlerinden örnekler bulunan şairin Eğirdirli Hacı Kemâl’in *Câmiü’n-Nezair*’inde ve Edirneli Nazmî’nin *Mecmaü’n-Nezair*’inde şiirleri bulunmaktadır.²¹⁹

Muhyî, Tâli‘î’nin (ك) *kef* harfinden 1 gazeline nazire söylemiştir.

Uğraduk çaşka vaşla çäre gerek
Vaşl-ı meh-pâreye sitâre gerek (Muhyî CDIX)²²⁰

2. 3. 1. 20. Sultan Mehmet ?

Ol hırāmān serv kim cömre qad-i bālā şatar
Lebleriyle naqd-i cāna cāşika helvā şatar (Muhyî CCXXXVII/1)

²¹⁸ Muhyî’nin tanzir ettiği Yavuz Sultan Selim’e ait bu zemin şiir için Bkz. Ak, 2001, s.153; İsen-Bilkan, 1997, s.118.

²¹⁹ Sehî, 1998, s. 154; Latîfî, 1990, s. 4458; Âşık Çelebi, 1971, s. 91b; Kınalı-zâde, 1989, C.II, s.580; Beyânî, 1997, s.156; Mecdî, 1989, s.798; Mehmed Süreyyâ, 1308, C.III, s.241; Nail Tuman, 2001, s.581.

²²⁰ Tâli‘î’nin zemin şiiri tespit edilememiştir.

Muhyî'nin matla beyti verilen bu naziresinin başlığında kullanılan “Naẓîre-i Sulţān Mehmed” ifadesinden hareketle ve şairin yaşadığı dönem göz önünde bulundurularak bu nazirenin “Avnî” mahlasını kullanan II. Mehmet (Fatih)'e ait olduğu sanılmaktadır. Ancak gerek *Fatih Divanı*²²¹ ve gerekse Sultan I. Mehmet'e ait şiirler ile ilgili yapılan taramalarda Muhyî'nin bu naziresine zemin olacak bir şiire rastlanamamıştır.²²²

2. 3. 1. 22. Mağribî ?

Litevdîcukum cîcnâ feċinnâ ğadâ sefr
Süfârun bilâ tevdîcukum ċindenâ kefr (Muhyî CCXXXVI/1)

(Size veda etmeye geldik çünkü gitmek üzereyiz, size veda etmeden gitmek bizce küfürdür.)

Matla beyti verilen “Naẓîre-i Mağribî” başlıklı bu Arapça nazirenin söylendiği Mağribî'nin kim olduğu tespit edilememiştir. Ancak gerek yaşadığı dönem gerekse Türk şairlerine etkisi gibi hususlar göz önünde bulundurularak bu şairin İran'ın önde gelen şair ve sûflerinden olan ve “Mağribî” mahlasıyla şiir söyleyen **Şeyh Muhammed Şîrîn (öl. 819/1416)** olabileceği düşünülmektedir.²²³

2. 3. 2. Nazirelerin Tespiti ve Karşılaştırılması

Bu bölümde *Muhyî Divanı* 'nda bulunan yaklaşık 450 nazirenin zemin şiirleri tespit edilmiş ve Muhyî'nin nazireleri tek tek karşılaştırılmıştır. *Divan* 'daki nazirelerin kime söylendiği başlıklarda belirtildiğinden tanzir edilen şairlerin tespitinde güçlük çekilmemiş ancak; zemin şiirlerin tespitinde ve karşılaştırılmasında nazirecilikle ilgili çeşitli teorik ve uygulamalı çalışmalardan yararlanılmıştır.

Nazirelerin tepsisi ve karşılaştırılması yapılırken öncelikle; nazireyi bir kavram olarak esas alan ve ilk ayrıntılı inceleme sayabileceğimiz Edith Ambros'un, nazireyi diğer şiirlerden ayırmada yahut bir şiirin nazire olup olmadığını belirlemede dikkat edilecek bir takım ölçütlere ayırdığı yazısından²²⁴ ve M.Fatih Köksal'ın nazire

²²¹ Muhammed Nur Doğan, *Fatih Divanı ve Şerhi*, Erguvan Yay. İstanbul 2004.

²²² Coşkun Ak, *Şair Padişahlar*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s. 103.

²²³ Şemseddin Samî, 1306, C. VI, s.4347.

²²⁴ Ambros bu ölçütleri **harici faktörler** (1. Nazire yazan şairin çağdaşı veya çağına yakın bir zamanda

kavramını, *Mecma'ü'n-Nezâ'ir* ile ilgili yaptığı çalışmadan hareketle bir kavram olarak ele alıp incelediği, konuyu Ambros'un tasnif tarzına benzer bir yaklaşımla “nazireyi belirleyici faktörler”i de kapsayan bir bakış açısıyla ele aldığı çalışmasından²²⁵ yararlanılmıştır.

Bunların dışında; nazire mecmuaları üzerine yapılan diğer çalışmalar, her biri nazireciliğin değişik bir işlevini ele alıp işleyen nazirecilikle ilgili çeşitli çalışmalarla, karşılaştırmalı edebiyat, dil bilim, Divan şiirini klasik ve yeni metotlarla inceleyen çalışmalar nazirelerin tespit, karşılaştırma ve değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmuştur. Bu çalışmalardan yeri geldikçe söz edilecektir.

Muhyî Divanı'ndaki nazirelerin karşılaştırılması yapılırken nazireciliği “benzer olanlar arasındaki başkalıklar” olarak görüp benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurulmuş dikkate değer uygulamalar üzerinde durulmuştur. Çıkarılan sonuçlar Ambros ve Köksal'inkine benzer bir yaklaşımla “biçim” ve “içerik” ana başlıkları altında değerlendirilmiştir.

2. 3. 2. 1. Biçim

Nazire tanımlarında genel olarak üzerinde durulan unsurların başında biçim ile ilgili özellikler gelmektedir ki bunların en önemlileri vezin, kafiye ve redif birliğidir. Burada nazirelerin karşılaştırılmasında biçimsel özellikler üzerinde durulacak ve *Muhyî Divanı*'ndaki konuyla ilgili uygulamaların nasıl olduğuna yer verilecektir.

yaşamış bir tezkire yazarının güvenilir ifadesi bulunmalıdır 2. Ele alınan nazirenin bir nazire mecmuası içinde bulunması gereklidir) ve **dahili faktörler** (1. Şairin, zemin şiirin şairinden söz etmesi

ve nazireyi yazış sebebini belirtmesi 2. Zemin şiirin bir beytinin ya da bir mısraının tazmin edilmesi 3. Şiirin belli bir uzunlukta veya orijinallikte bir redife sahip olması 4. Musammat (iç kâfiyeli) olmak gibi bir gazelin oluşturulmasında belirli bazı özelliklerin, atasözü, deyim gibi kalıplaşmış ifadelerin, cinas, soru-cevap, tezat gibi sanatların, sezilebilir sayıda ibare ve sözcüğün paylaşılması gereklidir) olarak sıralamıştır. Bkz. Ambros, Edith Gülçin, “Nazire The Will-o'-the wisp of Ottoman Divan Poetry” *Wiener Zeitschrift für die Kunde Des Morgenlandes*, S.79, 1989, s.57-83.

²²⁵Köksal, Nazirenin zemin şiirle ilişkisini, *Mecma'ü'n-Nezâ'ir*'deki tespitleri doğrultusunda “**Dış yapı**” (nazım biçimi, vezin, kâfiye ve redif, beyit sayısı) ve “**İçyapı**” (söz kalıpları, muhteva birliği, nazire yazılan şairin adını anma, belirli bir uzunlukta veya orijinallikte redife sahip olma, nazire yazılan şiirdeki muhteva veya ifade bakımından sıra dışı bir özelliğin uygulanması) başlıkları altında ortaya koymuştur. Bkz. M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-Nezâ'ir, İnceleme, Tenkitli Metin*, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2001; M. Fatih Köksal, “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı*, Haz. M. Fatih

2. 3. 2. 1. 1. Vezin

Vezin birliğı, iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Nazirecilik ile ilgili teorik bilgi veren kaynaklarda zemin şiirle, farklı vezinde nazire yazılabileceğine dair bir bilgiye rastlamadık. Hemen hepsinde nazirenin tanımı yapılırken “vezin birliğı” ilk önce sayılan ölçütler arasında yer almaktadır. Ancak Edirneli Nazmî’nin *Mecmaü’n-nezâir*’i²²⁶ ve Eğirdirli Hacı Kemal’in *Câmiü’n-nezâir*’inde²²⁷ zemin şiirle aynı vezinde olmayan nazire örneklerine yer verilmiştir.

Muhyî Divanı’nda, kafiye ve redifî aynı, içerik yönünden benzeşen fakat zemin şiirle farklı vezinde söylenmiş nazire örneklerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu örneklerden de hareketle vezin birliğinin iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde kesin bir ölçüt olmamakla birlikte önemli ölçütlerden olduğunu söylemek mümkündür.

Divan’nda farklı vezinde söylenmiş 5 nazire yer almaktadır: Ahmed Paşa’nın *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün* vezninde söylenmiş

ĖĖĖĖĖ cennet gerekmez Ŗol ruh-ı zĖbā yiter
Hulle-i sündüs Ėayāl-i zŖlf-iğanber-sā yiter (A. Pağa 89)

matlalı gazelini Muhyî, *mef’ŖlŖ fâ’ilâtŖ mefâ’ilŖ fâ’ilŖ* vezninde 2 nazire ile tanzir etmiştir:

ĖĖĖĖĖ dilin gözetmege bir dil-rŖbā yiter
Bir kiğvere ĖŖĖŖmete bir pādĖā yiter (Muhyî CCXXII)

ĖĖĖ-i rehi dŖĖek şağı yağduğ bağa yiter
ŖstŖmde şat şat Ŗrti yidi şat semā yiter (Muhyî CCXXIII)

Yine Ahmed Pağa’nın *fe’ilâtŖ mefâ’ilŖ fe’ilŖ* vezindeki

Virbimiğ yār ĖaĖıĖına selām
Ve Ėaleyke’s-selāmŖ ve’l-ikrām (A. Pağa 203)

matlalı gazelini Muhyî *fâ’ilâtŖ fâ’ilâtŖ fâ’ilâtŖ fâ’ilŖ* vezniyle tanzir etmiştir:

YārŖme benden varur ĖoĖluĖ taĖiyyāt u selām

Köksal-Ahmet Naci Baykoca, Ankara 2003, s. 215-290.

²²⁶ Köksal, 2001, s. 14 ; Köksal, 2003, s. 229.

²²⁷ MorkoÇ, 2003, s. 19.

Nāle vü feryād u efğānumla dāyim şubḥ u şām (Muhyî CDLXII)

Ahmed Paşa'nın *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznindeki

*Ca'cd-i zülfün kim aşılmiş sen dil-ārām üstine
Müşg heykel dağdı bir serv-i gül-endām üstine (A. Paşa 277)*

matlalı bu gazeli ile Muhyî'nin *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* veznindeki naziresi hem vezin hem de kafiye yönünden farklılık göstermektedir. Muhyî'nin söylediği bu 4 nazirenin matla beyitleri aşağıdadır:

Bıçmış kabā-yı nāzı felek yārüm üstine
Cevr efserin komış ser-i dil-dārum üstine (Muhyî DXLVIII)

Quruldı mār-ı zülf ruh-ı yārüm üstine
Buldu güneş yatup uyur ol yārüm üstine (Muhyî DXLIX)

Ĥaṭ çekdi dāyire leb-i dil-dārum üstine
Teshîr-i cin ider meger ol yārüm üstine (Muhyî DXL)

Esmekle āhumuñ yili dil-dārum üstine
Tozlar getürdi vāh ruh-ı yārüm üstine (Muhyî DXLI)

Ahmed Paşa'nın *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün* veznindeki

*Nergis-i çemen şahıdur uş tāt-ı zeri var
Sevdā-zededür çeşmüñ ucından seheri var (A. Paşa 84)*

matlalı bu gazeli de Muhyî tarafından *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* vezniyle tanzir edilmiş vezin ve kafiye olarak farklılık gösteren nazire örneklerindendir:

Yārūñ güzel yüzinde ki beñlü yañağı var
Gül-şende lāledür ki miyānında dāğı var (Muhyî CCXLI)

Vezin olarak farklılık gösteren diğer bir nazire ise Atayî'nin *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün* veznindeki

*Ey dürc-i abīrūñ bu kısım nāfe-güşādur
Vey māye-i cıtr ol nefes-i gāliye-sādur (Atayî 487)²²⁸*

matlalı gazeline, Muhyî tarafından *mef'âilün mef'âilün fa'ûlün* vezninde söylenmiş 3 nazire bulunmaktadır:

Lebūñ cāşıqlara çokdan cātādur
Dil ü cān derdine şīrīn devādur (Muhyî CXCIX)

²²⁸ Atayî'nin bu zemin şiiri Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-Nezâir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Morkoç, 2003, s.461.)

Kaşuñ fitne gözüñ çayn-ı belâdur
Siyeh kirpüklerüñ çara çazâdur (Muhyî CC)

Kenâr açup elin dâyim uzadur
Ğaraž ol serv ile bir merhabâdur (Muhyî CCI)

2. 3. 2. 1. 2. Kâfiye ve Redif

Nazire ile zemin şiir arasında kâfiye ve redif birliği de nazirenin tanımını yapan hemen bütün kaynaklarda, nazirede bulunması gereken temel vasıflardan biri olarak belirtilmektedir. Aynı redifin kullanılması nazireler arasında kavram birliğinin yanında anlam yönünden de zemin şiirle bir bütünleşme sağlamaktadır. Ancak bu durum bütün nazireler için belirleyici bir kural değildir. Zemin şiirle, vezni aynı, kâfiye ve redifi farklı nazire örneklerinin var olduğu bilinmektedir.

Şeyh Galib'in:

*Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâra düşdi
Tayanur mı şişedür bu reh-i seng-sâra düşdi*

matlalı ünlü gazeli, Nailî'nin

*Dil-i zârı haste kıldı ne yaman nezâredür bu
Şeb-i gamda koydı hâlin ne siyeh sitâredür bu*

matlalı gazeline “bu yolda yazılmış bir nazire” olarak gösterilmektedir.²²⁹

Zemin şiirle nazire arasında kâfiye ve redif bakımından farklı nazire örneklerinin varlığına Köksal, *Mecma'ü'n-nezâ'ir'den* örnekler vererek dikkat çekmektedir. Bu örnekleri “redifi aynı, kâfiye si farklı nazireler; kâfiye si farklı nazireler; hem redifi, hem kâfiye si farklı nazireler” olarak sınıflandırmıştır.²³⁰ Morkoç ise bu tür şiirlerin *Câmi'ün-nezâir*'de de var olduğunu belirtmektedir.²³¹

Muhyî Divanı'nda da zemin şiirle farklı kafiye ve redifte söylenmiş nazire örnekleri bulmak mümkündür.

Kafiyesi aynı redifi farklı nazireler:

²²⁹ Cem Dilçin, “Divan Şiirinde Gazel”, *Türk Dili*, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), Ankara 1986, Sayı 415-416-417, s. 113..

²³⁰ Köksal, 2003, s. 231.

²³¹ Morkoç, 2003, s. 19.

Ahmed Paşa'nın **-umdur benüm** redifli gazeline, Muhyî'nin söylediği nazirenin redifi **-umdan benüm** biçimindedir:

Çanlu yaşum yādgār-ı la'cl-i yārūmdür benüm
Yüzümi anuñla yumağ iftiḥārūmdur benüm (A. Paşa 209)

Oldı yağmurlu buludlar dūd-ı āhumdan benüm
 Girye eylerler siyeh baḥt-ı tebāhumdan benüm (Muhyî CDLXIII)

Mesihî'nin **ḥoşdur** redifli gazeline Muhyî'nin naziresinin redifi **-ı ḥoşdur** biçimindedir:

Ḥabībūñ cevri bī-pāyān ḥoşdur
Muḥibbūñ derdi bī-dermān ḥoşdur (Mesīḥī 51)

Zamān-ı fūrkatūñ pāyānı ḥoşdur
 Uzansa derd anuñ dermānı ḥoşdur (Muhyî CCL)

Redifi aynı kafiyesi farklı nazireler:

Ahmed Paşa'nın kafiye ve redifi **-āl eyledüñ** biçiminde olan gazeline Muhyî'nin söylediği nazirenin kafiye ve redifi **-ān eyledüñ** biçimindedir:

Mürğ-ı cāna tīr ü gamzeñden per ü bāl eyledüñ
Ḥalka-i zūlfūñ ḥayālin aña ḥalḥāl eyledüñ (A. Paşa 149)

Mısr-ı ḥüsni leblerüñle şekker-istān eyledüñ
 Her birin cāna şataldan çandi erzān eyledüñ (Muhyî CCCXCIX)

Āhum ebr idüp gamum ol ebre bārān eyledüñ
 Ālemi bārān-ı gam seyliyle tūfān eyledüñ (Muhyî CD)

Yine Ahmed Paşa'nın kafiye ve redifi **-rı var** biçiminde olan gazeline Muhyî'nin söylediği nazirenin kafiye ve redifi **-ğı var** biçimindedir:

Nergis-i çemen şāhıdur uş tāt-ı zeri var
Sevdā-zededür çeşmüñ ucından seheri var (A. Paşa 84)

Yārūñ güzel yüzinde ki beñlü yañağı var
 Gül-şende lāledür ki miyānında dāğı var (Muhyî CCXLI)

Kafiyesi farklı nazireler:

Şevkî'nin kafiyesi **-ārdan** olan gazeline Muhyî'nin söylediği nazirenin kafiyesi **-erden** biçimindedir:

Göñlüm açıldı ol nefes-i müşg-bārdan

Gonçe gibi ki açıla bād-ı bahārdan (Şevkî 3860)²³²

Ħār irdi dil-i nāzūgūme bir gül-i **terden**
Çağ cānuma geçmişdür anuñ zaĥmi **cigerden** (Muhyî DXV)

2. 3. 2. 1. 3. Nazım Biçimi

Nazım biçimi ile nazire arasındaki ilişki, nazirelerin ne tür nazım biçimiyle söylendiği konusunda karşımıza çıkmaktadır. Nazirelerin başta gazel olmak üzere kaside, mesnevî, müstezat, musammat gibi hemen her çeşit nazım biçimiyle söylendiği bilinmekle birlikte, nazirecilik geleneği açısından bakıldığında ise nazire söyleme geleneğinin en yaygın olarak gazelde uygulandığı görülmektedir. “Divan şiirinde gazel kadar etkisi nazirelerde sürmüş başka bir şiir türü görülmemiştir. Gazel, *nazire* denilen şiir uğraşının merkezi ve esas konusu olmuştur. Öyle gazeller vardır ki kendisine sadece bir dönem değil daha sonraki dönemlerde de nazireler söylenegelmiştir. Değişik dönemlerde tertip edilmiş nazire mecmualarının gazellerle yüklü görünümü, en fazla nazire söylenen şiir türünün gazel olduğunun bir ispatıdır.”²³³

Bu genel yapıya paralel olarak Muhyî de nazire söylereken gazel nazım biçimine rağbet etmiştir. *Muhyî Divanı*’ndaki nazireler bu açıdan incelendiğinde; toplam 450 nazireden 448’inin gazel nazım biçimiyle, 2’sinin ise kaside (K.V, K.IX) nazım biçimiyle söylendiği görülmektedir.

Nazım biçimi, nazire ilişkisi ile ilgili bir başka husus, bir şairin şiirini tanzir eden nazirecilerin onu yine aynı nazım biçimiyle tanzir edip etmedikleridir. Nazire yazan şairler genellikle tanzir ettikleri şiirin nazım biçimini esas almışlarsa da bunun asla bir kural olmadığını söylemek gerekir. Çünkü nazire mecmualarında, zemin şiirden farklı nazım biçimleriyle söylenmiş, kasidenin gazelle, gazelin kasideyle, gazelin murabba ile tanzir edildiğine dair örneklerin bulunduğu bilinmektedir.²³⁴

Muhyî Divanı’nda da zemin şiirden farklı nazım biçimiyle söylenmiş nazirelerin olduğu görülmüştür: Şeyhî’nin

²³² Köksal, 2001, s.2194.

²³³ Ö. Faruk Akün, “Divan Edebiyatı”, *TDVİA*, İstanbul 1994, C. IX, s. 406.

²³⁴ Köksal, 2001, s. 14 ; Köksal, 2003, s. 229.

*Ey devletüñ günüyle Rûşen cemâl-i âlem
Pîrûz îalîcûñle ferhunde fâl-i âdem (Şeyhî K. 8)²³⁵*

matlalı kasidesini Muhyî 2 gazel ile tanzir etmiştir:

*Bîmâr-ı hicrin itdük şabrumuzla emsem
Lâ-naçrifü ezâke tiryâke dâcî emsem (Muhyî CDXLIX)*

*Ben kemterîn gedâyı çaşķ ideli mûkerrem
Dil oldı taht-ı şâhî cân anda şâh-ı câlem (Muhyî CDL)*

Yine Şeyhî'nin

*Hoş menzil idi dehr degülmise fenâsı
Hoş mahrem idi cömr olurmıssa beķası (Şeyhî K.6)²³⁶*

matlalı bu kasidesini ise 3 gazel ve 1 kaside ile tanzir etmiştir:

*Çün oldı âdem dehr binâsınuñ esâsı
Bu dâr-ı fenânuñ nicesi ola beķası (Muhyî K. IX)*

*Hoş gül-şen idi zülfüñ eger olsa beķası
Hoş güller idi ruhlaruñ olmasa fenâsı (Muhyî DCXXXVII)*

*İncitmez anuñ câşıķını ķahr u cefâsı
Ķahrında çü luķfı vü cefâsında vefaşı (Muhyî DCXXXVIII)*

*Hüsnine göre yârümüñ olsaydı vefâsı
Olmazdı dü câlemdede naķîri vü bahâsı (Muhyî DCXXXIX)*

Muhyî Molla Camî'nin;

*Guftem be-âazm-i tövbe nihem cām-ı mey zi-kef
Muṭrib zed in terâne ki mey nūş lâ-taḥaf (Camî, G.CCLXXXVII)²³⁷*

(Tevbeye azmedip şarap kadehini elimden bırakayım dediğimde şarkıcı şu şarkıyı söyledi: “Şarap iç korkma”.)

matlalı Farsça gazelini 1 kaside ve 1 gazel ile tanzir etmiştir:

*Herveltü nahve bâbike min keşreti 'ş-şaaḫ
Şevķan ilâ ḥabâbike yâ vâliye'n-Neceḫ(Muhyî, G.CCCLIV)*

²³⁴ Yasemin (Ertek) Morkoç, *Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmi'ün-nezâ'ir'i, (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir 2003, s. 19.

²³⁵ Biltekin, 2003, s. 34.

²³⁶ Biltekin, 2003, s. 28.

²³⁷ *Divan-ı Camî*, s.525.

(Ey Necef valisi, zatınıza duyduğum aşırı sevgi ve özlemimden dolayı hızla kapınıza geldim.)

*‘İşket merā zi-Rūm keşīd ey şeh-i ñecef
Şevkat qarār u şabr merā kerd ber-ţaraf* (Muhyî, K.V)

(Ey Necef şahı senin aşkın beni Rum (Anadolu)’dan çekti. Senin şevkin kararımı ve sabrımı (irademi) elimden aldı.

2. 3. 2. 1. 4. Beyit Sayısı

Nazirecilik geleneğinde, şairlerin zemin şiirin beyit sayısını takip etmek gibi bir bağlılıkları yoktur. Ancak biçimle ilgili bir husus olduğundan burada kısaca değinilmiştir. Muhyî divanında bulunan nazirelerde de böyle bir uygulamanın olmadığı görülür. Muhyî’nin nazirelerinin beyit sayısı, çoğunlukla zemin şiirin beyit sayısından fazladır. Zemin şiirle nazirenin aynı beyit sayısında olup olmaması, şiirin nazire olup olmadığını belirleyici bir unsur değildir.

2. 3. 2. 2. İçerik

Nazire tanımlarında, yukarıda belirttiğimiz şekle dayalı belirleyici özelliklerden başka içeriğe bağlı olarak üzerinde birleşilen en önemli unsur genel olarak “anlam” adı altında “eda”, “hayal” ve “söyleyiş” benzerliğidir. Şayet nazirelerin belirlenmesinde sadece biçimsel özellikler esas alınsaydı o zaman aynı vezin, kafiye ve redifte söylenen bütün şiirleri birbirine nazire olarak kabul etmek gerekecekti. İşte burada ayırıcı bir unsur olan anlam birlikteliği gündeme gelmektedir.

Divan şairleri arasında nazireciliği “bir şiirin vezin, kâfiye ve redif açısından taklidi olarak görenler, bir nazirede asıl amacın şairin üslûp özelliğini ve sanatçı kişiliğini göstermek olduğunu unutarak biçim benzeyişi düzeyinden ileri götüremeyenler”²³⁸ olduğu söylenerek nazirelerde biçimin yanında içeriğinde önemli olduğu vurgulanmaktadır.

²³⁸ Dilçin, 1986, s. 109.

Burada, Muhyî'nin şiirleri ile söylediği nazireler arsında içeriğe dayalı olarak yapılan karşılaştırılmadan elde edilen bilgiler değerlendirilecek ve konuyla ilgili *Muhyî Divanı* 'nda yer alan uygulamalara yer verilecektir.

2. 3. 2. 2. 1. Tazmin Yoluyla Alınmış Bir Beyit ya da Mısra

*Tazmin, başkasına ait bir sözden kendi eserine bir unsur katmaktır. Ancak katılan sözün kime ait olduğunun bilinmesi şarttır.*²³⁹ Bazı şairler nazirelerinin genellikle matla beyitlerinde tanzir ettikleri şiirin bir beytini ya da bir mısraını tazmin yoluyla kullanmaktadırlar. Bu uygulama nazirelerin tespitinde oldukça önemli bir ölçüttür. Çünkü şair daha şiirinin başında nazire yazma niyetini belirtmiş olur.

Muhyî'nin nazireleri incelendiğinde tazmin yoluyla alınmış beyitlere rastlanmaz ancak; tazmin yoluyla alınmış “mısraların” varlığı dikkat çekmektedir. Tazmin yoluyla alınmış bu mısralar nazirelerin matla beytinin bir mısraı olduğu gibi gazel içerisinde beyitlerin bir mısraı biçiminde de görülmektedir.

Aşağıdaki örnekte Muhyî, Atayî'nin bir gazelinin matla beytinin ilk mısraını naziresinin ilk mısraı olarak aynen kullanmıştır:

Hezārān şükr ü minnet zü'l-Celāl'e
Ki irdüñ sen büt-i şāhib-cemāle (Atayî 2192/1)

Hezārān şükr ü minnet zü'l-Celāl'e
Ki levh-i dilde nağş oldı celāle (Muhyî DXLIV/1)

Muhyî, Şeyhî'ye söylediği bir nazirede onun matla beytinin ilk mısraını tekrarlamıştır:

Eyyühe's-sāķī bi-ke'sāti'l-müdüām
Ṭābe cīşī fe's-kınī rīķā 'l-ğulām (Şeyhî 122/1)

(Ey saki şarap sun, hayatım hoş artık bana ğulam hoşluğunda şarap sun.)

²³⁹ Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989, s.269.

Eyyühe's-sākī edir ke'csi'l-müdām

Kerreme'l-cāyyāşü bi's-sekri'l-müdām (Muhyî CDXLV/1)

(Ey saki şarap sun, sarhoş ancak şarap sarhoşluğu ile ikram görür)

Bu örneklerde de gazelin herhangi bir beytinin bir mısraı yinne bu gazele söylenen nazirenin içerisinde her hangi bir yerde aynen tekrarlanmaktadır:

Ne sünböldür şaçuñ kim sāyesinde

Biter miskīn giyālar tāze tāze (A. Paşa 266/2)

Ruḥuñ nāryla yandukça ḥaṭı sebz

Biter miskīn giyālar tāze tāze (Muhyî DLXVII/13)

Vişālūñ gencinūñ māhulyāsı

Gedāyī pādşāh eyler kimerde (A. Paşa 265/1)

Ne ṭaṇ ḥāb istesem kim düşde vuşlat (Muhyî DLXXIII/9)

Gedā-yī pādşāh eyler kimerde

2. 3. 2. 2. 2. Matla Beyitlerinin Benzeşmesi

Matla beyitlerinin benzeşmesi nazirelerin tespitinde ve değerlendirilmesinde önemli bir ipucu niteliğindedir. Her şiir ve nazire için olmasa da bazı nazirelerin matla beyitlerinin bir imza niteliğinde olduğu görülmektedir. Sanki nazire yazar şair ben bu şiiri falan şaire nazire söylüyorum demek ister gibidir. Bu tarz bir nazirenin matla beyti ile zemin şiirin matla beyti arasında başta kâfiye kelimesi olmak üzere, tamlamalar, söyleyiş biçimleri, anlam ve mazmunlar açısından çok açık benzerlikler görülmektedir. Bu tür bir benzerliği basit bir çalma yahut çok beğenip alma olarak değerlendirmek doğru değildir. Eğer böyle olsaydı, aynı benzerliğin diğer beyitlerde de aynı ölçüde devam etmesi gerekirdi. Fakat bazı nazirelerde bu benzerlik sadece matla beyti ile sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla bu kuralı genellemek doğru değildir.

Bu durum Muhyî'nin söylediği nazirelerde de dikkati çeken önemli bir özelliktir. Nazirelerin matla beyitlerindeki bu benzerliği nazirelerin ve zemin şiirlerin matla beyitlerinin tamamının verildiği **“Muhyî'nin Nazire Yazdığı Şairler”** bölümünde bulmak mümkündür. Biz burada bununla ilgili birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

Körgeli ḥüsnüñni zār u mübtelā boldum sanga

Ni belālīg kūn idi kim āšnā boldum sanga
(Nevayî, *Garaibü's-Sıgar* 17/)

Gün yüzüñ gördüm seher ki mübtelâ oldum saña
Ne mübârek gün imiş kim āšnā oldum saña (Muhyî LVI/1)

Gün yüzüñ görmeyeliden ki günüm dün gibidür
Baňa biñ yılca gelür gerçi saña dün gibidür (Nizamî 10/1)

Görelî gün yüzüñ ey mâh dünüm gün gibidür
Alnuñ ayıyla günüm cîd-i hümayûn gibidür (Muhyî CCXXVIII/1)

Mevsim-i nev-bahârî gözleyelüm
Gül-i ruhsâr-ı yâri gözleyelüm (Necatî 372/1)

Niçe bir lâle-zârî gözleyelüm
Gül-şen-i hüsn-i yâri gözleyelüm (Muhyî CDVIX/1)

Güzeller gamzeyi tekrâr iderler
Kişiyi dünyeden bîzâr iderler (Necatî 175/1)

Güzeller cârza-i dîdâr iderler
Dil-i pür-şevk ü cânı zâr iderler (Muhyî CCXVII/1)

2. 3. 2. 2. 3. Söyleyiş Benzerliği

Nazireler arasında yapılan karşılaştırmada Muhyî'nin tanzir ettiği şairlerin şiirlerinde kullandıkları çeşitli söyleyiş özelliklerini aynen veya benzer bir şekilde nazirelerinde kullandığı görülmüştür. Bu kullanıma ait örnekler şöyledir:

Sen zer ü sîm ile şayd olduğuñı işideli
Gözlerüm gümüşe döndi yüzüm altun gibidür (Nizamî 10/4)

İşidelden bilüñi çoçduğın altunlı kemer
Kemere döndi kadüm ruhlarum altun gibidür (Muhyî CCXXVIII/6)

Qadīmī resmdür ki kıllarına
İrür şehden çağalar taze taze (A. Paşa 266/8)

Çün olduñ şâh-ı hûbân kıll vefâlar
İder nev-şeh çağalar taze taze (Muhyî DLXVII/10)

Cihānuñ şādīsi gizmez gözine

Olaldan gön̄lümüz cıŝkuñla mućtād (Nizamî 8/7)

Cihānda lezzet-i ŝādīyi bilmez
Şu kim olmaz gam-ı cāŝk ile mućtād (Muhyî CLV/1)

Bolsa yüz ming cānum al ey hecr lîkin kılmağıl
Yārnu mindin cüdā yāhūd minî andın cüdā
(Nevayî, *Garaibü's-Sıgar* 41/5)

Hicr diyen žalime n'itdüm ki eyler dāyimā
Yārümi benden cüdā geh geh beni andan cüdā (Muhyî LX/8)

Ġam-ı hālün̄ Karaca Dağ gibidür
Ġanlu yaşum Ġızılca Irmağdur (Necatî 147/3)

Virmez ağıyāra yār kūyına rāh
Muhyî'nün eşki ŝaŝkun ırmağdur (Muhyî CCV/9)

Geçmek için seyl-i eşkümden hayālüm caskeri
Bir direklü iki gözlü köpridür kaşum benüm (Selîmî)

Nehr-i eşküm köpri dutmaz köpri ŝanmañ kaşlarum
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kaşum benüm (Muhyî CDLVI/4)

2. 3. 2. 2. 4. Hayal Benzerliği

Muhyî, Nizamî'ye söylediği nazirelerinde onun matla beyitlerinde kullandığı içeriği ve söyleyiş benzerliğini kullanmaya çaba sarf etmiştir.

Aşağıda matlada beyitleri verilen Nizamî'nin *çerāğ* redifli gazeline Muhyî'nin söylediği iki naziresinde de hem söyleyiş hem de içerik benzerliği görülmektedir. Sevgilinin yüzünün parlaklığı, *çerāğ* redifi etrafında tezat, teşbih, ortak hayal ve mazmunlar, ortak sözcük ve tamlamaların kullanımı ile anlatılmaktadır:

Ey pertev-i liķāñ ile bī-nūr u fer çerāğ
Nisbet yüzüñe şems-i felek muhtaŝar çerāğ (Nizamî 54/1)

Mihr ile māh şemc-i ruhundan yaķar **çerāğ**
Anuñçün oldı her birisi mućteber **çerāğ** (Muhyî CCCXLIX/1)

Bezm-i cihāna rüz güneş şeb ķamer **çerāğ**
Pür-nūr ŝalcātuñ gice gündüz yanar **çerāğ** (Muhyî CCCL/1)

Sevgilinin saçlarının perişan halinin işlendiği bu matlada ise hayal benzerliği, kafiye sözcüğünün ortak kullanımı ve söyleyiş özelliği bakımından benzerlik vardır:

Sünbül-i terden gül üzre cânber-feşân eyleme
Gönlümüñ zülfüñ gibi hâlin perîşân eyleme (Nizamî 103/1)

Gün yüzüñ mâhum şaçuñ ebriyle pinhân eyleme
 Tağıdup gîsûlaruñ diller perîşân eyleme (Muhyî DLXX/1)

2. 3. 2. 2. 5. Söyleyiş Özellikleri

Söyleyiş özellikleri başka bir deyişle “ifade biçimi” şairlerin üslûplarının önemli bir parçasıdır. Zaten nazirecilikteki asıl amaç “şairin üslûp özelliğini ve sanatçı kişiliğini göstermektir”. Nazirelerin söyleyiş özellikleri açısından karşılaştırılması bize aynı konuyu hangi şairin daha güzel söylediği yönünde ipuçları vermektedir. Edith Ambros nazireyi diğer şiirlerden ayırmada yahut bir şiirin nazire olup olmadığını belirlemede kullanılan faktörleri sıralarken cinas, tezat , soru-cevap gibi özellikleri dahili faktörler arasında saymaktadır.²⁴⁰

Muhyî'nin nazireleri nazire söylediği şairlerin şiirleri ile karşılaştırılırken paralel ve ortak söz yapıları, söz tekrarları, mazmunların kullanımı, cinas, telmih ve tezat gibi söz sanatlarının kullanımı “söyleyiş özellikleri” başlığı altında değerlendirilmiştir.

Cinas

Ses izlenimine dayanan bir söz sanatı olan cinas, şiir dilinde değişik bir etkileme yolu sağlamakta, sesçe birbirine eş olan öğeleri kullanmaya yönelirken değişik kavram alanlarından kelimeleri beklenmedik bir anda bir araya getirerek aynı zamanda anlam açısından etkiyi güçlendirmektedir.²⁴¹ Cinaslı söyleyiş iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde oldukça önemli kıstaslardan biridir.

Muhyî tanzir ettiği şairlerin şiirlerinde bulunan cinaslı söyleyiş özelliklerini nazirelerinde kullanmıştır. Bunla ilgili birkaç örnek aşağıdadır:

²⁴⁰ Ambros, 1989, s. 57-83.

²⁴¹ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi, Ankara 1999, s.231.

*Baňa **yār** itdi derd ü mihneti **yār***
*Baňa **yār** itdüğini itmez **āgyār** (Nizamî 29/1)²⁴²*

Olaldan **yār** ben şeydā ile **yār**
 Baňa çaql u dil ü cān oldı **āgyār** (Muhyî CLXXV/1)

Ruħuñda **nār** olur gül gāh gāh gül **nār**
 Anuñçün aña dir cūşşāk **göl-nār** (Muhyî CLXXVII/1)

ćAceb mi dil evinden kaçā **dil-dār**
 Büyük şehdür haşem çoğdur bu **dil dar** (Muhyî CLXXVIII/1)

*Cāni ser-gerdān ider zūlf-i **perīşānuñ senüñ***
*Dil perīşān eylemekdür ey **perī şānuñ senüñ** (A. Paşa 164/1)*

Durmaz örter rüyuñı zūlf-i **perīşānuñ senüñ**
 Cān gibi gizlenme gözden ey **perī şānuñ senüñ**
 (Muhyî CCCLXXXIX/1)

*Hā dil firāka şabr ide hafta ile **ay ile***
*Mümkin midür ki mest-i mey-i çaşq **ayıla** (Necatî 549/1)*

Sen şāha hîdmet itmede hürşîd **ay ile**
 Biri dutuldu her gün ile biri **ay ile** (Muhyî DLXXII/1)

Telmih

Burada asıl amaç Muhyî'nin şiirlerinde telmihe yer vermesi değil zeminşiirde kullanılan telmihlerin ortak olarak kullanılıp kullanılmadığıdır. Bu kullanım nazireler arasındaki ortak bağlardan biridir.

Muhyî söylediği nazirelerde yer yer zemin şiirde kullanılan telmihleri kullanmıştır. Bu telmihlerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

*Ne aşşî **Ĥusrevüñ acıduğundan***
*Çü şîrîn cāndan ayru düşdi **Ferhād** (Nizamî 8/3)*

Binā-yı çaşqda oldum hoş üstād
 Baňa şākird olurdı görse **Ferhād** (Muhyî CLV/1)

²⁴² İpekten, 1974, s. 148.

*Hāfî havf itme āhından hasūduñ
Ki kār itmez **Ħalîl'e nār-ı Nemrūd** (Hafî 173/5)*

Raķīb āh eylese sen gül gibi gül
Olur gül-şen **Ħalîl'e nār-ı Nemrūd** (Muhyî CXII/7)

*Göñlümüz nūr-ı tecellî cismümüzdür küh-ı **Ṭūr**
Cānumuz dīdāra karşı oldu **Musî-vār mest** (Nesīmî 22/29)*

İtdi kūyuñda dili ruhsāruñ ey dil-dār mest
Nitekim **Mūsā**'yı itdi **Ṭūr**'da ol nār mest (Muhyî CVII/1)

*Ol ey cān ile Āyās-ı **Maḥmūd**
Ki **Maḥmūd**'uñ olur Āyās'ı **maḥmūd** (Hafî 173)²⁴³*

Çü hüsnüñ gibi ḥulkuñ oldu **maḥmūd**
Saña ḳul çaşḳ ile biñ şāh **Maḥmūd** (Muhyî CXLI/1)

Mazmun Kullanımı

Burada sevgilinin zülfünün yüzüne inmesi hayali, **zūnnār** mazmunu çerçevesinde dile getirilmiştir:

*Yüzüñe geldi kes zülfüñ ucını
Gerekdür dīne girse ḳaç-ı **zūnnār** (Nizamî 29/5)*

Meger kāfir şacı ĩmāna gelmiş
Ḳi şalmış nār-ı ruhsārına **zūnnār** (Muhyî CLXXVIII/7)

Paralel ve Ortak Söz Yapıları

“Dizeler arasındaki söz ve anlam paralelliği ya da simetrisinin, beytin anlamının anlaşılıp açıklanmasında, düzenlenip düzeltilmesinde türlü ipuçları ve kanıtlar taşıdığını söyleyebiliriz. Dizeler arasındaki paralellikler, anlamı pekiştirdiği gibi aynı söyleyiş kalıbının arka arkaya tekrarı da beyte hoş bir ahenk, etkileyici bir ritim ve bellekte kalıcılık sağlar. Belki bunlardan daha önemlisi de, birbirini anlam açısından destekleyen dizelerin metin eleştirisi ve onarımında araştırmacıyı doğru

²⁴³ Yakup Yılmaz, *Pervāne Beg Nazire Mecmuası, 392a-415b Transkripsiyonlu Edisyon Kritikli Metin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamaş Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.95.

varyanta yönlendirmede yararlı olmasıdır.”²⁴⁴ Nazireler arasında yapılan karşılaştırma ve değerlendirmelerde de bu belirleyici özelliklerin önemli bir yeri vardır. Çünkü paralelizm bazı şairlerin üslubunun en güçlü göstergelerindendir. Bu şairlerin şiirlerine söylenen nazirelerde onların şiirlerinde kullandıkları paralelizm, simetri ve ortak söz yapıları gibi üslûp özellikleri örnek alınmaya çalışılmıştır. Bu durum gerek iki şiir arasında nazire ilişkisinin belirlenmesinde, gerekse nazire olan iki şiirin değerlendirilmesinde önemli bir ölçüttür.

Buna örnek olarak, Ahmed Paşa’nın üslûbunun en belirgin özelliklerinden biri olan ve daha sonraki yüzyıllarda yaşamış pek çok şairi etkileyerek onlara örneklik eden “paralelizm” özelliklerini²⁴⁵ Muhyî’nin nazirelerinde de görmek mümkündür.

Sîne gamzeñ oqını cān u cigerden güniler
Dīde izüñ tozını nūr-ı başardan güniler (A.Paşa, G.70)²⁴⁶

Manžar-ı hüsnüñi çeşm ehl-i nažardan güniler
 Dil hâyâlüñ şehini iki başardan güniler (Muhyî, G.CCXXVI/1)

Söz Tekrarları

Sözü kullanma tekniğinin bir yönü olan bu tekrarlar, beytin sese dayanan iç uyumunu artırıp zenginleştirdiği gibi, anlamı da yönlendirmede etkili olmaktadır. Nazirecilikteki amaçlardan birinin de şairlerin üslûp özelliklerini taklit etmek olduğunu söylemek yanlış olmaz. Şairlerin üslûp özelliklerinin bir parçası olan bu tekrarlar onlara söylenen nazirelerde de kendini göstermektedir.

Yaptığımız karşılaştırmalarda Muhyî’nin nazire söylediği şairlerin şiirlerinde kullandığı bu söz tekniğini nazirelerinde kullandığı gözlenmiştir. Aşağıda verilen örnekte **gün**, **dün** sözcükleriyle yapılan söz tekrarı, her iki şair tarafından kullanılmıştır:

Gün yüzüñ görmeyeliden ki günüm dün gibidür
Baňa biñ yılca gelür gerçi saňa dün gibidür (Nizamî 10/1)

²⁴⁴ Cem Dilçin, “Divan Şiirinde Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma”, *Türkoloji*, C.XIII, S.1, 2000, s.33-66.

²⁴⁵ Cem Dilçin, “Ahmed Paşa’nın Şiirlerinde Paralelizm”, *İstanbul’un Fethinin 550. yılı Anı Kitabı*, Ankara 2004, s.55-72.

²⁴⁶ Ali Nihat Tarlan, *Ahmed Paşa Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1966. s. 168.

Görelî **gün** yüzüñ ey mäh **dünüm gün gibidür**

Alnuñ ayıyla **günüm** ėid-i hümâyün gibidür

(Muhyî CCXXVIII/1)

2. 3. 2. 2. 6. Söz Kalıpları

Zemin şiirde kullanılan belirli söz kalıpları nazirelerin önemli bir kısmında da benzer şekillerde tekrar edilmektedir. Bu kalıp ifadeler her üç dilde de (Türkçe, Arapça, Farsça) bir atasözü, deyim, vecize, kelam-ı kibar şeklinde görülebilir. Bu tür kullanımlar gerek iki şiir arasındaki nazire ilişkisinin belirlenmesinde gerekse iki nazire arasındaki “kudret izharı”nın görülmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bilindiği gibi şiirde bu tür söz kalıplarının kullanımı sözün değerini artırmak içindir. Aynı zamanda bir “meydan-ı sühan” olan nazirelerde de nazirelerin değerinin tartışılmasında bu tür kullanımlar önemli bir ölçüt durumundadır.

Muhyî de nazirelerinde nazire söylediği şairin kullandığı kalıp ifadeleri ya aynen ya da değişik biçimlerde kullanarak söz meydanındaki kudretini göstermeye çalışmıştır.

Ayet ve hadisler:

İtdi çeşmüm necm-i eşkümden dil-i zülfüñde güm

Žallenî fi’l-leyleti’ž-žulmâci men yehdi’s-sebîl (A. Paşa 184/8)

Žulmet-i fūrkatde kūyuñ rāhını güm eyledük

Çağruşup dir cān u dil hayretle **men yehdi’s-sebîl** (Muhyî CDXXI/8)

Şarāb-ı nāb ile dīdār-ı sākī

Zihî devlet zihî nūrun ėālā nūr (Necatî 113/6)

Yüzüñ aç ehl-i ėaşka nūr göster

Açarsañ alnuñı **nūrun ėālā nūr** (Muhyî CCXXXIX/3)

Her dem gözümüñ yaşı kapuñda durur sāyil

Bī-ėāreye dāmen-gir hubbū’l-vaṭan olmışdur (Şeyhî 53/3)

Dil mürğî arar zülfüñ uçmağda o sevdāda

Ol dāma çeken anı **hubb-i vaṭan** olmışdur (Muhyî CXCV/5)

Buğz ile dilüm yağdı aña vaṭan iken ol

Gerçi ezeli ėādet **hubb-i vaṭan** olmışdur (Muhyî CXCVI/6)

Atasözü:

Nizamî'nin bir beyitte kullandığı atasözünün bir benzerini aynı gazele söylediği nazirede Muhyî de kullanmıştır:

*Şād u mātem ki firākuñ baña mahşûs degül
Ki dimişler **ķara gün il ile düğün gibidür** (Nizamî 10/3)²⁴⁷*

Olur ağıyār feraħ bir birinüñ ölmesine
Ki dimişler **eşek ölmek ite düğün gibidür** (Muhyî CCXXIX/8)

Gülşeninden vaşluñuñ mené eyleme dil bülbülin
Olmaya redd eylemek ey dost mihmānı dürüst (A. Paşa 21/7)

Gül-şen-i hüsünde n'îçün zār ider cān bülbülin
Çün degül rencide itmek kimse mihmānı dürüst (Muhyî CXV/7)

*Şunilur şola sāğar şağa tevbe
Belî her bir ilüñ bir cādeti var (Necatî 86/5)*

Ne tañ gamzeyle sihr eylerse çeşmi
Çü her bir şancātuñ bir āleti var (Muhyî CCXXV/5)

Deyim:

*Kūh-ı ğamda mīve-i vaşlın umarsın ey göñül
Sende ol devlet mi var ki ola **saña tağ üsti bāğ** (A. Paşa 142/4)*

Lāle-zār-ı sīnemüñ üstinde ğamdan oldu tağ
Baña bāğ üsti olur tağ illere **tağ üsti bāğ** (Muhyî CCCXLVI/1)

Ķanlu yaşum sīnede ğam kūhın itdi lale-zār
Ruhları şevķ ile olmışdur baña **tağ üsti bāğ** (Muhyî CCCXLVII/4)

*Severem didüğüm içün beni hışm ile öldürme
Yigitsin dostum **girme** yazuķdur yok yire **ķana** (A. Paşa 264/4)*

Dile alduñ dehānum diyü ķanum dökme ğamzeñle
Yazuķdur yok yire **ķoyma** şaķın ol hāsteyi **ķana** (Muhyî
DXXVIII/8)

*Lebüñe beñzedügi içün mey-i nāb
El üstinde tutarlar hōrmeti var (Necatî 86/3)*

Ruhına beñzedügiyçün gül-i sürh
Anı **baş üzre ķorlar** cīzzeti var (Muhyî CCXXV/3)

²⁴⁷ Haluk İpekten, *Karamanlı Nizamî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1974. s. 129.

*Yaşum cūmmānın āl ile kızıl kanlara boyaduñ
Yaraduñ göñlüme vallāhi ey ğam **yüzüñ ağ olsun** (Necatî 414/2)*

Namāz-ı çaşka eyler eşk-i çeşm ile vuzū Muhyî
İder tāze vuzū her bir namāza **yüzi ağ olsun** (Muhyî DX/9)

*Gözlerümden akdı deryālar gibi yaşum benüm
Dostlar çok nesne gördi **oñmaduğ başum** benüm (Selimî)*

Her güzel sevsem gelür añsuz ecel gibi haþı
Kara yazılar çün olmış **oñmaduğ başum** benüm (Muhyî CDLV/8)

Gitdi başum tāciyile devletümle çaql u şabr
Gör nelerden arta kaldı **oñmaduğ başum** benüm (Muhyî CDLVI/5)

Arapça Kalıp ifadeler:

*Lebüñ kanum içer anuñla bir degülse dilüñ
Ko kanum ile şoruşayın **el-cürühu kaşâs** (A. Paşa 135/3)*

Çü Mūhyî cānāna ğamze okıyla zahm urduñ
Ko dişlesün lebüñi ol da **el-cerhu ve kaşâs** (Muhyî CCCXIX/9)

*Şormağ isterdüm lebi rāzın didi
Küllü sırrın cāveze'l-işneyni şāc (A. Paşa 139/3)*

Cān u dil nāleyle çaşkum itdi fāş
Küllü sırrın cāveze'l-işneyni şāc (Muhyî CCCXXXVI/5)

2. 3. 2. 2. 7. Alışılmadık Kullanımlar

Zemin şiirde biçim, anlam ve söyleyiş bakımından ilginç veya sıra dışı diyebileceğimiz bir özellik varsa bunun nazirelerde de uygulandığı görülmektedir. Bu özellik, rediflerinin tamamı Türkçe kelimelerden oluşan bir gazele söylenen nazirede de aynı uygulamanın olması, aynı kökten türemiş kelimelerin çok fazla kullanıldığı zemin şiire söylenen nazirede de bu özelliğin tekrarlanması şeklinde görülebilmektedir.

Aşağıda verilen örnekte Muhyî Şeyhî'ye söylediği nazirede onun birinci mısradaki kullandığı Arapça ifadeyi aynen tekrarladığı görülmektedir:

Eyyühe's-sāķī bi-ke'sāti'l-müdām

Ṭābe cīṣī fe's-ḳinī rīḳā'l-ḡulām (Şeyhî 122/1)

Eyyühe's-sāḳī edir kec̣si'l-müdām

Kerreme'l-cāyyāşü bi's-sekri'l-müdām (Muhyî CDXLV/1)

Aşağıdaki örnekte ise Muhyî, Necatî'nin **mesellerle** yüklü gazeline yine aynı üslûpla **mesellerle** yüklü bir nazire söylemiştir. Bu iki gazelin tamamı burada verilmiştir:

(Necatî 17)

*Var iken cānāne göñlüm cāna ılmaz āşnā
Şemcî koyup ḡayr ile pervāne olmaz āşnā*

*Cānı yüreklendüen sīnemdeki peykānıdur
Ḳalbi āhen olmayan meydāna olmaz āşnā*

*Cān ṭabībisin senüñ geldüğüñ uman ḥastalar
Ḥoş dirilür derd ile dermāna olmaz āşnā*

*Ey baña sen ağlamakla başa çıkmazsın diyen
Gözi yeñmeyen kişi cūmāna olmaz āşnā*

*Bağmadı benden yaña sen māha uyaldan göñül
İki gün bir kimseye dīvāne olmaz āşnā*

*Niçün aḥşamlarsın aḡyār ile ey bedr-i tamām
Seg bilürsün kim meh-i tābāna olmaz āşnā*

*Kısmet-i bezm-i ezeldür ey Necatî bilmiş ol
Āşnā bīḡāne vü bīḡāne olmaz āşnā*

(Muhyî LIV)

*Cānda kim cāşḳ olmaya cānāna olmaz āşnā
Yakmayınca şemcā pür-pervāne olmaz āşnā*

*Kim ki mest olmaz ezel cāmında cām-ı cāşḳ ile
Aña sākī yād olur peymāne olmaz āşnā*

*Sırrı cāşḳı idemez her cāşıḳuñ ḳalbi nihān
Genc ile cālemde her vīrāne olmaz āşnā*

*Hāy u hūy-ı cāşıḳuñ cāşıḳlar añlar lezzetin
Kim ayuḳla naçra-i mestāne olmaz āşnā*

Dil-berüñ hüsni kemāle irmeden ölmez dili
Yanmayınca şemc aña pervāne olmaz āšnā

Gördüm ol gün yüzlüm ayruķ māh-rūya bakmazam
Zerre mihr ister meh-i tābāna olmaz āšnā

Andan ayruķ kim ki var bīgānedür cümle baña
Kim şabībi ğayrine dīvāne olmaz āšnā

Mürġ-ı dil hālinden ayruķ dāneye meyl eylemez
Mürġ-ı cālī-himmete her dāne olmaz āšnā

Gül-şen-i hüsniñ gören bustāncılar hayrān ıalup
Bāġdan bī-zār olup bustāna olmaz āšnā

Ŧañ mı kūyında ıalarsa gördüğünü it raķīb
Kimseye hergiz seg-i dīvāne olmaz āšnā

Muhyiyā nāleñ müdām irgür o şāhuñ semcine
Bir çağırmaķla gedā sulţāna olmaz āšnā

Muhyî, Necatî'nin “oyuncaġı” redifli redifî az kullanılan bu gazeline yine aynı redifte 4 nazire söylemiş ve bu nazirelerinde Necatî'nin zemin şiirinde kullandığı bütün kafiye kelimeleri ile gazel içerisinde kullandığı bazı tabir ve kalıp ifadeleri aynen veya bazı deġişikliklerle kullanılmıştır. Matla beyitleri aşağıdadır:

Cān ü dil oldu ġamze-i cānān oyuncaġı
êAşirāder eyledüñ oġlan oyuncaġı (Necatî 584/1)

Cānumla gönlümüñ leb-i cānān oyuncaġı
ŦuŦılerüñ olur şeker-istān oyuncaġı (Muhyî DCXIX/1)

Ŧañ mı dilüm olursa o cānān oyuncaġı
Çün ııfluñ olur āteş-i sūzān oyuncaġı (Muhyî DCXX/1)

Ĥoşdur cihānda cāşık u cānān oyuncaġı
Zülf ü lebi ola dil ile cān oyuncaġı (Muhyî DCXXI/1)

Bī-dil raķībe olma dil ü cān oyuncaġı
Lāyık degül melek ola Şeyţān oyuncaġı (Muhyî DCXVIII/1)

Muhyî, Ahmed Paşa'nın 1 beyti Farsça, 1 beyti Arapça-Farsça, 1 beyti de Arapça olarak söylenmiş “mülemmâ” özelliġi gösteren gazeline yine aynı özellikleri gösteren “mülemmâ” bir nazire söylemiştir:

Görmedin cān terkin eyler bī- nizāc
Vaşf-ı hüsnüñi kim itse istimāc (A. Paşa 139/1)

Cān u dil itmekde ʿaşq ile semāc
 Nālemüñ nāyını idelden simāc (Muhyî CCCXXXVI/1)

Şormağ isterdüm lebi rāzın didi
Küllü sırrın cāveze'l-isneyni şāc (A. Paşa 139/3)

Cān u dil nāleyle ʿaşkum itdi fāş
 Küllü sırrın cāveze'l-isneyni şāc (Muhyî CCCXXXVI/5)

Ahmed Paşa'nın bir beytinde kullandığı iç kafiyenin Muhyî tarafından da kullanıldığı görülmüştür:

Geçtükçe şun ey sākī / meyden var ise bākī
Furşatdur alam tā ki / cömr-i güzerāndan haż (A. Paşa 138/2)

Bizden yaña gel bir **an** / bile idelüm **seyrān**
 Tā kim alavuz ey **cān** / **cömr-i güzerāndan haż** (Muhyî
 CCCXXXI/4)

2. 3. 2. 2. 8. Konu Bütünlüğü

Zemin şiirin konu bütünlüğü taşıdığı yani “yekâhenk” bir gazel olduğu takdirde ona söylenen nazirelerin de aynı konuyu işledikleri görülmektedir. Konu bütünlüğü nazirelerde şekil bezerliğinin yanı sıra bulunması gereken en önemli belirleyici özelliktir. Bu aynı zamanda bazı nazire tanımlarında da yer almaktadır.

Yekâhenk bir gazele söylenen bir nazirenin de yekâhenk olmasında özellikle redif birliği yanında bu nazirelerde kelime kadrosunun da büyük oranda tekrarlandığı görülmektedir. Muhyî Divanı'nda yer alan nazirelerde genellikle konu bütünlüğüne önem verilmiştir. Ancak yekâhenklik zemin şiirdeki kadar sağlam değildir. Bunun nedeninin de Muhyî'nin nazireciliğinin bir özelliği olan bir gazele birden fazla nazire ile cevap verme olduğunu söylemek mümkündür. Tanzir edilen bir gazelde kullanılan konu, kelime kadrosu, mazmunlar, hayaller birkaç gazel içerisinde dağıtıldığından zemin şiir ile tam bir bütünlük sağlanamamıştır.

Muhyî Necâtî'nin bu bu yekâhenk ve âşıkâne gazeline yine aynı üslûpla iki nazire söylemiştir. Matla beyitleri şöyledir:

*Güzeller ğamzeyi tekrār iderler
Kişiyi dūnyeden bīzār iderler (Necatî 175/1)*

Güzeller nāz ile reftār iderler
Virür al ala güftār iderler (Muhyî CCXVI/1)

Güzeller ʿarza-i dīdār iderler
Dil-i pūr-şevķ ü cānı zār iderler (Muhyî CCXVII/1)

Muhyî, Sâfî'nin bu yekâhenk ve rindâne gazeline yine aynı üslûpla nazire söylemiştir:

*Şehrüñde şehā bir nice evbāşlaruz biz
Terk eylemişüz varlığı kıllāşlaruz biz (Sâfî 1957/1)²⁴⁸*

Varluķ şataruz yokluğa kıllāşlaruz biz
İksîr-i fenā vâşılı evbāşlaruz biz (Muhyî CCLXXVI/1)

Muhyî, Şeyhî'nin mev'ize konulu kasidesini aynı konuda bir kaside ve üç gazel ile tanzir etmiştir:

*Hoş menzil idi dehr degülmisse fenâsı
Hoş mahrem idi cömr olurmıssa beķâsı (Şeyhî K.6)*

Çün oldı ʿadem dehr bināsınuñ esâsı
Bu dār-ı fenānuñ nicesi ola beķâsı (Muhyî K. IX)

Hoş gül-şen idi zülfüñ eger olsa beķâsı
Hoş güller idi ruhlaruñ olmasa fenâsı (Muhyî DCXXXVII)

İncitmez anuñ ʿaşıķını ķahr u cefâsı
Ķahrında çü luķfı vü cefâsında vefaşı (Muhyî DCXXXVIII)

Hüsnine göre yārümüñ olsaydı vefâsı
Olmazdı dü ʿâlemde nażîri vü bahâsı (Muhyî DCXXXIX)

Yunus Emre'nin “derya-katre” ilişkisi içerisinde vahdet-i vücud ve tasavvufî aşkı işlediği yekâhenk bir gazeline Muhyî üç nazire söylenmiş ve aynı konuları yekâhenk biçimde dile getirmiştir:

*Ol dürr-i yetîmem ki görmedi beni ʿummān
Bir ķatreyem illā ki ʿummāna benem ʿummān (Yunus Emre 260)²⁴⁹*

²⁴⁸ Sâfî'ye ait olan bu zemin şiir Edirneli Nazmî'nin *Mecma'ü'n-Neza'ir* adlı nazire mecmuasından alınmıştır. (Bkz. Köksal, 2001, s.1268.)

²⁴⁹ Yunus Emre'nin bu zemin şiiri “Musrafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1997.” adlı yayından alınmıştır.

Ƙorǵulu deñizdür ʕaşǵ emvācına yoǵ pāyān
Her mevci ḥabābında deryālar olur pinhān (Muhyî CDLXXXIX)

ʕAşǵuñ dūr-i şehvārın bulmaz arayup ʕummān
Cānum šādef-i dilde itmişdür anı pinhān (Muhyî CDXC)

Deryā-yı nihān-ı ʕaşǵ ʕālemde ʕaceb ʕummān
Kim dūrri anuñ cānān ğavvāşı dil ile cān (Muhyî CDXCI)

2. 3. 2. 2. 9. Nazire Söylenen Şairin Adının Anılması

Nazire yazarının tanzir ettiği şiirin şairinin adını anması bir kural değildir. Ancak nazirelerde böyle bir uygulamanın olduğunu zaman zaman görmek mümkündür. Bu tür bir uygulama nazirelerin tespitinde çok büyük kolaylık sağlamaktadır. Eğer bu bir kural olsaydı hem nazire olup olmadığı konusunda şüpheyile karşılanan bir çok husus kendiliğinden ortadan kalkmış olacak hem de bütün şairlerin sanatlarının gelişim çizgisi, kimlerden ne kadar etkilendiği belirlenmiş olacaktı. Bu durum, belirsizliğin ortadan kalkması ve nazirelerin tespitinde de oldukça önemlidir. Muhyî, nazire yazdığı şairlerin adını şiir içerisinde sadece birkaç gazelinde anmıştır.

Bunlardan birisi Atâyî'ye söylediği nazirede yer almaktadır:

ʕAṭāyî'nüñ olupdur şeyhî **Muhyî**
Mürîd ideli ʕaşǵ anı Kemāl'e (G.DXLVII/9)

ʕAṭāyî rûhını şād itdi **Muhyî**
Şanasın sözleri aña ducādur (G.CCI/9)

Muhyî yem-i ʕaşǵ içre bir mähîye yudıldı
Unutdı iki kevni **Yûnus**-veş olur **hayrân** (Muhyî CDXC/9)

Muhyî mucārız **Ahmed** ü **Şeyhî** vü **Şâfi**'ye müdām
Baş egmeyüp birine dir *naḥnü ricālün hüm ricāl* (G.CDXIX/9)

İşidenler bu eşcārum benüm inşāf idüp dirler
Bunuñ her beyti **Şâfi** şiirine raċnā cevāb ancaǵ (G.CCCLXV/9)

Ehl-i şiir-i Rûm ile çün eyledüñ bahşi tamām
İdelüm şimden girü **Hassân** u **Selmân** ile bahş (G.CXIX/9)

2. 3. 3. Muhyî'nin Nazireciliğinin Farklı Yönleri

2. 3. 3. 1. Zemin Şiire Birden Fazla Nazire Söyleme

Örneklerine az rastlanan nazirecilikle ilgili bu uygulama Muhyî'nin nazireciliğinin en belirgin yönlerinden birini oluşturur. *Muhyî Divanı*'nda bununla ilgili sayısız örnek bulmak mümkündür. Şeyhî'nin:

*Hüsn h'ânı ni'cmetinden gün yüziñ açsa ni'kab
Sofrasında sebze degmez kûrş-ı mäh u âftâb* (Şeyhî, G.VI/1)²⁵⁰

matlalı gazeline aynı vezin ve kâfiyede 13 nazire söylemiştir (G.LXII-LXXIV). Bunlardan ilkinin matla beyti aşağıdadır:

Her gün âhum ebri sen mähâ olur günden hicâb
Tâ ki sâyeñ kimseye göstermeye hîç âftâb (Muhyî G.LXII/1)

Nevâyî'nin

*Bî-diling haylî rüsûlsin sin alargâ dil-rübâ
Yâ nebî rûhî fidâk ehlen ü sehlen merhabâ* (Nevayî, G.V/1)²⁵¹

matlalı gazeline 11 nazire (G.I-XII);

Ṭalcātuñ bayram günidür câşıka ey meh-liqâ
Anda ruhsâruñ şafaqlu şubhdur alnuñ d'uhâ (Muhyî, G.I/1)

Necatî'nin

*Göñlüme zülfün durur dām-ı belâ
Cānuma çeşmüñ durur cāyn-ı cānâ* (Necatî, G.XIII/1)²⁵²

matlalı gazeline 10 nazire (G.XXII-XXXI) söylemiştir:

Zülf ü ruhsâruñ senüñ ey dil-rübâ
cAşk odın ağzında dutar ejdehâ (Muhyî, G.XII/1)

Nazirecilik hakkında bilgi veren kaynaklardan bu konuya Eğirdirli Hacı Kemâl'in *Câmiü'n-nezâir*'i üzerine çalışma yapan Yasemin (Ertek) Morkoç

²⁵⁰ Halit Bıltekin, *Şeyhî Divanı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE Ankara 2003, s.110.

²⁵¹ Bilge (Özkan) Nalbant, *Ali Şir Nevayî, Nevâdirü'n-Nihâye, İnceleme, Metin, Dizin*, Basılmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2005, s. 23.

değirmiştir. “*Acaba bir şair başka bir şairin zemin şiirine birden fazla nazire yazmış mıdır?*” sorusuna *Câmiü’n-nezâir*’den hareketle Gamî adlı şairin, Dâ’î’nin bir şiirine aynı vezin, kâfiye ve redifte yazılmış ve mecmuada arka arkaya verilen iki ayrı naziresini örnek göstererek “*Bu durum, belki de şairin ilk yazdığı nazireyi beğenmeyip daha iyisini yazma isteğinden kaynaklanıyor olabilir.*” şeklinde bir yaklaşım getirmiştir.²⁵³ Ahmet Mermer tarafından yayımlanan XV. yüzyıla ait bilinmeyen bir nazire mecmuasında da bu uygulamanın bir zemin şiire iki nazire ve bir zemin şiire üç nazire söyleme biçimindeki örnekleri bulunmaktadır.²⁵⁴

Muhyî’deki bu uygulamayı Morkoç’un yaklaşımıyla açıklamak pek doğru olmaz. Çünkü bu durum *Divan*’da sadece birkaç nazireyle sınırlı değil aksine zemin şiirin bir nazire ile tanzir edildiği şiirlerin sayısı sınırlıdır.

Nazireciliği bir söz meydanı olarak gören şair, bir gazelinin bile şairlerin nazire isteğine yeteceğini diğer nazirelerinin *izhâr-ı kudret* olduğunu söyler. Bu ifade Muhyî’nin zemin şiire birden fazla nazire söylemesinin kendine göre bir izahıdır:

Egerçi bir gâzel eyler nazîre emrini itmâm
Velî bâķileri şiîr ehline izhâr-ı kudretdür (G.CLXXV/8)

Her ne kadar şair, bazı nazirelerinde şiiri ile övünüp meydan okusa da “ihtirâ”larla nazireler arasında görülen açık fark bir şiire neden birden fazla nazire söylediği konusunda bazı ipuçları vermektedir. Bu durumu, şairleri nazire yazmaya iten nedenlerden biri olan nazirenin sağladığı imkanlardan “hazır kalıplara sığınma” biçimindeki bir yaklaşımla açıklamak daha doğru olsa gerekir. Şairler, yeni bir redif ortaya koymak yerine hazır buldukları kâfiye ve redifler üzerinde bir şeyler söylemek isteğiyle bu tür yollara baş vurmuşlardır. Yukarıda değindiğimiz Âşık Çelebî’nin şairin nazireciliği ile ilgili söylediği “bir kâfiye ve redifte yedişer dokuzar beyit gazel söylerdi” ifadesi ile belki de bu duruma işaret edilmektedir.

Divan şiirinin klâsik yapısında esas olan “şekil”dir. Öyle ki temayı bile tanzim edenin şekil olduğunu söylemek mümkündür. A. Hamdi Tanpınar nazirecilik geleneğini ele alırken *Fakat nazireciliğin daha başka bir sebebi vardır. Bu şiir her*

²⁵² *Necatî Bey Divanı*, Haz. Ali Nihat Tarlan, MEB Yay. İstanbul 1963, s.152.

²⁵³ Yasemin(Ertek) Morkoç, *Eğirdirli Hacı Kemal’in Câmi’ün-nezâ’ir’i, (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir 2003, s.17.

²⁵⁴ Ahmet Mermer, “XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visalî’nin Bilinmeyen Şiirleri”, *Millî Folklor*, S.56, (Kış 2002, Prof. Dr. Umay Günay Armağanı), s.75-94.

şeyden evvel muayyen bir şeklin şiiriydi. Filhakika şiirde asıl temanın kâfiye ve redif olduğunu iddia etmek hiç de yanlış olmaz. Şairin ilhamını hemen tek başına bunlar ifade eder. demektedir. Bu gelenekte her yeni kâfiye ve redifi, “mana alemine açılmış bir yol”a benzeten Tanpınar, *İşte şiirin böyle sıkı sıkıya kâfiyeye bağlı bir şekil meselesi olması nazireciliği bir bünye zarureti haline getirecekti.*²⁵⁵ diyerek redif ve kâfiyenin nazirecilikteki önemine işaret etmiştir.

Yeni ve güzel bir zemin bulmak, yani cazip bir redif ortaya koyabilmek divan şairlerinin kudret ispatı bakımından oldukça önemli bir ölçüttü. Böyle bir başarıyı yakalayamayan şairler, başkaları tarafından ortaya konulmuş kafiye ve redifleri takip ederek onların şiirlerine benzer şiirler söyleme yolunu seçmişlerdi ki bu da nazire söylemenin önemli ve belirgin nedenlerindendir.

Bu nedenle yazılan nazirelerin psikolojik bir tarafı da vardır. Yeni söyleyişler yakalayamayan şairin önünde “sirkat” veya “selh” gibi ayıplara kaçmaktansa meşru ve geleneğe uygun olan “nazire” seçeneği vardı. Vezni kâfiyesi, teması ve hatta “ses”i önünde hazır duran şiirin bir benzerini yazmak çoğu şaire kolay gelmiş ve yeni bir kâfiye ve redifle şiir yazmak yerine nazireciliği yeğlemişlerdir. Burada büyüklüğü herkesçe kabul edilmiş bir şairin hazırladığı kalıplara sığınma psikolojisi vardır.²⁵⁶

Muhyî’nin ihtiraları (nazire olmayan şiirleri) ile nazireleri karşılaştırıldığında, redif kullanımının ihtiralarda daha az olduğu, redifli olanların bazılarında da yine nazire şiirlerin rediflerinin tercih edildiği görülmüştür. Yine ihtiralarda kullanılan rediflerin bir çoğununun harf veya eklerden oluşan redifler olduğu dikkati çekmektedir. Kâfiye konusunda da durum aynıdır. Kâfiye bulmanın zor olduğu ث , ح , د , ذ , خ , س , ض , ط , ظ , ع , غ , ف gibi harflerle de gazel söyleyen Muhyî’nin bu gazellerinin çoğunluğu naziredir.

Vezin kullanımı konusunda da Muhyî’nin ihtirâ şiirlerinde nazireleri kadar başarılı olduğu söylenemez.

İçerik açısından Muhyî’nin şiirlerini tanzir ettiği şairlerin şiirleri belirlemektedir. Yekâhenk gazellerinin çoğunluğu yine nazire olanlardır.

²⁵⁵ A.Hamdi Tanpınar, *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1976, s.20,21.

²⁵⁶ Köksal, 2003, s. 275.

Muhyî her ne kadar zemin şiire birden fazla nazire söylemesini bir “kudret izharı” olarak ifade etse de yapılan inceleme ve karşılaştırmalar sonucunda bu durumun nedenlerinden birinin “hazır kalıplara sığınma” olabileceğini söylemek yanlış olmaz.

2. 3. 3. 2. Zemin Şiire Farklı Dilde Nazire Söyleme

Âşık Çelebî “üç lügatda kaşâyid ü ferâyid ü muḳaṭṭacâtı vardır.”²⁵⁷ ifadesiyle Muhyî’nin üç dilde (Arapça, Farsça, Türkçe) şiir söylediğini belirtmiştir. Sehî ise onun İran şairlerinden Mollâ Camî ve Hoca Selmân (Savecî)’a nazireler söylediğinden ve bu nazirelerindeki başarısından övgüyle söz etmiştir: *Bu maṭṭlac Monlâ Câmî ḥazretlerinüñ şiîrine cevâb dinmişdür. Ve cinde’l-inşâf be-ğâyet güzel düşmüşdür. Buñâ dinilen ecvibede bu deñlü düşdügi maclûm degüldür...Ĥâce Selmân’uñ rahmetu’llâhi caleyh bir gâzeline cevâb diyüpdür. Ĥaḳ budur ki bunlar didügi maṭṭlac Ĥâce Selmân şiîrine ḥûb cevâb düşmüşdür.*²⁵⁸

Muhyî Divanı’nda Farsça ve Arapça söylenmiş nazirelerin yanında birde zemini Farsça olan şiirlere Türkçe ve Arapça nazireler, zemini Türkçe olan şiirlere Arapça nazireler söylenmiştir. Böyle bir nazirecilik anlayışından gerek Muhyî ile ilgili bilgi veren kaynaklar gerekse nazirecilik ile ilgili bilgi veren kaynaklar söz etmezler.

Muhyî Kemâl-i Hucendî’nin;

*Pîş-i rûy-ı tu mâhrâ çe vücûd
Ki ruḥ-ı tust mâ hüve’l-maḳşûd* (Kemâl, G.)²⁵⁹

(*Senin yüzün karşısında ayın vücudu nedir ki? Asıl arzu duyulan senin yanağındır.*)

²⁵⁷ Âşık Çelebî, 1971, 119a.

²⁵⁸ Sehî, 1978, s.130, 355.

²⁵⁹ *Divan-ı Kemâlü’l-dîn Mes’ûd Hucendî, (be-Tashh ve İhtimam Azîz-i Devletabâdî), İntişarat-ı Kitâb-fürûşî, Tahran 1337, s.129.*

matlalı Farsça gazeline aynı vezin ve kafiyede 4 adet Türkçe nazire söylemiştir. Bu nazirelerin matla beyitleri şöyledir:

Ruĥların görme dîdeden maĥsûd
Mihr ile mâha bakmadan yok sûd (Muhyî, G.CXLVII/1)

Dil idüp hüsni Kaâbesine vürûd
Şükr için her taraftan itdi sücûd (Muhyî, G.CXLVIII/1)

Lebi vü hâl ü haṭṭ-ı kând-âlûd
Sükkerî misklü cevâriş-i cûd (Muhyî, G.CXLIX/1)

Yine çaşķ urdı cāna vü dile od
Oldı dürlü hevâlar ol oda dûd (Muhyî, G.CL/1)

Muhyî, Camî'nin;

Bāde šāf u muhtesib bā-bāde nūṣān der-muṣāf
Yā ğiyāse'-l- müsteġisîn neccenā mimmen nehāf
(Camî DXX/1) ²⁶⁰

(Saf şarap gösterişli zahitlik tasasından iyidir. Getir şarabı, insaf ibadetin de üstündedir.)

matlalı gazelinin aynı kâfiye ve vezinde 1 Farsça ve 3 Türkçe gazel ile tanzir etmiştir. Bu nazirelerin matlaları aşağıdadır:

Bā recā vü ḥavf kerdem Kaâbe-i kūyeş ṭavāf
Rabbenā haḫḫiḫ recānā neccinā mimmen nahāf
(Muhyî, G.CCCLVI/1)

(Senin Kabe gibi olan mahallenin etrafında ümit ve korku ile dolanıyorum.
“Ey rabbimiz bizi korktuğumuzdan korusun, itsediğimize eriştir”.)

Mihr ü mâha Kaâbe-i kūyî anuñ dāyım muṭāf
Rûz u şeb eylerler anı çaşķ u şevķ ile ṭavāf (Muhyî, G.CCCLVI/1)

Kaâbe-i kūyına varup cān u dil idüp ṭavāf
Dil ṭavaf üzre ḫalup cān itdi anda ićtikāf (Muhyî, G.CCCLVII/1)

Hācet erbābına der-gāhı harīmīdür muṭāf
Niçe biñ hācet revā eyler aña her bir ṭavāf (Muhyî, G.CCCLVIII/1)

Yine Camî'nin;

Guftem be-âzâm-i tövbe nihem cām-ı mey zi-kef
Muṭrib zed in terāne ki mey nūṣ lā-tahāf (Camî, G.CCLXXXVII/1) ²⁶¹

²⁶⁰ Camî, 1999, s.526.

(Tevbeye azmedip şarap kadehini elimden bırakayım dediğimde şarkıcı şu şarkıyı söyledi: “Şarap iç korkma”.)

matlalı Farsça gazelini 1 Arapça gazel ve 1 Farsça-Arapça mülemma kaside ile tanzir etmiştir:

Herveltü nahve bâbıke min keşreti’ş-şacaf
Şevkan ilâ cenâbıke yâ vâliye’n-Necef (Muhyî, G.CCCLIV/1)

(Ey Necef valisi zatınıza duyduğum aşırı sevgiden ve özlemimden dolayı hızla kapınıza geldim.)

İşket merâ zi-Rûm keşîd ey şeh-i Necef
Şevkat qarâr u şabr merâ kerd ber-şaraf (Muhyî, K.V/1)

(Ey Necef şahı senin aşkın beni Rum (Anadolu)’dan çekti. Senin şevkin kararımı ve sabrımı (irademi) elimden aldı.)

Nevayî’nin;

Sin lebing şorğan sayı min şan yutar min ey habîb
Sin mey içkil manga hûn-ı ciger bolmuş naşîb (Nevayî)²⁶²

matlalı Türkçe gazeline aynı vezin ve kâfiyede 6 Türkçe ve 1 de Arapça nazire söylemiştir. Arapça nazirenin matla’ı şöyledir:

Hüsnüke ebşar ile’l-mirçâti unşur yâ habîb
Lâkinü’ş-şarğa lenâ enlâ tekünenne’r-raķîb (Muhyî, G.LXXV/1)

(Ey sevgili bir bak senin güzelliğin aynaya daha layıktır, ama bir şartımız var bize rakib olma.)

Şeyhî’nin;

Eyyühe ’s-sâķî bi-keçsâti’l-müdâm
Tâbe işî fe’şķinî riķca’l-ğulâm (Şeyhî, G.CXXII/1)

(Ey saki şarap sun, hayatım hoş artık bana tadında şarap sun)

matlalı Arapça-Farsça-Türkçe mülemma gazeline aynı vezin ve kâfiyede Arapça nazire söylemiştir:

Eyyühe’-s-sâķî edir keçsi’l-müdâm

²⁶¹ Camî, 1999, s.525.

²⁶² Mehmet Metin Karaörs, *Ali Şir Neyâyî, Nevâdirü’ş-Şebâb, Metin, Dil İncelemesi*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 1985, s.439

Kerreme'l-âyyâşü bi's-sekri'l-müdâm (Muhyî, G.CDXLV/1)

(Ey saki şarap sun, aşk sarhoşuna ancak şarap sarhoşluğu ikram edilir.)

Yukarıda örneklerini verdiğimiz zemin şiire farklı dilde nazire söylenmesi hemen ilk bakışta bu şiirler arasında tercüme ilişkisinin olabileceğini düşündürmektedir; ancak çoğunlukla tercümenin farklı bir dilden ana dile yapılan bir aktarma olduğu hatırlanırsa yukarıdaki örneklerin buna uymadığı görülecektir. Çünkü Muhyî sadece Arapça ve Farsça şiirlere Türkçe nazire söylemekle kalmamış yer yer Türkçe ve Farsça şiirlere Arapça nazire söylemiştir. Bu durum hemen mesnevîlerdeki benzer bir biçimde “aynı konunun aynı kalıplarda fakat farklı bir dilde yeniden söylenmesi”ni akla getirmektedir. Agâh Sırrı Levend mesnevîlerle ilgili görüşünü *Farsça'dan çevrilen eserleri Batı'daki anlamıyla 'tercüme' saymak asla doğru değildir. Bu eserlerde öyle parçalar vardır ki ilk müellifin eserinden daha yüksek bir sanat değeri taşır. Şairler ele aldıkları konuları yeniden işlemişler ve eserlerine alçak gönüllülükle ilk müellifin eserinin adını vermişlerdir.* şeklinde ifade ettikten sonra gazellerle ilgili olarak da “nazire ve cevap terimleri için de aynı şeyler söylenebilir. İslâmî Edebiyatta bir şair başka bir şairin gazeline nazireler söyler. Burada şairin aldığı yalnız vezin ve kâfiyedir.”²⁶³

Zemin şiirle farklı dilde söylenen nazirelere tercüme ilişkisi yerine aynı kültür dairesi içerisinde olan edebiyatların aralarında olan etkileşim açısından bakmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Günümüzde karşılaştırmalı edebiyat bilimi uzmanları taklit, etki, özgünlük ve metinler arasılık gibi konularda çok hoşgörülü bir tutum içerisindeyler. Onların ifadelerine göre uluslar arasındaki etkileşim, meselâ Avrupa’da Alman, Fransız, İngiliz ve diğer edebiyatların kendi aralarındaki yoğun alış-verişleri doğal bir durumdur.²⁶⁴

Konuya dil açısından farklı bir bakış açısı getiren Walter G. Andrews görüşlerini Osmanlı edebiyat dilinin gelişimini göz önünde bulundurarak Arap ve Fars’ın kullandığı vezin ve kalıp ifadeleri kullanmanın onun doğasında olduğunu söyler. Farsça ve Arapça ile paylaştığı kelime hazinesini onun kendi hazinesi olarak

²⁶³ Agâh Sırrı Levend, *Ali Şir Nevayî, Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, C.I, TDK Yay., Ankara 1965, s.82.

²⁶⁴ Adnan Karaismailoğlu, “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Açısından Klâsik Türk Edebiyatı ile İran Edebiyatı”, *Bilig* 2002, S.23, s.141-155.

değerlendirir ve başka bir yerden ödünç alınmadığını belirttikten sonra çoğunlukla üç dilde şiir söyleyen Osmanlı şairi için tercüme işinin basit kaldığını söylemektedir.²⁶⁵ Kendisini Arap ve Fars ile aynı kültür çerçevesi içerisinde gören Osmanlı şairi bu dillerde yazılanı da kendi parçası olarak görmekte ve beğendiği bir Farsça veya Arapça şiiri zemin olarak alıp bunlara rahatlıkla Türkçe nazire söylemekte, bazen de Türkçe şiire Arapça nazire söylemektedir.

2. 3. 3. 3. Nazirelerin Başlıkları

Muhyî'nin nazireciliğinin diğer bir yönü de nazirelerini kime söylediğini başlıklarda açıkça belirtmesidir. Nazirelerin tespit ve değerlendirilmesi açısından oldukça önemli olan bu uygulama nazirecilikte bir kural değildir. Bu yönüyle nazire mecmualarının tertibini andıran divanda nazireler için “Naẓīre-i Ahmed Paşa”, “Naẓīre-i Şeyhî”, “Naẓīre-i Şeyh Câmî” gibi başlıklar kullanılmış, zemin şiire birden fazla nazire söylendiğinde ise “Naẓīre-i Diğer” veya “Diğer” şeklinde başlıklar kullanılmıştır. Nazire olmayan şiirlerde ise “İhtirâc” başlığı kullanılmıştır.

Benzer bir uygulama da nazire söylenen şairin adını şiir içinde (genellikle sonunda) anmaktır. Birkaç istisna dışında Muhyî'de bu uygulamaya pek yer verilmemiştir.

Muhyî'nin nazirelerine koyduğu bu başlıklar, eski şiir geleneği içerisinde nazireciliğin ne kadar meşru bir yol olduğunu göstermesi bakımından da önemli sayılır.

²⁶⁵ Walter G. Andrews, “Starting Over Again: Some Suggestions For Rethinking Otoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission”, Sept 1996 draft, s.18.

3. MUHYÎ DİVANÎ'NDA BİÇİM VE İÇERİK

3. 1. Nazım Biçimleri

3. 1. 1. Kasideler

3. 1. 1. 1. Biçim

Muhyî Divan'ında kaside nazım biçimiyle yazılmış toplam 10 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 4'ü *Divan*'ın başında, diğerleri ise kafiyelerinin son harfine göre ilgili bölümlerdedir. Kasidelerden 8'i Türkçe, 1'i Arapça ve 1'i de Farsça'dır. Bu 10 kasideden 1'i Molla Camî'ye (Farsça) ve 1'i de Şeyhî'ye naziredir. Kasidelerden 6'sı Hz. Peygamber'e, 1 tanesi de Hz. Ali'ye söylenmiş *na't*tir. Diğer kasidelerden 1'i öğüt içerikli, 1'i *dibace* ve 1'i de *hatime* niteliğindedir.

Muhyî'nin kasidelerinin beyit sayısı 13 ile 50 beyit arasında değişmektedir. Bu kasidelerin beyit sayısı sırasıyla şöyledir: K.I/13, K.II/33, K.III/50, K.IV/47, K.V/19, K.VI/27, K.VII/17, K.VIII/17, K. IX/25, K.X/13. Kasidelerin toplam beyit sayısı 261'dir. Beyit sayısı bakımından en uzun kaside 50 beyitlik *na't*tir (K.III). Beyit sayısı en az olan kaside ise biri *dibace* biri *hatime* özelliği gösteren 13 beyitlik iki kasidedir (K.I, X).

Muhyî'nin Kasidelerinin 3'ünde başlık bulunmaktadır. Bunlardan 1'i Arapça-Farsça, 2'si Farsça'dır. "Kaşîde-i ʿArabiyye fî-Medh-i Seyyidi'l-Enbiyâ ve ʿAd ʿUrîzat ʿAlâ Hazretihi'l-ʿAliyye ve ʿKuriçet fî'l-Hücreti's-Şerîfeti ʿKuddâme'r-Ruhâm"(K.II), "Kaşîde-i Diğer der-medh-i Server-i Enbiyâ-yı Kirâm ʿAleyhimü's-Selâm"(K.III), Kaşîde-i Diğer ki Güfte-Şud Ender-Sefer ü Ziyâret-i Seyyidi'l-Enâm ʿAleyhi Efzâlü's-Şâlâti ve's-Selâm (K.IV) gibi başlıkları vardır. Diğer 6 kasidenin ise başlığı yoktur.

Kasidede mehdiye dışında değişik konuların işlendiği, bir kimseyi övme amacı gütmeyen ancak beyit sayısı ve kâfiye düzeni bakımından kasideye benzeyen şiirler de vardır. Bunlar divanlarda kasideler arasında yer almıştır. Bu tür kasidelerde nesib,

methiye, fahriye gibi diğer kısımlar yoktur. Bunlar daha çok bir mesneviyi andırır biçimde herhangi bir konuyu anlatmada araç olarak kullanılmıştır.²⁶⁶

Bu türden *Muhyî Divanı*'nda 3 kaside vardır. Bunlardan 1'i Divan'ın başında yer alan 13 beyitlik *dibace* özelliği gösteren kasidedir. 1'i de yine 13 beyitten oluşan divanın sonundaki *hatime* niteliği taşıyan kasidedir. Bu kasidelerde her ne kadar bazı bölümler bulunsun da alışılmışın dışında bir konu işlenmiştir.²⁶⁷ 3. kaside ise Şeyhî'nin "mev'ize" başlıklı kasidesine nazire olarak söylenen *öğüt* içerikli kasidedir. Bu kasidede şair doğrudan konuya girmiş ve kaside boyunca aynı konuyu işlemiştir. Muhyî'nin diğer kasideleri ise *na't*tir. Bunlarda da bir kasidede bulunması gereken bölümlerin hepsi bulunmaz.

3. 1. 1. 2. İçerik

3. 1. 1. 2. 1. Dibace

Divan'ın başında yer alan 13 beyitlik bu şiir, biçimsel özellikleri açısından kaside özellikleri göstermektedir. Her ne kadar ideal bir kasidede bulunması gereken beyit sayısını içermese de belirli bir konuyu işlemesi ve bölümlemeleri bakımından kaside özellikleri taşımaktadır. İçerik açısından ise manzum bir *dibace* olan bu kaside, divan *dibacelerinde* bulunan genel kompozisyon yapısı ve içeriği ile de uygunluk göstermektedir.²⁶⁸ Kaside, *besmele* ve *hamdele* ile başlayıp Hz. Peygamber'e *salat*dan sonra şairin kendisini mana avcısı olarak değerlendirip şiirleri ve divanı ile öğündüğü *fahriye* ile devam etmekte *dua* ile bitmektedir.

Muhyî'den başka divanlarına manzum *dibace* ile başlayan şairlerin olduğu bilinmektedir. **Ahmed Paşa (öl. 902/1497), Hüsnî (öl. 1263/1846) ve Ferdî (öl.1274/1857)** isimli şairler bunların bilinenleridir.²⁶⁹

Gösterdiği özellikler açısından değişik olan bu kasidenin tamamı aşağıda verilmiştir:

²⁶⁶ Ö. Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", *TDVİA*, İstanbul 1994, C. IX, s.407.

²⁶⁷ Konuyla ilgili Bkz. Bilal Çakıcı, *Fadâî Divanı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.

²⁶⁸ Tahir Üzgör, *Türkçe Divan Dibaceleri*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1990, s.10.

²⁶⁹ Üzgör, 1990, s.10.

(K.I/1-13)

Şalındukda maćānī şaydına şeh-bāz-ı dil her gāh
Gerek bir bāli *b'ismi'llāh* ola bir bāli *hamdu'llāh*

Daĥı reh-ber gerek aña şalāt-ı seyyid-i kevneyn
Ki ol maćnālaruñ şahrālarında olmaya güm-rāh

Kaçan kim olsalar bunlar aña bāl ü per ü reh-ber
Aña Ĥağ'dan cínāyetler ümīd ol kim ola hem-rāh

Dilüm şeh-bāzı uşbu cümleye oldı muvaffağ çün
İder her dürlü çok raćnā maćānī şaydını her gāh

Dem-ā-dem eglesem şayd-ı maćānīyle dilüm tañ mı
Şeh-i çaşkum dilini şayd ile egler hemīşe şāh

Dilini eglemez şayd-ı vuĥuş ol ehl-i çaşkuñ kim
Dilini egleye şayd-ı maćānī itmek ile gāh

Yed-i tülā-yı fikrümle elüme girdi çok maćnī
Ki añlardan yed-i fikriyidi fażl ehlinüñ kütāh

Bulup durur niçe maćnā-yı ĥāşşa tabc-ı reh-vārum
Ki anuñ birine bir tabc hergiz bulmamışdı rāh

Nice gül gibi rengin lafz ile ĥoş-bū maćānīyi
Edā itdüm benüm dīvānum oldı gül-sitān nā-gāh

Degüldür gülleri anuñ bu dünyā gül-şeni gibi
Hem-ān bir niçe günlük açılur her gün geh ü bī-gāh

Anuñ her bir güli cuşşāka būy-ı çaşk virmekde
Aña olur dimāğ-ı cānı her çaşk ehlinüñ āgāh

Dinüpdür Muĥyī'nüñ her şicri çünkim eşk ü āh ile
Kim okursa ağa çeşminden anuñ eşk ü ide āh

Çün istimdādumuz Ĥağ ĥazretindendür kamu işde
Diyelüm başladukda şiçre de çaşk ile yā Allāh

3. 1. 1. 2. 2. Na'tler

Muhyî'nin 9 kasidesinden 7'si *na't* türündedir. Bunlardan 6'sı Hz. Peygamber (K.II,III,IV,VI,VII,VIII), biri de Hz. Ali için söylenmiştir (K.V).

Görüldüğü gibi şairin kasidelerinin içerisinde Hz. Peygamber için söylenen *na't*lerin özel bir yeri vardır. Divanda *na't*lerden başka *medhiye* türünde kaside bulunmamaktadır.

“Şairlerimizi asırlarca *na't* vadisine sevk eden amillerin başında hiç şüphesiz ki Hz. Peygamber'in Habibullah oluşu ve bizzat Cenâb-ı Hakkın dilinden övülmesi gelmektedir.”²⁷⁰ Muhyî, Allah'ın sevgilisi olan olan Peygamber'i sevmekteki aczini dile getirir:

Haddüm degül egerçi ki saña şalât idem
Ta'c'zîm idüp şalât ider iken saña Ĥudâ (K.III/49)

Çün Ĥudâ maĥbûbısın sevmek seni terk-i edeb
Ĥüsn-i ĥalk ü ĥüsn-i ĥulkuñ cözr-ĥ'âh olsun baña (K.IV/18)

Muhyî, Hz. Peygamber'in *na't*iyle sözlerinin değer kazanmasını bir övünç sebebi yapar ve *na't*lerini *şairlerin övüncü* ve *divanların süsü* olarak görür. Değerli *incilere* benzettiği *na't*lerinin yanında diğer şairlerinin *sıradan boncuklar* olduğunu ifadeder. *Na't*leri olmadan *şiiir ile ömrünü boşa geçirdiğini* ifade ederek, *na't*lerinin *kalan bütün şiiirlerinin günahlarına kefare*t olmasını diler:

(K.IV/43-46)

Žayîc itdün şi'c ile cömri velî naẓm eyledün
Sen şehün güşına lâyıķ çok dūr-i medĥ ü senâ

Mefĥaridür ehl-i şi'c rūñ zeynidür dīvānlaruñ
Na'c u medĥisin resül-i Ĥaķķ'uñ ey ĥayrū'l-verâ

Var ümîdüm ki senün medĥüñde eşcārüm benüm
Bâķî-i eşcārımuñ cürmine keffâret ola

Ol mübârek dūrleruñ yümniyle anlarla bile
Uşbu boncuqlarda cevherler yirine şatıla

Muhyî'ye göre *na't* olmadan divanındaki diğer şiiirlerinin bir anlam ifade etmediği, divan tertip etmesinin bir anlamının olmadığı anlaşılmaktadır. Şairin,

²⁷⁰ Emine Yeniterzi, *Divan Şiiirinde Na't*, TDV Yay., Ankara 1993, s.38.

“zāyic itdüñ şiır ile cömri”, “bāķī-i eşcārımuñ cürmine keffāret” gibi ifadelerinden bu kasideleri diğer bir çok şiirinden sonra yazdığı söylenebilir.

Na'tlerde konu gereği İslâm kültüründe yer alan Arapça ve Farsça kelime ve tabirlerin yer alması doğaldır. Muhyî na'tlerinde bunların yanısıra Arapça, Farsça beyit ve mısralara yer vermektedir. Bunlar çoğunlukla na'tlerin hitap kısmında yer almaktadır. Şair, na'tlerde Arapça ve Farsça beyit ve mısraların dışında sade bir dil ve söyleyişten yana olmuştur.

Muhyî'nin Hz. Peygamber için söylediği na'tlerde ayet ve hadislerin orijinal diliyle verildiği *lafzen* veya tercüme yoluyla verildiği *manen* iktibasların yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında Hz. Peygamber'in mucizeleri, isim ve sıfatları, bedenî özellikleri ve güzelliği, ahlâkî özellikleri, şefaati gibi konular da işlenmiştir.

Muhyî'nin *na't*lerinde ayetlerin kısmen verildiği bazı iktibaslara yer verilmektedir. Bunlar: ***illā rāhmeten li'l-ċālemīn***²⁷¹ (K.VI/25), ***ve leylün izā secā***²⁷² (K.III/14) şeklindedir.

Eş-şudğu fî-nehāri şabīhu cemālihi
Ġaymün izā ċalāhu ve leylün izā secā (K.III/14)

Muhyî zenbüñ yirler ü gökler kıdarsa ğam yime
Muştafā mā cāċe illā rāhmeten li'l-ċālemīn (K.VI/25)

Muhyî bir *na't*inde peygamberin “**fakirlik övüncümdür**” anlamındaki hadisi Farsça bir beyitte şöyle işlemiştir:

Şāh-ı dü-kevn būde vü fahreş be-faķr būd
Būdeş be-faķr şabr bih ez-şükr bā-ġınā (K.III/21)

Na'tlerde Hz. Peygamberin mucizeleri bazı beyitlerde genel olarak ele alınmış onun mucizelerinin “güneş gibi açık” olduğu belirtilmiştir:

Gün gibi zāhir iken muċcizesi ehl-i ċinād
Balçık ile şıvamaķ ċaşdın iderler güneşi (K.VIII/6)

Hz. Peygamberin diğer peygamberlerden üstün olduğu, onların ayrı ayrı sahip olduğu mucizelerin hepsine birden sahip olduğu dile getirilmiştir:

Her bir nebīde var idi bir dürlü muċcize

²⁷¹ Kur'ân, Enbiyâ (21) /107.

²⁷² Kur'ân, Duhâ (93) /2.

Envāc-ı muccizātı kamu virdi Hāk saña (K.III/30)

Hız. Peygamber'in doğduğu gece İran'da Kisra Sarayı sarsılmış sarayın 14 yüksek sütunu yıkılmıştır. Aynı gece İran'da Mecûsîlerin bin seneden beri yanan kutsal ateşleri sönmüştür.²⁷³ Şair Hz. Peygamber'in güzelliğini anlatılırken Kisra Sarayının kemerlerinin onun kaşlarının güzelliği karşısında utancından yıkıldığını, Mecûsî ateşinin ise onun su gibi temiz yanağının etkisiyle söndüğünü hüsn-i talil ile anlatmıştır:

Ṭāk-ı Kisrî yi şikest eyledi hacletle hem-ân
 Âleme carz-ı cemâl eylediği gibi kaşı (K.VII/3)

Ârız-ı âb-ı tühür ile söyündi fi'l-hâl
Âteş-i Fars ki biñ yıld-ı yanardı ulaş-ı (K.VII/4)

Hız. Peygamber'in en büyük mucizesi Kur'ân'dır. Bu aynı zamanda onun diğer peygamberlerden üstün oluşunun da bir göstergesidir:

Enbiyânuñ şâhısın yok kimsede saña nizâc
 Çün saña tevķic-i şâhî oldı *Kurcân-ı mübîn* (K.VI/3)

Ayın ikiye bölünmesi mucizesi Mekkelilerin Hz. Pegamber'den bir mucize istemeleri üzerine ortaya çıkmış, peygamber parmağıyla ayı işaret ederek iki parçaya bölmüştür.²⁷⁴ *Kur'ân*'da Kamer Suresi'nin ilk ayetiyle de belirtilen bu olayı şair peygamberin güzelliği ile ilgili benzetmelerde kullanmıştır. Yanaklarını güneşe ve iki kaşını da ikiye bölünmüş aya benzetmiştir:

Ruĥlaruñdur şakķ-ı şems ü kaşlaruñ *şakķ-ı kamer*
 Mażhar-ı iccâz-ı hüsnî *vechûke li'n-nâżırîn* (K.VI/10)

Ruĥlaruñla kaşlaruñla âsmân-ı hüsnîde
İnşikāk-ı mihr ü meh var dāyim ey mucciz-nümā (K.IV/10)

Hız. Peygamber'in parmaklarında su akıtması, Hudeybiye barışında ashabın susuzluk sebebiyle büyük sıkıntıya düştüğü zaman gösterilen mucizedir. Peygamber, bir tulumun içindeki az miktardaki suya elini daldırmış, daha sonra parmaklarından

²⁷³ Yeniterzi, 1993, s.286.

²⁷⁴ Yeniterzi, 1993, s.290.

akan su ile sayısı bin beş yüzü bulan ashab abdest almış ve kana kana su içmiştir.²⁷⁵ Şair onun ihsan ve cömertliğini dile getirirken bu olaya telmihte bulunmuştur:

İhsân u cûda menba'colupdur iki elüñ
Her birinüñ her uşbu'ı bir lûle-i ça'fâ (K.III/38)

Hz. Peygamber'in gölgesinin olmaması mucizesinden bedeni özellikleri ve güzelliği anlatılırken yararlanılmıştır. O güzellik güneşidir gölgesinin olmamasına şaşılmaz. Eğer onun gölgesi yer yüzüne düşseydi toprağı kimya, zerrecikleri de gözlere sürme olurdu:

Olmazsa sâyesi n'ola hürşîd-i hüsndür
Hürşîd iken olupdur özi sâye-i Ĥudâ (K.III/9)

Sâyeñ ile ger şeref bulmuş olaydı yir yüzi
Kîmyâ olaydı hâki vü gubârı tûtiyâ (K.IV/13)

O'nun dine davetine taşların bile şehadet ederek imana gelmesini şair şöyle dile getirir:

Taşluğunça taş saña îmân getürdi söyledi
Saña îmân itmeyen bağı taş olsa taş revâ (K.IV/21)

Şairleri na't yazmaya yönelten en önemli sebeplerden biri şüphesiz Hz. Peygamber'in şefaatinin talep etmektir. Muhyî de *na't*lerinde samimi bir dille onu övmüş, günahkarlığını dile getirmiş ve şefâatini talep etmiştir:

Hâk saña virdi şefâcat ni'cmetin kim idesin
Müznibîñe zenbine göre anı bahş u ça'fâ (K.IV/34)

Yok yüzüm senden şefâcat ummağa ey kân-ı luţf
Mażhar olmağa kemâl ü luţfuna kıaldum hemîn (K.VI/17)

Kesmezem senden şefâcat ummamı çok cürm ile
Saña çaşşum cân u dildendür çü ĥayrû 'ş-şâfi'cîn (K.VI/118)

Muhyî Hz. Peygamber'in çeşitli vasıflarının yanında ahlakî güzelliğini ve yüz güzelliğini de dile getirerek güzel ahlak üzerine yaratıldığını belirtmiştir. O'nun güzelliği çeşitli yönleriyle ele alınmış ve Allah'ın güzelliğinin bir yansıması olarak düşünülmüştür:

Żātuñda ĥüsn-i ĥalk ile cem' oldı ĥüsn-i ĥulk

²⁷⁵ Yeniterzi, 1993, s.293.

Mahbûb olursa dillere vü cānlara revā (K.III/6)

Hüsnini Hazret-i Haḳ ḥalḳına izhār itdi
Tālâtında o mehûñ şûret idüp göz ü ḳaşı (K.VIII/3)

Muhyî'nin na'tlerinde Hz. Peygamber ile ilgili olarak *Mustafâ, Resûl-i Hak, Habîb, Mahbûb-ı Hudâ, Muallim, Sultân-ı Enbiyâ, Hâtem-i Nübüvvet, Sâhib-i Livâ, Şâh-ı Nübüvvet, Bedr-i Dücâ Nûr-ı Hudâ, , Hayrî'l-Verâ, Şâh-ı Şefî', Hidayet Güneşi, Kureşî, Şems-i Kureşî, Emîn-i Vahy, Muktedâ-yı Mürselîn, Mürsel Rahmet* gibi isim ve sıfatlara yer verilmiştir.

Çün seni Haḳ cümle-i ḥalḳından itdi istsîfâ
Yaraşur k'ola senüñ nām-ı şerîfüñ Muştafâ (K.IV/2)

Hız. Ali için söylenmiş bir *na't* (K.V) olan bu kaside *Divan*'da *harfî'l-fâ* bölümünde yer almaktadır. 19 beyitten oluşan bu kaside Şeyh Camî'nin bir şiirine naziredir. Her iki beyitten birinin bir dizesinin Arapça bir dizesinin Farsça olmasıyla Farsça-Arapça *mülemma* bir özellik gösterir. *Kasidede* şair, Hız. Ali'yi *şeh-i Necef* olarak nitelemekte ona duyduğu samimi hisleri dile getirmektedir. Ayrıca onun kabrini, yaşadığı coğrafyayı ve çeşitli özelliklerini de bu kasidede işlemektedir.

İşkî merâ zi-Rûm keşîd ey *şeh-i Necef*
Şevket ḳarâr u şabr-ı merâ kerd ber-ṭarâf (K.V/1)

(Ey Necef şahı senin aşkın beni Rum (Anadolu)'dan çekti. Senin şevkin kararımı ve sabrımı (irademi) elimden aldı.)

Kenz-i mezâr-ı tu şude pinhân zi-çeşm-i bed
El-câhilûne ḳad ğafelû men câref câref (K.V/10)

(Senin hazine hükmünde olan mezarın kötü gözlerden gizlenmiştir. Cahiller ondan gafildirler. Onu bilen bilir.

Pür-nûr geşt çeşm ü dilem bâ ziyâretet
Hâyfâ ki cômre refte be-żulmet şude telef (K.V/11)

(Seni ziyaret etmekle gözüm ve gönlüm nurla doldu, ne yazık ki ömrüm karanlık içinde telef oldu gitti.)

3. 1. 1. 2. 3. Mev'ize

Divan'da “ḥarfî'l-yâc” bölümünde yer alan 25 beyitlik bu kaside Şeyhî'nin aynı vezin, kafiye ve içerikteki kasidesine naziredir. Şeyhî'de asıl konunun işlendiği

24. beyitten sonra *na't*, *arz-ı hâl* ve *dua* niteliği taşıyan 10 beyit daha vardır.²⁷⁶ *Dünyanın geçiciliği* ve *feleğe sitem* konularını işleyen kasidede doğrudan konuya girilerek kaside boyunca aynı konu işlenmiştir. Herhangi bir didaktik konuyu anlatmada araç olarak kullanılan bu tür kasidelerin divanlarda yer aldığını daha önce belirtmiştik.²⁷⁷

İçerik olarak kasidede şair, dünyanın geçiciliği, akıllı olanın bu dünyaya bağlanmayacağı üzerinde durmuştur. Kasidenin matla ve makta beyitleri şu şekildedir:

Çün oldı ʿâdem dehr binâsınuñ esâsı
Bu dâr-ı fenânuñ nicesi ola beķâsı (K.IX/1)

Maħbûsdur ol bûlbûl u tûfî bu cihânda
Dâm oldı zemîni vü ķafes oldı semâsı (K.IX/25)

Bu dünyanın “insan öğüten bir değirmen” olduğu, gıdasının “ölü eti yemek” olduğu dile getirilir:

Döndükçe nüh eflâki benî Âdem’i her gün
Dâne idüp öğütmede her biri recâsı (K.IX/4)

Arzı ne ʿaceb çok yiyici doymaz imiş
Her dem niçe biñ mürdelerüñ laħmi ğıdâsı (K.IX/5)

Muhyî bir gurbet yeri olan bu dünyanın her lezzetinde bir elem, her sevincinde bin keder olduğunu, sultanları esir dilencileri hür ettiğini, alçaklara tiryak bilginlere zehir sunduğunu, bu ihtiyaç evinde hırs ile fakirlik kanaatle zenginlik olacağını kasidenin çeşitli beyitlerinde dile getirmiştir:

Yok sūd kemâl ehline dünyâ-yı denîden
Dânâlaradur cevri edânîye vefâsı (K.IX/23)

Ġurbet yiridür Muħyî’ye dünyâ degül anda
Çün cân u dili bûlbûl ü tûfîsi yuvası (K.IX/24)

²⁷⁶ *Şeyhî Divanı*, Haz. Mustafa İsen-Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ankara 1990, s.42; Halit Biltekin, *Şeyhî Divanı, İnceleme, Tenkitli Metin, Dizin*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2003, s.28.

²⁷⁷ Akün, 1994, C.IX, s. 408.

3.1.1.2.4. Hatime

Divan'ın son şiiri olan bu kaside de *dibace* gibi 13 beyitten oluşmakta ve manzum bir *hatime* niteliği taşımaktadır. Kasidede dikkati çeken bir özellik şairin mahlasını ilk beyitte “Fenârî” nisbesiyle birlikte kullanmasıdır. Bu durum şairin diğer şiirlerinin hiç birinde karşılaşmadığımız bir uygulamadır. Şairin, divanını böyle manzum bir hatime ile bitirmesine ve nisbesini kullanmasına kendisini “Muhyî” mahlaslı diğer şairlerden ayırmak olduğu gerekçe gösterilebilir.

Kasidenin ilk sekiz beyti *fahriye*dir (K.X/1-8) Bu bölümde şair divanından ve şiirlerinden söz ederek övünür. Şiirlerini *dürr-i şâh-vâr*, *şicr-i âbdâr*, *hûb-edâ*, *mancâ-yı laţîf*, *hayâl-i hâs* gibi sıfatlarla niteleyen şair, divanının gizli işaretlerle (*rumûz*) dolu olduğunu kim ki fal açmak (*tefeccül*) için divanına baksa istediğini bulacağını söyler. Kalan beş beyit ise kasidenin *dua* bölümünü oluturur (K.X/9-13). Burada şair Allah'a *hamd*, Peygambere *salâtdan* sonra şiirlerini okuyanlardan *dua* ve *Fatiha* isteğinde bulunarak kasideyi bitirir.

Kasidenin tamamı aşağıda verilmiştir:

(K.X/1-13)
Cemc eyledi Muhyî-i Fenârî
Niçe dür şicr-i şâh-vârı

Cân riştesine idüp anı nażm
Dîvân idüp oldu yâdgârı

Her beyti hayâl-i hâşiyile
Dîvânına virdi ictibârı

Mañnâ-yı laţîf ü hûb edâdan
Bir lafzı degül berî vü cârî

Yakmağda kerâmetiyle çaşkuñ
Âteşlere şicr-i âb-dârı

Kimüñ ki tefeccül içün ola
Dîvân-ı laţîfüm ihtiyârı

Ol olısar andağı rumûzuñ
Her hâline göre hişşe-dârı

ćAllâm-ı guyûbdan recâm ol
Kim ola lisân-ı gayb-vârı

Söz evveliyile āhîrinde
Hamd ile şalât de'eb-i cārî

Feyyāz-ı ma'cânî Rabb'e olsun
Hamdũñ dil ü cān ile hezārî

Çokluğ şalevāt o Hağ Resûl'e
Kim faẓl şicārî vü dîşārî

Luṭf idüp unutmaya du'âdan
Eşcārımı kim ki ola qārî

Bir fātiha ide baña ihsân
Bārî diye rahmet ide Bārî

3.1.2. Gazeller

3.1.2.1. Biçim

Muhyî Divanı'nda 633'ü Türkçe, 27'si Farsça, 5'i Arapça, 2'si Arapça-Farsça mülemmâ olmak üzere toplam 667 gazel bulunmaktadır. Şairin divanında yer alan gazellerin toplam beyit sayısı 6109'dur. Bu sayı, toplam 6388 beyitlik divanın %95'ini oluşturur. Ayrıca *Divan*'da bulunan gazellerin 450'si nazire, 217'si ihtiradır. Bu konuya şairin nazireciliği bölümünde değinilmiştir.

Divan şairleri, tam ve mükemmel bir divan düzenleyebilmek için kâfiye ya da rediflerinin son harfine göre Arap alfabesindeki sırayı izleyen gazeller söylemişlerdir. Her harften gazel söyleme geleneği, şairleri kâfiye bulmanın zor olduğu ث , ح , خ , د , ذ , س , ط , ظ , ع , غ , ف , گ gibi harflerle de gazel söylemeye zorlamıştır.²⁷⁸

Muhyî de bu geleneğe uyarak *Divanı*'nda her harften gazel söylemeye özen göstermiştir. Hatta divanlarda genellikle sonu *lâmelif* harfiyle biten gazellerin *harfü'l-elif* bölümünde yer aldığı görülürken,²⁷⁹ Muhyî'de *lâmelif* (ل) harfiyle biten gazellerin *harfü'l-lâmelif* başlığı altında toplandığı görülmektedir. *Divan*'ındaki

²⁷⁸ Cem Dilçin, "Divan Şiirinde Gazel", *Türk Dili*, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), Ankara 1986,

Sayı 415-416-417, s. 115.

²⁷⁹ Mehmet Akkaya, "Divan Şairlerinin Gazellerinde Harf tercihleri ve Redif Hususu", *İlmî Araştırmalar*, S.3, 1996, s.19-24.

gazellerin harflere göre dağılımı şöyledir: ا (60), ب (41), ت (17), ث (2), ج (5), ح (5), خ (5), غ (10), ع (3), ظ (4), ط (5), ض (4), ص (22), ش (14), س (28), ز (84), ر (3), ذ (29), د (5), (12), ف (9), ق (13), ك (35), ل (18), م (37), ن (46), و (10), ه (54), لا (13), ی (79).

Bu tabloya göre, pek çok şairin divanında görüldüğü gibi, Muhyî'nin de kafiye bulmanın kolay olduğu ا , ب , ر , ز , ك , م , ه , ی harfleriyle daha çok gazel söylediği anlaşılmaktadır.

Divan'da yer alan gazellerin beyit sayısı 9 il 15 arasında değişmektedir. Divan şiirinde gazellerin beyit sayısının 5 ile 15 arasında değiştiği, beyit sayısı 5 ile 9 arasında olan gazellerin ise çoğunlukta olduğu²⁸⁰ düşünülürse Muhyî'nin gazellerinin uzun gazeller olduğu söylenebilir.

Divan'daki gazellere beyit sayısı açısından bakıldığında 15 beyitli 2 gazel, 13 beyitli 1 gazel, 11 beyitli 45 gazel ve 9 beyitli 619 gazelin olduğu görülür.

Muhyî'nin bütün gazelerde beyit sayısının 9, 11, 13 ve 15 olmak üzere tek rakamlı olduğu görülmektedir. Kesin bir kural olmamakla birlikte Divan şiirinde gazellerin beyit sayıları genellikle tek rakamlıdır.²⁸¹

Bilindiği gibi şairlerin mahlâslarını makta beytinden önce söylediği, bir başka deyişle maktadan sonra bir veya birkaç beyit eklediği gazellere *gazel-i müzeyyel* (eklentili, ekli gazel) denir.²⁸² Muhyî'nin gazellerinden 64'ünün *gazel-i müzeyyel* olduğu, bunların 62'sinde mahlâstan sonra 1 beyit, 2'sinde (G.CLXXIV, G.DLXVIII), ise 2 beytin eklendiği görülmektedir.

Mahlastan sonra iki beyit ekli olan (G.CLXXIV) gazelin matla beyiti ile *mahlâs-hanesi* ve ekleri şu şekildedir:

Gelüp hüsn iline hâş kim sipâh-ı derd ü mihnetdür
Sipâh-ı hüsn dimiş siz gidüñ kârı be-nevbetdür (G.CLXXIV/1)

İdin kâbillerüñ tabcına Muhyî şiirini maqbûl
Macânîde leâfetdür cîbâretde selâsetdür (G.CLXXIV/7)

²⁸⁰Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1992, s.109; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1994, s.7; Dilçin, 1996, s.88; E. G. Ambros, 16 .yüzyıldaki gazellerin uzunluğu konusunda yaptığı incelemede 5 ve 7 beyitli gazellerin yaygın olduğu (%90.8) sonucuna varmıştır Bkz. Edith Gülçin Ambros, "Osmanlı Gazelinin Uzunluğunda Görülen Gelişmeler:16.Yüzyılda Durum", *Journal of Turkish Studies*, S. 20,1996, s.1-8.

²⁸¹ Dilçin, 1992, s.109; İpekten, 1994, s.7; Dilçin, 1986, s. 88.

²⁸² Dilçin, 1986, s. 87.

Egerçi bir gâzel eyler nazîre emrini itmâm
Velî bâķîleri şîcr ehline izhâr-ı kudretdür (G.CLXXIV/8)

Degül cân riştesine nazm-ı dūr her kişinũn işi
Anuñçün didiler şacirlerũn şîcri kerâmetdür (G.CLXXIV/9)

İki beyit ekli diğerk gazelin matla, mahlas ve ek beyitleri şöyledir:

Uymaz zamānemüz bize biz de zamāneye
Tîr-i murād varmadı hergiz zamāneye (G.DLXVIII/1)

Muhyî idām kııl kıuru nāna kıanācâtı
Bî-minnet ol edānîye vü dūn-ı zamāneye (G.DLXVIII/13)

Ķaldum ayaķda diyü baş indirme kimseye
Bālîn idüp kıoma başı her āstāneye (G.DLXVIII/14)

Daķdum cācūz dehre yine nazmum ile dūr
Lāyık degüldi gūşı budürr-i yegāneye (G.DLXVIII/15)

Gazel-i müzeyyelerdeki eklentilerde şair genellikle şiiiri ve şairliğı ile övünmekte, divanından söz etmekte, zaman zaman da kıymetinin bilinmediğinden yakınmaktadır. Şairin şiiir görüşünün işlendiğı bölümde bu beyitlere yer verilmiştir. Bu nedenle burada fazla üzerinde durulmayacaktır.

Şair kimi gazellerinde ise *zeylde*, *tanzir ettiğı* şairin adını anarak meydan okumakta veya övgüsüne yer vermektedir. İki gazelin *zeyli* ise Türkçe-Arapça mülemma biçimindedir:

Şîcrümüzde var Kemāl üslûbı vü tarz-ı Hasen
cİşķunā kıad cālleme'ş-şîcre cālā hāze'n-namaķ (G.CCCXXVI/9)

Eyle her hāle şükr Mevlāña
Ve kıalîlün mine'l-cibādi şekūr (G.CCXXXVIII/11)

Mahlās beyitlerinde şairler çoğı zaman kendi şiiirleri ve şairlikleriyle övünürler (*fahriye*, *temeddüh*). Muhyî'nin şiiir ve şairliğıyle övündüğü mahlas beyitlerinin genellikle *gazel-i müzeyyelerde* olduğı dikkat çekmektedir. Bu tür beyitlere de yine şiiir görüşünün işlendiğı bölümde değinilmiştir.

Muhyî Divanı'nda bulunan 667 gazelden 358'inin redifli (*müreddef gazel*) olduğı bu rediflerin gazelin bütününde bir anlam birliğı sağladığı görülür. Çünkü

redifin bir âhenk ögesi olması yanında şiirde temayı belirleyici bir işlevi de vardır.²⁸³ Şairin redifli olan gazellerinin büyük çoğunluğunu nazireleri oluşturmaktadır. Seçilen rediflerin 212'si kelime, 146'sı eklerden meydana gelmiştir. Bu rediflerden 34' ü Farsça, 30' u Arapça kelimelerden oluşmuştur. Şair seçmiş olduğu Türkçe rediflerde ise daha çok fiilleri tercih etmiştir. Bu tür gazellerinin matla beyitlerinden bazıları şu şekildedir:

Tā sebze hātuñ zeyn-i bāğ-ı semen olmışdur
Bārānlar olup eşküm cālem çemen olmışdur (G.CXCV/1)

Dil mülkine çaşkı gibi sālār ele girmez
Aña dañı göñlüm gibi tīmār ele girmez (G.CCLXXIII/1)

Bezm içinde mey yirine xanımı nūş eylemiş
Hem dil-i sahtını hem yumşak dilüm hoş eylemiş (G.CCC/1)

Gün yüzüñ māhum şaçuñ ebriyle pinhān eyleme
Tağıdup gīsūlaruñ diller perīşān eyleme (G.DLXIX/1)

Divan'da bütünüyle mülemma olan 2 gazele rastlanır. Bunlardan 1'i Arapça-Farsça olarak söylenmiş ve Molla Camî'ye naziredir (G.DVI). Diğeri de yine Farsça-Arapça'dır ve Kemâl-i Hucendî'ye nazire olarak söylenmiştir (G.DCXXX). Bu iki gazel dışında matla beyti Arapça olan veya matla beyti Türkçe-Arapça mülemma olan gazeller vardır. bunların mahlas beyitlerinden bazıları şöyledir:

Bi'l-çaşkı fî-fuḫādî küntü üsirrü nārā
Ebdā duḫānū āhī šāret bihī cehārā (G.LIII/1)

Fî-heve's-şübbāni şübnā cömrenā bi'l-lehvi zāc
Beyne ašhābi'l-cemāli ḳalbenā mülki meşāc (G.CCCXXXII/1)

İdelden hāne-i dilde mahabbet şemcini mîşbāh
Ezā li'ž-žulmete envāruhū fe'l-leyli ke'l-eşbāh (G.CXXVII/1)

Gözlerüm yaşı olupdur çaşk Bağdādına Şaṭ
Ravzanten fîhi ivezzün ve'l-fuḫādu fîhi baṭ (G.CCCXXV/1)

3.1.2.2. İçerik

²⁸³ Cemal Kurnaz, "Divan Şiirinde Belge Redifler", *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ, Ankara 1997, s. 265-276.

Kaynaklarda gazelin tanımı yapılırken genelde biçim özellikleri sayıldıktan sonra içeriğinin de, aşk ve kadın güzelliği olduğu vurgulanır. Bunun yanı sıra sevgilinin güzelliği, çekiciliği, ona duyulan özlem, sevgilinin aşık olan kötü davranışlarının verdiği ıstırap, rakibin aşık üzerinde uyandırdığı kızgınlık ve kıskançlık feleğin ve talihin aşık eziyeti anlatılır. Nitekim her şair, gazellerinde başta aşk olmak üzere çeşitli duyguları dile getirmiştir. Ayrılık (hicran), özlem (hasret), kavuşma (vuslat), kıskançlık, ağlama, hüzn, sevinç, güzellik gibi insanî duygular, gazellerde önemli bir yer tutar. Bu duyguları dile getirme tarzı her şairin edebî zevkine göre farklılık gösterir.

3. 1. 2. 2. 1. Aşk

Muhyî Divanı'nı oluşturan gazellerin içeriği büyük ölçüde nazire yazdığı şiirlerin içeriği ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik Divan şiirindeki genel gazel anlayışına paralel olarak sevgilinin güzelliği ve ona duyulan aşktır. Muhyî'nin gazellerinin çoğunluğu *aşıkane* gazellerdir. Divan şiirinde, sevgili ve sevgiliye ait öğelerin anlatıldığı beyitlere hemen hemen her gazelde rastlanır. Muhyî de, yaygınlaşmış olarak kullanılan *benzetmelik*lere (müşebbehünbih) gazellerinde sık sık yer vermiştir. Bu gazellerde sevgilinin yüzü *mihir*, *meh*, *gün*; alını, *bedr*; eşiği, *kible-gâh*; kaddi, *serv*; ağzı *gümân*; (ayağının) *hâki*, *sürme*; lebi, *âb-ı hayât*; dehanı, *halka-i mîm*; hattı, *âyet-i rahmet* olarak düşünülmüştür. Bazı gazellerin bazılarında da “zülf”, “beñ”, “leb” gibi sevgilinin güzellik unsurlarının redif olarak kullanıldığı dikkat çeker:

Oldı cemâli bâğına ebr-i bahâr zülf
Yağdurdı baña eşk aña misk-i niğâb zülf (G.CCCLXI/1)

Hoş geçdi taht-ı hüsnüñe şâhâne beñlerüñ
Zeyn oldı mülk-i Rüm'da dîvâne beñlerüñ (G.CDVI/1)

Çün cân virür hemîşe dil ü câna leblerüñ
Hoş gâlib oldı çeşme-i hayvâna leblerüñ (G.CDVII/1)

Şair, sevgiliye olan aşkını anlatırken daha çok aşkın ıstıraplarını dile getirerek kendisini Mecnun yerine koyar ve şiirlerinin sonunda mahlası olmasa bunların Mecnun gazelleri sanılacağını belirtir:

Eşcârum ağladuþ yağa mıydı didükde ger

Çeşmümde eşk ü dilde yanar nârum olmasa

Mecnûn gazelleri şanılurdu gazellerüm
Âhîrlerinde mahlaş-ı eşcârüm olmasa

Kim añlar idi fazlumı câlemdе Muhyiyâ
Racnâ gazellerüm gibi âşârum olmasa (G.DLXIV/7,8,9)

Muhyî bu dünyaya gelmenin tek nedeninin aşk olduğunu söyler. O, gazellerinde işlediği aşktan kastının *mecazî aşk* olmadığını ancak *mecazî aşktan kaçmanın* da yanlış olduğunu çünkü *mecazî aşkın* hakikî aşka ulaşmak için bir *rehber*, bir *kıdem* olduğunu vurgulamaktadır:

Olmasun câlemdе şeydâ Muhyî bir dem çaşksuz
cÂşık olmakdур cihâna gelmeden çünkim garaž (G.CCCXXII/9)

Haķıķı câşka çün olmış mecâzî reh-ber-i cûşşâķ
Murâdı Muhyî'nüñ câşķuñ mecâzından haķıķatdур (G.CLXXII/9)

Mecâzî câşķdan sen kaçma Muhyî
Mecâzîden haķıķı bir kıdemdур (G.CLXXXV/9)

cÂşka dirler haķıķat ile mecâz
Cümlesi lîk bir haķıķatdур (G.CCXXX/8)

Meşrebe göre olupdur baķş-ı câşķ
Kim haķıķat hişşe alır kim mecâz (G.CCLXI/8)

Aşk akıl ilişkisi üzerinde duran şair, aşkın akıl ile kavranamayacağını, güneşe benzetilen aşkın yanında aklın bir mum hükmünde olduğunu söyler:

cÂķl ile mâhiyyet-i câşka vuķûf itme taleb
Muhyiyâ çünkim çerâğ ile aranmaz âftâb (G.LXXIV/8)

cÂķl ile cân u dilüm itmekde câşķuñda cidâl
Şanki Yaćķûb u Muhammed itdi Nućmân ile bahş (G.CXIX/7)

Muhyî'nin bazı gazelleri vardır ki bunların her beytinde aşktan söz edilir.(G.CXCI, G.CCXXX, G.CCLXI, G.CCCXXII) Bu gazeller, çoğunlukla aşkın felsefesi ya da aşk üzerine özlü sözler niteliğindedir. Bu gazellerde aşkı uzun uzun anlatır. Şair, daha çok bir gözlemci edasıyla anlattığı aşkı, tanımlar, yorumlar ve âşğın özelliklerini sıralar. Örnek olarak bu gazellerden birisini burada vermek yereinde olacaktır:

(G.CXXXIX/1-9)

Cihāna gelmeden çün *‘aşk*-ı maḡṣūd
Degül bī-*‘aşk* olan maḡnīde mevcūd

Ezelden oldı cān cānāna *‘āşık*
Anı izhār içün ten oldı mevcūd

Hümā-yı *‘aşk* žillidür Hümāyūn
Gedāyı şāh ider o žill-i memdūd

Gehī deryā olur *‘aşk* anda dil fülk
Gehī bu baḡr o bunda dürr-i manzūd

Yanar ḡoş-bū virür aña ḡoş-āvāz
Dili *‘aşk* itdi iki vech ile cūd

İrüşmez vaşla *‘āşık* çekmeden āh
Cihānda çünki yok ḡelvā-yı bī-dūd

Çü *‘aşk*uñ evveli telḡ āḡiri ḡulv
Dimişler aña zehr-i şekker-ālūd

Düşelden *‘aşka* gitdi nem var ise
Ki ābıḡ cāḡl u cān u dilde meḡṣūd

Siyeh-rū Muḡyī daldı baḡr-i *‘aşka*
Umar andan beyāz-ı vech ide sūd

3. 1. 2. 2. Rindlik

Muḡyī’nin gazellerinde rindlik ön planda olmamakla birlikte zaman zaman *rindane* bir üslûpla aşktan söz etmiş, aşkın verdiği sarhoşluğu “*mest*” redifli iki (G.CV, G.CVII) gazelinde işlemiştir. “Zahid”i fitneci ve iki yüzlü olarak nitelemiş, aşk sarhoşunun seherdeki narasını zahidin tesbih çekmesinden üstün tutmuştur:

Mest-i bī-āzāra ṭaḡn-ı zāhidi ḡuş eylemek
Zāhid-i pür-fitneden yigdür çü bī-āzār mest (G.CV/5)

Ey müsebbih zāhid itme her ḡice ben meste ṭaḡn
Ki geḡer tesbīḡe itmek nāle-i eṡḡār mest (G.CV/8)

Añ zünūbuñ tevbe ḡıl Muḡyī yüzüñ sür yirlere
Yig mürāyī ṭāḡatından itmek istiḡfār mest (G.CV/9)

Ben degül tenḡa lebūñ devrinde mest-i cām-ı *‘aşk*
Ḳādī müḡtī şeyḡ ṡūfī muḡtesib sālār mest (G.CVII/2)

Bir bölük mestüz aramızda yaraşmaz hūşyār
Dil-rübālar mübtelālar sākī vü hāmmār mest (G.CVII/3)

3.1.2.2.3. Tasavvuf

Şairin, sofîyâne diyebileceğimiz gazelleri oldukça azdır. Bu gazeller tasavvuf felsefesini, sofîlerin inançlarını, türlü tarikatlerin düşünce sistemini anlatan gazellerden ziyade daha çok tasavvufî aşk ve bunun sonucu olarak bütün Divan şairlerinin gazellerinde işlediği en önemli konu olan *vahdet-i vücûd* konusudur. Bu inanca göre Tanrı ve onun tecellilerinden başka hiçbir şeyin gerçek varlığı yoktur. Bir olan varlığın (vahdet) çok görünmesi (kesret) sadece bir görünüş meselesidir. İnsandaki Tanrı'ya ulaşma isteğinin nedeni budur.

Şairin özellikle *Yunus Emre*'ye söylediği 3 naziresinde *vahdet-i vücûd* konusunun işlendiği görülür:

Çorçulu deñizdür çaşk emvâcına yok pâyân
Her mevci habâbında deryâlar olur pinhân (G.CDLXXXIX/1)

Çaşkuñ dūr-i şehvârın bulmaz arayup cūmmân
Cānum şâdef-i dilde itmişdür anı pinhân (G.CDXC/1)

Deryâ-yı nihân-ı çaşk cālemde cāceb cūmmân
Kim dūrri anuñ cānân ğavvâşî dil ile cān (G.CDXCI/1)

Şair, bir gazeline Allah'ın adı yerine kullanılan ve mutasavvıflarca her zikrin başı olarak kabul edilen “*Hû*” sözünü gazeline redif yapmıştır.

Eyle kalbünle dilünde dāyimā tekrār Hû
Bāṭınuñda tā senüñ žāhir ide esrār Hû (G.DXII/1)

...
Muhyiyā Hû zikrini vird-i zebān it şubh u şām
Tā hevâyile hüviyyetden ide bîdār Hû (G.DXII/9)

Bunlardan başka gazellerde *sülûk*, *cezbe*, *sâlik-i meczub*, *derviş-i dil*, *heyûlâ*, *tecellî-i cemâl*, *halvet-hâne*, *yol eri* gibi tasavvufî terim ve ibareleri kullandığı beyitlere rastlanmaktadır:

Sülûk üzre reh-i çaşkında zülfi ***cezbe***siyle dil
O yolda kaldı ol şeydâ olupdur sâlik-i meczûb (G.XCVII/5)

Tā cānumı ten çaşkuñı cān eyledüñ ey dost

Dervîş-i dîli şâh-ı cihân eyledüñ ey dost (G.CXIV/1)

Tamâm olmaz vücûdî âdemüñ çaşķ olmasa anda
Heyûlâdur ten-i fersûde aña çaşķ şûretdür (G.CLXX/2)

Zenaâdânına düş andan dilâ hüsnin temâşâ kııl
Tecellî-i cemâle tâlibüñ resmi çü *halvet*dür (G.CLXXII/5)

Yaraşmaz *mâ-sivâ* dil hânesinde
 Bu *halvet-hâne* hâş ol şeh yiridür (G.CCVIII/3)

Dil itsün çaşķ râhında seferler
 Yaraşur yolda çünkim *yol eridür* (G.CCVIII/6)

âAceb kanda bulam vaşlını yârüñ dir iken nâ-geh
 Didiler vaşlıdur cümânı anuñ *bahr-i vahdet*dür (G.CLXVIII/7)

Vücûduñ câmesin yaķ çaşķ odına Muhyî cûryân ol
 Fenâ deryâsına dal kim o *tekmîl-i tarîkat*dür (G.CLXVIII/9)

3.1.2.2.4. Mersiye

Genellikle bir kişinin ölümünden duyulan üzüntü üzerine söylenen mersiyeler, hemen hemen tüm nazım biçimleriyle söylenmekle birlikte, en çok terkib-i bend biçimiyle söylenmiştir. Gazel ise mersiye için en az tercih edilen nazım biçimlerindendir.²⁸⁴ *Muhyî Divanı*'nda mersiye özelliği gösteren ve kime söylendiği açıkça belli olmayan iki gazel bulunmaktadır:

Verd-i hândānum şolaldan çeşmüm ağlar kıan aña
 Cümle-i câlem baña giryân u ben giryân aña (G.XLI/1)

...
 Kimi görse Muhyî ağlar yârsuz kıaldum diyü
 Sizde de var ise şefķat ağlañuz yârân aña (G.XLI/9)

Âhum ebr oldı yaşum bārân aña
 Raâd olupdur nâle vü efğân aña (G.XLIV/1)

...
 Bâğ idi ol serv ile Muhyî'ye dehr
 Ansuz ol üsti açuķ zindân aña (G.XLIV/9)

3.1.3. Murabba

²⁸⁴ Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yay. Ankara 1994, s. 13-14.

Muhyî Divanı'nda bendlerle kurulu nazım biçimlerinden (musammat) 1 murabba bulunmaktadır. 9 bendlik bu murabba divanda kâfiye kelimesinin son harfine göre *harfû'n-nûn* bölümünde yer almaktadır. Kâfiye düzeni bakımından *murabba-ı mütekerrir* olarak adlandırdığımız bu murabba aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ölçüsüyle söylenmiştir. Kâfiye düzeni şöyledir:

1. bend: a a a A
2. bend: a a a A
3. bend: a a a A
4. bend: a a a A
5. bend: a a a A
6. bend: a a a A
7. bend: a a a A
8. bend: a a a A
9. bend: a a a A

Bu şiir, birinci bendinde ilk dört dizenin birbiriyle kâfiyeli ve dördüncü dizenin diğer bendlerin sonunda nakarat olarak tekrarlanması ile *murabba-ı mütekerrir* olarak kabul edilmiştir. Her bendinin aynı kafiye de söylenmesi bakımından oldukça farklı bir yapıya sahiptir. Murabba nazım biçimi üzerine yapılan bir yüksek lisans çalışmasında²⁸⁵ bu tarzda kâfiyelenmiş bir murabba örneğine işaret edilmemektedir. Halil Erdoğan Cengiz'in çeşitli divanları tarayarak incelemiş olduğu musammatlar içinde de bu tür kâfiye biçimiyle söylenmiş bir murabba rastlanmaz.²⁸⁶ Nazım biçimleri hakkında bilgi veren diğer kaynaklarda²⁸⁷ bu tür kâfiye düzeni olan bir murabbadan söz etmezler. Kökeninin murabba olduğu ancak bestelenmek için söylenmesi ve birinci bendinin kâfiye düzeninin farklı olması ile murabbadan ayrılan *şarkılarda* da her bendi aynı kâfiye düzeni ile söylenmiş bir *şarkı* örneği tespit edilememiştir.

Nazım biçimleriyle ilgili bazı tespitlerde bulunan M. Fatih Köksal gazellerle ilgili benzer bir durumdan söz etmektedir. Her beyti matla gibi kâfiyelenmiş yani bütün mısraları aynı kafiye de olan iki gazeli örnek vererek “bunları farklı bir nazım biçimi olarak mı kabul etmeliyiz, yoksa “musammat gazel”, “müzeyyel gazel” gibi bu şekilde de “pür-mukaffâ gazel” veya benzeri bir ad mı vermeliyiz? Ya da çok az

²⁸⁵ Mürüvvet (Aktaş) Çetinkaya, *Türk Edebiyatında Murabba*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 1996.

²⁸⁶ H. Erdoğan Cengiz, “Divan Şiirinde Musammatlar”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri)*, S. 415-417, Ankara 1986, s. 291-429.

²⁸⁷ Dilçin, 1992, s.212; İpekten, 1994, s.74.

olan bu örnekleri şairlerin farklılık veya yenilik ortaya koyma gayreti kabul edip kaideyi bozmayan bir ‘istisna’ olarak mı görmeliyiz?”²⁸⁸ biçiminde bir yaklaşım sergilemektedir.

Görülüyor ki Muhyî’nin bu şiiri kâfiyelenişi açısından değişik bir murabba biçimini ortaya çıkarmaktadır. Şüphesiz ortaya çıkan bu yeni örnekler nasıl adlandırılırsa adlandırılısın nazım biçimi tanımlarının yeniden gözden geçirilmesine katkıda bulunacaktır.

İçerik olarak aşk konusunun işlendiği bu murabbada şair, şiirini “şem” ve “pervane” mazmunları üzerine kurmuştur. Bilindiği gibi Divan şiirinde şem aşığı pervane de ve sevgiliyi temsil etmektedir. Bu konuda aşığın sevgilisi uğruna canını feda edişini anlatan *Şem ü Pervane* mesnevîleri yazılmıştır.

Şiirde ana tema “yanmak”tır. Murabbain hemen her bendinde ateş ile ilgili kelimelerin oluşturduğu *tenasüb sanatı* vardır. Murabbain nakarat dizesi olan “*Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın*” dizesi şiirin tamamının bir özeti niteliğindedir.

Şair bütün dizeleri aynı kâfiyede söyleyebilmek için oldukça fazla tekrara düşmüştür. Şiirde *yanayın* kelimesi 24, *şemc* kelimesi 18, *pervâne* kelimesi 10 kere tekrarlanmıştır. Bu tekrar kâfiye kelimelerinde de görülmektedir. Buna göre *yanayın* 10, *dāneyin* 3, *dolanayın* 3 dizede kâfiye kelimesi olarak tekrar edilmiştir. Bundan başka Farsça isimlerle Türkçe fiillerin kâfiye yapılması şiirdeki ahengin kaybolmasına neden olmuştur. Aynı hayalin benzer kelime ve tamlamalarla her bendde tekrar tekrar yinelenmesi şiirde anlamı olumsuz etkilemiş ve tekdüzeliğe yol açmıştır.

Kâfiye düzeni ile farklı bir murabba özelliği gösteren şiirin tamamını aşağıda verilmiştir:

(M.I/)

- 1 Niçe bir çaşş odına dolanayın
Düdiyle qaraya boyanayın
Çün cemālūñ şemcine pervāneyin
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 2 Mübtelā-yı žulmet-i ğam-hāneyin

²⁸⁸ M. Fatih Köksal, “Kadı Burhanettin Divanı’nda Nazım Şekilleri İle İlgili Bazı Tespitler”, *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.303-310.

- Şemcine hasret olan pervāneyin
 Şemcimi buldum nice katlanayın
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 3 Şanma ben āşüfteñi bīgāneyin
 Şemcūñ ile āšnā pervāneyin
 Yanmaya çün cān virür pervāneyin
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 4 Cān u dilden cāşık-ı cānāneyin
 Yanmağičün şemc arar pervāneyin
 Yanmağa çün teşneyin қо yanayın
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 5 Cām-ı laclūñle cāceb mestāneyin
 Şemcine vuşlat bulan pervāneyin
 Yanmadan vuşlat nice inanayın
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 6 Yokluk içün var olan dīvāneyin
 Öz fenāmı bitirür bir dāneyin
 Yanmağičün hālk olan pervāneyin
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 7 Hīlcat-ı cāşkı giyüp donanayın
 cAşq bezminden yana dolanayın
 Çün mahabbet şemcine pervāneyin
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 8 Gördüğüm şemci nice dolanayın
 Şemcūñe çün yanacak pervāneyin
 Hayrdur yanmam çü kime dāneyin
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın
- 9 Muhyī cūşşāk içre hoş merdāneyin
 Cāna başa koymada bir dāneyin
 Şemcimi gördükçe dir pervāneyin
Yanayın ey şemc-i rüşen yanayın

3.2. Dil ve Üslûp Özellikleri

3.2.1. Arkaik Kelimeler

Şairin üslûbunun bir parçası, belki de en önemli parçası şiirde kullandığı kelimelerdir. *Muhyî Divanı* 'nda da günümüze göre kimi arkaik kelimelerin varlığı dikkati çekmektedir. Bu kelimeler, öncelikle şairin kelime kadrosu (Türkçe kelimeler) hakkında bir fikir vermesi ve daha sonra da *Türkçenin Tarihsel Sözlüğü*

gibi çeşitli çalışmalara kaynaklık edebileceği düşünülerek tespit edilmiştir. Şairin şiirlerinde kullandığı bu kelimelerin günümüzdeki karşılıkları verilmiş ve Divan'da geçtiği yerlerle birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

- andağ* Hemen, o anda, derhal (G.DCIX/7)
argaç Dokumacılıktabezin enine atılan iplik (G.CCCXII/4)
arış Dokumacılıkta tezgaha uzunlamasına gerilen iplik (G.CCCXII/4)
artuğ Fazla, ziyade (K.IV/39)
aruğ Zayıf, cılız (G.DLXXVIII/6)
aşşı Yarar, fayda (G.XLVIII/8)
atlandır- Ata bindirmek (G.CCXLV/9)
ayruğ Başka, farklı, değişik (G.LIV/6)
bay Zengin (G.CLXXXVI/3)
berkit- Sağlamlaştırmak (K.III/37)
bıñar Pınar, çeşme (G.CXXXII/1)
bigi Gibi (G.XVIII/8)
börk Başa giyilen külah (G.DCVIII/4)
çağ Salt, sade, saf (G.CDXXIII/7)
çapar ulağ Haberi çabuk yetiştirmek için her konakta atı ve binicisi değişen
 posta (G.DCVIII/6)
çapın- Atılmak, hızla koşmak (G.LV/9)
dağuk Dağınık, perişan (G.DLXI/2)
dam- Damlamak (G.CDIII/9)
danuğ Tanık, şahit (G.DCXLII/8)
danuşuk Tanışıklık, ülfet, übsiyet (G.CXI/5)
daş Dış (G.LXXIV/6)
daşra Dışarı (G.CCXLI/8)
dayağ Dayanılacak şey, dayanak (G.CCCXLIV/5)
degşür- Değiştirmek (G.CCCXVIII/5)
depret- Kımıldatmak, hareket ettirmek (G.CCXVIII/6)
diñ- Sakin olmak, susmak (G.CCXCVII/8)
diñ it- Sakinleşmek, susmak (G.CCXCVI/1)
dirgür- Diriltmek, ihya etmek (G.CCLXV/9)

dirlik Hayat, yaşayış (G.CXVIII/9)

dögen Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, altında keskin çakmak taşları bulunan kızak biçiminde araç (G.CXCVII/7)

döy- Katlanmak, tahammül etmek (G.VII/3)

durğur- Durdurmak (G.CLXXXVIII/2)

dutuk Duvak, yaşmak, peçe (G.CCCLXXIII/3)

duydur- Duyurmak, sezdirmek (G.LXXXV/6)

dün Gece (G.CDLXII/10)

düzenlik Dirlik, intizam (G.I/5)

emsem İlaç, deva, çare (G.CDXLIX/1)

etmek Ekmek (G.LXV/1)

geyür- Giydirmek (G.XXXIII/4)

gizlenbeç oyunu Saklambaç oyunu (G.DCXIX/2)

göregen Çok gören (G.DXXXIII/5)

gözü Ayna (G.DXIV/8)

günile- Kıskançlık, çekememezlik, haset (G.LXXXIV/4)

güvle- Gürlemek (G.CCCXVI/6)

ılı Ilık (G.CCXXXIV/3)

ırla- Şarkı söylemek (G.LXXX/6)

ısrılan- Hafifçe ısırmak, ısıtır gibi yapmak (G.DCXXI/2)

ıŝŝı Sahibi (G.XIX/3)

ıssı Sıcak (G.CDXXI/7)

ilt- Ulaştırmak, götürmek (G.CCXLIII/3)

iñen Çok (G.CXII/8)

irgür- Ulaştırmak, eriştirmek (K.III/42)

işbu İşte bu (G.CCLXXX/7)

itür- Ulaştırmak, eriştirmek (G.DXXIX/1)

ivdür- Acele etmesi için sıkıştırmak (G.CXLIII/7)

ķabağ Göz kapağı (G.CCXXXIV/8)

ķabağ Şarap kadehi (G.CCCXLII/4)

ķaçan, ķaçan kim Ne zaman, Ne zaman ki (K.I/3), (G.CVII/8)

- kaçkun* Kaçak, firari (G.CCCXXXI/7)
- kalın* Derin (G.CDVIII/5)
- kanda* Nereye, nerede (G.XLIX/5)
- kanğı, kanğı* Hangi (G.LXXVI/6)
- kara batağ* Bir tür su kuşu (G.CCCXLIV/2)
- karañu* Karanlık (G.XXXII/2)
- karavul* Gözcü, nöbetçi (G.CDXXVII/76)
- karş-* El çırpma (G.CCXXXIII/3)
- kebbe* Küçük demir çivi (G.DXC/7)
- kışla* Kışın barınılan yer (G.CXCIV/5)
- kıya bakış* Sert, haşin bakış (G.CCCLXXXIII/1)
- kimerde* Bazan, ara sıra (G.DLXXIII)
- kimesne* Kimse (K.IV/30)
- kişmiş* Kuş üzümü (G.CCCXIII/4)
- koç-* Kucaklamak, sarılmak (G.XXXVI/8)
- koğ-* Koklamak (G.CDXXXII/2)
- kozağ* Koza, kozalak (G.CCCXLII/5)
- manķır* Para, akçe (G.LXXXVII/4)
- nacağ* Hançer (G.DCVIII/5)
- oñ-* İyileşmek, düzelmek (G.XVI/8)
- oñar-* Tedavi etmek, iyileştirmek (G.CLXXIV/6)
- otağ* Çadır, (G.XXI/3)
- oyuğ* İnsan ya da hayvan şeklini andırır korkuluk (G.CDLII/8)
- ögren-* Ülfet etmek, alışmak (G.CCCXXXV/5)
- ögüngen* Çok övünen (G.LXXXI/8)
- oñ* Önce, evvel (G.CLXXXIII/7)
- oñdül* Mükafat, yarış ödülü (G.XLII/6)
- oñürdi* Önce, daha önce (G.CCCXLVII/8)
- örtü döşek* Yatak yorgan (G.XLIX/8)
- örüdür-* Ayağa kalkmak, ayakta durmak (G.CXXVI/3)
- şagrağ* Kadeh, bardak (G.CCCLXIX/2)
- şalma* Başiboş, yularsız, serbest (G.DLXIII/6)

- şanc-* Saplamak (G.LXIX/6)
- şayruluğ* Hastalık (G.CCVII/1)
- segrü-* Titremek (G.LXXVIII/8)
- sep-* Serpmek, serpelemek, saçmak (G.XL/1)
- şı-* Kırmak, yıkmak (G.CXXVIII/11)
- şinuğ* Kırık, mahzun (G.CXVI/11)
- şırça* Cam, billur (G.CDXIII/2)
- şolağ* Osmanlı padişahlarının özlük koruyucusu olan yeniçeri (G.DCVIII/3)
- şuşağ* Tahta kova, su kabı, maşrapa (G.CCXXXV/4)
- şuvar-* Sulamak, su vermek (G.CXXVIII/8)
- şuyağı* Ham zeytinden çıkarılan zeytinyağı (G.CCXXXV/7)
- şala-* Isırmak, yaralamak (G.LIV/10)
- şañ* Hayret, şaşma, şaşıрма (G.XV/3)
- şañ it-* Hayret etmek, şaşırmak (G.CXXX/10)
- şañ mı* Şaşılır mı (G.CXLIV)
- şaña kal-* Şaşakalmak, donakalmak (G.XIV/1)
- şapu* Huzur, yan, makam (G.CCCLX/1)
- tüfeng* Hamamlarda içinden duman geçen bir bölüm, tüteklik (G.CDX/7)
- uçmağ* Cennet (K.III/35)
- uğraş* Harp, savaş, kavga (G.CXCII/8)
- ulaşuğ* Bağlılık, irtibat (K.IX/8)
- uş* İşte (G.CLIV/1)
- uşbu* İşte bu (K.I/4)
- uvağ* Ufak, küçük, kırıntı (G.LXXXIV/3)
- üleş-* Paylaşmak, bölüşmek (G.CCXVIII/8)
- üş-* Üşüşmek, birikmek, toplanmak (G.CLX/6)
- üşür-* Musallat etmek (G.CDXXV/1)
- varoş* Şehrin kale dışında kalan kısmı (G.CCC/4)
- yad yağı* Yabancı, düşman (G.CCXVI/9)
- yağır* Hayvanların sırtında çıkan yara (G.V/7)
- yağış* İyi, güzel (G.CCXX/6)

- yaña* Taraf, cihet, yön (G.L/7)
yañşak Geveze, boşboğaz (G.CVII/8)
yapuk Örtü, örtme, kapma (G.CCCLXXV/3)
yar- Delmek, kazmak, oymak (G.CXXXIV/1)
yarağ Silah (G.DCVIII/4)
yarağ gör- Hazırlık yapmak (G.CCCXLVIII/7)
yaş- Yayın kirşini gevşetmek (G.CDXXVII/4)
yaşıl- Dağılmak, terk olunmak (G.CCCLXVIII/5)
yaşıl Yeşil (G.CXC/I)
yatuğ Su kabı (G.CCCLXXIII/8)
yava Başıboş gezen, sahipsiz (G.CIX/10)
yavuz yıl Sert rüzgar, kasırga, fırtına (G.CXXIII/7)
yayağ Yürüyerek giden, yaya, binitiz (G.CCCXLVII/9)
yazla Yayla (G.CXCIV/5)
yeyni Hafif, itibarsız, önemsiz (G.CDXIII/2)
yig Daha iyi, üstün (G.LXII/6)
yil- Acele yürümek, koşmak (G.VIII/1)
yügrüg Hızlı giden, işlek (G.CCXCVIII/6)

3.3.2. Deyimler

Muhyî Divanı’ının deyimler açısından zengin olduğu söylenebilir. Bu durum şairin nazire söylediği şiirlerle paralellik göstermektedir. Örneğin Necatî’ye söylediği nazirelerde onun üslûbunun önemli bir özelliği olan atasözü ve deyim kullanımı Muhyî’nin şiirlerinde de kendini hissettirir. Ayrıca *Divan*’da dönemin kültürel ve sosyal hayatına ilişkin bir çok deyim de dikkati çekmektedir. Bunlara “Sosyal ve Kültürel Hayatı Yansıtan Beyitler” bölümünde geniş biçimde yer verilmiştir. *Divan*’da yer alan deyimler diğer şairlerde de olduğu gibi şiire yansıtılırken bazı değişikliklere uğramıştır. *Divan*’ın gazeller bölümünde tespit edilen deyimler karşılıkları verilmiş ve tanık beyitlerle birlikte alfabetik sıraya göre aşağıda gösterilmiştir:

aç gözlü Bir türlü doyma, kanma bilmeyen

Baňa cān u dil ğidāsıdur bu dünyāda murād
Doymaz aç gözlü ten içün lahm ü nānı n'eylerem (G.CDLI/6)

adum itmek Her tarafını dolaşmak

Adum idüp iderdi seyr bāğı
Şu servüñ olmasa ayağı bağı (G.DCIX/8)

ağzı açuķ kalmak Çok şaşırarak , şaşakalmak

Hilāl ebrüñi mäh-ı nev görüp hüsn āsmānında
Olup şeydā yirinde kaldı açup ağzını hayrān (G.CDLXXII/3)

İtse ol gönçe-dehen gül-ruĥ gül-istān seyrini
Güller ağz açuban hayrān kalur gül-zārda (G.DXXXVII/4)

ağzı şulandırmaķ (krş. *ağzı şuyın aķıtmaķ*) Beğendirmek, gıpta ettirmek

Ĥoş şulandurdum ehl-i şiır ağzın
Yine bu şiır-i āb-dārumdan (G.D/9)

ağzı şuyın aķıtmaķ (krş. *ağzı şulandırmaķ*) Beğendirmek, gıpta ettirmek

Leb-teşne cāşıķuñ aķıdur ağzı şuyını
Söylerken aķsa kand-i lebüñden cülāb-ı nāz (G.CCLXXII/4)

ağzın dutmaķ Boşboğazlık etmemek, diline sahip olmak

Başuñ aķıtma yiter yalvart yañşak Muĥyī'yi
Şun lebüñ kim dutmaz ağzın sāyilüñ illā mucīb(G.LXXVII/9)

ağzının şuyı aķmaķ Çok beğenip istemek, imrenmek

Laclüñüñ cāmın kadeh bezmüñde görse imrenüp
Ağzımuñ şuyı şürāĥı gibi durmadan aķa (G.IV/8)

Merdüm-i dīde görüp nüşin lebin
İmrenüp ağzı şuyı aķdı hem-ān (G.CDLXXXVII/3)

ağzıyla kuş dutsa En güç, en ustaca şeyler de yapsa

Muĥyī fezā-yı fazlda ağzıyla dutsa kuş
Çün yok fezāyıl ehline rağbet ne fāyide (G.DLVIII/9)

ahd ü peymān eylemek Karşılıklı söz vermek, sözleşmek

Çünkü şırsın dāyima her cāhdüñi ey bī-vefā

Bāri ʿuṣṣāk ile ayruḡ ʿahd ü peymān eyleme (G.DLXIX/9)

Muhyī'yi bilmezlenürsin ey vefāsuz dil-rübā
Sen degül miydüñ anuñla ʿahd ü peymān eyleyen (G.CDXCII/9)

ahde vefā eylemek Sözünde durmak

Dir imişsin kim düketdükde cefām idem vefā
Eylemez kütāh cömrüm bu uzun ʿahde vefā (G.VI/1)

aḡlı gitmek Ne yapacağını şaşırarak

Lebine hāṭṭ gelelden gitdi ʿaḡlum
Ne ṭañ esrār hālṭ oldu şarāba (G.DLIII/8)

ʿaḡlını almak Güzelliği ile büyülemek

ʿAḡlumı alsa ḡubār-ı hāṭ-ı sebzi lebinüñ
Ṭañ mı cemc oldu mey-i nāb ile esrār dahı (G.DCLXI/6)

Didüm alan ʿaḡlumı esbāb-ı hüsnüñden nedür
Didi kim ḡaṭc-ı nažār anlardan ānumdur benüm (G.CDXLVIII/2)

allaḡ bullaḡ olmaḡ Altı üstüne gelmek, karmakarışık olmak

Fürḡat şarābın nićmet-i vaşl üstine nüş ideli
Ġāyet ḡarışdurdı içüm oldu yürek allaḡ bulaḡ (G.CCCLXVII/4)

amān dilemek Merhametine sığınmak

Dile Muhyī'ye hicrünüñden emān kim
Yüzünü görünceye dek ḡoya anı (G.DCIV/9)

amān virmemek Fırsat vermemek

Pīrlükde göñlüm aldı bir cevān
Almaḡ ister cānı da virmez emān (G.CDLXXXVII/1)

aşḡ odına yanmaḡ Aşık olmak

Yandüğınca ʿaşḡ odına muhyī eşḡ ü āhıdur
Ġāh idüp tesḡin ol odı ḡāh lerzān eyleyen (G.CDXCIV/9)

aşḡa düşmek Aşık olmak

ʿAşḡa düşeli baña gelmekde beni duyup

Her derd ü belâ k'olsa her yañada ser-gerdân (G.CDLXXXIX/6)

aşkuñ külâhını giymek Aşık olmak

Cân u dil çaşkuñ külâhını giyelden şevk ile
Rağs iderler iki Mevlâyî gibi karşı saña (G.XLIX/6)

ateş kapmak Yanmak, tutuşmak

Dil-i şeydâsı Muhyî'nüñ meger kibrît olupdur kim
Çapar dil-berlerüñ nâr-ı ruhından her zamân âteş (G.CCCIII/9)

âvâre düşmek Başiboş kalmak

Delü gönüm yine âvâre düşdi
Çodı her kârı bir bî-kâra düşdi (G.DCLVIII/1)

ayağ yürütmek Fırsat ele geçince işini tamamlamak

Yürüt ayağüñ ey lâle çemende
Şeh-i gül itmiş iken oturağı (G.DCX/2)

ayağı yire başmamak Çok sevinmek, sevinçten ne yaptığını bilmez durumda olmak

Ferahdan rağs idüp başmaz ayağı
Yire şol kim anı yâr ide ber-dâr (G.CLXXX/2)

ayağına düşmek Ayağına kapanarak saygı göstermek

Düşüp ayağına zülfi yaturdı toprağda
Didüm süvâra geçerken gönüller alçağda (G.DLXXV/1)

Gördükçe hürşid ay yüzüñ düşse ayağıña ne tañ
Çün buldı gökde istediğin yirde ol ey meh-liğâ (G.XXXIV/4)

ayağ bağı Bir yere gidilmesine engel olan şey

Adum idüp iderdi seyr bāğı
Şu servüñ olmasa ayağı bağı (G.DCIX/8)

ayağ dayamak Direnmek

Tarîk-i Hağğ'a sülûk istesem ayak dayanur
Bu yolda oldı güneherler çü seng-i rāh baña (G.XXVIII/2)

az virüp çok yalvarmak Bir malı değerinin altında almaya çalışmak

Ağzuñüñ pür-cāmına cân virürüz şun dime yok

Gerçi kim az virürüz yalvaruruz gâyetde çok (G.CCCLXXIII/1)

bāda virmek Terk etmek, boş vermek

Varur zülfine çok diller virür her birini bāda
Hevālar menbaʿ-ı zülfe hevā-dār olmasun kimse (G.DLX/5)

bağrı dolu kan eylemek Çok üzüntü vermek

Gül gibi her hāra māyil olduğuñdur dāyimā
Gayretümnden gonçe-veş bağrum dolu kan eyleyen (G.CDXCII/7)

bağrı yarmağ İçine işlemek

Aküp dil şu gibi bir yara düşidi
Cefası tîğî bağrum yara düşdi (G.DCLVII/1)

bağrına başmağ Kucaklamak, sevmek

Bīmār olup yaturdı gözüñ çok zamān idi
Bağrına başdı oldu aña mihr-bān kaşuñ (G.CDV/6)

bağrı büryān itmek Ciğerini yakmak

éAşş odıyla bağrumı büryān idüp ol mest için
Andan ayruğa harām itdüm o büryānum benüm (G.CDXLI/3)

bal üstine bal Çok tatlı

Leblerüñdür şüretā gerçi ki bal üstine bal
éĀşıka maʿnīde līkin hoş-belā-yı bir belā (G.VI/6)

barmağ ısıрмаğ Hayrete düşmek, şaşakalmak

Laʿline hātem öykünüp oldu siyāh-rū
Barmağ ısırdı eyledi aña nedāmeti (G.DCXXVII/5)

baş açuğ yaluñ ayak Perişan bir kılıkta

Ruḥı şeydāsı olup tağlara düşüp idüp āh
Baş açuğ yaluñ ayak gezmededür nār daḥı (G.DCLXI/3)

Qaddüñüñ tūbīsidür şimşād u servi bāğda
Baş açuğ yaluñ ayak şeydā vü hayrān eyleyen (G.CDXCII/4)

baş egmek İtaat etmek, söz dinlemek

Hoş sihr ider ruḥuḥda cādū-yı ḥāl-i Hindū
Kim dem-be-dem eger baş aña o zülf-i ser-keş (G.CCCXIV/2)

baş indirmek İtaat etmek, söz dinlemek

Qaldum ayaqda diyü baş indirme kimseye
Bālīn idüp qoma başı her āstāneye (G.DLXVIII/14)

Oldı ser-keş hüsne mağrūr olup
İndirelden ay u gün hüsne baş (G.CCCXI/3)

baş qoşmaq Baş başa vermek, birlikte hareket etmek, fikir birliğı etmek

Ġamze-i ḥūn-rīzine ol kāfirūn baş qoşmağın
Tīğ qomış biline zūnnār u başına šalīb (G.LXXVIII/4)

Beni zülfi gibi itdi hevāyī
Qoşaldan bād ile her bir qılı baş (G.CCCX/5)

baş olmaq Önderlik etmek

Çeşm ü zülf ü ḥaṭṭ u ḥālī her biri başlar olur
Bunca cemc olmuş belālardan nice baş qurtula (G.DLXXX/3)

baş üzre yir itmek Saygı ve hürmetle karşılamak, ağırlamak

Kākülūn baş üzre yir itmişdi ser-keşlūk anı
Pāy-māl idüp gözüm yaşı gibi itdi zelīl (G.CDXXI/4)

Ġlzzet ile saçlaruñ baş üzre yir itmiş iken
Yire düşdi hayf ayaqda qaldı buldı ibtiżāl (G.CDXIII/5)

baş virmek Kendini feda etmek, uğrunda ölmek

Ne tañ baş virse dāyım iki zülfi
Ki her biri ziyān ehli toğāndur (G.CCXXI/6)

baş a baş Birbirine denk gelmek

Ala göz üzre çatılmış qara qaş
ĠĀşıqa her biri yiter baş a baş (G.CCCXI/1)

başdan ayağa Tamamıyla, hepsi

Başdan ayağa benefşe saçlarıyla naḥl olup

Ol nihāl-i gül olupdur başdan ayağa belā (G.DLXXVI/7)

Ḳadd-i bālāña baḳup bildüm ki başdan ayağa
Neñ ki var şîrîn lebüñ balından ayru hep belā (G.V/2)

başı dönmek Çevresi dönüyor, kayıyor duygusu içinde dengesini yitirir gibi olmak

Döner geh eşk ü geh āhumla başum
O āb oldı bu bād ol āsyāba (G.DLIV/8)

başı semāya irmek Beklenmedik bir mutluluğa ulaşmak.

Muhyī'nüñ başı semāya irmeden yigdür añā
Kim ola pâyında ol serv-i hîrāmānuñ türāb (G.LXVIII/8)

başın alup tağlara düşmek İnsanlardan kaçıp ıssız yerlerde dolaşmak

Başum alup tağlara düşdüm kimi görsem dirüm
Ḳanı ol cān münisi sevgülü cānānum benüm (G.CDXLI/4)

başını aşağı salmak Utanmak, mahcup olmak

Sevdā-yı sünbülü çün Muhyī gibi benefşe
Fikre varup başını şalmaḳdadur aşağı (G.DCLXIV/9)

başına devlet günü toğmak Talihi açık olmak, işi hep yolunda gitmek

Hāl-i ruḥı ne ḳutlu sacādetlü baş kim
Her gün başına devlet-i izzet günü toğa (G.LII/2)

Toğmasa devlet günü başına ben bî-ṭālicuñ
Ṭañ mı ḳara bahtum ebr-i sāye-bānumdur benüm (G.CDXLVII/9)

Sevdi dil bir yüzi hūrşîd güzel māh-veşi
Kim yüzün görse toğar başına devlet güneşi (K.VIII/1)

başına şovuk geçmek Ne yaptığını bilmez hale gelmek

Zülfi gibi Muhyī eşcārın perīşān itdi hier
Başına fūrḳat şitāsında meger geçmiş şovuk (G.CCCLXXIII/9)

başın ağırtmak Belaya bulaşmak, tedirgin olmak

Gavḡāyile başını ağırdur şeh-i cihān
Fikr ehli faḳr cālemine pādşā gerek (G.CCCLXXVIII/5)

berḳ gibi yilmek Çok hızlı koşuşturmak

Yağdururken ebr-i zülfüñ eşkimüñ bārānını
Berķ gibi yildiler lacl-i dūr-efşānuñ senüñ (G.CCCXC/5)

boğazına durmaķ Yediği şeyi yutamamak

Üstühānum it raķīb ister ilük gibi eme
Göreyin anuñ boğazına dura ol üstühān (G.CDLXXXIII/5)

cān almaķ Öldürmek

Çünki alduñ benden ey cānāne cān
Şun baña laclüñ kim olur cāna cān (G.DVIII/1)

cān berk olmaķ Can sağolmak

Muhyī envāc-ı şedāyid çekmede
Derdi çoķdur cān berk olsun hem-ān (G.CDLXXXVIII/9)

cān bulmaķ Dirilmek

Olıcaķ hāk-i cānān hasret ile cān bulam yine
Şabā ger iltür ise kūyına hāküm ğubārından (G.DIX/3)

cān kulağını dutmaķ Büyük bir dikkatle dinlemek

Tende her cūzvum vedāc eyler zebān -ı hāl ile
Cān kulağını dut ey ārām-ı cān kııl istimāc (G.CCCXXXIV/3)

cān virmek Ölmek

Cān virürsem cāşķ ile cūşşāķ yuyup götüre
Anlara virile cānumçün bişen aşum benüm (G.CDLV/8)

Nice yoķ diyem dehān u bilüñe
Kim virürler her öpüp kocana cān (G.DVIII/5)

cān yaķmaķ Zulmetmek, eziyet etmek

Yaķup çoķ cān u dil nār-ı ruĥında
Ĥaķ oldu cāķıbet her bir duĥanı (G.DCVI/8)

čanāğ dutmaķ Dilenmek, el açmak

Gelüp lāle o ğül-ruĥ şeh yolına
Gedāyılük idüp dutar çanağı (G.DCXII/6)

çeşme uyĥu girmemek Uyuyamamış olmak

Beñleri fikriyle çeşme girmese uyhu ne tañ
Merdümi uyhuya kıomaz üşer aña çok meges (G.CCLXXXVIII/4)

çeşmi kıamaşmak Keskin ışığın gözü bir süre göremez duruma getirmesi

Yüzinde çeşm-i pür-h~abı açılmaz
Kıamaşup andağı envāra karşı (G.DXX/5)

çeşmine dünyā görünmemek Dünyadan bezerek her şeyden vaz geçmek

Olup hüsnî bahārından cüdā hicrî şitāsunda
Görinmez çeşmüme dünyā anuñ yağmur u kıarından (G.DIX/4)

çil yavrusı gibi dağılmak Her biri bir yana dağılmak

Zülfî şeh-bāzın görüp şahrā-yı hüsninde ne tañ
Beñleri ger anda çil yavrusı gibi dağıla (G.DLXXX/4)

çöpçe ragbeti kıalmamak Değerini yitirmek, hiçbir değeri kıalmamak

Gül-şen-i hüsnî şalaldan sāye serv-i kıāmeti
Kıalmamışdur çöpçe şimşād ile carcar ragbeti (G.DCXLIV/1)

dadı damağında kıalmak Tadını unutamamak

Datdurup şehd-i lebin dadı damağumda kıalup
Ağzum açup kıalmam anuñ iştiyākıdur henüz (G.CCLXXV/6)

dāğ kıomak Kıızgın ateşle göğsüne yara açmak

Geh elif çekmedeyem sīnemde kıaddi yādına
Geh kıoram bağrumda haddi lālesi yādına dāğ (G.CCCXLV/7)

dāğ üzre dāğ olmak Yara üstüne yara açmak

Lāle ruhsārı çaşkı u şevkiyle
Dilüme dāğ üzre dāğ olmış (G.CCCVII/5)

dāneye muhtāc itmek Çok fakir düşmek

Tūfī-i tabc şekkere muctād iken anı
Dehr itdi mākiyān gibi muhtāc dāneye (G.DLXVIII/11)

dāyire çekmek Sihirle koruma altına almak

Ĥať çekdi dāyire leb-i dil-dārum üstüne

Teshîr-i cin ider meger ol yârüm üstine (G.DL/1)

defter itmek Yazmak

Yüzümde kanlu yaşum m̄a-cerā-yı aşķında
Hemîşe defter ider k'ola arz-ı rûz-ı hisâb (G.XC/7)

defterini dürmek Ortadan kaldırmak, yok etmek

Dür defterin cefâlarıñuñ şimdiden girü
Ĥaţţuñ Ĥadûñle eyledi Ĥatm-i kitâb-ı nâz (G.CCLXXI/8)

dehen açmamak Hiçbir şey söylememek

Sîm ü zer arz idene söz söyleme ey sîm-ten
Ol gül-istân-ı cinānuñ gönçesi açma dehen (G.DI/1)

demürden leblebi Başarılması çok zor iş

Ėaşd eyledüm ĥâl-i lebin anuñ ilik gibi emem
Didi yok andan saña sūd oldur demürden leblebi (G.DCXXXVIII/8)

dil eglemek Geçici bir ilgi ve sevgi göstererek hopşça vakit geçirmek

Bārān-ı eşkümlle çemen olmışdı çevrem lîk vâh
Ĥhum odı yaķdı dil egler sebze-zārum ķalmadı (G.DCLXII/5)

dil şîşesin şımak Dvranışlarıyla birini incitmek, üzüp gücendirmek

Bāde şun sākî şıdı dil şîşesin ol seng-dil
Andan ayruķ nesne hergiz idemez anı dürüst (G.CXV/4)

Şıdı dilüm şîşesin ol seng-i dil
Didi şıyam ĥākûñ olıcaķ sebû (G.DXVII/6)

dillere düşmek Hakkında dedikodu yapmak

Ĥüsñüñ ü aşķum düşelden dillere
Ehl-i aşķ içre odur güft ü şünüd (G.CXLIV/8)

dillü dilince Kendi dilince

Dillü dilünce virür her mürĖ bir dürlü ĥaber
Ĥüsñ-i gül evşâfı olmuş dāstānı bûlbûlüñ (G.CDIII/5)

diş bilemek Tamah etmek arzu duymak

İki Ėîsûlarını büzdükde

Şâne her bir kılna diş bilemiş (G.CCCXIII/3)

döl dökme Yavrulamaya başlamak

Dirîgâ hüsnüññ gül-zârına hâttuñla mûr üşmiş
Bekitmiş yirini kim durmadan anda döker çok döl (G.CDXXVIII/8)

dün ü gün Gece gündüz, her zaman

Yandukça âhum âteşi cân u dilüm hem-ân
Pervâneler olur dün ü gün ol zebâneye (G.DLXVIII/6)

dünyâdan el yumağ Bir köşeye çekilip, toplum yaşamından uzak durmak, kendi halinde yaşamak

Çeşme-i hûn oldu çeşmüm râh-ı çaşka gireli
Anuñ ile el yuduğ dünyâdan ey yoldaşlar (G.CXCI/7)

ecel irişmek Ölmek

Baňa cân viren lebi hâttı ecel budur duçâm
Kim ecel irişmeden cânım yana vîrân ola (G.DLXXVI/8)

egri oturup doğru söylemek Davranış biçimi ne olursa olsun (beğenilmese de) doğruyu söylemek

Kaşuñ dir dâyimâ cûşşâka mekr ü fitne kârumdur
Egerçi oturur egri hemîşe söyler ol doğru (G.DCLXVII/5)

ekşi şurat Bir insanın istenmediğini, bir işten hoşlanışmadığını anlatan yüz ifadesi

Girse raķībūñ ekşi şuratlu başı ele
Hoş cîş idi gelür bize sergiyle ser lezîz (G.CLXIV/8)

Raķīb ekşi yüzün gösterdi Muhyî'ye lebūñ şun sen
Ziyândur sirke sevdâyîye şekkerle olur ıslâh (G.CXXVI/9)

el almağ Mürşidin elini tutup ona teslim olmak

Mescid-i hüsninde zülfi şeyh-i seccâde-nişîn
Dil diler anuñ mürîdi olup andan el ala (G.DLXXIX/2)

el çekmek Vaz geçmek

éAşk ehli el çeküp kamu lezzetle cîşden

Aña elemle şiddet ile merhabā gerek (G.CCCLXXIX/2)

el kavşuru durmağ Saygı için ellerini göbeğinin üstüne kavuşturup durmak

Ėl̄inde vişālũñũñ ėuşşāk elũñ ėpdũkde
El kavşuru sen şāha karşı durasum geldi (G.DCLXV/2)

el şunmağ Saldırmak, el uzatmak

Şunup el nāfe-i zũlfine nā-gāh
Elũnden çığdı ol miskĩn ġazāl āh (G.DXXVII/1)

elden çığmağ Yitmek, kaybolmak

Çaçurdum yārũmi ėömrũm gibi āh
Elũnden çığdı ėömrũm ĥāşılı vāh (G.DXXVI/1)

ele getiirmek Yakalamak, elde etmek

Muhyĩ cehd ile getiirdi ĥātem i ėaşkı ele
Ĥalka-i sĩm eşk imiş aña melāmet sengi faş (G.CCCXVIII/9)

ele girmek Yakalanmak, ele geçmek

Çıķıcağ cũmle mağşũdāt elden
Ele gireydi yine hep emānı (G.DCII/3)

eli irmek Gücü yetmek

Sevelden ol şehi Muhyĩ gedā budur duėāsı kim
Eli irmediğı yāra hevā-dār olmasun kimse (G.DLIX/9)

Şimşād-ı şāneye elũmũz irmese ne ġam
Ĥācet ėomaz enāmil-i derviş şāneye (G.DLXVIII/9)

elif çekmek Elif harfi gibi göğüste boylamasına yara açmak

Geh elif çekmedeyem sĩnemde ėaddi yādına
Geh ėoram bağrumda ĥaddi lālesi yādına dāğ (G.CCCXLV/7)

emiş ėarış olmağ Can ciğer dost olmak

Leblerũñ ile cān u dil oldu yine emiş ėarış
Eridi yũregũñ yağı anuñ ile ėarış ėarış (G.CCCXII/1)

fenā bulmağ Yok olmak, kaybolmak

Rāhında ten hāk oldı vardı éakl u cān u dil yile
Nem var ise buldı fenā cālemde varum kalmadı (G.DCLXII/3)

fenāya varmak Yok olmak, kaybolmak

Ṭañ mı āhumla fenāya varsa cümle yir yüzi
Şarşarıyla āhumuñ tozup semāya çıkdı éarz (G.CCCXVIII/7)

gam yimek Üzüntü çekmek

Ġam üzre gam yimek her dem idüpdür Muhyī’yi bed-hāl
Mizācı dāyim idhāl-i ṭacām itmek ider ifsād (G.CLIII/9)

Birbiri üzre gam u derd-i belāsın çok yirüz
Olur idhāl-i ṭacām olmaz velī hīç imtilā (G.DLXXX/2)

Ġamlaruñı yidi çü bu kaygulu
Şun lebüñi dindi *külū veşrebū* (G.DXVI/1)

garğa-i eşk olmak Çok ağlamak

éAşşında ṭañ mı garğa-i eşk olduğum benüm
Maḥmūmı doldurur şuya ḥummāda tāb-ı teb (G.XCIX/7)

gögüs geçürmek Üzüntü ile derin soluk almak, içini çekmek

Ġahum buludı raćdin işitdükde kamu hālķ
Ṭağlar dahı gögsin geçürüp itmede feryād (G.CLVII/8)

gökte istediğin yirde bulmak Güçlkle elde edilebilecek şeye kolayca ulaşmak

Gördükçe ḥurşid ay yüzüñ düşse ayağuşa ne ṭañ
Çün buldı gökde istediğin yirde ol ey meh-liķā (G.XXXIV/4)

göñül almak (krş. *dil almak*) Gönlünü çelmek, birini kendine âşık etmek

Gösterüp luṭf aldamaķla göñlüm alsa ṭañ mı kim
Ben göñül viriciyin ol ehl-i ḥudća dil-firīb (G.LXXIX/5)

Yā ḥo evvel sipāh-ı ḥüsnine kim
éAsker-i ehl-i éaşşdan dil ala (G.DLXXXI/3)

göñül yıķmak Üzmek, gücendirmek

Yıķar bir cānibin göñlüm evinüñ her gelen dil-ber
Yıķılsa bārī hep başdan başa bir gün bu vīrāne (G.DXXXII/8)

Yıkdı gönlüm seyl-i eşkümle yine yapmak diler
Aşşî ne tûfân güninde hâneye bünyâddan (G.DVII/4)

göñül virmek Sevgiyle bağlanmak, âşık olmak

Gösterüp luṭf aldamaḳla göñlüm alsa ṭañ mı kim
Ben göñül viriciyin ol ehl-i ḥudca dil-firîb (G.LXXIX/5)

göz degmek Göze gelmek, nazar değmek

Göz degelden raḳîb-i bâtıldan
Ḥastedür çeşmi vü çeşm-i bed-ḥaḳdur (G.CCV/7)

Ruḥına degmesün diyü yavuz göz
Öñinde ṭurresinden aşdı tûmâr (G.CLXXIX/5)

göz ḳarartmaḳ Hiçbir şeyi göremez hale gelmek, iradesini yitirmek

Ayaḡuña düşsem göricek seni
Ne ṭañ göz ḳarardur çün ol aḳ ṭopuḳ (G.CCCLXXIV/4)

gözde yaş kurımaḳ Çok ağlamaktan göz yaşının akmaması

Eridi yüregümde baş ḳurıdı gözlerümde yaş
Bu yolda gide gibi baş fenāya dutdı yüz kârüm (G.CDLXIV/5)

gözü ḳalmaḳ İsteyip de elde edmediği şeye karşı isteḡi sürmek, gönlü kalmak

İren bezm-i bahāra Muhyî gibi
Ney ü defde ḳalur göz ü ḳulaḡı (G.DCIX/9)

gözden çıḳmaḳ Eski değerini kaybetmek

Gözümde çıḳdı vü düşdi naḡardan
Sirişḳüm sırr-ı çaşḳum ideli fâş (G.CCCX/6)

gözünü tûrâb doyurmaḳ Ne kadar malı mülkü olsa da kanaat etmemek, ancak ölünce doymak

Ḥâk-i pâyuñ girmeyince ḳâniç olmaz gözlerüm
Râst dirler kim doyurmaz gözleri illâ tûrâb (G.LXVII/4)

gūş dutmaḳ Dikkatle dinlemek

Egerçi kūs-ı şāhî şāha olmuş şûretâ devlet
Velî maḳnide dutsaḡ gūş-ı cîbret kūs-ı rihletdür (G.CLXVIII/4)

güvleyüp düşmek Bir şeyin üzerine aşırı bir istekle atılmak

Güvleyüp düşmede zülfi yüzi üstine müdām
Görmedük kâfiri bu vech ile imāna harīś (G.CCCXVI/6)

hāk ile yek-sān olmak Yerle bir olmak, dümdüz olmak

Zülfi ser-keşlükde iken düşüp anuñ yanına
Sāye gibi oldu ol hāk ile yek-sān cākıbet (G.CXVII/8)

hāk-i pāy öpmek Eskiden bir büyüğün katına çıkılğı zaman ve ayrılırken çok büyük
bir saygı gösterisi olarak yere kapanmak

Ayrılırken çün kıomazsın dest ü pāyuñ öpmege
Bāri hāk-i pāyuñı öpmekden itme imtināc (G.CCCXXXIV/2)

hayrete düşmek Şaşırmak

Hayrete düşdüm lebüñ gördükde kim
Nice girmiş şüret-i mercāna cān (G.DVIII/3)

hīç olmak Boşa gitmek, yok sayılmak

Devrinde hüsnüñüñ n'ola hīç olsa hāşılum
Çün nokta-i dehānuñ olupdur ğubār-ı hüsn (G.DV/8)

ılduz şaymak Uyku tutmamak

Ne tañ cūşşākını gördükçe olsa çeşmi h'āb-ālūd
Uyurlanmaqla ılduz şaydı dāyim hīle-ger şayyād (G.CLI/6)

içi acımaql Çok büyük acı ve üzüntü duymak

Eşküñ göricek deryā içi acıyup fi'l-hāl
Gönderdi bulutlar kim baña olalar giryān (G.CDLXXXIX/7)

ilük gibi emmek Bir işi özüne zarar vermeden nazikçe yapmak

Emmek gerek ilük gibi dendān degürmeden
Nāzük ziyāde döymeye dendāna leblerüñ (G.CDVII/5)

işigüne yüz sürmek Hürmet etmek saygı göstermek

Niçe birr ü niçe fācir işigüne yüz sürer
Bende bir fācir k'ider birrüne bir olmaql recā (K.III/29)

ķādem başmak Ayak basmak, girmek, başlamak

ķādem başduql reh-i cāşķa yayaql bī-rāh ile bī-zād

Kayırmaz tek şarāb-ı cāşqdan elde ayāğ olsun (G.DX/8)

kan ağlamak Büyük üzüntü duymak, kanlı gözyaşı dökmek

Rūz-ı firāk añup şeb-i vuşlatda yaş döküp
Kan ağlamakda şubha degin zār zār şemc (G.CCCXLI/7)

Mey içüp agyār ile bağrum kebāb itdükde sen
Cām-ı mey güldükçe kan ağlar döne döne kebāb (G.LXV/5)

Bendinde zülfinüñ dili gördükde gözlerüm
Kan ağlamakda baht-ı siyeh-kārum üstine (G.DLI/4)

Dil ocağına şu koydı dīde çün
Muhyī kan ağlarsa çeşminden n'ola (G.XV/9)

Vuşlat şebine irmedüğine olup melül
Kan ağladı vü eyledi terk-i diyār şubh (G.CXXIX/10)

kan dökmek Öldürmek

Kaçan dökmek diler cūşşākınuñ kanını hışm ile
İder peykān o hūnī gamzesini tır-i müjgāna (G.DXXXI/7)

kan dutmak Kan görünce bayılmak

Yā hō cūşşākı kanını çok içüp
Kan dutan hastedür ki yata kıla (G.DLXXXI/2)

Bāde yirine yiter iç kanını cāşıqlaruñ
Nev-cevānsun dostum kan dutmasun kıl ihtirāz (G.CCLVIII/8)

kan içmek (krş. *Kan nūş eylemek*) İnsafsızca sömürmek

Çeşm-i bīmārı oldı cāşıq-küş
Kānumuz içmek ile şağ olmış (G.CCCVIII/7)

kan ile şuvarılmak Özünde kan bulunmak

Gamzesi teşne olsa kıana ne tañ
Kan ile şuvarulmış ol şemşir (G.CCXIII/7)

kan kıuşmak Çok eziyet çekmek

Kāra kanlar kıuşası kıara bahtum
Yir içir derd ü gamdur doyum olmaz (G.CCLXVII/5)

kan nūş eylemek (krş. *kan içmek*) İnsafsızca sömürmek

Ṭaň mı her dem řanumuz nūř eyleye ĥūnī gözi
Kim o bīmāra olupdur ċāřıķı ĥūnī devā (G.XI/4)

şan yaş aķıtmaķ Ağlamak, kanlı göz yaşı dökme

Muĥiyā eřċārumı şan yaş aķıtmaķla diyüp
Her birin zengīn ü ġāyet āb-dār itsem gerek (G.CCCXCVII/11)

şan yutmaķ Çok eziyet ve sıkıntı çekmek

Şarşuda şan yudaruz mey-kedede biz ol atar
Cürċasını yıķılacaķ der ü dīvāra meded (G.CLXIV/8)

Tek řo ben maĥmūr-ı ġammı cām-ı laċlūň bezmine
Şan yudarsam da olur anda řarāb-ı ergavān (G.CDLXXX/3)

şanına aş yermek Birinin ölümüne sevinmek, kanına ekmek doġramak

Ben anuň leblerine ař yererüm
Lebleri şanuma benüm yerer aş (G.CCCXV/2)

şanına etmek banmaķ Birinin ölümüne sevinmek

Muĥiyā girdi ele ċün niċmet-i ĥūn-ı raķīb
Etmegūň yime řuru řükr eyleyüp ol řana ban (G.CDLXXXV/8)

şana teşne olmaķ Öldürmek istemek

Olmasayidi teřne řanuma tīri anuň
Ĥuřk olmaz idi böyle her dem anuň zebānı (G.DCXXIV/8)

şanı řurımaķ Bitkin ,cansız hale gelmek

Aña řurbān olduġumda çıķmasa řanum ne řaň
Öň raķībı řatliyiċün řurıdı řanum benüm (G.CDXL/7)

şanın maş itmek İnsafsızca sömürmek

İki zūlfı aldılar ben derdmendi ortaya
Ac sülük gibi ider şanum benüm her biri maş (G.CCCXVIII/5)

şapıdan sürmek Eve almamak, yüz vermemek

Sür řapuňdan ey melek aġyārı řoma yanuña
Kim melek olmaz ol oda kim ola anda ġül-āb (G.LXVII/7)

şapudan řovıcaķ bacadan düşer Yüzsüzlük etmek, yüz verilmediġi halde sırnaşır, gitmez

O mäh mihriyile hoş hayāsız oldu güneş
Ki kapudan kovıcağ bacadan düşer güstâh (G.CXXXV/6)

ğara baht (krş. *ğara* günlü) Talihsiz, bahtı kötü

Gelmezdi la'le jeng ğara bahtımı görüñ
Āhumla geldi jeng leb-i yārüm üstine (G.DXLIX/6)

ğara günlü (krş. *ğara baht*) Talihsiz, bahtı kötü

Rüy-ı zerdüm ben ğara günlüyü her gün ağladur
Ṭālîc-i nahsümde hinnâ fi'clin eyler za'cferân (G.CDLXXVI/5)

ğaş çatmak Kızmak

Sāye-bān eyleyüben ğaşını çatup çeşmi
Ĥāb-ı nāz eyleyeli olmadı bîdār dahı (G.DCLXI/5)

ğaş göz oynatmak Kaşla gözle işaret etmek

Gehî cüşşāka cüşveyle göz eyler
Gehî şiveyle gizlü oynadur ğaş (G.CCCX/3)

ğıymet olmak Paylaştırılmak, dağıtılmak

Ğıymet olduğda ezel ma'şūklar cāşıklara
Şükr ü minnet kim naşîb olmuş baña ol yār şūh (G.CXXXIV/4)

ğulağ dutmamak Önem vermemek, dinlememek

Durmaz artar bende cāşğ u ol vefāsuzda ferāğ
Arturup nāzın niyāz-ı cāşıka dutmaz ğulağ (G.CCCXLVIII/1)

ğulağ olmak Kulak kesilmek, bütün dikkatiyle dinlemek

Hüsni bāğında var ĥazān ĥaberi
Her benefşe aña ğulağ olmuş (G.CCCVII/8)

ğulağı burılmak Yapacağı işte dikkatli davranması için uyarıda bulunmak

Benefşe zülfine öykündügiyçün
Burılmış dest-i ğudretten ğulağı (G.DCXII 7)

ğulağ dutmak Kulak vermek, dikkatle dinlemek

Def karşıusunda cāşğ ile gögsini dögüp

Fermānına kulaqlarını dutma ʿādeti (G.DCXXVIII/5)

Gülün alın ider bülbul hikāyet
Benefşe āla dutmuşdur kulağı (G.DCVIII/7)

ķuru ğayret Boş çaba

Her dem gözümde kanlu yaş artar yürekde baş
Ağyāra karşı bir ķuru ğayret ne fāyide (G.DLVIII/8)

lāf urmak Atıp tutmak, dem vurmak, böbürlenerek konuşmak

Görüp bu şiʿri Muhyī lāf uranlar
Nedāmet idüp istiġfār iderler (G.CCXVI/11)

mantar gibi bitmek Birdenbire ortaya çıkmak

Eşkümüñ bārānı yağdukça biter mantar gibi
Dem-be-dem kanlu yürek üstinde yir yir başlar (G.CXCI/6)

māt olmak Yenilmek

Ruħuñla dil nice bāzī ide ħüsnün bisāʿtında
Ki ħālün beydaķıyla māt olur her gün niçe leclāc (G.CXXIV/6)

müħr itmek Mühürlemek, kapatmak

Niçe ideyin āh u fiġānı lebüñi şun
Tā müħr idem ol ħātemün ile bu dehānı (G.DXCVIII/2)

naķş bağlamak Beste yapmak

Muhyī Nigār'ı naķşın ögüp bir ğazel ki dir
Ehl-i terāne bağlar aña şad hezār naķş (G.CCCI/9)

nāmūs u ʿār şişesin şımak Edeb ve haya sınırlarını aşmak

Şındı melāmet taşlarıyla şişe-i nāmūs u ʿār
Yüzüm şuyı düşdi yire ʿırz u vaķārum ķalmadı (G.DCLXII/8)

nişān virmek Açıklamak, göstermek

Geldi inşāfa ķodı el arkasın yire çenār
Virdüğinde serv ķaddinden şabā aña nişān (G.CDLXXCIII/4)

oġlan oyuncuğı itmek Yeteneksiz kişiler karışarak bir işi değerinden düşürmek

Oğlan mı aldı řācīr ü maħbūb olmadu
 řīcīri vū ařı itdiler oğlan oyuncağı (G.DCXXI/9)

Eyledi oğlan oyuncağı hem-ān
 řīve vū nāzı o ıfl-ı nāz-bāz (G.CCLXIV/2)

o atım yir Bir okun gidebileceğı mesafe, kısa mesafe

Her yañadan bād virdükde udūmūñden ĥaber
 O atım yir ol yaña āhum varur arşu saña (G.L/7)

oñmadu baş Talihsiz, iflah olmayan

Gitdi başum tācıyile devletümle aql u şabr
 Gör nelerden arta aldı oñmadu başum benüm (G.CDLV/5)

Ĥoř ĥālüm ol nā-mihr-bān kūyında pinhān sūz ile
 Ger oñmaduk bařa getürmezse belālar dūd-ı āh (G.DXL/7)

oturağ olma Konaklamak, ikamet etmek

ondı aşı sipāhı mülk-i dile
 Begenüp anda oturağ olmiş (G.CCCVIII/4)

oyun oynama Hile yapmak, tuzağa dūřürmek

Devr oynadı dōne dōne Muħyī'ye o oyun
 İtdi sitāresi anı devrān oyuncağı (G.DCXX/9)

öpüben başına oma Saygı değer bulmak, minnetle kabul etmek

Lebleri vařfin niçe tūmāra yazsam ař ile
 Öpüben bařına or kim görse ol tūmārumuz (G.CCXLIII/9)

pāyı yir başmama Sevinçten yerinde duramamak,

İdeli ber-dār eliyle zūlfi dārına dili
 Teşnelükden pāyı yir başmaz anuñ ol dārda (G.DXXXV/6)

pāyına baş oyma (krş. *pāyına ser oyma*) Canını feda etmek, ölümü göze almak

Aş ile baş oyaldan anuñ pāyına hem-ān
 Cān u dil oldu zūlfi gibi pāy-māl-i ĥüsn (G.DIV/7)

pāyına eşmin sürmek (krş. *pāyına yüz sürmek*; *pāyına yüz urma*) Ayağına kapanarak saygı göstermek

İsterem dāyim cīnān gibi öpem nāzūk elüñ
Pāyuña çeşmüm sürem her lahza mānend-i rikāb (G.LXVII/3)

pāyına düşmek (birinin) Ayağına düşmek, yalvarmak

Çün pāyuña düşdi ser-i zülfüñ anı baş kim
Niceyle ılan başı gibi ol ser-i fitne (G.DLXVI/6)

Tazarru'c hoş gelürmiş yāre Muhyī
Elin öp pāyına düş sen de yalvar (G.CLXXX/8)

pāyına irememek Değerine kimse erişmemek

Meydān-ı şicrde iremez kimse pāyuma
Bendeñde ṭabc-ı çābük ü reh-vārum üstine (G.DXLVIII/9)

pāyına ser koymak (krş. *pāyına baş koymak*) Canını feda etmek, ölümü göze almak

Ben oldum bir şehe ḫul kim güzeller
Ḳoyup pāyına ser ser-dār iderler (G.CCXVI/7)

pāyına yüz sürmek (krş. *pāyına çeşmin sürmek*; *pāyına yüz urmak*) Ayağına kapanarak saygı göstermek

Ḳaçma benden yüz süreyin pāyuña
Ḥākden kaçmaz çü serv-i ser-firāz (G.CCLXII/6)

pāyına yüz urmak (krş. *pāyına yüz sürmek*; *pāyına çeşmin sürmek*) Ayağına kapanarak saygı göstermek

Yüz urdum pāyına pürdür gözümle
Yüzüme baḫmadı gördi elüm boş (G.CCXC VII/7)

pāy-māl olmak Ayak altında kalmak, çiğnenemek

ćAşḫ ile baş ḳoyaldan anuñ pāyına hem-ān
Cān u dil oldu zülfi gibi pāy-māl-i hüsn (G.DIV/7)

şacın yolmak Üzüntüden kendini harab etmek, yas tutmak

Senüñ zülfüñ firāḫı mātemiycün ḳaralar giymiş
Çözüp şacın yolup terk ü diyār itmekdedür sünbül (G.CDXXVIII/5)

seg-veş dolanmak Yorulmadan, bıkip usanmadan dolaşmak

Dolanuram ser-i kūyını seg-veş şeb ü rüz

Başumda âteş-ıcaşğ olalı külâh baña (G.XXXI/3)

ser kaldırmağ Uyanmak, harekete geçmek

Olup zülf-i perîşānuñlaâlem ser-be-ser fitne
Anuñ her târiyile mâr-veş kaldırdı ser fitne (G.DLXXI/1)

şıklığını diñdürmek Sesini kesmek, yenmek, üstün gelmek

Şıklığını bülbülüñ Muhyî-i nālān diñdürür
Nālede olsa anuñla imtiḥānı bülbülüñ (G.CDIII/13)

silip süpürmek Ne var ne yok hepsini almak

Geldi aldı cāql u şabr u cānı bir bir aldayup
Dil evin sildi süpürdi özge düzd-i efsārdur (G.CCXLIII/7)

tāc-ı ser itmek Çok değer verip saygı göstermek

Ḳo tāc-ı ser ideyin ḥāk-i pāyuñ ey şeh-i ḥüsn
Ki baş açuḳ ḳuluñam himmet it külâh baña (G.XXX/4)

tāc-ı ser olmağ Çok değerli olmak

Tāc-ı ser olsa ṭañ mı çü miskīnlük eyleyüp
İtdi ayağı ṭoprağını iḥtiyār zülf (G.CCCLXI/7)

ṭağ üsti bāğ olmağ Keyfi yerinde olmak, her muradına erişmiş olmak

Lāle-zār-ı sīnemüñ üstinde ḡamdan oldı ṭağ
Baña bāğ üsti olur ṭağ illere ṭağ üsti bāğ (G.CCCXLVI/1)

Ḳanlu yaşum sīnede ḡam kūhın itdi lāle-zār
Ruḥları şevḳ ile olmışdur baña ṭağ üsti bāğ (G.CCCXLVII/4)

ṭağlara düşmek İnsanlardan kaçıp ıssız yerlerde dolaşmak

Olup dīvānesi serv-i ḳadinüñ
Düşüp ṭağlara zencīrin sürür şu (G.DXV/4)

ṭañā ḳalmağ Şaşırmağ, donakalmağ

Gün yüzünde aḡzuña ḳalduḳ ṭañā
Kim nice cāy itdi mihr içre Sūhā (G.XIV/1)

ṭaşā eşer eylemek Kalıcı iz bırakmağ

Kār itmedi eşküm dün ü gün göñlüñe gerçi

Bārān yağıcağ çok taşā eyler eşer ey dost(G.CXI/6)

terkin urmağ Terk etmek, vazgeçmek

Kaçdı benden ʿaşkı destinde dil ü cānum benüm
Terkim urdı bunca yıllık eski yārānum benüm (G.CDXLI/1)

toğuz dolanmağ Bıkmadan,yorulmadan çevresinde dolaşmak

İrüşem diyü felekler südde-i ʿālīsine
Şevş ile toğuz dolanurlar cihānı dāyimā(G.IX/2)

tuş olmağ Yenilmek

Tuş olup Muhyī’ye çeşmi dökdi nā-geh şanını
Sevş ider tağdır-i Hağ kaşşābı kurbāndan yaña (G.XLVI/9)

uyhūsın uçurmağ Bir durumdan kaygılanmak

Reyhān şanuban hār haṭuñ piser idüp dil
Uyhūsın uçurdi anuñ ol pister-i fitne (G.DLXVI/5)

yabana atmağ Dikkate almamak, değer vermemek

İsterüm kim rişte-i cānı idem tīrine per
Korşarum anı yabana ata ol ebrū kemān (G.CDLXXVIII/6)

yağmāya virmek Yağmalamak, soymak

Dilüm şehrine ʿaşkı şāh olaldan
Gün olmaz kim anı yağmāya virmez (G.CCLXXVIII/4)

yan başı gelmek Tokuşmak, çarpışmak

İki yanumdan benüm derd ile ğam
Yan başı gelmekde baña her zamān (G.CDLXXXVIII/4)

yanup kül olmağ Tükenmek, eryip bitmek

ʿAşğ odına yana yana kül olup ben mübtelā
Virdi kül olduqça her cüzçüm yile bād-ı hevā (G.XI/1)

Firāk odına dil pervāne olmuş
Yanup kül olmadıysa yā ne olmuş (G.CCCIX/1)

Şevķi odıyla yandı kül oldu amu heves
Aşķı hevāsiyle yile vardı her hevā (K.III/17)

yaşı deñizler olmak Çok ağlamak

Yaşum deñizler olup dutdı kūyı yollarını
Dirġ ħalmadı varmaġa aña rāh baña (G.XXXIII/6)

yidi at yire geçmek Çok utanmak, o anda kimsenin kendisini görmesini istememek

Geçdi yidi at yire eşķ ü ıķdı nüh eflāke āh
Bir āşķam kim āşķuma yirlerle göklerdür güvāh (G.DXXXIX/1)

yil gibi yilmek Çok hızlı koşturmak

Yil gibi āşķuñ yolında yildüġi
Muhyī'nüñ hayf oldu ħaţţuñla hebā (G.XII/9)

yil öñince gitmek Kendi iradesi dışında hareket etmek

Şanma gidevüz ħāk gibi her yil öñince
apuñda yirin bekleyici aşlaruz biz (G.CCLXXVI/6)

yile varmak Heba olmak, boşa gitmek, savrulup telef olmak

Āh ile buldı ruĥ-ı zerdüm fenā
Yile vardı gitdi ol berg-i ħazān (G.CDLXXXVIII/8)

Yanmaġa urdı āfile-i cömri ħūblar
Vardı hevālar ile yile rūzgār-ı cömr (G.CCIII/8)

yile virmek Savurup telef etmek, boşuna harcamak

Muhyī oķ āh itme sūz-ı āşķdan kim orķaram
Şemc-veş vire yile tā ki seni bād-ı fenā (G.XI/9)

yirinde yil esmek Yok olmak, kaybolmak

Cān u dil ü ten āhum ile vardı fenāya
Yirinde anuñ her birinüñ yil eser ey dost (G.CX/6)

yirlü yirinde Her şey kendi yerinde

Yirlü yirinde amu şimşādlar ħayrān alur
Seyr-i bağ itdükde ol serv-i ħirāmānum benüm (G.CDXXXIX/2)

yok yire Gereġi yokken, hiçbir neden bulunmadıġı halde

Bulmadı kimse dehenüñden nişān
Yok yire vardur arada güft gū (G.DXVI/6)

yol azmak Yolunu kaybetmek, şaşırmak

ĆAql u dil ü cān düşdiler deşt-i ğama efgān ne sūd
Yol azsa cümle kār-bān ne fāyide eyler ceres (G.CCLXXX/8)

ĆAşķ rāhında ķalmışam tenhā
Yol azup kār-bāndan ayrıldum (G.CDLXV/7)

yolında cān virmek Uğruna canını feda etmek

Senden ayrılmakdur ey cānā ne müşkil Muhyī'ye
Yohsa cān virmek yoluñda her nefes āsān aña (G.XXXVIII/9)

yüregi oynamak Ansızın heyecanlanmak, yüreği çarpmak

İtdükçe nāleler yüregüm oynasa benüm
Tañ mı olur bunuñ gibi rakş ol terāneye (G.DLXVIII/4)

yüreginin yağı erimek Korkulacak bir durum meydana gelecek diye kaygılanmak, üzölmek

Leblerüñ ile cān u dil oldı yine emiş ķarış
Eridi yüregüñ yağı anuñ ile ķarış ķarış (G.CCCXII/1)

Yaķuban şerci çerāğın eridüp itdi revān
Ehl-i küfrüñ yüregi yağın idüp gözi yaşı (K.VII/7)

yüregin şuvarmak İçini ferahlatmak, kaygısını azltmak

Eşķüm aķsa aғzuma yangun yüregüm şuvarur
Şanur idüm ben anı sīm-i müzāb olmuş o duğ (G.CCCLII/6)

yüz ķarasın yumak Utanç verici durumdan kurtulmak

Giceki yüz ķarasın yu ķanlı yaşıñla seher
Yağdurur bārān-ı rahmet dīde-i hūn-bār şubh (G.CXXVIII/2)

yüze gülmek Yalandan dost görünmek

Yüze gülüp sūret-i insānda ćaşıķ öldürür
Zülf-i zehr-ālūduñ olmuş gibi mār-ı ķahķahā (G.IV/V/3)

yüzi ağ olmak Utanılacak bir durumun olmaması

Namāz-ı ćaşķa eyler eşķ-i çeşm ile vuzū Muhyī

İder taze vuzū her bir namāza yūzi ağ olsun (G.DX/9)

yüz kırasın yumağ Utanç verici durumdan kurtulmak

Yudı çaşğ eşk ile yüzüm kırasın
Daćvī-i çaşğda yüzüm ağıdur (G.CCVII/8)

yüz şuyı dökmek Onurunu sarsacak kadar yalvarmak

Āhum ebri şulamadan geçse rāh-ı kūyuñı
Ĥışm idüp aña yūzi şuyın döker yire şabā (G.IV/5)

Beni rüsvā idüp dökmekde yire
Yüzüm şuyın bu iki çeşm-i pür-āb (G.LXXXVII)

Melāmet ehli ol çaşğ ile Muhyī
Yüzün şuyın yire dök andan el yu (G.DXV/9)

yüzün berkitmek Yüzsüzlük etmek

Çok cürmi luţfuña dayanup berkidür yüzün
Çün sende var kemāl-i kerem yok kıatuñda lā (K.III/37)

yüzine kıara sürmek Yalan yere iftira atmak

Қанума ĥaţtı yalan şāhid olup tezvīr idüp
Қара sürdiler yüzine şehr-i ĥüsn-i yārda (G.DXXXVIII/7)

yüzine urmağ Kusurunu yüzüne karşı söyleyip ayıplamak

Rū-siyāhum yüzüme urma yüzümüñ kıarasın
Ben bed isem nīk sensin eyle iylükler ėaţā (K.IV/28)

3.3.3. Atasözleri ve Atasözü Değerinde Olan Sözler

Muhyī Divanı'nın, atasözü ve atasözü değerinde olan sözlerin kullanımı da yine nazire söylediği şairlerin bu tür kullanımları ile benzerlik gösterir. Atasözü açısından fazla zengin olmayan *Muhyī Divan*'ında çeşitli âdet ve tecrübeye dayanan sözlerin varlığı da dikkat çekicidir. Bunlardan çok yaygın olanlar atasözü değerinde olduğundan atasözleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Tespit edilen bu sözler geçtiği beyitlerle birlikte alfabetik olarak aşağıda sıralanmıştır:

Ac tavuğ kendüsini ġalle bāzārında şanur.

Rûy-ı pür-hâlün hâyâinden degül hâlî dilüm
Galle bāzārında şanur kendüsini ac tavuğ (G.CCCLXXIII/2)

Āftāb-ı cālem-tāb gil ile gizlenimez.

İdüpdür āb u gilüm āşkāre mihr-i ruḥın
Gil ile gizlenimez āftāb-ı cālem-tāb (G.LXXXIX/6)

ĖĖālemde her iş vāḡtinde merhūndur.

Tahammül eyle Muḡyī hicre vaşla itme istiġcāl
Bilürsin ġünkü Ėālemde her iş vāḡtindedür merhūn
(G.CDXCVIII/9)

ĖAşğ yarası oñılmaz.

Ğomañ merhem dil-i mecrūhına Muḡyī-i şeydānuñ
O yara tiğ-ı Ėaşğ iledür oñılmaz cerāhatdur (G.CLXXIII/9)

Ayuğla mestāne āšnā olmaz.

Hāy u hūy-ı Ėāşıķuñ Ėāşıķlar añlar lezzetin
Kim ayuğla naġra-i mestāne olmaz āšnā (G.LIV/4)

Az ṡamac ġoğ ziyān olupdur.

Ğaçurdum zülfi sevdāısıyla anı
Olupdur az ṡamacdan ġoğ ziyān vāh (G.DXXVII/2)

Bāğ bozulduğda engür erzān olur.

Şat girān engür-ı bāğ-ı ḡüsnüñi vāḡtiyle kim
Bāğ bozulduğda olur engür erzān Ėākıbet (G.CXVII/6)

Buludlu şebde şeb-nem olmaz.

Şeb-i fūrķatde āh itdükçe göz nem
Buludlu şebde gerġi şeb-nem olmaz (G.CCLXVII/4)

Bülbüle gül var iken ḡār görünmez.

Deger cānum ruḥın görmez ḡatını
Görünmez bülbüle gül var iken ḡār (G.CLXXVIII/7)

Ceng-i kilāba üstühān bācīs olur.

Göricek ben nahīfi bir biriyle itse ceng ağıār
Ne ʔāñ ʔünküml olur ceng-i kilāba üstühān bācīs (G.CXX/7)

Cihānda sāye hūrşīdden cüdā olmaz.

Cānum tenümde bir nefes ansuz nice ola
Olmaz cihānda sāye ʔü hūrşīdden cüdā (G.LII/4)

Cinsüñ meyli cinsedür.

ʔü cinsüñ cinsedür meyli éaceb mi cānı şīrīnüm
Olursa dāyimā māyıl leb-i şīrīn-i cānāna (G.DXXXI/4)

Çeşme-i hūrşīdi gil nihān itmez.

Dilde nice gizlene mihr-i ruḥı
Çeşme-i hūrşīdi gil itmez nihān (G.CDLXXXVI/5)

Çok yiyici doymaz imiş.

Arzı ne éaceb ʔok yiyici doymaz imiş
Her dem niçe biñ mürdelerüñ laḥmi ğıdāsı (K.IX/5)

Deñizler köpri dutmaz.

Deñizler dutmaz iken köpri cālemde iki ʔaşuñ
Olupdur hüsñüññ baḥrine ʔudretten iki köpri (G.DCLXVII/8)

Dil-berüñ hüsni kemāle irmeden göñli ölmez.

Dil-berüñ hüsni kemāle irmeden ölmez dili
Yanmayınca şemc aña pervāne olmaz āşnā (G.LIV/5)

Dīvāne ʔabībi ğayrine āşnā olmaz.

Andan ayruḳ kim ki var bīġānedür cümle baña
Kim ʔabībi ğayrine dīvāne olmaz āşnā (G.LIV/7)

Ducā olsa belā gelmez.

ʔañ mı ʔaçsa ben dućacısından ol
ʔanda kim olsa ducā gelmez belā (G.DLXXXIII/8)

Dünyā üç ğünlük müsāfir-hānedür.

Müsâfir konmağa dünyâ-yı vîrân bir cîmâretdür
Ki anda konana üç gün durıcağ göçme câdetdür
(G.CLXVIII/1)

Elçiye zevâl yokdur.

Câna dilden mihri anuñ elçi oldu nâ-gehân
Bâki vü pervâsı yok çün elçiye yokdur zevâl (G.CDXII/4)

Eşek ölmek ite düğün gibidür.

Olur ağyâr ferağ bir birinüñ ölmesine
Ki dimişler eşek ölmek ite düğün gibidür (G.CCXXIX/8)

Gözden dūr olan dilden dūr olur.

Şehâ Muhyî kuluñ ırma nažardan
Ki gözden dūr olan dilden olur dūr (G.CCXXXIX/9)

Güneş balçıkla şıvanımaz.

Ĥaṭuñ gelmekle hüsn-i ṭalcātuñ zâyil olur şanma
Şıvanımaz güneş balçıkla ey ḥurşîd-i tâbânum (G.CDXXXI/5)

Gün gibi žâhir iken muccizesi ehl-i cînâd
Balçık ile şıvamağ kaşdın iderler güneşi (K.VII/6)

Ĥaste olmadan kıymet ü qadr-i ṭabîb bilinmez.

Lezzet-i dîdâr-ı hicrân ḥastesidür inleyen
Olmadan ḥaste bilinmez kıymet ü qadr-i ṭabîb (G.LXXXI/6)

Ĥazân vaḳti gelicek bād çok eser.

Ĥaṭı geldi ne ṭaṅ âhum çoğalsa
Ĥazân vaḳti gelicek çok eser bād (G.CLV/8)

Her bir sanâtuñ bir âleti var.

Ne ṭaṅ gamzeyle sihr eylerse çeşmi
Çü her bir sanâtuñ bir âleti var (G.CCXXV/5)

Her kemâlüñ zevâli var.

Her kemâlüñ var zevâli sır ne kim
Cevrüñ irdükçe kemâle çok ola (G.XV/4)

Qazāya rızā gerek.

ʿAşkı qazā vü hicri belā oldu başuma
Taḳdīr olan qazā vü belāya rızā gerek (G.CCCLXXXIV/6)

Kemān saht olıcaḳ oḳ siper dutmaz.

Geçer sīneden ḡamzeñ oḳı dile
Kemān saht olıcaḳ siper dutmaz oḳ (G.CCCLXXIV/8)

Qıyāmet gūni kimesnede ʔarab olmaz.

Hicrinde ʔañ mı bulmasa bu ḡam-zede neşāʔ
Olmaz kimesnede çü qıyāmet gūni ʔarab (G.XCIX/8)

Laclün qıymetini šarrāf bilür.

Lebinüñ qıymetin šordum didi šormaḳ gerek senden
Ki laclün qıymetini šāhibinden yig bilür šarrāf (G.CCCLX/3)

Maṭar ḡurāb-ı esvede sūd itmez.

Göz yaşıyla ağarmadı ḳara baht
Maṭar itmez ḡurāb-ı esvede sūd (G.CL/3)

Maḫlūmuñ ḳanı dutar.

Ḳaçma ey žālim döküp ḳanum dönüp itdür helāl
Ḳanı maḫlūmuñ dutar āhir hażer ḳıl gitme gel (G.CDXXIV/8)

Metāca müşterī revāc virür.

Ḳıl metāc-ı hüsnüñi cuşşāḳa carż
Kim metāca müşterī virür revāc (G.CXX/6)

Mihmān olan yirde od yanar.

ʔañ mı geldükçe ḡam u derdi dile yansa dilüm
ʿĀdet olmış od yanar şol yirde kim mihmān ola
(G.DLXXXV/8)

Naşş hātemine revnaḳ u bahā arturur.

Arturmada lebün ḥaṭı cuşşāḳ raḡbetin
Naşş arturur çü hātemine revnāḳ u bahā (G.LI/7)

Naķş naķķāşa nisbet ile ictibār bulur.

Haķ naķşıdur cemāli çü maķbūl-i hālķdur
Naķķāşa nisbet ile bulur ictibār naķş (G.CCCI/8)

Od olan yirde nem olmaz.

Gözi pür-nem ider haddūñ hayāli
Egerçi od olan yirde nem olmaz (G.CCLXV/3)

ćÖmr gitse gelmege ķābil olmaz.

Sen gidicek ey vefāsuz gelmek olmaz bir dahı
ćÖmr gitse gelmege olmaz çü ķābil gitme gel (G.CDXXIV/2)

ćÖmr şitāb içindedür.

Gel göreyin yüzüñ bir an kaçma beni görüp hem-ān
Bir dahıya ķomaz zamān ćömr şitāb içindedür (G.CCXL/6)

Rızķ için her dūna minnet itme.

Her dūna minnet itme şaķın Muhyī rızķ için
Çün iki günde bir ķuru etmek saña yiter (G.CCXXIII/9)

Sāyile sūcāl olmaz.

İsterem buse lebūñden ister ol kānum içe
ćĀdeti bilmez meger kim sāyile olmaz sūcāl (G.CDXIV/4)

Seg-i dīvāne kimseye āşnā olmaz.

Tañ mı kūyında talarsa gördüğini it raķīb
Kimseye hergiz seg-i dīvāne olmaz āşnā (G.LIV/10)

Seng-i hārā gül bitürmez.

Ağyār-ı suht dilde yok yāre mihr-i şādık
ćĀlemde gül bitürmez hergiz çü seng-i hārā (G.LIII/9)

Sevdāyīye sirke ziyāndur.

Raķīb ekşi yüzün gösterdi Muhyī'ye lebūñ şun sen
Ziyāndur sirke sevdāyīye şekkerle olur ıslāh (G.CXXVI/9)

Şeb olsa koñşı koñşıdan çerāğ yaķar.

Zülfünde cānum iki ruĥuñdan yaķar dili
Şeb olsa koñşı koñşılarından yaķar çerāğ (G.CCCL/3)

Şekkerle ĥaşĥaş sürfeye devādur.

Dil-i nālān leb-i pür-ĥālın özler
Devādur sürfeye şekkerle ĥaşĥaş (G.CCCX/4)

Şöhret āfetdür.

Sen olduñ ĥüsn ile meşhūr şāhum ben de çaşķuñla
Beni korķutdı ol şöhret çü dirler şöhret āfetdür (G.CLXX/8)

Ŧağ Ŧağa irişmez adam adama irer.

İrmedüm yāre ķavuşdı derd ü ġuşşam Ŧağları
Dirler adam adama irer irişmez Ŧağa Ŧağ (G.CCCXLV/2)

Tedbīr taķdīri bozar.

Vaşlına her ġün eyledüm tedbīr
Līk tedbīr[üm]i bozar taķdīr (G.CCXIII/1)

Ŧıfluñ eglencesi Ŧıfl olur.

Oldı āvāre dilüñ bir nev-cevān eglencesi
Ŧıfl olur cālemde Ŧıfluñ her zamān eglencesi
(G.DCXVII/1)

Ŧıfluñ meyli Ŧıfladur.

Ŧıfldur dil meyli Ŧıfluñ Ŧıfladur
Anuñ içün ĥoş gelür oğlan aña (G.XLIII/2)

Tīr-i ķazā siper dutmaz.

Sīneden geķse dile yiter müjeñ
Ŧañ mı kim dutmaz siper tīr-i ķazā (G.XIV/8)

Ŧūfān ġüninde būnyāddan ĥāneye ne aşşı.

Yıķdı ġöñlüm seyl-i eşķümle yine yapmak dile
Aşşı ne Ŧūfān ġüninde ĥāneye būnyāddan (G.DVII/4)

Yalan danuḳluḳ idenüñ yüzi ḳara gerek.

Ĥaṭṭı yüzine devr ḳara sürse ṭañ mı kim
Yüzi yalan danuḳluḳ idenüñ ḳara gerek (G.CCCLXXXIV/5)

Yoldaş yoldaşını çok belādan kurtarur.

Muḥyiyā derd ü ğamından yārüñ ayrılma şaḳın
Çok belādan ḳurtarur yoldaşını yoldaşlar (G.CXCII/9)

Yorğun piyādeye bī-ḳaṣā sefer güc imiş.

Zülfinden ayru dil reh-i ḳaşḳında ḳaldı denk
Yorğun piyādeye güc imiş bī-ḳaṣā sefer (G.CCXLIV/8)

Žulmetde revzen eve sūd itmez.

Dile hicrinde nefc yok gözden
Eve žulmetde revzen itmez sūd (G.CXLIX/8)

3. 2. 4. Toplumsal ve Kültürel Hayat

Divan şiirinin yoğun mecazî dünyası dikkatle incelendiğinde gerçek hayatın pek çok yönüne ilişkin bilgiler bulmak mümkündür. Çünkü Divan şairi için dış dünyadaki her türlü olay kendi iç dünyasını anlatmada birer somut örnektir. Edebî metinler bu yönüyle incelendiğinde âdet ve gelenekler, gündelik hayatta kullanılan alet ve edevat, inanaçlar, insanların sahip oldukları batıl itikatlar, tabiat yahut günlük hayattan manzaralar, çeşitli ilimler v.b. bütün gerçekliğiyle görülecektir. Divan şiirinin böyle bir amacının olmadığını belirtmekle birlikte Osmanlı toplumunun kültür tarihini ve sosyal hayatını öğrenmek için baş vuracağımız önemli kaynaklardan birinin Divan şiiri olduğu da unutulmamalıdır. Divan şiirinin topluma yönelik bu cephesi ortaya konulduğunda ona yöneltilen “Divan şiiri gerçek hayattan kopuktur” önyargısı da ortadan kalkacaktır. Bu önyargı son yıllarda, Divan şiirinin hayatla ilişkisini ele alan çeşitli çalışmaların yoğunluk kazanmasıyla az da olsa ortadan kaldırılmıştır.²⁸⁹

²⁸⁹ Konuyla ilgili bilgi için bkz. Cem Dilçin, “Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri”, *Türk Dili*, S. 571, Temmuz 1999, s. 619-626; Ahmet Atilla Şentürk, “Osmanlı Şairlerinin Gözlemciliği ve Klasik Edebiyatımızda Realiteye Dair”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, YKY, İstanbul 1999, s. 431-437; Namık Açıkgöz “Tezkirelere Göre 16. Asrın Sonuna Kadar Türk Edebî Kültür Hayatı”, Kalpaklı *age.* s.413-421; Selçuk Aylar, “Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine Dair

Muhyî Divanı’nda döneminin toplumsal hayatının hemen her kesiti ile ilgili izler taşıyan beyitler bulmak mümkündür. Bu beyitler çeşitli başıklar halinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. 2. 4. 1. Dinî Hayat

Osmanlı’nın şer‘î ve örfî kurallara dayalı kanunlarla yönetilmesi göz önünde bulundurulduğunda, dönemin toplum yaşantısında dinin ve dinî kuralların ne denli etkili olduğu daha iyi anlaşılır. Bu etkinin şiire yansımaması elbette düşünülemez. Kendisi de bir şeyhülislâm olan Muhyî’nin şiirlerinde çeşitli dinî unsurların şiire malzeme yapıldığı görülmektedir.

İslâmın beş şartından biri olan namaz ve namaz çeşitleri ile ilgili beyitlerde *salât-ı îd* (bayram namazı), *namaz-ı şâm* (akşam namazı), *namaz-ı huften* (yatsı namazı), *namaz-ı subh* (sabah namazı), *namaz-ı duha* (kuşluk namazı), *namaz-ı cum‘a* (cuma namazı), gibi adlara rastlanır. Bunun yanında namazla ilgili olan *rûku*, *secde*, *kıyam tadil-i erkan*, *ezan*, gibi kelime ve kavramlara yer verilmektedir.

Cuma namazının kılınabilmesi için gerekli şartlardan biri de *izn-i âm* (genel izin)dır²⁹⁰. aşağıdaki beytin kuruluşunda bu durum etkindir:

Câmiç-i hüsnüñden itme cümle-i cüşşâkı menó
Kim *namâz-ı cum‘a kılmagâ gerekdür izn-i câm* (G.CDLXII/9)

Aşığın sevgilinin uğrunda kendisini kurban etmesi ile ilgili olarak “kurban” konusu beyitlerde sıkça dile getirilir. Bir beyitte şair, kendisini sevgili için kurban eden aşığın bedeninin zayıflığını dile getirirken kurbanda bulunması gereken özellikleri²⁹¹ hatırlatarak “zayıf ve özürlü hayvandan kurban olmayacağını” belirtmektedir:

Ten ü cānı visāl-i ėĩdine *ķurbāna* ėarz itdüm
Didi ķābil degöl Muhyĩ biri *lāķar* biri *maćyũb* (G.XCVII/9)

Birkaç Örnek”, Kalpaklı *age.* s.459-464; Özge Öztekin, *XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Toplumsal Hayatın İzleri: Divanlardan Yansıyan Görüntüler*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2004.

²⁹⁰ Büyük İslâm İlmihli’nde cuma namazının kılınmasının şartları sayılırken bulardan birinin “Genel izin” olduğu yani “bir yerde Müslümanların toplanıp Cuma namazı kılmaları için idareci tarafından müsaade edilmiş olması” gerektiği belirtilmektedir. bkz. Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, Merve Yay., İstanbul 1987, s.165.

²⁹¹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, Merve Yay., İstanbul 1987, s.416.

“Nisab” zekatla ilgili dinî bir terim olarak “bir malın zekatını vermek üzere sahip olunması gereken miktar”dır. Şair, şiirlerinin çokluğunu dile getirirken şiirlerinin *nisab* miktarını geçtiğini ve zekatını *ehl-i aşka* dağıttığını söyler:

İtdüm eşcârum **zekât**ın cümle ehl-i çaşka bahş
Cemc olaldan çokluğ eşcârumla **envâc-ı nişâb** (G.LXXI/9)

Hac, sevgilinin yüzünün ve mahallesininin (kûyının) Kabe oluşu ve aşığın sürekli onun çevresini dolaşması (tavaf) şeklinde ele alınır ve beyitlerde *hacc-ı ekber*, *hacc-ı mebrûr*, *umre* gibi adlarla anılır. Bunun yanında *sa'y*, *i'tikaf*, *Merve*, *Safâ*, *mîkât*, *zemzem*, *Harem*, *Hacer-i esved* gibi hacla ilgili isim ve terimlere yer verilir. Bir beyitte haccın yapılışı ile ilgili olarak tavaftan önce namaz kılınamayacağına işaret edilmektedir:

Kâcbe-i hüsnini gördükde sücûd itdüm hem-ân
Her yañadan didiler şable't-**tavâf** olmaz namâz (G.CCLIX/2)

Aşağıdaki beyitlerde de haccın rükünlerinden olan “sa'y” ve “hacer-i esved”i öpme geleneği söz konusu edilir:

Kâcbe-i kûyı **tavâf**ında virüp cân **sa'ý** idüp
óÖmrümi **cumreyle** **haccile** tamâm itsem gerek (G.CDIV/4)

Öpelüm hâlin olmasun mânić
Hacer-i Esved-i mükerrermdür (G.CCXLII/2)

Şair, oruç (rûze, savm) konusunu orucun dinî gerekliliği ve faziletleriyle değil bu ayda uygulanan içki yasağı, sevgiliden uzak olma gibi bir takım nimetlerden ayrı kalma olarak ele alır. Hurma ile oruç açmanın sünnet olduğu, orucun ve bayramın başlaması için hilalin iki şahit tarafından görülmesi gerektiği gibi âdetlere de yer verilmiştir:

óArz itdi yüzin aç ten ü cân çeşmini Muhyî
óId ayını isbâta gerekdür iki şâhid (G.CLXII/8)

Dükendi **rûze**-i hicr ay yüzüñ görmekle **óid** oldu
Lebüñ şun hayra gir **hurmâyile iftâr sünnetdür** (G.CLXXI/3)

Muhyî hicrinde nice bula lebin
Rûzede bâdeye yasağ olmış (G.CCCVIII/9)

Şair bir beyitte nikahla ilgili terimlerden olan “iddet” (*şer’î* hükümlere göre kocasından ayrılan veya kocası ölen bir kadının tekrar evlenebilmesi için beklemesi gereken süre) ve “talak” (boşanma) kelimelerini kullanarak toplumsal hayatı doğrudan ilgili olan evlenme boşanma gibi konulara değinmiştir:

Zen-i dehre *talāk*ın virmişüz biz
Kim isterse *nikāh*ın geçdi *‘iddet* (G.CXVIII/6)

Yine evlilik konusunda *şer’î* bir hüküm olan bir müslümanın gayr-ı müslimle evlenemeyeceği hükmü bir beyitte şöyle yer alır:

Dünyā zen oldı dūnlara çün itdük anı terk
Māni’cdür ecnebīye tezevvüc hūşāneye (G.DLXVIII/12)

3. 2. 4. 2. Kadeh Duası

Dinî hayatta olduğu kadar kültürel hayatta da duaların önemli bir yeri vardır. Bu nedenle hemen her konuda yüzlerce dua yayılmış ve bunların çoğu risaleler biçiminde bir araya getirilmiştir. Bu dualardan biri de *kadeh duası*dır ki Muhyî’nin bir beytinde şöyle geçer:

Yazmış *du‘ā-yı* nūr u *kadeh* hadd ü la‘line
‘Ālem musahhar olsa ne şa‘ñ yārüm üstine (G.DL/2)

Tahir Olgun, Ahmet Talat Onay’a gönderdiği bir mektupta Azîzî’nin bir beytinde geçen *mercan duasına* açıklık getirirken bu duaya ilişkin olarak “Divanlarda bahsi geçen duaların en meşhurunun ‘*kadeh duası*’ olduğu ve bu duanın metnini Suûd Bey bir mecmuada bulduğu halde ona neden kadeh duası denildiğini bilmiyorum.”²⁹² demektedir ve başka bir mektubunda da Servet’in bir beyti hakkında görüşlerini bildirirken *kadeh duasının* aslına rast gelmediğini belirtmektedir.²⁹³

Ahmet Talat Onay da eserinin *kadeh duası* maddesinde “En’am kitaplarında, dua mecmualarında bir kadeh duası vardır. Hatta eskiden tas ve çanak içine dua yazarak bununla hastaya su içirmek suretiyle bir tedavi tarzı vardı. Şiirlerimizde geçen *kadeh duası* tabirinin delalet ettiği mazmun tamamıyla anlaşılamamıştır.” diyerek bu tabiri içeren beyitlerden hareketle şu manayı vermiştir: “Müskirat boğazı dar şişeden, sürahiden kadehe dökülürken duyulan kul-kul sesini ayyaşlar duaya

²⁹²Tahir Olgun, *Edebî Mektuplar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Akçağ Yay. Ankara 1995, s.44.

benzetmişlerdir. Harabat âlemlerinde kadehler doldurulurken rindânın aldığı ihtimam ve haz, âdeta duayı dinlemek ve duaya iştirak etmek manzarasını arz etmektedir.”²⁹⁴

Ömür Ceylan, “Kadeh Duası ve Şerhine Dair” adlı yazısında bir *mecmû‘atü’r-resâ’il*’de bulduğu *Şerh-i Du‘â-yı Kadeh* isimli metne²⁹⁵ dayanarak konuyu ele almaktadır. Bu duanın geçtiği çeşitli beyitlere değinen Ceylan, divan şairlerinin teşbih ve mecazlarla hemen her şey ve hadisenin merkezi ve mevkii haline getirdikleri meyhane ve meyhane unsurlarıyla olan lafzî bağlantısının *kadeh duasını* türlü hayallere malzeme kıldığını belirterek bu beyitleri şerh metninden hareketle değerlendirmektedir. Bundan başka verilen beyitlerde şairlerin âdeta her derde deva olan *kadeh duasının* çeşitli faziletlerini şiirlerine konu ettikleri görülmektedir.

Muhyî’nin konu ile ilgili beytini bu şerh çerçevesinde değerlendirdiğimizde; şairin, sevgilinin yanağına *du‘â-yı nûr*, dudağına da *du‘â-yı kadeh* yazdığını bu yüzden bütün dünya ona düşman olsa bunun hiç bir öneminin olmadığını (kadeh duasını okuyanın veya yazdırmanın bütün dünya düşmanı olsa ona zarar veremeyeceği inancından yola çıkarak) dile getirdiği görülmektedir.

3. 2. 4. 3. Güneş ve Ay Tutulması

Güneş ve ay tutulması halk arasında her zaman ilgi görmüş , özellikle eski çağlarda bu olay türlü şekillerde yorumlanmış ve bu yorumlar bir takım inanış ve

²⁹³ Olgun, *age*, s.109.

²⁹⁴ Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemal Kurnaz, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1992, s. 228.

²⁹⁵ Süleymaniye Ktp. Ayasofya Koleksiyonu 2811 numarada kayıtlı yazma içerisinde bulunan kadeh Duası Şerhi’nin metni özetle şöyledir: Duaya adını veren kadehi Hz. Peygamber Mirac sırasında gökyüzünde görmüş buna hayran olmuştur. Allah’tan gelen nidada bu kadehin peygamberin nurundan olduğu ve yazılı duanın da Allah tarafından yazıldığı bu nedenle ulu bir dua olduğu belirtilmiştir. Hz. Peygamber’in Mirac’dan dönüşte Allah’tan bu duayı istemesi üzerine daha sonra Cebrail aracılığıyla kendisine ulaştırılan duanın başka hiçbir peygambere verilmediği söylenerek duanın faziletleri anlatılmıştır. Bu duayı bir kez okuyanın bütün günahlarının af olacağı, hasta üzerine okunsa şifa bulacağı, ölen kişinin kefenine yazılsa onu kabir azabından koruyacağı, hatta münafıkların dahi bu duayı ömründe bir kez okusa kıyamet günü azaptan kurtulacağı belirtilmiştir. Bu dua bir suya okunduğunda bu suyu içenin baş ağrısının geçeceği, zalim padişahın zulmünden kurtulacağı, doğum sancısı çeken kadının doğum sancısından kurtulacağı söylenmiştir. Bu duayı okuyanın hacetine kavuşacağı, bir yarası olanın iyileşeceği, bahçesi meyve vermeyenin bahçesi meyve vereceği gibi faydaları sayıldıktan sonra bu duayı okuyanın ve yazdırmanın bütün dünya düşmanı olsa ona zarar veremeyeceği belirtilmiştir. (bkz. Ömür Ceylan, “Kadeh Duası ve Şerhine Dair”, *Böyle Buyurdu Sûfi*, Kapı Yay., İstanbul 2005, s. 182-193).

âdetleri beraberinde getirmiştir. Bu inanış ve âdetler Anadolu’da ve Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde kimi farklılıklarla bugün de varlığını sürdürmektedir.

Muhyî’nin şiirlerinde genellikle güneş ve ay tutulması birlikte kullanılmıştır. Güneş tutulması “küşûf”, ay tutulması “husûf” kelimeleriyle karşılanırken Türkçe “tutulmak” fiili ile karşılandığı da olmuştur. Güneş ve ay divan şiirinde çoğunlukla sevgilinin yüzünün parlaklığını anlatmak için bir benzetme aracı olarak kullanılmıştır. Bunun yanında güneş ve ay tutulmasının sevgilinin yüzü ve yanağı ile ilgili teşbih ve istiareler aracılığıyla işlendiği de görülür.

Şair, sevgilinin parlak yüzünde koyu renkli “hat”ların (ayva tüylerinin) belirmesini güneş ve ay tutulması olarak nitelendirmekte ve bütün dünyanın gözüne karanlık göründüğünü söylemektedir:

Olsa kârânu ruhları hâtıyla câlem çeşmüme
Tañ mı **dutuldı** âsmân-ı hüsnde **mihr** ile **mâh** (G.DXLI/5)

Ruhların hâtı ile bir yirden **dutuldı** hayflar
Mâh-ı tâbânuñla **hurşîd**-i dıraşânun senün (G.CCCXXXIX/5)

Sevgilinin yüzünü göstermesi ay ve güneş için bir tutulma sebebi sayılmıştır. Aşağıdaki beyitlerde ay ve güneş tutulmasını şair, ayın ve güneşin sevgilinin parlak yanağını görünce utancından tutulduklarını *hüsn-i talil* sanatıyla anlatmıştır:

Göreliden talcatun şerminden anuñ
Dutulmağda meh ü mihri semânuñ (G.CCCXCVI/1)

Bugün dil câleminde toğdı bir hurşîd-i meh-peyker
Dutuldı toğmasıyla **mihr**-i raşşân ü **meh**-i enver (G.CCXXXII/1)

Bir başka beyitte ise şair, güneşin ve ayın tutulmasını, sevgilinin yüzüne benzemek istemeleri ve onu taklide çalışmaları nedeniyle *küşûf* ve *husûf* hastalığına yakalandıklarını söyleyerek *hüsn-i talil* yapmıştır:

Talcat-ı pür-nûrına öykündügiyçün **mihr** ü **mâh**
Oldılar derd-i **küşûf** ile **husûfa** mübtelâ (G.DLXXIX)

Bunlardan başka güneş ve ay tutulması ile ilgili bazı âdet ve inanışlara da şiirlerde rastlamak mümkündür. Bunlardan birisi güneşin tutulma anında “namaz kılınması” âdetidir. Şair, bir beyitte gönül sevgilinin yanağındaki hatları görünce

güneşin tutulduğunu sanarak namaza durup secdeye varmıştır diyerek bu âdete değinmiştir:

Dil görüp hâtt-ı ruhın itdi sücûd
Gün dutulduğun görüp kıldı namâz (G.CCLXIV/6)

Bu âdet ile ilgil Ahmet Talat Onay “güneş tutulmak” addesinde “Eskiden güneş tutulunca bunu Allahın bir gazabı bilerek camilere koşarlar, geçinceye kadar ibadet ve dualarda bulunurlardı.”²⁹⁶ demektedir.

M. Fatih Köksal güneş tutulması ile ilgili inanış ve âdetleri ele aldığı yazısında bu âdetten söz ederken bir *hadis-i şerif*ten yola çıkarak konuyu açıklamaktadır. *Buharî’de kayıtlı küsûf hadislerinin birinin izahında şu bilgiler yer almaktadır: Hz. Muhammed’in oğlu İbrahim’in öldüğü gün güneş tutulmuştu. Halk arasında ‘güneş İbrahim’in mevtinden dolayı tutuldu’ diye söz dolaşmaya başladı. Bunun üzerine Hz. Muhammed ‘güneş ile ay hiçbir kimsenin ne mevtinden, ne de hayatından dolayı tutulur. Bunu (güneş ve ay tutulmasını) görünce hemen namaza durup Allah’a duaya koyulun’ dedi. Divan şiiri metinlerinde geçen güneş tutulmasıyla ilgili âdetlerden biri de tutulma anında ezan okunmasıdır. Güneş tutulduğu anda namaz kılınması âdeti bu günde mevcuttur. Bu yukarıda geçen hadiste de görüleceği gibi aynı zamanda dinî bir vecibedir ve olağanüstü tabiat olayının vuku bulması esnasında yaradana bağlılık ve şükran ifadesidir.*²⁹⁷

Ay ve güneş tutulması anında kılınan namazın dini bir görev olması ve bu namazın kılınış biçimine ilişkin bilgiler çeşitli “ilmihal” kitaplarında mevcuttur.²⁹⁸

Güneş, ay ve gezegenlerin hareketlerini izleyerek zamanı düzenleyen ve bir ilim olan takvimin de konu edildiği bir beyitte, ay tutulması olayı, sevgilinin en güzel biçimde düzenlenmiş (*ahsen-i takvim*) olan güneş gibi parlak yüzü ile “takvim” kelimesi arasında ilgi kurularak işlenmiştir. Devr eli (felek,takvim düzenleyici) bu takvime “hat çekmiş” bu yıl ay tutulması olacağını yazmıştır. Burada şair, “takvim” kelimesinin beyitte söylenmeyen “zamanı düzenleyen cetvel” anlamı ile “yıl”

²⁹⁶Onay, 1992, s.182.

²⁹⁷M. Fatih Köksal, “Klâsik Türk Şiirinde Güneş Tutulması ve Bununla İlgili İnanış ve Âdetler”, *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.353.

²⁹⁸Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, Merve Yay., İstanbul 1987, s.213.

kelimeleri arasında *iham-ı tenasüb* yaparak sevgilinin yanağına hat gelmesini ay tutulması hayaliyle anlatmıştır:

Gün yüzüñdür *ahsen-i takvīm* lîkin devr eli
Hâṭ çeküp yazmış *hūsūf* anda bu yıl *māhum* saña (G.LVII/4)

Aşağıdaki beyitlerde ise astronomi ile ilgili çeşitli inanç ve olaylar şiire konu edilmiştir. Bunlar, “nevruzda gece ve gündüzün eşit olduğu”, “Süha yıldızının gözle zor görüldüğü”, “Sünbüle (başak), Hamel (koç), Sevr (boğa) burçları ile ilgili çeşitli benzetmelerdir:

Zülfî ne hoş olmuş yüzinde çāk bu vech ile dırāz
Nev-rūzda hōd gice vü gündüz ohgelmiş sivā (G.XXXVII/3)

Açsañ yüzüñ görünmez olur *ay* ile *güneş*
Hürşîd ṭoğdugunda görünmez göze *sühā* (G.LI/2)

Sünbül ü ḥaddüñi gördük bî-nikāb
Sünbüle burcında ṭoğmış āftāb (G.XCI/1)

Rifcāt-i kadr ile çün itdūñ cūrūc-ı āsmān
Yiridür gökde *hamel sevr* olsa ḳurbānuñ senūñ (G.CCCLXXXVIII/3)

3. 2. 4. 4. Yangın Çıktığında Ezan Okuma

Şair bir beyitte, özellikle İstanbul’da çok sık görülen ve büyük zararlara yol açan, şehri her seferinde harap eden yangınları ve buna bağlı olarak döneminin bir âdetini şiire konu etmiştir. Bu âdet “yangın çıktığında ezan okuma” âdetidir. Nasıl ki şehirde yangın çıktığında müezzinler ezan okuyorsa, sevgilinin aşkının ateşi aşığın bedenini yakınca, can ve gönül de öyle figân eder:

Teni yaḳduḳça nār-ı cāşḳı cān u dil figān eyler
Ḳaçan kim *şehri od dutsa mücēzzinler ezān eyler* (G.CLXXXIX/1)

Ahmet Talat Onay, “yangın-padişah” maddesinde İstanbul’un eski yangınlarından söz ederken bu konuya ilişkin bilgi verir. İstanbul’da bazı büyük yangınlara vezirlerin, söndürülemezse padişahın da koştüğünü söyledikten sonra “Yangın büyürse minarelerden ezan okumak âdetidir.”²⁹⁹ biçiminde bir cümleyle bu uygulamaya değinir. Dönemin toplum hayatında dinin yeri ve önemi göz önünde

bulundurulduğunda, doğal bir afet karşısında dinî bir sembol olan “ezan okuma” âdetinin temel amacının vakit gece ise halkın uyanmasını sağlamak, diğer zamanlarda ise halkın dikkatini çekerek bu yangının söndürülmesine çağırmak olduğu düşünülmektedir.

3. 2. 4. 5. Hat (Yazı)

Sevgillinin güzellik unsurları için benzetmelik olarak kullanılan “hat sanatı” ile ilgili terim ve tabirler dönemin yazı kültürünü yasıtması bakımından da oldukça önemlidir. Sevgilinin ayva tüyleri olan “hatt”ın şekil ya da renk yönlerinden yazı olan “hat” ile sürekli ilişki içerisinde kullanılması bazı yazı çeşitlerinin beyitlere yansımaya neden olmuştur. Bir beyitte şair, sevgilinin yüzünü “berat”a (resmî yazı) benzetirken yüzündeki “hatt”ı (ayva tüyleri) da “dîvânî yazı”ya benzetmektedir. Devrinin yazışma kültürünün izlerini taşıyan bu beyitte “berat”, “ferman” gibi padişah tuğrası taşıyan resmî yazıların “dîvânî yazı” ile yazılması geleneğinin bir yansıması olarak görülmektedir.³⁰⁰ Ayrıca “divanî”nin okunması güç bir yazı türü olduğu da hatırlatılmaktadır:

Çalışdum çok *berât-ı* hüsniñ *hâttı* okunmaz hîç
Ġubâr şakk-ı müşevveş haylice ol *hâtt-ı dîvânî* (G.DXCIV/3)

Aşağıdaki beyitte sevgilinin ayva tüyleri rengi ve kokusu itibariyle *reyhana* benzetilmiştir; ancak *reyhan* kelimesi bir yazı çeşidi olan “reyhanî”yi de çağrıştıracak biçimde kullanılmıştır:

Ĥaţ-ı reyhânın anuñ zîr ü zeber itdi şabâ
Tâ ola muşhaf-ı hüsnîyle o yir yir îcrâb (G.XCV/5)

Bu beyitte ise sevgilinin ayva tüylerinin vasfı olan *gubâr* ve *muhakkak* kelimeleri “gubârî” ve “mukkak” gibi yazı çeşitleri ile benzerlik ilişkisi içerisinde kullanılmıştır:

Evvel *ġubâr* u şoñra *muhakkak* idüp *hâttın*
Gör niçe dürlü itdi bize rûzgâr naķş (G.CCCII/6)

²⁹⁹ Onay, 1992, s.433.

³⁰⁰ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I, MEB Yay., İstanbul 1993, s.205.

Aşağıdaki beyitlerde, yazının kurutulması için veya yazının daha güzel görünmesi için yazının üzerine “rîh” (rîg) denilen bir çeşit ince kum dökülmesine işaret edilmektedir:

Gül yüzün *evrâkı hâttın* zînet itmiş leblerün
*Rîg*dür şankim ekilmiş *hâtt-ı reyhān*dan yaña (G.XLV/3)

Ço süreyin yüzümi nāme-i hāt-ı ruḥuña
 Çü cādet oldu ki *qorlar hâtt-ı ter üzre türāb* (G.LXXXVIII/7)

M. Uğur Derman bu uygulamayı şöyle anlatır: *Sanat eserlerini yazmak üzere kullanılan mürekkebe, kendi kendine kurumaya terk edilirdi. Diğer yazıların kurutulması için üzerine “rîh” (veya rîk) denilen bir çeşit ince kum dökülürdü. Bir ara yaldız gibi parıltılı rîh cinsi kullanılmıştır. “Beç rîhi” denilen bu cins rîh mürekkebin arasında kağıda yapışarak kalır ve hoş bir manzara gösterirdi.*³⁰¹

Hat sanatının en önemli malzemelerinden olan mürekkep de yapımında kullanılan malzemeler ve rengi ile şiirde çeşitli benzetmelere konu edilmiştir. Aşağıdaki beyitler *miskin* mürekkep yapımında kullanıldığına işaret edilmektedir:³⁰²

Ĥatm idüp ḥüsnün kitābını ḥātuñ
 Yazdı *misk-i nāb* ile *temme’l-kitāb* (G.XCI/4)

Ḳanuma fetvā getürdi laclūñ anuñ üstine
 Yazdı *ter-misk* ile müftî-i ḳazā ṣāḥḥa’l-cevāb (G.LXIII/5)

Aşağıdaki beyitte ise, mürekkebin elde ediliş aşaması ve bu aşamada *miskin* mürekkebe nasıl katıldığı söz konusu edilir.

Defc itmek içün ḥaste gözün derdini ḥātuñ
 Eşkümle ezüp *miski* duḳālar yazar ey dost (G.CX/3)

Bu aşamadan söz eden M. Uğur Derman “mürekkebin yapımında kullanılan malzemelerin büyük bir taş havana konup tokmak yardımıyla arada su ilave edilerek günlerce dövüldüğünü” söyler.³⁰³

³⁰¹ M. Uğur Derman, “Yazma Eserlerde Kullanılan Âlet ve Malzemeye Dair”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*, Elazığ 1987, s. 15-32.

³⁰² bkz. Mahmud Bedreddin Yazır, *Kalem Güzeli*, DİB Yay. C. I-II, Ankara 1981; Uğur Derman, “Yazma Eserlerde Kullanılan Âlet ve Malzemeye Dair”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*, Elazığ 1987, s. 15-32.

³⁰³ M. Uğur Derman, “Yazma Eserlerde Kullanılan Âlet ve Malzemeye Dair”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*, Elazığ 1987, s. 15-32.

Bu beyitte de şair, aşığın sevgilinin güzelliklerini yazmak için ahının dumanı ile göz yaşını karıştırarak mürekkep yaptığını belirtmektedir. Bu da dumandan elde edilen “is mürekkebi”nin şiire yansımasıdır:

Yazmağda vaşf-ı hâttin âh eyledükçe Muhyî
Göz yaşıyle **âhı dūdın** ider **mürekkeb** (G.C/9)

Aşağıdaki beyitten yazılan eserlerde “bâb” ve “fasıl”ların (konu başlıkları) yazımında kırmızı mürekkep kullanıldığına işaret edilmektedir:

Göz kararıyla kitâb-ı çaşkı yazdum çihreme
Kıan yaşum **sürhiyle** kodum anda **ebvâb ü fûsûl** (G.CDXVII/8)

Bunlardan başka beyitlerde yazma eserler ile ilgili kullanılan “kıl kalem”, “mühre”, “hokka”, “mikleb”, “şemse” gibi terimlere rastlamak mümkündür:

Kapdı ağızı **hoğkasıyla** **mühre-i** cân u dili
Hoğkayı vü **mühreyi** itdi nihân hoş hoşğa-bâz (G.CCLX/5)

Kaşrında hüsninüñ meh bir sîm toğ aşıpdur
Hürşid anda yazdı bir **şemse-i müzehheb** (G.C/5)

Yüzünde **şemseler** nağş itmek için
İki zülfün iki hoş **kıl kalem**dür (G.CLXXXII/2)

Zülfî kitâb-ı hüsne cânberle miskden **cild**
Anuñ hāmı olupdur ol hûb **cilde miğleb** (G.C/2)

3. 2. 4. 6. Nakş Bağlamak

Nakş bağlamak tabiri *Burhân-ı Kâtı*’da “Nekş besten” şekiliyle geçmekte ve *Halk ve tasvir eylemek, mahlûka göre kuvva-yı muhayyilede yahut bir safhada bir suret tasviri veya bir kelâm tasviri tasavvur ve tahayyül eylemekten kinayedir.*³⁰⁴ şeklinde anlam verilmektedir. Aşağıdaki beyitte ise bu tabirin musikî ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Şair, sevgilinin güzelliğini överek söylediği gazele *ehl-i teranenin* yüz bin *nakş bağlayacağını* söylemektedir:

Muhyî Nigâr’ı nağşın ögüp bir gazel ki dir
Ehl-i terâne **bağlar** aña şad hezâr **nakş** (G.CCCI/9)

Ahmet Talât Onay, bu tabiri bizim şairlerimizin “beste mukabili” kullandığına değinmekte ve *Nakış bağlamak diye musikîde bir ıstılah yoksa da nakış-beste, nakış*

³⁰⁴ Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kâtı*, Haz.: Mürsel Öztürk – Derya Örs, TDK Yay., Ankara 2000, s.550.

*semâî gibi tabirler vardır.*³⁰⁵ diyerek konuya açıklık getirmektedir. Yukarıdaki beyitte de kelimenin “beste” anlamında kullanıldığı görülmektedir.

Yılmaz Öztuna “nakış” kelimesinin *Beste ve semâî formlarının hususî bir şekline verilen isim* olduğunu belirtmekte ve *Güftesi gazel olan bir form* olarak da kullanıldığına işaret etmektedir. “Nakış beste” kelimesi için ise *2 haneli beste ki, semâîlerin aksine az kullanılmıştır. Bir an‘ane olarak hemen daima Lenk-Fâhte usulü ile bestelenirler* şeklinde açıklama yapmıştır.³⁰⁶

3. 2. 4. 7. Daire Çekmek

Gündelik hayatla da doğrudan ilgisi olan sihir ve tılsım gibi ilimlerin eski şiirimizde çeşitli mecaz ve mazmunlar doğrultusunda yoğun bir şekilde yer aldığı bilinen bir gerçektir. Toplumun inanç sistemi içinde çeşitli ilimlerle birlikte sihir, büyü ve çeşitli fal türleri her zaman ilgi görmüştür. Bu ilgi, dinî bir takım motiflerle süslenerek şiire de yansıtılmıştır. Muhyî’nin şiirlerinde de bu doğrultuda bazı tabirler dikkati çekmektedir. Bunlardan birisi *dâire çekmek* tir. Bu tabir, sihir, tılsım veya efsun maksadıyla daire şeklinde bir şekil çizmek biçiminde kullanılmıştır. Şair

aşağıdaki beyitte *hattın* sevgilinin dudağı üzerine *daire çekerek* sevgilinin üzerine *cin sihri* yaptığını söyler:

Îḥaṭ çekdi dāyire leb-i dil-dārum üstine
Teshîr-i cin ider meger ol yārüm üstine (G.DL/1)

Bu beyitte sevgilinin yanağındaki “ayva tüyleri” ve “çizgi” anlamlarına da gelen “hatt”ın her iki anlamıyla birlikte kullanıldığı görülür. Daire ile hat arasında ise dairenin “hat”la çizilmesinin yanı sıra, “hattın” yani ayva tüylerinin yüzde dairevî şekilde toplanmış olması özelliğiyle iki yönlü bir ilişkisi vardır. Yine dairenin şekil yönünden dudakla da ilişkilendirildiği de fark edilir.

Bu uygulamanın dinî bir boyutu olduğu rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber İslâm dinini cinlere tebliğ için giderken yanına sahabelerden birini almıştır. Bu tebliğ esnasında cinlerin garib görüntülerinden ürkererek kendisine zarar vereceklerinden

³⁰⁵ Onay, 1992, s.309.

³⁰⁶ Yılmaz Öztuna, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, AKM Yay., Ankara 2000, s.287.

korkan sahabe bunu Peygambere ilettiğinde o da onun etrafına bir daire çizmiş ve cinlerin kendisine zarar veremeyeceğini söylemiştir.

M. Fatih Köksal bir yazısında bu konuya *daire çekmek* tabirinin geçtiği beyitlerden hareketle açıklık getirmiştir. *Daire çekmenin* sihir için yapıldığı ve “peri davet etmek” anlamının da olduğunu belirterek *Bir daire çizilerek bir takım sözler okunmak suretiyle periler o dairenin içine çağrılıyor ve istenilen her ne ise onlar vasıtasıyla yaptırılıyordu. Bu sözler muhtelif ayetler veya bazı sihir duaları olmalıdır.*³⁰⁷ diyerek Sürûrî’nin bir beytinde bu dualardan birinin “nûr duası” olarak geçtiğini belirtmektedir. Muhyî’nin de *daire çekmek* tabirinin geçtiği beytin devamındaki beyitte “kadeh duası” ile birlikte “nûr duası”na yer verilmesi bu görüşü desteklemektedir.

Köksal *daire çekmenin* peri çağırma olayıyla sınırlı kalmadığını “daire” kelimesinin sihirle ilgili başka anlamları da içerdiğini belirtir. *Beyitler arasında “daire”nin bir tür koruma vasıtası olduğu, yani daire içine alınan şeyin sihirle zarar verilemez hale getirildiği inancının izlerini buluyoruz. Peri nasıl daire içine geldiğinde o daireyi çizenin emri altına giriyorsa, aynı şekilde daire içine alınan kişi veya şey de böyle bir etki altına alınmaktadır.*³⁰⁸

Muhyî’nin de *teshîr-i cin* ifadesiyle sevgilinin dudakları etrafına “hat” ile daire çekerek cin sihri yaptığı ve sevgilinin dudaklarını zarar verilemez hale getirdiği anlaşılmaktadır. Bu da *daire çekmek* inancının odak noktasını oluşturmaktadır.

Daire çizerek oraya perinin çağırılması olayına, kimilerine göre “ruh çağırma” kimilerine göre “cin çağırma” adları altında bir çeşit sihir töreni olarak günümüzde de rastlanmaktadır.

3. 2. 4. 8. Fal Açmak

Geleceği ve olacağı keşfe çalışmak için bakılan falın bir çok çeşidi vardır. Bunlardan birisi kitap açmak suretiyle bakılan “kitap falı”dır. Eskiden başta Kur’an-ı Kerim olmak üzere Mesnevî, Muhammediye, Hafız Divanı gibi kitapları açarak fala

³⁰⁷ M. Fatih Köksal, “Edebiyatımızda Kalıp sözler ve Divan Şiirinden Dört Örnek”, *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.383.

³⁰⁸ Köksal, 2005. s.385.

bakmak oldukça yaygın bir âdettir.³⁰⁹ Şu beyitten Kur'an-ı Kerim'den fal açıldığı anlaşılmaktadır:

Fāl açup dil geldi Yūsuf sūresi eyler recā
Kim düşüp çāh-ı zenaḥdānına çizzetler bula (G.DLXXVIII/7)

Bir beyitte de şair, kendi divanını aşıklara fal açmak için hatıra bıraktığını söyler:

Beyān eyler çü çaşş aḥvālını cuşşāka eşcārum
Tefeccül itmek için yādgār olsun bu *dīvānum* (G.CDXXX/9)

3. 2. 4. 9. El Oyunu (Bâzî-Yed, Dest-Bâzî)

Muhyî'nin şiirlerinde geçen oyun ile ilgili tabirlerden biri de *bâzî-yed* (el oyunu) tabiridir. Burada şair, Muhyî'nin yaşlılıkta gençlerin aşkına düştüğünü sanmayın, o çocukla çocuk olup *bâzî-yed* (el oyunu) oynarken bu aşka düşmüştür” diyerek bu oyuna değinmiştir:

Şanma ki Muhyî pîr iken düşdi cevānlar cāşşına
Tıfl olup eṭfāl ile oynarken o bâzî-yed aña (G.XXXV/9)

Sözlüklerde *bâzî-yed* şeklinde bulamadığımız bu tabirin *dest-bâzî* ve *el oyunu* biçiminde kullanımına şiirlerimizde rastlamak mümkündür. Hatta Muhyî'nin bir başka beyitinde de geçmektedir:

Gelelden ḥaṭṭı veh kim dest-bâzîde raḳīb ile
Görün āḥir zamānı kim melek Şeyṭān ile oynar (G.CCXXXII/8)

El oyununa karşılık olarak Tarama Sözlüğünde *el çabukluğu ile yapılan hile* anlamı verilmiştir.³¹⁰ Bu tabirin Farsça karşılığı sayılabilecek *dest-bâzî* biçimi İran ve Türk şairlerinin şiirlerinde kullanılmaktadır. *Dest-bâzî* için sözlüklerde; 1) Sevinç, neşe, mutluluk, ferahlık, şuhluk, 2) El çabukluğu, hile, hokkabazlık, oyun, 3) Hüner, beceriklilik 4) Oynaşma, öpme , kucaklama, flört 5) Satrançta el dokunulan bir taşı oynama 6) Sevgilinin başı ve saçını elle okşamak³¹¹ gibi çeşitli anlamlar verilmiştir.

El oyununu bir deyim olarak ele aldığı yazısında M. Fatih Köksal, *dest-bâzî* tabirini de bu deyimın Farsça karşılığı olarak değerlendirmiştir. Konuya *el oyunu* ve

³⁰⁹ Onay, 1992, s.164.

³¹⁰ Tarama Sözlüğü, C.III, TDK Yay., Ankara 1967, s.1444.

³¹¹ F. Steingass, *Persian-English Ditionary*, Beyrut 1975, s.522; Alî Ekber-i Deh-Ĥudā, *Luḡat-nāme*, C.VII, Tahrān, 1337, s.9526; Muhammed Muḥīn, *Ferheng-i Fārsī*, C.II, Tahrān 1318, s.1528; Ziya

dest-bâzî tabirlerinin geçtiği Farsça ve Türkçe beyitlerden hareketle açıklık getirerek şu sonuca varmıştır: *İster Farsça dest-bâzînin Türkçeleştirilmiş bir şekli olarak dilimizde deyimleşmiş, isterse tamamen ondan bağımsız bir şekilde şairlerimizin tasarrufuna girmiş olsun el oyunu tabiri ‘oynamak’ fiilinin Türkçedeki zengin ifade kadrosu göz önüne alındığında, yüklenen anlamla tamamen örtüşmektedir ve her iki kelimesi de Türkçe olan bir deyim olarak önümüzde durmaktadır.*³¹²

Muhyî'nin kullandığı *bâzî-yed* tabirini kendisinin de başka bir beyitte kullandığı Farsça *dest-bâzî* ve Türkçe *el oyunu* deyiminin Farsça-Arapça kelimelerden oluşmuş değişik bir biçimi olarak değerlendirmenin doğru bir yaklaşım olduğunu düşünüyoruz.

3. 2. 4. 10. Gizlenbeç Oyunu

Çocuk oyunları ile ilgili beyitlerden birisi de saklambaç oyununun bir başka çeşidi olan *gizlenbeç* oyunudur. Şair bir beyitte *yüzük oyununa*³¹³ da işaret ederek şöyle der:

Kimse bulımadı deheni hâtemini hîç
Gizlenbeç oyunu olalı ol cân oyuncağı (G.DCXIX/2)

Beyitte ağız ile yüzük/mühür benzerliği görülmektedir. Bu benzerlikte dudakların etrafındaki ayva tüyleri (hatt) ile mühür üzerindeki yazılar arasında ilgi kurulması rol oynamıştır. Sevgilinin oyuncağı *gizlenbeç oyunu* olalı gizli olan “ağız yüzüğünü” gizlendiği yerden kimse bulamamıştır.

Sivas Acıyurt yöresinden derlenen oyunlar içinde bu oyunun *gizlenpaç oyunu* olarak hâlâ devam ettiği bilinmektedir.³¹⁴

3. 2. 4. 11. Durdut Oyunu

Şükün, *Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziya*, C.II, MEB yay., İstanbul 1984, s.894; Mehmet Kanar, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yay., İstanbul 1993, s. 286

³¹² M. Fatih Köksal, “Klâsik Şiirimizde Bilinmeyen Bir Deyim: El oyunu”, *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.275.

³¹³ Yüzük oyunu, genel olarak fincan, mendil gibi şeylerin altına gizlenen yüzüğün bulunması esasına dayanır. Bu oyun ile ilgili geniş bilgi için bkz. Cemal Kurnaz, *Halk ve Divan Şiirinin Müsterekleri Üzerine Denemeler*, Akçağ Yay., Ankara 1990, s. 77; Onay, 1992, s.442.

³¹⁴ Yapılan derlemede bu oyun şöyle anlatılır: “Oyunculardan biri kendi isteğiyle ‘ebe’ olur ve kaleye kapanıp genellikle elli veya yüze kadar sayar ‘sobelenen çocuk’ oyunun yeni ebesi olur.” bkz.Nebi Özdemir, *Türk Çocuk Oyunları*, C.II, Akçağ Yay., Ankara 2006, s. 289.

Bir beyitte çocuk oyunları ile ilgili olarak *durdut oyunu* adlı bir oyuna rastlanmaktadır. Kovalamaca türünden bir çocuk olduğunu tahmin ettiğimiz bu oyunda sevgili ile *durdut oyunu* oynayan âşık sevgiliyi hemen yakalamaktadır:

Ağyārı dutdı kimi ben ol yārūmi hem-ān
Olduğda **durdut oyunu** yārān oyuncağı (G.DCXIX/5)

3. 2. 4. 12. Ağaç At

Bu gün bile varlığını sürdüren *ağaç at* çocukların uzun bir değneği at yaparak binip koşturdukları bir oyundur. Muhyî bir beyitte sevgiliden ok (tîr) gibi bakışlarını fırlatmasını istiyor. Çünkü bu oklar gönül çocuğunun ağaçtan at yapması için gereklidir. Sevgilinin bakışları ok gibi olsa da âşık için bir lütuftur. Başka bir beyitte sevgilinin saç (zülfi), bazen bir ihtiyarın dayanak yaptığı bastona, bazen de bir çocuğun bindiği ağaçtan ata benzetilir:

Dil tıflına kerem kılp at karşı tîrūñi
Ağaçdan at idinmek için ol aña gerek (G.CCCLXXX/6)

Geh eyler pîr-veş zülfin çaşā dil
Geh oğlançuk gibi **at** ol **çaşādan** (G.CDXCVI/8)

3. 2. 4. 13. Tiryâk

Bir tür panzehir olan “tiryâk” sevgilinin dudağı için benzetmelik olarak şiirlerde oldukça sık kullanılmıştır. Saçın tiryâk ile ilişkisi ise tiryâkin yapılışıyla ilgilidir. Sevgilinin saç için benzetmelik olan yılan (mâr) “tiryâk”ın yapılmasında kullanılan dört temel maddeden (tiryâk-ı erbaa) birisidir.³¹⁵ Aşağıdaki iki beyitte buna değinilmiştir:

Lacli gibi cân derdine **tiryâk** bulunmaz
Zülfi gibi **tiryâke yarar mâr** ele girmez (G.CCLXXIII/2)

Hoş komış **tiryâk-i laclüñ mâr-ı zülfüñ** yanına

³¹⁵ Tiryâk ile ilgili *Kâmûs Tercümesinde*: “Tânın kesriyle bir devâ-yı mürekkeptir ki Mağnis nam hakîm ihtirâ edip Andromahis nam hakîm-i kadim ona ef’î lühûmunı ziyade eylemekle tekml eylemiştir. Ondan garaz ve matlûb lühûm-ı mezbûre ile kâmil oldu ve tiryâk tesmiye eden merkûmdur. Zîrâ *tiryâk* lafzı fi’l-asıl Yunanî olan *tiryâ* kelimesi ile *kae* kelimesinden mürekkeptir. *Tiryâ* hevâm-ı seb’iyye ledgına nâfi’ olan şey’e denir ve *kae* edviye-i semmiye-i meşrûbeye nâfi’ nesneye denmekle dârû-yı mezbûrda bu hassalar mevcut olduğundan terkip edip *tiryakae* ile tesmiye eyledi. Ba’dehû tahfif ve ta’rîb ile *tiryâk* dediler...(bkz.Mütercim Âsım Efendi, *Kâmûs Tecümesi*, C. III, İstanbul 1305, s. 796); *Burhân-ı Kâtî*’da “Tiryâk panzehire denir ki hacet-i maruftur. Mârî, gâvî ve kânî olur. Makbulü gâvî kısmıdır. biçiminde bilgi vardır. (bkz.Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kâtî*, Haz. Mürsel Öztürk, Deya Örs, TDK Yay., Ankara 2000, s. 779).

Ğudret ile luşf idüp her derde dermân eyleyen (G.CDXCII/5)

Ahmet Talât Onay “tiryâk”i “Yunan hükemasından Mitridat’ın ihtirâ ettiği macun, yılan ve akrep sokmasında vücuda giren zehirlerin define kullanılan panzehir.” biçiminde tanımladıktan sonra sancı ve öksürüğü kesen afyonlu macuna da “tiryâk” dendiğini ve “tiryâkî” tabirinin de önceleri afyon mübteleları için kullanıldığını belirtmektedir. “Tiryâk”ın elde edilişı ile ilgili olarak “tiryâk-ı erbaa” maddesinde *Kâmûs Tercümesi* ve *Burhân-ı Kâtı*’da verilenleri aktararak tiryâke giren dört maddeden birisinin “yılan eti” olduğundan söz etmektedir.³¹⁶

3. 2. 4. 14. Sincab Yatak

Hayvanlarla ilgili kullanımlardan birisi de *sincapla* ilgilidir. Bir beyitte şair, aşk ateşinin vücudunu yakıp kül ettiğini ve bu küllerin hasta gönlüne sincap yatak olduğunu söyleyerek “sincap kürkünden yatak yapılması”na değinmektedir.

Teni éaşğ âteşı yağıdı kül itdi
Dil-i bîmâra **bister** oldu **sincâb** (G.LXXXVII/6)

Ahmet Talat Onay bu konuya ilişkin “sincâb yatak” maddesinde Hâfız’ın bir beytinden yola çıkarak *Sûdî Şerhinden* nakille şu bilgilere yer vermektedir: *Sincâb kül renginde bir hayvandır. Acem şahları kış mevsiminde kürkünü örtünürler. Duâ-gûy (yani Sûdî) bu kıssayı hamseler ve bazı kasâidde gördüğünden saâdetli padişahın harem-i hassında hizmet eyleyenlerden istîfsar eyledim ki: Padişah hazretleri kışın samur,vaşak veya gayr kürklerden nesne örtünüp döşenir mi? Yok dediler.* Onay, Bâkî ve Fuzûlî’den konuyla ilgili birer beyit örnek vererek “sincâb kürkünü örtünmek ve üstünde yatmanın yalnız Acem şahlarına mahsus bir âdet olmadığı” nı belirtiyor.³¹⁷

Muhyî’nin konuyla ilgili beytinde, aşk ateşiyle yanıp kül olan tenin gönüle sincap yatak olması, sincabın kül renginde olması ve yumuşak olmasından dolayıdır.

3. 2. 4. 15. Tüfeng

Muhyî’nin bir beytinde geçen “tüfeng” kelimesinin bazı sözlüklerde Farsça olduğu söyleniyor ve genel olarak “ateşli bir silah çeşidi, tüfek olarak”

³¹⁶ Onay, 1992, s. 416.

³¹⁷ Onay, 1992, s.374.

anlamlandırılıyor. Oysa kelimenin beyitte kastedilen anlamıyla sözlüklerde verilen anlamı örtüşmemektedir. Beyitte, aşğın ah çekmek için ağzını açtığında gönül ateşinin artması hamamlarda sıcaklığın ayarlanmasını sağlayan “tüfeng”e benzetilmiştir. Beyit şöyledir:

Ağzum açup eyledükçe āh artar sūz-ı dil
Tañ mı hammām ıssısı artar açuk olsa **tüfeng** (G.CDX/7)

“Tüfeng” kelimesinin beyitte kullanıldığı anlamıyla eski hamamlarda ısının artırılıp azaltılmasını sağlayan bir unsur olduğu düşünülmektedir. Hamamlarla ilgili yapı unsurlarını içeren kelimelere göz atıldığında hamamlarda dumanın çıkmasını sağlayan “tüteklik” diye bir bölümün olduğu görülür. Celâl Esat Arseven *Sanat Ansiklopedisi*’nin “tüteklik” maddesinde bu bölüme “tüfeklik” de denildiğini kaydederek tüfeklik maddesine gönderme yapmıştır. **Tüfeklik:** 1. Tüfekleri sıra ile dayamak için koğuşlarda ve kışla kapılarında bulundurulmuş göz göz yapılmış bölmeleri havî tahat dayamalık. 2. Galat olarak hamamlarda külhanın ateşinden çıkan dumanın geçtiği yollara denir.³¹⁸

Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü’nde hamamlardaki bu bölüm için: **“Tüteklik:** 1. Hamamlarda duvar içinde sıcak hava ve duman dolaşımı için bırakılmış özel künk. 2. Çatının ortasında bırakılmış içindeki bacasız ocağın dumanının dışarı çıkması ve hatta iç mekanın aydınlatılmasını sağlayan delik.³¹⁹” anlamı verilir. XII. ve XIII. yüzyıl Türk hamamları ile ilgili bilgi veren bir eserde hamamlardaki ısıtma sistemi anlatılırken “hamamın iyi ısıtılabilmesi için duvarların içinden birer baca gibi yükselen tütekliklerin açık olması lazımdır³²⁰” biçiminde bir bilgi yer alır.

Kelimenin bu anlamıyla beyte baktığımızda şair, aşğın gönlünü, ateşin yoğun olduğu bir yer olması dolayısıyla hamamlardaki “külhan”a, ağzını, külhanın ateşinden çıkan dumanın geçtiği ve sıcaklığın ayarlanmasını sağlayan “tüfeng”e (tüteklik), ağzından çıkan ahı da tüfengden çıkan “duman”a teşbih ederek halkın günlük yaşantısında kullandığı bir yapı unsurunu şiire malzeme yapmıştır.

³¹⁸ Celâl Esat Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, C.V, MEB Yay., İstanbul 1993, s. 2144.

³¹⁹ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi Yay., İstanbul 1986, s. 243.

³²⁰ M. Yılmaz Önge, *Anadolu’da XII. ve XIII. yüzyıl Türk Hamamları*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 1995, s. 93.

3. 2. 4. 16. Âsmânî Fişek

Aşağıdaki beyitte geçen “âsmânî fişek” tabiri dönemin eğlence kültürü ile ilgili ipuçları vermektedir. Şair, aşığın âh çekerek sevgilinin seyr etmesi için her gece gökyüzünü süsleyen *âsmânî fişekler* attığını söyler:

Âhum *fişekler* atar her gice *âsmânî*
Seyr ide diyü ol mâh zeyn ider âsmânı (G.DCXXIV/1)

Bir tür havayî fişek olduğu anlaşılan “âsmânî fişek” ile ilgili Ahmet Talât Onay “donanma fişengi” maddesinde şu bilgilere yer verir. *Donanmalarda, düğün ve şenliklerde fişenk, mâhtâb yakmak pek eski bir âdettir. Edebî dilde dahme denilen şey püskürtme tabiri ile ifade olunan fişenktir...Dahme: Havada patlayan ve renk renk ziya serpen veya yerde yakılıp havaya ziya püsküren fişenk demektir.*³²¹ Bu fişegün “gül-efşân”, “mâhtâb”, “haven” ve “âsmânî” gibi çeşitlerinin olduğu belirtilmiştir.

Aşığın, ateşli kıvılcımlar saçan âhı, gök yüzüne rengarenk ışıklar saçan, bir tür havayî fişek olan “âsmânî fişeng”e teşbih olunarak somut ve canlı bir benzetme yapılmıştır. Beyitte “âsmânî” ve “âsmânı” kelimeleri ile yapılan cinas sanatı da bu benzetmenin bir başka yönünü oluşturur.

3. 2. 4. 17. Geceleri Fener Taşıma

İnsanların geceleyin dışarı çıktıklarında yanlarında “fener taşımaları” eski toplum yaşantısında önemli bir gelenektir. Aşağıdaki iki beyitte bu âdetin şiire girdiği görülmektedir:

Zülfün itdükçe şebî-hûn her gice cāşıklara
Meş’ale yakup ruhuñ *reh-berdür* aña dāyimā (G.VI/7)

Mihr-i ruhuñla dil gezer zülfün gözüñden bâki yok
Şeb-rev çerāğ ile yürise aña dahl itmez éases (G.CCLXXXII/4)

Eski dönemler de halk geceleri sokağa çıkarken, komşuya gidip gelirken ellerinde fener, çıra gibi aydınlatıcı aletler taşırlardı. Hırsız haydut gibi kötü niyetli kişilerin ayırt edilmesi için bunun zorunlu bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır.

³²¹ Onay, 1992, s.129.

Beyitte de buna işaret edilerek “gece çerağ ile yürüyenlere gece bekçisinin müdahale etmediği” belirtilmektedir.

3. 2. 4. 18. Kılıçla Minbere Çıkma

Eskiden kılıçla fethedilmiş bölgelerde kiliseden çevrilmiş büyük camilerde hatibin cuma günleri minbere kılıçla çıkması âdettir³²². Aşağıdaki beyitte, sevgilinin yüzü cami, bînîsi (burnu) minber, gözü de kirpikle birlikte hatibe benzetilerek bu âdet dile getirilmiştir:

Mescid ü cāmić yüzi bînîsi minber nūrdan
Kirpigiyle çeşmi anuñ üzre *tig ile haftb* (G.LXXIX/2)

3. 2. 4. 19. Kurban ile İlgili Âdet ve İnanişlar

Günümüzde de varlığını sürdüren çeşitli âdet ve inanişların dönemin divan şiirinde yer alması hem kültürel hayatın izlerinin takibi hem de divan şiirinin günlük hayatla iç içeliğini göstermesi bakımından önemlidir. Kurban ile ilgili âdet ve inanişlar da bunlar arasındadır.

Şair bir beyitte bir dileğin yerine gelmesi için tekkelerde kurban kesilmesi inancını konu etmektedir:

Taň degül kūyında her dem dökse cāşık şanını
Tekye-gāh-ı cāşkdur eksük degül qurbān aña (G.XXXIX/5)

Aşağıdaki iki beyitte bugün de halk arsında devam eden kurban kesilince, kimin namına kesilmişse kesilen kurbanın kanından “alnına bir parmak kan sürme âdeti”nin yer aldığı görülür:

Vaşlınuñ cīdinde *qurbān* olduğumda *şanımı*
Alnına sürse qabūl olurdı qurbānum benüm (G.CDXXXIX/3)

Her gören cāşık *süre alnına ağan şanımı*
Ger olursam vasluñuñ cīdinde *qurbānuñ* senüñ (G.CCCXXXIX/7)

Bir beyitte de şair domuz ve köpekten kurban olmayacağına dair inancı şöyle dile getirmektedir:

Alnuñ ayın açup ağıyāra ferahdan itme katl
cīd-i ekberde seg ü hīnzīr qurbān eyleme (G.DLXIX/6)

3. 2. 4. 20. Ölünün Arkasından Yemek ve Helva Dağıtma

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde halen devam eden, bir kişi öldüğünde helva ve yemek yapıp onun canı için komşulara, fakirlere dağıtma âdeti aşağıdaki beyitlerde dikkati çekmektedir:

Şu kim vire şîrîn lebûñsüz o cān
Ol *ölüye* beñzer ki *helvāsı* yok (G.CCCLXXIV/7)

Cān virürsem cāşķ ile cūşşāķ yuyup götüre
Anlara virile *cānumçün bişen aşum* benüm (G.CDLV/8)

3. 2. 4. 21. Sarıġa Gül Takma

Hocaların kavukla sarık, sarıkla fes arasına misvak, hutbe kağıdı, hilâl, muska koydukları gibi çiçek, gül, kokulu yapraklar da soktukları eski bir âdettir. Bu eski âdetin halk tarafından da uygulandığı söylenmektedir³²³. Aşağıdaki beyitte “sarıġa gül takma” âdeti tasvir edilmektedir:

Degül hācet anuñ *destārına gül*
Ki añā gül yiter ŧamġalu her kevr (G.CCXLVII/3)

3. 2. 4. 22. Su Daġıtma

Eskiden İstanbul'da kırıbalarla evlere su taşıyan suculara “saka” denilirdi. Bir de dinî günlerde özellikle Muharremde halka su daġıtarak para toplayan “sakî”ler vardı. Halk arasında bunlara “sebilci” de denirdi. Bu para ile su satan sakaların zaman zaman camilere girip hutbe okunurken su daġıtarak para topladıkları da söylenmektedir.³²⁴ Suyun “sebil” olması ise daġıtılırken sakaların suyu “Allah aşķı için” (*fî-sebîli'llâh*) sunmalarındandır. Aşağıdaki iki beyitte “sakalık geleneġi” ve “camilerde su daġıtma âdeti”nin dikkat çektiġi görülür:

ćĀrızuñ bizden kaçırma idicek ćarz-ı cemāl
Mescid ü cāmićde ādetdür sebîl olmaķ çü āb (G.LXVII/5)

Şunar cūşşāķa şu çeşmiyle Muhyî
Erenler bezmine *saķķādur* ey dost (G.CXII/9)

3. 2. 4. 23. Bezm

³²² Onay, 1992, s.254.

³²³ Onay, 1992, s. 362.

³²⁴ Onay, 1992, s. 358.

Eğlence hayatının vaz geçilmez unsuru olan “bezm”, şairler tarafından çeşitli benzetmelerin yanında çeşitli âdetlerle de şiire konu edilmiştir.

Şarabın içildikten sonra kadeh dibinde kalan tortusuna veya son yudumuna cür’a denir. Eskiden içki kadehinin dibinde kalan son yudumun yere dökülmesi âdetti. Şair bir beyitte bu âdete işaret eder ve şöyle der: Gökyüzünde güneş ve ay sevgilinin kadehinin tortusunu toprağa döktüğünü görüp gıpta ederek *ah ne olurdu ben bir toprak olsaydım* der:

Ĥāke cür’cāñ atduğūñ görüp meh ü mihr-i felek
Her biri dir reşk idüp *yā leytenī küntü ’t-türāb*³²⁵ (G.LXVI/3)

Bu âdetin temelinde, üzerine basılan toprağın binlerce insan ve sayısız rindin vücudunun zerrelerinden oluştuğu ve bu vücutlara ait ruhların bu içkiden pay alarak mutlu olacağı inanacı yatmaktadır³²⁶. Cür’anın toprağa dökülmesi ile ilgi başka bir inanış da şarabın bulucusu olan Cem’le ilgilidir. Kadehteki şarabın bir yudumunun Cem’in hakkı olduğuna ve son yudumun toprağa dökülerek onun ruhununun yüceltildiğine inanılırdı.³²⁷

İçki ile ilgili bir başka âdet de “şaraba su katmak”tır. Suyun içkinin tesirini azaltmasından dolayı eskiden bu âdetin özellikle filozoflar, doktorlar gibi bir takım bilgin arasında yaygın olduğu bilinmektedir.³²⁸ Aşağıdaki beyitte de buna yer verilmiştir:

Dil ĥayāl itse lebiyle cārızını dāyimā
Tañ mı *hikmetle kıatarlar bādeye cārifler āb* (G.LXX/6)

Bezmlerde kadehten sonra “sakiden buse almak” bir âdettir. Bu âdet Muhyî’nin beytinde şöyle dile getirilir:

Dolu gördükçe çeşmüm cāmını bezmünde vir buse
Bilürsin *her dolunuñ başına bir buse cādetdür* (G.CLXXI/4)

Bir beyitte yer alan “bezmin sonunun kan olması”, içkiden körkütük sarhoş olanların çıkardıkları kavgalar nedeniyle olsa gerek:

ĖĀşıķ öldürse şarāb-ı nāz içüp çeşmüñ ne tañ

³²⁵ *Kur’an*, Nebe (78), 40.

³²⁶ Onay, 1996, s. 95.

³²⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1995, s.118.

³²⁸ Onay, 1996, s. 386.

‘Ādet olmışdurki *bezm-i meyde āhîr kan olur* (G.CCXV/7)

3. 2. 4. 24. Kan Bahası Vermek

Eski kanunlara göre savaş dışında adam öldürmek şer’an haramdır ve kanunen cezayı gerektirir. Şer’î mahkemelerin bulunduğu dönemlerde maktûlün birinci dereceden varisinin “ben kanımı helal ettim” demesiyle katil cezadan kurtulurdu. Bunu içinde bir karşılık talep edilirdi ki buna kan bahası denirdi. Şair bu toplumsal konuyu şiirlerinde işlemiştir:

Öldürürken Muhyî’yi nâz ile sūk
Tā ola her biri pîşîn *hūn-bahā* (G.XIV/9)

Ḳulın içse beni ḳurbān iderken
Gözüm görse geçerdüm *kan bahādan* (G.CDXCVI/7)

3. 2. 4. 24. Yas Tutma

Ölüm, insanlığın hep gündeminde yer alan korku ve saygılı bir mefhum olagelmiştir. En eski dönemlerden günümüze gelinceye kadar insanlar kolay kabullenilemeyecek ölüm karşısında çeşitli şekillerde yaslı durumlarını ifade edecek yollara baş vurmuşlardır. Şairlerin bu toplumsal olaya kayıtsız kalmaları düşünülemez. Muhyî de çeşitli beyitlerde ölen kişinin arkasından tutulan yası şiirine konu etmiştir:

Görüp muşîbet-i fūrḳatde ben belā-keşi dil
Geyürdi derd ile *cāme-i siyāh* baña (G.XXXIII/4)

Taht-ı hüsn üstinde şāh iken girüp yir altına
Şāhsuz ḳalduḳ diyü *aḡlaşdılar* hūbān aña (G.XLI/3)

Ol mehi tābānuma bedr iken irişdi ḥusūf
Yas idüp şeb *ḳara giydi* şubh *aḡlar* ḳan aña (G.XLI/4)

Döymeyüp bu *māteme* bād-ı şabā ḳaçdı hem-ān
Ḳara giymiş ebri gönderdi k’ola giryān aña (G.XLI/5)

3. 2. 4. 26. Gece Gündüz Eşitliği

Toplum hayatında önemli yeri olan zamanın düzenlenmesi ve yılda iki defa yaşanan gece gündüz eşitliği bir beyitte şöyle dile getirilmiştir:

Zülfî ne hoş olmuş yüzinde çāk bu vech ile dırāz
Nev-rūzda h̃od *gice vü gündüz olıgelmiş sivā* (G.XXXVII/3)

3. 2. 4. 27. Bayram

Bayramlar toplumsal kaynaşmanın yaşandığı, neşe ve sevincin doruğa ulaştığı müstesna günlerdendir. Özellikle bu günlerde çocuklar için düzenlenen eğlencelerin ayrı bir yeri vardır. Şair bazı beytilerde bayramlaşma konusunu ve bayramlarda çocuklar için kurulan salıncakları işlemiştir:

Ċİd-i vaşlına irüp Muhyî *şalıncağ* eylese
Ċİd içün tār-ı teniyle rişte-i cāndan aña (IX/9)

Ċİd-i vaşluñda raķībe niçe *bayramlık* virüp
Ben belā-keş ċāşıķuñla itmedüñ bir *merhabā* (V/6)

3. 3. Âhenk Unsurları

Şiirde âhengi sağlayan unsurlar arasında vezin ve kâfiyenin önemli bir yeri vardır. Fedai'nin, vezin ve kâfiye konusunda oldukça dikkatli davrandığı söylenebilir. Şiirlerinde, her şairin kaçınılmaz olarak başvurduğu *imâle* ve *zihaf*lar dışında vezin kusuru sayılabilecek aksaklıklara yer vermeyen şairin, özellikle kâfiye tekrarına düşmemek için de büyük çaba gösterdiği anlaşılmaktadır.

3. 3. 1. Vezin

Muhyî'nin hemen her divan şairinde karşılaşılan vezin kusurları dışında aruzu başarıyla kullandığı söylenebilir. Özellikle “nazire”lerinde vezin kullanımındaki başarısı “ihtira” olan şiirlerine göre daha yüksektir. Bu da Muhyî'nin vezni kullanmadaki başarısının nazireciliği ile bağlantılı olduğuna bir işaret sayılabilir.

Şair bir beyitte vezni kullanmadaki başarısını dile getirmekte ve söylediği sözlerin doğal olarak vezinli çıktığını belirtmektedir:

Muhyî'ye ċaşķ itdürüp bî-ihtiyār āgāz-ı şiır
Sözleri mevzūn çıkar bilmez mefācıl ü facūl (Muhyî G. CDXVII/9)

Vezin kusurlarından sayılan *imale*, *zihaf* gibi konularda Muhyî'nin divanlarında da çok sayıda örnek bulunmakla birlikte bu sayının, dönemin şiirine oranla daha fazla olduğu söylenemez. Aslında aruzla yazan her şairin az ya da çok *imale* ve *zihaf* yaptığı söylenebilir. Hele uzun ünlüleri bulunmayan Türkçede *imale* yapmak şair için kaçınılmaz bir durum olmuştur. Diğer usta şairler gibi Muhyî'nin de kimi zaman *imaleyi* sözün anlamını pekiştirecek biçimde kullandığı görülmektedir.

Divandaki toplam 678 şiirden 203'i remel bahrinin *fâcîlâtün fâcîlâtün fâcîlâtün fâcîlün* kalıbıyla yazılmıştır (% 29,9). Bunu 111 şiirle hezec bahrinin *mefâcîlün mefâcîlün fa'cülün* kalıbı izlemektedir (% 16,3). Hezec bahrinin *mefâcîlün mefâcîlün mefâcîlün mefâcîlün* kalıbı 71 (% 10,4); muzarî bahrinin *mefcülü fâcîlâtü mefâcîlû fâcîlün* kalıbı 71 (% 10,4); hafif bahrinin *fe'cîlâtün mefâcîlün fe'cîlün* kalıbı 44 (% 6,4); remel bahrinin *fâcîlâtün fâcîlâtün fâcîlün* kalıbı 40 (% 5,8); recez bahrinin *müstefcîlün müstefcîlün müstefcîlün müstefcîlün* kalıbı 30 (% 4,4) şiirde kullanılmıştır. Diğer kalıplarla yazılan şiirlerin oranı % 4'ten küçüktür.

Divandaki aruz kalıplarının nazım biçimlerine göre dağılımını gösteren çizelge aşağıdadır:

	Bahirler	Vezinler	Gazel	Kaside	Murabba	Toplam
1	Hezec	<i>mefācīlūn / mefācīlūn / mefācīlūn / mefācīlūn</i>	70	1		71
2	Hezec	<i>mefācīlūn / mefācīlūn / faćūlūn</i>	111			111
3	Hezec	<i>fećcūlū / mefācīlūn / mefācīlū / mefācīlūn</i>	9			9
4	Hezec	<i>mefācīlū / mefācīlū / mefācīlū / faćūlūn</i>	24	1		25
5	Hezec	<i>mefācīlū / mefācīlūn / faćūlūn</i>	6	1		7
6	Recez	<i>müstefcīlūn/müstefcīlūn/müstefcīlūn/ müstefcīlūn</i>	30			30
7	Recez	<i>müftecīlūn / mefācīlūn / müftecīlūn / mefācīlūn</i>	3			3
8	Recez	<i>müstefcīlātūn / müstefcīlātūn</i>	2			2
9	Remel	<i>fācīlātūn / fācīlātūn / fācīlātūn / fācīlūn</i>	201	2		203
10	Remel	<i>fācīlātūn / fācīlātūn / fācīlūn</i>	39		1	40
11	Remel	<i>fećilātūn / fećilātūn / fećilātūn / fećilūn</i>	19	2		21
12	Münserih	<i>müftecīlūn / fācīlūn / müftecīlūn / fācīlūn</i>	1			1
13	Muzari'	<i>mefācīlū / fācīlātūn / mefācīlū / fācīlātūn</i>	15			15
14	Muzari'	<i>mefācīlū / fācīlātū / mefācīlū / fācīlūn</i>	68	3		71
15	Müctes	<i>mefācīlūn / fećilātūn / mefācīlūn / fećilūn</i>	19			19
16	Seri'	<i>müftecīlūn / müftecīlūn / fācīlūn</i>	2			2
17	Hafif	<i>fećilātūn / mefācīlūn / fećilūn</i>	44			44
18	Mütekarib	<i>faćūlūn / faćūlūn / faćūlūn / faćūlūn</i>	1			1
19	Mütekarib	<i>faćūlūn / faćūlūn / faćūlūn / faćul</i>	3			3
	Toplam		667	10	1	678

Muhyî'nin şiirlerinde vezin gereği kimi hecelerın düşürölerek ulamalar (vasl) yapıldığı görölmektedir. Ancak bu uygulamanın çok yaygın olduğu söylenemez. Böylesi ulamalar genellikle kalıplaşmış birkaç kullanımda görölür. Bunlardan çoğu “ki” ve “ne” kelimelerinin “k’ola, k’aña, k’oldı, n’ola, n’itsün...” gibi kalıplaşmış biçimleriyle karşımıza çıkar:

Ṭūr-ı kūyuñda umar Muḥyī *k'aña*
Nār-ı ruḥsāruñ ola nūr-ı hüdā (Muhyî G.XIII/9)

N'ola zülfin ṭararsa gāh eliyle
Yaraşur aña şāne şāh-ı şimşād (Muhyî G.CLVI/3)

Bunlardan başka “anuñçün”, “senüñçün” gibi örneklerde de hece düşmeli
ulamalar yapılmıştır:

Ala gözlüm gözi āyīnesinde
Ruḥī ėaksī *anuñçün* çeşmi ala (Muhyî G.DXLVII/3)

Aķarken cūy-ı eşküm çün kenārına güzer kılduñ
Geçerseñ anı itdüm ḥam ḳadüm aña *senüñçün* pül
(Muhyî G.CDXXVIII/7)

Vezin gereği kimi Arapça kelimelerin bir ünlü yardımıyla iki heceye
çıkartılması *Divanda* az da olsa karşılaşılan bir durumdur:

Ḥızr-ı ḥaṭ-ı sebzünñ her laḥza ḥayāliyle
Her yirde *ḥızır* gibi çevrem çemen olmışdur (Muhyî G.CXCVI/6)

Ḥaṭṭuñ ile ḥüsnünñ dīvānın üstād-ı ezel
Eylemiş cümle devāvīn-i *ḥüsünden* intiḥāb (Muhyî G.LXIII/4)

Ol *ḥüsün* ḳālībına girelden keremle luṭf
Oldı anuñ ikisi daḥī ḥaylī ḥod-nümā (Muhyî III/8)

Muhyî, *imâle*leri daha az kusur sayılabilecek biçimde ı, i, u, ü seslerinin
bulunduğu hecelere denk getirmeye çalışmışsa da kimi zaman a, e gibi pek hoş
görülmeven seslerde de *imâle* yapmıştır. Bu tür *imâle*ler çoğu zaman imlada da elif
harfiyle gösterilmiştir:

Ne cān kim ėaşķ-ı cānāndan berīdür
Tenī ḥāk altına girse yirīdür (Muhyî G. CCIX/1)

ėAcebdür ėaşķ odı kim cāñ erīdür
Ve-līkin tenler *anuñla* dirīdür (Muhyî G. CCX/1)

Şairin *zihafı* özellikle “ı” sesinin bulunduğu hecelerde yaptığı dikkati
çekmektedir:

Āḥ itse Muḥyī ṭaṇ mī ruḥuñ şemc idüp raķīb
Āḥı şuċācın itdi aña rüzgār şemc (Muhyî G. CCCXLI/9)

3. 3. 2. Redif ve Kâfiye

3. 3. 2. 1. Redif

Kâfiye kelimesinin *revî* harfinden sonra gelen ve şiir boyunca aynen yinelenen harf, ek ya da kelimelere *redif* denir. Redif, şiir içerisinde tekrarlanarak şiiri belirli bir kavram veya bir konu etrafında toplayan, bir atmosfer yaratan merkez olmuştur. Çok defa şiirde belirli bir duygu ve düşünceye zemin hazırlayan redif, ona *yekâhenk* diye vasıflandırılan konu bütünlüğü kazandırır.³²⁹ Redifin sesiyle anlamın bütünlüşmesi, gazellerin estetik etkisini artırdığı bilinmektedir.

Redif konusu *Divan* 'da sadece bir beyitte şöyle geçmektedir:

Nağş-ı nigārumuñ çü hemîşe dilümdedür
İtdüm redîf-i şiçrüm için ihtiyâr nâğş (Muhyî G. CCCII/9)

Muhyî Divanı 'nda bulunan 667 gazelden 358'i (% 53); 10 kasideden 6'sı (% 40) rediflidir. Burada şunu hemen belirtmek gerekir ki şairin bu redifli şiirlerinin (özellikle redifleri kelimelerden oluşan) çoğunluğunu nazireleri oluşturmaktadır.

Divanda bulunan redifler harf, ek, ek ve kelime, yalnızca kelime olarak gruplar hâlinde aşağıda listelenmiştir:

Harf ve ek hâlinde olan redifler:

-a, -e, -ı, -i (89), -dur (25), -um, uñ (9), -da, -dan (20), -sı (3)

Ek ve kelimededen oluşan redifler (Arapça ve Farsça olan redifler italik olarak yazılmıştır):

-um benüm	-laruz biz	-a <i>ğamac</i>
-dür baña	-um var imiş	-umuz yok
-dan yaña,	-a <i>harîş</i>	-ı añdum ağıladum
-dan cüdā	-dan <i>mağzūz</i>	-umdur benüm
-dur <i>ey dost</i>	-dan ne <i>haž</i>	-umdan benüm
-dan gör beni	-um beni	- e karşı
-ı <i>dürüst</i>	-üñden beni	-um üstine

³²⁹ Muhsin Macit, *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yay., Ankara 1996., s. 88.

-a <i>meded</i>	-sem gerek	- üm olmasa
-i var	-sın göremez	-lar <i>tāze tāze</i>
-uñ senüñ	-uñ senüñ	-a tevbe
-1 <i>çeşmümüñ</i>	-1 <i>çeşmümüñ</i>	- a düşdi
-dan güniler	-1 n'eylerem	-um kalmadı
-dür <i>henüz</i>	-i gözliyelüm	-üm geldi

Arapça – Farsça kelimedenden oluşan redifler:

cüdā	mest	hergiz	
bahs	bācís	dürüst	
ćākıbet	şubh	ķadeh	
sürh	şüh	güstāh	
naķş	leżīz	ćömr	
nāz	āteş	haż	ţamac
	şemc	çerāğ	
dirīg	zūlf	luţf	
būlbūlūñ	leblerūñ	hūsn	
fitne	tevbe		

Türkçe kelimedenden oluşan redifler:

aña	baña	yaña
saña	eyler	olmışdur
gelür	iderler	olur
yiter	var	güniler
gibidür	bulunmaz	ele girmez
biz	virmez	olmaz
eylermiş	var imiş	olmuş
ancaķ	yok	gerek
senüñ	itsem gerek	eyledüñ
ķaşuñ	beñlerüñ	eksük degül
n'eylerem	gözliyelüm	ağladum
ayrıldum	eyleyen	olsun
ķarşu	üstine	olmasun kimse
eyler kimerde	eglencesi	oyuncağı

beni	düşdi	olmış gibi
qalmadı	geldi	dāhı

Bu listeden de anlaşıldığı gibi Muhyî, rediflerde daha çok Türkçe ek ve kelimeleri tercih ettiği ve bu rediflerin çoğunlukla fiillerden oluştuğu görülmektedir. Rediflerin kullanımı ile ilgili örnek beyitler aşağıda dır:

Redifi ekten oluşanlar

Başumda  aş  odı zerr n mura  ac t c-ı devlet**   r**
G herler a a seng-i  acn ile seng-i mel met**   r** (Muhy  G. CLXX/1)

Yine mey  ohbeti mi var leb-i  and n**   da**
 enlik   h y ile h y oldu g l-ist n**   da** (Muhy  G. DLVI/1)

Ne g    a  k diy rında g r rken mihr y r**inden**
D   p gurbet iline ayr la y r   diy r**ından** (Muhy  G. DIX/1)

Redifi bir kelimedenden oluşanlar

C n  itmi di ezelde c m-ı  a  -ı y r **mest**
C r a-i c m-ı elest itdi yine tekr r **mest** (Muhy  G. CV/1)

R z-ı hicr n r zesine irdi p y n **    bet**
Va l-ı c n n   dine c n oldu  urb n **    bet** (Muhy  G. CXVII/1)

K m-k r olmak dilerse  d yim ol b d r ** ub **
Gice eylerse  g nehler eyle isti   r ** ub ** (Muhy  G. CXXVIII/1)

Redifi ek ve kelimedenden oluşanlar

  n c n vir r hem  e dil   c na **lebler  **
 o    lib oldu  e me-i hayv na **lebler  ** (Muhy  G. CDVII/1)

 e m      s    y lid r  ik r  ** e m m  **
D yim anı  ayd iled r ifti  r  ** e m m  ** (Muhy  G. CDI/1)

 A   n esr r n bey n eyler fi  n  **b lb l  **
Ehl-i  a  a n lem oldu tercem n  **b lb l  ** (Muhy  G. CDIII/1)

Redifi iki kelimedenden oluşanlar

 h kim d yim dil mde bir hev  **eks k deg l**
Andan ol  y ne jengi d yim  **eks k deg l** (Muhy  G. CDXXII/1)

 a   mihr b nda  e mini im m **itsem gerek**
Ben nam z-ı  a  ı anda ber-dev m **itsem gerek** (Muhy  G. CDIV/1)

Ey beni bî-kes kıoyan yârüm kerem kııl **gitme gel**
 Rahm it ey ârâm-ı cân v'ey mûnis-i dil **gitme gel**
 (Muhyî G. CDXXIV/1)
 Belâ-yı ğurbet ü hicre giriftâr **olmasun kimse**
 İki dürlü oda yanmağda nâ-çâr **olmasun kimse** (Muhyî G. DLX/1)

Redifi ek ve iki kelimededen oluşınlar

Vaşl ile şādān iken hicrānı **añdum ağladum**
 ÓÖmrüm āhîr bulacağ pâyānı **añdum ağladum** (Muhyî G. CDLX/1)

Bu çaşğ degül belādur **ey dost**
 Geldi başa bir kaçādur **ey dost** (Muhyî G. CVIII/1)

Ne hoşdur dil-rübālar **tāze tāze**
 Dil ü cânlar alalar **tāze tāze** (Muhyî G. DLXVII/1)

Şemci ruħuñuñ kim gice gündüz yanar **ey dost**
 Kañdîlini ay u güneş andan yağar **ey dost** (Muhyî G. CX/1)

3. 3. 2. 2. Kafiye

Muhyî Divanı 'nda en çok kullanılan kafiye türü revî harfî öncesindeki uzun ünlüden oluşın *kafiye-i müreddefedir*.

Varsa āhum her nefes sen şāh-ı hūbāndan yaña
 Tañ mı çün varur duhāñ hūsn ehli cânāndan yaña (Muhyî G. XLV/1)

Şarāb-ı lacl-i lebūñ datmış ey nigār kaçdeh
 Anı arar dolınur oldı bî-kaçār kaçdeh (Muhyî G. CXXX/1)

Figānda bülbul olup yār şubh-gāh baña
 O dir ki āh baña ben dirüm ki vāh baña (Muhyî G. XXXIII/1)

Refc olunsa gün yüzinden ol mehūñ miskîn niğāb
 Rağş idüp mihr ile her zerre olur bir āftāb (Muhyî G. LXXI/1)

Muhyî'nin kullandığı kafiye türlerinden biri de yalnızca revî harfî ve eğer harekeli ise revîden önceki harfîn harekesinden oluşın *kâfiye-i mücerrededir* (yarım kafiye):

Cemālūñ Kaçbedür küyuñ Haremdür
 Lebūñ hācet mekānı mültezemdür (Muhyî G. CLXXXII/1)

Tā sebze hātuñ zeyn-i bāğ-ı semen olmışdur
 Bārānlar olup eşküm cālem çemen olmışdur (Muhyî G. CXCV/1)

Nār-ı haddinde olan hâttı ki dütün gibidür
Dutalı zulmeti âfâkı günüm dün gibidür (Muhyî G. CCXXIX/1)

Divan'da revî ile aralarında harekeli bir harf bulunan eliften oluşan **kâfiye-i müessese** ile yazılmış şiirler de bulunmaktadır.

Ey müddeî girme araya kim bize **şāhid**
Da'vā-yı mahabbetde yiter qādī vü **şāhid** (Muhyî G. CLXII/1)

Ne dil-ber k'anda cūşşāka cāṭā-yı buse **ēādetdūr**
Anuñ gibi vefā-dārı kişi sevmek sa**ēādetdūr** (Muhyî G. CLXXII/1)

Mihrāb olalı qaşuñ olur hālk aña **sācid**
ēUşşāk ile kūyuñ tolu boş qaldı mes**ācid** (Muhyî G. CLXI/1)

Divan'da revîden önce harkesiz bir harfin gelmesiyle oluşan **kâfiye-i mukayyede** ile yazılmış örnekler vardır:

Aylağ olmazsa şehā buseñ bize vir bāri **qarḡ**
Birine biñ virmek olsun bu quluñ üstine **farḡ** (Muhyî G. CCCXXIII/1)

Hüsni deryāsında yārūñ zülfi kim olmuş ni**heng**
Eylemişdūr cān u dil mellāhın ol deryāda **deng** (Muhyî G. CDX/1)

Muhyî'nin bazı şiirlerinde (çoğunlukla nazirelerinde) **cinashlı kafiye** kullandığı da görülmektedir:

Varurdum ol yaña geldi o kıble-**gāh baña**
Zihī şeref ki gelür oldı kıble **gāh baña** (Muhyî G. XXX/1)

ēAceb mi çeşmi dāyim mihr gibi olsa **nūrānī**
Çü üsnededür alnı bedri eyler garḡ-ı **nūr anı** (Muhyî G. DXCIV/1)

Yalvarsa dil şunsun diyü ol şūh-ı şeker-**leb lebi**
Ṭañ mı çerezlerde gelür hoş tıfla şekker **leblebi** (Muhyî G. DCLI/1)

Kafiye kusurları

Muhyî'nin şiirlerinde bulunan kafiyelelere baktığımızda karşımıza çıkan aksaklıklar şu şekilde soralamak mümkündür:

Muhyî, bazı şiirlerinde kafiye tekrarına düşmekten kurtulamamış aynı kafiye kelimesini aynı gazel içerisinde birden fazla kullanmıştır:

Ṭañ mı ardınca çekilse ḥayl-i cūşşāk-ı cihān
Zülfinūñ her bir kılı cūşşāka bir **efsārdur** (Muhyî G. CCXLIII/6)

Geldi aldı cāḡl u şabr u cānı bir bir aldayup
Dil evin sildi süpürdi özge düzd-i **efsārdur** (Muhyî G. CCXLIII/7)

Divan şairleri, kimi zaman kelimelerin sonuna gelen eş görevli eklerle de kâfiye yaparlar. Yaygın olarak karşılaşılan bu kusura *itâ-yı celî ya da kâfiye-i şâygân* denir.

Dilüñ şeydālügine oldı bir nev dil-*sitân* bâcís
Nevâ-yı candelîb-i cāna bir nev gül-*sitân* bâcís (Muhyî G. CXX/1)

Dil kaşı fâķında namāz-ı çaşķı kıldı şubh-*gāh*
İmrendi çeşmi uyhusına itdi h̃āb-ı çaşt-*gāh* (Muhyî G.DXLII/1)

Kelime sonundaki Türkçe eklerle bu eklere ses olarak benzeyen kelimeleri kafiye olarak kullanmıştır.

Cān bāģınuñ yemişleridür derd ü ğamları
Ĥurşîd-i çaşķile olur ol mîvel*er* lezîz (Muhyî G. CLXVII/2)

Pîr-i muĝān didi bize cümle naćimden
Köhne şarāb-ı nāb ile tāze *sîr* lezîz (Muhyî G. CLXVII/7)

Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe kelimeleri şiirlerinde kafiye olarak kullanmıştır.

Beni dāra iletdi didi *dil-dār*
Bu derden sen cādem dārına git *var* (Muhyî G. CLXXX/1)

Ġanî iden seni hüsnuñle çaşķuñla beni muht*āc*
ćAceb toķ eylemiş sen şāhı dāyim ben gedāyı *ac*
(Muhyî G. CXXIV/1)

Kūh-ı belāda iki gözüm *çeşme-sār* sürh
Her biri hūn-ı dil aķıdur bir *bîñar* sürh CXXXII/1

SONUÇ

“Fenarî-zâdeler” gibi Osmanlı’nın imtiyazlı ailelerinden birine mensup olan Muhyî (Fenarî-zâde Muhyiddin Çelebî) çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş ve şeyhülislâmlık yapmıştır. Devlet adamlığının yanında şairlik yönü de güçlü olan Muhyiddin Çelebî “Muhyî” mahlasıyla şiirler yazmış ve divan tertip etmiştir. Divanının en belirgin özelliği şiirlerinin üçte ikisinin nazirelerden oluşmasıdır.

Çalışmanın giriş bölümünde, “Eski Türk edebiyatında Nazire ve Nazirecilik” kavramı ana hatlarıyla ele alınmıştır. Konu işlenirken nazirecilikle ilgili bilgi veren kaynaklar incelenmiş ve bu kaynaklarda verilen bilgilere *Muhyî Divanı*’ndaki uygulamalar da eklenerek nazirecilik konusu yeniden değerlendirilmiştir. Ayrıca kaynaklarda söz edilmeyen örneklerine yalnızca *Muhyî Divanı*’nda rastladığımız nazirecilikle ilgili yeni ve değişik uygulamalara yer verilmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde ayrıntılı olarak incelendiği gibi şairin hayatı hakkında bilgi bulunan kaynaklar taranarak Molla Fenarî’den başlamak üzere şairin soyu ve hayatı hakkında bilgi verilmiş ve tezkirelerdeki biyografilerinin çevriyazılı metinleri eklenmiştir. Şairin soyu hakkında en ayrıntılı bilgi İsmail Belîğ’in *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân*’ında bulunmaktadır. Muhyî hakkında en ayrıntılı bilgi ise Mecdî’nin *Hadâ’ikü’ş-Şakâ’ik* adlı eserindedir. Doğum tarihi kesin olarak belli olmayan şairin doğumu için bazı kaynaklarda verilen 751/1350 tarihinin yanlış olduğu bu tarihin Molla Fenarî’ye ait olduğu saptanmıştır. Şairin babasının ismi konusunda kaynaklardaki çelişki düzeltilerek babasının adının Alaaddin Ali olduğu açıklığa kavuşturulmuştur.

Şairin divanı ile ilgili yapılan incelemenin en hacimli ve en önemli bölümünü “Edebî Kişiliği ve Nazireciliği” oluşturmaktadır. Şairin edebî faaliyetinin nazirecilik üzerine yoğunlaşması bunu gerekli kılmıştır. *Divan*’da yer alan 667 gazelden 450’si, 10 kasidenden de 2’si naziredir. Bu nazireler çoğunluğu kendi çağından önce yaşamış şairler olmak üzere toplam 22 şaire söylenmiştir. Bu şairler tespit edilmiş, biyografilerine kısaca yer verilmiştir. Muhyî, 127 nazire ile en fazla nazireyi Ahmed

Paşa'ya söylemiş, İran şairlerinden Molla Camî, Kemâl-i Hucendî ve Selmân-ı Savecî'nin şiirlerine de Farsça, Türkçe ve Arapça nazireler söylemiştir. Nazire söylenen şairlerin biyografilerinin devamında tanzir edilen zemin şiirler ve Muhyî'nin söylediği nazirelerin matla beyitleri verilmiştir. Şairin nazireleri ile tanzir ettiği şairlerin zemin şiirleri toplanarak tek tek karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda Muhyî'nin nazirecilik anlayışı ortaya konmuştur. Nazirecilik ile ilgili yazılarda pek dile getirilmeyen “zemin şiire farklı dilde nazire söyleme”, “bir zemin şiire birden fazla nazire söyleme” ve “nazire söylediği şairlerin adını başlıkta söyleme” gibi konular Muhyî'nin nazireciliğinin en belirgin özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yapılan karşılaştırma sonucunda şairin, nazireleri ile ihtiraları (nazire olmayan şiirleri) arasında hissedilir bir farkın olduğu gözlenmiştir. Bu fark redif, kâfiye ve vezinde olduğu kadar söyleyişte de hissedilmektedir. Redifli gazellerinin büyük oranda nazireler olduğu, kâfiye kelimelerinin nazirelerle benzerlik gösterdiği, *yekâhenk* gazellerinin yine nazire gazeller olduğu görülmüştür. Muhyî'nin nazirelerde *nazım tekniği* ve *söyleyiş* açısından ihtiralara göre daha başarılı olduğu gözlenmiştir.

Muhyî Dinanî'ninde yer alan şiirler genel olarak “Biçim ve İçerik” başlığı altında ele alınıp incelenmiştir. Bunun sonucunda *Divan*'da bulunan 678 şiirden 667 gazel (450'si nazire 217'si ihtira), 10 kaside (2'si nazire 8'i ihtira) ve 1 de murabba olduğu görülmüştür. Gazeller, içerik açısından nazire şiirlerin içeriği ile aynı doğrultuda olup ağırlıklı olarak *aşk* konusu işlenmiş azda olsa *tasavvuf* ve *rindlik* konularına yer verilmiştir. Gazellerin beyit sayısı 9-11 beyit arasında değişmekte ve 13-15 beyitli gazelleri de görülmektedir. Muhyî'nin gazellerinden 64'ü *gazel-i müzeyyeldir*. Şairin kasidelerinin 7'si na't, 1'i mev'ize, 1'i dibace 1'i de hatimedir. Şair, na't dışında methiye türünde kaside söylememiştir. Divanda yer alan âşıkâne konulu 1 murabba bütün dizelerinin birbiri ile aynı kâfiyede söylenmesi bakımından oldukça farklıdır. Muhyî'nin üslûbunun önemli parçası olan arkaik kelimeler, deyimler ve atasözleri tespit edilmiş ve anlamlandırılarak tanıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır. Ayrıca *Divan*'da geçen, şairin yaşadığı çağın izlerini taşıyan sosyal ve kültürel hayatla ilgili inanç, âdet, gelenek ve tabirler çıkarılarak değerlendirilmiştir. Şairin üslûbun bir parçası olan şiirlerinde kullandığı vezin, kafiye ve redifler çıkarılarak bu bölümde değerlendirilmiştir.

Muhyî Dinanı'nın elde bulunan tek nüshası esas alınarak *Divan* metni ortaya konmuştur. Şairin adına kayıtlı İzmir Milli Kütüphanesi Kataloğu'nda belirtilen nüsha görülerek ona ait olmadığı saptanmıştır. Muhyî gazel, kaside ve murabba nazım biçimleriyle yaklaşık 6000 beyitlik bir divan tertip etmiştir. Bir nazire mecmuasını andıran *Divan*'da 678 şiir bulunmaktadır. Bu bölümde *Divan*'da bulunan şiirlerin, divanın yazma nüshasındaki tertip şekli bozulmadan Romen rakamlarıyla numaralandırılarak çevriyazılı metni verilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî (İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî), *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs*, 2 Cilt, Yayımlayan.: Ahmed el- Kâlûş, Beyrut 1405.
- Açıkgöz, Namık, “Tezkirelere Göre 16. Asrın Sonuna Kadar Türk Edebî Kültür Hayatı”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, YKY, İstanbul 1999, s. 413-421.
- Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, Milet Kütüphanesi Ali Emiri no: 774.
- Ak, Coşkun, *Şair Padişahlar*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.
- Akaya, Mehmet, “Divan Şairlerinin Gazellerinde Harf Tercihleri ve Redif Hususu”, *İlmî Araştırmalar*, 1996 S.3, s.19-24.
- Aksan, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi, Ankara 1999.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*, İnkılâp Yay.İstanbul 1988.
- Akün, Ö. Faruk, “Divan Edebiyatı”, *TDVİA*, İstanbul 1994, C. IX, s. 389-427.
- Ali Ekber-i Deh-Hudâ, *Lugat-nâme*, Tahran, 1337.
- Alpaslan, Ali, *Ahmet paşa Divanı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.,Ankara 1987.
- Altunsu, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972.
- Ambros, Edith Gülçin, “Nazire The Will-o'-the wisp of OttomanDivan Poetry” *Wiener Zeitschrift für die Kunde Des Morgenlandes*, S.79, 1989, s.57-83.
- Ambros, Edith Gülçin, “Osmanlı Gazelinin Uzunluğunda Görülen Değişmeler. 16. Yüzyılda Durum”, *Journal of Turkish Studies*, S. 20, 1996, s.1-8.
- And, Metin, *Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası*, Akbank Yay., İstanbul 1998.
- Andrews, Walter G., “Starting Over Again: Some Suggestions For Rethinking Otoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission”, *Starting Over Sept* 1996 draft, s.1-18.
- Arseven, Celâl Esat, *Sanat Ansiklopedisi*, C.V, MEB Yay., İstanbul 1993.

- Aylar, Selçuk, “Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine Dair Birkaç Örnek”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, YKY, İstanbul 1999, s.459-464.
- Banarlı, Nihad Sami, “Büyük Nazireler Mevlid ve Mevlidde Millî Çizgiler”, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri I*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1976, s.267-272
- Banarlı, Nihad Sami, “Nazire Zevki”, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri I*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1976, s.263-266.
- Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yay., Ankara, 1972.
- Beyânî, *Tezkiretü’ş-Şu’râ*, Haz. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997.
- Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1998.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslâm İlmihali*, Merve Yay., İstanbul 1987.
- Biltekin, Halit, *Şeyhî Divanı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE Ankara 2003.
- Canım, Rıdvan, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara 1995.
- Canpolat, Mustafa, *Ömer bin Mezîd, Mecmû‘atü’n-nezâ‘ir*, TDK. Yay., Ankara 1982.
- Cengiz, H. Erdoğan, “Divan Şiirinde Musammatlar”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri)*, S. 415-417, Ankara 1986, s. 412.
- Celâl-zâde Mustafa Çelebi, *Tabakatü’l-Memalik*, Haz.Sadettin Tokdemir, İstanbul 1937.
- Ceylan, Ömür, “Kadeh Duası ve Şerhine Dair”, *Böyle Buyurdu Sûfî, Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*, Kapı Yay., İstanbul 2005, s. 182-193.
- Çakıcı, Bilal, *Fadâî Divanı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.
- Çavuşoğlu, Mehmet, “Kaside”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, S. 415-416-417, Ankara 1986, s. 17-77.

- Çetin, Nurullah, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yay., Ankara 2004.
- Çetindağ, Yusuf, *Nevâî'nin Batı Türkçesi Divan Edebiyatına Tesiri (16. Yüzyıl Sonuna Kadar)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2002.
- Çetinkaya (Aktaş), Mürüvvet, *Türk Edebiyatında Murabba*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 1996.
- Demircioğlu, Cemal, “19. Yüzyıl Sonu Türk Edebiyatında ‘Tercüme’ Kavramı” *Journal of Turkish Studies*, 27/2, Harvard University 2003, s. 13-31.
- Demircioğlu, Cemal, *From Discourse to Practice: Rethinking “Translation” (Terceme) and Related of Text Production in the Late Ottoman Literary Tradition*, Basılmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2005.
- Derleme Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1993, C. VIII.
- Derman, M. Uğur, “Yazma Eserlerde Kullanılan Alet ve Malzemeye Dair”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*, Elazığ 1987, s. 15-32.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1993.
- Dilçin, Cem, “Ahmet Paşa’nın Şiirlerinde Paralelizm”, *İstanbul’un Fethinin 550. Yılı Anı Kitabı*, Ankara 2004, s.55-72.
- Dilçin, Cem, “Cumhuriyetin 80. Yılında Divan Şiiri Üzerine Düşünceler”, *Türkoloji Dergisi*, C.XVI, S. 2, (Ayrı Basım), Ankara 2003.
- Dilçin, Cem, “Divan Şiirinde Gazel”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Ankara 1986, S. 415-416-417, s. 78-247.
- Dilçin, Cem, “Fuzulî’nin Şiirlerinde İkillemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni”, *In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hatıra Sayısı I, Journal of Turkish Studies*, Harvard University 1995, s. 157-202.
- Dilçin, Cem, “Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri”, *Türk Dili*, S. 571, Temmuz 1999, s. 619- 626.
- Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 1992.

Divan-ı Camî (Mukaddime ve Tashih: A'lâhân Efsahzâd), Tahran 1999.

Divan-ı Kemâlî'd-dîn Mesûd Hucendî, (be-Tashih ve İhtimâm Azîz-i Devletâbâdî),
İntişarat-ı Kitab-fürûşî, Tahrân 1337.

Divan-ı Muhyî, Fenarî-zâde Muhyî'd-dîn Çelebî, Reşid Efendi (Millet Ktp.), No:772.

Divan-ı Selmân-ı Sâvecî (bâ-Mukaddime-i Doktor Takiyy-i Tefazzulî), İntişarat-ı
Saîfî Alî Şâh, 1367.

Doğan, Muhammed Nur, *Fatih Divanı ve Şerhi,* Erguvan Yay. İstanbul 2004.

Egirdirli Hacı Kemâl, *Câmiçü'n-nežâcîr* , Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi
İsmail Saib I, no: 804-805.

Erbay, Erdoğan, *Eskiler ve Yeniler (Tanzimat ve Servet-i Fünûn Neslinin Divan*
Edebiyatına Bakışı), Akademik Araştırmalar Yay., Erzurum 1997.

Erdem, H. Hüsnü, *Riyazu's-Sâlihîn ve Tercemesi,* DİB Yay., Ankara 1993.

Erdoğan, Mustafa, *Türk Edebiyatında Muhammesler,* Kültür Bakanlığı Yay., Ankara
2002.

Eren, Hasan vd., *Türkçe Sözlük,* TDK Yay., C.I-III, Ankara 1988,

Erünsal, İsmail E., “Kasım Paşa, Cezerî”, *TDVİA*, C.XXIV, s.545-546.

Eyduran(Sungurhan), Aysun, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'ara,*
İnceleme,Tenkitli Metin, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE,
Ankara 1999.

F. Steingass, *Persian-English Ditionary,* Beyrut 1975.

Faik Reşad, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmânî,* Dersaadet Matbabsı, İstanbul (Tarihsiz)

Gibb, E. J. W., *Osmanlı Şiir Tarihi (A History of Ottoman Poetry),* Çev. Ali
Çavuşoğlu, Akçağ Yay., Ankara 1999.

Gölpınarlı, Abdalbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri,* İnkılap
Yay., İstanbul 2004.

Hayâtî-zâde Mustafa Fevzî Efendi, *Risâle-i Fevziyye fî Lugatî't-Tıbbiye,* Nşr.
Hadiye Tuncer, Atak Matbaası, istanbul 1978.

- Horata, Osman, “Necatî’den Bakî’ye Döne Döne”, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2002.
- Hüseyin Amîd, *Ferheng-i Amîd*, İntişarat-ı Emîr-i Kebîr, Tahran 1371.
- İlmiye Sâl-nâmesi*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1324.
- İpekten Haluk vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul 1994.
- İpekten, Haluk, *Karamanlı Nizamî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1974.
- İpşirli, Mehmet, “Fenarîzâde Muhyiddin Çelebi”, *TDVİA*, C.XII, s.339.
- İsen, Mustafa, “Aruzun Anadoludaki Gelişim Çizgisi” *TDAY- Belleten* , Ankara 1994, s.119-125.
- İsen, Mustafa, “Divan Şiirinde Nazire Geleneği”, *Mavera* 1981, S.54, s.24-26.
- İsen, Mustafa, *Acıyı Bal Eylemek, Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yay. Ankara 1994.
- İsen, Mustafa- Bilkan, A. Fuat, *Sultan Şairler*, Akçağ Yay., Ankara, 1997.
- İsen, Mustafa-Kurnaz, Cemal, *Şeyhî Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- İsen, Mustafa- Muhsin Macit, *Türk Edebiyatında Tevhidler*, TDV Yay., Ankara 1992.
- İsmail Belig, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Bursa, (Tarihsiz)
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, İstanbul 1967.
- İz, Fahir – Günay Kut, “Divan Şiiri (Divan Şairinin Sözlüğü)”, *Büyük Türk Klâsikleri*, Ötüken-Söğüt Yay. İstanbul 1985, s. 233-238.
- Kam, Ferit, *Âsâr-ı Edebiyye Tedkîkâtı Desleri*, Haz. Ali Yıldırım, Elazığ 1998.

- Kaplanoglu, Raif, *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi*, Avrasya Etnografya Vakfı Yay., Bursa 1998.
- Karaismailoglu, Adnan, “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Açısından Klâsik Türk Edebiyatı ile İran Edebiyatı”, *Bilig* 2002, S.23, s.141-155.
- Karaörs, Mehmet Metin, *Ali Şir Neyâyî, Nevâdirü’ş-Şebâb, Metin, Dil İncelemesi*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 1985.
- Kâtib Çelebî, *Keşfü’z-zünûn an-Esâmi’l-Kütübi ve’l-Fünûn*, Haz.: Şerefeddin Yaltkaya - Kilisli Rıfat Bilge, Maarif Vekaleti Yay., İstanbul 1941.
- Kaya, Önal, *Ali Şir Nevayî, Fevâidü’l-Kiber*, TDK Yay., Ankara 1996.
- Kılıç, Filiz, *Meşâ’irü’ş-Şu’ara, İnceleme, Tenkitli Metin*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 1994.
- Kılıç, Filiz, *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ Yay., Ankara 1998.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şu’ara*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK. Yay. Ankara 1989.
- Kortantamer, Tunca, “Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler I”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*, Akçağ Yay., Ankara 1993, s. 273-336.
- Köksal, M. Fatih, “Edebiyatımızda Kalıp sözler ve Divan Şiirinden Dört Örnek”, *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.371-386.
- Köksal, M. Fatih, “Klâsik Şiirimizde Bilinmeyen Bir Deyim: El oyunu”, *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.275-286.
- Köksal, M. Fatih, “Klâsik Türk Şiirinde Güneş Tutulması ve Bununla İlgili İnanış ve Âdetler”, *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.353-370.
- Köksal, M. Fatih, “Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı*, Ankara 2003, s. 215-290.
- Köksal, M. Fatih, *Edirneli Nazmî Mecma’u-Neza’ir İnceleme-Tenkitli Metin*, Hacettepe Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi, I-III C., Ankara 2001.

- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, TDV Yay., Ankara 1993.
- Kurnaz, Cemal, “Divan Şiirinde Belge Redifler”, *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ, Ankara 1997, s. 265-276.
- Kurnaz, Cemal, “Osmanlı Şair Okulu”, *Journal of Turkish Studies, Günay Kut Armağanı*, 27/2, , Harvard University 2003, s. 303-420.
- Kurnaz, Cemal, *Halk ve Divan Şiirinin Müştarekleri Üzerine Denemeler*, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- Kut, Günay, *Heşt Bihişt, Sehî Bey tezkiresi, İnceleme, Tenkitli Metin, Dizin*, Harward Üniversitesi Basımevi 1978.
- Kut, Günay, *Ali Şir Nevayî, Garâ'ibü's-Sıgar, İnceleme-Karşılaştırmalı Metin*, TDK Yay., Ankara 2003.
- Latifî Tezkiresi*, Haz. Mustafa İsen, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1990.
- Levend, Âgâh Sırrı, *Ali Şir Nevâyî, Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, C.I, TDK Yay., Ankara 1965.
- Levend, Âgâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1943.
- Levend, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Basımevi, Ankara 1988.
- Levend, Agâh Sırrı, *Ali Şir Nevayî, Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, TDK Yay., Ankara 1965,
- Macit, Muhsin, *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yay., Ankara 1996.
- Mazıoğlu, Hasibe, “Türk Edebiyatı-Eski”, *Türk Ansiklopedisi*, C. 32, Ankara 1982, s. 80-134.
- Mecdî Mehmed Efendi, *Şaka'îk-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, Hadâ'iku's-Şakâ'ik*, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay. İstanbul 1989.
- Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, İstanbul 1308.
- Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333.
- Mengi, Mine, “Necatî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı”, *Erdem* II/4 , Ocak 1986, s.47-58.

- Mermer, Ahmet, “XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visalî’nin Bilinmeyen şiirleri”, *Millî Folklor*, S.56, (Kış 2002, Prof. Dr. Umay Günay Armağanı), s.75-94.
- Morkoç (Ertek), Yasemin, *Eğridirli Hacı Kemâl’in Câmîü’n-Nezair’i (Metin ve Mecmua Geleneğİ Üzerine Bir İnceleme)* I-III C., Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003.
- Muallim Naci, *Edebiyat Terimleri, Istılâhât-ı Edebiyye*, Haz. M.A.Yekta Saraç, Risale Yay. İstanbul 1996.
- Muhammed Fuâd Abdu’l-bâkî, *El-Mu’cemü’l-Müfehres li-Elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, Çağrı Yay., İsatnbul 1990.
- Muhammed Mu’în, *Ferheng-i Fârisî*, C.II, Tahran 1318.
- Müstakim-zâde Süleyman Efendi, *Devhatü’l-Meşâyıh*, İstanbul (tarihsiz)
- Müstakim-zâde Süleyman Efendi, *Mecelletü’n-Nisâb*, Tıpkı Basım, Kùltür Bakanlığı Yay. Ankara 2000.
- Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kâtı*, Haz.: Mürsel Öztürk - Derya Örs., TDK Yay., Ankara 2000.
- Mütercim Âsım Efendi, *Terceme-i Kâmûs*, İstanbul 1304.
- Nalbant (Özkan), Bilge, *Ali şir Nevâyî, Nevâdirü’n-Nihâye, İnceleme, Metin, Dizin*, Basılmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2005.
- Ocak, Tulga “Labial Hı’nın Çevriyazıda Yazımı Sorunu”, *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Nevin Önberk Armağanı, Simurg Yay., Ankara 1997, s. 167-172.
- Olgun, Tahir, *Edebî Mektuplar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Akçağ Yay. Ankara 1995.
- Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemal Kurnaz, TDV Yay., Ankara 1992.
- Önge, M. Yılmaz *Anadolu’da XII. ve XIII. yüzyıl Türk Hamamları*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara1995.
- Özdemir, Nebi, *Türk Çocuk Oyunları*, C.II, Akçağ Yay., Ankara 2006.

- Özön, Mustafa Nihat, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1954.
- Öztekin, Özge, *XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Toplumsal Hayatın İzleri: Divanlardan Yansıyan Görüntüler*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2004.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1993.
- Paker, Saliha, “Translation as Terceme and Nazire Culture-bound Concepts and their Implications for a Conceptual Framework for Research on Otoman Translation History”, *Crosscultural Transgressions, research Models in Translation Studies II Historical and Ideological issues*. Theo Hermans, Haz. Manchester UK and Northampton MA: 120-143.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay. Ankara 1995.
- Redhouse, S. J.: *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Çağrı ay., İstanbul 1992.
- Riyâzî Mehmed Efendi, *Riyâzü’ş-Şu’arâ*, Ali Emîrî (Millet Kütüphanesi), No:765.
- Saraç, M.A.Yekta, *Emrî Divanı*, Eren Yay., İstanbul 2002.
- Sertkaya, Osman Fikri “Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri I”, *TDED*, C.XVIII, İstanbul 1970, s.133-138.
- Sertkaya, Osman Fikri, “Osmanlı Şairlerinde Ali Şir Nevâyî Tarzı ve Nevâyî’ye Anadolu’da Yazılan Nazireler”, *Ali Şir Nevâyî’ni 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı dönümlerini Anma toplantısı Bildirileri (24-25 Eylül 2001)*, TDK Yay. Ankara 2004.
- Sîrûs Şemîsâ, *Sebk-i Şinâsî Şiir*, İntişarat-ı Firdevs, Tahran 1374.
- Sözen, Metin -Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi Yay., İstanbul 1986.
- Sungurhan, Aysun, *Beyanî Tezkiresi, İnceleme, Tenkitli Metin*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 1994.
- Şemsettin Samî, *Şâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 1996
- Şemsettin Samî, *Kâmûsu’l-A’lâm*, İstanbul 1306.

- Şentürk, Ahmet Atilla, “Osmanlı Şairlerinin Gözlemciliği ve Klasik Edebiyatımızda Realiteye Dair”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, YKY, İstanbul 1999, s. 431-437.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1996.
- Şükün, Ziya, *Gencine-i Güftar, Ferheng-i Ziya*, MEB Yay., I-III C., Ankara 1996.
- Tahirü'l-Mevlevî (Tahir Olgun), *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.
- Tanpınar, A. Hamdi, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1988.
- Tanyeri, M. Ali, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yay., Ankara 1999.
- Tanyeri, M. Ali, *Divanlar Üstüne Eleştiriler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2005.
- Tarlan, Ali Nihat, *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 1992.
- Tarlan, Ali Nihat, *Necati Beg Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1997.
- Tevfik Fikret, “Nazire Perdazlık”, *Tevfik Fikret'in Dil ve Edebiyat Yazıları*, Haz. İsmail Parlatır, TDK Yay., Ankara 1993.
- Tezcan, Nuran, “Güzele Bir Şehrengizden Bakış”, *Türkoloji Dergisi*, C.XIV, S.1, Ankara 2001, s.160-194.
- Tezkere of Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'ara*, By. Meredith Owens, London 1971.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- Toklu, Osman, *Şiir Dili ve Çevirisi*, Akçağ Yay., Ankara 2003.
- Tolasa, Harun, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yay., Ankara 2001.
- Tolasa, Harun, *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebî Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ege Üniversitesi Yay., İzmir 1983.
- Tolasa, Harun, “18. yy. da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü:
Müstakîm-zâde'nin Istılâhâtü's-Şi'riye'si”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.XXIV-XXV, İstanbul 1986, s.78-379.

- Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî*, Tıpkıbasım, Haz.: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay., Ankara 2001.
- Türkay, Kaya, *Ali Şir Nevayî, Bedâyi'ü'l-Vasat*, TDK Yay., Ankara 2002.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1995.
- Unat, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevrime Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1994.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, TTK Basımevi, Ankara 1983.
- Ünver, İsmail, “İkilemelerle Yazılmış Dört Gazel”, *Türk Dili Dergisi*, C.LV, S.438, Haziran 1988, s.291-297.
- Ünver, İsmail, “Mesnevî”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı: 415-416-417, Ankara 1986, s. 430-563.
- Ünver, İsmail, “Nakkaş Safî”, *Mustafa Canpolat Armağanı*, Aysu Ata – Mehmet Ölmez, Ankara 2003, s.295-308.
- Ünver, İsmail, “Bir Mahlasın Değişik Okunuşları Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, C.XVI, S.1, Ankara 2003, s.9-18.
- Yakıt, İsmail, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yay., İstanbul 1992.
- Yazır, Mahmud Bedreddin, *Kalem Güzeli*, DİB Yay. C. I-II, Ankara 1981.
- Yeni Tarama Sözlüğü*, Haz.: Cem Dilçin, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1983.
- Yeniterzi, Emine, *Divan Şiirinde Na't*, TDV Yay., Ankara 1993.
- Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

4. MUHYÎ DİVANI'NİN ÇEVİRİYAZILI METNİ

4.1. Yazma Tanıtımı ve Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

Yazma Tanıtımı³³⁰

Muhyî'd-dîn Çelebî, *Muhyî'd-dîn Çelebî Dîvânı*, Reşid Efendi (Millet Ktp.), No: 772.

İstinsah Tarihi : —

Müstensih : ʿĀlî bin Muḥammed el-Herevî (170a)

İstinsah Kaydı : ʿĀlā-yedi'l-ʿabdi'l-fakîr ed-dâcî ʿĀlî bin Muḥammed el-Herevî aḥsena'llāhü ileyhimā fi'd-dāreyn. (170a)

Ölçüler : 22.5 x 14.5 (17 x 9) cm.

Yaprak Sayısı : 170

Satır Sayısı : 21

Cilt Özellikleri : Şemseli, zencirekli, miklepli, şirazeli, koyu kahverengi meşin cilt. (Cildi tamir görmüş)

Yazı : Güzel talik

Mürekkep : Siyah, başlıklar kırmızı

Kâğıt : Abadî.

Cetvel : —

Baş : Şalındukda maċānî şaydına şeh-bāz-ı dil her gāh
Gerek bir bâli *b'ismi'llāh* ola bir bâli *ḥamdu'llāh*
(1b)

Son : Bir fātiḥa ide baña iḥsān

Bārī diye rahmet ide Bārī (170a)

Yazmada, 667 gazel, 10 kaside ve 1 murabbadan oluşan 678 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 653'ü Türkçe şiir (643 gazel, 9 kaside, 1 murabba), 28'i Farsça şiir (1 kaside, 27 gazel), 5'i Arapça şiir (gazel), 2'si Farsça-Arapça mülemma şiir (gazel) dir. Yazmada kaside, murabba ve gazeller kafiyelerinin son harfine göre

³³⁰ Yazmanın tanıtımında divanın yazma nüshasının görülerek incelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler kullanıştır. Ayrıca *İstanbul Kütüphaneleri Yazma Divanlar Katalogu*, C. I, s. 119-120 de divanın yazması hakkında tanıtıcı bilgiler yer almaktadır. Ancak bu kaynaktaki satır sayısı, yaprak sayısı, şiir sayısı ve ölçülerle ilgili bazı yanlışlıklar bulunmaktadır. Bu yanlışlıklar burada düzeltilmiştir.

dizilmiş, nazire olanlar nazire söylenen şairin adıyla, orijinal olanlar da ihtirâ başlığıyla verilmiştir. Buna göre de yazmada 226 *ihtira*, 452 *nazire* şiir vardır.

Bu yazma nüshanın şiir sayısına sayısal olarak bakıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

	İHTİRA				NAZİRE				TOPLAM
	Türkçe	Farsça	Arapça	Arapça- Farsça	Türkçe	Farsça	Arapça	Farsça Arapça	
GAZEL	209	7	1		415	27	6	2	667
KASİDE	7		1		1	1			10
MURABBA	1								1
TOPLAM	217	7	2		415	28	5	2	
			226				452		678

Yapılan araştırmalarda *Muhyî Divanı*’nın yukarıda tanıtılan **Reşid Efendi (Millet Ktp.) 772** numarada kayıtlı nüshası dışında başka bir nüshası daha bulunamamıştır.³³¹ *Divan*’ın *İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğunda* “*Dîvan-ı Muhyiddin* (Muhyiddin Muhammed bin Ali el-Fenarî)³³²” adıyla kayıtlı bir nüshası gözükmekte ise de bu nüsha görülerek incelenmiş ve “Muhyî” mahlasıyla şiir söyleyen başka bir şaire ait olduğu anlaşılmıştır.

Şairin biyografilerinin bulunduğu kaynaklarda şiirlerinden verilen örneklerle elde bulunan divandaki şiirler arasında bazı farkların olduğu tespit edilmiştir. Bu farklar “Kaynaklardaki Şiirlerle Divandaki Şiirlerin Karşılaştırılması” adı altında verilmiştir. Bundan hareketle *Divan*’ın bilinmeyen başka nüshalarının da olabileceği söylenebilir.

³³¹ Bu yazmanın Ankara Millî Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi numara 221’de bir mikrofilmi bulunmaktadır.

Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

1. *Divan* metninin kurulmasında tanıtımı yapılan tek nüsha esas alınmıştır. Mürettep bir divan olan bu nüshada nazım biçimleri ayrı ayrı bölümler şeklinde düşünülmeyp kafiyelerinin son harflerine göre düzenlenmiştir. Şiirlere, nazire olanlar için “**Naẓire-i Ahmed Paşa**”, “ **Naẓire-i Necatî**” gibi nazire yazılan şairin adının anıldığı başlıklar konulmuş, zemin şiire birden fazla söylenen nazireler için “**Naẓire-i Diğer**”, “**Diğer**” başlıkları konulmuştur. Nazire olamayan orijinal şiirler “**İhtirâc**” ve aynı vezin ve kâfiyede devam edenler “**Diğer**” başlığı ile verilmiştir. Gerek nazirelerde gerekse ihtiralarda aynı vezin ve kâfiyede devam eden şiirler “**Naẓire-i Diğer [Necatî]**”, “**Diğer [İhtirâc]**” köşeli parantez içerisinde ihtira veya kime nazire olduğu belirtilmiştir.

2. Yazmada bulunan şiirlerden gazeller, kasideler ve murabba ayrı ayrı Romen rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Gazel dışındaki şiirlerden (karışıklığı önlemek amacıyla) kasideler “K” kısaltmasıyla, murabba “M” kısaltmasıyla belirtilmiştir.

3. Yazma içerisinde zaman zaman eksik bırakılan dize ve kelimelerle su lekesi ve nemden hattın karışması nedeniyle okunamayan yerler köşeli ayrıca alınmış ve dipnotta “[...] metin eksik yazılmıştır”, “[...] okunamamıştır” biçiminde belirtilmiştir. Hattın bozukluğundan okunamayan veya müstensih yanlışı olduğu düşünüldüğü için metin tamiri gereği metne eklenen bölümler, köşeli ayrıçla gösterilerek dipnotta belirtilmiştir.

5. Metnin çevriyazısı yapılırken خ “hı” harfinden sonra gelen و “vav” harfinin bulunduğu خوشيد, خوش, خوان, خويش gibi kelimelerin yazımında Tulga Ocak’ın yazısına³³³ uyularak $\hat{h}^{\sim}o\hat{s}$, $\hat{h}^{\sim}o\hat{s}\hat{i}d$, $\hat{h}^{\sim}i\hat{s}$, $\hat{h}^{\sim}a\hat{n}$ biçiminde bir tutum benimsenmiştir.

4. Vezin gereği sözcüklerde oluşan ses düşmeleri ve buna bağlı olarak iki sözcüğün birbirine bağlanarak okunması gerektiği durumlar, kesme işareti (') ile gösterilmiştir (ki ola/ k’ola, ki anuñ/ k’anuñ gibi).

5. İmâle ve zihaf lar çevriyazıda gösterilmemiş, sözcüklerin metindeki yazımlarına bağlı kalınmıştır.

³³² İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu, C.III, İzmir Millî Kütüphane Vakfı Yay., İzmir 1997, s. 3685.

6. Şiirlerde geçen ayetlerin Kur'an-ı Kerim'deki yerleri; “*Kur'an*, Duha (93)/2” örneğinde olduğu gibi sure adı, sure numarası ve ayet numarası belirtilerek dipnotta gösterilmiştir. Hadis ya da hadis olarak bilinen bazı sözlerin ise ulaşılabildiği oranda kaynaklardaki yerleri “*Keşfü'l-Hafa*, 2/87” örneğinde olduğu yine dipnotta belirtilmiştir.

8. Türkçe şiirlerde ve mülemma şiirlerde geçen Arapça ve Farsça bölümlerin çevriyazısı yapılmış ve bunlar italik harflerle gösterilmiştir.

9. Metin içerisinde geçen Arapça ve Farsça şiirler *Divan*'ın yazma nüshasında bulunduğu yeri değiştirilmeden ve yazmadaki imlaya uyularak Arap harfleriyle verilmiştir. Aynı şiirlerin incelemede kullanılan bölümlerinin çevriyazısı yapılarak altına ayrıç içerisinde tercümeleri verilmiştir.

10. Metinde uygulanan çevriyazı sistemi şu şekildedir:

Ĉ	ا ء
Š, š	ث
H, h	ح
Ĥ, ĥ	خ
Ž, ž	ذ
Ŝ, ŝ	ص
Ž, ž, Ď, d'	ض
Ṭ, ṭ	ط
Ž, ž	ظ
ċ	ع
Ġ, ġ	غ
Q, q	ق
ñ, g	ك
˘	vav-ı ma'dûle

Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun seslerin gösteriliş biçimi:

Ā, ā	آ
Ī, ī	ی
Ū, ū	و

³³³ Tulga Ocak, “Labial Hı'nın Çevriyazıda Yazımı Sorunu”, *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Nevin Önberk Armağanı, Haz. Mehmet Ölmez, Ankara 1997, s.167-172.

4. 2. ÇEVİRİYAZILI DİVAN METİNİ

DĪVĀN-I MEVLĀNĀ MERHŪM MAGFŪR MUHYĪ'D-
DĪN EL-FENĀRĪ ʿALEYHĪ'R-RAḤMETÜ'L-BĀRĪ
NEVVER'ALLĀHU MERḲADUHŪ

K. I

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1b

- 1 Şalınuḡda maćānī şaydına şeh-bāz-ı dil her gāh
Gerek bir bāli *b'ismi'llāh* ola bir bāli *hamdu'llāh*
- 2 Daḥı reh-ber gerek aña şalāt-ı seyyid-i kevneyn
Ki ol maćnālaruñ şahrālarında olmaya güm-rāh
- 3 Kaçan kim olsalar bunlar aña bāl ü per ü reh-ber
Aña Haḡ'dan cınāyetler ümīd ol kim ola hem-rāh
- 4 Dilüm şeh-bāzı uşbu cümleye oldı muvaffaḡ çün
İder her dürlü çok raćnā maćānī şaydını her gāh
- 5 Dem-ā-dem eglesem şayd-ı maćānīyle dilüm tañ mı
Şeh-i çaşkum dilini şayd ile egler hemīşe şāh
- 6 Dilini eglemes şayd-ı vuhūş ol ehl-i çaşkuñ kim
Dilini egleye şayd-ı maćānī itmek ile gāh
- 7 Yed-i tülā-yı fikrümle elüme girdi çok maćnī
Ki añlardan yed-i fikriyidi fażl ehlinüñ kütāh
- 8 Bulup durur niçe maćnā-yı ḥāşşa ṭabć-ı reh-vārum
Ki anuñ birine bir ṭabć hergiz bulmamışdı rāh
- 9 Nice gül gibi rengīn lafż ile ḥoş-bū maćānīyi
Edā itdüm benüm dīvānum oldı gül-sitān nā-gāh
- 10 Degüldür gülleri anuñ bu dünyā gül-şeni gibi
Hem-ān bir niçe günlük açılur her gün geh ü bī-gāh
- 11 Anuñ her bir güli cuşşāka būy-ı çaşḡ virmekde
Aña olur dimāḡ-ı cāmı her çaşḡ ehlinüñ āgāh
- 12 Dinüpdür Muḡyī'nüñ her şićri çünkim eşḡ ü āh ile
Kim oḡursa aḡa çeşminden anuñ eşḡ ü ide āh
- 13 Çün istimdādumuz Haḡ hazretindendür kamu işde
Diyelüm başladuḡda şićre de çaşḡ ile yā Allāh

K. II

قصيدة العربية في مدح سيد الانبياء عليه السلام وقد عرضت
علا حضرت العلية وقرارت في الحجرة الشريفة قدام الرخام
- - - \ - - - \ - - - \ - - -

- 2a
- 1 يا منبع الفضائل يا افضل الورى
يا اكمل الخلايق بالعلم والتقى
 - 2 انت الذى اضاء بنور الهداية
فى الظلمت الضلالة كالبدر فى الدجى
 - 3 انت الذى توسّط فى الفيض والبلاغ
بين الا له عزّ وجلّ وبيننا
 - 4 اظهرت ربّنا بفيوض لطالبيه
اذ كان فى سرادق عز قد اختفى
 - 5 ارسلت بالهدى لجميع الطوايف
طوبى لمن اطاعك ويل لمن عصى
 - 6 قد ابدع الخلايق طرّ المبعثك
قد زينت لمقدمك الارض والسما
 - 7 لولاك ما اعطى البشر نعمت الوجود
فضلا عن الفضائل والعقل والقوى
 - 8 يكفى لآدم شرفا فى الخلايق
من نسله ظهورك يا اشرف الورى
 - 9 بحر العلوم انت له قلبك الصدف
ما احس الصدف دُرر الوحي اذ دعى
 - 10 اختارك الا له امينا لوحيه
الوحي فيك اكمل بالخير وانتهى
 - 11 قد كنت اوّلا لجميع الخلايق
اظهرت فى الاواخر ختما للا نبيا
 - 12 دار النبوة بك بالخير اتممت
با لاختتام انت ختمت ختامها
 - 13 اورثت بعض سرّك جمعا من امتك
صاروا به كوامل افرد الاوليا
 - 14 اورثت من علومك بعضا من امتك
صاروا به بهمتك مثل الا نبيا

- 15 البعض من علومك الى وان ورثت
لكنه بلا عمل صار كا هبا
- 16 قد كنتَ بالعبادة يحتى اللبا لبا
انى بغفلة و معاصى أميئها
- 17 كدتُ الهلاك من مرض زاد فى الفواد
اذ بالدوام يلسعها حيّت الهوى
- 18 فيك الشفاعت مى ترياق اكبر
انعيم علىّ منه لدائى هوالدوا
- 19 ذنبى على التزايد فى القدر و العدد
فى القدر كالجبال و فى العد كالحصى
- 20 لوهب من جنابك ريح الشفاعة
مجموعها تفرّق كا لغيم والهبا
- 21 ذنبى وان تزايد لكن شفاعتك
كمّا و كيفا ازيد منه كما ترى
- 22 ذنبى نحبب بحر محيط شفاعتك
كا لقطر يضمحل لدى البحر قطرها
- 2b 23 لو لم يكن لامتك الذنب والزلل
لم تظهر الشفاعت والوعد قد جرى
- 24 ما استحق قط بوجه شفاعتك
اظهر كمالَ لطفك يا اكرم الورى
- 25 ليست الى جنابك فينا وسيلة
عنها لنا بكثرة الطافك الغنا
- 26 لكنّ حُبّا لك بالصدق والخلوص
يكفى لنا الوسيلة فى السن عندنا
- 27 فى القلب حبُّ حُبّك قد ما القدر رغت
بالسقى بالدموع له النشو والنما
- 28 يهدى البك صَبّك محبى من امتك
من بحر قلبه درر المدح والثنا
- 29 نظما لها بشوقك فى خيط روجه
يا من انا بروحى و قلبى له الفدا
- 30 الشعاعون يلتمسون الجوايزا
فى المدح من كرام ذوى الجود والعطا

- 31 ما اطلب الخيول والاموال منك قط
بل اطلب الشفاعة يا شا فع الورى
- 32 ايفاء حق مدحك الى لمثلنا
العد من جماعت مُدّاحك الرجا
- 33 يا فى فقير عبدك شئ يلىق بك
غير الصلوة تُقرن بالصدق و الدعا

K. III

Ḳaṣīde-i Dīger Der-Medḥ-i Server-i Enbiyā-yı
Kirām ʿAleyhimü's-Selām

-- . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 *Ey server-i risālet ü sulṭān-ı enbiyā*
Ser-çeşme-i nübüvvet ü ser-tāc-ı aşfiyā
- 2 *Ey mażhar-ı şerāyić ü aḥkām-ı dīn-i Haḳ*
V'ey maṭlać-ı ṭavālić-i mihr ü meh-i hüdā
- 3 *Geştī tu der-serāy-ı nübüvvet şadr-nişīn*
Geştī be-taḥt-ı mülk-i risālet tu pād-şā
- 4 *Ser-defter-i cemīć-i rüsül hādī-i sübül*
Der-rāh-ı Haḳ muḳaddem-i mecmūc-ı enbiyā
- 5 Haḳḳuñ mućallemi ḳamu ḥalkuñ mućallimi
ʿUmmān-ı ʿilm kim dülerine yok intihā
- 6 Żātuñda ḥüsn-i ḥalḳ ile cemc oldı ḥüsn-i ḥulḳ
Maḥbüb olursa dillere vü cānlara revā
- 7 Haḳ rahmetini ḳālīb-ı ḥüsn-i kemālde
İzhār idüp ḥalāyıḳa ad virdi Muştafā
- 8 Ol ḥüsn ḳālībına girelden keremle luṭf
Oldı anuñ ikisi daḥı ḥaylī ḥʿod-nümā
- 9 Olmazsa sāyesi n'ola ḥurşīd-i ḥüsndür
Ḥurşīd iken olupdur özi sāye-i Ḥudā
- 3a 10 Görse emāmı gibi verāsın gözi ne ṭaṇ
Cism-i laṭīfī itmez idi ḥacb-i mā-verā
- 11 Bāğ-ı cemāli ravzası her dem bahārdur
Cennāt-ı heşte tāsić o ḥoş-bāğ-ı dil-güşā

- 12 Firdevs güllerinden iki gül iki ruhı
Halka nümüneyiçün olunmış aña çağa
- 13 Ruhsarı güllerin açalı bād-ı luṭf-ı Hāk
Her biri ehl-i çaşka virür bûy-ı cān-fezā
- 14 *Eṣ-ṣudḡu fī-nehāri ṣabīhu cemālihi*
*Ġaymün izā calāhu ve leylün izā secā**
- 15 *Ĥor nūr mīdehed be-cihān rūz u māl ṣeb*
Rûy-ı münîr-i û dehedēṣ rūz u ṣeb zīyā
- 16 Bîgāne oldu baña zamāne güzelleri
Ol kân-ı hüsn ile olalı cānum āšnā
- 17 Şevki odıyla yandı kül oldu kamu heves
cAşkı hevāsıyile yile vardı her hevā
- 18 Cān çaşkın armağan ilede idicek sefer
Min-cālemi 'l-fenāci ilā-cālemi 'l-beḡā
- 19 Mevlāsı kulluḡın begenüp eyledi anı
Halkı içinde cāzm ile sultān-ı enbiyā
- 20 Sultān-ı enbiyā idüḡine yiter delīl
Kim aña ümmet olmaḡa ṭālibdür enbiyā
- 21 *Şāh-ı dü-kevn bûde vü fāhreṣ be-faḡr bûd***
Bûdeṣ be-faḡr ṣabr bih ez-şükr bā-ḡınā
- 22 *Mīhāst kūh-ı zer revedēṣ der-pey û ne-hāst*
Peşş-i hīred çü bûd ḡınā sûret-i ḡınā
- 23 *Çün hūn-ı ḡayz bûd çü māl-i zen-i cihān*
Bi'l-māli mā-televveşe bi'l-faḡr-i ḡad zekā
- 24 Sensin o şeh ki şāh-ı mülūk-ı cihān iken
İtdüñ hūzûc-izār özüñe meskenet-ridā
- 25 Şāh-ı kebîr ü mîr-i mucażżam özüñ veli
Kibr ü taçażżüm olmadı hergiz saña ḡabā
- 26 cĀr itmedüñ gedādan ü yok şāha raḡbetüñ
Dervîş ü pādşāh ḡatuñda *cale's-sivā*

* *Kur'an*, Duha (93)/2.

***Keşfü'l-Hafa*, 2/87.

- 27 Yok ihtiyâc mühr-i Süleymân'a sende kim
 Hâk hâtem-i nübüvveti kıldı saña çağa
- 28 Âyîne-i Sikender'i n'itsün yüzün gören
 Rüşen cemâlün oldu çün âyîne-i Hüdâ
- 29 Ğam yok saña vü cündüne âcdâ-yı dünyeden
 Nuşret yiliyle menzilün oldu çü hoş-hevâ
- 30 Her bir nebîde var idi bir dürlü muccize
 Envâc-ı muccizâtı kamu virdi Hâk saña
- 3b 31 Yok inkıtâc haşre degin muccizātuña
 Mažhardur ümmetünden aña niçe evliyâ
- 32 Dünyâda gerçi kim hasene hâsıl itmedüm
 Âşkuñ müyesser oldu hem-ân ol yiter baña
- 33 Göñlümde âşq-ı pâki senün gibi serverün
 Maşerde halk içinde benüm mefharum ola
- 34 Göñlüm serîrin eyledi âşkuñ şehi çü cây
 Ben anuñ ile dūzağa yanmağ degül revâ
- 35 Âşkuñla uğrar ise eger dūzağa yolum
 Ümmidüm ol ki uçmağa berd ü selâm ola
- 36 Muhyî kuluñ gedâyilüğe geldi kapuña
 Sen şahdan çağa-yı şefâcat ider recâ
- 37 Çok cürmi luṭfuña dayanup berkidür yüzün
 Çün sende var kemâl-i kerem yok şatuñda lâ
- 38 İhsân u cūda menbaçolupdur iki elün
 Her birinün her uşbuçı bir lüle-i çağa
- 39 Şunsañ nevâl eliyle şefâcat nevâlesin
 İre nevâya niçe benüm gibi bî-nevâ
- 40 Lâyık mı luṭfuña ki kalam ac u bî-naşîb
 Hân-ı şefâcatün çeküben idicek şalâ
- 41 Sensün zünüb hastelerinün tabîbi çün
 Eyle şefâcatünle benüm derdüme devâ
- 42 Ğarğ u helâk itdi beni baħr-i macşiyet
 İrgür şefâcatünle baña luṭf-ı cān-fezâ

- 43 Sensün cihānda Ĥıẓr ü Mesīhā baña hem-ān
Ben muhlişüñde gayrlara yoğdur ilticā
- 44 Ĥalk içre çün saña dil ü cān ile cāşıkuz
Her luṭfi senden eylerüz ey pür-vefā recā
- 45 İksīr-i cāşık ile seni buldum baña yiter
Sensün baña cihānda zer ü sīm ü kīmyā
- 46 Sāyeñ yoğ anda tā ki beni hoş geçür diyem
Žıll-i livāñı himmet it ey šāhib-i livā
- 47 Maḥşerde uşbu teşneñi kıandur teraḥhum it
İz min-şarāb-ı havzıke tućfı limen-teşā
- 48 Gerçi elümde sen şehe lāyık hediye yoğ
Vardur dilümde çoğ şalāt ü senā saña
- 49 Haddüm degül egerçi ki saña şalāt idem
Taćžīm idüp şalāt ider iken saña Ĥudā
- 50 Līkin murād emr-i Ĥağ’a imtişāldür
Bi’l-ćaczi ve’l-kuşūri maća’ş-şıdķi ve’ş-şafā

K. IV

Ğaşīde-i Dīğeri ki Guṭte- Şud Ender-Sefer ü Ziyāret-i
Seyyidi’l-Enām cAleyhi Efzālū’ş-Şālāti ve’s-Selām

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 4a 1 Ey mekārım maćdeni v’ey menbać-ı luṭf u vefā
Ĥüsn ü ĥulķuñ vaşfına itmez kıamu diller vefā
- 2 Çün seni Ĥağ cümle-i ĥalkından itdi iştıfā
Yaraşur k’ola senüñ nām-ı şerīfūñ Muştafā
- 3 Sen ĥümāmı enbiyā cümle idindiler imām
Faḥr ider her birisi itmekle saña iķtidā
- 4 Enbiyānuñ evveli vü ĥātimisin ĥayr ile
Oldı žātuñla nübüvvet ibtidā vü intihā
- 5 Hoş nübüvvet şāhısın kim kūs-ı şāhī yirine
Rüz u şeb beş vaķt eżān *nićme’l-bedel* olmiş saña
- 6 Saña cāndan biñ şalāt ey maḥrem-i esrār-ı Ĥağ
Saña dilden biñ selām ey mażhar-ı vaḥy-ı Ĥudā

- 7 Dāyim envār-ı hidāyetle münevver bedrsin
İki cālem ṭalātuñla rūşen ey bedr-i dūcā
- 8 Şark u ğarba ruhlarıñ iki hidāyet şemcīdür
Kim anuñ her birisinüñ nārıdur nūr-ı hūdā
- 9 Şemme-i pertev alupdur ruhlarıñdan mihr ü māh
Anuñ ile rüz u şeb dünyāya virürler ziyā
- 10 Ruhlarıñla kaşlarıñla āsmān-ı hüsnde
İnşıkāķ-ı mihr ü meh var dāyim ey mucciz-nümā
- 11 İki hānedür iki cālem ki bir yirinde sen
cĀlem-ārā şemcsin her hāķ pervāne saña
- 12 Kaddüñi bī-sāye serv itdi ruħuñ bī-hār gül
Kudret izhār eyleyüp gül-zār-ı hüsnünde Ħudā
- 13 Sāyeñ ile ger şeref bulmuş olaydı yir yüzi
Kīmyā olaydı hāki vü ğubārı ṭūṭiyā
- 14 Gül-sitān-ı hüsnüñüñ hoş gülleri var ağ ü sürh
Her gül-i bī-hārı virür cāşıkā bŷy-ı vefā
- 15 Özge maħbŷbŷl-ķulŷb olduñ iki cālemde hem
Cümle diller cān virürler olmağa saña fidā
- 16 Hāķ-ı cālemde seni sevsün kimüñ kim cāķlı var
Maċden-i mihr ü vefāsın sende yok cevır ü cefā
- 17 Gerçi gördüm māh-rŷlar çok ķamu nā-mihr-bān
cĀşıkā mihr ü vefā itmekde cāşķ olsun saña
- 18 Çŷn Ħudā maħbŷbŷsın sevmek seni terk-i edeb
Hŷsn-i hāķ ü hŷsn-i hŷlķuñ cŷzr-hāh olsun baña
- 19 Ehl-i faķra dāyimā meylŷñ ü rahmŷñ işidŷp
Cŷrċet itdi sevmege sen şāhı bu kemter gedā
- 20 Bende besdŷr muccizeñ cāşķum dil ü cāndan saña
Ol virŷpdŷr baña bāķī muccizātuñdan ğinā
- 21 Taşluğunĉa taş saña īmān getŷrdi sŷyledi
Saña īmān itmeyen bağrı taş olsa taş revā
- 4b 22 Rŷz-ı cŷmrŷm şeb cemālŷñ āftābınsuz velī
Dŷşde gördŷkĉe seni şeb baña rŷz-ı pŷr-ziyā

- 23 Künc-i fûrkatde beni çok yaqdı nâr-ı hasretüñ
 ʿAşquñuñ zencîri âhîr çekdi kûyuñdan yaña
- 24 Râh-ı kûyuñ gerdi girdi çeşme didi merdümi
 Merhabâ ey tütîyâ-yı ʿizz ü devlet merhabâ
- 25 Eşküm artar çeşmüme girdükçe gerdi râhuñuñ
 Gerçi çeşm-i eşk-rîze tütîyâ olur devâ
- 26 Aqlamağa qorqaram kendüm dutımazam velî
 Vehm iderem eşk ile gözden çıqa ol tütîyâ
- 27 Kapuña geldüm şekâvetle sacâdetler uma
 Bende ol kân-ı sacâdetde sacîd olsam n'ola
- 28 Rû-siyâhum yüzüme urma yüzümüñ qarasın
 Ben bed isem nîk sensin eyle iylikler çağa
- 29 Niçe birr ü niçe fâcir işigüñe yüz sürer
 Bende bir fâcir k'ider birrûñle bir olmak recâ
- 30 Çok kimesne naqd-i cömrin kîmyâya itdi harc
 Bir nażar kılsañ bu ben hâke yiterdi kîmyâ
- 31 Çünkü sürdüm işigüñe kara yüzüm umaram
 Baña anuñla *beyâzu'l-vechi fi'd-dâreyn* ola
- 32 Kûyuña geldük gürisne zayfuñ olduq ey kerîm
 Zayfuñ ikrâm it şefâcat h'ânını çek ac qoma
- 33 Bir bölük ac bî-nevâyuz acıkup geldük saña
 Her birimüz umaruz h'ân-ı şefâcatdan nevâ
- 34 Haq saña virdi şefâcat nicmetin kim idesin
 Müznibîne zenbine göre anı bahş u çağa
- 35 Lîk bahş eylerken istihkâqa eylerseñ nażar
 Ben qara yüzlü güneş-kârûñ ʿaceb hâli n'ola
- 36 Kim umarsa hişşe istihkâk ile ben rû-siyâh
 Eylerem maḥzan kemâl-i luṭf u cûduñla recâ
- 37 Nâm-ı nîküñ işidüp geldük ırâqdan kapuña
 Eyleme mahrûm ihsânuñdan ey kân-ı sehâ
- 38 Çün kapuñ bâb-ı keremdür menbac-ı elṭâf evüñ
 Her gelen cümle murâdâta vuşul eyler recâ

- 39 Ağlayu geldüm güle gitmek umaram ber-murād
Umaram kim umduğumdan artuķ idesin  a a
- 40 Kıl Őef  cat n r-ı d zah dan  al   it Muhy 'yi
 A   u Őev  n odlarına yand   yiter a a
- 41 Sen cin anda     id p d zah da ol  ekmek  az b
     -ı Őeyd   iken lu fu a olmaya rev 
- 42   n y z  i g rmedi d ny da b r  himmet it
  k olup Őev  nle k yu da sen nle ha r ola
- 5a 43 Z yi  itd   Ő  r ile   mri vel  na m eyled  
Sen Őeh  n g  ına l y    ok d r-i med    sen 
- 44 Mef arid r ehl-i Ő  r   zeynid r d v nlaru 
Na t u med isin res l-i     'u  ey   y r 'l-ver 
- 45 Var  m d m ki sen   med   de e    r m ben m
B   -i e    r m   c rmine keff ret ola
- 46 Ol m b rek d rler   y mniyle anlarla bile
U bu boncu larda cevherler yirine Şatıla
- 47  A   u Őev  m s zleri   n ha re dek olmaz tam m
  timem olsun Őal t ile sel m ile du a

HARF 'L-EL F

I Na  re-i Nev y 

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 T l atu  bayram g nid r      a ey meh-li  
Anda ru s r   Őafa lu Őub dur alnu  d'uh 
- 2 Ru laru ndan r z u Şeb n r alsa mihr   meh ne  a 
Her birinde anlaru  var pertev-i n r-ı  ud 
- 3  sm ndan g rd  nce  a u ı d yim hil l
A a itmekde sel m ikr m ile olup d -t 
- 4 Sa a her  lduz sem dan  arz id p her Şeb  zin
Her biri bezm  de Őem  idinmegi eyler rec 

- 5 Mülk-i hüsne leblerüñ virdi kemâl-i intizâm
Birbiriyle hoş düzenlükde ol iki pādşā
- 6 Rūyuñuñ her gūşesinde beñlerüñ nice ġarīb
Hindīlerdür Rūm'a düşüp itdiler mescidde cā
- 7 Oldı zülf ü talcātuñla şād u hem ġayrān dilüm
Kim irüpdür leyl-i ġadre kim nehārī ėīd ola
- 8 Gelse mirċāt-ı mücellā-yı cemālūñ ġarşuma
Virür ol ėāks ile dil āyīnesine hoş cilā
- 9 Muşhaf-ı hüsnüñden açdı fāl Muhyī teşne-leb
Şükr kim fālında geldi sūre-i Kevser aña

II Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mescid-i cāmiċ yüzüñ ġālūñ Bilāl olmış aña
ėīd-i vaşluñda şalāt-ı ėīd içün eyler şalā
- 2 Mescid-i hüsnüñe varduġda zenaġdānuña dil
Buldı ġalvet-ġāne girdi ictikāf içün aña
- 3 Şeb namāz-ı şām u ġuften kılmada zülfüñde dil
Rūz ġaddüñde namāz-ı şubġ u alnuñda d'uġā
- 4 Şarġ u ġarbuñ var ruġ u zülfüñ gibi ėālemde çün
Tañ mı olsuñ hüsnüñ ile şarġ u ġarba pādşā
- 5 Cāme-dānuñdur felek andan çıkarur saña dehr
Şām hoş tāc-ı muraşşac şubġ sīm ü zer ġabā
- 5b 6 Sen yüzi aġ alnı açuġ āftāb-ı hüsn ile
Daċvī-i hüsn idenüñ meh-veş olur yüzi ġara
- 7 Cemċ olup şoġbet idüp nūşīn lebüñde beñlerüñ
Gül-sitānda nūş-ı şāfī meyde İġvān-ı Şafā
- 8 Dāyimā çeşmüñ n' içün ġaste öñindeyken lebüñ
Çün anuñ tiryāġ-ı fārūķı ġamu derde devā
- 9 ėAşġ dersinde elif ġaddüñ oġur Muhyī hem-ān
Tıfl u pīr iken aña ol ibtidā vü intihā

III Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Var yüzünde pertev-i nūr-ı cebīn-i Muştafa
Leblerüñle ruhlaruñdur Çār-yār-i bā-şafā
- 2 Beñlerüñ aştāb-ı şuffe dāyim idüp ittifāk
İctikāf itmekde hüsñüñ mescidinde cā-be-cā
- 3 Kaşlaruñ hüsñ āsmānında caceb kim dāyimā
Anda iki nev-hilāl olup hüsūf üzre olā
- 4 Nāfe-i zülfüñ ki hep diller esīridür anuñ
Cānlaruñ tūmārıdur sen itme anı zīr-i pā
- 5 Āh idüp giryān iken nūruñ görüp gülsem n'ola
Ebr ü bārān gitse gün açılsa hūb olur hevā
- 6 cArż idüp zībā cemālūñ dil alup kaçduñ hem-ān
Gösterüp evvel baña mihr eyledüñ āhir cefā
- 7 Özge fettān āfet-i devrānsın ey āşub-ı dehr
Kim senüñ gelmeñ kazādur cāşıka gitmeñ belā
- 8 Şimdiden girü cefā vü cevruñi terk eyle kim
Yazdı haţtuñ muştah-ı hüsñünde āyāt-ı vefā
- 9 Kaşmağ için hāk-i pāyuñ gerdi vü hāşakini
Muhyī zerd idüp yüzün cāşkuñla itdi keh-rübā

IV Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Dāyimā bedr-i tamām alnuñ ruhuñ şems-i d'uḥā
Bunlara maţlac olan zībā semāya cāşķ ola
- 2 Āsmān-ı hüsnde ḥadd ü dehānuñla senüñ
Her gün itmekde kırān şems-i d'uḥāyile Sühā
- 3 cĀlem-i hākīye düşse caksı alnuñ bedrinüñ
Anda her bir çāhına bir māh-ı Kencānī ola
- 4 Mihr ile kūyını sen māhuñ dolanur rüz u şeb
Keh-keşāndan kendüye pīr-i felek idüp cāşā

- 5 Āhum ebri şulamadan geçse rāh-ı kūyuñı
Ĥışm idüp aña yüzi şuyın döker yire şabā
- 6 Kudretiyle hoş getürmiş bir yire zülf ü ruĥuñ
Ġayret için žulmet ile nūrı ĥalk iden Ĥudā
- 6a 7 Görse ağ u sürĥ güller gül-sitānda rūyuñı
Āşnālūk vire her gül güle güle açıla
- 8 Laclüñüñ cāmın ĥadeĥ bezmüñde görse imrenüp
Ağzımuñ şuyı şūrāĥı gibi durmadan aĥa
- 9 Ağladuĥça Muĥyī aĥup eşki başı dönmede
Eylesen dūlāb anı bustān-ı ĥüsnüñe n'ola

V Nażire-i Diğer [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ĥadd ü ĥāl ü ĥaĥ u zülfüñ cāşıķa ey dil-rübā
Ĥoş-belā-yı bir belā-yı bir belā-yı bir belā
- 2 Ĥadd-i bālāña baĥup bildüm ki başdan ayaĥa
Neñ ki var şirīn lebüñ balından ayru hep belā
- 3 Yüze gülüp sūret-i insānda cāşıķ öldürür
Zülf-i zehr-ālūduñ olmuş gibi mār-ı ĥahķahā
- 4 Çeşm-i mestüñ cışvesiyle niçe şeyĥ-i pārsā
Ĥor sebū-yı bādenüñ boynına boynından ridā
- 5 Ne ĥara yazu ĥaĥuñ kim çāre yok taĥyirine
Çün ezelde yazdı ĥaddüñ levĥine kilĥ-i ĥazā
- 6 cĀd-i vaşluñda raķtbe niçe bayramlık virüp
Ben belā-keş cāşıķuñla itmedüñ bir merĥabā
- 7 Bār-ı cevı itse yağır iki yanını arķanuñ
Ĥañ mı cevruñ bir yaña vü cevı-i devrān bir yaña
- 8 Āĥ elüñden ey vefāsuz seng-i dil bī-merĥamet
Kim şanursın āĥ-ı dil-sūzum benüm bād-ı hevā
- 9 Var kerāmet şīşe-i teng-i dil-i Muĥyī'de kim
Ĥaylī çok ĥam taĥları girdi ĥamu şıĥdı aña

VI Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Dir imişsin kim düketdükde cefām idem vefā
Eylemez kūtāh cōmrüm bu uzun cāhde vefā
- 2 Kıl vefā disem cefā vü cev̄ idersin hışm ile
Bilimezsın kim vefādur baña senden her cefā
- 3 Yig gelür biñ kez vefāsından kalan dil-berlerüñ
Vaşluñı bir kez hayāl ey server-i hūbān baña
- 4 Gelse leyl-i cīd unutmaz intizār ile feraḥ
Kim kaçan gündüz ola idem senüñle merḥabā
- 5 Haylī müşkildür senüñle bāzī-i şaṭranc-ı cāşķ
Kim iki ruh hüsñüñüñ naṭcındadır dāyim dü-tā
- 6 Leblerüñdür şūretā gerçi ki bal üstine bal
cĀşķa maćnīde līkin hoş-belā-yı bir belā
- 7 Zülfüñ itdükçe şebī-hūn her gice cāşķlara
Meş’ale yaķup ruḥuñ reh-berdür aña dāyimā
- 6b 8 Hüsñüñüñ āyīnesinde gördüğüm ḥaṭṭ-ı siyāḥ
cĀksidür göñlümdeki źulmetlerüñ düşmiş aña
- 9 Ađladuķça vaşluñı eyler dućā Muhyī müdām
Ṭañ mı bārān yađduđında müstecāb olur dućā

VII Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Seng-i dil bī-raḥm dil-berlerde cāşķ olsun saña
Bağrı yufķa cānı beklerde selām olsun baña
- 2 Nāzük iken çok atılmış penbenden cümle tenüñ
Her nedür kim ķalbüñ āhen gibi seng-i saḥt ola
- 3 Şīşe-i nāzük dilüm miḥnet-zede cānum demür
Seng-i cev̄re döymezi ol budur döyen ancaķ aña
- 4 Yaradılmışsın gibi sen cev̄ içün ey bī-vefā
Çekmek içün dürlü dürlü cev̄rüñi ben mübtelā

- 5 Katlüm için seng-sār-ı seng-i cev̄r itdūñ beni
Līk virdi cev̄rūññ her sengi bir nev cān baña
- 6 Dehr ile sensin cefāda māhir iki bī-vefā
Bilmezem kim sen mi öğretdūñ aña yā ol saña
- 7 Lām zūfūñle elif kıaddūñ gelelden bir yire
Kim sücāl itse vefā olur cevābuñ aña lā
- 8 Ġamlaruñdan sīnemūñ üstünde çok ıağlar olup
Nālem ile yanķılanup cālemi dutdı şadā
- 9 Hasret-i lāclūñle rūy-ı zerdi caksı Muhyī'nūñ
Ger Bedahşān'a düşe her lacli ola keh-rübā

VIII Nażire-i Diğer [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Dehrden hāşıl reh-i cāşkuñda yilmekdür baña
Ġayrı nem var *leyse li 'l-insāni illā mā-sacā*
- 2 cAşkuññ rāhında her kim şevķ ile ola ğubār*
cİzzet ile götürür yirden anı bād-ı şabā
- 3 cAşkuññ bezminde nūş itmekle cām-ı cāşkuñı
Niçe şāh olur gedā niçe gedā da pādşā
- 4 cAşkuñ ile rāhat u mihnet dil-i vīrāneme
Nūr virür şemc eve geh geh yaķup virür fenā
- 5 Ruĥlaruñ yādıyla dil gül-zār ü nār-ı cāşķ ile
Anda güller açılup yanmaķda hār-ı mā-sivā
- 6 cAşkuñ itdi şāh-ı mülk-i ğam beni itdüm cālem
Dūd-ı āhumdan semā zer-beft bayraķdur aña
- 7 cAşkuñ itdükde şeh-i mülk-i ğam itdi merĥabā
Ben belā-keşle mübārekbād için her bir belā
- 8 Baĥr-i cāşkuñda dilüm keştisi ğāyet mużtarib
Her yanından esmek ile muĥtelif bād-ı hevā
- 9 Müntehāsından ĥaber yok diyü itme terk-i cāşķ
Muhyiyā çünkim ĥaberden ĥālī olmaz mübtedā

* *Kur'an*, Necm (53)/39.

7a

IX Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Dolanup kūyın gedāyīlūkde mihr ü māh aña
Cerr iderler ʔalcātuñdan rüz u şeb nūr-ı ziyā
- 2 İrüşem diyü felekler südde-i cālīsine
Şevķ ile ʔoķuz dolanurlar cihānı dāyimā
- 3 Āftāb-ı hüsndür ol aña sāye hūblar
Mihr birdür sāyelerle līk olur keşret-nümā
- 4 Leblerine kātib-i ʔudret gül-āb u misk ile
Ĥoş resācīl yazdı adın ʔodı İhvān-ı Şafā
- 5 Ĥālī ol toĥm-ı maĥabbet k'anuñ içün eylemiş
Kiş-t-zār iki cihān mülkini dihkān-ı fezā
- 6 Cām-ı laclīn görse lāle aķa aģzınuñ şuyı
Çeşm-i mestin görse nergis pür-ĥumār olup ķala
- 7 Mār u nār olmaz cinānda bāģ-ı hüsnuñde caceb
Zülf-i zehr-ālūd u āteş-nāk ĥaddi ne ola
- 8 Ĥoş-belādur çeşm-i tir-endāzı anuñ cāşıķa
Ĥaşınuñ yası anuñ üzre belā-yı bir belā
- 9 cĤd-i vaşlına irüp Muĥyī şalıncak eylese
cĤd içün tār-ı teniyle rişte-i cāndan aña

X Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yir yüzinde ʔoğdı bir ay yüzlü mihr-i dil-rübā
cĤksi mircāt-ı felekde bedr ile şems-i d'uĥā
- 2 ʔalcāt-ı zībāsıdur āyīne-i hüsn-i ezel
Kim nażar eylese aña tā-ebed şeydā olā
- 3 Merdüm-i çeşm-i siyāhı Hindū-yı şeh-zādedür
İki zülfı sūnbül ü reyĥāmı lālālar aña
- 4 Bāģa varduķda ider her serv ķaddine ķıyām
Her benefşe zülfine eyler selām olup dü-tā

- 5 Açılur çün gül güle karşı ne tañ gül-şendeler
Gül yüzine karşı ağ u sürh güller açıla
- 6 ĞArızı hoş gül lebi raċnā şeker lġkin hem-ān
Hāşılım ol gül-şekerden derd-i serdür dāyimā
- 7 Ayrılaldan cān u dil andan hemīşe ney gibi
Her biri derd-i cūdāyīden ider nāle cūdā
- 8 İrdi ol cānānımuñ bahri ġamıyla cān lebe
Ķurtarırsañ ey ecel andan fidā cānum saña
- 9 Vaċdesinden vaşl umar Muhyī ċaceb dīvānedür
Kim serāb-ı ġuşkden āb-ı hayāt eyler recā

XI Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

7b

- 1 ĞAşķ odına yana yana kül olup ben mübtelā
Virdi kül olduķça her cüzċüm yile bād-ı hevā
- 2 Ğalk olurken ċār ċunşurdan ben āşüfte meger
Ğalib olmış bende unşurlardan āteşle hevā
- 3 Oldı çok şeh-bāza hem-dem mürġ-ı dil şayd olmadı
Bir nażarda şayd iden şeh-bāz-ı hüsne ċaşķ ola
- 4 Tañ mı her dem ċanumuz nüş eyleye ġūnī gözi
Kim o bīmāra olupdur ċāşıkı ġūnī devā
- 5 Ol vefāsuz ġülse āh itdükçe ben dāyim ne tañ
Kim ġül-i ġandān olur ġonçe aña esse şabā
- 6 Laċli eşkümdür ċü ġūnīndür anuñċün her dem ol
Ğālī ġālümdür siyeh-dildür anuñċün dāyimā
- 7 Başuma ġaţġ-ı belāyimiş ezelde ċün ġaţı
Anuñ ile tā-ebed ċeksem gerek renc ü ġınā
- 8 Merġabā-yı ċīd idüp aġyār ile koyup beni
Eyledi envāċ-ı derd-i ġam benümle merġabā
- 9 Muhyī çok āh itme sūz-ı ċaşķdan kim ċorķaram
Şemċ-veş vire yile tā ki seni bād-ı fenā

XII Nażire-i Necātī

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Zülf ü ruhsāruñ senüñ ey dil-rübā
ćAşķ odın aǵzında dutar ejdehā
- 2 Alnuñ ol bedr-i tamām-ı bī-ĥusūf
K'anda lāmić dāyim envār-ı hūdā
- 3 Ĥüsnüñüñ bāǵında ķara beñlerün
Hindī bekķilerdür anda cā-be-cā
- 4 ćArz ider ĥurmā vü şeft-ālū özin
Her biri şīrīn lebüñ idüp recā
- 5 Ĥāk-i pāyuñı görelden bir nażar
Gözlerümden çıķdı ķuhl ü tütüyā
- 6 Zülfüñün sevdāsıyile nāfe-veş
Mūyum aǵardı dilüm oldu ķara
- 7 Ĥoş ķazā-yı nāgehānīdür ĥaţuñ
Zülfüñ üstinde belāyī bir ķazā
- 8 Yıl ğubārı daǵıdurken sır ne kim
İtdüğümce āh ĥaţuñ çoǵala
- 9 Yıl gibi ćaşķuñ yolında yildügi
Muĥyī'nüñ ĥayf oldu ĥaţuñla hebā

XIII Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Nice bedr alnuñ ki altında ola
İki nev-māh u iki şems-i d'uĥā
- 8a 2 Bedr ile iki hilāl ü iki mihr
Burc-ı ĥüsnüñde ķırānda dāyimā
- 3 Ĥaddüñ ü alnuñ yirüñ mihr ü mehi
Anlara ćāşķ meh ü mihr-i semā
- 4 Giceler saña görünmekde hilāl
Şeb-külāh idinmegi idüp recā

- 5 Gün yüzüñ vaşfin işidüp şevk ile
Bedr-i raḥşān her gice qalur ṭaṇa
- 6 Oldı dil zülfüñle hem-dem cāķıbet
Şabr ile irdi Hümāyūn'a Hümā
- 7 Ben gedāna şun lebüñ cāmını kim
Şāh olur ol cāmı nüş iden gedā
- 8 Sen mehe gün gibi rüşen ḥālümüz
Çün yüzüñ āyīne-i gītī-nümā
- 9 Tūr-ı kūyuñda umar Muhyī k'aña
Nār-ı ruḥsāruñ ola nūr-ı hüdā

XIV Nażire-i Diğer [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Gün yüzüñde ağzuña qalduķ ṭaṇa
Kim nice cāy itdi mihr içre Sühā
- 2 Maṭlać-ı şubḥ-ı şafādur ṭalcātuñ
Laclüñ ol şubḥa şabūḥ-ı bā-şafā
- 3 Zāğlardur ruḥlarıñda ḥāllerüñ
Kim qonarlar güller üzre dāyimā
- 4 Aç dehānuñ çeşmesin k'āb-ı ḥayāt
Çağlayup havz-ı zenaḥdāna aķa
- 5 Dür it ağyāruñ lebinden leblerüñ
Zehre döymeş cām-ı rūḥ-ı tūtiyā
- 6 Sünbülüñden qara atlas cāmeñi
Tā sen aķ raćnā güli ol ḥūb aķa
- 7 Qaşuñı indir ruḥuñdan yañaya
Ol kemān-ı saḥti kızdur ol oda
- 8 Sīneden geķse dile yiter müjeñ
Ṭañ mı kim dutmaz siper tūr-i qazā
- 9 Öldürürken Muhyī'yi nāz ile sūk
Tā ola her biri pīşin ḥūn-bahā

XV Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

8b

- 1 Virmedüñ Tañrı selāmını baña
Bī-vefālarda selām olsun saña
- 2 Bilür iken cevrüñi sevdüm seni
Yoğ suçuñ çeşm ü dilüm itdi baña
- 3 Şāñı çoğ mīve kılar ħam çün ne tañ
İtse cevrüñ taşları kıddüm dü-tā
- 4 Her kemālüñ var zevāli sır ne kim
Cevrüñ irdükçe kemāle çoğ ola
- 5 Gerd cefālarla vefā itseñ gehī
Mahv iderdi biñ cefāñı bir vefā
- 6 İtmeyem cāhde vefā hergiz didüñ
Eyledüñ cālemde bu cāhde vefā
- 7 Baĥt-ı ĥufter ĥābda zülfüñ görür
Düşde müdur şüret-i renc ü cānā
- 8 Var idi ĥündan tenümde pīrehen
cAşkuñ eşkümden de itdi bir kabā
- 9 Dil ocağına şu koydı dīde çün
Muĥyī kıan ağılarsa çeşminden n'ola

XVI Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Ėayrı dil-berler vefāsından baña
Yig gelür senden olan cevır ü cefā
- 2 Gerçi baña oldu bīgāne vefāñ
Cevr-i peykānuñ ĥoş oldu āšnā
- 3 Cān virürsem her cefāña tañ mı kim
Her biri dir baña bu gizlü vefā
- 4 Dürölü dürölü kııl cefā vü cevrüñi
Virür envāc-ı nićam rüĥa şafā

- 5 Dilde cān her nev gamuñ geldükçe dir
Şevk ile ehlen ve sehlen merhabā
- 6 Teng ü pür-hūn gonçesini göñlümüñ
Açmağa zülfüñ nesīmidür şabā
- 7 Ĥaylī cömrüm zāyic itdūñ hier ile
Vaşl ile bākīsūñ artur kıl kazā
- 8 Oñmasam vaşluñ hevāsıyla ne tañ
Kimi oñardı hevā-yı kīmyā
- 9 Şabr imiş Muhyī devā-yı derd-i çaşq
Telh diyü kaçmasa telh olur devā

XVII Naẓīre-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Ėīd-i ekber vaşlı çün olsa n'ola
Kaşları iki hilāl-i Ėīd aña
- 2 Zülfidür Ėīd-i hümāyūn gicesi
Sürh ruhsarı şefik olmış aña
- 3 Diller itse Ėīş-i zülfinde ne tañ
Çün şeb-i Ėīd ü şeb-i yeldā ola
- 9a 4 Her hamında leyl-i Ėīd-i zülfinüñ
Talcatından bir çerāğ-ı pür-ziyā
- 5 Hoş mübārek gün yüzi k'anda toğar
Ruhları gibi iki şems-i d'uḥā
- 6 Hāl-i ḥaddi āsmān-ı hüsnde
Hoş idinmiş maṭla'ı-ı ḥurşīdi cā
- 7 Kara merdümlü elā çeşmi anuñ
Lāledür kim var miyānında kara
- 8 Hüsnünüñ baħrinde yüz biñ mevc var
Öldürür her biri yüz biñ mübtelā
- 9 Muhyī-i şekker-lebi vü gül-ruḥı
İtdi gūyā ṭūṭī-i bülbul-nevā

XVIII Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Nice deryā hüsni k'anuñ dāyimā
Her habābı bir gül-i ra'cnā ola
- 2 Olsa gūyā bülbul-i qudsī lebi
Aña biñ cān-ı muḳaddesdür fidā
- 3 Gūş-ı cān-ıcāşıkça eyler lebi
Büse vaḳti olıcaḳ gizlū nidā
- 4 Emsem öpsem cām-ı la'clinden ne ṭaṇ
Ĥaṭṭı yazmıḣ anda āyāt-ı şifā
- 5 Ĥam-be-ĥam zülfin dilüm seyr eyleyüp
*İhtedā mā-żalle fihā mā-ğavā**
- 6 Ṭıfl-ı dil pīr-i ĥired tīrin bulup
Ol ağaç at itdi anı bu cāşā
- 7 Olmıḣ ebrūsı hilāl iken henūz
Āh-ı cāşıkdan ĥusūfe mübtelā
- 8 Āsmān-ı hüsnde cūfte bigi
Fitnedür kuyruḳlu ıldızdur ola
- 9 Ṭalcatı rūzı kıyāmet Muḣyī'ye
Ĥadd-i vü ĥaṭṭıdur od u dūd aña

XIX Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Yūzi güninde ruhı şems-i d'uḣā
Gicesinde zülfinüñ bedr-i dūcā
- 2 Bir lebi şeft-ālūdur biri ruṭab
Fṭhime'l-ĥālū mine'l-miski nevā
- 3 Leblerin kim öpse naḳd-i cān ile
Aña birlū ikilū işşı ola
- 4 Zülfi sünbül kim aña cânber gulām
Ĥaddi gül kim lāledür lālā aña

* *Kur'an*, Necm (53)/2.

- 9b 5 Gül-şen-i hüsninde var envâc-ı gül
Lîk virür her güli bûy-ı cefâ
- 6 Her cefâ bûyı şoñında her güli
Cân dimâğına virür bûy-ı vefâ
- 7 Yirde gördükçe o gün yüzlü mehi
Dâyimâ reşk itmede carza semâ
- 8 Hâk-i pâyin gördüğince şevk ile
Dâyim olur tâze rûh-ı tûtiyâ
- 9 Eşküm ile hâk-i pâyınuñ güli
Dil-şikeste Muhyî'yedür mûmyâ

XX Nażîre-i Dîger [Necâtî]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Tañ degül eşkümle âhum dâyimâ
Ağleb-i eczâm imiş âb ü hevâ
- 2 Bañr-i eşkümde beni âhum yili
İtdi ser-gerdân gird-âb-ı belâ
- 3 Bir yanumdan esmedi bād-ı murād
Tâ anuñla gonçe-i dil açıla
- 4 Nâr-ı fûrkatde semender oldu cân
Gül-şen-i vuşlat gibi oldu aña
- 5 Olmadum pervâne-i şemc-i murād
Âteş-i hirmâna düşdüm dâyimâ
- 6 Hâyî müddetdür yitürdüm göñlümi
Gelmedi gitdi güzellerden yaña
- 7 Nevbet ile göñlümi taht idinür
Dâyimâ bir hüsn şâhı dil-rübâ
- 8 Her ne dil-berde dilüm görsem dirüm
Baña ne hayr eyledi n'ide saña
- 9 Kurtulaldan Muhyî dilden şükr idüp
Dir levend idi yaraşmazdı baña

- 5 کردم بکوی او کداز دیدم رخس را شعله دار
گفتند طور است این دیار انوار گردد نارها
- 6 در باغ خسش آن دو لب کلهاء خندان بس عجب
کان هر یکی هر روز و شب شفتالوها شد برها
- 7 سائل بر مها بر ده پی تاجر بیابان کرده طی
ما را زکاة حسن وی داده غنا زین کارها
- 8 شد محیی شیرین زبان از طوطیان قدسیان
قندش همیشه در دهان اشعار خوش گفتارها
- 9 با هر غزل کردم نوا عشاق قوالان مرا
سازند خوب آهنگها با ناله و زممارها

XXIII

نظیره دیگر [شیخ جامی]

- . - - \ - . - - \ - . - - \ - . - -

- 1 در آتش کلزرها از قدرت آن رخسارها
کلهاء تر در نارها زان نام کلزارها
- 2 رویش کلستان جنان کلهاش بی خارست ازان
مفخر شده اندر جهان با هر کل و کلزارها
- 3 از دو لبش یک تر عنب وان دیگری تازه رطب
در هر یک از قدرت عجب شفتالوها شد بارها
- 4 کرده دو زلفش سر فرو با آتش رخیهای او
آتش پرست انداز دو سو در سجده با ان نارها
- 5 با خالهای بی شمار شد قصر حسنش استوار
گشتند از مسک تاتارها با او بسی مسمارها
- 6 کرده دو چشمم جایگاه راهش همیشه در نگاه
جرها کنند از کرد راه هر لحظه آن جرارها
- 7 دیدم مرا بهر نظر بر کرده از دیوار سر
افتادم از خود بد بی خبر چون سایه دیوارها
- 8 لعلین دهانشرا کشود ایا تر الماسان نمود
یا خود ز نظم محیی بود آنجا در شهوارها
- 9 رنگین و تر شعرم سزا چون کل کند هر دلربا
با کاغز رنگینها زین همه دستارها

10b

XXIV

نظیره دیگر [شیخ جامی]

- . - . - . \ - . - . - . \ - . - . - . \ - . - . - .

- 1 از هر دو زلفشرا تارخا جا کرده در رخسارها
کر چه کریزد مارها دایم زسوزان نارها
- 2 با کنج حسنش دایما کشتند ماران زلفها
آن کنج شد اغیار را مارا حواله مارها
- 3 با افعی زلفش غنود در مصر حسنش کی نمود
کر دیده های او نبود استاد و مار افسارها
- 4 چشمش بخاب راحتی بختم بخاب محنتی
از ناله ام هر ساعتی هم سایکان بیدارها
- 5 بس تیرها آمد از و با سینه ام کشته درد
بهر فغان زان تندخو بسیار موسقارها
- 6 جمعی شده اغیار من در کرد کوی یار من
کشته بان کلزار من از خارها دیوارها
- 7 طوطی اسیر اندر قفس شد با شکر همدم مکس
بلبل در افغان هر نفس کل هم نشین خارها
- 8 شو محبیا تو هر زمان از نو خش الحن بلبلان
چن کم نباشد در جهان با بلبلان کلزارها
- 9 اشعار من سوزد بنار حیران کند بی اختیار
کاین نظمهای ابدار کشتند اتش بارها

XXV

نظیره دیگر [شیخ جامی]

- . - . - . \ - . - . - . \ - . - . - . \ - . - . - .

- 1 بی کلرخم مژگان من در دیده هایم خارها
در هر مژه خون قطرها کلهاست شد کلزارها
- 2 چون وصل آن خوری نژاد ما راست از دنیا مراد
شاید که آید با مزاد کردم همه بازارها
- 3 بیمار اندر فرقتش از درد هجر و حسرتش
لیکن امید و وصلتش دایم کند تیمارها
- 4 دو راز و یم از زیستن در کلشن و باغ سمن
مردن بکویش به یم در سایه دیورها

- 5 کفتم که نبویم باودرد و غم طومارکو
از من بکردانید رو چون زلف او طومارها
- 6 کردم بد چشمم پناه راهش که کردش کاه کاه
کردد بمن در سرکلاه کحلی بان خونبارها
- 7 در عشق او هر ساقی نوشم چو مسکر شربتی
مارا نمانده حاجتی با خمر و با خومارخا
- 11a 8 در راه عشقش دایما محیی همچون صبا
بی پا و سر چون شد غنا آرد کشف و از دستارها
- 9 آموختم من خش زبان از مرغهای قدسیان
شعرم نمی فهمند از ان جز اهل دل عطّارها

XXVI

نظیره دیگر [شیخ جامی]

- . - - \ - . - - \ - . - - \ - . - -

- 1 از نوبهار تو شد طلعتت کلزارها
از حسرتش چون بلبلان دارند هر کلزارها
- 2 خوش باغ باغ حسن تو انواع هر میوه درو
انکور و شفتالو درو هر روز دروی بارها
- 3 خط و لبّ در انجمن طوطی شکر در دهن
لال است آن طوطی من قندش کند گفتارها
- 4 رفته ز آه من شرار با آب رویش چند بار
شد خالهای بی شمار از آه آتش بارها
- 5 چشمت خوش آهوی سپاه صیاد شیران با نگاه
کرده بهر صید تباه از زلفها افسارها
- 6 در نزد اغیارم مرا مفرس ر تیر غمزها
تر سیم کنی آن تیر را ضایع میان خرها
- 7 در زلف تو با هر شکن کر دل طعنم مزین
با نقد قلبش همچومن در شب کند بازارخا
- 8 در راه عشقت جامه باد با محیی همچون کردباد
از کرد کانجا شد بیاد بست بس جبه و دستارها
- 9 شعرم کلاب اندر جهان کردم سبیل آشقان
دایم برنش رایکان بی منت عطّارها

XXVII

نظیره دیگر [شیخ جامی]

- . - . - \ - . - . - \ - . - . - \ - . - . -

- 1 در کلشن حسنت چه خوش کلهاست آن رخسارها
کاوزار ریحان برکها و از بنفشه خارها
- 2 شد طلعتت اندر جهان لامع چو برق از عکس آن
شد مهر و مه در آسمان و اندر زمین کلزارها
- 3 بلبل بتو کردی کذر دیدی رخترا یک نظر
با کل نمی رفتی دیگر بکذاشتش در خارها
- 4 پوشیده دو چشمت سیاه محراب کرده جایکاخ
در شکل زهاد تباه دزدند آن عیارها
- 5 هر خم ز زلف تابدار از جان و دل جالی مدار
دایم چو در اطرف دار زینت بود بردارها
- 6 هر دم خوری خون مراد اندر پس انکارت چرا
لبهای خونین دو کواه سودی نه در انکارها
- 7 جان و دلم را آرزو خفتن در ابروهای
کویند خاب آید درد با خفته بیمرها
- 8 محیی رخ و لعلت بدید شد توبه هایش نابدید
وقت کل و مل شد بدید بشکست استغفارها
- 11b 9 زان مسست کرد و هر کسی در خوندن شعرم بسی
من جرعه ها خوردم بسی از جام جامی بارها

XXVIII Naẓīre-i Şeyhî

. - . - / . - . - / . - . - / . - . -

- 1 Hücüm kıldı meded ʿasker-i günāh baña
Qazandugum ʿamelüm düşmen-i tebāh baña
- 2 Tārīk-i Hāḡḡ'a sülūk istesem ayaḡ dayanur
Bu yolda oldu günehler çü seng-i rāh baña
- 3 Düşürmişem niçe nā-pāke ʿaşḡ-ı pāki dirīḡ
Hem-ān bu cürm ü hıyānet yiter günāh baña
- 4 Gice günehler idüp tevbe-i seher ḡaşdum
Gelür seher olıcaḡ ḡāb-ı şubḡ-gāh baña

- 5 Mey-i hevādan o leb mest ü h̄āb-ı ğaflet olup
Müdām uyhu diyem gelmez intibāh baña
- 6 K̄ara yüzüm yire sürdüm ki h̄āk ü eşküm ile
Yuyam anuñla da ağarmaz ise vāh baña
- 7 Uşandum uşbu cihānuñ cemīc-i seyrinden
Hem-ān hażīre-i kıds olsa geşt-gāh baña
- 8 Bir eski h̄ayme kadar yok kıatumda nüh-eflāk
Örümcek ağı gibidür bu kār-gāh baña
- 9 Olalı kūs-ı şeh-i çaşķ sīne-i Muhyī
Gelür o kūsdan āvāz-ı lā-sivāh baña

XXIX Nażīre-i Dīger [Şeyhī]

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Olalı mescid-i h̄üsni namāz-gāh baña
Geh anda secde-i şükr ü namāz gāh baña
- 2 Mucaṭṭar olmada her şubh cān dimāğı tamām
Çü medh-i verd-ī ruhı verd-i şubh-gāh baña
- 3 Dehānı ğonçesinüñ h̄ārı şad-hezār velī
Olur kıamusına bir ğonçe özr-h̄āh baña
- 4 Ezelde şemc-i cemālini çeşm-i cān ğörmüş
Tenür-ı sūzda şevķ ile ol nigāh baña
- 5 Anuñla bāzī-i şaṭranc-ı çaşķ müşkil imiş
Çü h̄ālī beydaķınuñ her birisi şāh baña
- 6 Başumda çaşķ odı her gice şemc-veş yanar
Levend-i çaşķam o bir sürh şeb-külāh baña
- 7 Çü çaşķın eyledi taclīm-i h̄üsni üstādī
Ne cāzm-i medrese h̄ācet ne h̄ān-kāh baña
- 8 Şaçı ki mahşeri derdlilerüñ dilüm anda
Günāh-kār u haṭı nāme-i siyāh baña
- 9 Dilerdi Muhyī günāhına cözr ide didi yār
K̄o cözri tınma ki cözr aındurur günāh baña

12a

XXX Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Varurdum ol yaña geldi o kıble-gāh baña
Zihī şeref ki gelür oldu kıble gāh baña
- 2 Ümīdüm ol ki irem h̃āb-ı rāhata min-ba'cd
Çün oldu sāye-i dīvārı h̃āb-gāh baña
- 3 Lebi hevāsına āgāz-ı būselik itsem
Karār-gāh olur dāyimā dü-gāh baña
- 4 Müdām hāl-i lebi iştihāmı artuğ ider
Meger o dāne-i hāl oldu nān-h̃āh baña
- 5 Kıo tāk-ı ser ideyin hāk-i pāyuñ ey şeh-i hüsn
Ki baş açuğ kuluñam himmet it külāh baña
- 6 Kıovar iseñ kapudan gün gibi düşem bacadan
Tapuñdan özge çü yok melceç ü penāh baña
- 7 Güneşde nice gözüm zār u sāyeñe hasret
Çü hāküñem şalagör sāye gāh gāh baña
- 8 Kuşūr-ı h̃idmetümi luţfuñ ile ėafv umaram
Figān u nāle vü āhum çü cözr-h̃āh baña
- 9 Kemīne Muhyī ne cözr eylese idersin hışm
Meger olur saña cözrüm dahı günāh baña

XXXI Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Demüñde her kaşı olduğda secde-gāh baña
Bünüvvetüz bu ki geh ile secde gāh baña
- 2 İletdi kūyına ben hākı bād-ı āh āh̃ir
Götürdi yirden ü çok luţf itdi āh baña
- 3 Dolanuram ser-i kūyını seg-veş şeb ü rüz
Başumda āteş-ıcaşķ olalı külāh baña
- 4 Yüzinüñ ağı karardup gözüm alur ėaķlum
Gören şanur ki gelür h̃āb-ı şubh-gāh baña

- 5 Ne deñlü virse acı dil baña gelür datlu
Lebi çü hānde-i şīrīnle cōžr-hāh baña
- 6 İletse hīrmen-i hüsninde hāli dānesine
Bu ben nahīfi n'ola kāhdür çü gāh baña
- 7 Dilüm gidüp yüzine düşdi tā ki ol zenaḥa
Didi konuḡ kuyusıdur meger bu cāh baña
- 8 Bu nā-tüvānını ḡatle kemān u tīri nedür
Yiter çü çeşmine hışm ile bir nigāh baña
- 9 Dayansa Muhyī reh-i kūy-ı yārde ayaḡum
Ne ṡañ bu yolda çü aḡyār seng-i rāh baña

XXXII Nažīre-i Dīger [Şeyḥī]

. - . - / . . - - / . - . - / . . -

12b

- 1 Vişāl-i yāre cādem oldı şāh-rāh baña
O yolda iki cāşā oldı āh u vāh baña
- 2 Ḳarañu gicede pervīn-i eşk-i çeşmüm ile
Yiter meşācīl-i āhum delīl-i rāh baña
- 3 Başumda cāteş-i cāşkı yanup çıḡa dūdı
O sürḥ bōrk ü bu anda pūr-siyāh baña
- 4 Eküp maḡabbeti toḡmın dilümde didi ki yok
Bu deñlü hāşılı çok ḡūb geşt-gāh baña
- 5 Degül güzāf bu şeydāda cāşḡ dačvāsı
Çü eşk-i sürḥ ruḡ-ı zerd aña güvāh baña
- 6 Çü ḡanda varsam o yāri aramaḡa varuram
Bir oldı mey-kede vü deyr ü ḡānḡāh baña
- 7 Şeb-i firāḡda bārān-ı eşke āh itdüm
Ḳuruldı derdiyile ḡayme-i siyāh baña
- 8 Dil ile cān dirilüp bir araya derdleşüp
O dir ki āh baña ve bu dir ki vāh baña
- 9 Şaḡ olma cāşıḡa ansuz günāhdur Muhyī
Ümīdüm ol ki ola tīḡi cōžr-hāh baña

XXXIII Nażire-i Dīger [Şeyhī]

. - . - / . - . - / . - . - / . - . -

- 1 Fiğānda bülbül olup yār ūbh-gāh baña
O dir ki āh baña ben dirüm ki vāh baña
- 2 Niçe kere gözüme h̃āb tāb-ı hicr ile kim
O serv sāyesi olmuşdı h̃āb-gāh baña
- 3 Kānı o gün ki virüp çeşmüme güneş yüzi nūr
Müdām aña baķar idüm o gāh gāh baña
- 4 Görüp muşībet-i fūrķatde ben belā-keşi dil
Geyürdi derd ile cāme-i siyāh baña
- 5 Çıķar dilümdeki ğam odı başa ki dūdı
Ĝam eksük itmedi sürh ü siyeh-külāh baña
- 6 Yaşum deñizler olup dutdı kūyı yollarını
Dirīĝ ķalmadı varmaĝa aña rāh baña
- 7 Dilümden oldı çü yārūñ diline revzenler
Hem-ān o daćvī-i çaşķa yiter güvāh baña
- 8 Añup günāhumı cözr itmege dilüm varmaz
Lisān-ı hāl yiter başķa cözr-h̃āh baña
- 9 İşidüp āhını Muhyī nahīfinüñ dir imiş
N'ola gelürse bu bād ile gāh o gāh baña

XXXIV İhtirāc

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Çün ay yüzüñ görmekle cīd oldı günüm ey meh-liķā
Ol cīdi cīd-i ekber it idüp benümle merhabā
- 2 Gördükde yüzüñ okuyup el-Ĥamd ü e'ş-Şems eyledüm
Ol Fātiħaya sūre zamm idüp namāz-ı çaşķ edā
- 13a 3 Zībā cemālūñi kemāl ile temāşā itmege
İlduzlar ile kendüye çok gözler idinmiş semā
- 4 Gördükçe hūrşīd ay yüzüñ düşse ayaĝuña ne tañ
Çün buldı gökde istedüĝin yirde ol ey meh-liķā

- 5 Ȧñ mı dilüm Ȧıflı virürse cân leb-i şîrînüñe
Kim tâze süd bûyı gelür dâym o ħurmâdan aña
- 6 Her bir benefşe kim lebüñde bitdi virse bûy-ı gül
Ȧñ mı ki gül-şende gül âb ile bulur neşv ü nemâ
- 7 Çün gül yüzüñ dilde nihândur qorqaram âh itmege
K'âhumla ola bûyı nâ-geh hem-reh-i bād-ı şabâ
- 8 Alup dilüm şîveyle itdüñ cevır ile anı helâk
Ey bî-vefâ bed-ĥû ne saña oldı ol dil ne baña
- 9 Muhyî-i şeydâñ itdi çün çaşkuñ sülükini tamâm
Zülfüñden ol âşüfteñe vir ĥırqa vü tâc ü ridâ

XXXV Dîger [Îhtirâc]

- - - / - - - / - - - / - - -

- 1 Ȧñ mı nażar kılan ruh u zülfüñe ger ĥayrân qala
Kim mihr-i rahşân güşesinde âşyân itmiş hümâ
- 2 Eyler temâşâ bî-cihet dâym cemâlün kıblesin
Şol kimse kim eyler velî âyînesin kıble-nümâ
- 3 Rûyuñ nice deryâ-yı Rûmîsi caceb Rûm ilinüñ
Kim aña zülfüñ gibi Hind-istân ili sâhil ola
- 4 Çeşm-i siyâhuñ Ȧıfl-ı Hindîdür ki yatup ĥâb ider
Qaşuñ hilâlin dâymâ idüp beşik ey meh-likâ
- 5 Ĥaţtuñ gubârıyla lebüñ âbı mükedder dâymâ
Gerçi bulanuk şü hemîşe câmda bulur şafâ
- 6 Nâr-ı ruĥuñda ĥoş buĥûr idi siyeh-ĥâlün senün
Virseydi ger câşıkıların bezmine ol bûy-ı vefâ
- 7 Lâle ruĥuñla ey gül-i raçnâ-yı gül-zâr-ı ĥüsn
Bir dili var câlemde kim ol dilde yok dâğ-ı cefâ
- 8 Kûyuñdan itme ey tabîb cân u dil-i cuşşâkı menç
Merzâ-yı çaşq içün yapılmışdur çün ol dârü's-şifâ
- 9 Şanma ki Muhyî pîr iken düşdi cevânlar çaşkına
Ȧıfl olup etfâl ile oynarken o bâzî-yed aña

XXXVI Dīger [İhtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Deryā-yı hüsni Aḳdeñiz'dür aña zülfidür ḳara
Çeşmi ḳara keştī vü ḳaşı bād-bān-ı pür-hevā
- 2 Yazduḳda ḳudret ḳātibi zībā cemāli muşhafın
Her damlayan ḳatre aña beñler olupdur cā-be-cā
- 3 Verd-i cāraḳ-rīz-i ruḥı üzre anuñ ter sünbülü
Ĥoş ebr-i miskīn kim gül-āb-ı şāmmı bārāndur aña
- 13b 4 Özge devācū'l-misk-i şīrīndür lebi pür-ḥāli kim
ć Āşıḳlara dāyim yürek oynamasınadur devā
- 5 Ağzına varup cānum oldı anda anuñ gibi yok
Cānā yine vaşl oluban buldı beḳā ender-fenā
- 6 Dil-dār-ı zülfin devr ider umar ḡalaṭla nā-gehān
Kim anda bir ber-dār olacaḳ yirine bu aşıla
- 7 İtmez eliyle merḡabā nā-gāh öpmemden ḳaçup
ćİd-i vişālinde ider ḳaş u göz ile merḡabā
- 8 Didüm bu gice şubḡa dek itdüm bilüñ ḳoçmaḳ ḡayāl
İşitdügünde güldi didi düşüñ ise ḡayr ola
- 9 Gördükçe Muḡyī ol şehi açar dućā destin aña
Yaćnī elinde ol gedānuñ nesne yok illā dućā

XXXVII Dīger [İhtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Her kim yüzinde zülf ü ruḡsār u dehānına baḳa
Eyler temāşā ol gice şems-i d'uḡā gündüz sühā
- 2 İtse dućā zülfinde dil anuñ lebine irmege
Ṭañ mı çü cevfi leylde maḳbül olur dirler dućā
- 3 Zülfi ne ḡoş olmuş yüzinde cāḳ bu vech ile dirāz
Nev-rüzda ḡod gice vü gündüz oligelmiş sivā
- 4 Deryā-yı hüsni niçe mevci çok cāceb deryāyimiş
Kim dāyim itdükçe temevvüc anda güller açıla

- 5 Pīrāheni nāzūk teninüñ üzre ditrer bâddan
Ĥavf eyler ol k'ire hevādan bir zarar nā-geh aña
- 6 Ĥāṣāk-i haṭṭı durmasun laclinde diyü eyledüm
ćAşķ ile anı ķapmağ içün rüy-ı zerdüm keh-rübā
- 7 İde bisāṭ-ı ćaşķ şaṭrancı şehi pīr pāk-bāz
Ger üstüh'ānum üstine sāye şalarsa ol hümā
- 8 Aña olaldan āṣnā her kimseye bīgāneyem
Tā olmaya bir āṣnām anuñla hergiz āṣnā
- 9 Pīr-i ṭarīķat itdi ćaşķı Muḥyī-i dīvāneyi
Kim görse dir himmet umup *şeycēn li'llāh* abdāl ata

XXXVIII Naẓīre-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Lacl-i cān-baḥşuñ ki gelmiş ḥaṭṭ-ı sebz ey cān aña
Ol Mesīhā'dur bu Ĥıẓr olmuş meger mihmān aña
- 2 Beñlerüñdür āsmān-ı hüsni zeyn iden nücüm
Ruḥlarundur mihr-i raḥşān u meh-i tābān aña
- 3 Muṣḥaf-ı ćOsmān'dur zībā cemālün muṣḥafı
Kim olupdur sürḥ ruḥsāruñ bulaşmış ķan aña
- 4 Çün ķaşuñ ķudret kemānıdur müjeñ tīr-i ķazā
Ne şaķınmaķ ķāre ne ķaçmaķ ne ḥ'od ķalķan aña
- 14a 5 Göñlüme ḥükm eyleme ey şeh beni sevme diyü
Başına sulṭāndur ol ḥükm idemez sulṭān aña
- 6 Ey melek lāyık degül kim bekleme ķapuñ raķīb
Bāb-ı cennetdür n'icün şeyṭān olur der-bān aña
- 7 Gül yüzüñsüz seyr-i gül-zār eylesem her şāh-ı gül
Tīr olur cān bülbüline gonçesi peykān aña
- 8 Hasretüñle ḥaste-dil cān viriyor göster yüzün
Tā ki āḥir vaķtde yoldaş ola imān aña
- 9 Senden ayrıлмақdur ey cānā ne müşkil Muḥyī'ye
Yohsa cān virmek yoluñda her nefes āsān aña

XXXIX Nażire-i Diğer [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Niçe âteş ĥaddi kim yansa dil ile cān aña
Geh benefşe oldu ĥākisteri geh reyhān aña
- 2 Yüz sürerken āstānına görelden ruhları
Ay ile gün oldu gerdūn gibi ser-gerdān baña
- 3 Ĥaṭṭı evrāk-ı güle yazmış kitāb-ı hüsnini
Bir gül-istāndur ki reşk eyler bahār-istān aña
- 4 Ṭūṭı-i şīrīn-zebān iken lebi hikmet nedür
Kim ġidā olmuş şeker yirine her dem kıan aña
- 5 Ṭaň degül kūyında her dem dökse cāşık kıanını
Tekye-gāh-ı cāşkıdur eksük degül kıurbān aña
- 6 Çeşümü itdi ĥayāli gül yüzünüň gül-sitān
Çevresinde havli oldu ĥārdan müjgān aña
- 7 Eyledüm her gün sefer ol māhı cüst ü cūy için
Yok sitārem kim ola tā bir gice mihmān aña
- 8 İstemez dil vaşl-ı yāri minnet-i aġyār ile
Yig gelür andan bu bī-minnet olan hicrān aña
- 9 Muḥyī duş oldu şeb-i yeldā-yı hicre nā-gehān
Düş gibidür şimdi rūz-ı vuşlat-ı cānān aña

XL Nażire-i Diğer [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yağıdı ĥaddi cāşkı odın yandı dil ile cān aña
Merhamet kııldı şu sepdı dīde-i giryān aña
- 2 Şarılup gül-deste-i hüsnine cānum riştesi
Sünbül-i zülfı gibi cāşkı itdi ser-gerdān aña
- 3 Aķ kıızıl güllerle cārız itse cemālin gül-şene
Anda her gül açuban aġzın kıalur hayrān aña
- 4 Sebze-zāra varsa hoş geldün diyü dāyım şunar
Lālelerle pür-kadehler sākı-i devrān aña

- 14b
- 5 Dāyimā ʿaşk ehline hüsni metâcın şatmada
ʿAşk bāzārında çeşmi kaşıdur dükkān aña
- 6 Gül-şen-i hüsninde zülfi bî-karār olsa n'ola
Çünkü tāvūs-ı cināndur yaraşur cevlan aña
- 7 Yazalı mecmūca-i hüsnin gül evrākına hâṭ
Bād āh-ı bülbül-i cāndur varaḡ gerdān aña
- 8 Dil düşüp çāh-ı zenaḥdānına oldu şāh-ı ʿaşk
Hoş mübārek oldu Yūsuf gibi ol zindān aña
- 9 Muḥyī eşcārı dağıldı cemc ü dīvān eylesün
Mülk-i şiérüñ şāhıdur çün yaraşur dīvān aña

XLI Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Verd-i ḥandānum şolaldan çeşmüm ağlar ḡan aña
Cümle-i ʿālem baña giryān u ben giryān aña
- 2 Yok idi cennetde anuñ gibi raḡnā tāze gül
Anuñ içün ṡālib oldu ravza-i rıd'vān aña
- 3 Taḥt-ı hüsn üstinde şāh iken girüp yir altına
Şāhsuz ḡalduḡ diyü ağlaşdılar ḡübān aña
- 4 Ol mehi tābānuma bedr iken irişdi ḡusūf
Yas idüp şeb ḡara giydi şubḡ ağlar ḡan aña
- 5 Döymeyüp bu māteme bād-ı şabā ḡaçdı hem-ān
ḡara giymiş ebri gönderdi k'ola giryān aña
- 6 Gög ile yir birbirinden ḡışḡanurlardı anı
İtdiler taḡsīm ten düşdi buña vü cān aña
- 7 Aldı hüsni gül-şeninüñ güllerin bād-ı ecel
ḡaldı ḡār-ı ḡamda şeydā bülbüli nālān aña
- 8 Gök yire geḡsün yir āhumla tozup ḡıḡsun göge
Çün ara yirde yitişdi āfet-i devrān aña
- 9 Kimi görse Muḥyī ağlar yārsuz ḡaldum diyü
Sizde de var ise şefḡat ağlañuz yārān aña

XLII İhtirâc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Âşķ âteşdür dil âteşdân aña
Her nefes âhumla üfler cân aña
- 2 Eşkümün her kaçresi dürr-i hoş-âb
Seyl-i bî-pâyândur cummân aña
- 3 Gün yüzün örten saçun bir ebr kim
Göz yaşı bārân olur her ân aña
- 4 Ağlayayın ķo yüzüne karşı kim
Yaz günüdür yaraşur bārân aña
- 5 Dil ğam u derdünle dāyim şād olur
Hoş gelür cemciyyet-i yārân aña
- 6 Ėİd-i vaşluında nizāca düşdi hālķ
Her biri ön olmada ķurbân aña
- 15a 7 Hāk-i pāyün miskdür diyü şabā
Şatmadadır gözlerüm mīzân aña
- 8 Şaķınurken dil lebün cāndan daħı
Nice žālimdür uran dendân aña
- 9 Eylesün Muhyī saña cânlar fidā
Sen lebünle dāyimā vir cân aña

XLIII Diğer [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Her ne cân kim olmaya cânân aña
Bir ķuru tendür ki yokdur cân aña
- 2 Tıfldur dil meyli tıfluñ tıfladur
Anuñ için hoş gelür oĝlan aña
- 3 Āsmān-ı hüsne encüm hūblar
Şāhum olmışdur meh-i tābān aña
- 4 Çü lebi âşıķlara cânlar virür
Ehl-i diller didi kân-ı cân aña

- 5 Tañ mı egmezse o servi bād-ı āh
 Zülfi olmuş iki püştibān aña
- 6 Zülfi çün cömr-i ʿazîzumdür benüm
 Bu n'îçün kûtâh u yok pâyân aña
- 7 Cân hâyâl-i lacli ile mey içüp
 Hażż idüp dil didi nûş-ı cân aña
- 8 Dil izâ-yı yâri hicrinde bulup
 Vuşlatından yig gelür hicrân aña
- 9 Gördi kim Muhyî'yi ağlar kimse yok
 Acıyup oldu gözi giryân aña

XLIV Diğer [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Āhum ebr oldu yaşum bārân aña
 Ra'cd olupdur nâle vü efgân aña
- 2 Ol gül-i hândanımı şolmuş görüp
 Ālem oldu ebr-veş giryân aña
- 3 Çeşme-i hayvân iken nûşîn lebi
 Teşne cân virdi gören hayrân aña
- 4 N'îçe aldı cânın ol hūruñ melek
 Cümle ʿâlem virür iken cân aña
- 5 Ey felek yire geçerseñ yiridür
 Çünki gerdi ol meh-i tâbân aña
- 6 Bir gün aña niçe cân kırbân idi
 Āh kim nefc itmedi kırbân aña
- 7 N'îçe mağribde ğurûb itdi o şems
 Yok tûlûca bir dañi imkân aña
- 15b 8 Tûtı-i dil bî-ķarâr olsa ne tañ
 Ķanı zülfi gibi Hind-istân aña
- 9 Bâğ idi ol serv ile Muhyî'ye dehr
 Ansuz ol üsti açuķ zindân aña

XLV Nażire-i Şāfi

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Varsa āhum her nefes sen şāh-ı hūbāndan yaña
Tañ mı çün varur duhāñ hūsn ehli cānāndan yaña
- 2 Dil yüzüñ kaşd itdi gitdi oldı zülfünde esir
Kaće'ye cāzm itdi düşdi kāfir-istāndan yaña
- 3 Gül yüzüñ evrāķı hāṭṭın zīnet itmiş leblerüñ
Rīgdür şankim ekilmiş hāṭṭ-ı reyhāndan yaña
- 4 Haddüñi zülfüñ görelden h̃od-perest oldı hem-ān
Secde üzre dāyimā ol mihr-i rahşāndan yaña
- 5 Oķ nişāna varıgelmişken sen atduķda oķuñ
Şevķ ile varur nişān-ı cān u dil andan yaña
- 6 Nūr şanup Tūr-ı nārī gibi nār-ı haddüñi
Cān atup virdi dilüm ol nār-ı sūzāndan yaña
- 7 Kūyuña varduķça tañ mı karşı çıķsa itlerüñ
Aşnālar çün çıkarlar karşı mihmāndan yaña
- 8 Eşk-i cūmmān oldı çeşm-i dūr-feşān anda şādef
Dürr-i şeh-vār ister iseñ gel bu cūmmāndan yaña
- 9 Ğamzelerle çeşmüñi kılma havāle Muhyī'ye
Hançer ü tīg ile şalma mesti hayrāndan yaña

XLVI Nażire-i Dīger [Şāfi]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şol siyeh beñler ki düşmiş hadd-i cānāndan yaña
Tohm-ı reyhāndur ki şaçmışlar gül-istāndan yaña
- 2 Cān revān oldı lebine hāṭṭ-ı sebziyle anuñ
Reh-ber idüp Hızr'ı gitdi āb-ı hayvāndan yaña
- 3 Hüsni bāğında gezer gird-i zenaḥdānını dil
Düzd-i eblehdür varur seyrāna zindāndan yaña
- 4 Gitdi ol dil-ber yüzinden zülfine seyyāh-ı dil
Rūm'ı seyrān eyledi gitdi Karaman'dan yaña

- 5 Ĥaṭ mıdur şol gün yüzüñde gördüğüm didüm didi
Cemc olupdur zerreler ĥurşîd-i rahşāndan yaña
- 6 Gördi eşküm kaçdı benden didi ĥüsnüm ĥilcātı
Nevdür anuñla varulmaz böyle bārāndan yaña
- 7 Tañ mı varsa it raķībūñ bezmine bizden kaçup
Meyl ider ayu-yı vahşî çün beyābāndan yaña
- 8 Virme her her-cāyî destine girībānuñ gönül
Pāk-bāz iseñ hem-ān var pāk-i dāmāndan yaña
- 16a 9 Tüş olup Muĥyî'ye çeşmi dökdi nā-geh xanını
Sevķ ider taķdîr-i Ĥaķ kaşşābı ķurbāndan yaña

XLVII Nażîre-i Nevāyî

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ćaşķ ile olmak gedā devlet nişānıdur baña
Zillet ü ĥ~arı anuñla kām-rānîdür baña
- 2 Mest-i Ćaşķ olsam hemîşe tañ mı kim her bir felek
Pür-şarāb-ı Ćaşķ ĥumm-ı Ĥusrevānîdür baña
- 3 Dil bulur dāyim ģam-ı Ćaşķ ile envāc-ı sürür
Mezrac-ı dilde o toĥm-ı şād-mānîdür baña
- 4 Gül-şen-i ĥüsnüñ bahārında ne tañ şeydālīgum
Kim bahār u mevsim-i gül Ćaşķa vānıdur baña
- 5 Alnuñ ile kaşlarıñla gözleriñle ruhlarıñ
Fātiĥadur ĥüsnüñe *sebċ-i meşānîdür** baña
- 6 Şun lebūñ tā ĥall ola cān u dilūñ müşkilleri
Kim lisān-ı ģaybuñ ol ĥoş tercemānıdur baña
- 7 ĆĀşıķa derd ü belā yitmez idi gül ruhlarıñ
Kim benefşeñde każā-yı āsmānîdür baña
- 8 Çeşm-i pür-müjgān ü zülfüñle n'ola ĥālüm benüm
Her müje vü tār oķ u oķ ılanıdur baña
- 9 Muĥyiyā bezmümde eşcārum oķuyup ırlasam
Nāle-i pest ü bülend anuñ terānıdur baña

* *Kur'an*, Hicr (15)/87.

XLVIII Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Zaḥm-i tīri sīnede šihhat nişānıdır baña
Andan ölmeklük ḥayāt-ı cāvidānıdır baña
- 2 Bitmesün sīnemdeki zaḥmi cefāsı tīrinüñ
Yādgar-ı yār u cāşıkluk nişānıdır baña
- 3 Şaqlaram peykān-ı tīrin tende cānum gibi kim
Yārimüñ tīriyle gelmiş armağanıdır baña
- 4 Vaʿde-i būs-ı kenār idüp özin pinhān idüp
Ĥudʿalar iden dehānı vü miyānıdır baña
- 5 Žulm ile ḳanum içildi vü içen oldu nihān
Beñzer iden lebleri ḳanlu dehānıdır baña
- 6 Kendüñi göster baña disem dehānına anuñ
Nāz ile dāyım cevābı *len-terānıdır** baña
- 7 Haste-dil ṭāḳat getürmezken belā-yı ğurbete
ʿAşḳ dañı bir ḳazā-yı nā-gehānıdır baña
- 8 Dür-feşān oldu gözüm ben ğarḳ-ı cūmmān-ı sirişk
Biri cāşkuñ aşşısı biri ziyānıdır baña
- 9 Sildi Muḥyī’ nūñ iki çeşmin didi kim her biri
Ĥāk-i pāyum sürmesinüñ sürmedānıdır baña

16b

XLIX Naẓīre-i Necātī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Göz göre hem-dem raḳīb-i seg çün ey āhū saña
Göz yumup terk-i diyār itdük hem-ān yā-hū saña
- 2 Olmaya saña raḳīb-i kelbe şayd olmaḳ revā
Her naẓarda şayd iken şad şīr ey āhū saña
- 3 Müddeʿī aḥvel göziyle baḳup iki ḳaşuña
Yañılup ol kec-naẓar dimiş çehār-ebrū saña
- 4 Ĥāb görmez çeşm-i cāşık hīç uyanmaz gözlerüñ
Cümle-i cūşşāḳdan varmış meger uyḥu saña

* *Kur'an, A'raf (7)143.*

- 5 Bir nazarda eyledi cânı ben âzâdı esîr
 Qanda düş oldu gözüm ey gözleri cādū saña
- 6 Cān u dil cânı külahını giyelden şevk ile
 Raqş iderler iki Mevlâyî gibi qarşu saña
- 7 Alnuñ u qarşuñ göreliden hayretümden bilmezem
 Bedr diyem yâ hilâl ey dil-ber-i meh-rû saña
- 8 Tâc u hilât örtü döşek it saçuñdan kendüñe
 Ey güzeller şahı yiter cümlesiyçün o saña
- 9 Muhyî'yi cân-i vefâ vü cân ü cevruñ eylemez
 Şâd u mahzûn itmemek cân-i vefâ çün hû saña

L Nazîre-i Dîger [Necâtî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mülk-i dil macmûresin yıkmak çün oldu hû saña
 Şâh olup kûy-ı harâbâta didük yâ-hû saña
- 2 Sildüñ eşkin har raqîbüñ bakmaduñ hiç eşküme
 Olmadı har-mührece bu lacl ile lûlû saña
- 3 Çevreñi düşmenler almış her taraftan dostum
 Seng-i harâdan yapılmış şanki bir bârû saña
- 4 Cây idindüñ çeşm-i pür-âb u dil-i pür-âteşüm
 Tañ mı ey her-câyî dil-ber diseler cādū saña
- 5 cânı iki qarşuñ düşdükte âb-ı rûyuña
 Dir imiş aña nazâr iden çehâr-ebrû saña
- 6 Deste-i reyhân u sünbül hañtuñ ü zülfüñ görüp
 Her biri şahum kul olmışdur eli baqlu saña
- 7 Her yañadan bād virdükde kudümüñden haber
 Oq atım yir ol yaña âhum varur qarşu saña
- 8 Tañ degül kanlar dökülse dem-be-dem bezmünde kim
 Mey yirine hûn-ı cânı içmek olmuş hû saña
- 9 Haste Muhyî cânıñ derdine şordukda devâ
 Dirler ol derd ile ölmekdür hem-ân dârû saña

LI Nažire-i Şeyhî

17a

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Olma şafâ-yı âyine-i hüsne gurre hâ
êUşşâkuñ âhı jeng ider anı diyince hâ
- 2 Açsañ yüzüñ görünmez olur ay ile güneş
Hurşîd toğdugunda görünmez göze sühâ
- 3 êUşşâkı yaqdı tâbı ruhuñ âftâbınuñ
Vechî var eyleseñ şaçuñuñ perdesin rehâ
- 4 Cân riştesiyle zülfüñ alam dir derdlü dilüm
Bir târına degülken anuñ dü-cihân bahâ
- 5 Ağyâr-ı rû-siyâha olurken şaçuñ çaşâ
Gör kıara bahtımı ki olur baña ejdehâ
- 6 Zülfüñ kitâb-ı hüsnüñ içinde ne harf kim
Geh dâl u gâh cîm olur geh güzelce hâ
- 7 Arturmada lebüñ hatı êuşşâk rağbetin
Naķş arturur çü hâtemine revnâķ u bahâ
- 8 Şarrâf-ı dîde laclüñe kıymet yetürmedi
êÖmrince gerçi aķçaların vay ki şaydı hâ
- 9 Tañ mı dilense Muhyî yüzün bağı mîvesin
Sen müştehâ güzelsin o hoş şadık iştihâ

LII Diğer [Nažire-i Şeyhî]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ruhsarıyle olsa anuñ zülfı pür-ziyâ
Tañ mı olur hemîşe şeb-i kıadr rüşenâ
- 2 Hâl-i ruhi ne kıutlu sacâdetlü baş kim
Her gün başına devlet-i êizzet günü toğa
- 3 Pâyı vü sâyesiyle şeref bulalı zemîn
Reşķ eylemekde yir yüzine dâyimâ semâ
- 4 Cānum tenümde bir nefes ansuz nice ola
Olmaz cihānda sāye çü hurşiddē cūdā

- 5 Kadre irüşsem ister idüm şad-hezār cān
Tā her birini idem o cānānuma fidā
- 6 Düşnāmlarla mürdeleri zinde eylese
Tañ mı dilinde her biri bir türlü bir ducā
- 7 Āh eyledüm ruḥuñ gülin aç diyü līkin ol
Ol gül degül ki bād-ı hevāyile açıla
- 8 Dil dil-beri belāsını ben dil belāsını
Çekmekde bir belāya çü her kimse mübtelā
- 9 Dil-dārı derdiyile dil-i Muḥyī oldı pür
Kalmadı yir ḥayāl-i devā sığmağa aña

LIII Dīger [Nażire-i Şeyḥī]

-- ./ - . - - / - - . / - . - -

- 1 *Bi'l-ćaşkı fī-füćādī küntü üsirrü nārā*
Ebdā duḥānū āhī šāret bihī cehārā
- 17b 2 Tābendedür çü dilde mihr-i ruḥı şeb u rüz
Baña ne meh gerek ne ḥurşīd-i cālem-ārā
- 3 ćAşkında ćaql u cān u dil birbirin idüp güm
Yesćavne kel-ḥayārā fī-mużlimü 'ş-şahārā
- 4 Gördüm ruḥını kūyı Tūr'ına uğraduğda
*Nūran vecedtü lemmā ānestü minhü nārā**
- 5 ćAşkı meyiyle tolu cām-ı lebin idüp ćarz
Min-rāhihī şeribnā şurnā bihā sūkārā
- 6 Zülfi ki her ḥamında bir mevci vardur anuñ
Ol şāh-ı ḥüsne olmuş ḥilcat siyāh ḥārā
- 7 Cām-ı cihān-nümādur çünkim yüzi neden kim
Anda dehān-ı sırrı olmaya aşkārā
- 8 Ĥaṭṭıyla ćasker-i ḥüsn ceng üzre talcatında
Güyā Bedir ġazāsı zülfinde bend üsārā
- 9 Aġyār-ı suḥt dilde yok yāre mihr-i şadık
ćĀlemde gül bitürmez hergiz çü seng-i ḥārā

* *Kur'an*, Taha (20)/10; Neml (27)/7; Kasas (28)/29.

- 10 Luṭf itdügümce her bār arturđı ahrın ayār
Düşmen olinca mekkār nefc eylemez müdārā
- 11 Vırāne dilde buldı gencīne-i anācat
Muhyī ne māl-ı ārūn ister ne mülk-i Dārā

LIV Nażire-i Necātī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cānda kim cāş olmaya cānāna olmaz āşnā
Yamayınca şemcā pür-pervāne olmaz āşnā
- 2 Kim ki mest olmaz ezel cāmında cām-ı cāş ile
Aña sākī yād olur peymāne olmaz āşnā
- 3 Sırrı cāşı idemez her cāşıkuñ albi nihān
Genc ile cālemde her vırāne olmaz āşnā
- 4 Hāy u hūy-ı cāşıkuñ cāşıklar añlar lezzetin
Kim ayuqla naçra-i mestāne olmaz āşnā
- 5 Dil-berūñ hüsni kemāle irmeden ölmez dili
Yanmayınca şemc āña pervāne olmaz āşnā
- 6 Gördüm ol gün yüzlüm ayru māh-rūya bamazam
Zerre mihr ister meh-i tābāna olmaz āşnā
- 7 Andan ayru kim ki var bīgānedür cümle baña
Kim abībī ayrına dīvāne olmaz āşnā
- 8 Mürğ-ı dil hālinden ayru dāneye meyl eylemez
Mürğ-ı cālī-himmete her dāne olmaz āşnā
- 9 Gül-şen-i hüsniñ gören bustāncılar hayrān alup
Bāğdan bī-zār olup bustāna olmaz āşnā
- 10 añ mı kūyında alarsa gördüğini it raīb
Kimseye hergiz seg-i dīvāne olmaz āşnā
- 18a 11 Muhyiyā nāleñ müdām irgür o şāhuñ semcīne
Bir ağıрмаqla gedā sulţāna olmaz āşnā

LV Nażire-i Şevķī

... - - / . - . - - / . . -

- 1 Gör ne naķş itdi ĥaţţ-ı yār baña
Āh kim kayd-ı rûzgār baña
- 2 Şaçuban zülfi misk ĥaţ belürüp
Oldı ol ebr-i ğussa-bār baña
- 3 Bile yildüñ şabā yiliyle velī
Ol ğüli aldı ķaldı ĥār baña
- 4 Ben umardum ki şabr idem hicre
Giderek ķoydı hicr-i yār baña
- 5 Cām-ı devr ile cīş ider aġyār
Behre andan hem-ān ĥumār baña
- 6 Şeh-i mülk-i melāmet ideli cāşķ
Zikr-i nāmūs oldı cār baña
- 7 Taćna taşı çoġalsa bākim yok
Ĥoş gelür çün o sengsār baña
- 8 Atılan seng-i taćn ile öliceķ
Yapsalar türbe vü mezār baña
- 9 Kaddi şimşād mı yā serv disem
El açup çapınur çenār baña
- 10 Laćli medhiyle teşne Muĥyī ķanup
Dir yiter nażm-ı āb-dār baña
- 11 Bu dür-i nażmı ğuş iden şeh-i cāşķ
Dir ki olsun bu ğuş-vār baña

LVI Nażire-i Nevāyī

- . - - - / - . - - - / - . - - - / - . -

- 1 Gün yüzüñ gördüm seher ki mübtelā oldum saña
Ne mübārek gün imiş kim āşnā oldum saña
- 2 Gerçi cāşķuñla baña bīġāne oldı ġayrı ĥalk
cAşķuñ oldı bir bahāne āşnā oldum saña

- 3 Kısmet olduḡda ezelde cümle-i ervāha ʿaṣṣ
Kim kime olduysa ʿaṣṣıḡ ben saña oldum saña
- 4 Haste cāna söyleyüp didi mesīhā-yı lebūñ
Hem ṭabīb ü hem devā vü hem ġıdā oldum saña
- 5 Sen ne ṣehsin kim gören ṣeh tāc u tahtın terk idüp
Baş koyup pāyuñda dir bende gedā oldum saña
- 6 Daʿvī-i ʿaṣṣa ruḥ-ı zerd eṣṡ-i sürḥ iste güvāh
Duymasun her müddeʿī kim mübtelā oldum saña
- 7 Ben saña yüz kez dimekle kılmaduñ bir kez vefā
Sen baña bir dimeden biñ kez fidā oldum saña
- 18b 8 Cān u dil dir birbirine derd-i ʿaṣṡ ile görüp
ʿAṣṡ yitmez miydi ben hem bir belā oldum saña
- 9 Çeṣmüñ olduḡda imāmum dir benüm gibi müdām
Sende mest ol Muhyiyā çün muḡtedā oldum saña

LVII Nażire-i Şāfi

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -

- 1 Her nefesde sāye-bān-ı ebr olur āhum saña
Tā ki teʿṣīr itmeye ḡurṣīd ey māhum saña
- 2 Çün musaḡḡhar saña bād-ı āhı ʿuṣṣāḡuñ ḡamu
Ṭaḡ degül dinse Süleymān-ı zamān ṣāhum saña
- 3 Sen semāʿ-ı ʿizz ü rifʿatde zemīn-i dilde ben
Bundan aña nice irsün dest-i kūtāhum saña
- 4 Gün yüzüñdür aḡsen-i taḡvīm līkin devr eli
Ḥaṭ çeküp yazmıṣ ḡusūf anda bu yıl māhum saña
- 5 Şöyle çekmiṣdür ṣaḡuñ zencīri ben dīvāneñe
Her yaña kim ʿazm idem ṭoḡru varur rāhum saña
- 6 İsterem tenhā bulam sen ṣāhı ḡālüm ʿarz idem
Çün bulam tenhā gider ʿaḡl olmaz āḡāhum saña
- 7 Ki ṣaḡınsın āḡū-yı ṣīr-efkeni ṣayd itmesün
İtmek ile ḡileler āḡyār-ı rübāhum saña

- 8 Korqaram şemc-i ruhûñ āhumla nā-geh diklene
 Çok esîr oldı ğamuñla şarşar-ı āhum saña
- 9 Künc-i ğamda miñnet ile Muhyî'yi itdûñ helāk
 Şadiyile cömr-i devlet virsün Allāh'um saña

LVIII İhtirâc

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 Leb-i cān-baḥşı mahz-ı luṭf u vefā
 Çeşm-i hūn-rîzi cāyn-ı hışm u cefā
- 2 Şaçı cüşşāka leyl-i kadr oldı
 Şāra aśdāğahū lehū zülfā
- 3 Ruḥı özge gül-i dārū ki virür
 Geh vefā bûyı ğāh bûy-ı cefā
- 4 Deheni nokta mı yā cevher-i ferd
 Yohsa vehmüm midür var anda ḥafā
- 5 Lebinüñ cāmına ḥaṭı yazmış
 Li-marîzi 'l-firāku fîhi şifā
- 6 Cemc olan beñleri cemālünde
 Şaf-nişînān-ı bār-ğāh-ı şafā
- 7 Dile haccında hüsni Ka'be'sinüñ
 Zülfinüñ biri Merve biri Şafā
- 8 Dil ider kaşı üzre çok feryād
 Ke'l mülebbî izā calā şürefā
- 19a 9 Muhyî'ye terk-i çaşk oldı günāh
 Tābe minhu ve eşhede 'ž-žürefā

LIX İhtirâc

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 cİzārı maṭlac-ı maṭbûc-ı ğarrā
 Ki misk-i Çîn-i zülfiyle muḳaffā
- 2 Şular hüsñ ābı her dem bāğ-ı hüsñin
 Anuñçün gülleri dāyim muṭarrā

- 3 Namāz-ı ėide ėid-i vuŖlatında
Dil ü cāna cemālidür muŖallā
- 4 Yüzinde kaŖları bir ay başında
İki hoş ġurre-i ėidī-i ġarrā
- 5 Lebi vü ĥaṭṭıdır ıand ü benefŖe
Ruĥı mihr ile olmuŖ hoş murabbā
- 6 ıomıŖ bir zerre adın ġün yüzinde
Dehān var ismi aña yok müsem mā
- 7 Ĥired keŖ idemez sırr-ı dehānın
O ehl-i ėaŖka ġizlū ġüġ muċammā
- 8 Benüm gibi o māh üstine ditrer
ġüneŖde dutalı ėaŖkıyla ĥummā
- 9 Getürme Muĥyī ıalbe tevbe-i ėaŖı
Ki pas olmaya mirċāt-ı mücellā

LX Nażire-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Olmasun bir cān cihānda ėaŖı-ı cānāndan cüdā
Aña ansuz cān demek bir tendür ol cāndan cüdā
- 2 İstemez cān kim ola dil ĥānesi bī-derd ü ġam
Rāhat olmaz öġrenen miĥmāna miĥmāndan cüdā
- 3 ġüŖına ol Ŗāh-ı ĥüsnüñ irmek umup dürr ü laċl
Oldılar Ŗevġ ile ėummān u BedaĥŖān'dan cüdā
- 4 ėAġl u Ŗabr u cān u dil ansuz olupdur tār u mār
Bir Ŗınuġ ėasker gibi kim oldu sultāndan cüdā
- 5 RūŖen olmaz dil cemālinsüz ıalan ĥübānlar
Defċ-i žulmet itmez encüm māh-ı tābāndan cüdā
- 6 Oġları peykānlarinsuz sebze-zārı sīnemüñ
Ṭañ degül ĥuŖk olsa oldu ċünki bārāndan cüdā
- 7 Dest-i hasret itdi dāmān u ġirībānumı ċāk
Aldı dāmāndan cüdā ĥaġġın ġirībāndan cüdā

- 8 Hicr diyen žālīme n'itdüm ki eyler dāyimā
Yārūmi benden cūdā geh geh beni andan cūdā
- 9 Muhyī cānān ararken kıldı güm cān u dilin
Olmasun ğurbetde kimse yār u yārāndan cūdā

19b

HARFÜ'L-BĀĈ

LXI

نظیره شیخ جامی

--- \ --- \ --- \ ---

1	جان و دلم فدای شه هاشمی نسب سلطان روم و میر عجم سید عرب
2	مهرم باو ست از خود خویشان چو بیشتر کشتم فداش با همه اولاد و ام واب
3	با مقدمش شده است مبدل با نظام آشوب ترک و شور عجم فتنه عرب
4	عشق چو من کدا نحسین شاه ادب نبود العشق فیه یعذر ان یترک الادب
5	در راه عشقش از چو کشیدم بسی سفر بالشوق ما لقییت من اسفاری النصب
6	عمرم گذشت در طلب وصل او به هجر ترسم بحسرتش بدهم جان درین طلب
7	ذنبم چو کوه لیک بمصر شفاعتش چون کوه برف کر برود نبودش عجب
8	اهل کبیره را بشفاعت چو وعده کرد شاید کبیره ام بشفاعت شود سبب
9	محیی رجا کند شود آن کان لطفرا از جان و دل محبت او احسن القرب

LXII Naẓīre-i Şeyhī

--- / --- / --- / ---

- 1 Her gün āhum ebri sen māha olur günden hicāb
Tā ki sāyeñ kimseye göstermeye hīç āftāb

- 2 Zülf ü ĥaddüñ leyl-i ĳadr ü anda lâmić nür mı
Yā ĥo zülfüñ ebr-i miskîn mi ruĥuñ berĳ-ı sehâb
- 3 Cüst ü cüy-ı tılcātuñĳün şarĳdan tā garba dek
Baş şoĳar her ĥānenüñ revzenlerine aĳtāb
- 4 Ĳo süreyin çeşm-i giryānumı zîr-i pāyuña
Şeh-süvārum tā muraşşac ola gevherden rikāb
- 5 Ĥāne-i dilde otur senden olan çok dāĳı şay
Cānımuñ naĳdini saña vireyin *ĥaĳĳa 'l-ĥisāb*
- 6 Şun leb-ā-leb cām-ı laćlüñ hūşum al yig baña kim
Bu kühen deyr-i ĥarāb içre olam mest ü ĥarāb
- 7 Çünki gösterdüñ yüzüñ luĳf it dilekler ĳıl ĳabül
Kim olur Kaće görindükde dućālar müstecāb
- 8 ćÖmri gećdi ĥaste Muĥyî' nūñ sućāl-i büsede
Virmedi şekker lebüñ bir kez aña şāĳı cevāb
- 9 Nażm-ı bārĳküm ĥayālāt-ı laĳĳfümle benüm
Rişte-i cāndur dizilmiş ser-be-ser dürr-i ĥoş-āb

LXIII Nażire-i Dĳger [Şeyĥî]

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -

20a

- 1 Niće deryā ĥüsnüñüñ bahri ki anda her habāb
Geh meh-i tābān olur gāĥî dirāĥşān āĳtāb
- 2 Yir yüzi bulmaĳla sāyeñle şeref ey bāĳ-ı ĥüsn
Lāleler güller semenler bitdi oldı kām-yāb
- 3 Gün yüzüñde gördüğüm ĳabĳab mı yā ĳudret eli
Şĳşe ile aşdı mı ĥurşîd-i rahşāna gül-āb
- 4 Ĥaĳtuñ ile ĥüsnünüñ dĳvānın üstād-ı ezel
Eylemiş cümle devāvîn-i ĥüsünden intiĥāb
- 5 Ĳanuma fetvā getürdi laćlüñ anuñ üstine
Yazdı ter-misk ile müĳtî-i ĳazā şāĥĥa'l-cevāb
- 6 Mest-i lā-yaćĳil olup mihrüñ meyiyle dün ü gün
Düşmede kūyuñda ĥāk üstine māh u āĳtāb
- 7 Tāze tāze bāde-i çaşĳuñ müdām içmekdeyem
Tā ki dāyim ide mest-i bĳ-ĥumār ol ĥoş şarāb

8 Muhyî ister cân vire cânıñ meyiyle mest iken
Haşre dek tâ mest yatup ba's ola mest-i harâb

9 Eşk-i çeşmüm zeyn ider eşcârımuñ cevherlerin
Yaraşur lacl ile naẓm olınsa lûlû-yı hoş-âb

LXIV Naẓıre-i Dîger [Şeyhî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 İşigüñe secde üzre çerh ey cizzet-meçâb
Keh-keşân olmışdur alnında kalan gerd-i türâb

2 Görmek ecliyçüñ olur el-ebşâr caks-i hüsnüñi ?
Oldı şâf-âyine kudretten felekde âftâb

3 Merhabâ-yı cîd idem diyü senüñle mâh-ı cîd
Gice hınnâ-yı şafağdan nâhunın eyler hıẓâb

4 Hâke sâyeñden siyeh atlas kabâ virseñ güneş
Zer saçup zer-beft ider anı idüp efşân-ı tâb

5 Dil şeb-i zülfünde n'icün oldı güm-râh ey caceb
Olmış iken talcātuñ bedriyle rûşen mâh-tâb

6 Karşuma geldükçe lacl-i âb-dâruñ âteşi
Eyledüm anda dil ü cânı döne döne kebâb

7 Şöyle mest itdi beni cânıñ meyi kim hâkûmi
Kim sebû idüp şu da içse ola mest-i harâb

8 Düşdi cânıñ bahrine Muhyî serinüñ kâsesi
Haşre deñlü rakş ide şevk ile mânend-i cenâb

9 Şicrimüz virür leṭâfet bûyını cânıñlara
Tañ degül ger ehl-i bezme bûy-ı gül virse gül-âb

LXV Naẓıre-i Dîger [Şeyhî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Ay ü gün bezmünde dâyim ey şeh-i cânî-cenâb
Bir aq etmekle kebûterdür ki olmışdur kebâb

20b

2 cânıñ hânı çekildi cümle halk-ı cânleme
Hüsnüñ eyler dâyimâ anda şalâ-yı şeyh ü şâb

- 3 Nüh şeref burcına varup geldüñ ey sa'cd-ihtirām
Kim meh-i tábān gidüp geldüñ dırahşān āftāb
- 4 Leblerüñsüz yok hayātum olsa cān iki cihān
Ṭalcātuñsuz gündüzüm şeb toğsa şad-mihr itse tāb
- 5 Mey içüp ağıyār ile bağrum kebāb itdükde sen
Cām-ı mey güldükçe kıan ağılar dōne dōne kebāb
- 6 Būseñi almağda ağıyār ü hisāb itmekde ben
Āh kim ben mübtelāñi öldürür bu güç hisāb
- 7 Dāyimā ağıyār ile yār olma ey āhū şaķın
Çün bilürsin cāķıbet āhūya ĥayr itmez gül-āb
- 8 Muḥyī cīş emrin murādı üzre eylerdi tamām
Ger kebāb itse raķıtbüñ bağrını kıanın şarāb
- 9 Ṭūṭı-i ṭabćum caceb mi olsa ger bezmüñde lāl
Ṭūṭı-i bülbul-nevāyile kıatuñda bir gurāb

LXVI Nażire-i Dıger [Şeyḥı]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Gūşuñā olmış gümüş ḥalķa hilāl ey māh-tab
Gūş-vār-ı ḥüsnüñe bir dāne olmış āftāb
- 2 Żātuñ ol mecmūca-i ḥüsn ü vefā vü luṭf kim
Eylemiş bu nüh-mücellidden anı dehr intiḥāb
- 3 Ĥāke cürcañ atduğıñ görüp meh ü mihr-i felek
Her biri dir reşķ idüp yā leytenī kūntü 't-türāb*
- 4 Bu dil-i şeydā hevā-yı ṭalcātuñla dāyimā
Raķş ider bir źerredür kim anda miżmar āftāb
- 5 Āteş-i ruḥsāruñā zülfüñ niķāb itme şaķın
Korķaram kim yana ol od ile ol miskīn niķāb
- 6 Her ne göz kim aña mihr-i ṭalcātuñ şevķi düşe
Olmaya ol gözde ayruķ ḥıç nergis gibi ḥāb
- 7 Tañ mı ḥayrān olup açarsam görüp ḥatt-ı lebüñ
Kim caceb bitmiş o ṭatlu kıandde acı sedāb

* Kur'an, Nebe (78)/39.

- 8 Ruḥlarıñ yādıyla Muḥyī bāde içse rüz u şeb
Cām olur Ḥurşīd aña peymāne māh-ı māh-tāb
- 9 Būlbül-i ḳudsī vü cān ṭūṭısı vü ṭāvūs-ı çaḳl
Şıcrınūñ her gül-şeker lafzına oldılar zübāb

LXVII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tā ki laclūñ oldı baña sāḳī vü cām u şarāb
Nergis-i mestūñ gibiyem dāyīmā mest-i ḥarāb
- 2 İltūben zūlfūñ sevādı sāyesine rāhat it
Bu dili kim ṭalāatuñda yaḳdı tāb-ı āftāb
- 21a 3 İsterem dāyim cīnān gibi öpem nāzūk elūñ
Pāyuña çeşmüm sürem her lahza mānend-i rikāb
- 4 Ḥāk-i pāyuñ girmeyince ḳānić olmaz gözlerüm
Rāst dirler kim doyurmaz gözleri illā tūrāb
- 5 cĀrızuñ bizden ḳaçırma idicek cārż-ı cemāl
Mescid-i cāmićde ādetdür sebīl olmaḳ çü āb
- 6 Çün lebūñdür cūy-bār-ı luṭf u sen deryā-yı cūd
Dāyīmā n'ıçün senūñ vacdeñ hem-ān ola serāb
- 7 Sür ḳapuñdan ey melek aḡyārı ḳoma yanuña
Kim melek olmaz ol oda kim ola anda gül-āb
- 8 Muḥyī'yi gördükçe düşnām it dućāsın al anuñ
Tā ola vāşıl aña raḥmet saña ḥāşıl şevāb
- 9 Sen şehūñ gūşına lāyık niçe dürr-i şāh-vār
Naẓm idüp cārż itdüm it muhtāruñı sen intiḥāb

LXVIII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ol mehūñ zībā cemālin gördüğince bī-niḳāb
Her gün eyler işigünde secde-i şükr āftāb
- 2 Ay yüzi āşüftesi olmuş şararmış ḳurş-ı şems
Zülfinūñ şeydāsı olmuş yaş döker gözden şehāb

- 3 Ĥ`ankāh-ı zūlfı hoş mercić müsāfır dillere
Teşne ervāha dehānı çeşmesi nićme'l-mećāb
- 4 Ey ćaceb zībā yüzinde gördüğüm beñler midür
Yā ho yir yir hüsni baħrinde belürmiş mi habāb
- 5 Her niće zerre ki ƣalkar ĥāk-i pāyinden anuñ
Āsmāna varup eyler anda kār-ı āftāb
- 6 Hüküm idelden göñlümün berriyle eşküm baħrine
Berr ü baħrün şāhı oldı ol şeh-i ćālī-cenāb
- 7 Yok liyāƣat kim öpem ol şeh-süvāruñ pāyını
Yüz sürüp pāyına itsem bāri taƣbīl-i riƣāb
- 8 Muħyī'nün başı semāya irmeden yigdür aña
Kim ola pāyında ol serv-i ĥırāmānuñ türāb
- 9 Her bikir maćnī ki ĥalvetdeydi ol perde-nişīn
Taḃcüm anı bulup andan eyledi refć-i niƣāb

LXIX Nażire-i Diğeri [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Oldı žāhir nār-ı dūd-ı dil olup ol ev ĥarāb
Rūyı mirćātında ćaksi hadd ü zūlfı pīc ü tāb
- 2 Žulmetinden zūlfınun ebrin şanurduƣ leyl-i tār
Açılup toğdı bināğuşından añuñ āftāb
- 3 Gün yüzinde beñlerinun kimidür ƣara zebīb
Kim serilmişdür güne kimi aña üşmiş žübāb
- 21b 4 İdemez pinhān niƣāb anuñ münevver taḃcātın
Žāhir eyler nūr anı pinhān olur anda niƣāb
- 5 Şanmañuz bī-āb anuñ ƣāh-ı zenāĥdānını kim
ćĀşıƣ-ı şeydālarınun ƣanı olmuş aña āb
- 6 Dillerin ćuşşāƣının her kirpiginun sīĥına
Şancup eyler ćaşƣ odıyla çeşm-i mestine kebāb
- 7 Ƣatlüm içün çekdi çeşmi tīg-i ģamze dün gice
Ƣara baĥtumu görün kim aldı nā-geħ anı ĥāb

8 Muhyiyā cevri vefāsı bābına miftāh imiş
Kaçma andan cehd kıl k'ola anuñla feth-i bāb

9 Dil-keş ü ra'cnā vü ter eşcār ile nāzük dilüm
Şişedür kim içi anuñ toptolu hoş bû gül- āb

LXX Nażire-i Dīger [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Çeşm-i mesti nār-ı haddinde idüp hālın kebāb
Mest iken yakmış anı nā-geh idüp bī-vaqt h'āb

2 Bāde-i nāzı ber-ā-ber içer iken gözleri
Sır ne dāyim biri maħmūr ü biri mest-i hārāb

3 İki çeşm-i hışm şeklinden niçe raħm umula
Kim biri cāyn-i cānā itmiş biri cāyn-i cāzāb

4 Baħr-i eşkümden dil ü cān kūyına cāzm itdiler
Her birine başka bir keştī olup her bir habāb

5 Gül-ruhınuñ hasretiyle seyr-i gül-zār idelüm
Cām-ı laclı yādına nüş idelüm lacl-i müzāb

6 Dil hayāl itse lebiyle cārızını dāyimā
Tañ mı hikmetle kıatarlar bādeye cārifler āb

7 Çeşmüme hār-ı müjemden eyledüm bir havlı kim
Çıkmaya andan hayāli girmeye hem aña h'āb

8 Ol vefāsuz vacdesinden Muhyī vaşl eyler recā
Mest ü teşnedür serābı tañ mı şanursa şarāb

9 Dil-keş eşcārum aqıtsa ehl-i cāşkuñ eşkini
Tañ mı çün her lafzı miskīn eşk-bār özge sehāb

LXXI Nażire-i Dīger [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Refc olunsa gün yüzinden ol mehün miskīn niķāb
Raķş idüp mihr ile her zerre olur bir āftāb

2 Dür degül sīmīn bināgūşında anuñ şalınan
cārızından şıçramış cilve iderken aña āb

- 22a
- 3 Gördüğüm ağzında şanurdum anuñ dendānıdur
Düşmiş imiş şerbet-i kıanda niçe kıatre gül-āb
- 4 Gün yüzünden zülfüñi kesdüñ mi ey māhum didüm
Didi mahv itdi bahār ebrini tāb-ı āftāb
- 5 Geldi ĥat virdi ĥarāb-ı kıaşr-ı ĥüsninden ĥaber
Nice müşkil şer ĥaber virdi o şer sözlü ĥurāb
- 6 ĖAşkınuñ muĥriķ tebi baĥrum yakup itdüm sücāl
Şerbet-i laclın ne anı virdi vü ne ĥod cevāb
- 7 İtlerinden şerm iderem kūyına varmaĥa rūz
Kim fiĥānumdan bütün şeb eylemezler ĥiķ ĥāb
- 8 Cān gözin aç Muĥyī yum keşret-nümā çeşm-i teni
Kim o şürī çeşm imiş maclnīde cānāna ĥicāb
- 9 İtdüm eşcārum zekātın cümle ehl-i Ėaşıķa baĥş
Cemc olaldan çokluk eşcārumla envāc-ı nişāb

LXXII Nażire-i Diğer [Şeyĥī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cānı cānāna tamām eylerdi vāşıl cāme-ĥāb
Olmasaydı cāna ten cānāna pīrāhen ĥicāb
- 2 Gün yüzün Ėarż itdi göz görmez fülān dil-berleri
Çeşme ılduzlar görünmez toĥduĥında āftāb
- 3 Gün yüzinde gül ruĥı tañ mı Ėaraķ-rīz olsa kim
Verd-i nāzükdür çıkar ĥurşīd ile andan gül-āb
- 4 Tañ mı her dem kıanum içmek ister ise gözleri
Müştehādur müdmin-i ĥamr ile mahmūra şarāb
- 5 Cām-ı laclın bāde vü Ėuşşāķına itdükde Ėarż
Bādeyi mest itdi vü Ėuşşāķ-ı mestini ĥarāb
- 6 Talcatını görmesün aĥyār diyü ehl-i dil
Cānlarınıñ riştesinden düzdiler aña niķāb
- 7 Ol lebi yāķūt sāķī şunduĥın mey şanmañuz
Lacl-i rengīndür kim olmış lebleri şerminden āb

8 Muhyiyā şükr it ki ümmiyken kitāb-ı hüsnini
Oğuyup bulduñ hüdā *mā künte tedrī me'l-kitāb*

9 Ma'rifet deryāsıdur dīvān-ı eşcārum benüm
Noğtalar anuñ içinde yir yir olmışdur habāb

LXXIII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Rūzumı şeb itdi hicriyle o bī-mihr āftāb
Tañ mı cānum çıksa cādetdür çü şeb olduğda h̃āb

2 Lebleri nuqlinden ayru bāde nūş itmek harām
Telh olur cāşıqlara ol şehd ü şekkersüz şarāb

3 Tañ mı ger her bir kılm eylemse biñ dürlü nevā
cAşkı her müyü tenümde itdi başka bir rebāb

4 Kārbān-ı cāql ü cān ü dil o cānāna gidüp
Oñmaduğ baht-ı siyāhum qaldı almiş anı h̃āb

22b

5 H̃ayme kurdum dīdede h̃ayl-i h̃ayāliyçün anuñ
Her müjemden ağan eşküm aña olmışdur tırāb

6 Ol şehūñ h̃ayl-i h̃ayāliyle dolaldan gözlerüm
Bulmayup h̃iç anda yir girmez keder geldükçe h̃āb

7 Dilde vaşlınuñ zülālinsüz h̃ayālinden ne şūd
Eylemez cālemde bāğ-ı tāze çün cūy-ı serāb

8 Muhyī fūrkat şeblerin ihyā idüp vaşlın diler
Tā irüp kadre ola tā ki duçası müstecāb

9 Yağduğınca cāşkı odı kanlu dilüm dir şicr-i ter
Nitekim odla kıızıl gülden çıkar yap yap gül-āb

LXXIV Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Dil evi bārān-ı eşki dutmayup itmekde āb
Tañ mı itmiş cāşkı miémārını ol dāruñ h̃arāb

2 Zülfi leylisi idüp mecnūn beyābāna düşüp
Ağlayup baña beyābān oldu çok baħr-i serāb

- 3 Bezm-i ğamda içdügüm mey diyü hûn-ı dil midür
Yâ lebi süzân dilümde oldu mı la'âl-i müzâb
- 4 Nûş idelden çaşkınuñ cāmın bu şeydâ şevk ile
Mest-i lâ-yaçķıl olup cān dil evi oldu hārāb
- 5 Dil hārāb oldukça anda mihri artarsa ne tañ
Ev hārāb olsa aña artuķ girer günden çü tāb
- 6 Nār-ı çaşķı yakdı içüm oldu daşum seyl-i eşk
Āteş ile āb arasında çekerler ıztırāb
- 7 ĆAşķınuñ şāhına çok dāğ u eliflerle tenüm
Oldı bir çok hāymelü ordu tınāb-ender-tınāb
- 8 ĆAķl ile māhiyyet-i Ćaşķa vukūf itme taleb
Muħyiyā çünkim çerāğ ile aranmaz āftāb
- 9 Gerçi deryādur dilüm deryādan artuķ himmetüm
Kim ider ol cem'ı-i ĥüsn ben naẓm-ı lülü-yı hoş-āb

LXXV

نظیره نوایی

- . - \ - . - \ - . - \ - . -

- 1 حُسْنُكَ ابْصُرْ اِلَى الْمَرَاةِ اَنْظُرْ يَا حَبِيبَ
لَكِنْ الشَّرْطُ لَنَا اِنْ لَا تَكُونَنَّ الرَّقِيبَ
- 2 لَوَالِیْ وَرَدَ نَظَرُنَا مَرَّةً لَا عَزَواذَ
فِیْهِ مِنْ حَسَنٍ مَحِیَاكُ وَمِنْ عَشْقِیْ نَصِیبَ
- 3 وَجْهَكَ هَلْ كَعَبْتِ الصَّدْغَ اسْتَارْلَهَا
اَمْ تَوْدِیرِ وَفِیْهِ الصَّدْغَ مَصْلُوبِ الصَّلِیبِ
- 4 صَبَّكَ فَوْكَ بِنَقْدِ الرُّوحِ بَيَّاعِ اللَّیْلِ
ذَانِیَادِیْ دَایِمَا فِی سَوْقِ عَشْقِیْ يَا حَلِیبِ
- 5 خَدَكَ جَمْرُ وَ فِیْهِ خَالِكَ نَعْمَ الْبُخُورِ
مَجْلِسُ الْعَشَّاقِ لَوْلَا هَ لَعَمْرُی لَا یَطِیبِ
- 23a 6 خَالِكَ فِی لَعْلَكَ الْخَشْخَاشِ فِی فَالْوُذْجِ
اَمْ هُوَ فِی جَامِ مَاءِ الْوَرْدِ مَنْقُوعِ الرَّیْبِ
- 7 نَدَّعِیْ اَحْیَاءَ مِیتِ اَحِیْنَا بِالْقَبْلَةِ
اَتْنَا فِی هَذِهِ الدَّعْوِیْ لَفِی شَكِّ مَرِیبِ
- 8 كَلَّمَا نَبِیْكَ لِذِیْكَ تَضْحَكُ مِنْ حَالِنَا
مَشْكَلٌ جَدًّا هُوَی الشَّبَّانِ فِی وَقْتِ الْمَشِیْبِ

قلب محبى فى طريق العشق لا قى صدغكا
بات فيه قايلال الليل ماوى للقريب 9

LXXVI Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Derdūme tiryāk-i laclūñle devā kıl ey ḥabīb
Ben marīz-i ʿaşka luṭf it hem ḥabīb ol hem ṭabīb
- 2 Zülfüññ zencīri sevdāsiyla ben şeydā gibi
Dem mi var ʿaşkuñla mecnūn olmaya niçe lebīb
- 3 Kim ki zülfüñle ruḥuñ görse şanur ey nev-bahār
Bāğ-ı hüsnüñde açılmış lāle-i cūdū'z-żalīb
- 4 Andelīb-i cān mücezzin oldı hoş elhān ile
Sen olaldan minber-i hüsn üzre ey gül-ruḥ ḥatīb
- 5 Çeşm-i mestüñ kaşuññ ṭākında cuşşāka imām
Çün cemācat mest olalar mest imām olmaz ğarīb
- 6 Sen hümānuñ şaydınadur her kişinüñ himmeti
Kim bilür kağı denīye ide dehr-i dūn naşīb
- 7 Nālemüz senden degül yanuñdaki ağıyardan
Gül den itmez ḥārdan eyler figānı candelīb
- 8 Der-gehuñde müştebih olmasun imān ehline
Ur raķīb-i kāfirüñ alnına tamğa-yı şalīb
- 9 Muḥyiyā emvāc-ı baḥr-i ʿaşq itdükde žuhūr
Kimi maćşūk u kimi ʿaşıq olur kimi raķīb

LXXVII Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ğabğab-ı pür-ḥālī ben dil-ḥasteñe şun ey ḥabīb
Taķviyet virür zaćifü'l-ķalbe miskī ṭaze sīb
- 2 Hoş müzeyyen bāğ-ı hüsnüñ Ḥaķ nigeḥ-bānuñ ola
Çeşm-i bed-devr olsun andan evvelā çeşm-i raķīb
- 3 Post giydi nāfe-i miskīn gedāyīlūk idüp
Zülfüññ būyı nişābından recā eyler naşīb

- 4 Deyr-i hüsnünde şıla-yı küfr idelden saçlarıñ
Ortaya düşdi yeñiden resm-i zünnār u şalīb
- 5 Cismini zerd eyleyüp çaşkuñ giyürdi zer қabā
Dāğlar yir yir beneklerdür ki olmış aña zīb
- 6 Cān ṭabībisin elüñdedür cīlācı derdümüñ
Eylemezseñ bāri bir kez nabzımı dut ey ḥabīb
- 7 Cāna cānān derde dermānsın işigüñden senüñ
Қanda varam çünki sensin hem ḥabīb ü hem ṭabīb
- 23b 8 Var ise sende yetīm üftāde vü miskīne rahm
Eşkümüñ dürri yetīm üftāde ben miskīn ġarīb
- 9 Başuñ ağırtma yiter yalvart yañşaq Muḥyī’yi
Şun lebüñ kim dutmaz ağızın sāyilüñ illā mucīb
- LXXVIII Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 1 Oқlarını atmada cuşşāқа gördüm ol ḥabīb
Bende vardum қарşusına sīnem açup yā naṣīb
- 2 Urmayup el zūlfine gitdi zenāḥdānına dil
Çāha düşdi teşne gördi kim eline girmez ip
- 3 Deyr-i hüsninde gözi rāhib olup giydi siyāh
Eyledi deyr ehli mescid ehlin ol cābid-firīb
- 4 Ğamze-i ḥūn-rīzine ol kāfirüñ baş қоşмаğın
Tīğ қоmış biline zünnār u başına şalīb
- 5 Arқasına girmede peyveste ḥaste çeşminüñ
Қaşı olmış aña anuñ gibi ḥoş bekçi naṣīb
- 6 Қысқанaldan birbirinden dīde ile dil anı
Birbirinedür baña oldukları gibi raқīb
- 7 Kim ḥayāl eyler bilin kim zūlfini sevdā ider
Fikr ider ṭūṭı gibi sükker lebin dāyim lebīb
- 8 Dimiş irdükde lebe cānı şunam lacl-i lebüm
Leblerüm segrür meger kim vaçde olmışdur қarīb
- 9 Göñli şehrin Muḥyī’nüñ yaқdı vü itdi deşt-i ğam
Anı mercī itmek içün iki āḥū-yı ḥabīb

LXXIX Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şun lebün āb-ı hayātını didüm didi habīb
Olmaz ol hıẓr-ı haṭumdan ğayrıya aślā naštīb
- 2 Mescid-i cāmic yüzi bīnisi minber nūrdan
Kırpigiyle çeşmi anuñ üzre tīg ile haṭīb
- 3 Alnı ayın gördük itdük secde qurbān oldı cān
Ėīd olup oldı şalāt-ı Ėīd ile qurbān naštīb
- 4 Dil düşüp çāh-ı zenaḥdānına qalmışdı zebūn
Şaldı zūlfün rahm idüp didi çıkarsañ işte ip
- 5 Göstrüp luṭf aldamaqla göñlüm alsa tañ mı kim
Ben göñül viriciyin ol ehl-i ḥudca dil-fırīb
- 6 Dil perīşān olmasun zūlfı şebi tārında kim
Gīcesi gerçi uzun şubh-ı sacādetdür qarīb
- 7 Hoş sacādet pāy-būs-ı yār līk elde degül
İremez ol devlete illā ser-i zūlf-i habīb
- 8 Görmedük aġzın işitmekle kulaqdan Ėāşıquz
Nā-şüküfte goncasına olmuşuzdur Ėandelīb
- 24a 9 Bezm-i ġamda nuql ü meysüz qaldı Muḥyī oñmaduq
Ne leb-i dil-ber naštīb oldı ne ḥod ḥūn-ı raqīb

LXXX Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ėamzesin peykān idüp tīre müje itse habīb
Cān u dil qarşu çıkup dir her birisi yā naštīb
- 2 Sīnemi pūr-tır-i terkeş eyledüm reşk eyleyüp
Terkeşine k'olmuş āgeh Ėīş-i pehlūsı naštīb
- 3 Beñleri düşmiş zeķanla ġabġab üstünde Ėaceb
Kim olur dāyim içinde dāne-i nārenc ü sīb
- 4 Zūlfine kul olduġıyçün sūnbül oldum aña kul
Bendeyem aña k'ola hindū-yı hindū-yı habīb ?

- 5 Ka'be-i hüsninde zülfîn ruhları üzre şalup
İki yanından sütün itmiş aña iki şalīb
- 6 Tañ mı nālān olsa hicr ile dil-i sūzānda cān
İrlamaqla eglenür hammāma girmekde ğarīb
- 7 Ne ecel eyler bu zārı derd-i hicrāndan hālāş
Ne hayāt ümmīdi vardur kim taleb idem şabīb
- 8 Vaşl irür hicie çü vaşla hicr-i cālem bī-ķarār
Hicri tercīh itmede fikr-i mecāl iden lebīb
- 9 Mānić oldı varluĝuñ Muhyī çü görür vaşlına
Yok olıĝor olmayasın tā ki kendüñe raķīb

LXXXI Naẓire-i Dīĝer [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ğam degül cūşşāķa çoķluk pür-vefā olsa habīb
Kim yiter biñ hāsteye tīmāra bir hāzıķ şabīb
- 2 Bilmezem yārüm müselmān mı yā hōd kāfir mi kim
Şalcat u zülfiyle itmiş cemc muşhafla şalīb
- 3 Zülf-i miskīnini sevdādan bu ben miskīnini
Nāfe-veş her dem hem-ān hūn-ı ciger olmuş naşīb
- 4 Dil sühületle varur oķ gibi toĝru kūyına
Mürĝa uçmaķda bīcat virmez firāz ile nişīb
- 5 Oldı dīdārına mānić gāh der ü dīvār geh
Veh ki kūyında der ü dīvār da baña raķīb
- 6 Lezzet-i dīdār-ı hicrān hāstesidür iñleyen
Olmadan hāste bilinmez kıymet ü ķadr-i şabīb
- 7 Eylesem hicrinde ben güm-reh reh-i çaşķında āh
Tañ mı tīre şebde çün āh-ı ĝarīb olmaz ĝarīb
- 8 cİş-i vaşlın künc-i fūrķatde hikāyet eyledüm
İşidenler didi ĝurbetde öĝüngendür ĝarīb ?
- 9 Muhyiyā terk eyleme dāyim ducā-yı vuşlatı
Ķutlu vaķte irişüp şāyed ķabūl ide Mucīb

24b

LXXXII İhtirâc

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Şun lebûñ cāmıyile hây-ı şarāb
N'idelüm bādeyi odur çü şarāb
- 2 Lebiñüñ kevseri žuhūr ideli
Oldı cāyn-ı hâyāt cāyn-ı serāb
- 3 Leb-i şīrīnūñi görüp şekker
Ezilüp oldı hacletinden āb
- 4 Şevk-i cām-ı lebūñle ter engūr
Şıkdurup kendin olmada mey-i nāb
- 5 Şerm idüp ruhlarıñdan ay ile gün
Her biri bir bulutdan itdi niķāb
- 6 Ĥam-ı ebrūñı gördi virdi selām
İdüp ikrām olup dü-tā mihrāb
- 7 Tālcat u zūlfūñ ile cālem-i hüsn
Nīm-hurşīd-tāb u nīm-sehāb
- 8 Kaşr-ı hüsnüñde gūyiyā haţ u hāl
cAnkebūt ağı vü içinde zübāb
- 9 cAvdet eyler şarāb-ı laclūñle
Niçe biñ Muhyī gibi pīre şebāb

LXXXIII Diğer [İhtirâc]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Ĥāl-i ruhsār āteş-i pūr-tāb
Dil-i cāşıkdur olmış anda kebāb
- 2 Gül yüzün bād-ı āhdan şaķınup
Aña sünbüllerinden itdi niķāb
- 3 Gözleri gamze-dār iki hūn-rīz
Biri cāna biri dile kaşşāb
- 4 Rūy-ı pūr-hāline haţı üşmiş
Nitekim dāne hırmenine gurāb

- 5 Teşne-leb ʿālemi gezüp bildüm
Ki lebi ğayrı her şarāb serāb
- 6 Būse itsem suçāl olur sākıt
Tañ mı teng ağzı şıǵmaz aña cevāb
- 7 Baħr-i hūsni ĥayāliyle gözüm
Baħr u ser-geştesi anuñ gird-āb
- 8 Emre nūr çün cünün-ı ʿaşquma ʿaql
*Lā-telūmūnī yā ūli 'l-elbāb**
- 9 Muħyī šabr itse daʿvī yār inšāf
Diñlemeñ külli müddeʿī kezzāb

LXXXIV İhtirāc

. . . - / . - . - / . . -

- 25a 1 Bir ruħı gül birisi āteş-i tāb
Geldiler çeşmüme çü çıkdı gül-āb
- 2 Zülfinüñ her kılı çü bir leyli
Oldı mecnūnı hep *ūli 'l-elbāb***
- 3 Yüzi biñlerle buldı hoş raġbet
Nitekim misk uvaġıyile gül-āb
- 4 Güniler günden ol mehi her gün
Āhımuñ ebri olup aña hicāb
- 5 Oldı hem-sāye zülfine ĥaṭṭı
Hem-dem oldı hümā-yı ıudse ġurāb
- 6 Mey-i nāz içüp itdi gözleri mest
Dilleri cānları cihānı ĥarāb
- 7 Ğamzesi ʿahd-i rahm ile āldür
*İnne hāzā le sāħirün kezzāb****
- 8 Levh-i dilden giderdi ġam gerdi
Luṭfi baħrinden irse reşha-i āb
- 9 Muħyī cām-ı hevāyı vü hevesi
Dök oda çünki geçdi ʿahd-i şebāb

* *Kur'an*, Bakara (2)/179.

***Kur'an*, Bakara (2)/179.

****Kur'an*, Yunus (10)/2

LXXXV Naẓīre-i Nevāyī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Arar cām-ı dehānın bāde-i nāb
Gezer meclis be-meclis līk o nā-yāb
- 2 İrişsem diyü kūy-ı gül-şenine
Virür kendin yile gül-berg-i sīr-āb
- 3 Cemāli mescidinde çār-imāma
Çehār ebrūsı olmuş çār-mihrāb
- 4 İder her tākına ebrūlarınıñ
Rükūc ü secde her bir zūlf-i pūr-tāb
- 5 Dağılmış bāddan zūlf-i yüzinde
Selāsil şekli peydā itmiş ol āb
- 6 Bülendī turre-i tarrārluğı
Ruḥından duyduz düzdi çü meh-tāb
- 7 Oğurken muşhaf-ı hüsnin yañıldum
Çomış yir yir ḥaṭı çok yañlı ş iğrāb
- 8 Raḳīb olsa yüzün gördükde bī-hüş
Ne tañ çün şubḥ olıcağ seg ider ḥāb
- 9 Dehān u zūlfini vaşf itse Muḥyī
Sözinde cemc olur icāz u ıtnāb

LXXXVI Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Çomış sācīdde dāğ içüp mey-i nāb
Şuya düşmüş kızıl gül-berg-i sīrāb
- 25b 2 Cemāli mescidinde kaşlarınıñ
Birin cān u birin dil itdi mihrāb
- 3 Yüzini Kaʿbe'den fark itmek için
Aña bīnisi olmuş sīm-mīzāb
- 4 Muʿanber halka-i miskīn olupdur
Bināgūşına anuñ zūlf-i pūr-tāb

- 5 Ne hoş düşmüş ruhı girdinde beñler
Ki âli ortaya almışlar ašhāb
- 6 Lebi cānlar virüp ğāretde çeşmi
O ehl-i ʿaşka vehhāb u bu nehhāb
- 7 Raķīb anuñ lebi ķadrini bilmez
Şanur ol rŭstāyī ŧehdi dŭşāb
- 8 Ĥayāli çeşm-i bīdārum idŭp cāy
Olupdur olda anuñ gibi bī-ĥ~āb
- 9 Ne ol yāri ne kūyın buldı Muĥyī
Ne ŧañ cānķā vŭ ķāf olur çü nā-yāb

LXXXVII Nażire-i Dīġer [Nevāyī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gözümden aķmaġ ile ķanlu seyl-āb
Dolar olup ŧafaķlu çarĥ dŭlāb
- 2 Müjem ĥārında çok ʿunnāb bitdi
Ŝuvarmaķla anı her lahza ĥŭn-āb
- 3 Gözüm gördi ki ĥŭn-ı dil ider cŭş
Aña merdümlŭk idŭp virdi ʿunnāb
- 4 Kızıl manķırlarını gösterŭr sīm
Gözüm ehl-i kerāmetdür ya ķallāb
- 5 Beni rŭsvā idŭp dŭkmekde yire
Yüzüm ŧuyın bu iki çeşm-i pŭr-āb
- 6 Teni ʿaşķ āteşi yaķdı kül itdi
Dil-i bīmāra bister oldı sincāb
- 7 Bahār u ʿaşķ u hicr ŭ ķahr-ı aġyār
Cŭnŭna cemc olupdur cŭmle esbāb
- 8 Dili añlardı cevri-yār anı da
Vefāsı gibi hicri itdi nā-yāb
- 9 Melāmet mŭlkine ʿazm itdi Muĥyī
Selāmetde ķaluñ ašhāb u aĥbāb

LXXXVIII İhtirâc

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 26a
- 1 Ĥarāmī dīde-i ĥūn-rīzūñ itdi dehri ĥarāb
Yoruldu yatsun o yir gūşede ko itsün ĥarāb
 - 2 Kebāb isteye bī-vaḡt diyü mest gözūñ
Velī müdām iderem çaşkuñ âteşiyle kebāb
 - 3 Kebāb idübine çaşkuñ odiyla dil şāhid
Yiter dü dīdeden eşk ile damlayan ĥūn-āb
 - 4 Cefāya gözlerūñi vü vefāya leblerūñi
Cihānda hoş sebep itmiş *müsebbibü 'l-esbāb*
 - 5 Şarāb-ı laclūñi pīrāne her kim içse açar
O berg köhne-i şeybinde tāze verd-i şebāb
 - 6 Gören yüzūñi қаşuñla şanursa deyr ne tañ
Çü gün toğusına qarşu yapılmış ol mihrāb
 - 7 Қо süreyin yüzümi nāme-i ĥat-ı ruĥuña
Çü cādet oldı ki қorlar ĥaṡṡ-ı ter üzre türāb
 - 8 Yüzūñ güliyçün aḡar seyl-i eşk her müjeme
Virür seven güli şad ĥāre bir gül içün āb
 - 9 Belālu Muḡyī'yi āfüşteñe ḡapulardan
Der-i cefāñı açupdur *müfettiḡü 'l-ebvāb*

LXXXIX Diğer [İhtirâc]

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 éAceb mi olsa dil ü cānlara cemāli meċāb
Güline şīre-i cān u dil olmış āb u türāb
- 2 Ne cām-ı rūḡ-fezā vü sürür-baḡş lebī
Ki teşnedür aña āb-ı ḡayāt ü bāde-i nāb
- 3 Semāc-i ḡusnde zūlfī ruĥında geh yirde
Aña gehī küre-i nār cāy ḡāḡ türāb
- 4 Göziyle ḡaşı cemāline virdi ḡaylī şeref
Yüzinde tāze ḡızıl güller açmaḡ ile şarāb

- 5 Cemālî gül-şen-i-nev oldı bezm-i cūşşāka
Yüzinde tāze kızıl güller açmağile şarāb
- 6 İdūpdür āb u gilūm āşkāre mihr-i ruhın
Gil ile gizlenimez āftāb-ı cālem-tāb
- 7 Cevābı buse sücāline hānde-i şīrīn
Şeker lebiyle ne hoş datludur sücāl ü cevāb
- 8 Hāyālî düzdi gelüp rāh-ı dīde vü dilūme
Dilūmden aldı qarār u gözūmden aldı h'āb
- 9 Dil āteşinde idüp sürh tīri peykānın
Virür aña cigeri qanıyile Muhyī āb

XC Dīger [İhtirāc]

. - . - / . - . - / . - . - / . - . -

- 1 Dilūm lebi meyi şevki odıyla oldı kebāb
Ne hūb idi bu kebāb ile olsa cemc o şarāb
- 2 Aceb mi zūlf ü ruh ile lebine cān virsem
Ki şöhet-i mey olur hūb olsa şeb meh-tāb
- 3 Lebi ne hūb kerāmetlü laıldür şeffāf
Ki gāh cām olur gāh mihr-i cālem-tāb
- 26b 4 Ne hoş o dem ki şora hālūmi vü ben şeydā
Viremeyem o sücālūñ sürūriyile cevāb
- 5 Ruhını göz göremez derd-i āh-ı cāşıkdan
Ve ger ne āteş-i sūzāna hīç olur mı niķāb
- 6 Ne tañ gelürse lebinden haţ-ı belā-engīz
Ki cāķıbet kıparur fitne vü fesād şarāb
- 7 Yüzümde kanlu yaşum mā-cerā-yı cāşķında
Hemīşe defter ider k'ola carz-ı rüz-ı hisāb
- 8 Gelüp müdām okı peykānı levhine dilūmūñ
O levhden yudı naķşını mā-sivānuñ ol āb
- 9 Düşünde dün gice mey-gūn lebini buse idüp
Uyandı kendüsini buldı Muhyī mest ü harāb

XCI İhtirâc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Sünbül ü haddüñi gördük bî-niķāb
Sünbüle burcında ıoğmış āftāb
- 2 Ėoř münevver şal'atuñ her rüz u şeb
Rüz pür-tāb ĥ'or ü şeb māh-tāb
- 3 Leblerüñde gördüğüm beñler midür
Yā ĥo yir yir āb-ı ĥayvānda ĥabāb
- 4 Ėatm idüp ĥüsnüñ kitābını ĥātuñ
Yazdı misk-i nāb ile *temme'l-kitāb*
- 5 Cām-ı laclüñ caksı mest itdi meyi
Eyledi cüşřāk-ı mesti hep ĥarāb
- 6 Ėamzeñ itmekde taćallül řatlüme
Nergis-i mestüñ meger kim itdi ĥ'āb
- 7 Oğlarıñ peykānlarıyla oldu dil
Küh-ı ĥam kim anda var şad çeşme āb
- 8 Mihr ile meşhürdur gerçi güneş
Żerrece yok sende mihr ey āftāb
- 9 Muĥyī sevmekden seni ummaz vefāñ
Mağlabı saña mücerred intisāb

XCII Dīger [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Gün yüzüñ caksı aña olmiş ĥicāb
Günde bir dürlü olur saña niķāb
- 2 Merĥ-zār-ı ĥaddüñ üzre řāh-ı ĥüsn
Şurdı miskīn ĥayme-i cānber-řınāb
- 3 Tāb-ı tebden mi lebüñde ābile
Yā mey-i nāb üzre gelmiş mi ĥabāb
- 4 İtdi fersüde teni tāb-ı ruĥuñ
Tār-ı kettānı nitekim māh-tāb

- 27a 5 Pāyuñuñ nāzük kefi incinmese
 Eyler idüm halqa-i çeşmüm rikāb
- 6 Zülfüñe düşdi dilüm özler lebün
 Rûze-dâr eyler şeb olsa meyl-i āb
- 7 Çeşm-i mestün kim düşer her yañaya
 Üstüme düşdi beni itdi ĥarāb
- 8 Baħr-i eşküm mevci kendünden degül
 Virdi zülfüñüñ nesīmi ıztırāb
- 9 Muħyī çekmekde senünle derd-i ser
 Tañ mı derd-i ser virür çün āftāb

XCIII Dıger [lĥtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Çeşmini mest-i ĥarāb itmiş şarāb
 ėĀşıkuñ ĥālī ĥarāb-ender-ĥarāb
- 2 Çeşm-i mestinden anuñ gitmez ĥumār
 İtmeyince ėāşıķı ķanın şarāb
- 3 Çeşmine meyl eylese dil tañ mı kim
 Bu ĥarāb-ı mest ü ol mest-i ĥarāb
- 4 Çeşm-i ėāşıķdan olur ĥābı tamām
 Ĥāba varduķça o çeşm-i nīm-ĥāb
- 5 Yir yüzinde ĥüsn ile şehlük idüp
 Gökde mihri eyledi nāċib menāb
- 6 Düşmiş aķar şuya ėaks-i tılcatı
 Ānuñ içün çekmededür ıztırāb
- 7 Zülfidür maħşer kıyāmet tılcatı
 Ĥaṭṭ-ı miskīn defter-i rüz-ı ĥisāb
- 8 Dil anuñ şaydı hevāsında uķar
 Peşşeye şayd olunur şanur ėuķāb
- 9 ķapusını sāye-i dīvārdan
 Bekle Muħyī tā gelince āftāb

XCIV Nażire-i Niżāmī

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 1 Halk olurken leb-i pür-hâli meger hâk ile âb
Aña olmuş şeker ü misk ü mey-i nâb ü gül-âb
- 2 Kaşınıñ hûbı güzel tākı temāşasıyıcün
Döndi aña yüzini kıble[ye] ardın mihrâb
- 3 Yüzi nûrı lemânından anı göz göremez
Olmış ol talcatı hürşid mehe nûr-ı hicâb
- 4 Cümle cāşıklarının dilleri keştilerine
Baħr-i hüsninde dehānı anuñ olmuş gird-âb
- 5 Gün yüzinde leb-i şîrînine hať gelse ne tañ
Ki güneşde qalup ol şehd açuķ uşdı zübâb
- 27b 6 Zülfı mi pâyı yanında görinen yâ etegin
Düdü mı dutdı olurken dil-i cüşşâķ kebâb
- 7 Seyr ider talcatı nûrıyla dilüm zülfın anuñ
Seyr-i şeb yazın olur hûb olıcaķ meh-tâb
- 8 Şalmada merdüm-i çeşmüm gibi seccâdelerin
Âb üstine yüzinde iki zülfı pür-tâb
- 9 Muhyı'nıñ şićrini cüşşâķ okudukça okusa
Gözleri yaşı ne tañ şerbete qonur çü gül-âb

XCV Nażire-i Dîger [Niżāmī]

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 1 Zülf ü rûyı vü siyeh hâli vü hadd-i pür-tâb
Özge cādü ki şuda od yaķup itmekde kebâb
- 2 Görse her gül ruhını cāşkıyile oda düşer
Büyını duysa olur şerm ile berg gül-âb
- 3 Bezm-i hüsninde anuñ cāşık-ı şeydâlarına
Nâz ile hânde-i şîrîn ü lebi nuķl ü şarâb
- 4 Zülfine diller uşerse ruhı şevķiyle ne tañ
Hûbdur bâzı-i eţfâl şeb olsa meh-tâb

- 5 Ĥaṭ-ı reyḥānın anuñ zīr ü zeber itdi şabā
Tā ola muşhaf-ı ḥüsniyle o yir yir icrāb
- 6 Dil anuñ cārız-ı pür-ḥālī ḥayāliyle hem-ān
Şiṣedür içi anuñ misk uvağıyla gül-āb
- 7 Görmez oldum o gözüm nūrını çün düşde dahı
Şimdiden girü gözüm saña ḥarām olsun ḥāb
- 8 Virse ḥāki teni hicrinde fenāya āhum
Ṭañ mı cemc olmada çün şarşar u fersüde türāb
- 9 Fırqati tāze iken gün şayar idi Muḥyī
Şimdiden girü ider oldı meh ü sāli hisāb

XCVI İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Tecellide cemālūñ her güzel dil-berde ey maḥbūb
Ḳamunuñ ḥüsni olmış ey şeh-i ḥübān saña mensūb
- 2 Olupdur ṭalcatınuñ şafhasında her perī-rūnuñ
Bir iki harf ḥüsnuñ defterinden ey melek mektūb
- 3 Ne ṭañ rūyuñda şīrīn leblerüñe virseler cānlar
Ki Rūm ilinde raḥnā vü mükerrer ḳand olur mergūb
- 4 Yüzüñ taḳvīmine ḥaṭlar çeküp devrān eli yazmış
Diyār-ı Rūm'a bu yılda ḳatī çok fitne vü āşūb
- 5 Çün aşduñ zülfüñe cān u dili dursun ḳo cādetdür
Ki şehirler aşduğı inmez niçe günler durur maḡlūb
- 6 Yoluñda ölmedür baña cihāna gelmeden maḳşūd
Eger kendü elüñle öldürürseñ ḥā'od *hüve'l-maḡlūb*
- 28a 7 Neden kim cebr ile kūyuñda aḡyār idine menzil
Çün olmaz cennet-i firdevs hergiz kimseye maḡşūb
- 8 Dilüm küncin ḳarār u şabrdan zülfüñle pāk itme
Eyü olmaz giceyle ḥāneye urmaḳ kişi cārūb
- 9 Saña virsün Ḥudā şādīde cōmr-i Ḥazret-i Nūh'ı
Ḡamuñda mübtelā Muḥyī'ye şabr-ı Ḥazret-i Eyyūb

XCVII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Şaçı cādū ḥaṭı fitne gözi āfet қаşı āşūb
Dil ü cāna ḥavāle her birisi başdan aşub
- 2 Cemāli muşhafın cuşşāķına açmış nażar kıldum
Görindi çeşmüme anda cāzāb āyetleri mektüb
- 3 İki zülfi yüzinde şalınur geh sağ u geh şola
Aşılmış sanki bir mescidde sünbülde iki cārüb
- 4 Kaçan tūbī boyınsuz serv ü şimşāda nażar kılsam
Virür ol çeşmüme zahmet şanasın kim yitüpdür çüb
- 5 Sülük üzre reh-i cāşķında zülfi cezbeseyle dil
O yolda қaldı ol şeydā olupdur sālīk-i mecżüb
- 6 Naşīb olmaz bize bir lāle bir gül hüsni bāğından
Dirür ağıār her gün lālesiyle güllerin ṭob ṭob
- 7 Ne tañ ḥāb eylese ben ağıladıķca rüyına karşı
Olur çün ḥāb bārān-ı bahārī yağıduğında ḥūb
- 8 Lebinüñ ḥaṭṭ-ı miskīnin görüp gam yime miskīn dil
Olur cüllāb-ı misk ile dahı raćnā dahı mergūb
- 9 Ten-i cānı visāl-i cīdine qurbāna cārż itdüm
Didi қābil degül Muḥyī biri lāğar biri maćyūb

XCVIII Nażire-i Mesīhī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Çok dirüm gül-zār-ı hüsne karşı her gün yā naşīb
cAndelīb-i cāna olmaz bir gül-i raćnā naşīb
- 2 Cān u dil dalmaқdadur cūmmān-ı hüsne dāyimā
Birine de olmadı bir lūlū-yı lālā naşīb
- 3 Geçdi cömrüm lāle-zār-ı cāşķ içinde āh ile
Yandı bağrum olmadı bir lāle-i hamrā naşīb
- 4 Yār ile ağıār cişretde ben āh u nālede
cAşķdan baña hem-ān olmuş қuru gavğā naşīb

- 5 Ğam meydür içdügüm dāyim ĥumārın defc için
Olmadı cām-ı lebinden bāde-i šahbā našt̄b
- 6 Ĥoşsaçādetlü kemān-keş qaşı yanında gözi
K’aña dāyim olmış anuñ gibi miskīn yā našt̄b
- 7 Hindī-i āteş-perest iken anuñ zülfi caceb
Ne cāmel itdi ki oldı cennet-i mecvā našt̄b
- 28b 8 Ne anuñ gibi baña bir dil-rübā peydā olur
Ne benüm gibi aña bir cāşık-ı şeydā našt̄b
- 9 Ortaya çıkmaz bilür her gün ğam ile kendüyi
Anuñ için olamaz Muhyī’ye ğam-ı ferdā našt̄b

XCIX İhtirāc

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 İki lebi ki biri cınebdür biri ruṭab
Bir piste olmak ikisinüñ cümlesi caceb
- 2 cĀşıklara lebi ne kerāmetlü nesnedür
Kim anlara ḳadehdür o hem bāde hem cıneb
- 3 Zülfidür özge ālem-i ervāh kim müdām
Ervāh-ı ehl-i cāşḳ olur anda cemc heb
- 4 Rūyında fitne üzre siyeh beñleri anuñ
Rūm’a düşüp ḥarāmīlük eyler niçe cArab
- 5 Meh gün yüzinden olduğıyiçün ḥacil tamām
Eyler utanmağ ile güzer kūyını o şeb
- 6 Ĥāl-i ruḥı yir itmiş anuñ bāğ-ı ḥüsnini
Āyā bihişt-i cādne neden düşdi Bū Leheb
- 7 cAşḳında ṭañ mı ğarḳa-i eşḳ olduğum benüm
Maḥmūmı doldurur şuya ḥummāda tāb-ı teb
- 8 Hicrinde ṭañ mı bulmasa bu ğam-zede neşāt
Olmaz kimesnede çü ḳıyāmet günü ṭarab
- 9 Muhyī olalı dūr o dürr-i yetimden
Deryā mişāl eşḳ ile pūr-çeşm ü ḥuşḳ-leb

C İhtirâc

- . . / - . . - / - . . / - . . -

- 1 Hüsni kitâbı k'anuñ ebvâbı hoş müretteb
Her bâbına yazılmış âıı ile niçe maılab
- 2 Zülfi kitâb-ı hüsne cânberle miskden cild
Anuñ hamı olupdur ol hûb cilde miıleb
- 3 İrdi kemâle hüsni çün sâl-i çârdeh de
Çanda irişür aña mâh-ı çehârdeh-şeb
- 4 Tâkında kaşınuñ dil nûşın lebinde cânım
Hüsn-i cîbâda anda var bunda luıf-meşreb
- 5 Kaşrında hüsninüñ meh bir sîm toı asıpdur
Hurşîd anda yazdı bir şemse-i müzehheb
- 6 Gördükçe zülfin anuñ eşküm dökülse tañ mı
Gice karañu olsa zâhir olur çü kevkeb
- 7 Her bir naẓarda eyler teshîr biñ dil ü cân
Câdû gözi meger kim efsûn bilür mücerreb
- 8 Baılamak ecliyiçün anuñ teb-i firâkın
Oldı ten-i nizârum hicrinde rişte-i teb
- 29a 9 Yazmaıda vaşf-ı âııñın âh eyledükçe Muhyî
Göz yaşıyle âhı düdın ider mürekkeb

CI İhtirâc

- . . - / - . . - / - . -

- 1 Derdler dermânıdur derd-i habîb
Şükr kim ben derdlüye oldı naşîb
- 2 Diñ tabîbe itmesün baña cîlâc
Kim habîbümdür yine baña tabîb
- 3 Dil gidüp zülfine şemc itdi ruhın
Şeb olıcaı mâh olur şemc-i ğarîb
- 4 Minber-i hüsne âııb-i nev olup
Zülfi olmış aña şimşîr-i âııb

- 5 Ruḥlarında yazdı ḥaṭ naṣb āyetin
Leblerinde āyet-i *fethun karīb**
- 6 Hüsni meydânında dil cān-bāz olup
Eyledi cān riştesini anda ip
- 7 Ruḥları üzre ṣalup zülfin ider
Niçe īmān ehlini ehl-i ṣalīb
- 8 Ḥilcat-i šāhāne-i çaşkı giyüp
Ḥalq içinde olmuşuz ḥaylī meḥīb
- 9 Ehl-i çaşka vaşl u hicr olduğda baḥş
Oñmaduğ Muḥyī'ye hicr olmuş naṣīb

HARFÜ'T-TÂÊ

CII

نظيره شيخ كمال

--- \ --- \ ---

ترا دل و ماکیان خانه زاد است بتو بسمل شدن او را مراد است	1
بقتلم بهر نص در مصحف حسن ترا ابرو و چشمت نون صاد است	2
بلب خور خون من کاو را رسیدن بهر جزءم بهر طوری مراد است	3
بخدمت خط کتاب حسن بنوشت بعشاق تو مرصاد العباد است	4
بمهرت دایما خورشید در تاب ترا ای ماه تابان نا مزاد است	5
دو زلفترا بسی مجنون و شیدا یکش لیلی و آن دیگر سعاد است	6
پریشان چون دلم هر دم دو زلفت چو هر یک مجمع انواع باد است	7
بزیر آسمان ابرو ی تو رخ و خط عالم کون و فساد است	8
بمحبی کر در کویت ببستی در کوی خراباتش کشاد است	9

* *Kur'an*, Saf (61)/23; *Fetih* (48)/18.

CIII

نظیره دیگر [شیخ کمال]

--- \ --- \ ---

- 1 دلم با وعده وصل تو شاد است
که بوی وصلت ارد نیک باد است
- 2 بعهدت خوش دلم کر چیکه دایم
ترا با خلف وعدت اعتیاد است
- 3 بنقد جاد و دل رفتم ببازار
شنیدم لعل تو اندر مزاد است
- 4 رسد کر با سماای کویت این خاک
عجب نبود که آهم کردباد است
- 5 جمالت مسجد ذوالقبلتین است
بهر یک سجده شکر م فتاد است
- 6 بسی بنشسته در خورشید خالت
از آتش جون عربها در سوادش
- 7 انین دل شود در زلفت افزون
چو درد خسته اندر شب زیارت است
- 8 نوشته بر رخت کلک قضا خط
سواد چشم من او را مداد است
- 9 ز عشقت کر نیابد کام محیی
نمی رنجد چو عاشق نا مراد است

CIV

نظیره دیگر [شیخ کمال]

--- \ --- \ ---

- 1 نه خال است آنکه در رویش فتاد است
بسیرش مانده از چشم سواد است
- 2 همه دلخواه میوه در جمالش
بعشاقش مکر باغ مرادش
- 3 دلم شد با خیل باغ حسنش
ارم با تیر او ذات العمداد است
- 4 ندارم جان خود را از لبش فرق
باو در وی حلول و اتحاد است

- 5 از ان پنهان دهانش از همه خلق
که اندر وی بسی حق عباد است
- 6 بزلفش ابر غرب عالم حسن
چه غم چون جانب قبله کشاد است
- 7 رخس چون خون دل سرخی گرفتست
خطش بروی دعای سرخ باد است
- 8 بچشمش نی رمد از خد سرخش
بآن آینه اش عکسی فتاد است
- 9 یمن دل محیی با لیلی زلفش
چو دنیا او بدونان نا مزاد است

CV Naẓīre-i Nesīmī

30a

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cānı itmişdi ezelde cām-ı ʿaşq-ı yār mest
Cürca-i cām-ı elest itdi yine tekrār mest
- 2 Bāde-i ʿaşkuñ ʿacebdür kuvvet-i keyfiyyeti
Kaṭresiyle oldı cümle müslim ü küffār mest
- 3 ʿAşqbezminde figān u nālemi ʿayb eylemeñ
Artıcaq keyfiyyeti katlanımaz ırlar mest
- 4 ʿAşkcāmın cānlar itmişler ezel bezminde nüş
Şimdi ol cāmuñ ider keyfiyyetin izhār mest
- 5 Mest-i bī-āzāra taʿn-ı zāhidi gūş eylemek
Zāhid-i pür-fitneden yigdür çü bī-āzār mest
- 6 Žāhir-i meste naẓar kıılma derūnından şaķın
Gāh ider mevlāsı ile hūfyeten bāzār mest
- 7 ʿAşkcāmın nüş idüp esrār-ı ʿaşq olsa ʿayān
ʿAşık-ı mesti ider tekrār ol esrār mest
- 8 Ey müsebbih zāhid itme her gice ben meste taʿn
Ki geçer tesbīhe itmek nāle-i eshār mest
- 9 Añ zünūbuñ tevbe kııl Muhyī yüzüñ sür yirlere
Yig mürāyī ṭācatından itmek istiğfār mest

CVI Naẓīre-i Dīger [Nesīmī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Eylesün cūşşāķı dāyim cām-ı lacl-i yār mest
Derd ü gam cāmıyla olsun rüz u şeb ağıyār mest
- 2 Tañ mı ger şīrīn lebiyle çeşmi mest olsa müdām
Mey yirine engübīnile olur Tātār mest
- 3 Cān u dil naqdini gāret kaşd idüp fettān yüzi
Gösterür hālķ-ı cihāna kendüzin bīmār mest
- 4 Bu dil-i āşüftemiz yār olsa çeşmiyle ne tañ
Kim olur ser- meste yine mahrem-i esrār mest
- 5 Mey sebīl oldı vü sākīmüz elinden selsebīl
Fursatı fevt itmeñüz kim şākī vü hāmmār mest
- 6 Cām-ı laclīn şunduğınca cāşıķ-ı ser- mestine
Cānını hüşyār ider cāķl u dilin tekrār mest
- 7 Tañ mı geçse hasteliķle cömri çeşm-i mestinüñ
Kim görüpdür kim ola dünyāda ber-h̃ or-dār mest
- 8 Çeşm-i mesti gamze vü şīveyle aldı dilleri
Görmemişdür gözler anuñ gibi şīrīn-kār mest
- 9 Muhiyā hüşyārлық hoş vaķte geldi rāst kim
Tālicüñde bezmümüzde yār mest ağıyār mest

CVII Naẓīre-i Dīger [Nesīmī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 İtdi kūyuñda dili ruhsāruñ ey dil-dār mest
Nitekim Mūsā'yı itdi Tūr'da ol nār mest
- 30b 2 Ben degül tenhā lebüñ devrinde mest-i cām-ı cāşķ
Kādī müftī şeyh şūfī muhtesib sālār mest
- 3 Bir bölük mestüz aramızda yaraşmaz hüşyār
Dil-rübālar mübtelālar sākī vü hāmmār mest
- 4 Lācübāli şalınurken bildiler şeydāluğum
Bildürür mest olduğın hüşyār-ı kec-reftār mest

- 5 Âşkuñ ile olsa žāhir ĥalka esrārum ne tañ
Kim ider gönlüñdeki esrārını izhār mest
- 6 Ĥaste göñlüm derdine gösterdiler çeşmüñ ṭabīb
Gör kıra bahtum ki ol da kāfir-i bīmār mest
- 7 Dil şeb-i zülfüñde şeb-revdür âsesler gözlerüñ
Bāki yokdur çün görür her yirini her bār mest
- 8 Būse cerr itmekde çok yalvarmamı maâzūr dut
Mübrim ü yañşak olur olsa kaçan cerrār mest
- 9 Gözlerüñle bende Muhyī kim ĥavāle dāyimā
Bir müselmān üzre iki kāfir-i ĥūn-ĥār mest

CVIII Nažire-i Ahmed Paşa

-- / . - - / . - -

- 1 Bu âşk degül belādur ey dost
Geldi başa bir kazādur ey dost
- 2 Üstümdeki cān u dil fiğānı
Ten meyyitine şalādur ey dost
- 3 Derdüñ ezelī kazāyımış çün
Dermānı hem-ān rızādur ey dost
- 4 Kaddüm gibi bār-ı cevruñ ile
Püştī-i felek dü-tādur ey dost
- 5 Senden nicesi umam vefā kim
Âmr ādeme bī-vefādur ey dost
- 6 Cān ten kafesinde âşkuñ ile
Kumrī kim aña nevādur ey dost
- 7 Hāşıl dile zülfüñ ü kadüñüñ
Dāl ü elif ile dādur ey dost
- 8 Ĥaṭ gelse lebüñde tañ mı āĥir
Bālüñ şoñı çün belādur ey dost
- 9 Sög nāz ile kanımı dökerken
Kim ol baña ĥūn-bahādur ey dost
- 10 Kevni vü mekānı dutdı ağıār
Bunlarla ĥalā melādur ey dost

- 11 Yoķ Muħyī’de ũabr u sende inſāf
  Aſķuńda ğuci buradur ey dost

CIX Naķire-i Dīġer [Ahmed Paſa]

-- . / . - . - / . - -

- 31a 1 Her derde leb  n dev  dur ey dost
 Hem ſerbet   hem ġid  dur ey dost
- 2 V r b se ki h sn  n ola m mted
   mri ſadaķa uzadur ey dost
- 3 Sen t ze nih l ġ l de z lf  n
 Cań b lb line yuvadur ey dost
- 4 Zenb l ile mihr   t s ile m h
  apuńda iki ġed  dur ey dost
- 5  eſm  n  ara ġiydi old  ſ f 
 Boynında  aſu n rid  dur ey dost
- 6 Ne h ſ uzamıſ y z  nde z lf  n
 Yaz ġicesi h od   ſadur ey dost
- 7 Vaſf eyled ġ mce h sn  n  f  ķ
 Ahsent ile p r-ſad  dur ey dost
- 8  Aſķu n ſ hed sına d -  lem
 Baſdan baſa h n-bah  dur ey dost
- 9 Senden ne ġel rse hep vef  dur
 Ger i kim adı cef  dur ey dost
- 10  Uſſ  ķ i ine  oma raķ bi
 S r ġits n an  yavadur ey dost
- 11 Muħy ’ye dil ile c n iki  ayd
 Her birisi bir bel  dur ey dost

CX Naķire-i ſeyh 

-- . / . - . - / . - . - / . - -

- 1 ſem i ru u u n kim ġice ġ nd z yanar ey dost
  and lini ay u ġ neſ andan yaķar ey dost

- 2 Cādū gözün uyhuda vü cūşşāk seherde
Beñzer bölerek h̃ābını gözden kapar ey dost
- 3 Defc itmek için h̃aste gözün derdini h̃aṭṭuñ
Eşkümle ezüp miski ducālar yazar ey dost
- 4 Dil varmada gelmekde dü-zülfün arasında
Çüllāh gibi anda şan iplik çözer ey dost
- 5 Āh eyledüğümce gözüm ağlarsa ne ṭañ kim
Merdümde olur germ hevālarda der ey dost
- 6 Cān u dil ü ten āhum ile vardı fenāya
Yirinde anuñ her birinüñ yil eser ey dost
- 7 Pā-būsuñ ümīdine ne yoldaki olam h̃āk
Bir gayrı yola n'icün idersin güzër ey dost
- 8 Bir kaçre şu cūşşāka lebün teşnesi yüz biñ
Muhyī'ye de andan arada ne deger ey dost
- 9 Şīrīn sūhān olsun dir iseñ ṭūṭī-i ṭabcūm
Karşu leb-i şīrīnün ile şun şeker ey dost

31b

CXI Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Dil şemc-i ruḥuñdan nice itsün güzër ey dost
Pervāne olup yaqdı aña bāl ü per ey dost
- 2 Āhum şeb ü rüz ebr olup oldu saña perde
Tā ruḥlarıñı görmeye şems ü kamer ey dost
- 3 Geh sünbülüne gitmede geh laclüne gönüm
Bī-çāre gezüp derdine dermān arar ey dost
- 4 Yazduqda ḥatuñ nāme-i gam aña kanupdur
cĀşıqlaruñuñ kanıyile noqtalar ey dost
- 5 Ğam şabr ile idüp danuşuq ḥāne-i dilde
Ğam oldu muḳīm eyledi şabrum sefer ey dost
- 6 Kār itmedi eşküm dün ü gün gönluñe gerçi
Bārān yağıcaq çok ṭaşa eyler eşer ey dost

- 7 Girdüm çü reh-i aşa odum cān u dili kim
Ehl-i sefer eşālını tahfif ider ey dost
- 8 Şāyed ki zamān ile irem bilüne diyü
Hasretle olupdur ad-i Muhyī kemer ey dost
- 9 Tūmārını eşcārımuñ itmiş yed-i udret
Düşmenlere o dostlara ney-şeker ey dost

CXII İhtirāc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 adūñ nahl-i cihān-ārādur ey dost
Aña şīrīn lebūñ hūrmādur ey dost
- 2 Cemālūñ nev-arūs olmada her gün
Yañauñ aña al vālādur ey dost
- 3 Ne añ görseñ cemālūñ dürlü dürlü
Ki hüsnūñ mevc urur deryādur ey dost
- 4 İki zülfūñ cemālūñ mescidinde
İki seccāde-i ranādur ey dost
- 5 Ruĥ u zülfūñ naarda rüz u şeb līk
Dehānuñ naşı nā-peydādur ey dost
- 6 Şadefdür aşuñuñ dürrine albüm
Anuñün eşref-i azādur ey dost
- 7 Şalarsın vacdeñi ferdāya her gün
Bu ne dükenmedük ferdādur ey dost
- 8 Raībūñ serd şekli arşusunda
İnen açılma kim sermādur ey dost
- 9 Şunar uşşāa şu eşmiyle Muhyī
Erenler bezmine saādur ey dost

CXIII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

32a

- 1 Cemālūñ Mescid-i Asā'dur ey dost
Külāleñ leyle-i esrādur ey dost

- 2 Sen olduñ mäh-ı cîd aylar içinde
 3 Kaşuñ hoş gurre-i garrâdur ey dost
- 3 Ne hoş şâhî livâ kıddüñ kim aña
 4 Yüzüñ ağ u kızıl vâlâdur ey dost
- 4 Senüñ hüsnüñ şehine sağlu şollu
 5 İki zülfüñ iki pādşâdur ey dost
- 5 Lebüñ gördükçe dil meylitse tañ mı
 6 Ki dil tıfl u lebüñ helvâdur ey dost
- 6 Neden oldu bu gün haţtuñ kıyâmet
 7 Kıyâmet hâlka h'od ferdâdur ey dost
- 7 Ne tañ olsam reh-i çaşkuñla cüryân
 8 Ki âhumla hevâ germâdur ey dost
- 8 Raķîbi küyuña koymaz kilâbüñ
 9 Giceler şubha dek gavgâdur ey dost
- 9 N'ola gelse dilüñe Muhyî geh kim
 O hâşâk-i dilüñ deryâdur ey dost

CXIV Nażîre-i Ahmed Paşa

-- . / . -- . / . -- . / . --

- 1 Tâ cānumı ten çaşkuñı cān eyledüñ ey dost
 Dervîş-i dili şâh-ı cihân eyledüñ ey dost
- 2 Râkid şuyidi uşbu gözüm havzınuñ âbı
 3 Çaşkuñla anı âb-ı revân eyledüñ ey dost
- 3 Cān riştesi nâzûk tenüñe gitdi kenâre
 4 Sen alduñ anı aña miyân eyledüñ ey dost
- 4 Bir zerreyi her gâh cemâlüñ güneşinde
 5 Pinhân idüp adını dehân eyledüñ ey dost
- 5 Reyhân u benefşeyle idüp bâğ-ı ruhuñ zeyn
 6 Şanduñ ki bahâr oldu hâzân eyledüñ ey dost
- 6 Düşmenlere karşımda lebüñ dişledür olduñ
 7 Hayfâ ki kıyup cānuma şan eyledüñ ey dost
- 7 Eşkümler iki dîde-i giryānumı gamdan
 Karşuñda iki şâd-revân eyledüñ ey dost

- 8 Yaş dökse gözüm tañ mı ruñuñ nārına qarşı
 Ĥaṭṭuñla añā ĥaylī duññan eyledüñ ey dost
- 9 Pır olmış idi cevır ile Muñyī-i belā-keş
 Anı mey-i laclüñle cevān eyledüñ ey dost

CXV Nażīre-i Añmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

32b

- 1 Geldi ĥaṭ yazdı kitāb-ı ĥüsn-i cāñānı dürüst
 Şanki evrāk-ı güle yazdı gül-istānı dürüst
- 2 Dūd-ı āhum kim dolaşmış ṭalcatı eṭrāfını
 Hāledür kim devr idüpdür māñ-ı tābānı dürüst
- 3 Cāna şatmışken lebin bāzārını bozmağ diler
 N'idelüm bir buse virürse peşīmāñı dürüst
- 4 Bāde şun sākī şıdı dil şışesin ol seng-dil
 Andan ayruğ nesne hergiz idemez anı dürüst
- 5 Ol şeh-i ĥüsne raķībi itme ĥākim ey felek
 Olmaya mañküm diyü itmek Süleymāñ'ı dürüst
- 6 Āyet-i ĥüsnini dil çok dürlü tefsīr itmede
 Bilmez olmaz reĥy ile tefsīr-i Ķurcāñ'ı dürüst
- 7 Gül-şen-i ĥüsninde n'icün zār ider cāñ bülbulin
 Çün degül rencide itmek kimse mihmāñı dürüst
- 8 Eşküñüñ bañrin görüp mihr eyleyüp n'eyler raķīb
 Ķarğ olurken çün degül Fircavn'ıñ ĩmāñı dürüst
- 9 Vaćde-i cevre vefā eyler müdām ol pür-cefā
 Şād ol ey dil bulmuşuz bir ĥahd ü peymāñı dürüst
- 10 Datludur baldan ģamı Muñyī'ye yir ĥelvā gibi
 Çok yimekten ģalmadı ağızında dendāñı dürüst
- 11 Nażmum elfāzı şadeñlerdür maćāñisi dürer
 Dinse dīvānum kemāl ü fażl cümñāñı dürüst

CXVI İhtirâc

- . . / - . . . / - . . / - . . .

- 1 Hôşdur ki ide dil-ber geh hîşm u geh cînâyet
 ÊĀşıklar ide andan geh şükr ü geh şikâyet
- 2 Şükr itdüm eyledükçe hîşm u cefâ o bed-hû
 Hayfâ kıatında oldu şükrüm dañı şikâyet
- 3 Çeşme ruñı gülelden gül-gün olupdur eşküm
 Ol gülden eylemiş reng eşke meger sirâyet ?
- 4 Beñlerle talcātuñda zeyn oldu muşhaf-ı hüsn
 Misk-i ter ile kıonmuş yir yir nişân-ı âyet
- 5 Cānum lebine gitdi dil zülfı zulmetine
 Kime irer d'alâlet kime irer hidâyet
- 6 Ol bî-vefâ cefâdan cüşşâka itdüğini
 Hattı urup yüzine bir bir ider hikâyet
- 7 Biñ kıanda çeşmi her dem derd aña hâkim-i çaşkı
 Hergiz aña buyurmaz ne cürm ü ne cînâyet
- 8 Şimden girü vefâ kııl ey yâr-i pür-cefâ kim
 Cevr ü cefâ şöñunda hoşdur vefâ be-ğâyet
- 9 Şeb zulmetinde yokdur hâcet çerâğ u mâha
 Kim gün yüzüñ hayâli eyler bize kifâyet
- 10 ÊAşkıñ dili iletđi bir cāleme ki anda
 Ne mihre var zevâl ü ne şevke var nihâyet
- 33a 11 Muhyî ayağda kıaldı zülfüñ gibi elin al
 Göñli şınıkığur eyle hâtırcığın ricâyet

CXVII Nażire-i Nevāyî

- . . . / - . . . / - . . . / - . .

- 1 Rûz-ı hicrân rûzesine irdi pâyân Êākıbet
 Vaşl-ı cānân Êıdine cān oldu kıurbân Êākıbet
- 2 Cüst ü cūyiçün anuñ geşt üzre idem cālemi
 Şükr kim oldum hele kūyına mihmân Êākıbet

- 3 Kapusından her sürüldükçe yine varı varı
Himmet ü sa'cyümle oldum aña der-bān cāķıbet
- 4 Şehlüge şāhum beğenmezken cihān ma'cmüresin
Mülk-i dil vīrānesine oldı sulţān cāķıbet
- 5 Ĥaţ çeküp yazmış ruĥına devr k'ey mağrūr-ı hüsn
Ġāfil olma var ĥusūf-ı māh-ı tābān cāķıbet
- 6 Şat girān engūr-ı bāğ-ı hüsnüñi vaķtiyle kim
Bāğ bozulduķda olur engūr erzān cāķıbet
- 7 Toĥm-ı reyĥāndur meger bāğ-ı ruĥında ĥālī kim
Eşk-i bārān ile bitdi ĥaţĥ-ı reyĥān cāķıbet
- 8 Zülfi ser-keşlükde iken düşüp anuñ yanına
Sāye gibi oldı ol ĥāk ile yek-sān cāķıbet
- 9 Ĥilcat-i hüsnine mağrūr olmasun ol şāh-ı hüsn
Niçe ĥilcat-puş sulţān oldı cūryān cāķıbet
- 10 Gül-şen-i hüsnin o yār aġyār ile doldurdu ĥayf
Ol irem bāğını itdi bāğ-ı zāgān cāķıbet
- 11 Girye ile Muĥyī bulsa dürr-i vaşlını anuñ
Tañ mı dür ĥāşıl ider bārān-ı nīsān cāķıbet

CXVIII İĥtirāc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 cİnebde dududur şāh-ı nübüvvet
Sen eyle anı şef-tālūda sūnnet
- 2 Mesīhā'dur leb-i cān-baĥşuñ aña
Olupdur cānları cūşşāķuñ ümmet
- 3 Semāc-i hüsnde ķaşuñ hilālī
Görinmez var şaķuñ ebriyle cillet
- 4 Varaldan dil cemālūñ mescidine
İdüpdür icikāf-ı cömre niyyet
- 5 Olupdur pīr-i cāķla tıfl-ı dil cāķ
Ricāyet eylemez ĥaķķ-ı übüvvet
- 6 Zen-i dehre talāķın virmişüz biz
Kim isterse nikāĥın geķdi ciddet

- 33b
- 7 Olupdur bād-ı āhumla tenüm hūşk
Yaķarsa  aşķ odı var ķābiliyyet
- 8 Ĥumār ālāmı çekmez  aşıķ-ı mest
Ķaçan kim šāf ola cām-ı mahabbet
- 9 Leb  ndend  r şeh  Muhy 'ye dirl  k
Ķulu  dur ola dirl  k ile himmet

HARF ' -   

CXIX Na  re-i Nev  y 

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 İtmes n meh-p reler sen m h-ı t b n ile bah 
Kim deg l l yık hil le bedr-i rah  n ile bah 
- 2 Birbirine ho  muc r  z dur iki   r  zlaru 
 anki eyler m h-ı t b n mihr-i rah  n ile bah 
- 3 Eksil p g nden g ne ķadri olur i i tam m
Bedr olup m h itse sen g n y zl  c n n ile bah 
- 4 ş yle r hat eyledi derd  n dil   c n u teni
K'eyler oldu her biri  stine derm n ile bah 
- 5 K  ste ne t g  n hay t-ı c vid n vir p ider
Ba  a up meyd na girer  b-ı hayv n ile bah 
- 6 Olsa ger  aşķu la e ķ m bahri d ny  yı mu  t
Ta  m  her bir ķa res  eyler    c mm n ile bah 
- 7  A l ile c n u dil m itmekde  aşķu nda cid l
 anki Ya   b u Muhammed itdi Nu m n ile bah 
- 8  e  m   z lf  ha   u h l  n cem  olupdur bir yire
Nice its n Muhy  meft n bunca fett n ile bah 
- 9 E l-i ş  r-i R m ile   n eyled  n bah i tam m
 del m ş mden gir  Hass n u Selm n ile bah 

CXX İhtirâc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Dilüñ şeydālüğine oldı bir nev dil-sitân bâcıs
Nevâ-yı candelîb-i cāna bir nev gül-sitân bâcıs
- 2 Dil ü cān olmağa hurşîd-i hüsne zerreler her gün
Olupdur bir nazarda bir mehe nâ-mihr-bân bâcıs
- 3 Yağup çaşq âteşine nâr-ı hâddi cālemi oldı
Cevân u pîri şeydâ itmeye bir nev-cevân bâcıs
- 4 Gören çaşq ile rüsvây olduğum rahm eyleyüp dir kim
Bu ehl-i cârı rüsvây itmege olmış fülân bâcıs
- 5 Severem didüğümçün çok cîtâb u hışm ider baña
Olur niçe belâ envâcına dâyim zebân bâcıs
- 6 Şağınsun bād-ı âhumdan bahâr-ı hüsnine karşı
Olur bâğuñ bahârın bozmağa bād-ı hazân bâcıs
- 7 Göricek ben nahîfî bir biriyle itse ceng ağyâr
Ne tñ çünkim olur ceng-i kilâba üstüññân bâcıs
- 8 Gidelden kayd-ı ten tāvūs-ı cān cevân ider her dem
Anuñ cevânına oldı fezâ-yı lâ-mekân bâcıs
- 9 Müdâm oldur türâbın Muhyî'yâ eşk ile kıl ter kim
Olur hayretde bārân fetḥ-i bâba nâ-gehân bâcıs

HARFÜ'L-CİM

CXXI Naẓîre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kâr-bân-ı cāndan alur lacl-i rûh-efzân bâc
Mülk-i dilden cümle zülf-i dil-keşüñ alur hârâc
- 2 Çün güzeller şâhısın hem başlarınıñ tâcısın
Tañ mı ser-cümle güzeller saña virürlerse bâc
- 3 Şâh-ı Rûm olup leb ü alnuñda Hindî beñlerüñ
Biri bulmuş taht-ı lacl ü biri bulmuş taht-ı âc
- 4 Kaşrı hüsnüñde iki zülfüñ iki raçnâ sütün
Biri anun ābnūs-ı bahrî biri Hindî sâc

- 5 Dil senüñ zülf-i perîşānuñda hoş itmiş hulûl
Cân senün şîrîn lebüñle eylemiş hûb imtizâc
- 6 Çeşmüme gelse ruhuñ çaķsi dilüm pür-nür olur
Hāneyi rüşen ider hûrşîd ile cām-ı zücâc
- 7 Ruĥlaruñla rûz u şeb câlem münevver olalı
Çerĥ bâzârında mihr ü mâha kalmadı revâc
- 8 Ruĥlaruñ evşâfını dürler gibi naẓm eylesem
Aluram ay ile günden gice vü gündüz ĥarâc
- 9 Cân virüp çaşķuñla Muĥyî cānı şāh-ı çaşķ olup
Aña taĥt oldu felek mihr ile meh başına tâc

CXXII Naẓire-i Dîger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ey ṭabîbüm ĥaste cān irdi lebe özler gül-âc
Şun lebüñ luṭf it aña kıl müşteĥāsıyla cîlâc
- 2 Ġālib oldu çaşķ ile sevdâ dil-i şeydāmuza
Eyle ol bīmāra eftīmün zülfüñle cîlâc
- 3 Nāz u şîveñ gördi ġāyetde ferahnāk oldu dil
Şanasın tüş oldu datlu yaġ u bala nâ-geh ac
- 4 Toġduġunca rûz u şeb pür-nür şems ile ķamer
Ṭalcât-ı zîbāña virür her biri şevķ ile bâc
- 5 İtmege ĥüsnüñ kitābından tefeĥcûl ehl-i çaşķ
Anlara bîñüñ olupdur ķurca-i raċnâ-yı câc
- 6 Ṭalcātuñ kaşlarla bir mescid iki mihrāblu
Her birine ruĥlaruñuñ biri bir rüşen sirâc
- 7 Kāra başlu şüfi oldu mescid-i ĥüsnüñde dil
İtdi zülfüñ ķara ĥırķa ķara şemle ķara tâc
- 8 Ṭañ mı ĥam ĥam olduġı zülfüñ ruĥuña ķarşu kim
Ķıvrılır ķızduķda yanar oda ķarşu olsa şac
- 9 Leblerüñ vaşfinda ġüyâ olsa Muĥyî ṭūṭî-vār
Gönderürler Mîsr'dan ķand-i mükerrerle ĥarâc

34b

CXXIII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kār-bān-ı misk ü cânberden alur hâline bâc
Çīn-i zülfine virür Mâçīn ü Hind-istān hārâc
- 2 Zülfinüñ bīmāriyam laclinden umarsam şifâ
Tañ mı sevdâ rencine olur müferrecle cîlâc
- 3 Çeşm-i mestin ol gülüñ gördükçe ey nergis şaşkın
Çeşm-i mestüñ beñzedeyin dime aña gözüñ ac
- 4 Âşķ rāhında metaç-ı hüsni bâcın istedüm
Didi kim beglük metâciyçün alınmaz yolda bâc
- 5 Var gedâ vü şāh arasında anuñ kūyında fark
Kim öñinde âşķ ile baş ķor gedâ vü şāh tâc
- 6 Cānum irer mi lebüme yâ o cānānuñ lebi
Ķanķısınuñki âlāmet leblerümde iħtilâc
- 7 Şaķlaram dāyim yavuz yilden maħabbet şemcini
Oldı dil ol şemc-i âlem-tāba fānūs-ı zücâc
- 8 İdeli ser-māye faķrı çār-sū-yı âşķdan
Ķalbe gelmişdür ĝınâ sīm ü zere yok iħtiyâc
- 9 Muhyī terk-i cāh idelden şāh-ı kūy-ı faķr olup
Alur istignāsiyile pād-şehlerden hārâc

CXXIV İhtirâc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ğanī iden seni hüsñüñle âşķuñla beni muhtâc
âAceb toķ eylemiş sen şāhı dāyim ben gedāyı ac
- 2 Gel ey cānān ki sensüz tenlerüz sensüz perīşān hāl
Ten-i cūşşāķa olsun ser ķamunuñ serlerine tâc
- 3 Gidüp dil hüsñinüñ bāğında gizlenmekde zülfünde
İde her gice tā kim şubha dek şeft-ālūsın tārâc
- 4 Yüzüñ hoş gün iki zülfüñ ana iki mübārek şeb
Birisi leyle-i ķadr ü birisi leyle-i miçrâc

- 5 ʿAcebdür hâķ-i pāyuñ k’aña her server seri ile
Nażar ehli gözi tāk ile kuhl idinmege muhtāk
- 6 Ruħuñla dil nice bāzī ide hüsñüñ bisāṭında
Ki hālūñ beydaķıyla māt olur her gün niçe leclāk
- 7 Kitāb-ı hāṭṭuña baķduķça hayrān olsa dil ṭañ mı
Ṭatı müşkil kitāb imiş anı ṭıfl itmez istihrāk
- 8 Hevāñ ile hāvāṭır artar ise dilde ṭañ mı kim
Olur yıl esmek ile dāyimā deryāda çok emvāk
- 9 Reh-i ʿaşķa gidüp Muhyī olupdur bāc-dār anda
Oñar bir gün senüñ hüsñüñ metācından alursa bāc

CXXV Nażire-i Šāfi

- . - - / - . - - / - . -

35a

- 1 ʿAşķ ile cāñ hāste muhteldür mizāk
Ey ṭabīb-i cāñ lebūñle kıl ʿilāk
- 2 Dil nice kılson taħammül ʿaşķuña
Nāra döymezi şīşe-i nāzük-mizāk
- 3 ʿAşķuñuñ rāhı ne müşkil rāhdur
Kim geçenden cāñ alurlar anda bāc
- 4 Hāķ olurken leblerüñ bulmuş meger
Āb-ı hayvān ile şekker imtizāk
- 5 Nice Rūmī kandedür şirīn lebūñ
Kim alır Mısrī şekerlerden hārāk
- 6 Kıl metāc-ı hüsñüñi ʿuşşāķa ʿarż
Kim metāca müşterī virür revāk
- 7 Egrilükle virse baş zülfüñ ne ṭañ
Kimseye hāy eylemez hīç icvicāk
- 8 Müşkil ol kim durmaz artar dāyimā
Sende istiğnā vü bizde ihtiyāk
- 9 Şemci Muhyī’nüñ yüzüñdür her gice
Māhdur dervīşe žulmetde sirāk

HARFÜ'L-HÂC

CXXVI İhtirâc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne ʔaʔn nūṣīn lebūñ rāhına dinse rāhatü'l-ervāh
Ġam ile rūh arasın çün ider ol rāh hūb ıslāh
- 2 İki laclūñ olaldan hem ʔadeh hem rāh cūṣṣāʔa
Utanmaʔda görüp bezmünde anı hem ʔadeh hem rāh
- 3 Öründurup okursın şāha ʔarṣu vaṣf-ı ʔaddūñ serv
Çü bezm-i şehde medhi ayağın dūrüp oʔur meddāh
- 4 Görüp zūlfūñ şebinde şemc-i ruhsār-ı cihān-tābuñ
Yanar şevʔ ile her şeb şubha deñlü odlara mısbāh
- 5 Ĥayālūñ ʔam yimez deryā-yı pūr-emvāc çeşmünden
Ne pervāsı var anuñ āšnādur baħr ile mellāh
- 6 Dilüm ʔaśrına urdı ʔufl-i muhkem cāṣṣuñuñ şāhı
Ĥadeng-i ʔamze-i hūn-rīzūñ olmişdur aña miftāh
- 7 Siyeh ĥaṭṭuñ cemālūñ mezraasında göricek bildūñ
Ki Rūm'a düşse nā-dān-ı cArab olurmış ol fellāh
- 8 Ne ʔaʔn cemc olsa diller dāyimā zūlfūñ kemendinde
Ki her bir tārı cūṣṣāʔa olupdur ʔābız-ı ervāh
- 9 Raṣīb ekşi yüzün gösterdi Muhyī'ye lebūñ şun sen
Ziyāndur sirke sevdāyīye şekerle olur ıslāh

CXXVII Dīger [İhtirâc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 İdelden hāne-i dilde maħabbet şemcini mısbāh
Ezā li 'ž-žulmete envāruhū fe 'l-leyli ke 'l-eşbāh
- 35b 2 ʔapusın şubha deñlü beklerem her gice ben bīdār
Umaram feth ola ĥayr ile virdüm oldu yā fettāh
- 3 Lebiyle ʔabgabından ĥaste göñlüm derdine dāyim
Şifā umsa ne ʔaʔn çün kim biri rāh u biri tüffāh

- 4 Gören zülf-i siyāhın *cāciliücl-leyl* āyetin okur
Gören rüşen yüzün şıdķ ile okur *fāliķu 'l-esbāh**
- 5 Dem-ā-dem nāle itmekde dil ol dil-dār-ı zülfinde
Ke-dīkin fī-sevādi 'l-leyli vaķten śümme vaķten śıyāh
- 6 Dehānı dürcdür lacl-i lebi ķufl ü lisānı dil
Anı feth eylemek müşkil içinde ķaldı ķün miftāh
- 7 Şanurduķ kim yüzidür baħr-i Hind ü zülfi Hind-istān
O Nīl-i Mıśr-ı hüsn ü anda zülfiymiş meger timsāh
- 8 Duyıcaķ hüsnı deryāsında zülfi āhumuñ bādın
Götürdi lengerin bilür ķü bād ahvālını mellāh
- 9 Leb-i şīrīni şevķiyle viricek cān-ı şīrīni
Namāz-ı Muħyī'ye hāzır olalar cemc olup ervāh

CXXVIII Nażire-i Nevāyī

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -

- 1 Kām-kār olmaķ dilerseñ dāyım ol bīdār şubh
Gice eylerseñ güneħler eyle istiğfār şubh
- 2 Giceki yüz ķarasın yu ķanlı yaşıñla seher
Yağdurur bārān-ı rahmet dīde-i hūn-bār şubh
- 3 Gerçi ılduzlar gice žāhir seher pinhān olur
Tā biñ gice nihān eşkin ider izhār şubh
- 4 Ğonçe-veş yumma gözüñ hāmūş olma zāğ-vār
Gül gibi bīdār olup bülbul gibi ķıl zār şubh
- 5 Nice bir her şeb hevā cāmıyla hāy u hūy idüp
Şubha dek feryād idüp h̃āb idesin seg-vār şubh
- 6 Nefsüñi cām-ı hevā sāķīsi idüp her gice
Niçe her şeb mest ü maħmūr olasın her bār şubh
- 7 Tācātuñ nūriyla ķıl rüşen ķarañu giceñi
Bāñmuñda ta senüñ žāhir ide envār şubh

* *Kur'an*, Enam (6)/95.

- 8 Her şeb ümmîdüh dırahtın eşk ile durma şuvâr
Tâ ki ol vire murâduñ üzre berg ü bâr şubh
- 9 Var ise şevküñ seher-geh cân dimâğın hâzır it
Bâd ile ide mucaṭṭar büy-ı vaşl-ı yâr şubh
- 10 Tañ mı olsa kadr-i evḳâtı bilen câşıklara
Dil-ber-i raçnâ semen-simâ vü gül-ruhsâr şubh
- 11 Tevbe-i şubh ile şı Muhyî günâhuñ caskerin
Kim olur peykânlu bir oḳ her bir istiğfâr şubh

CXXIX İhtirâc

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

36a

- 1 Zülfüh şebi ki aña yüzüh gibi var şubh
Olsun fidâ-yı cömr aña şad şeb hezâr şubh
- 2 Zîbâ yüzüh gibi görüpdür ne h'od göre
Görmekde gerçi rûy-ı zamân şad-hezâr şubh
- 3 Sen hüsn şâhınuñ yüzine olmağın şebîh
Evḳât-ı rûzgâra kamu şehr-yâr şubh
- 4 Hoş âşḳâre câşık-ı şadık yüzüñe çün
Şadıklıgile bulsa n'ola iştiḥâr şubh
- 5 Bîdârı istese yüzüñe karşı göz ne tañ
Bîdârını müdâm ider kâm-kâr şubh
- 6 Gördükçe sen mehüh yüzi ḥurşîdini olur
Ḥacletle dâyimâ kızarup şermsâr şubh
- 7 Tañ mı yüzüñde dîdelerüh olsa pür-ḥumâr
Çün mest olana câdet olupdur ḥumâr şubh
- 8 Bezm-i ezel şebinde yüzüh mihri pertevi
Lâmiç olup ḳodı giceye yâdgâr şubh
- 9 Bâzâr-ı çerh içinde şebüh kîsesin yarup
Aldı nüḳûd-ı encümi ṭarâr-vâr şubh
- 10 Vuşlat şebine irmedüğüne olup melûl
Ḳan ağladı vü eyledi terk-i diyâr şubh
- 11 Tañ mı virürse cân yüzüñe karşı Muhyî kim
Dânâlar itdiler sefere ihtiyâr şubh

CXXX Nażire-i Aḥmed Paşa

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Şarāb-ı lacl-i lebūñ datmış ey nigār ḳadeh
Anı arar dolanur oldı bī-ḳarār ḳadeh
- 2 Şunuldu şāḳī-i bezm-i ezelden iki lebūñ
Ḳonuldu cān u dile iki yādgār ḳadeh
- 3 N' içün müdām gözüñ pür-ḥumār öñinde iken
Lebūñle pür-mey iki laclī āb-dār ḳadeh
- 4 Çü ḥāk olam lebinūñ ḥasretiyle anda tebeh
Müdām lāle-i ḥamrā gibi hezār ḳadeh
- 5 Neşāt ile bula cān mürde cismimūñ ḥāki
İrerse laclūñe itmekle rüzgār ḳadeh
- 6 Dil āteş-i ḡama yandukça şu sepüp aña
Olur o ḡam-zedeye yār-ı ḡam-güzār ḳadeh
- 7 Ḳomadı sīm ü zerin ehl-i bezmūñ aldı tamām
Meger ki bunlar ile luḡb ider ḡumār ḳadeh
- 8 Şāfā-yı bezm o demdür ki baḥr olup mey-i şāf
İçinde devr ide yir yir ḥabāb-vār ḳadeh
- 9 Ḥazān-ı bāḡ-ı dili nev-bahār ider fī'l-hāl
Aḳıtsa bāde ile aña cūy-bār ḳadeh
- 36b 10 Bu ḥāle gelmeme derd-i lebūñle tañ itme
Niçe benüm gibiyi itdi dil-fiḡār ḳadeh
- 11 Ḥumār-ı cām-ı meye ḥaste Muḥyī ḳatlanımaz
Şun ol zaclūñe laclūñle bī-ḥumār ḳadeh

HARFÜ'L-ḤĀc

CXXXI İhtirāc

- - . / - - . / - - . / - - .

- 1 cAşḡuñla oldı ḡanlu yaşum cūy-bār sūrh
Şevḡ-i ruḡuñla iki yanı lāle-zār sūrh
- 2 Gül-zār-ı ḥusn içinde ruḡuñ özge nār-ı cAşḡ
Kim görünür baḡanlara gül-nār o nār sūrh

- 3 Elvân-ı hüsn içinde ruh-ı nâzenînüñe
Şabbâğ-ı kudret eyledi hûb ihtiyâr sürh
- 4 Lacl-i lebünle gül-ruhuña oldı reng çün
Elvânda oldı anuñ ile ictibâr sürh
- 5 Beñzetmedi lebünle ruhuñ reng-i hûbına
Gerçi ki reng-i zer buyıdı şad-hezâr sürh
- 6 Kudretten oldı piste-i tengi dehânıñuñ
Şîrîn sepîd-dâne-i handañ enâr sürh
- 7 Gül-ruhlaruñ hayâli iki çeşmüme gelüp
Gül-gün idüp sirişki kodı yâd-gâr sürh
- 8 Şevk-i ruhuñla hâküme âhum bulıtları
Dökdükçe kanlu yaşlar ola lâle-zâr sürh
- 9 Âşkuñ odıyla çün dil-i Muhyî kabirde
Cüş idüp ola hâki vü seng-i mezâr sürh

CXXXII Diğer [İhtirâc]

-- ./ -.- ./ .-.- ./ -.-

- 1 Kûh-ı belâda iki gözüm çeşme-sâr sürh
Her biri hûn-ı dil ağıdur bir bıñar sürh
- 2 İki ruhuma gözlerüm efşân-ı hûn idüp
Her demde eylemekde yemin ü yesâr sürh
- 3 Ol dil-beruñ yüzinde gören iki ruhların
Konmuş şanur şu içine iki enâr sürh
- 4 Ruhsârı âftâbıyile terbiyet bulup
Tâbıyla oldı lacl-i leb-i âb-dâr sürh
- 5 Zülfi yanında hüsnî şemâsında ruh ne tañ
Olur çü kurb-i şebde semânuñ kenâr sürh
- 6 Qaddi hat u lebiyle anuñ hoş nihâl-i hüsn
Kim özi aq u bergi anuñ sebz ü bâr sürh
- 7 Ârz ideli lebin kadeh içinde bādeye
Hacletden itdi rüy-ı mey huşk-vâr sürh

- 37a
- 8 Țaň mı anuň lebiyle ruĥı hem-dem olsa kim
Hem-cins olmağ ile olur sŭrh-yār sŭrh
- 9 Muĥyī'yi ćaşķı eyledi eşk ile sŭrh-pŭş
Șanlu yaş ile oldu şicār u diśār sŭrh

CXXXIII Nažire-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Aldı gönlüm bir güzel pŭr-şīve ĥoş-reftār şŭĥ
Tālicŭmde sevdüğüm dil-ber çıkar her bār şŭĥ
- 2 Kār-bārum dağıdup virŭp yile zŭlfı gibi
Āh kim itdi beni āvāre bir bī-kār şŭĥ
- 3 ćaĦl ũ cānı cām-ı ćaşķıyla idŭp mest ũ ĥarāb
Ġāret itdi dil evin ĥıleyle ol ćayyār şŭĥ
- 4 Geh ũnar şekker lebin geh eyler ağızında nihān
Cān ile bāzīde yok mānendi şīrīn-kār şŭĥ
- 5 ȘŭȘı-i tabc olsa ĥāmŭş anı ĥoş gŭyā ider
Lacl-i şekker-bārı ile ol şeker-gŭftār şŭĥ
- 6 Ĥoş kerāmetdür ki virŭr cān-ı şīrīn mŭrdeye
Telĥ-i dŭşnām eylese her bār o dil-āzār şŭĥ
- 7 Virŭrŭz ayluğ dil ũ cānı begenmez ol birin
Mŭfte de bāzārcılığ eyler ol bed-kār şŭĥ
- 8 Lebleri vŭ ruĥları virŭr dil ũ cāna neşāt
Şeng ider ȘŭȘıyi şekker bŭlbŭli gŭl-zār şŭĥ
- 9 Dil-rŭbālar gerçi kim gāhi olurlar şŭĥ u şeng
Olmaya Muĥyī senüň yārüň gibi hem-vār şŭĥ

CXXXIV Dīger [Nažire-i Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tīğ-ı ćaşķ ile yarup sīnem benŭm bir yār şŭĥ
Cān u dil nağdini nā-geh kapdı bir țarrār şŭĥ
- 2 ćaĀlemŭň ũayyādı gönlüm mŭrgını ũayd idemez
Ŝalmayınca zŭlfı şeh-bāzını bir dīdār şŭĥ

- 3 Pādşāh-ı ʿaşq fermānıyla gönüm mülkine
Hükm ider tīmārı gibi bir sipeh-sālār şūh
- 4 Kıymet olduğda ezel macşūklar ʿāşıklara
Şükr ü minnet kim naşīb olmuş baña ol yār şūh
- 5 Cāna şatmışdı lebin ben cānı teslim eyledüm
İsteyicek haqqım inkār itdi ol mekkār şūh
- 6 Mey içüp mestāne şalındukça her dem nāz ile
ʿĀşığın mest-i hārāb eyler o kec-reftār şūh
- 7 Ğamze eyler çeşmi rūyında dil ü cānı görüp
Rūm ili abdālī ile oynar ol Tātār şūh
- 8 Dürlü dürlü oynadur ʿuşşāka karşı bezmde
Zülfinūñ her tārı mārını o mār-efsār şūh
- 9 Muhyī şenlükden n’ola raşş eylese bī-ihtiyār
Bezmde çün yārī vü sākīsī vü hāmmār şūh

37b

CXXXV Naẓire-i Ahmed Paşa

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Dil ile cān ruhına tañ mı varsalar gūstāh
Huzūr-ı şemc çü pervāneyi ider gūstāh
- 2 Yüzin dilüm güniler iki dīdeden dāyim
Ki her biri ikide bir aña bakar gūstāh
- 3 Kemer n’içün kuca bilin didükçe rağmumuza
Dolanuban bir iki kez dahı kucar gūstāh
- 4 Özin kadine şuyın leblerine beñzedeli
Şıkıldı hāylīce meclisde ney-şeker gūstāh
- 5 Piyāle durmaz öper laclīn ol el üzre dutar
Ne tañ bu devrde çün oldı muçteber gūstāh
- 6 O māh mihriyile hoş hāyāsız oldı güneş
Ki kapudan kovıcağ bacadan düşer gūstāh
- 7 Cemālī muşhafı tecrīdi lāzım iken devr
N’içün huṭuṭ çeküp bulduğın yazar gūstāh
- 8 Katında cān ile dil itseler laṭīfe n’ola
Olur çü meclis-i şehde nedīmler gūstāh

- 9 Dilerse buse lebin gördüğince Muhyî ne tañ
Çü hâzır olsa şeker tûñyi ider güstâh

HARFÜ'D-DÂL

CXXXVI

اختراع

--- \ --- \ ---

1	ای ذات تو از دو کون مقصود عالم صدفت تو در منضود
2	آنی تو که بهر بعثه تو کشت اهل سما و ارض موجود
3	زیر مه جبهه ات دو ابروت پیوسته دو شق ماه بنمود
4	با رشته جان دو زلفت آویخت از باغ جنان نمونه عنقود
5	زان سایه نداشتی که جسمت در قالب حسن محض جان بود
6	شاهی بولایه نبوه تخت تو شده مقام محمود
7	خوش شه که با مست از تواضع ساقی شراب حوض مورود
8	در سایه رایه تو مارا یک گوشه راحه است مقصود
9	از محیی کنه ز تو شفاعت لایق ز هرکس است معهود

CXXXVII

دیگر [اختراع]

--- \ --- \ ---

38a

1	ای ذات تو کنج جمله مقصود کام دو جهان دروست موجود
2	آن کس که نظر کند برویت زلف تو باوست دال مقصود

- 3 با مهر تو عالم دلم شد
پر نور چو طالع است مسعود
- 4 امید شفاعت تو در دل
با رشته جان ماست مسدود
- 5 سودم ز عمر که رفته با خواب
آن بس که ترا بخواب نمود
- 6 جوابی که ترا نمود با من
بیداری چشم جان من بود
- 7 وصلست بخواب دیدنت نیز
دردا که چو عمر می‌رود زود
- 8 شوق تو زیاده شد با هم
آن آتش من بباد افزود
- 9 نیکو صدف است قلبی محیی
عشقت چو دروست در منضود

CXXXVIII Naẓire-i Ḥaḫf

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Cihāndan çok güneher eyledüm sūd
Vücūh-ı beyzī eyler her biri sūd
- 2 Eküp dünyāya toḥmın her günāhuñ
Virüp çok ḥāsil oldu zerci maḥsūd
- 3 Żünüb ebvābını feth itmişüz līk
Der-i tevbe degüldür daḥı mesdūd
- 4 Güneh-kār olmasa ʿālemde hergiz
Nice żāhir olurdu ʿāfv-i mevḥūd
- 5 Yanalum nār-ı ʿaşka tā ki dilden
Çıkup gide hevālar nitekim dūd
- 6 Olalum ġarḫa-i deryā-yı vahdet
Ola çokluğ güneherler tā ki meḫūd
- 7 Düşürmez vahdet ehlin keşrete hīç
ʿAdüvler çokluğu birdür çü maʿdūd

8 Eser çok muhtelif yiller ve-lîkin
Arada yok hevâdan ğayrı mevcûd

9 Umar Muhyî yuya rûy-ı siyâhın
O rahmet bahri k'anuñ mevcidür cûd

CXXXIX Naẓîre-i Dîger [Hâfî]

. - - - / . - - - / . - -

1 Cihâna gelmeden çün âşık-ı maşûd
Degül bî-âşık olan ma'cîde mevcûd

38b

2 Ezelden oldu cân cânâna âşık
Anı izhâr için ten oldu mevcûd

3 Hümâ-yı âşık zillidür Hümâyûn
Gedâyı şâh ider o zill-i memdûd

4 Gehî deryâ olur âşık anda dil fûlk
Gehî bu baîr o bunda dürr-i manzûd

5 Yanar hoş-bû virür aña hoş-âvâz
Dili âşık itdi iki vech ile cûd

6 İrüşmez vaşla âşık çekmeden âh
Cihânda çünki yok helvâ-yı bî-dûd

7 Çü âşıkun evveli telh âhiri hulv
Dimişler aña zehr-i şekker-âlûd

8 Düşelden âşık gitdi nem var ise
Ki âbık âkıl u cân u dilde mefkûd

9 Siyeh-rû Muhyî daldı baîr-i âşık
Umar andan beyâz-ı vech ide sûd

CXL Naẓîre-i Dîger [Hâfî]

. - - - / . - - - / . - -

1 Cemâl esbâbı kim dil-berde ma'cîd
Kemâl ü vech ile hep sende mevcûd

2 Penâh idindi zülfün sâyesin dil
Çün ol bir sâye kim mihr üzre memdûd

- 3 Katumda yoḡ meh ile mihr-i ʿizzī
Baña mīṣbah-ı ḥaddūñ zūc-i maḡṣūd
- 4 Dehānuñ ıctizāl ehli ṣanur ḥāl
Ne ṭañ çünkim ne mācdūd u ne mevcūd
- 5 Baña vir buse küssün gitsün aḡyār
Taṣadduḡla belālardur çü merdūd
- 6 Lebūñ ḥālūñle ḥoṣ ḡand-i mümessek
Velī ḥaṭ anda zehrī ṣekker-ālūd
- 7 Dilüm micmerdür anda ʿūd-ı ʿaṣṡuñ
Yanar micmer müdām āsūdedür ʿūd
- 8 Şabā izūñ tozından misk alur müft
Yiter aña hem-ān ʿālemde bu sūd
- 9 Kuluñ Muḡyī'ye meḡhar bes ki ṣāhum
Şenūñ ʿaṣıḡlaruñdan oldı macdūd

CXLI Nażire-i Dīger [Ḥafī]

. - - - / . - - - / . - -

- 39a 1 Çü ḡusnūñ gibi ḡulḡuñ oldı maḡmūd
Saña ḡul ʿaṣṡ ile biñ ṣāh Maḡmūd
- 2 Ruḡuñda beñlerūñ dāyim muṭarrā
Ne ḥoṣ yaḡmaz o misk-i ḡuṣki ol od
- 3 Leb-i sürḡuñ ne ḥoṣ ḡul-berg-i terdür
Ki ol olmışdur āb-ı Ḥızr-ālūd
- 4 Yüzūñ bāḡında zülḡuñ ehl-i ʿaṣṡa
Olupdur müṣḡte engūr ile ʿunḡūd
- 5 Neden ṣīrīn dehānuñ oldı macdūm
Çü sende cümle ḡiss esbābı mevcūd
- 6 Dil-i rīṣūmdeki ḡaṭṡuñ ḡayālī
Olupdur yāreye üṣmiş siyeh dūd
- 7 Merāḡ ervāḡa çün ʿaṣṡuñ kitābı
Aña ṣarf itme ʿömri baña maḡṣūd

- 8 Dür-i çeşmümle hâtırdā güzārın
 Hâyālūñ ğayrına ʿaşq itdi mesdūd
- 9 Dutupdur Muhyī hāk-i pâyūñe ser
 Qoyup ğitmez şabā-veş kūyuñ ol zūd

CXLII Naẓīre-i Dīger [Hafī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ruḥ-ı tābuñ dil ü cān yakıcı od
 Olur yanduxça haṭ andan çıkan dūd
- 2 Çü dirhem sünbülüñ meşşāṭa-i hüsn
 Aña müjgānuñ itmiş şāne-i ʿūd
- 3 Dil-i şad-pārem itdüm saña tuhfē
 Qabūl it ʿaybıyile itme merdūd
- 4 Ne ğam gül gitse ötmez olsa bülbül
 Beḳā-yı hüsnüñ ü ʿaşqum çü maḳsūd
- 5 Ne ṭaṇ vaşluñ zamānı olsa kūtāh
 Olur gül vaḳti bir kaç rüz-ı maʿdūd
- 6 Firāḳuñ zehrīne ʿālemde herġiz
 Lebūñden ğayrı tiryāk eylemez sūd
- 7 Raḳīb āh eylese sen gül gibi gül
 Olur gül-şen Hālīl'e nār-ı Nemrūd
- 8 Şaḳın āhumdan aña gülme kim bād
 Güli açar ve-līkin daġıdur zūd
- 9 Nitekim Muhyī maḳsūd ehl-i fazla
 Sen olduñ cümle ehl-i hüsne maḳsūd

CXLIII İhtirâc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Gün yüzün toğsa aña idüp dūrūd
Raķş ider şevķ ile żerrāt-ı vūcūd
- 2 Āftābī hūsnsün bu daćvīye
Kāyinātuñ cümle żerrātı şühūd
- 3 Ĥān-ı hūsnuñ nān ü aşında beñüñ
Çörek otı mı ya ĥod ķara noħud
- 4 Misk ü cânber ĥālūñe eyler ĥased
Var ola ol yok ola toħm-ı ĥasūd
- 39b 5 Kaşuñuñ řaķında çeşmüñ mest olup
Ķıbleye yanın dönüp itdi sücūd
- 6 Cān virür ćāşıķlara aģzuñ müdām
Bā-vūcūd ol ĥod cihānda bī-vūcūd
- 7 Naķd-i cān ile alaydum laćlūñī
Cümle-i ĥūsranum ivdürdi o sūd
- 8 Ĥať žuhūr itmiş lebūñde nā-gehān
Cān-ı ćāşıķdan dirīģā çıķdı dūd
- 9 Muhyī her düşnāmuñ ile şād olur
Yārdan ĥoşdur taħiyyāt u dūrūd

CXLIV Dīger [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 ćAşķuñ oddur her nefes āh aña dūd
Çeşme ol dūd eşķ dāyim itdi sūd
- 2 Hasret-i pāyūnla rāhuñda müdām
Şevķ ile ĥāk olmada niće ĥudūd
- 3 Çeşmūñe nergis ĥasedden ĥastedür
Seyr-i gül-zār it be-kūrī-i ĥasūd
- 4 Sürĥ olur ĥacletle güller eyleseñ
Virdi ruĥsāruñla gül-zāra vūrūd

- 5 Qāşuñuñ řākında çeşmüñ dāyimā
 ġĀdet itmiş ĥābı itdükçe sücūd
- 6 Dest-i kudret ĥayme-i hüsnüñ kurup
 İki zülfüñ eylemiş iki ġamūd
- 7 Ben gedāyı hüsnüñ itdi şāh-ı ġaşķ
 Urılaldan başuma tāk-ı vücūd
- 8 Hüsnüñ ü ġaşķum düşelden dillere
 Ehl-i ġaşķ içre odur güft ü şünūd
- 9 Cān-ı Muĥyī āhen ü taşdur dilüñ
 Dutuşup řañ mı cihānı dutsa od

CXLV Dīger [İĥtirāġ]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Aķdı ol serve dü dīdemden dü rūd
 Her birine Şařı u Nīl eyler dürūd
- 2 Mülk-i hüsnē şeh dehānı līk anuñ
 Başına urılmamış tāk-ı vücūd
- 3 Lebleriyle arasında cānumuñ
 Var nihān āġyārdan güft ü şünūd
- 4 Kākūli tāk-ı ruhından pīc ü tāk
 Řañ mı āteşden çıkar eyle çü dūd
- 5 Ĥařı reyĥān ĥāli reyĥān toĥmı mı
 Ol ĥarīr ü dūdı mıdur bu ya ĥod
- 40a 6 Zülfi leyl-i ġadr u anda ġaşına
 Secdede miĥrāblar idüp dürūd
- 7 Řañ mı ĥař anuñ ruh-ı tākında kim
 Dāyimā ĥākister ile olur od
- 8 Mışr-ı hüsninde aķan gözüm yaşı
 Nīl'dür kim ĥāk-i pāyiyle kebūd
- 9 Secde kııl her gūşesinde kūyınuñ
 Qulluġa kııl Muĥyī teksīr-i şühūd

CXLVI Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Fūrḳati vü hastetidür iki od
Anlara olmışdur āh u vāh dūd
- 2 Fūrḳat ü hasret odına kim döyer
Kim eridür āhenī her biri zūd
- 3 Hāsreti ol servüñ eşküm çağladup
Uyuşup nālemle eylerler sürūd
- 4 Cām-ı laclī şevḳiyile eylerem
Gördüğüm cāma şurāhī-veş sücūd
- 5 Ṭalcatiyçün göz hased didi dile
Oldı mahrūm *el-ḥasūdi lā-yesūd*
- 6 Fūrḳatiyle sāhil-i hayretde dil
Vaşl ile cān ğarḳ-ı deryā-yı şühūd
- 7 Derdin aldum cān virüp itsem ziyān
Baña yok çünkim ziyān cūşşāḳa sūd
- 8 Şanmañuz şaş bitdi başumda benüm
cAşk odı yaḳdı depemde çıḳdı dūd
- 9 Āteş-i cāşḳ ile yaḳ Muhyī dili
Yanmağile bū virür āfāḳa cūd

CXLVII Nažire-i Kemāl

. . - - / . . - - / . . -

- 1 Ruḥlaruñ görme dīdeden maḳşūd
Mihr ile māha baḳmadan yok sūd
- 2 Devlet ile saḳādet ü bahta
Ḳıblesin Kaḳbe gibi sen mescūd
- 3 Gördi mescidde ḳaşuñı mihrāb
Ḳıbleden döndi itdi aña sücūd
- 4 Misk ile gün yüzüne ḳudret eli
Yazmış ey meh ki ṭālicüñ mescūd

- 40b
- 5 Beñlerüñ cümle saǵd-i aħterler
Lebüñüñ hâli lîk saǵd-i sücûd
- 6 Lebüñüñ cāmı cürçasıyla yunur
Dildeki tevbe-i günâh-âlûd
- 7 Âks-i zülfüñle çeşmüm oldu siyâh
Hâne-i merdümü ider ƣara dûd
- 8 Kül idüp âteş-i ruħuñla beni
Yile virme kül ile şaƣlanur od
- 9 Muħyî kūyuñda zer yüzini sürüp
Der ü dîvārın itdi zer-endûd

CXLVIII Naẓîre-i Dîger [Kemâl]

. . - - / . . - - / . . -

- 1 Dil idüp hüsni Kaćbesine vürûd
Şükr içün her ƣarafdan itdi sücûd
- 2 Yüzi hoş lâle-zâr reng-â-reng
Ki ruħı sürh lâle çeşmi kebûd
- 3 Żeģanın kimi bih şanur kimi sîb
Ben direm aña sükkerî emrûd
- 4 Câm-ı laćline yazılı k'îçene
Nüş-ı cân ola cāģıbet maħmûd
- 5 Gözleri birbirine cāşıƣ olup
İtdiler birbirine ƣarşu sücûd
- 6 Zülfi şeh-bāzı ƣapdı mürġ-ı dili
Tendeki âşyânına ƣodı od
- 7 Bizden iġmāz ƣaşd idüp eyler
Dāyimā gözlerini h'âb-âlûd
- 8 Bî-vücûd eyledi dehânını kim
İtmeye bûsesiyle kimseye cûd
- 9 Vuşlat isterseñ aġzına Muħyî
Sende ƣıl aġzı gibi terk-i vücûd

CXLIX Nažire-i Dīger [Kemāl]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Lebi vü hāl ü hâṭṭ-ı khand-ālūd
Sükkerī misklū cevāriş-i cūd
- 2 Genc-i elmas u dürr ü lacl ağzı
Baña laclı o cümleden maḳşūd
- 3 Her hilāle olursa da meh-i cīd
Yok ḳaşı ṭāḳınuñ yanında vücūd
- 4 Ögredür ehl-i cāşḳa ḳaşı gözi
Nice itmek gerek rükūc u sūcūd
- 5 Beklerem ḳapusını tā açılup
Bir dem idem anuñla güft ü şünūd
- 6 Aldı cānum lebi dili zūlfı
Ten-i fersūdeme urdılar od
- 7 Uşbu giryānda āhı cāşḳı odı
İtdi çok yansa yaş çıkar çok dūd
- 41a 8 Dile hicrinde nefc yok gözden
Eve žulmetde revzen itmez sūd
- 9 Muhyiyā cāşḳ cilvelerle ider
Gāh kendin Ayās u geh Maḥmūd

CL Nažire-i Dīger [Kemāl]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Yine cāşḳ urdı cāna vü dile od
Oldı dürlü hevālar ol oda dūd
- 2 Ṭañ mı āh itsem eşküm aḳduḳça
Dāyim eyler şudan buḥār şuucūd
- 3 Göz yaşıyla ağarmadı ḳara baht
Maṭar itmez gurāb-ı esvede sūd
- 4 Şemc-veş sūz-ı āhumı duyanuñ
Dili yanup çıḳa başından dūd

- 5 Ugraduḵ künc-i fūrḵāte nā-geh
Her kiṣi dūzaḥa ider çü vürüd
- 6 Künc-i fūrḵatde niçe bir duravuz
Müslime yoḵ çü dūzaḥ içre ḥulūd
- 7 Mezrać-ı dil haṣāda olsa ḵarīb
Bir yaluñ yüzlü dāyimā ṣalar od
- 8 Mest idüp cānumı alur ḥ'ābum
Gözlerinde ḥumār-ı ḥ'āb-ālūd
- 9 Muḥyī'yi ḥoṣ televvūs itdi zünüb
Gitmez ol çıkmayınca ṣevb-i vücūd

CLI İhtirāć

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne ṣubḥ irse baña kūyı bihiṣtinden mübārek bād
Gelüp ḵudsīler eyler ṣāma dek baña mübārek bād
- 2 Seḥer yili viṣāli vaćdesinüñ müjdesin virür
O beñzer ṣol ğubāra k'anı kūyından getirür bād
- 3 Lebinüñ datlu ḥurmāsı yinilmez daddan dirler
N'idem dadını çün yinmez hem-ān var daddan bir ad
- 4 Ḵadinüñ yādına serv-i sehīye olmiṣ idüm ḵul
Gelüp ḵulluḵdan ol serv-i revān itdi beni āzād
- 5 İki dalını zülfinüñ elif ḵaddiyle gördükçe
O ṣāḥ-ı ḥüsnden mażlüm cāṣıḵlar umarlar dād
- 6 Ne ṭañ cūṣṣāḵını gördükçe olsa çeṣmi ḥ'āb-ālūd
Uyurlanmaḵla ılduz ṣaydı dāyim ḥīle-ger ṣayyād
- 7 Bizi ol tāze gül nālān ider ṣanmān ki bülbul-veṣ
Geçüp ḵarṣusına pejmürde bergüñ idevüz feryād
- 8 Meger derdiyle ṣād olduğuma āĝāḥ olupdur kim
Gelüp ben mübtelāsına ğamın eyler mübārek bād
- 41b 9 Yilüp yil gibi ṣad āḥ ile Muḥyī cāṣḵ rāḥında
Dil ü cānı bu yolda bāda virdi herçi bād-ābād

CLII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne ğam žālim gözüñ eylerse her demcāşıķa bī-dād
Lebüñ Nüşinrevān-ı Ğādil ol bī-dāda eyler dād
- 2 Ne hoş gündür mübārek talcātuñ rūzı ki cūşşāķa
O hem nev-rūzdur hem cumcādur hem eşref-i acýād
- 3 Siyeh beñler yüzüñ bağında Hindī bağ-bānlardur
İderler ahsen-i vech üzre ol hoş bağı hūb-ābād
- 4 Kadüñ naħl-i cihān-ārāsına öykünmede carcar
Şalarlar başlarından hışm idüp aña carcar u şimşād
- 5 Çemende serv olmuş bende dil-cū kıadd-i bālāña
Anuñçün gitmege yoķdur ayağı kim degül āzād
- 6 Vişālüñ Ğīd-i kıurbānına irdük bizi kıurbān it
Mübārek Ğīddür merg-i nev ile kııl mübārek bād
- 7 İki ğāyet uzun zülfüñ görelden žāhir olmuşdur
Ki var hüsn āsmānında tenāhī bulmaduķ ebĉād
- 8 Hevā-dār olmasaydı zülfüñ eger ben hevāyī-veş
N' içün efgān ile kūyuñ dolanurdu hemīşe bād
- 9 Ğam-ı leylī-i zülfüñ eylemişdür Muhyī'yi mecnūn
Nevāziş eyler iseñ aña geh geh seng ile kııl yād

CLIII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Göriceķ māh-ı Ğīdi ol hilāl ebrūmı itdüm yād
Bu ay başında itdüm nev-cünūna ĉaşķ ile būnyād
- 2 Nice ola ĉaceb hālüm göriceķ rūy-ı zībāsın
Ki gitdi şabr u ārāmum anı itmekle bir kez yād
- 3 Elüm irmez ki ol māha mübārek bād-ı Ğīd idem
Öpebilsem elin anuñ k'aña eyler mübārek bād
- 4 Görüp bir kez cemālin ayrılaldan şu benüm gibi
Urup taşlara başın bī-karār olup ider feryād

- 5 Hem-ân cālemde āh-ı hasret imiş hāşıl-ı cömrüm
Ne hāşıl şol cömürden k'anda bād üstinedür bünyād
- 6 Yaşum Nıl ü yıķılmış göñlüm eski Mısr u vīrān mı
Ya h'od ol Dicle mi bu žulm ile vīrān olan Bağdād
- 7 Unutduķ ōhbet-i aħbāb hāţţınuñ sürürını
Olaldan künc-i ğamda lezzetiyle vahdetüñ muctād
- 8 Kıpār āhum yili ğām-hānemüñ kıpasını dāyim
Açarken şādīyle illerüñ kıpalarını bād
- 9 Ğam üzre ğam yimek her dem idüpdür Muhyī'yi bed-hāl
Mizācı dāyim idhāl-i taćām itmek ider ifsād

42a

CLIV Nażire-i Niżāmī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Yine urdum binā-yı cāşķa bünyād
Gören cāşıķ didi uş oñsun üstād
- 2 Yeñi kıl oldı dil-ber dil-rübāya
Niçe dil-dārdan olmışken āzād
- 3 Gözin āhū şanup kışd eyledüm şayd
Beni şayd eyledi evvel çıkķdı şayyād
- 4 Dimāĝ-ı cāna irdi bŷy-ı vaşlı
O cānānuñ be-raĝm-ı enf-i huşşād
- 5 Kşıyla cemişine dāyim nażardan
Urılmasun gözüm bi'n-nŷn ve's-şād
- 6 Şanur aĝzında dendānın görenler
Nebāt ile tolu dükkān-ı kānnād
- 7 Dehānı lezzetin derk idemez cāķl
Ki var her bir lebinde başķa bir dād
- 8 Mücāvir Kacbe-i hüsninde beñler
İder her ğüşesin her biri ābād
- 9 Begenmez degme dŷrri Muhyī nażma
Virilmişdür aña cŷn taćc-ı naķķād

CLV Nażire-i Dīger [Niżāmī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Binā-yı ʿaşqda oldum hoş üstād
Baña şākird olurdı görse Ferhād
- 2 ʿAceb vīrānedür dil hānesi kim
Olur derd ü ğam-ı ʿaşq ile ābād
- 3 Baña yārüm yaqışmazsa ʿaceb mi
Ki dutmaz üns ādemle perī-zād
- 4 Lebi şīrīni helvāsı hāyālī
Yiter ʿuşşāka rāh-ı ʿaşqda zād
- 5 Kimine avlanur avlar kimini
ʿAceb āhū mıdur bilsem ya şayyād
- 6 Gören çeşminde müjgānın şanur kim
Dükāna nīşterler dizdi faşşād
- 7 Ne tañ kandi koyup kanum içerse
Ki var ʿāşık kanında başka bir dād
- 8 Hātı geldi ne tañ āhum çoğalsa
Hāzān vaḳti gelicek çok eser bād
- 9 Dem-ā-dem Muhyī fevt itmez fiğānın
Olur vaḳtine hāzır šāhib-evrād

CLVI Nażire-i Dīger [Niżāmī]

. - - - / . - - - / . - -

42b

- 1 Ruḥı vaşlıyla ağzı hoş feraḥ şād
Güler hūrşīdine qarşu feraḥ şād
- 2 Lebi şimdi uçurdı kand dadın
Hem-ān kaldı şekerden bir qurı ad
- 3 N'ola zülfin tararsa gāh eliyle
Yaraşur aña şāne şāh-ı şimşād
- 4 İrince zülfine anca hevāda
Yilüpdür bu hevāyī dil gibi bād

- 5 *Eben ʿan-cedd* dilüm dil-dârlarda
Meger ol bunlaradur vaḳf-ı evlād
- 6 Duyurdı ḥalka nālem gizlū ʿaşḳum
Elinden nālemüñ efgān u feryād
- 7 Olaldan dil evi ʿaşḳ ile vīrān
İder reşk aña niçe ḳaşr-ābād
- 8 Cihānda lezzet-i şādīyi bilmez
Şu kim olmaz ḡam-ı ʿaşḳ ile muṭtād
- 9 Urur dem Muḥyī yoḳluḡdan ve-līkin
Maṣnā-i cedīde eyler īcād

CLVII Nażire-i Nevāyī

-- . / . -- . / . -- . / . --

- 1 Bāḡa varuban gördi gözüm ʿārcār u şimşād
Eşkümi revān eyledüm ol servi idüp yād
- 2 Ḥoş server ü ender ḳadi kim üstine ditrer
ʿArḳarla şanevberle sepīdārla şimşād
- 3 Bālā ḳadinüñ cömri uzunluḡiçün eyler
Her gün niçe serv-i sehī gibi ḳuluñ āzād
- 4 Kim ḳaşr-ı cemālin göre bu vechile maṣmūr
Fi'l-hāl evi vīrān olur olmaz daḥī ābād
- 5 İrüşmiş iken cān lebe geldi yine nev cān
Cān virür iken leblerini itmek ile yād
- 6 Ol ʿahd-i vefāda aña ummaḳda vefā ben
ʿAhd anda vü ümmīd-i vefā bende hem-ān bād
- 7 Müşkil bu ki yoḳ cevrinüñ ednāsına şabrum
Ol cevri her gün baña arturmaḡa muṭtād
- 8 Āhum buludı raḳdin işitdükde ḳamu ḥalk
Ṭaḡlar daḥī gögsin geçürüp itmede feryād
- 9 Cevrinden anuñ kimseye itmek ile Muḥyī
Kim žulmi gedāya şeh idicek kim ider dād

CLVIII Nażire-i Dīger [Nevāyī]

-- ./ . - - / . - - / . - -

43a

- 1 Olduğda mućarız qadine ćaraćar u şimşād
Qor başlarına hākler incinmek ile bād
- 2 Cemć oldu iki ćīd günü iki şeb-i qadr
İki ruh u zūlfiyle nice olmayalum şād
- 3 Nāz ile yüzün açsa niyāz itmededür dil
Gūyā ider āyīneyile tūṭī-i üstād
- 4 Āh eyledüğümce ruhına qarşu yanar dil
Ṭañ mı çü yaqar ćūdı yanar od esicek bād
- 5 Ṭuş olsa ol āhūya gözüm ṭañ mı fiğānum
Feryād ider āhūyı qaçan kim göre šāyyād
- 6 Ṭañ mı lebi vü çeşmi beni eylese hayrān
Bir bezmde cemć oldu Mesīhāyile cellād
- 7 Esdükçe baña şubh nesīmi iderem āh
Rūyındaki pūr-bād iki zūlfin idüp yād
- 8 Bir zūlfine cānlar virür iken bize ser-keş
Miqrāz başını alır iken aña münqād
- 9 Şād olsa ğam-ı çaşkıyile Muhyī ne ṭañ kim
Eyler o dili cümle ğam-ı dehrden āzād

CLIX İhtirāc

. . - - / . . - - / . . - - / . . -

- 1 Ĥaddi olmuş gül-i raćnā qadi zībā şimşād
Hüsninüñ bāğı olupdur İrem-i źāt-ı ćimād
- 2 Nice kıymet yetürem laćline ol cānānuñ
K'açdılar cān u cihāndan qapu olduqda mezād
- 3 Şevķile bāda virem cānumı şükrāne içün
Ger gül ü sūnbūli būyın getürürse baña bād

- 4 Dil gidüp Ka'be-i kûyına anuñ rāhında
Rāhile oldı aña bād-ı hevā vü ğam zād
- 5 Başladuğ çaşķ bināsına ōñı nice ola
Ki aña eylemişüz derd ü ğam ile bünyād
- 6 Gözüümüñ yaşı ki Bağdād-ı dile Dicle idi
Kuruyup qaldı nişānsuz o ĥarābe Bağdād
- 7 Tīg-ı çaşķı o ōalup başlar uzadup ćuşşāķ
Eyledi qāşd benüm başum öñ ćömri ziyād
- 8 Tīg-ı çaşķ ile ōehīd olsaķ aķan qanumızı
Āh ōāhum yazıcaķ eyleye çaşķ ehli midād
- 9 Muhyī'yi çaşķ odı kırtardı ğam-ı dünyādan
Cān-ı cānānına vaşl oldı yile vardı remād

CLX Dīger [İhtirāc]

.. - - / . . - - / . . - - / . . -

43b

- 1 Hācet erbābına ser-cümle ser-i kûyı ma'cād
Āstānidur anuñ kıble-i aşhāb-ı murād
- 2 Hacc-ı ekberdür anuñ Ka'be-i hüsnini tavāf
Müstecāb anda du'ā hāşıl olur cümle murād
- 3 Devlet-i hüsnini gördükde beķāsiyçün anuñ
Her ōeb ü rüz du'ālar bu du'ācıda mu'cād
- 4 Qaşı tākında görüp mest gözi düşdüĝini
Mest olup düşmede mihrāb-nişīn çok ćubbād
- 5 Zülfine neşv ü nemā hüsnî semāsında iken
Yire inüp ċaceb anı n'icün idüñdi mihād
- 6 Mezra'ı hüsnine anuñ ċaceb üşmiş beñler
Şanasın üşdi yetişmiş ekin üstine cerād
- 7 N'ola virsem dil ü cānum aña nesnem dañı yok
Çün señi mā-melekin virmek olupdur mu'cād
- 8 ĆĀşık öldürmege çeşmi müjesin nīş idüben
Reg-i cāndan qan alur her dem o ĥūñi faşşād
- 9 Gerçi ol Muhyī'yi biñ yılda da bir kez añmaz
Ol anı çaşķ ile her günde ider biñ kez yād

CLXI Naẓīre-i Şāfi

-- ./ .-- ./ .-- ./ .--

- 1 Mihrāb olalı aşuñ olur ĥalk aña sācid
ćUşşā ile kūyuñ olu boş aldı mesācid
- 2 Dil dursa namāza aşuña arşu ider sehv
Tā kim o bahāneyle ola bir daı sācid
- 3 Ol sācīde devlet ki senüñ boynuña ire
Ol boyna sacādet ki şalasın aña sācid
- 4 Şatduda lebüñ cāna cefā şartını itme
Şart ile olan beyć olur şerć ile fāsīd
- 5 Bir cevher-i ferd olsa iki laclüñüñ aşlı
añ mı amu işneynüñ olur aşlı çü vāhid
- 6 Çeşmüñ ćaceb āhū ki anuñ her nażarı sihr
Şayd olur aña her nażarında niçe şāyid
- 7 Şerħ eyler iki ruhlarıñuñ ĥatları ĥüsnüñ
Ol Şerħ-i Mevāıfdur ü bu Şerħ-i Maāşid
- 8 Görmek dilesek gün yüzüñ örter saçuñ ebri
Ne ālīćümüz var ne ara baħt müsācid
- 9 Muhyī olalı kūyuña mevşül umar elāf
Mevşüle gerekdür şıla vü rācić ü ćāyid

CLXII Naẓīre-i Dīger [Şāfi]

-- ./ .-- ./ .-- ./ .--

- 1 Ey müddeći girme araya kim bize şāhid
Daćvā-yı maħabbetde yiter ādī vü şāhid
- 2 Menşür sacādet getürür müjde-i devlet
Nāmeyle açan gelse o şehden baña āşid
- 3 Çeşmin aşı āında anuñ mest görelden
Mihrābda mest olmada her gün niçe ćābid
- 4 Cān mürdeye bīmāra şifā ğuşşaya şādī
Lacl-i lebi var anda daı niçe fevāyid

- 5 Gül-şende güli şatmağa dellāl idi bülbul
 ʿArz itdi ruhın eyledi bāzārını kāsīd
- 6 Var mescid-i hüsniinde niçe dürlü ʿibādet
 Dāyim qaşı rākićdür ü dāyim gözi sācid
- 7 Çün oldı tamām ol güzelüñ muşhaf-ı hüsni
 Ey devr n’içün yazduñ iki saır zevāyid
- 8 ʿArz itdi yüzün aç ten ü cān çeşmini Muhyī
 ʿİd ayını isbāta gerekdür iki şāhid
- 9 ʿUşşākını bülbul gibi gūyā idüp ol gül
 Kime didürür niçe gazel kime kaşāyid

CLXIII Nażire-i Necātī

.. - - / .. - - / .. - - / .. -

- 1 ʿAşq esīr itdi dili bir gözi hūn-h̄āra meded
 Bend-i gam urdı hālāsa ola mey çāre meded
- 2 Lebini almağičün cānumı virdüm pīşīn
 Dostlar himmet idüñ kim ola bāzāra meded
- 3 İtdi bezmünde bu nālān qadini ʿaşq çü çeng
 Ham-ı zülfünden aña himmet it o tāra meded
- 4 Şeb-i vuşlatda çü pervāne dil ü cān ruḥuña
 Rūz-ı hicrāna yitişdürme yaq ol nāra meded
- 5 Baña bir buse virüp dadı damağumda qalup
 ʿAqlum alduñ vireyin cānı da tekrāra meded
- 6 İtdi tiryākī beni leblerüñüñ tiryākī
 Vaqti geldi kerem it şun baña bir pāre meded
- 7 Kara bahtımı yüzüñ ayı ağardur ancaq
 Luṭf idüp irgür o şudan o siyeh-kāra meded
- 8 Dil-i ağıyardan ey yār şaḳın zülfüñi kim
 Żarar eyler o harīr atlasa ol fāre meded
- 9 Feth-i bāb oldı çü dil-dār ile olduñ halvet
 Duymasun Muhyī raḳībüñ der ü dīvāra meded

CLXIV Nażire-i Dīger [Necātī]

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 1 Düşdi göñlüm yine bir dil-ber-i mekkāra meded
Yıl gibi yildürüp itdi beni āvāre meded
- 2 Bir nażarda gözi çaql u dili kapdı gitdi
Yitişüñ yalvaruñ ol yağmacı Tātāra meded
- 3 Fūrķati zehrine tiryāk devā olmaz imiş
Zülfi mārıyla imiş çāre çün ol māra meded
- 4 Dil ü cān hāsteleri añlaşup eyler feryād
Her ʔarafdan ki ʔabīb-i dil ü cān yara meded
- 44b 5 Hayf kim cemc oluyor gerdine yārüñ ağıyār
Kuduz itler üşeyor āhū-yı Tātāra meded
- 6 Dil evi rūşen olur şemc-i mahabbet yanıcak
Anı yandırmağa ol āteş-i ruhsāra meded
- 7 Deheni gizlenüben gizlü şatarmış meyini
Ol hūmārum giderür ancağ o hām māra meded
- 8 Kārşuda kın yudaruz mey-kedede biz ol atar
Cürčasını yıķılacak der ü dīvāra meded
- 9 Muhyiyā rahm ide şāyed bilicek hālūñi yār
ćArz içün hālūñi dil-süz hoş eşcāra meded

HARFÜ'Z-ZĀL

CLXV Nażire-i Aħmed Paşa

- - . / - - . / - - . / - - .

- 1 Gelmez dile lebūñle lućābuñ kdar leżīz
Her nesneden çü ʔıfla sūd ile şeker leżīz
- 2 Cān leblerüñ datup arada düşdi hayrete
Kim ikiside biri birinden beter leżīz
- 3 Deryā-yı hūsnde dehenüñ sükkerī şādef
Ol baħr ü ol şādef hem içinde dūrer leżīz

- 4 Yāķūt u lacl-i ķandden olmış çü maćdeni
Rengīn sözün gibi olıma bir güher lezīz
- 5 Şīrīn lebüñ yüzünde ne hoş datlu Rūmī temr
Olmaz Medīne temri daħı bu ķadar lezīz
- 6 Ŗun leblerünle cāşıķa şeft-ālū vü ruṭab
Kim šāhibi šunıcaķ olur mīveler lezīz
- 7 Her cūzvunā nigāhda bir dürlü dad var
Şīrīn lebüñe cümleden olmış nażar lezīz
- 8 Nuķl eyle bezm-i meyde lebüñ cāşıķa müdām
Tā hamr-ı telhī ide o nuķl-i şeker lezīz
- 9 Vaşf itse Muhyī leblerün şicri hūb olur
Ṭañ mı gül-āb-ı ķand-i mükerrer ider lezīz

CLXVI Nażire-i Dīger[Ahmed Paşa]

-- ./ - . - ./ . - . - ./ - . -

- 1 Gelmez bu gönlüme leb-i dil-ber ķadar lezīz
Her datludan çü ṭūṭıye šāfi şeker lezīz
- 2 Şehd ü şekerde yoķ lebinün hāli lezzeti
Kim gördi k'ola şehd ü şekerden biber lezīz
- 3 Maćdüm iken dehānı cacebdür ki dāyimā
Andan vücūda gelmede şeft-ālūlar lezīz
- 4 Cennet güli çü hüsni güli laclı ķand-i cādn
Olmaz olar gibi daħı bir gül-şeker lezīz
- 5 Şīrīn olursa cümle-i aczāsı ṭañ degül
Çün ney-şeker nihāli olur ser-be-ser lezīz
- 45a 6 Arturma lebleri ḥaṭın ey devr-i bī-mezālķ
Olmaz çoķ olsa misk cülāb-ı şeker lezīz
- 7 cAşķında ṭañ mı şerbet idersem gözin yaşın
Şekker lebi ḥayāliyle eşk-i ter lezīz
- 8 Hoş gelse cāşķ ile yüzine ķarşu āhumuz
Ṭañ mı olur çü yaz günü bād-ı seher lezīz
- 9 Muhyī lebüñe göz diküp ummaķda būsesin
Olur nażar idenlere ḥaķķ-ı nażar lezīz

CLXVII Nażire-i Dīger[Ahmed Paşa]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ben mübtelāya yok ğam-ı dil-ber kadar leżiz
Aca cemīc-i eţcimededen mā-ħazar leżiz
- 2 Cān bāġınuñ yemişleridür derd ü ğamları
Ĥurşid-i çaşķ ile olur ol mīveler leżiz
- 3 cAşķında dürlü dürlü ğam u derdi hoş gelür
Nićmetlerini daćvetüñ elvān ider leżiz
- 4 Her dem şarāb-ı laćli ĥayāliyle ķan yudup
Şerbet gibi olur bize ĥün-ı ciger leżiz
- 5 Fürķatde hoş gelür dil-i şeydāya āh o şek
Olur ķanācat ehline her ĥuşķ ü ter leżiz
- 6 Bezm-i belāda datlu gelür oldu ķan yaşum
İdmān iden kişi mey-i telĥi ićer leżiz
- 7 Pīr-i muġān didi bize cümle naćimden
Köhne şarāb-ı nāb ile tāze sīr leżiz
- 8 Girse raķībūñ ekşi şuratlu başı ele
Ĥoş cīs idi gelür bize sergiyle ser leżiz
- 9 Fürķat ićürdi Muĥyī'ye bir cām-ı telĥ kim
Andan berü meżāķa gelür telĥ-i her leżiz

HARFÜ'R-RĀc

CLXVIII Nażire-i Şeyĥī

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Müsāfir ķonmaġa dünyā-yı vīrān bir cīmāretdür
Ki an da ķonana üç ġün durıcaķ ġöçme cādetdür
- 2 Beden bir dār-ı ġurbetdür müsāfir-ĥāne dünyāda
Bu ġurbet-ĥāneden fürķat aña cānāna vuşlatdur
- 3 Bu dehr-i dün cāceb mekkār u pür-fitne ĥarāmīdür
Ki virüp ĥāb-ı ġaflet kārı naķd-i cömri ġāretdür

- 4 Egerçi kūs-ı şāhī šāha olmuş šūretā devlet
Velī ma'cñide dutsaň gūş-ı ėibret kūs-ı rıhletdür
- 5 Der-i yāre dil ü cān ile vardum kim niyāz idem
Didiler bunda tenhā gel yanuñca bu ne keşretdür
- 6 Ğarīk-i baħr-i eşk iken ħarīķ-i nār-ı ėaşķ oldum
Şuyile āteşüñ bir yirde cem'ci ĥoş kerāmetdür
- 45b 7 ėAceb ķanda bulam vaşlını yārüñ dir iken nā-geh
Didiler vaşlıdur ėummānı anuñ baħr-i vāhdetdür
- 8 Gidelden mā-sivā jengi gözüm mirċāt-ı ĥüsninde
Yine ĥüsnin görür āyīne şimdi ėayn-ı şūretdür
- 9 Vücūduñ cāmesin yaķ ėaşķ odına Muħyī ėuryān ol
Fenā deryāsına dal kim o tekmīl-i řarīķatdür

CLXIX Nażire-iDīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Każā-yı ėaşķa düşdi dil ėaceb šāħrā-yı ğurbetdür
Ki her bir menzili eşk aķıdur vādī-i ĥasretdür
- 2 Kađīmī hem-dem iken birbirine ėaķl ü cān u dil
Unutdı birbirin ėaşķa düşelden özge ĥayretdür
- 3 Dili ğüm eyledüm bāzār-ı ėaşķ içinde ėaşıklar
Ĥaber vırsün ğören yir yir nişānı dāĝ-ı ĥasretdür
- 4 Ğörinen ķālīb-ı ĥüsniyle çeşm-i cāna cānāndur
Perī vü ĥür ü insān ü melek ma'cñide şūretdür
- 5 Çoĝaldı bezmde āĝyār velī çün bir bizümle yār
Dilā sen ğam yime zinhār šafā keşretde vāhdetdür
- 6 Ĥayāli šāhını itdi ğürīz sen ğirme ey uyĥu
Ĥarīm-i pādşāha ecnebī ğirmek ĥıyānetdür
- 7 ėAceb mi rüz u şeb sīnem elemle ėaşķ ile dögsem
Ki ol şāhuñ ķapusunda dögilür kūs-ı nevbetdür
- 8 Ğül itdi yolları eşküm içinde cism-i bārīküm
Şanasın bir āĝaçdur armaĝan ķonmış ėalāmetdür
- 9 Ğüneħlerle mülevveş oldı başdan ayaĝa Muħyī
Umar pāk ide anı ėaşķ kim deryā-yı rahmetdür

CLXX Nażire-iDiğer [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Başumda aşk odı zerrîn muraşşac tâc-ı devletdür
Güherler aña seng-i tan ile seng-i melâmetdür
- 2 Tamâm olmaz vücudı âdemün aşk olmasa anda
Heyulâdur ten-i fersûde aña aşk şûretdür
- 3 Dil-i âvâre şehlük terk idüp şimdi gedâñ oldı
Ėam-ı zulfün aña câlemdede hoş genc-i ferâğatdür
- 4 Miyânuñ müyü ile rişte-i cân şöyle şarmaşmış
Ki fark itmek nazarda birbirinden Ėaylî diğkatdür
- 5 Dehânuñ muşhaf-ı hüsnünde güyâ mîm-i ranâdur
Ki vakf-ı lâzım için sürĖ ile konmuş câlâmetdür
- 6 Lebün gibi MesĖhâ Ėâzır iken ey tabîb-i cân
Gözün dâyim yatur Ėaste şağalmaz bu ne hikmetdür
- 7 Eger ki ten cüdâsından dil ü cân gitdiler andan
Kapuñı itdiler mesken hüner fûrkatde vuşlatdur
- 46a 8 Sen eyle hüsnün ile fağr ideyin bende aşkumla
Güzellük saña câşıkluk baña şâğa ne Ėilcâtdür
- 9 Mağabbet şemcîni kabründe yak cehd eyleyüp Muğyî
Anuñla rûşen eyle anı kim ol beyt-i źulmetdür

CLXXI Nażire-iDiğer [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 RuĖuñ Ėurşid-i devletdür cebînuñ mâĖ-ı izzetdür
O mihr ü meh kırânı talcâtuñda hoş sacâdetdür
- 2 Ne tañ cân virse câşıklar cemâlün bâğına kim ol
Kamu aşk ehline dîdâr u hem dünyâda cennetdür
- 3 Dükendi rûze-i hicr ay yüzün görmekle id oldı
Lebün şun Ėayra gir Ėurmâyile ifĖâr sünnetdür
- 4 Dolu gördükçe çeşmüm câmını bezmünde vir buse
Bilürsin her dolunuñ başına bir buse câdetdür

- 5 N'ola dil nāzır olsa hüsñüñ bāğına incinme
Yanuñdan nesne gitmez dil-berā hasbī neẓāretdür
- 6 Dem-ā-dem teşne-dil cūşşāka at peykānlu tırūñ kim
O peykān sebze-zārına dilūñ bārān-ı rahmetdür
- 7 Gözüñ uyhuda sen ğafletde dutdı fitne cūşşākı
Gözüñ aç bir naẓar kıl ne dükenmez h̃āb-ı ğafletdür
- 8 Sen olduñ hüsñ ile meşhūr şāhum ben de cāşkuñla
Beni ħorħutdı ol şöhret çü dirler şöhret āfetdür
- 9 İdüpdür zülfüñ Leylī'şi şeydā Muhyī'yi Mecnūn
Ĥayāl ü zülfüñ ü laclüñ aña zencīr-i şerbetdür

CLXXII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne dil-ber k'anda cūşşāka cāṭā-yı buse cādetdür
Anuñ gibi vefā-dārı kışi sevmek sacādetdür
- 2 Dil ü cānum yanup bir dil-rübānuñ nār-ı ḥaddine
İkisi iki yanumdan iki şemc-i maḥabbetdür
- 3 Şalar seccādesini cārızı ābınuñ üstine
Ĥaṭınuñ Ĥızr'ı cālemde ne hoş şāhib-kerāmetdür
- 4 Düşüpdür gül yüzi şevķiyle lāle kūh ü şahrāya
Ķarārı yok derūnında Ķararan dāğ-ı hasretdür
- 5 Zenaḥdānına düş andan dilā hüsñin temāşā kıl
Tecellī-i cemāle ṭālibüñ resmi çü ḥalvetdür
- 6 Perīşān zülfinüñ neşri nişāndur ḥaşr-i maḥşerden
Ķıyām-ı ḳadd-i bālāsı ḳıyāmetden cālāmetdür
- 7 Yazılsa ḥarf ḥarf anuñ cemāli muşhafı tañ mı
Nüzūli çünki Ķurcān'ıñ dem-ā-dem āyet āyetdür
- 8 Didüm vir bāğ-ı hüsñüñden bize mīve didi bundan
Virilmez mīve dünyā ehline bu bāğ-ı cennetdür
- 46b 9 Ḥaķīķī cāşka çün olmış mecāzī reh-ber-i cūşşāķ
Murādı Muhyī'nüñ cāşkuñ mecāzından ḥaķīķatdür

CLXXIII Naẓīre-iDīger [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Sipāh-ı hâṭ gelüp hüsn iline ẓaşd-ı iḳāmetdür
Dirîgā cāsker-i hüsnine yārūñ vaḳt-i rihletdür
- 2 Hâṭı peydā olaldan ṭañ mı āhum cālemi dutsa
Ki nefh-i şūr olupdur āhum ol sâcat kıyāmetdür
- 3 Lebi cān baḥşı ile hâṭṭ-ı sebzi bir yire gelmiş
Mesṭhā vü Hızır cemciyyeti var özge şohbetdür
- 4 cAceb mi dāl-ı zülfi baña olsa ğayret-i maḳşūd
Ki ol dāl-ı mübārek ben gedāya dāl-ı devletdür
- 5 Siyeh beñler yüzinde her biridür bir cArab seyyid
Başında hâṭṭ-ı sebzi seyyid olmağa cālāmetdür
- 6 Çeküpdür ẓaşd-ı ḳatl-i cāşıḳa müjgānı hānçerler
Dilā ger olmaḳ isterseñ şehīd-i cāşḳ fursatdur
- 7 Ne meydānda k'ide cevlan semendi naclinüñ şekli
Hem-ān cāşıḳlarınuñ sīnesinde dāğ-ı hasretdür
- 8 Hāḳāret çeşmiyle baḳmasun dek eşk-i cūşşāḳa
Ki ol çeşminde cūşşāḳuñ hem-ān deryā-yı rahmetdür
- 9 Ḳomañ merhem dil-i mecrūhına Muhyī-i şeydānuñ
O yara tīg-ı cāşḳ iledür oñılmaz cerāhatdur

CLXXIV Naẓīre-iDīger [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Gelüp hüsn iline hâṭ kim sipāh-ı derd ü miñnetdür
Sipāh-ı hüsn dimiş siz gidüñ kārı be-nevbetdür
- 2 Gelelden cāsker-i hâṭṭı caceb mi sīnemi dögsem
Göçer oldı sipāh-ı hüsn çün bu kūs-ı rihletdür
- 3 Kenār-ı baħr-i hüsnine gelelden hâṭṭı Ye'cüc'ı
Düketdi baħr-i hüsnin şimdiden girü kıyāmetdür
- 4 cAceb mi ğālib olsam cāsker-i āgyāra kim āhum
Ḳatında yārimüñ āgyāra ḳarşu bād-ı nuşretdür

- 5 Lebi helvāsına çokluḡ bahā dir bizde yoḡ ḡudret
Alursaḡ bñsesini ḡāšnī diyü žarāfetdñr
- 6 Metāc-ı hñsnin ayluḡ virmez ol yoḡ sīm ü zer bende
Oñarmayın beni yārümde ḡaste bende ḡilletdñr
- 7 İdin ḡābillerüñ ḡabcına Muḡyī ḡicrini maḡbñl
Macānīde leḡāfetdñr cñbaretdñ selāsetdñr
- 8 Egerḡi bir ḡazel eyler naḡīre emrini itmām
Velī bāḡīleri ḡicr ehline izḡār-ı ḡudretdñr
- 9 Degñl cān riḡtesine naḡm-ı dñr her ḡiḡinññ işi
Anuñḡñ didiler ḡācīrlerññ ḡicri kerāmetdñr

47a

CLXXV Naḡīre-i Niḡāmī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Olaldan yār ben ḡeydāyile yār
Baña cāḡl u dil ü cān oldı aḡyār
- 2 Dolaldan ḡöz yñzi nñrıyla ḡörmez
Cihān dārında andan ḡayrı deyyār
- 3 Revān oldı yaḡum anı ḡöreldeñ
Aḡar durmaz ḡudur kim ḡördi dñdār
- 4 Gehī bir baḡr olur cāḡḡ anda dil ḡarḡ
Gehī cāḡıḡ dilin yaḡmaḡa bir nār
- 5 Girüp deryā-yı cāḡḡa yāri buldum
ḡalıpdur sāḡilinde cümle aḡyār
- 6 Bir olsa cāḡḡ ile macḡñḡ ü cāḡıḡ
Gider aḡyār olur cālem ḡamu yār
- 7 Güherler cāskerin ḡarḡ itmek içññ
ḡözüm yaḡını itdñm baḡr-i zehñḡār
- 8 Ne ḡāḡıl ḡāfile bī-dārluḡdan
Uyar ḡöñlññ ḡözün Muḡyī yñri var
- 9 Söž açup cāḡḡdan bir bahre dñḡdñm
Ki her bir ḡaḡresi deryā-yı ebrār

CLXXVI Naẓīre-i Dīger [Nizāmī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 İdelden cānumı dil ʿaşk ile zār
İkisi birbirinden oldu bī-zār
- 2 ʿAceb bağlandı başdan zülf-i yāre
Dil-i āvāremüz dutmazken efsār
- 3 Gelen dārü'ş-şifāsına şagaldı
Neden kim çeşmi yatdı ıaldı bīmār
- 4 Ruḥında ḥāl-i Hindūsı ʿacebdür
Ki olmış cennet içre meskeni nār
- 5 Yüzinde kūrılup yatmağda zülfi
Güneşde ḥāb-ı rāhat eyler ol mār
- 6 Lebine cān şatup ʿaql üste virdüm
Bilürse eyledüm hürmetlü bāzār
- 7 Dehānı bī-vücūd iken ne sırdur
Ki olmış maẓhar-ı aḥkām ü āśār
- 8 Gelelden ʿasker-i hüsni dirīgā
Ayıklar muşhaf-ı hüsni küffār
- 9 Cemālin nā-gehān ʿarz ide diyü
İder her dem gözini Muḥyī bīdār

CLXXVII Naẓīre-i Dīger [Nizāmī]

. - - - / . - - - / . - -

47b

- 1 Ruḥında nār olur gül gāh gāh gül nār
Anuñcün aña dir ʿuşşāk gül-nār
- 2 Yüzüñ aç kaşuña geldük namāza
Namāz-ı şubḥda hoşdur çü esfār
- 3 ʿAceb şöhetdedür zülfüñle dil kim
Gelüpdür bir yire tarrār u cerrār
- 4 El urma sīne-i sūzānuma kim
Benüm ḥākisterüm içinde od var

- 5 Ğubār-ı hâṭṭ-ı sebzüñ aldı ʿaqlum
Meger olmuş o ben hayrāna esrār
- 6 Belā toḥmın ekelden dilde ʿaşkuñ
Ŝular hūn ile her dem çeşm-i hūn-bār
- 7 Raķīb-i dūn ile elleşme zinhār
Meleksin itme Şeyṭān ile bāzār
- 8 Senüñ dārü’ş-şifāña varmagiçün
Niçeler kendüzini itdi bīmār
- 9 Ŗaçuñ zencīrine Muḥyī el urmiş
Begüm maćzūr dut ʿaķlı degül yār

CLXXVIII Nażire-i Dīger [Niżāmī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 ʿAceb mi dil evinden kaçā dil-dār
Büyük şehdür haşem çokdur bu dil-dār
- 2 Meger kāfir Ŗaçı īmāna gelmiş
Ki Ŗalmış nār-ı ruḥsārına zünnār
- 3 Ruḥı nārı yanında añmak ağzın
Ki gördüm diyeni yakmağa od var
- 4 Dile her bir ruḥınuñ nārı bir gül
Ĥalīl odı Ĥalīl’edür çü gül-zār
- 5 Yüzinde çeşminüñ ḥ’ābına şadam
Mübārekdür seherde ḥ’āb-ı bīmār
- 6 Dil-i miskīn Ŗaçın itmişdi mesken
Meger dār imiş oldu anda ber-dār
- 7 Deger cānum ruḥın görmez ḥaṭını
Görinmez bülbüle gül var iken ḥār
- 8 İder mağrūr dürlü vacdelerle
Vefā kıl dinse ider başdan inkār
- 9 Umar andan vefā dīvāne Muḥyī
Bulurken kim degül cömri vefā-dār

CLXXIX Naẓīre-i Dīger [Nizāmī]

. - - - / . - - - / . - -

- 48a
- 1 Dilümde eyledi yir çaşq-ı dil-dār
Yanar ol şırça qandīl içre ol nār
 - 2 O gün yüzlü mehe hīdmetde her şeb
Başına nūrdan qor şemc destār
 - 3 Qrup dehr ay ile günden terāzū
Felek de hūsni esbābını darta
 - 4 Ruḥ-ı sürḥ ü ḥaṭ-ı sebz ü siyeh-zūlf
Yüzinde sürḥ ü sebz ü qara envār
 - 5 Ruḥına degmesün diyü yavuz göz
Öñinde turesinden aşdı tūmār
 - 6 Çü diller bend-i zūlfīnūñ esīri
Ne tañ ol dil-rübāya dinse dil-dār
 - 7 İdüp her bir ruḥın cān u dile carz
Demūñde qorqudup her birin *en-nār*
 - 8 Aqın şalmağa cān u dil iline
İki çeşmi iki yağmacı Tātār
 - 9 Dil-i cuşşāq olup zūlfīne dāne
Olupdur Muḥyī'ye tesbīḥ o zūnnār

CLXXX Naẓīre-i Dīger [Nizāmī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Beni dāra iletđi dıdī dil-dār
Bu derden sen cādem dārına gıṭ var
- 2 Feraḥdan raqş idüp başmaz ayağı
Yire şol kim anı yār ide ber-dār
- 3 Fenā bahrine şalsa cānı iltür
Beqā mülkine ol deryā-yı zehḥār
- 4 Ne tañ geh yüz urup geh yüz çevirse
Ki dünyā ḥālidür iqbāl ü idbār

5 Cihānı dutdı ƙan yaşıum meger kim
İder ƙūfān-ı hūn bu hıřm-ı hūn-bār

6 Dolupdur ğamlar ile hāne-i dil
Saña yir ƙalmadı ey řādī ğit var

7 Dilūñ vīrān evi maćmūr olupdur
Olaldan ćaşƙ-ı dil-dār aña mićmār

8 Tazarruć hoş gelürmiř yāre Muhyī
Elin öp pāyına düş sen de yalvar

9 Gül-āb olsa sözüüm āb-ı revānı
Ne ƙaň oldum mürīd-i şeyh ćAŧŧār

CLXXXI Nażire-i Şeyhī

. - - - / . - - - / . - -

1 Cihānuñ lezzeti ćayn-ı elemdür
Sürüdü řīven ü řādīsı ğamdur

2 Öñi her sāćatinūñ yüz taħassür
Şoñı her bir deminūñ biñ nedemdür

48b

3 Şifā yoƙ em semiyle merheminden
Çü şoñı anlaruñ sem ile hemdür

4 Belādur balı aldanma aña kim
Şoñı her ƙaşığınuñ ƙās-ı semdür

5 Vücūduñ ćāriyet cāme tenūñde
Ne deñlü dursa ol maħz-ı keremdür

6 Güzer-gāh-ı vücūda olma maġrūr
Ki menzil-gāhımız kūy-ı ćademdür

7 Geçüpdür māzī müstaƙbel bilinmez
Görelüm hāli hoş kim dem bu demdür

8 Çü ferdā hāli mevhūm anuñ içün
Muħaƙƙaƙ ğam yimek zāyid elemdür

9 Zamāna ćarż-ı řeƙvā itme Muhyī
Ki itmez ğuş-ı řeƙvā ol aşamdur

CLXXXII Nażire-i Dīger [şeyhī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Cemālūñ Kaćbedür kūyuñ Ħaremdür
Lebūñ hācet mekānı mültezemdür
- 2 Yüzüñde şemseler naķş itmek içün
İki zülfüñ iki hoş kııl kıalemdür
- 3 Lebūñ kıaddüñde gül şāhına kıonmış
Ne raćnā ćandelīb-i hoş nağamdür
- 4 İki çeřmüñ yüzüñde Rūm'a düşmıř
İki āhū-yı zībā-yı Ħaremdür
- 5 Uřanduran cihānuñ güllerinden
Gül-i ruĥsāruñı bir kerre şemdür
- 6 Ruĥuñ ter verdi bustān-ı vüćüduñ
Dehānuñ gonçe-i bāğ-ı ćademdür
- 7 Bu vechile yüzüñde ĥaķ řebātı
ćAcebdür kim zū üstinde raķamdur
- 8 Gelen senden cefā da olsa hoşdur
Vefā olursa ĥod gāyet keremdür
- 9 Dayanmaz Muĥyī cevruñ şaşlarıyla
Reh-i ćařkıñda ĉün řābit kıademdür

CLXXXIII Nażire-i Dīger [şeyhī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ćü zülfüñ bārı ĉok cevır ü sitemdür
Kıadüm gibi anuñ her tārı ĥamdur
- 2 İdüpdür ćıķdlar zülfüñde diller
Anuñ her ćuķdesi bařķa retemdür
- 3 Lebūñ Nūřınrevān'ı özge řeh kim
Aña ĉok beñlerüñ ĥayl ü ĥařemdür
- 4 Temevvüc eyledükçe bahr-i ĥüsnüñ
Dil ü cān ġarķ idici özge yemdür

- 5 Cemālũñ muşhafı olmış mükemmel
Velî anda âtañ sehv-i kalemdür
- 6 Harîm-i Ka'be-i hüsnünde çeşmũñ
Dile kâşd itmesün mürğ-ı haremür
- 7 Saña öñ virmede baş cümle cüşşâk
Nizâc üzre senũñ tîguñ hakemür
- 8 Açuk dut hâcet ehline kapuñı
Yapılmasun çün ol bâb-ı keremür
- 9 Giyelden Muhyî âşkuñ âteşiyle
Kâbâ vü tâc-ı zerrîn muhteşemür

CLXXXIV Naẓire-i Diğer [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Bu günlük gamların hâzır niçamdur
Yarınluğ cömr-i mevhûma ne gamdur
- 2 Senũñ her bir gamuñ bir başka şadî
Hem-ân her birisinũñ adı gamdur
- 3 İki gözde yüzũñ âb-ı hayâli
Anuñçün dâyimâ her biri gamdur
- 4 Dili sürdũñ çü küyuñ Ka'be'sine
Kıl anda zebh kim hedy-i haremür
- 5 Çü pîşîn naqd-i cân alduñ lebũñçün
Gelüpdür vaqti şun beyc-i selemür
- 6 Âtañ yazılmağičün hadd ü zülfũñ
Semâc-ı hüsnüde levh ü kalemür
- 7 Âceb mi olsa âtañ düşmen-i Rûm
Ârab aslı vü şark ehli Âcemür
- 8 Ne tañ cân âkâibet ağzuña gitse
Ki menzil-gâhumuz âhîr Âdemür
- 9 Lebũñden cân umar Muhyî-i mürde
Mesîhâ'dur çün ol muhyî'r-rememür

CLXXXV Nažire-i Dīger [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Şeh-i ʿaşkām sipāhum derd ü ğamdur
Yanumca sīne ʿabl āhum ʿalemdür
- 2 Ben oldum şāh-ı ʿaşk u sen şeh-i hüsn
Niyāz işüm senüñ nāz u sitemdür
- 3 Benüm gibi meh ü eflāk ʿkaddi
Cefānuñ bārını çekmekle ħamdur
- 4 Senüñ ʿaşkuñla derdüm bīşden bīş
Velī şabrum benüm kemden de kemdür
- 49b 5 Ümīd ü bīmimüz ʿaşkuñda dāyim
Cihānda māye-i şādī vü ğamdur
- 6 Gözüm ʿtolu şarāb-ı ergavānī
Lebüñ şevkiyle baña cām-ı Cem’dür
- 7 ʿKadüm çeng oldı ʿaşkuñla dilüm ʿcūd
Sürūd oldı fiğānum hoş nağamdur
- 8 Çü teng itdi baña şeh-r-i vücūdı
Firākuñ menzilüm deşt-i ʿademdür
- 9 Mecāzī ʿaşkdan sen kaçma Muhyī
Mecāzīden ħaḳīḳī bir kıdemdür

CLXXXVI Nažire-i ʿAdnī

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Bahār u mevsim-i gül oldı bülbüller fiğān eyler
Dilinde ʿaşkı pinhānını her ʿāşık ʿayān eyler
- 2 Menāre eyleyüp gül şāhını bülbul gül-istānda
Namāz-ı ʿaşk için ʿāşıklara anda ezān eyler
- 3 Zümürüdden çemen ferş-i ħazāyin kıymet olmazken
Gedā vü baya şāh-ı şunc her gün rāygān eyler
- 4 Çemen bezminde şunup lāle vü nergis ʿkadeh dirler
Mey içüñ luḳf vaḳtidür aña ʿafv iḳtirān eyler

- 5 Bahārī hîlcat-ı şāhānesini giydüğünde dehr
 ʿAṭā idüp çemen bezminde çok dürler feşān eyler
- 6 Yir altında nihān hūbān-ı gül-endāmdan bu faşl
 Nişān izhār düp yir üzre hoş güller ʿayān eyler
- 7 Yine mevcūd olur maʿdūm olan evrāk ile ezhār
 Delīl-i haşr-i ecsādı Ĥudā hālka beyān eyler
- 8 Çemende ehl-i bezmi tāb-ı mihr incitmesün diyü
 Bahār ebri aq aṭlaslardan aña sāye-bān eyler
- 9 Bahār-ı ʿāleme şādān olup aldanma Muhyī kim
 Bahār iden anı oñ eglemez şoñra hāzān eyler

CLXXXVII Naẓire-i Dīger [ʿAdnī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Dil-i nālān ki ol serv-i revān zülfin mekān eyler
 Hoş elhān ḡumrīdūr kim berg-i servi āşyān eyler
- 2 Ne ṭaṭ cān u cihān virsem aña kim leblerin anuñ
 İki cān eyleyen iki ruḥın iki cihān eyler
- 3 Dehānı ʿilm-i ihfā öğrenüp cādū-yı zülfinden
 Özini bezm-i hüsñ içinde gözlerden nihān eyler
- 4 Ḳazā tīri olup müjgānı dutmazsa siper ṭaṭ mı
 Aña ḳaşı gibi ḳavs-i ḳuzahdan çün kemān eyler
- 5 Tilāvet eyledükçe dil cemāli muşhafın anuñ
 Lebi kim āyet-i cāndur aña gelse nişān eyler
- 50a 6 Kenār-ı muşhaf-ı hüsne havāşī yazdı ḥaṭṭıyla
 Anı tefsīr-i şerḥ idüp maʿcānīsın beyān eyler
- 7 Maḥabbet şemcīni bezminde yakup şağ u şolında
 Aña cān u dil-i pūr-şevḳi iki şemcdān eyler
- 8 Çü bildi vāşlına cümle cihān mālī bahā olmaz
 İdüp reʿy-i kerem ʿuşşāḳa vāşlın rāygān eyler
- 9 İrişdi Muhyī helvā-yı raḳībe şükr idüp aña
 Ḳad-i bārīkin anuñ yufḳasına tīr-i nān eyle

CLXXXVIII Naẓīre-i Dīger [ʿAdnī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Bahār-ı sebze-i hâṭṭı dilüm bâğın hâzân eyler
Yaşum güz yağmuru gibi göz açdurmaz revân eyler
- 2 Yüzi âb-ı revânın durğururken sihrle çeşmümi
Neden kan yaşum ol serv-i revân her dem revân eyler
- 3 Benefşe zülfine irem dir idi irmedügiyçün
Egüp şahrâda boynın anı hirmâna nişân eyler
- 4 Ne dirse kim dehânı ṭalcâtında žāhir olmaz hîç
Hemîşe zerre-i hürşîd-i rahşân h'od cāyân eyler
- 5 Dilüm mürğı anuñ zülfi hümāsına buluşduḡça
Tekellüm eylese bād-ı şabāyı tercemân eyler
- 6 Eline alsa cūşşāḡına karşı çaşḡ tīgını
Bu şeydâ cāşıḡında anı eñ öñ imtiḡân eyler
- 7 Vefâ kıl diseler ol bī-vefāya gūşına ḡoymaz
Cefâ kıl diseler envāc-ı cevriñi hem-ân eyler
- 8 Semāya çıkmaḡıçün çaşḡıyile dāyim efgānum
Şerārı āhumuñ yirden semāya nerd-bān eyler
- 9 Diler Muhyī kenār ide miyānın yok kemer gibi
Zer ü sīmi faḡīrāne dil ü cāñ der-miyān eyler

CLXXXIX Naẓīre-i Dīger [ʿAdnī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Teni yakduḡça nār-ı çaşḡı cān u dil fiḡân eyler
Ḳaçan kim şehri od dutsa müc'zzinler ezân eyler
- 2 ʿİzār u ḡaddini gördükçe ṭañ mı her nefes āhum
Ki şu kızdıḡça āteşle buḡâr ile duḡân eyler
- 3 Ne ṭañ günden güne zülfı ḡararsa rüz ü şeb anı
Ruḡınuñ āteşi sūzānı anda sāye-bān eyler
- 4 İder mühr-i Süleymān'a ṭamac her kimse anuñçün
Dehânı ḡātemini dīdeden dāyim nihān eyler

- 5 Diler dil kim lebine iriŝe addinde zülfiyle
Anı ol nahle urmā dirmek iın nerd-bāñ eyler
- 6 Yazup hüsni kitābın ŝāfhā-i addine attıyla
Bu ŝeydāsın alan uŝŝākiyle imtiān eyler
- 7 Vefāya vacd'e itdüke ferāmūŝ itmede anı
Cefāya vacde itdüke anı ātır-niŝān eyler
- 8 atī incindüğünde itleri her şeb fiğānumdan
Beni her biri gündüz görse feryād u fiğān eyler
- 9 İki ruhsārı ŝemcīnūñ ayālī bezme geldüke
Aña Muhyī iki eŝmini iki ŝemcdān eyler

CXC Naẓīre-i Dīger [Adnī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Gözüm her servi görse pāyına eşkin revān eyler
Ŗanur yārüm yaşıl cām ile seyr-i bustān eyler
- 2 Dilüm fülkini cān şalsa o cānān aŝkı baħrine
Anā zülfi ayālīyle iki hoş bād-bān eyler
- 3 Dehānın özleyüp āvūs-ı cān mülk-i adem gözler
O şimden girü cevlēngeh fezā-yı lā-mekān eyler
- 4 Lebūñden ayru hergiz āb-ı hayvān istemez göñlüm
Ki āb-ı zindegānī aste-i hicre ziyān eyler
- 5 Ne ācet Kabe-i kūyı yolında reh-bere ünkü
Aña uŝŝāı her gün üstüñān ile niŝān eyler
- 6 Dilüm her şeb umar kim ŝubħ olıca iriŝe vaşla
Velī ün ŝubħ ola her gün taŝavvurdan ziyān eyler
- 7 Bu göñlüm darlığında dutdı āhum dār-ı dünyāyı
Oca dar olıca oda düter durmaz duān eyler
- 8 Ne añ derd-i dili fāŝ eyler ise her nefes āhum
Ki ol divāne bādı kendüsine tercemān eyler
- 9 O gün yüzli mehinūñ hasretiyle her gice Muhyī
İdüp eşkini Pervīn iki eŝmin Feradān eyler

CXCI Nażire-i Aħmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kim duyar  aş um mel met sengeriyle  aşlar
 al adur  evremde d  menden ba a ol  aşlar
- 2 Atdılar ba a mel met  aşların ho  geldi r st
D gmek i  n s nemi ben de arardum  aşlar
- 3  A    ahr sında itdi  aş -b z  ehl-i  aş 
R h-ı Mecn n ile oldu  biz da ı p -d  lar
- 4 C rcamızdan oldu peyd  bu cih nda ba r-i     
Biz olaldan c m-ı      ile ezel  ayy  lar
- 5      olmaz      da v sında   dik y zi a 
  b  gibi her se er a ıtmasa  an ya lar
- 6 E k m   b r n  ya du  a biter mantar gibi
Dem-be-dem  anlu y rek  stinde yir yir ba lar
- 7  e me-i h n oldu  e m m r h-ı      gireli
Anu  ile el yudu  d ny dan ey yolda lar
- 8 Levh-i dilden m -siv  na  ını ma v itdi ya um
Ger i anda yazdılar  ok na  lar na    lar
- 9 Muhy    kird-i Kem l oldu da  icrin di leyin
Dir sa a ta s nler  st du a s b  lar

CXCII Nażire-i D ger [Aħmed Pa a]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Y r ben  eyd y  Mecn n gibi durmaz  aşlar
Ger  lem seng-i mez r ola ba a ol  aşlar
- 2 C n  mı var bir dil   kim  a ına ba  egmeye
Bir puladur kirp  i   inde y z bi  ba lar
- 3 Ol nih l-i g lde g rd m y semen bitmi  me er
B  -b n-ı  udret a a y semenden a lar
- 4 H sni b  ına dolansa iki z lf   a n mı kim
Anda anlardur g l ile l leye ferr  lar

- 5 Nakş idelden şemse-i hüsnini nakķāş-ı ezel
Nakş-ı hūbından anuñ taclīm alur nakķāşlar
- 6 Gösterür bir ay başında dāyimā iki hilāl
Ehl-ićaşķa tılcātında anuñ iki ķaşlar
- 7 Doymadan ol ağız cāmından mey içse cān ne tıñ
Bādeyi gizlü içerler rind olan cāyyāşlar
- 8 Korkusından dil kaçup zūlfinde gizlendi hem-ān
Gördi kim eyler sipāh-ı hüsn ü hāķ uğraşlar
- 9 Muhyiyā derd ü ğamından yārūñ ayrılma şaķın
Çok belādan ķurtarur yoldaşını yoldaşlar

CXCIII Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tiğ-ı cāşķ ile kaçan cūşşāķ ķatle başlar
Çevre yanında olur ķalca kesilen başlar
- 2 Hōş kerāmet var anuñ tīgında kim şalsa anı
ćĀşık-ı şeydālara bī-per uçar çok başlar
- 3 ćAşķıyile hūn-ı dil taşup içümde oldu bahr
Yir yir ol bahrūñ habābıdur yürekde başlar
- 4 Gelse cāşķı dillere cānlar çıkarsa tıñ mı kim
Şeh serāya girse ćādetdür çıkar ferrāşlar
- 5 ćAşķı şahrāsında seyr eyler erenler mi caceb
Gözleri āhūlarına binen iki ķaşlar
- 6 Haddi üzre hāķtı her gün tāze dil-keş nakş ider
Gerçi āteş üstine nakş idemez nakķāşlar
- 7 Serv-i ķaddi hasretiyle bī-ķarār āb-ı revān
Bağı baş olup gözinden durmaz aķar yaşlar
- 8 Hasret-i laclıyle efşān itdügi laclı gözüm
Taş idinüp kār-bān-ı hābı her gün taşlar
- 51b 9 Kaçsa biz baht-ı siyehden tıñ mı Muhyī tıfl-ı dil
Gördi olduķ ol ķara ķoçile biz yoldaşlar

CXCIV Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 ĞArızuñda bitürüp ƣan yaşılar ƣan yaşılar
Âhır o bâğı ĥarāba virür ol ƣan yaşılar
- 2 Ruĥlaruñda Ğasker-i ĥüsnüñ ile ĥať ceng üzredür
Rûm ilinüñ evlerinde çoğ olur uğraşılar
- 3 Ĥaddüñe gelmezden öñ ĥať düşse zülfüñ sâyesi
Tañ mı nağş itmezden evvel resm ider nağğāşılar
- 4 Sen ele ŗunsāñ ayağ olup iĉen sultān olur
Tāc-ı şāhī idinür ol cāmı ƣutlu başlar
- 5 Ƙışla olmışdur iki zülfüñ sevādı dillere
Yazla olmış anlara ol iki yüksek ƣaşılar
- 6 Gördüğümce ƣalcātuñ eşküm revān olsa ne tañ
Gün yüzine baĥanuñ ƣolar gözine yaşılar
- 7 Çoğ yidük derd ü ġamuñ sıklet gelüpdür ŗun lebüñ
Nüş-dārūdur anuñla ĥazm olur çoğ aşlar
- 8 Oldı Ğağl u cān u dil Ğaşĥuñ yolında nā-bedīd
Ƙaldı ten bī-ĉāre tenhā gitdiler yoldaşılar
- 9 Giceler Muhyī'süz ağıyar ile ŗohbet itme kim
Şemcūñe pervāne yirin dutmaya ĥuffāşılar

CXCV Nażire-i Şeyhī

- . . / . - - - / - . . / . - - -

- 1 Tā sebze ĥātuñ zeyn-i bâğ-ı semen olmışdur
Bārānlar olup eşküm Ğālem ĉemen olmışdur
- 2 Bu ŗüret-i insāna maĉnā-yı müveccehdür
Şol ĥüsn-i muşavver kim sen cāna ten olmışdur
- 3 Ağzuñ sebeb olmışdur dil ƣıflı maĉāşına
Kim aña lebüñ pistān zülfüñ leben olmışdur
- 4 Ĥoş dürr-i şemīn her diş ağzuñ ŗadefinde kim
Her birine biñ cān u biñ dil semen olmışdur

- 5 Dil mürğı arar zülfüñ uçmağda o sevdāda
Ol dāma çeken anı *ḥubb-i vaṭan* * olmışdur
- 6 ĞUşşāka šabā zülfüñ büyını getürmekde
Ol anuñiçün dāyım şağ u esen olmışdur
- 7 Sen hüsn bahārından dūr eyleyli devrān
Lāle dile dāğ ü gül çeşme diken olmışdur
- 8 Gitdi ser ü sāmān u çağl u dil ü cān bir bir
ĞAşkuñda bu nikbetler yā Rab neden olmışdur
- 52a 9 Sīnemdeki gam kūhın nāḥunlar ile kazup
Muhyī dahı Ğaşkuñda bir kūh-ken olmışdur
- CXCVI Nażīre-i Dīger [Şeyḥī]
- . / . --- / -- . / . ---
- 1 Her gün ḥaṭı reyḥāndan tāze çemen olmışdur
Ezhārı gül-i sürḥ ü aq yāsemen olmışdur
- 2 Kıdretten anuñ her bir şīrīn lebi şekkerden
Bir tūṭī-i gūyā-yı şīrīn-sūḥan olmışdur
- 3 Bāğında cemālinüñ bitdükde turunc ü sīb
Birisi aña ğabğab biri zeğan olmışdur
- 4 Mihr ile iderken raqş zerrāt-ı cihān biri
Rūyında qarār idüp aña dehen olmışdur
- 5 Şubḥ uyanıcaq yüzün yumağa bahār ebri
Şu koyup aña ḥurşīd altun legen olmışdur
- 6 Ḥızr-ı ḥaṭ-ı sebzinüñ her laḥza ḥayāliyle
Her yırde ḥızır gibi çevrem çemen olmışdur
- 7 Dil bāğ-ı cemālinde cān virdi ḥuzūrı var
Çāh-ı zenaḥı qabr ü zülfi kefen olmışdur
- 8 Tañ mı gözi şayyādı bīmār olur ise kim
Ārāmı yoğ ol dāyım merdüm-fiken olmışdur
- 9 Biñ tevbe-i şad sāle sūd itmeye Muhyī'ye
Çün cām-ı leb-i yāri tevbe-şiken olmışdur

* *Keşfü'l-Hafa*, 1/345.

CXC VII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- - . / . - - - / - - . / . - - -

- 1 Her bir gözi ğamzeyle bir tīg-zen olmuşdur
Her bir müje tīr ile nāvek-fiken olmuşdur
- 2 Gūyā deheni anuñ hoş hātīf-i ğaybī kim
Bī-dād gül iken hīç şīrīn sūhan olmuşdur
- 3 Kudretten anuñ dil-keş naķş-ı ruḥ-ı zībāsı
Hoş levḥa-i dīvān-ı hüsn ü ḥasen olmuşdur
- 4 Tañ mı aña pīrāhen gül olsa kabā lāle
Nāzūk beden-i ağı çünkim semen olmuşdur
- 5 Hoş deyr anuñ deyr-i hüsnī ḥasen-i merġūb
Kim zülfi şalīb anda Rūmī vesen olmuşdur
- 6 Beñzer ki ḥaṭ-ı sebzi cālemde Hıẓırdur kim
Her başduġı yir dāyım tāze çemen olmuşdur
- 7 Dil ḥırmen-i hüsninde şevķ ile sürer ḥırmen
Şad seng-i cefāsıyla anda dögen olmuşdur
- 8 Çāh-ı zenaḥı anuñ dipsüz kıyu kim aña
cālemde uzun zülfi incü-resen olmuşdur
- 52b 9 Şemc-i ruḥına fānūs olup dil-i Muḥyī'nüñ
Aña bu kızıl kanlu ten pīreken olmuşdur

CXC VIII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

- - . / . - - - / - - . / . - - -

- 1 Pür-bend ü şiken zülfi cāşık-fiken olmuşdur
Her bend ü şiken anda tevbe-şiken olmuşdur
- 2 Olmaķla şebīh anuñ gül-ruḥlarına lāle
Dil-berde ser-i tāc u şāh-ı çemen olmuşdur
- 3 Ḥaddi gülin itse bū her kimseden öñ ḥaṭtı
Tañ mı güli bū iden evvel diken olmuşdur
- 4 Çeşmi müje nīşiyle faşşād cacebdür kim
Cān u dil-i cūşşāķa ol nīş-zen olmuşdur

- 5 Uşşâkına atmağa cevır ile cefâ sengin
Ol ıfla iki zülfi iki şapan olmışdur
- 6 Zülfinde çü her kılda biñ mekr ü fiten vardur
Çözdükde cihân tolu mekr ü fiten olmışdur
- 7 Sîmîn-beden ü zer-tâc olmışken o şâh-ı hüsn
Bî-rahm dili anũñ âhen neden olmışdur
- 8 Buğz ile dilüm yaqdı aña vañan iken ol
Gerçi ezeli câdet *hubb-i vañan** olmışdur
- 9 Üslûb-ı kemâl ile tarz-ı hasen üzre çün
Muhyî dahî Hüsrev-veş Şîrîn sühan olmışdur

CXCIX Naẓîre-i Âtâî

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Lebũñ cāşıqlara çokdan cātādur
Dil ü cān derdine şîrîn devādur
- 2 Çü gösterdũñ yüzũñ ayın elũñ şun
Ki cîd olduqda câdet merhabādur
- 3 Ola kim āhum ebrin idesin mahv
Güneşsin üstüme her gün toğadur
- 4 Leb-i şîrînũñ özler hâste gönüm
Ki ol hoş şerbet-i şâlih gıdādur
- 5 Ne hoş tāk-ı muçallādur qaşuñ kim
Zemîn-i cālem-i hüsne semādur
- 6 Yüzüñdür hüsn ilinde Mısr cāmic
Civārında kara zülfũñ kurādur
- 7 Saña öykünmeye āhũ-yı Çîn kim
Şaçuñdan her kıl aña hũn-bahādur
- 8 Virürken bũy-ı cān Rũm u Hıfā'ya
Şaçuña misk dimek hoş hañādur
- 9 Qaşuñ mihrābını Muhyî göreldeñ
İşi geçmiş namāzını qazādur

* *Keşfü'l-Hafa*, 1/345

53a

CC Nażire-i Dīger [ćAṭāyī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Kaşuñ fitne gözün ćayn-ı belādur
Siyeh kirpüklerün ғаra ғаzādur
- 2 Ғazā tīri çü ғamzeñ sihr-i peykān
Siper anuñ gibi tīre rızādur
- 3 İki zülfün biri dāl ü biri cīm
O dāl ü derd ü bu cīm-i cefādur
- 4 Ғadem başmış ḥaṭuñ iklīm-i ḥüsne
Anuñçün düşlerüm ғаraқuradur
- 5 Hevāyī olsa dil ćaşkuñ yolında
Ne ṭañ çün hem-rehi bād-ı şabādur
- 6 Dili eglerdi cevruñ gāh līkin
Senüñ gibi o da bir bī-vefādur
- 7 Baña düşnāmuñı artur ki pişem
Yirine her birinün biñ dućādur
- 8 Raқīb-i rū-siyāha varma ғаç kim
Sen oғlancıқsın ol ғаra ғocadur
- 9 Gerek cevı eyle Muḥyī'ye gerek sög
Unutma tek anı dāyim añadur

CCI Nażire-i Dīger [ćAṭāyī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Kenār açup elin dāyim uzadur
Ġaraż ol serv ile bir merḥabādur
- 2 Ne raćnā serv-i bālādur ғаdi līk
Biri ćaşıқlara derd ü belādur
- 3 Didüm şatduñ lebün çün cāna dönme
Gülüp didi ki bu beyć-i vefādur
- 4 Gözüm her lāle gördükçe şaçar dür
Şanur ol lāle ruḥ laćlīn ғаbādur

- 5 Ĥayāl-i dil-rübālarla bu gön̄lüm
 Şanasın menzil-i lućbet-nümādur
- 6 Kebāb itdüm dili ćaşķ āteşinde
 Gelüñ ey dil-rübālar kim şalādur
- 7 Muĥayyer kıldı ćuşşāķı figānum
 Hevā-yı būselük üzre nevādur
- 8 İki çeşmüm ider mecrā nizācın
 Ara yirde ķadīmī mācerādur
- 9 ćAţāyī rūhını şād itdi Muĥyī
 Şanasın sözleri aña dućādur

CCII Nażire-i Şāfi

-- ./ - . - ./ . - - ./ - . -

53b

- 1 Ey kişver-i vücūd şehi şehir-yār-i cömr
 Gel kim ĥarāba varmada sensüz diyār-i cömr
- 2 Her gün lebüñ zülāline artar çü teşnelük
 Günden güne şararmadadur sebze-zār-ı cömr
- 3 Āb-ı ĥayāt laćl-i lebüñden olalı dūr
 Ĥuşķ oldu leblerüm gibi hep çeşmesār-ı cömr
- 4 Dār-ı fenāda nice muĥaķķaķ beķā umam
 Mevhūm noķķa-i dehenüñ çün medār-ı cömr
- 5 Her gün sipāh-ı ĥaţţuñ ile ģāret olmada
 İķlīm-i ĥüsnüñ ile ser-ā-ser diyār-ı cömr
- 6 Efşān idüp yüzümde gözüm ķanlu yaşumı
 Oldı ruĥuñ ĥayāliyile lāle-zār-ı cömr
- 7 Ĥoş şükr-i ćİş-i cömrde vaşluñ senüñ velī
 Hicrüñ şoñında özge muşaddac ĥumār-ı cömr
- 8 ćAşķuñ yolunda āh u figān eylesem ne tañ
 Ģāretde dehr reh-zeni ile ķaţār-ı cömr
- 9 Bārān-ı ĥūn olursa revā eşķ-i Muĥyī kim
 Geçdi hevāda berk gibi rüzgār-ı cömr

CCIII Naẓire-i Dīger [Şāfī]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Gül-ruhlarıyla zīnet olupdur bahār-ı cömr
Bāğ-ı cihānda her biri bir yādgār-ı cömr
- 2 Cān çeşmesinden āb-ı hayāt aqıdur lebi
Ser-sebz olupdur anuñ ile sebze-zār-ı cömr
- 3 Ol cömr-i hāşılinsuz olan cömrden ne sūd
Hem-dem olan anuñla olur kām-kār-ı cömr
- 4 Zülfi şebiyle gün yüzini setr ider müdām
Hayfā geçer bu vechile leyl ü nehār-ı cömr
- 5 Şeh-bāz-ı zülfi mürğ-ı dile kıniç olmayup
Arturdi şancatın ider oldı şikār-ı cömr
- 6 Hārc eyledüm yolında kamu naqd-i cömrümi
Hayfā ki girmedi ele ol yādgār-ı cömr
- 7 Cemc oldı āteş-i gam ile bādı āhumuñ
Yandı fenāya vardı ser-ā-ser diyār-ı cömr
- 8 Yanmağa urdı kıfile-i cömri hūblar
Vardı hevālar ile yile rüzgār-ı cömr
- 9 Gül yüzlülerle cīş-i bahārı kı Muhyī kim
Gitdi şebāb vakti vü geçdi bahār-ı cömr

CCIV Naẓire-i Dīger [Şāfī]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Şeh-bāz-ı zülfine diseler vechi var cömr
Her bir hāmında bend niçe biñ şikār cömr
- 54a 2 Ol serv her yaña ki hīrāmān ola revān
Virür naẓar kılanlara her bār bār cömr
- 3 Cün saçların çözüp dağıdup cārız ide cemāl
cUşşāķ her tarafından ideler nişār nişār cömr
- 4 Devrān getürmeye yüzi mānendi bir güneş
Devr ide māh u sāl ü gice şad hezār cömr

- 5 Gerçi cihāna cömr ile hâlk eyler iftiḥār
Ol hüsn şāhıyile ider iftiḥār cömr
- 6 cUşşākın eyledükçe ḥaṭı düşmeni helāk
Zülfi gibi aña virüle bī-şümār cömr
- 7 Sürcatle gitmede yarışup cömr o yār ile
Āgeh geçildi eyledi terk-i diyār cömr
- 8 cÖmr-i cāzīz bilür iken yāri kendüme
Hikmet ne yār-i şād geçer zār zār cömr
- 9 Yig zülfi zehri Muhyī'ye tiryāk ü kândden
[...]

CCV Nażīre-i Necātī

. . - - / . - - - / . . -

- 1 Ol şeh-i hüsne zülfi sancağdur
Aña ruḥsārı al bayrağdur
- 2 cAşğ bezminde ehl-i cāşğa lebi
Pür-mey-i cāşğ lacl şağrağdur
- 3 Hüsni deryāsı içre her ḥālī
Dil-i cūşşāğa başğa zevrağdur
- 4 Kaşları ay başında iki hilāl
Bir meh-i nev meger iki şağdur
- 5 Zülfi cūşşāğa şīr-i şīrindür
Dudağı tāze ballı kaymağdur
- 6 Ehl-i iksīr cālem-i cāşğa
Ġabğabı özge ḥāṣ zībağdur
- 7 Göz degelden raqīb-i bāṭıldan
Ġastedür çeşmi vü çeşm bed-ḥağdur
- 8 Tīr-i āhum raqīb-i itmese kār
Ṭañ mı kaddüm kemānı yumşağdur
- 9 Virmez ağıyāra yār kūyına rāh
Muhyī'nüñ eşki taşğun ırmağdur

9 [...]: Metinde bu mısra eksiktir.

CCVI Naẓīre-i Dīger [Necātī]

.. - - / . - . - / . . -

54b

- 1 Hüsni bâğında ғаşı çār-тақdur
Қаһr-ı hüsniinde hoş maтбақdur
- 2 Bīnīsi āb-ı rūyına қonmış
Nā-şüküfte ne hoşça zanbaқ dur
- 3 Çeşmi қandīli hüsni mescidin
Қаşı тақında hoş mućallaқdur
- 4 Yüzinüñ cennetin қoyup zülfi
Yire inmiş таvīl açmaқdur
- 5 Ol gül-endām tıfla rāz açmaқ
Gonçe gibi dehānı yasraқdur
- 6 Yandı şeydā dilüm dilinden anuñ
Meger ol қav bu seng-i çaқmaқdur
- 7 Nālem itmez eśer o bī-rahme
Dir işitdükçe vāy be yañşaқdur
- 8 Çıқа eflāke āteş-i āhum
Tañ mı āteş hafif muтlaқdur
- 9 Таñ mı pā-māl olursa Muhyī müdām
Pālara ol kemīne topraқdur

CCVII Naẓīre-i Dīger [Necātī]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 ĆĀşıkuñ şayruluğı yañşaқdur
İşi nāleyle rāzın açmaқdur
- 2 Şān-ı maćşūk zār-ı Ćāşıқdan
Kendüye gizlü Ćaşkı duymaқdur
- 3 Nāzuñ ednāsı Ćāşıқ efgānı
Ağrıdur başı diyü қаçmaқdur

- 4 Virmezem yār kūyını felege
Felegi n'ideyin ol uçmağdur
- 5 Çün giren cennete qalur çıkmaz
Umduğum kūyı içre qalmağdur
- 6 Cān u dil baħr-i ʿaşka dalsa ne tañ
Mürğ-ābīnūñ işi dalmağdur
- 7 Umaram levś-iʿaşkdan ide pāk
ʿAşk bahri ṭuhūr-ı muṭlağdur
- 8 Yudı ʿaşk eşk ile yüzüm qarasın
Daʿvī-i ʿaşkdā yüzüm ağdur
- 9 Kaçma ʿaşk-ı mecāzīden Muhyī
Ol ḥaḳīḳī yolında uğrağdur

CCVIII İhtirāc

. - - - / . - - - / . - -

55a

- 1 Dilūñ cāndan çü cānān dil-beridür
Cemīc-i mā-sivādān dil beridür
- 2 Görinmez çeşm-i cāna mäh u encüm
Çün ol mihr-i münīre müşteridür
- 3 Yaraşmaz mā-sivā dil ḥānesinde
Bu ḥalvet-ḥāne ḥāş ol şeh yiridür
- 4 Yağar ʿaşk odı ʿaşk-ı mā-sivāyı
Zer-i ḥālīş odur qalbi eridür
- 5 Dil olsa şāf olur ʿālem temāşā
Ki ol āyīne-i İskenderidür
- 6 Dil itsün ʿaşk rāhında seferler
Yaraşur yolda çünkim yol eridür
- 7 Olupdur cānuma bār-ı girān ten
Serīr-i derd anuñ ser-beridür
- 8 Bize taʿn eylemek rüsvālūgiyle
Ki ol aṣḥāb-ı ʿaşkuñ mefḥaridür
- 9 Melāmet sengidür Muhyī'ye bālīn
Mezellet ḥāki anuñ bisteridür

CCIX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne cān kim cāşq-ı cānāndan berīdūr
Teni hāk altına girse yiridūr
- 2 Ne hoş māh-ı münevverdūr yüzüñ kim
Aña hūrşīd kızgın müşterīdūr
- 3 Yüzüñ ābındadur dāyim anuñçün
Ėlżāruñ gülleri her dem tārīdūr
- 4 Harīr-i zūlf-i Tātāruñ ruhuñda
Cemālūñ muşhafīnuñ mıştarıdur
- 5 Gözüñ rāhib olup olmış siyeh-pūş
Kaşuñ başında ruhbān efseridūr
- 6 Buḥūr-ı nermdür hālūñ ḥayālī
Dil-i pūr-āteş anuñ micmeridūr
- 7 Ḥaṭuñ peyki dimiş gāfīl dile kim
Ḥaberdār [ol] gelen ḡam leşkeridūr
- 8 Ruḥ-ı zerdümde sürḥ eşküm ḥuṭūtı
Fırākuñ mā-cerāsı defteridūr
- 9 Kuluñ Muḥyī'ye şun laclūñ ki şāhum
Bilūr ḡadrin mubaşşır cevherīdūr

CCX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 cAcebdür cāşq odı kim cāñ eridūr
Ve-līkin tenler anuñla diridūr
- 2 Ḥarīdāram dil ü cān ile yāre
İşüm müşkil çü cālem müşterīdūr
- 3 Lebin şordum didi helvā-yı cāndur
cAselden şanma ammā sükkerīdūr
- 55b 4 Ḥaṭın şordum didi kim ehl-i cāşqa
Olan cevır ü cefāmuñ defteridūr

- 5 Yağan çaşq âteşin iki cihānda
İki ruhsārınuñ ahkerleridür
- 6 Gözi deryā-yı hüsn içre siyeh fülk
Siyeh zülfi o fülküñ lengeridür
- 7 Helāk itdükçe hâttı durmaz artar
Meger Ye'cüc-ı fitne caskeridür
- 8 Yaşum bārānı arturdu hâtinı
Anuñçün sebzesi herdem şarīdür
- 9 Reh-i çaşkıında olmaz Muhyī güm-rāh
Çü gün yüzi hâyāli reh-beridür

CCXI İhtirāc

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 Yine bir nev-cevānı sevdi bu pīr
Zülfi zencīrine dil oldu esīr
- 2 Ağlasam hālüm ol güler güc imiş
Yār ola nev-cevān u cāşık-ı pīr
- 3 Zülfi Mecnūndur dil-i şeydā
Zülfi Leylī'dür aña hem zencīr
- 4 Görecek gözlerüm yok āyīneyi
Gösterelden o bī-naẓīre naẓīr
- 5 Beñleri hüsn iline beglerdür
Lebinüñ hāli cümlesine emīr
- 6 Dāyimī çeşmesine cān virsem
Tañ mı andan aķar şekerlü şīr
- 7 Oldı cāşkıyla cān u dil iki şāh
Kaşları anlaradur iki serīr
- 8 Lebi cāñ-baḥş ü cān-sitān hâttı
Birisidür beşīr ü birisi neẓīr
- 9 Ğamzesiyle anuñ dil-i Muhyī
Şīşedür kim geçüpdür anı tīr

CCXII Dīger [İhtirāc]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Mürğ-ı āzāde-i dili tākdīr
Nā-gehān itdi dām-ı çaşka esīr
- 2 Ğāşık olanlara gülerdüm ben
Şimdi baña güler şağır ü kebīr
- 3 Tıfıldur yārümüz vefā bilmez
Līk envāc-ı cevre hūb hābīr
- 4 Zülfi cādūsı mihr ü māha binüp
Rūz u şeb her birin ider teshīr
- 5 Dilde teng ağızınıñ hayāli müdām
Anda gūyā hem-ān o mīm-i zāmīr
- 56a 6 Bir şusuz çāha düşdi düşde dilüm
Zenaḥī çāhı mı ola taćbīr
- 7 Zülfi Leylī'sinüñ nesīmleri
İş bu Mecnūn-ı çaşkadur zencīr
- 8 Düşdüm iksīr-i çaşka oñmamamuñ
Evveli şicr ü āḥiri iksīr
- 9 Şicr ü iksīr ile kim umsa ğınā
Muḥyī gibi olur faķīr ü ḥaķīr

CCXIII Dīger [İhtirāc]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Vaşlına her gün eyledüm tedbīr
Līk tedbīr[üm]i bozar taķdīr
- 2 Bilmezem dehr-i dūna n'itdüm kim
İtmez esbāb-ı hicrde taķşīr
- 3 Bulmaduķ çāre vaşla hicrine şabr
Olmadı ḥālümüz şalāh-pezīr
- 4 Şeb-i fūrķatde rāh-ı çaşka düşüp
Oldı hayretle kim reh-i tedbīr

1 tedbīri: tedbīr[üm]i

- 5 Mürğ-ı cān kūyına uçam dir idi
ġĀkahu 'z-zaġfu ve 'l-cenāhu kesīr
- 6 Dil-i sahtine āhum itmedi kār
 Āteş eylerken āhene teġsīr
- 7 Ğamzesi teşne olsa kıana ne tañ
 Kıan ile şıvarulmış ol şemşīr
- 8 Ağzı yokluķlanup alur cānlar
 Ĥaṭṭı gibi o reh ider tezvīr
- 9 Āh kim mekr ide ide aġyār
 Yāri Muḥyī' den itdiler tenfīr

CCXIV Nażīre-i Şeyḥī

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 Yine dīvān-ı hūsne şāh gelür
 Ĥūblar encümine māh gelür
- 2 Żekānı ġāh-ı Yūsuf-ı cāna
 Cāha yitişdürici ġāh gelür
- 3 Lebi helvā-yı ġīd ü vaşl-ı dile
 Yüzi ol tıfla ġīd-gāh gelür
- 4 Kıaşlarıyla görüp iki mihrāb
 Kıanķıdur kıble iştibāh gelür
- 5 Her şeb ol şāha ḥīdmet itmek için
 Giyüben māh şeb-külāh gelür
- 6 Çeşmi žulm itdügünce ġuşşāķa
 Laġli şāhına dād-ĥāh gelür
- 56b 7 Ruḥına kıarşı çeşmi ĥāb üzre
 Aña ol ĥāb ġāşt-gāh gelür
- 8 İş bu āvāre bī-karār dile
 Kıara zülfi kıarār-gāh gelür
- 9 Ĥaṭ-ı reyḥān ile dil-i hayrān
 Kıi gehī sebz ü geh siyāh gelür
- 10 Kaġbe kūyı dile bir adım yir
 Gerķi kim ḥalkā ḥaylī rāh gelür

- 11 Yāre aġyār-ı dūn gelüp gideli
Geh gider ʿaql-ı Muḥyī geh gelür

CCXV Naẓīre-i Dīger [Şeyḥī]

. . . - / . . . - / . . -

- 1 Yine hüsn iline sipāh gelür
Taḥt-ı hüsn üzre pādşāh gelür
- 2 Başuma toġdı mihr-i devlet kim
Üstüme sāye-i İlāh gelür
- 3 Şād ol ey dil ki saʿd olup ṭālic
Ġam şebi žulmetinde māh gelür
- 4 Leb-i şīrīnini görüp gūyā
Ḳand-i ṭūṭi mi iştibāh gelür
- 5 Ḳapusında hilāl aşılma umup
Halka olup aña dü-tāh gelür
- 6 Ḳaşı altında çeşmi dāyim uyur
Aña ol ṭāḳ ḥāb-gāh gelür
- 7 Her kaçan ʿaşkın eylesem dācvī
Āh u eşküm iki güvāh gelür
- 8 ʿAşkıyile figānum işidene
Ḥāb-ı ġafletden intibāh gelür
- 9 ʿAşş odı dil evinde gizlene mi
Revzeninden çü dūd-ı āh gelür
- 10 Rūy-ı ḥūba naẓār güneh dirler
Bize terk-i nazar güneh gelür
- 11 Reh-i ʿaşkı güm itmezüz kim ol
Bende Muḥyī'ye şāh-rāh gelür

CCXVI Naẓīre-i Necātī

. . . - / . . . - / . . -

- 1 Güzeller nāz ile reftār iderler
Durur[lar] āl ile güftār iderler

- 57a
- 2 Alurlar cān u dil naḡdini bizden
Varurlar ġayr ile bāzār iderler
- 3 İdüp aġyār ile seyrān ėīdi
Bizümle merhabāya ėār iderler
- 4 Kitāb-ı hüsni gerd-i lebde yazup
Adını Mahzen-i Esrār iderler
- 5 Yā dilden ŗaḡınup gül-ŗenlerini
Ĥaṭ ile ĥārdan dīvār iderler
- 6 Çü dil-ber dil-rübā çoḡ ehl-i diller
Hem-ān bir dil-beri dil-dār iderler
- 7 Ben oldum bir ŗehe ḡul kim güzeller
Koyup pāyına ser ser-dār iderler
- 8 Ḳaşıyla alnı ėīd ayı başında
Hilāl ü bedri maċ iẓhār iderler
- 9 Göricek ĥaṭṭını āhum ėaceb mi
Ki yad yaġı gelicek nār iderler
- 10 Dile alma dilā zülf ü dehānuñ
Ki bir bend ile yirüñ dar iderler
- 11 Görüp bu ŗicri Muḡyī lāf uranlar
Nedāmet idüp istiġfār iderler

CCXVII Naẓīre-i Dīġer [Necātī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Güzeller ėarẓa-i dīdār iderler
Dil-i pür-ŗevḡ ü cānı zār iderler
- 2 Alurlar dilleri cānlar dilerler
Anuñçün ġamzeyi tekrār iderler
- 3 ŗarāb-ı nābıyile leblerinüñ
Kimi mest ü kimi hüŗyār iderler
- 4 İdüp ėaşıḡlarına ruhların ėarẓ
Kime nār u kime gül-zār iderler
- 5 Niçe ėuŗŗāḡı ḡurbān itmek içün
Dem-ā-dem gözlerin bīmār iderler

- 6 Maḥārif naḥdine raġbetleri yok
Yā zer yā zūr ile bāzār iderler
- 7 Ğīlāc-ı derd-i dil bilmez eṭibbā
Bize dil-dārlar tīmār iderler
- 8 Dil ehli şaçlarınıñ her kılmı
Dil içre nāfe-i Tātār iderler
- 9 Baḫup çeşm-i bed ile müddeḫīler
Adını her birinüñ mār iderler
- 10 Virür gül-şenlerinden güller aġyār
Hem-ān Muḫyī naštbin ḥār iderler
- 11 Ğazeller dinilür tekrār o dem kim
Güzeller raġbet-i eşcār iderler

CCXVIII Nažire-i Aḥmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

57b

- 1 Bāġ-ı cennetdür yüzüñ dāyim bahār-istān olur
Her güli ḥandān velī her bülbuli giryān olur
- 2 Sensin ol hüsne bahā genci ki şevküñle senüñ
Ḥāne-i maǧmūrı nice dillerüñ vīrān olur
- 3 Ğīd-i ḫurbāndur vişālüñ aña iren cāşıküñ
Anda öñ cān u dili şoñ kendüsi ḫurbān olur
- 4 Kāfir-i Hindü iken ḥāl-i ruḥuñ hikmet nedür
Kim yiri bāġ u bihişt ü ravza-i rid'vān olur
- 5 Esse hüsñüñ gül-şenine karşı bādı āhumuñ
Nā-şüküfte gonçesi nā-geh gül-i ḥandān olur
- 6 Tañ mı āh itdükçe karşıñda ḥaṭuñ artursa kim
Zülfüñi depretdüince bād müşg-efşān olur
- 7 cĀşık öldürse şarāb-ı nāz içüp çeşmüñ ne tañ
cĀdet olmışdurki bezm-i meyde āḥir ḫan olur
- 8 İtlerüñ üşmiş üleşmiş ḥar raḫībüñ etlerin
Üstüḥānın at baña kim rāhat-ı dendān olur

- 9 Muhyî'yi cûşşâķ içinde eyleme h̃âr u h̃acîl
Çünkü ehl-i cârz olanda ġâyret-i aķrân olur

CCXIX Nażîe-i Dîġer [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Leblerinüñ her biri cûşşâķa çünkîm cān olur
Adı cāşıkķlar ķatında cān iken cānān olur
- 2 Hüsni cūmmānı temevvüc eyledükçe dāyimā
Bir şadefdür aġzı geh peydā vü geh pinhān olur
- 3 Taht-ı hüsn üzre geçüp sulţān-ı hālî didi kim
cAsker-i cûşşâķ gelsünler bu ġün dīvān olur
- 4 Olsa ķaddinde lebi ġüyā dir anı ġüş iden
Bu nihāl-i ġüldeki bûlbûl ne hoş elhān olur
- 5 İnķisām-ı cevher-i ferde olur żāhir delîl
Her kaçan kim nāz ile aġzın açup hāndān olur
- 6 Tañ mı kūyında leb-i şîrîninüñ bir bûsesin
Cāna şatsa Mekke'de hûrmā-yı-ter erzān olur
- 7 Atsa ķaşı yāyı ile oķların müġġānınınuñ
Her bir oķına anuñ bir ġamzesi peykān olur
- 8 Durmaz artar zûlfi içre dillerüñ cemcîyyeti
Az zamānda bu sevād-ı zûlfi şehr-istān olur
- 9 Muhyî geh bekler derin anuñ raķîb-i kelbi ġāh
Ol şehüñ emriyle geh der-bān u geh seg-bān olur

CCXX Nażîre-i Niżāmî

. - - - / . - - - / . - -

58a

- 1 Femi cānān birikmiş iki cāndur
Anuñcün dîdeden dāyim nihāndur
- 2 Bahā yok laclînüñ bir bûsesinüñ
Bahāsı cān ile iki cihāndur
- 3 Yüzinde o mehüñ şanmañ kelef var
Semāc-ı hüsnde ol keh-keşāndur

- 4 Gün altında olurken sāye-bānlar
Neden zülfi gün üzre sāye-bāndur
- 5 Ne ʔaň günden güne artarsa ĥaṭṭı
Havādiś çok olur āhir zamānda
- 6 Ne raʕnā dil-rübādur līk bī-raħm
Özi yaħşı velī ĥalkı yamandur
- 7 Didüm bilüň kenār itmek olur mı
Didi kim bu kenār olmaz miyāndur
- 8 Dilā cān riştesin eyle ricāyet
Ki ol cānān miyānından nişāndur
- 9 Cevānlar sevse Muħyī pīrlükde
Ne ʔaň ol pīr ise göñli cevāndur

CCXXI Nažire-i Dīger [Nižāmī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Güneş yüzlüm görünmez çok zamāndur
Ser-ā-ser cālem āhumla dumāndur
- 2 Firāķında ruh-ı zerd ü sirişküm
Aķar şuyile ter-berg-i ĥazāndur
- 3 Yüzi bāğında ĥaddi üzre zülfi
Gül-i ter üzre sünbül sāye-bāndur
- 4 Dilüm mürğın iderken nīm bismil
Dehānı şıçramış bir damla ķandur
- 5 Ĥarāmīdür gözi yatmış kümūnda
Başı altında ebrūsı kemāndur
- 6 Ne ʔaň baş virse dāyim iki zülfi
Ki her biri ziyān ehli ʔogāndur
- 7 Teni hicri odı yaķdı kül itdi
Yirinde āhumuň dūdı nişāndur
- 8 Çıķar cārşā şerār u dūd u āhum
Gören şanur nücūm u āsmāndur
- 9 Görinmez Muħyī'nüň gözine dünyā
O göz nūrı gözinden çün nihāndur

CCXXII Nażire-i Ahmed Paşa

- - . / - . . . / . - - . / - . -

58b

- 1 ĞĀşık dilin gözetmege bir dil-rübā yiter
Bir kişvere hükūmete bir pādşā yiter
- 2 Dil-ber çok olsa bezmde hayret virür dile
Vaşl ile Ğīd kıılmağa bir meh-liķā yiter
- 3 Būs u kinārı kıanda müyesser olur bize
İrdükçe vaşlı Ğīdine bir merhabā yiter
- 4 Gerçi piyāde peyki çok ol şeh-süvārumñ
Meydān-ı Ğaşķ içinde bulunmaz baña yiter
- 5 Rūyında başķa her beñi bir Rūm ili begi
Her tār-ı zūlfı her birine bir livā yiter
- 6 Dilde Ğayāl-i tálcat-ı pür-nūrı ol mehüñ
Fürķat şebinde Ğāşıkā bedr-i dücā yiter
- 7 Bīgāne oldıyise vefāsı bize ne ğam
Çünkim cefāsı oldı bize āşnā yiter
- 8 ĞĀşıkların unutmaz eger ki cefāyile
Macşūk-ı bī-vefāya bu deñlü vefā yiter
- 9 Muhyī düşünde vaşlını görmekle şāddur
Bir kez düşünde pādşeh olmaķ aña yiter

CCXXIII Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- - . / - . . . / . - - . / - . -

- 1 Ğāk-i rehi döşek taşı yaşduķ baña yiter
Üstümde ķat ķat örti yidi ķat semā yiter
- 2 Kūyı yolında āhum oķın eyledüm Ğaşā
Āha mecālüm olmasa sāyem Ğaşā yiter
- 3 ĞAşķıyla dil şeh oldı Ğarābāt kişveri
Yoķ mālā hırşı hāşılı bād-ı hevā yiter
- 4 Her dem tenümi ķanlu sirişķüm ihāta da
Ol sürh cübbe Ğilcatı Ğaşķuñ baña yiter

- 5 Kuhl itmede remedlũ göze hâk-i rāhını
Ol bī-vefāya minnetümüz yok şabā yiter
- 6 İtsün vefā vü mihrini ehl-i selāmete
Ehl-i melāmetüz bize cevır ü cefā yiter
- 7 Tek arka kimse minnet-i bārını çekmesün
Zerrīn kabā vü cübbe yirine cābā yiter
- 8 Lāgar tenüm kemikleri naķş itdügi zemīn
Ben bī-nevāya yatmağičün būriyā yiter
- 9 Her dūna minnet itme şaķın Muhyī rızķ içün
Çün iki günde bir kıru etmek saña yiter

CCXXIV Nażire-i Necātī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Leb-i cānāna canuñ nisbeti var
Hayāt-ı cāvidāna himmeti var
- 2 Dehānı çeşme-i cāndur kim anda
Şekerlü āb-ı hayvān şerbeti var
- 3 Yüzi māhına mihri beñzedelden
Atar tācın göge germiyyeti var
- 59a 4 Zenaḥdānına gitdi sālīk-i dil
Meger çāhında anuñ ḥalveti var
- 5 cAzīz-i Mısr-ı ḥüsn olmışdı zülfi
Olup pā-māl şimdi zilleti var
- 6 Ğamı ḥānından aldı çok nićam dil
Meger zelle götürmek niyyeti var
- 7 Didi incinme fūrķat rūzesine
Şoñında cīd-i vuşlat nićmeti var
- 8 Vişāli rūz-ı cömrümdür ve-līkin
Kaşīr ü geçmede key sürcātı var
- 9 Dil ü cān keşretin terk itdi Muhyī
Bir oldu yār ile ḥoş vahdeti var

CCXXV Nażire-i Dīger [Necātī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Mesīhā'dur lebi hoş ʿizzeti var
Semāc-ı hüsne çıkmış rifceti var
- 2 Ruḥı ʿaḳsi düşelden āftāba
Aña yirden göge dek minneti var
- 3 Ruḥına beñzedügiyçün gül-i sürh
Anı baş üzre qorlar ʿizzeti var
- 4 Lebi ḥaṭṭıyile ḥandān gonçesinde
Benefşe bādesi gül şerbeti var
- 5 Ne ṭañ gamzeyle sihr eylerse çeşmi
Çü her bir şancātuñ bir āleti var
- 6 Ḥaṭı ḥaddinde yazsa āyet-i qahr
Ne gam laclinde çün luṭf āyeti var
- 7 ʿAceb mi yāri bizden alsa aḡyār
Ki her devrũñ ricāl ü devleti var
- 8 Çoḡaldur āteşin āhum meger kim
Kül idüp yile virmek niyyeti var
- 9 İderken düzd bāḡ-ı hüsni teftiş
Dutup Muḥyī'yi didi töhmeti var

CCXXVI Nażire-i Ahmed Paşa

. . - - / . . - - / . . - - / . . -

- 1 Manżar-ı hüsnũñi çeşm ehl-i nażardan güniler
Dil ḥayālũñ şehini iki başardan güniler
- 2 Dilemez gündüzi dil tā yire sāyeñ düşüre
Ol seni sāyeden ü sāyeñi yirden güniler
- 3 Dilemez dil gice gündüz çıkasın ḥaymeñden
Sen güneş yüzlü mehi şems ü qamerden güniler
- 4 Āhumuñ bādı daḡıtmaḡda ruḥuñdan zülfũñ
Gül-i ruḥsāruñı ol sünbül-i terden güniler

- 59b 5 Gitseñ ata binüp ey şeh bu kıl öñüñce yayağ
Geh seni esbden ü gāh eyerden güniler
- 6 Tīguñı sen şaluban bende uzatduğça başum
Göğdemüñ cümlesi cānā anı serden güniler
- 7 Dīde ʿarż itdügi gevherlerini saña bu kim
Gerden-i sīmüñi ol düğme-i zerden güniler
- 8 Kāmetüm halka olup bekler anuñcün kapuñı
Kim anı her nażar ol halka-i derden güniler
- 9 Şiʿr-i Muhyī dañı şīrīn olalı şekkerden
Dehen-i tūṭī-i gūyāñı şekerden güniler
- CCXXVII Nażīre-i Dīger [Ahmed Paşa]
- ... - - / ... - - / ... - - / ... -
- 1 Sīneye yār oğı geldükçe siperden güniler
Dil anuñ demrenini cān u cigerden güniler
- 2 Nev-ʿarūsını ḥayālūñ şeh-i ḥūbānınuñ
Gözlerüm dilden ü dil iki başardan güniler
- 3 Dilemez dil bağa kimse yüzüñ āyīnesine
Birbirin iki gözüm aña nażardan güniler
- 4 Aña hem-rāha seferde nice doysun dil kim
Anı her menzil ile zād-ı seferden güniler
- 5 Gİtdüğümce giceler atı öñince o şehüñ
Āteş-i āhum anı meşʿalelerden güniler
- 6 Bād-ı āhum giceler şubha degin dāyım esüp
Zülf-i pür-çīnin anuñ bād-ı seherden güniler
- 7 Yār ile şohbet-i ağıyāre nice şabr ide dil
Kim anı şohbet-i māderle pederden güniler
- 8 Reşkden halka olupdur kad-i Muhyī yüzi zer
Güşin ol sīm-berüñ halka-i zerden güniler
- 9 Nażmumuñ dūrlerinüñ her biri şeh-vār olalı
İki güşin o şehüñ gayrı güherden güniler

CCXXVIII Naẓīre-i Nizāmī

.. - - / . - - - / . - - - / . - -

- 1 Göreli gün yüzüñ ey mäh dünüm gün gibidür
Alnuñ ayıyla günüm ʿīd-i hümāyūn gibidür
- 2 Çeşm ü ebrūñı görüp ehl-i naẓarlar dirler
Birisi noḡtaya beñzer birisi nūn gibidür
- 3 İki zülfüñ ki baḡar birbirine boynın egüp
ʿAşḡ ile biri Hümā biri Hümāyūn gibidür
- 4 Yaraşur gelse yüzüñle yüzümüz bir yire kim
Biri nārenc gibidür biri leymūn gibidür
- 5 Tan mı ʿaşḡuñ yaḡup āhum getürürse göze yaş
Ki biri āteşe beñzer biri dütūn gibidür
- 60a 6 İşidelden bilüñi ḡoçduḡın altunlı kemer
Kemere döndi ḡadūm ruhlarum altun gibidür
- 7 Bāḡ-ı hüsnüñdeki şīrīn dehenüñde ḡaṭ-ı telḡ
Tāze ḡaşḡāşda žāhir olan efyūn gibidür
- 8 Gül-şen-i hüsnüñe ey yār yaraşmaz aḡyār
Ki kimi zāḡ gibidür kimi ḡuzḡun gibidür
- 9 Muḡyī bendeñ ki oḡur sen şehe nev nev eşcār
Her gün ol bezmüñ iḡün bir yeñi ḡoş-ḡān gibidür

CCXXIX Naẓīre-i Dīger [Nizāmī]

.. - - / . - - - / . - - - / . - -

- 1 Nār-ı ḡaddinde olan ḡaṭtı ki dütūn gibidür
Dutalı žulmeti āfāḡı günüm dün gibidür
- 2 Mīśr-ı hüsninde anuñ ḡaşınuñ altında gözi
Rūz u şeb secde ider ʿĀbid-i Żü'n-nūn gibidür
- 3 Zülfi cādūsı ne siḡr itdi gözüm yaşına kim
Geh dūr ü lacl ü gehī sīm ü gehī hūn gibidür
- 4 Cevrinüñ bār-ı girānyıla ḡam olan ḡaddūm
Dilimüñ noḡta-i sevdāsı ile nūn gibidür

- 5 Sebze-i hâṭṭı ḥayālî dil-i âteş-zedede
Bere büryânı yanınca tere ṭarḥûn gibidür
- 6 Rûz-ı cömrüm şeb anuñ hicriyile gerçi velî
Gün yüzün görmek ile düşde dünüm gün gibidür
- 7 Va'cde-i ehl-i kerem deyn gibidür çü hem-ân
Va'cde-i vaşl ile dil-ber bize medyûn gibidür
- 8 Olur ağıyâr feraḥ bir birinüñ ölmesine
Ki dimişler eşek ölmek ite düğün gibidür
- 9 'Aşḡ te'c'sîr ideli çeşm ü dil-i Muhyî'de
Eşki la'el-i ter ü naẓmı dūr-i meknûn gibidür

CCXXX Naẓîre-i Necâtî

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 'Aşḡ olmak kişi żarâfetdür
Terk-i 'aşḡ eylemek hamâkatdür
- 2 Kimde kim olmaya sacâdet-i'aşḡ
Kaçuñ andan ki pür-şekâvetdür
- 3 Şûretâ gerçi kim marâzdur 'aşḡ
Lîk ma'c'nide c'âyın-ı şîḥḥatdür
- 4 'Aşḡ ile şağ olan gedâ şeh olur
Virse cân efẓal-i şehâdetdür
- 5 Qabr-i c'âşḡda nūr-ı şu'le-i âḥ
Ol şehîd olmağa c'alâmetdür
- 6 'Aşḡıñ eşki çeşmi mâc-i ṭuhûr
'Aşḡ ile âḥı ebr-i rahmetdür
- 60b 7 'Aşḡ rāhında eşk qatreleri
'Aşḡa encüm-i hidâyetdür
- 8 'Aşḡa dirler ḥaḡîḡat ile mecâz
Cümlesi lîk bir ḥaḡîḡatdür
- 9 Niçeler c'aşḡdan selâmet umar
Muhyî'nüñ umduğı melâmetdür

CCXXXI Nażire-i Dīger [Necātī]

.. - - / . - - / . - -

- 1 Deheni gizlü cāyn-i cennetdür
Sebze-i haṭ leb-i cālāmetdür
- 2 Ruḥı olsa semāc-ı hüsnde sürh
Ṭañ mı humret ufuḫda cādetdür
- 3 Gül-sitānda görüp yüzün güller
Gülmesi ḥande-i ḥacāletdür
- 4 Serv-i ḫaddinde ter ruṭablarla
Şulu şeft-ālūlar ğanīmetdür
- 5 Dil yüzi bāğı mīvesin gözedür
Zülfi içre esīr-i furşatdur
- 6 Cān-sitān ḥaṭ u cān-fezā lacli
Bir arada cāzāb u rahmetdür
- 7 Ḳoçduran sīnede elif dāğın
Elif-i ḳāmetine ḥasretdür
- 8 Ḳāmetine irişmek olmaz imiş
Virmeden cān çün ol ḳıyāmetdür
- 9 Muhyiyā çün ḥayāli dilde müdām
Hicr ü minnetsüz ol da vuşlatdur

CCXXXII İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Bugün dil cāleminde toğdı bir ḥurşīd-i meh-peyker
Dutuldı toğmasıyla mihr-i rahşāñ ü meh-i enver
- 2 Yüzi ayı ne şudur kim benefşe bitmede anda
Ruḥı nārı ne oddur kim aña misk oldu ḥākister
- 3 Ne ḥācet ol şehe hüsnüñ başına efser-i zerrīn
Aña çün kākūli misk ile cānberden yiter efser
- 4 Ruḥı ḥāli cemāli gül-şeninde hoş ḥuzūr eyler
Ki olmışdur gül-i terden ana bālīn ile bister

- 5 ʿAceb midür dilüm şorsa lebüñden derdine em sem
Lebe irmiş çü cānı hastedür şāfī cevāb ister
- 6 Gözüm yaşıyla çihrem aña arz itdüm ki ol şāyed
Ola māyil ki dil-berler iderler meyl ü sīm ü zer
- 7 Hâtuñ sebzesi gerçi ki hoş-būdur ve-līkin telh
Cemāli sebze-zārında o reyhān mı veyā süfter
- 61a 8 Gelelden hâttı veh kim dest-bāzīde raķīb ile
Görün āhir zamānı kim melek Şeytān ile oynar
- 9 Diñüz ol cān ṭabībi hāste Muhyī’ye lebin şunsun
Ki çokdan hāste ol bī-çāre şef-tālū-yı ter özler
- CCXXXIII Diğer [İhtirāc]
- . - - - / . - - - / . - - - / . - - -
- 1 Cemāli mescid-i cāmić iki mihrāb iki қаşlar
Arada olmuş aķ bīnīsi anuñ nūrdan minber
- 2 Olur hūrşīd-i raḥşān her gün anuñ ruḥlarına germ
Ezilür leblerini gördüğince şehd ile şekker
- 3 Anuñ қaddine karşı bāğda serv eyledükçe raķş
Geçüp karşıasına durmaz çenār anda elin qarşar
- 4 İrişince şarāb-ı laćl tāb-ı cān-fezāsına
Döne döne dem-ā-dem cām-ı mey bezm içre қan derler
- 5 O şāh-ı hūsne her gün şubḥdan tā şāma dek hūrşīd
İder ḥidmet giyüp şevķiyle anuñ nūrdan efser
- 6 ʿİzārı ābın itsem ārzū ʿaşķında ṭañ mı kim
Kimüñ kim derd-i ser vardur başında ol gül-āb ister
- 7 Hāyāliyle anuñ sengīn dilinüñ halka-i қaddüm
Қamu ʿuşşāķ dirler kim nigīn ü hāteme beñzer
- 8 Şacıyla örteli Şeytān raķībe muşhaf-ı hūsniñ
Ğazabnāk oldu ol bī-dīn laćīn küfri oқur ez-ber
- 9 Dimāğ u cānı ʿuşşāķuñ mucaṭṭar būy-ı ʿaşķile
Dil-i sūzān-ı Muhyī ʿūd-ı ʿaşķa olalı micmer

CCXXXIV İhtirâc

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Şemc-i mahabbetüñ ki şeb-i ğam çerāğıdur
Göñlüm fetīlidür yüregüm yağı yağıdur
- 2 Āhumla şanma diñlene şemc-i mahabbetüñ
Yilden aña zarar yok erenler çerāğıdur
- 3 Yıkma bināsını dil-i sūzānumuñ şaķın
Nā-geh zarar kıla ılıdur er ocağıdur
- 4 Zülfüñ kesüp dağıtma göñüller gürühını
Bozma o tekye-gāhı erenler konağıdur
- 5 Dārü'ş-şifā-yı kūyuña varsun ıo ehl-i cāşķ
Menć itme kim o hāste erenler yatağıdur
- 6 cUşşāķa kūyuñuñ ķamu eķrāfı feyz-gāh
Tañ mı harīm-i kūyuñ erenler durağıdur
- 7 Kurbān hemīşe tekye-i cāşķuñda cān u dil
Her biri aña cāşķıķ erenler adağıdur
- 8 Saķķā-yı dīde eşķümi tañ mı dūketmese
Çeşmüm ķabağı pūr-bereket er cānağıdur
- 61b 9 Muhyī ķuluñ şehā nażaruñdan giderme kim
Er hīdmetine ırmiş erenler ķucağıdur

CCXXXV Dīger[İhtirâc]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Gül-zār-ı hūsnde ķadi hoş gül budağıdur
Kim dāyimā o bülbul-i cānuñ ķonağıdur
- 2 cĀlemde bir dü-rū gül-i şad-berg lāle-veş
Anuñ güzel yüzi vü anuñ al yanağıdur
- 3 Faħr itmede şebhele cizārına nesteren
Ol dāyimā cū nesterenüñ yüzi ağıdur
- 4 Hoş çeşme-i hayātdur anuñ dehānı kim
Her bir dudağı laćlden anuñ şuşağıdur

- 5 Dil her kaçan ki muşhaf-ı hüsnini okısa
Āgāzı Şems şüresi Kevşer durağıdur
- 6 Şeft-ālū cerrin eylese andan bu teşne leb
Tañ mı cemālī çün şulu şeft-ālū bāğıdur
- 7 Anuñ yüzinde dem-be-dem itse carağ žuhūr
Tañ mı yüzi şuyında anuñ ol şuyağıdur
- 8 Ansuz görünmese iki cālemde cāşıka
Tañ mı çü ehl-i cāşkuñ o çeşm-i çerāğıdur
- 9 Şahrā-yı sīnem itdi gamı dāğı lāle-zār
Ol Muhyī gam-zede dilinüñ bāğ u rāğıdur

CCXXXVI

نظيره مغربى

-- . \ -- . \ -- . \ -- .

- 1 لتوديعكم جننا فا نا غدا سفر
سفار بلا توديعكم عندنا كفر
- 2 لقد كان نارالعشق مُحترق قلبنا
قد اشتدَّ جدا حرقها اذ دنى البحر
- 3 عزمت و يجد بنى اليك السلا سل
من العشق والشوق ويطردنى البحر
- 4 أقدم رجلا تارة وأخر
وما لوقو فى المهل قد اشكل الامر
- 5 ببحرك لانساك اذ منك دايم
لفى ممي الذكر وفى قلبى الفكر
- 6 وعمرى قصير فيه هجرک اعجب
قليلتها طوالتہ ما لها فجر
- 7 كشهـر الصيام ليل هجرک فى الطول
ولاكن بلا عيد وليس له فجر
- 8 لقد يسبت عينى دمی زاد فى الفواد
ببحرك برّ بحرنا برّنا بحر
- 9 يقولون داء البحر صبر دواءه
اشق من البحر على نفسى الصبر

62a

CCXXXVII Naẓīre-i Sultān Muhammed

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ol hīrāmān serv kim cōmre ẓad-i bālā ūatar
Lebleriyle naẓd-i cāna cāşıķa helvā ūatar
- 2 Lāle-veŝ geh sūrĥ-pūŝ u serv-veŝ geh sebz-pūŝ
Günde bir ūuretde hūsnin ol büt-i zībā ūatar
- 3 Hūsninūñ bāğında ẓudret bāğ-bānı dāyimā
Tāze verd ü yāsemīn ü lāle-i hamrā ūatar
- 4 Ruĥlarıyla ķara başlu eŝm-i kāfir beesi
cAŝķ bāzārında tersādur ki al u ela ūatar
- 5 Hūsnī dūkkānını zūlf ü beñleriyle zeyn idüp
Nāfe-i misk-i Tātār ü cānber ü sārā ūatar
- 6 Ŗīve vū nāz ile ğabğabla zenaĥdān cārż idüp
Gösterüp nārenc ü illā cāşıķa ayva ūatar
- 7 Hūsnī ŝehrinde leb-i ŝīrīn ile ĥaṭṭ-ı siyāĥ
Bir cArab'dur gūyiyā kim Mekke'de ĥurmā ūatar
- 8 Tūrŝ idüp rūyın baña aĝyāra ŝīrīn ĥandede
Baña tūrŝī ūatuban aĝyārūme helvā ūatar
- 9 Ol gül āhumdan ŝaķınsun hūсне maĝrūr olmasun
Rūzgār āyīnidür bāde gül-i raċnā ūatar
- 10 Muĥyī cān u ten virüp būs-ı kenārına anuñ
Geldi bāzāra ķafesle bülbul-i gūyā ūatar
- 11 Leblerin umup bu ŝeydā naẓm-ı dürrin cārż ider
cAŝķ bāzārında laċle lūlū-yı lālā ūatar

CCXXXVIII

İĥtirāc

. . - - / . . - - / . . -

- 1 Perde olmiŝ o zāt-ı envere nūr
Aña virmiŝ ĥafā ziyāde žuhūr
- 2 Gün yüziyle cihān mūnevverdür
Ṭālicūmda bulındı eŝmüm kōr

- 3 Rûz u şeb nûş idüp hevâ cāmın
 ʿAqlumuz mest ü nefsumüz mahmûr
- 4 ʿAşş deryâdur anda žāhir olur
 Mevcler geh şalāh gāh fücûr
- 5 Yiyelüm her seher zünüb gāmın
 İdelüm anı şavmumuzda saḥûr
- 6 Düşmişüz çünki şehir-i ʿaşşā ne gam
 Beldemüz hûb ü Rabbimüzde gafûr
- 62b 7 Yaḳalum nār-ı ʿaşşā cān u teni
 Ten-i ḥākī remād ola cān nûr
- 8 Bulalum ḳurb-i maʿnevī yāre
 Gam degül şüretā olursaḳ dūr
- 9 Dil ü cān vāşıl olsa cānāna
 Bir olur tende gaybet ile ḥuzûr
- 10 Muhyī eşküñle yu yüzün ḳarasın
 Cehd idüp eyle anı māc-i ṭahûr
- 11 Eyle her hāle şükr mevlāña
Ve ḳalīlün mine'l-ʿibādi şekûr

CCXXXIX Nażire-i Necātī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Dilüm ʿaşşuñla oldı beyt-i maʿmûr
 Maḥabbet şemciyile oldı pür-nûr
- 2 Ṭavāf-ı Kaʿbe-i kūyuñda görsek
 Yüzüñ nûrın olurdı hacc-ı mebrûr
- 3 Yüzüñ aç ehl-i ʿaşşā nûr göster
 Açarsañ alnuñı *nûrun ʿalā nûr**
- 4 Beñüñ şāh-ı Habeş zülfüñ Habeş mi
 Yā zülfüñ Çın ü ḥālüñ şāh-ı Fağfûr

* *Keşfü'l-Hafa*, 2/336.

- 5 Yüzüñ ayıyla gördük deyr-i hüsnüñ
Hem-ân şanduk anı şulu manastur
- 6 Ruḥuñ nārına cemc olmakda ḥaṭṭuñ
Ne oddur kim aña üşmekdedür mūr
- 7 Şaçuñ kim eylemiş zībā yüzüñ dūr
Olupdur şehr-i hüsne miskden sūr
- 8 Lebüñ ḥaṭṭı acıtdı datlu cānum
Ne ṭaṇ şehde varanı şoksa zenbūr
- 9 Şehā Muḥyī ḳuluñ ırma naẓardan
Ki gözden dūr olan dilden olur dūr

CCXL Naẓire-i Şeyḥī

- . . - / . . . - / - . . - / . . . -

63a

- 1 Ter gül-i sürḥdür ruḥı tāze gül-āb içindedür
Ḥaṭṭ-ı lebi benefşedür kim mey-i nāb içindedür
- 2 Āb-ı ḥayāt menbacı gizlü dehānıdur anuñ
Şanmañ anı ki żulmet arz-ı türāb içindedür
- 3 Hüsni kitābını görüp ḥaste dilüm umar şifā
Fātiha-i ḥaṭ-ı lebi çün o kitāb içindedür
- 4 Ṭaṇ mı yüzüñde beñlerüñ bezmi mucaṭṭar eylese
Her biri misk uvağıdur ḥāş gül-āb içindedür
- 5 Ruḥlarıñuñ ḥayālī kim çeşmüm içinde itdi cāy
Tāze gül ile lāledür kāse-i āb içindedür
- 6 Gel göreyin yüzüñ bir an kaçma beni görüp hem-ān
Bir daḥıya ḳomaz zamān cōmr şitāb içindedür
- 7 Ḥāb gibi cihān hem-ān anda vişāl-i bī-ḳarār
Beñzer o beglüge kim ol cālem-i ḥāb içindedür
- 8 Zülfine dil lebine cān şevḳ ile oldılar revān
Ḥasret odıyla ten hem-ān ḥaylī gadab içindedür
- 9 Muḥyī dilinde zīver ü zīb ile bikri fikrinüñ
Beñzer o nev-carūsa kim ḳaşr-ı ḥarāb içindedür

CCXLI Nażire-i Aħmed Paşa

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Yārũñ güzel yüzinde ki beñlü yañağı var
Gül-şende lâledür ki miyânında dāğı var
- 2 Her lahža hüsni bāğı degül hālī fitneden
Çün anda kaşı gibi harāmī yatağı var
- 3 Cānānumuz lebinden umar rızķı cānumuz
Kim anda bal ile qarışuķ datlu yağı var
- 4 İtse tecellī pārelese kūyını ğamuñ
Kim Tūr gibi sīnede ğam ğuśsa dağı var
- 5 Dil hānesinde qalmasa źulmet éaceb mi kim
Şemc-i maħabbeti gibi rūşen çerāğı var
- 6 Göñlüm müsāfirine ne ğam rāh-ı éaşķda
Her gice şaçları gibi hāzır konağı var
- 7 Hoş cān virici çeşme-i hayvān idi lebi
Līkin şoñında haţtı gibi mūhlik ağı var
- 8 Girdi raķīb yāre umup vaşlı nićmetin
Didi ki daşra çık kapuda it yalağı var
- 9 Yok ağızı Muhyī nice ala būsesin didüm
Didi lisān-ı ğayb o yoķsa dudağı var

CCXLII Nażire-i Şāfi

. . - - / . - - . / . . -

- 1 Yūzi Kaćbe dehānı Zemzemdür
Kūyı mīķat-ı hāķ-ı éālemdür
- 2 Öpelüm hālin olmasun mānić
Hacer-i Esved-i mūkerremdür
- 3 Şehlüğün terk idüp dil itdi şaķın
Tāc-ı hırķa şan ibni edhemdür
- 4 Şeh-süvārum öñinde dil-berler
Hep yayalardur ol müsellemdür

- 63b
- 5 Şordum ağzın didi lisānū'l-gayb
Birikür iki cān-ı cālemdür
- 6 Zülfi kim olmuş ābnūs sūtün
Kaşr-ı hüsnine rükn-i aczamdur
- 7 Deheni hâtemine lacli nigîn
Haṭ-ı zībāsı naṣṣ-ı hâtemdür
- 8 Reh-i çaşkında zülfi gördi dili
Didi ḳal bizde gitme ahşamdur
- 9 Kemer it Muhyī'nüñ ḳolını didüm
Didi kim sīm ile zeri kemdür

CCXLIII Naẓire-i Hâfi

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Çeşmi Rûm ilinde olmuş āhū-yı Tātârdur
Nâfesidür zülfi şanmañ Çîn'de mişli vardur
- 2 Var iken ebrûsı baḳmaz kimse mescid ṭāḳına
Çün o cān mihrâbıdur bu şûret-i dīvârdur
- 3 Dikmek isterseñ ḳabā-yı hüsnin ey ḥayyât-ı devr
Cānum ilt ağzına kim ol rişte bu sūfârdur
- 4 Zülfinüñ dârında her tārı dü-tâ olsa ne ṭañ
Kim anuñ her birine biñ cāşıḳı ber-dârdur
- 5 Haste çeşmi uyḥudâ çeşmüm aña bekçi müdām
Gerçi ḥāb eyler ḳara bahtum gözüm bîdârdur
- 6 Ṭañ mı ardınca çekilse ḥayl-i cūşşâḳ-ı cihân
Zülfinüñ her bir ḳılı cūşşâḳa bir efsârdur
- 7 Geldi aldı cāḳl u şabr u cānı bir bir aldayup
Dil evin sildi süpürdi özge düzd-i efsârdur
- 8 Haṭtı üstinde görüp zülfini hayrân olmuşam
Mûrlar durmaz toḡar bundan bu nice mârdur
- 9 Haste Muhyī'yi ciyâdet ḳıl cibâdet ḳaşdın it
Kūyuñuñ rāhında ḥayliden yatur bîmârdur

CCXLIV Nażire-i Ahmed Paşa

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Kıldum diyār-ı ğurbete ben mübtelā sefer
Ğurbet belā vü ėaşķ ķazā vü ėanā sefer
- 2 Müşkil belā imiş kişkiye yāri yār iken
Aġyāre yār olup düşe nā-ćār aña sefer
- 3 Budur duėām kim kesile ėömri vü ġünü
Benden o ėömr hāşılın itdi cüdā sefer
- 4 Rāhı ġubārını getürür tuhfе ćeşmüme
İtdükçe kūy-ı yāre şabā dāyimā sefer
- 5 Bir kez meşāmına ireli būy-ı zūlf-i yār
Durmaz ider anı aramaķda şabā sefer
- 6 Girdükde rāh-ı ėaşķa ćün oldı hayāl-i yār
Reh-ber ümīdüm ol ki mübārek ola sefer
- 7 Aćdāya ķarşu atmaġićün āhum oķların
Ĳaddüm hāmīde idüp anı itdi yā sefer
- 64a 8 Zūlfinden ayru dil reh-i ėaşķında ķaldı denk
Yorġun piyādeye ġüc imiş bī-ćaşā sefer
- 9 ėAşķı yolında ķalmadı Muhyī’de dest ü pā
Min baćd ider şabā gibi bī-dest ü pā sefer

CCXLV Nażire-i Necātī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Dili ėaşķ āteşine yandırığör
Bu cān pervānesin dolandırığör
- 2 Ĳü toġdı ġün yüzi dilde ćerāġın
Ĳalan meh-rūlaruñ diñlendirigör
- 3 Dil ü cānı bahā-yı laćli ićün
Virüp bāķīsine ķatlandırığör
- 4 Lebi şīrīni vaşfin datlu şuyla
Anı ėaşıķlara ballandırığör

- 5 Binüp hüsn esbine ey şeh-süvārum
Aña meydānları dolandırığör
- 6 Niçe uyur qaşuñ ƣaķında çeşmüñ
Cemācāt ƣatlanur uyandırığör
- 7 Dil ü cān ƣullaruñ hāzır ƣapuñda
Hem-ān hīdmet buyur ƣullandırığör
- 8 Yanuñca devlet atı bir yedekdür
Kimin bindir kimini indirığör
- 9 Ayaķda ƣaldı Muhyī al elini
Yiter gezdi yayaķ atlandırığör

CCXLVI Nażire-i Ahmed Paşa

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ğurbetde işbu bī-kese olmışdı yār şabr
Fūrƣat ğamında olmış idi ğam-güsār şabr
- 2 Ğayl-i Ğayāl-i yār idüp nā-gehān hücüm
Fi'l-hāl itdi cāndan u dilden firāz şabr
- 3 Ğh eylesem añup ğülü sūnbūli gibi
Yile varup hem-ān dağılur şad hezār şabr
- 4 Ğül-ruĥlarınsuz olmada cān bülbüline hār
Sīnem ser-ā-ser eylemede hār hār şabr
- 5 Başum aĝırsa şabr ile çaşķında ƣañ mı kim
Olmış şarāb-ı çaşķa muşaddac humār şabr
- 6 Ğün vaşlına o ƣalcatı ğün māhuñ irmedük
Nā-ĉār her ğün eyleyelüm zār zār şabr
- 7 Dil milketinde hicr ile şabr itmedeydi ceng
Hicr oldı ğālib eyledi terk-i diyār şabr
- 8 Şabr eyle dāc-i çaşķa devā şabrdan diyen
Bilmez ziyāde telh idüĝin şabr-vār şabr
- 64b 9 Şabr ile yansa cānu dili Muhyī'nüñ ne ƣañ
Bir nārdur şaĉar dil ü cāna şerār şabr

CCXLVII İhtirâc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Müselsel şaçları itmiş yüzün devr
Teselsüllerle cemc olmuş niçe devr
- 2 Kadi özge nihâl-i hüsn k' aña
Haṭ-ı reyhânı berg ü gül-ruḥı nevr
- 3 Degül hâcet anuñ destârına gül
Ki aña gül yiter ıamǵalu her kevr
- 4 Ne hoş şeffâf anuñ sâķ-ı sepîdi
Şanurduķ sîm ol imiş şâf billevr
- 5 Didüm hüsnüñ zekâtın vir faķîrem
Didi vâcib degül virmek c'ale'l-fevr
- 6 Bizi koyup şunar aǵyâre câmı
İder sâķî-i devrân caksine devr
- 7 Çıķar eflâke âh-ı âteşînum
Kebâb olmışdur anuñla hamel şevr
- 8 Vefâ nefsüñ murâdı cevır yârüñ
Bu ma'cñiden vefâdan yig gelür cevır
- 9 Bulur oldukça köhne ıabc-ı Muḥyî
Ma'cânî-yi cedîdeyle yeñi ıavr

CCXLVIII Nażîre-i Necâtî

. . - - / . - - - / . . -

- 1 İşigüñ heft âsmâna deger
Ser-i kūyuñ sekiz cinâna deger
- 2 La'clüñüñ yok bahası c'âlemde
Büsesi cân ile cihâna deger
- 3 Her biri iki lâle ruḥlarıñuñ
Şad-gül-i sürh ü ergavâna deger
- 4 Zenahuñ özge sîm-i Rûmî kim
Niçe biñ sîm-i İşfahâna deger

- 5 Tañ mı dil mürğı virse zülfüne cān
 Her hāmı yüz biñ āşyāne deger
- 6 Ĥaṭuñuñ yazduğı Bahār-istān
 Ŝad Gül-istān u Būstān'a deger
- 7 Dü cihān beglügine ṭalib çok
 Seni bir kez öpüp қоçana deger
- 8 Vuşlatuñ gerçi cōmr-i fānīdür
 Her demi cōmr-i cāvidāna deger
- 9 Saña қurbān tenüm fidā dil ü cān
 Arada Muhyī'den aña ne deger

65a

CCXLIX Nažire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Dile cāndan leb-i dil-dārı yigdür
 Bütün mülk-i cihāndan yāri yigdür
- 2 Cihānda her cāyān cıķd-ı güherden
 Bize ağzında pinhān hārı yigdür
- 3 Kamu gül-zār-ı cālem güllerinden
 Cemāli gül-şeninüñ hārı yigdür
- 4 Bu şeydāsına tiryāk ü şekerden
 Anuñ bir zehr-i zülfı mārı yigdür
- 5 Güzellerden anı sevsem ne tañ kim
 Ġazāluñ āhū-yı Tātārı yigdür
- 6 Bize ġayr ile bāzār aşşısından
 O yārüñ pür-ziyān bāzārı yigdür
- 7 Ne tañ bildürsem aña cāşķımı kim
 Ṭabībe cilletüñ izhārı yigdür
- 8 Dimiş ķumrī vü bülbül nağmesinden
 Baña cāşıķ fiğān u zārı yigdür
- 9 Oķur eşcārımı dir Muhyī baña
 Kamudan cāşıķum eşcārı yigdür

CCL Naẓīre-i Mesīhī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Zamān-ı fūrkatūñ pāyānı hoşdur
Uzansa derd anuñ dermānı hoşdur
- 2 Ögerler gerçi kim şabr-ı cemīli
Velī şabruñ dahı erzānı hoşdur
- 3 Şayarlar dil-beruñ esbāb-ı hüsnin
Ve-līkin cümlesinden ānı hoşdur
- 4 Yüzine gül didüm zülfine sünbül
Didi şācīrleruñ yalanı hoşdur
- 5 Leb-i şeft-ālūsın cān u cihāna
Şatup dir mīvenüñ erzānı hoşdur
- 6 Metāc-ı hüsnini vezn itmek için
Bu iki çeşminüñ mīzānı hoşdur
- 7 Bize āb-ı hayātından cihānuñ
Mübārek tūğınüñ yalmanı hoşdur
- 8 Dil-i Muhyī'den eksük olmasun derd
Müsāfir-hānenüñ mihmānı hoşdur
- 9 Devāvīn içre dīvānum görüp dir
Baña dīvānenüñ dīvānı hoşdur

CCLI Naẓīre-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

65b

- 1 Ruḥı gāhī gül ü geh yāsemendür
Ėİzārı gāh nesrīn geh semendür
- 2 Dili itdi Üveys-i ғаşk kūyı
Aña pür-yümn kūyı hoş Yemen'dür
- 3 Diler dil vara zülfinden kaçına
Velī çeşmi arada rāh-zendür
- 4 Görüp ḥaṭṭın dili nār-ı ruḥında
Kebāb itsem n'ola seyr-i cemendür

- 5 Kıyāmetdür ĥaṭı eṣrāṭı anuñ
 Kāmu cūṣṣāḡ arasında fıtendür
- 6 DİLÜM ġurbetde zülfüñ añsa ṭañ mı
 Ġarībüñ cādeti yād-ı vaṭandur
- 7 Dükendi rūze-i fūrḡatde cömrüm
 Bu rūze cīdsüz olmaḡ nedendür
- 8 Bize vaşl ile lāf urma raḡībā
 Saña kim didi kim bayram ḡaçandur
- 9 Yolumda Muḡyī cān virmez dir imiş
 Günāha girmesün kim sūc-i žandur

HARFÜ'Z-ZĀc

CCLII

اختراع

- . . \ - . . . \ - - . . \ - . . .

1	سلام من که رساند ز روم تا بحجاز همای روح بسویش مکر کند پرواز
2	دلم که طایر قدسی است شاه مرغان بود شکار کشت بر غبه بشاهباز حجاز
3	بهر زمین که رسم در منازل ره عشق نهم زحسرة کویس بخاک روی ساز
4	رجا کنم که نیاز دلم رسد بدلش نمی رسد بنیاز زبان ز دور آواز
5	دل و دو دیده پر ظلمت مرا یارب بنور روضه پر نور او منور سز
6	بسایه علمش سر فراز یم خوانم که سر و ماست خدا سایه اش کنار دراز
7	چه گونه قصه شوقم با او تمام شود بنار شوق زبان سوز دم دم آغاز
8	بتشکی چو سوی خوض آن کریم روم امیدم آنکه از و تشنه لب نکردم باز
9	ز خوان عام شفاعت نواله یمی خاهد کر سینه محیی بنده ز شاه بنده نواز

CCLIII Nażire-i Necātī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

66a

- 1 Gāh olur gül bergi geh bülbül leb-i dil-dārumuz
Gāh olur şekker gehī tūṭī o hoş-güftārumuz
- 2 ʿAşş ile sükker lebi vaşfin mükerrer söylesek
Tāze lezzetler virür şevḳ ile her tekrārumuz
- 3 Gül-şen-i pür-hārı n'itsün gül-şen-i hüsün gören
Yaz u kış bī-hār güller virür ol gül-zārumuz
- 4 Cām-ı laclın kim ki görse içmeden ser-mest olur
ʿArz idelden ehl-i ʿaşş kalmadı hüşyārumuz
- 5 Teblü gibi ditreyüp neyçün perīşān zülfī çün
Koçup öpmekde egilüp hadd ü lacl-i yārūmuz
- 6 Didüm it taqmīr vīrān dil evin yıkdı tamām
Kaşd ider gibi yeñi yapmağa ol miçmārumuz
- 7 Geçdi gitdi berk-veş ol nev-bahār-ı hüsn çün
Āh idüp ebr-i bahārī gibi girye kārumuz
- 8 Muhyī eşcārın güzeller bir birine gönderür
Tuhfedür tūrfanda yimişler gibi eşcārumuz
- 9 Lebleri vaşfin niçe tūmāra yazsam ʿaşş ile
Öpüben başına ḳor kim görse ol tūmārumuz

CCLIV Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . - -

- 1 Vaḥşete doymazdı her şeb bu dil-i bīmārumuz
Olmasa bekçi aña bu dīde-i bīdārumuz
- 2 Sāyemüz ğurbet günü hem-dem şeb olduḳda ḳaçar
Ḳara baḥt imiş hem-ān bizden kesilmez bārumuz
- 3 Göñlümüñ mülkini tīmāra yazup nā-gāh ʿaşş
Resm-i hāne diyü cān naḳdin alur sālārumuz
- 4 Geçmek isterdük hevādan cām-ı laclın itdi ʿarz
Āh kim vardı yile tevbeyle istiġfārumuz

- 5 Nağd-i cāna bir içim laclī şarābın alalı
Mey- fūrūşa rehne çekdük cübbe vü destārumuz
- 6 İtmese perhīz çeşmi hūn-ı cāşık içmeden
Tañ degül perhīze döymez çünkü ol bīmārumuz
- 7 Korğumuz döydi yüzinde zūlfī mārından didi
Şu ılanıdur zarar itmez bizüm bu mārumuz
- 8 Muhyī eşcārıyla dāyim bir perī teshīr ider
Anuñiçün sihrdür dirler bizüm eşcārumuz
- 9 Bezm-i hüsne hoş-ney-i şīrīn-nefesdür dem-be-dem
Tāze tāze pūr-meze eşcār ile tūmārumuz

CCLV Naẓīre-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

66b

- 1 Çeşm-i şebden akıdur yaşlar figān u zārumuz
Şubhı egletmez kaçurur nāle-i eshārumuz
- 2 Biz melāmet ehliyüz bāzār-ı cāşka uğrayup
Şatmışuz rüsvālūge nāmūsumuzla cārumuz
- 3 Berg-i gül gibi qarār u şabr-ı remz evrākını
Hep yile virdi nesīm-i sūnbül-i dil-dārumuz
- 4 İki fettān gözlerinüñ arasında gitdi dil
Göz göre güm itdi anı ol iki cāyyārumuz
- 5 Hoş gül-i raćnā ruhı līkin hātı bed-hārdur
Hār hār eyler dil ü cān u teni ol hārumuz
- 6 Gül-sitān eyler dili dāyim hāyāl-i gül-ruhı
Hoş bahārı var mūdām olmaz hāzān gül-zārumuz
- 7 Biñ belāyile öperken biz o yārūñ ışigin
Veh ki laclīn bī-tacab durmaz öper ağıyārumuz
- 8 Nāle-i Muhyī degül ol māh-ı hoş-reftārdur
Aña ne itdiyse itdi çerh-i kec-reftārumuz
- 9 Naḥl-i pūr-hurmāsı olmışdur belāgat bāğınıñ
Pūr-hāyāl ü datlu ter eşcār ile tūmārumuz

CCLVI Nażire-i Dīger [Necātī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yār olup aġyāra terk itdi bizi ol yārumuz
İtlere şayd oldı hayfā āhū-yı Tātārumuz
- 2 Nāfe gibi kıan yudup terk-i diyār itsem n'ola
Düşdi āhūmuz peşine çün kilāb aġyārumuz
- 3 Mené idüp bülbüllerini gül-şeninden kūyınıñ
Doldurupdur zāğlarla ol güzel gül-zārumuz
- 4 Viresiye buse bāzārın ider aġyār ile
Nağd-i cān ile kıabül itmez bizüm bāzārumuz
- 5 Olmış iken bu dile bār-ı girān her bir ġubār
Kūh cevvin éaşkı ile hoş çekdürür ol yārümüz
- 6 Bār-ı ġam çekmekdeyüz éaşkı yolında dāyimā
Arķamız oldı yağır ġāyet aġırdur bārumuz
- 7 Tañ degül ġökden yire od yağsa bārān yirine
Çün çıkar eflāke her ġün āh-ı āteş-bārumuz
- 8 Dil-keş eşcārını Muhyī nālelerle oķısa
İtdürür çuşşāķa raķş ol nağmelü mizmārumuz
- 9 Düşmene oķ dosta bir ney-şekerden hoş éaşā
éAşķ rāhında lezīz eşcār ile tūmārumuz

CCLVII Nażire-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kaşuñuñ mihrābı içre çeşmüñ itmiş ĥāb-ı nāz
Olmasun ġāfil uyandur kim geķer vaķt-i namāz
- 2 ġördi raćnā kaşuñı dil itmedi secde dirīġ
Kaķdı mihrābuñ temāşāsında fevt oldı namāz
- 3 Ĥūb durur zūlfuñ şebinde talcātuñ meh-tābı kim
Yaz gicesi olıcaķ ġāyetde raćnādur ayaz
- 4 Zūlfüñe karşı ķo taķrīr ideyin dil ġamların
Hoş ġelür efsāne-i çuşşāķ şeb olsa dırāz

- 67a 5 Gel harîfâneyle şohbet idelüm ey nāzenîn
Nāz ü şîve senden ü bizden tazarrucla niyāz
- 6 Özge hâli var leb-i şîrîninüñ cûşşâk ile
Kim olur gâhî dil-âzâr u olur geh dil-nevāz
- 7 Kaâr-ı hüsnüñ dāyimā maǧmūr olsun dir iseñ
ĖĖşîkuñ göñli evin yıķmaķdan eyle ihtirāz
- 8 ĖĖşkuñ şatııancı hoş müşkil ki leclāc-ı cihān
Ger bisāt-ı hüsnüñe geķse olurdı künde-bāz
- 9 Göriceķ hüsnüñ bahārın Muhyî nev-eşcār dir
Tañ mı çün kim nev çiçekler açılır olduķda yaz

CCLVIII Nażîre-i Dîger (Nevāyî)

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ger niyāza şatar iseñ nāzuñı ey serv-i nāz
Virelüm her birisine nāzuñuñ yüz biñ niyāz
- 2 Bāğ-ı cālemde ķadüñ özge nihāl-i hüsn kim
Mîvesi cevı ü şükûfe aña şîve berg-i nāz
- 3 Ėîlcatini hüsnüñüñ zeyn içün ey sultān-ı hüsn
Cā-be-cā zülf-i perîşānuñ aña olmuş ırāz
- 4 Ėoş hafî sırr-ı İlāhîdür dehānuñ cān gibi
Mûy-ı mevhûm-ı miyānuñ özge gaybî gizlü rāz
- 5 Mescid-i hüsnüñde gördükķe ķaşuñ mihrābını
Şevķ ile ehl-i namāz olmaķda niķe bî-namāz
- 6 Hüsn meydānında müjgānuñla oynar gözlerüñ
Birisidür tîğ-ı nāz ü birisidür nîze-bāz
- 7 Od olup dil cāteş-i Ėaşķuñla yanup nālede
Eksük olmaz Ėaşķuñuñ bezminde dāyim sūz ü sāz
- 8 Bāde yirine yiter iç ķanını Ėāşķıların
Nev-cevānsun dostum ķan dutmasun ķıl ihtirāz
- 9 Muhyî-i üftāde gurbetde güneşlerde yatur
Ėāk u hāşāke şalarsun sāyesin ey serv-i nāz

CCLIX Nażire-i Dīger[Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Her yaña kim nāz ile olsa revān ol serv-i nāz
Şu gibi cānlar revān eyler aña ehl-i niyāz
- 2 Kaʿbe-i hüsnini gördükde sücūd itdüm hem-ān
Her yañadan didiler ʔable’-tavāf olmaz namāz
- 3 Taht-ı hüsn üstinde ol nāz u tekebbürde bize
Sürmede biz meskenet toprağına rüy-ı niyāz
- 4 Ol nihāl-i tāzeden şeft-ālū umdum didi kim
Mīve olmaz bu nihāl-i hüsnde illā ki nāz
- 5 Cümle cuşşāķı kııardı dürlü dürlü nāz ile
Nāza da nāz itmek ile gelme ol şūh vāz
- 67b 6 Talcātuña karşı āh itdürdüp ağılatma didüm
Güldi didi hūb olur ebr ile bārān olsa yaz
- 7 Her kişi cālemde bir bāzīyle egler gönlünü
Gönlüm eglenmez benüm tā olmayınca çaşķ-bāz
- 8 Aldamaķda dürlü dürlü lućb ile dāyim bizi
Hoķķalardur bu toķuz eflāk u devrān hoķķa-bāz
- 9 Muhyī şāh-ı cāşķ olup taht-ı fenā üzre çıkup
Başına tāc-ı cādem giymekle buldı imtiyāz

CCLX Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ƙāmet-i raćnaşıdur bustān-ı hūsne serv-i nāz
Zülfı bir ʔāvüsdur üstinde anuñ cılve-sāz
- 2 Devlet anuñ kim ola ol serv yanınca revān
Her kime kim sāye şalsa anı eyler ser-firāz
- 3 Ƙaşı mihrābına irdi dil dahı itmez sücūd
Yādına gelmez namāż oldu çü meşğül-i niyāz
- 4 Mescid-i hüsnine gelmekde ʔavāfa fevc fevc
cĀşķ itmekde niyāz u şūfī kılmaķda namāz

- 5 Kapdı ağızı hoqqasıyla mühre-i cān u dili
Hoqqayı vü mühreyi itdi nihān hoş hoqqa-bāz
- 6 Aṭlas-ı gül-günī-i eşkümi pāy-endāz idem
Ger qadēm-rence ide benden yaña ol serv-i nāz
- 7 Her kişi cālemde bir bāzī idüpdür iḥtiyār
cAşşdur cūşşāka bāzī geh haqīkat geh mecāz
- 8 Āh ile cāşş iki oddur kim yaqar cāşşıkları
Birisidür ten-güdāž u birisidür cān-güdāz
- 9 Her yañadan cāşş odı Muhyī'ye urdı dāğlar
Anuñ ile buldı cāşşıklar içinde imtiyāz

CCLXI İḥtirāc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Şevk ile dāyim olalum cāşş-bāž
İrgüre şāyed haqīqīye mecāz
- 2 Ādem olmışdur mükerrem cāşş ile
Var bahāyimden anuñ a imtiyāz
- 3 Niçe hāmı puhte eyler cāşş odı
Datlu eyler telhi mānend-i piyāz
- 4 Degme dil cālemde cāşşka düşemez
Eylemez her mürğī şayd ol şāh-bāz
- 5 Zer idüp cismüm giyürdi baña cāşş
Zer qabā dāğ-ı eliflerdür tırāz
- 6 İtmeden kan yaş ile gusl ü vuzū
Yok namāz-ı cāşşkı qılmağa cevāz
- 68b 7 Tañ mı sevsem çok güzeller çün aña
Mürşidinden cāşşquñ oldum ben mücāz
- 8 Meşrebe göre olupdur bahş-ı cāşş
Kim haqīkat hişşe alur kim mecāz
- 9 cAşş-ı pāki Muhyī murdār eyleme
Pāk-dāmāna düşür ol pāk-bāz

CCLXII Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Arturur çün hüsnüñi şiveyle nāz
Şive vü naz it biz itdükçe niyāz
- 2 Nāzuñuñ her biri biñ nev-cān virür
Tañ mı cān virse aña ehl-i niyāz
- 3 Gerçi her bir cüzvuñuñ bir nāzı var
Leblerüñ nāzı caceb hoş datlu nāz
- 4 Nāz ile zülf ü lebüñ olmağdadur
Ehl-i cāşka dil-nevāz u cān-nevāz
- 5 Ay yüzüñ bedr oldı hüsnüñ bir kemāl
Günde biñ cāşık olursa saña az
- 6 Kaçma benden yüz süreyin pāyuña
Hākden kaçmaz çü serv-i ser-firāz
- 7 Tenden ürküp kaçdı mürğ-ı cān u dil
Sīnemi cāşkuñ idelden tabl-bāz
- 8 Beydağ u hāl ü ruñuñla oynar āh
cAşkuñuñ şatrancını her günde nāz
- 9 Ey güzel defter yazan ehl-i kalem
Muhyī'yi ser-defter-i cūşşāka yaz

CCLXIII Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 cAşkuñ oldıysa hümā-yı cılve-sāz
Göñlüm oldı anı avlar şah-bāz
- 2 Kaddüñ özge serv-i nāz-ı bāğ-ı hüsn
Kim revāndur şu gibi aña niyāz
- 3 Üstüme şal serv-i kaddüñ sāyesin
Kim o ben şeydāñadur cōmr-i dırāz
- 4 Şalınup kırdüñ geçürdüñ hālķı hep
Korsın ey āfet anuñ adını nāz

- 5 Gerden-i ra'cnāñ olupdur hüsn ile
Server-i ser-keş bülend-i ser-firāz
- 6 Çatma kaşlar çifte çifte hâller
Saña dil-berler de virmiş imtiyāz
- 7 Hilelerle şirler şayd itmege
Çeşmüñ olmuş āhū-yı rūbāh-bāz
- 8 Olma yār āgyār ile ey yār hīç
Kim melek anlardan eyler ihtirāz
- 68b 9 Ğaşkuñ ile Muhyī'nüñ esrārı fāş
Tañ mı eyler mest olanlar keşf-i rāz

CCLXIV Diğer [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Nāzenīne yaraşur gerçi ki nāz
Çok degül līk aş duzı gibi az
- 2 Eyledi oğlan oyuncağı hem-ān
Şīve vü nāzı o tıfl-ı nāz-bāz
- 3 Bāde içüp dürlü dürlü nāz ider
Anı mey mest itmede cuşşākı nāz
- 4 Mest-i lā-yaçkil şarāb-ı nāz ile
Anuñ içün gūşına girmez niyāz
- 5 İtmedi āhum dil-i sahtını nerm
Olmuş iken āteş-i āhen-güdāz
- 6 Dil görüp haţţ-ı ruhın itdi sücūd
Gün dutulduğın görüp kıldı namāz
- 7 Zülfine cömr-i Ğazīz midür didüm
Hoş gelüp güldi didi cömrüñ dirāz
- 8 Mürğ-ı dil yüksek uçardı dāyimā
İtdi nā-geh zīr-i per ol şāh-bāz
- 9 Muhyī unuttı cihān bāzīlerin
Belki her kārı olaldan Ğaşk-bāz

CCLXV Nażire-i Şāfi

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Dem olmaz dil gamuñla hurrem olmaz
Tevekkül ehline nićmet kem olmaz
- 2 Degüldür şādīyle başumuz hoş
Anuñçün ol bizümle hem-dem olmaz
- 3 Gözi pür-nem ider haddüñ hayāli
Egerçi od olan yirde nem olmaz
- 4 Cemālüñ gülleri açılmayınca
Bahār-ı cālem-i cān hurrem olmaz
- 5 Leb-i cüşşāk teşne yarasına
Lebüñ gibi cihānda merhem olmaz
- 6 Sipāh-ı hüsn için sen şāh-ı hüsne
Şaçuñ gibi livā-yı aczam olmaz
- 7 Aceb pür şīvesin līkin vefāsuz
Dil-i virmezsem olmaz virsem olmaz
- 8 Dutup ağzın dilerseñ idesin mihr
Dehānuñ gibi aña hātem olmaz
- 69a 9 Ölü dirgürmege Muhyī inanmaz
Lebüñ şunmazsañ aña mülzem olmaz

CCLXVI Nażire-i Dīger [Şāfi]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Lebi mānendi hoş cām-ı cem olmaz
Tolusun içene ayruğ gam olmaz
- 2 Gözüm yaşıyla hāk-i pāyi gibi
Dilümüñ yāresine merhem olmaz
- 3 Adem bāğında olan mīvelerde
Dehānı gibi bir kemden kem olmaz
- 4 Dehānı üzre olmak nokta-i hāl
Aceb kim mīm harfī muccem olmaz

- 5 Togaldan gün yüzi gicemde gündür
 Tolanmasa güneş hîç ahşam olmaz
- 6 Şunar el öpmek isterem ider hışm
 Anı öpmezsem olmaz öpsem olmaz
- 7 Didüm sāyeñde hoş geçsün didi kim
 Başum semtindedür gün gölgem olmaz
- 8 Ne tañ vaşlı şöñinda olsa fūrkat
 Dügün mi var şöñinda mātem olmaz
- 9 Arar Muhyī güzeller bulduğunu
 Sevüp çekmekde cevrin epsem olmaz

CCLXVII Naẓīre-i Dīger [Şāfī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Kime hūrşīdi ʿaşq ile ğam olmaz
 Ferah şād olsa da ol ādem olmaz
- 2 Şu kim olur ğam-ı ʿaşkıyla şādān
 Aña dünyā ğumūmindan ğam olmaz
- 3 Bulınmaz her kişide cevher-i ʿaşq
 Ki degme barmağa ol hātem olmaz
- 4 Şeb-i fūrkatde āh itdükçe göz nem
 Buludlu şebde gerçi şeb-nem olmaz
- 5 Kara kıanlar kıuşası kara bahtum
 Yir iĉer derd ü ğamdur doyum olmaz
- 6 Uyur aĝlar düşünde kara bahtum
 Uyanup ol da bir kez hurrem olmaz
- 7 Melāmet sengini cemc idelüm kim
 Binā-yı ʿaşq ansuz muhkem olmaz
- 8 Ezel virdük zen-i dehre talākın
 Bizümle tā-ebed ol mahrem olmaz
- 9 Kıo fūrkatde figānı Muhyiyā kim
 Kıyāmet hayretinde mātem omaz

69b

CCLXVIII İhtirâc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Lebûñ mănendi genc-i cān bulunmaz
Dehānuñ gibi gizlū kān bulunmaz
- 2 Lebūñden şerm idüp pinhān olupdur
Anuñ çün çeşme-i hayvān bulunmaz
- 3 Vefā vü cevır naşşıyla cihānda
Yüzüñ gibi nigār-istān bulunmaz
- 4 Belālar veznine sen fitne-kāra
İki kaşuñ gibi mīzān bulunmaz
- 5 Cihān mülkinde tūṭsi dil ü cān
Şaçuñdan ğayrı Hind-istān bulunmaz
- 6 Dil olmaz şol güzel kim anda yok ān
Tene beñzer ki anda cān bulunmaz
- 7 Bulınur çok güzelde muşhaf-ı hüsn
Ve-likin muşhaf-ı óOsmān bulunmaz
- 8 Dilüm tahtı kurulmaz değme şāha
Aña sen şehden ayruķ hān bulunmaz
- 9 Şehā Muhyī kuluñ ırma kapuñdan
Saña anuñ gibi der-bān bulunmaz

CCLXIX Diğer [İhtirâc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne derde uğradum dermān bulunmaz
Ne hıcre uğradum pāyān bulunmaz
- 2 Alurlar žulm ile yārüm elümden
Bu žulme dād ider sulṭān bulunmaz
- 3 Firāķına nice virem rızā kim
Gidicek tende ayruķ cān bulunmaz
- 4 Ağardı giryeden hasretle çeşmüm
Elā gözlüm siyāh müjgān bulunmaz

- 5 Bařaram her yaña yārüm görünmez
Yirin ŝormađa da yārān bulunmaz
- 6 İderler seyrler cūşşāk u hūbān
Bu ŝeydā vü ŝehe hūbān bulunmaz
- 7 Bulurlar derde dermān şabr ile līk
Baña şabr itmege dermān bulunmaz
- 8 Virüp cān ıurtulurdum müşkil oldur
Ki cānum virmege cānān bulunmaz
- 9 Yiter ıl Muhyī fūrkatden ŝikāyet
Ki aña uğramaz insān bulunmaz

CCLXX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

70a

- 1 N'idem ben cānı çün cānān bulunmaz
N'idem dil tahtını çün hān bulunmaz
- 2 N'idem ben hūblar bezmin cihānda
Orada çün ŝeh-i hūbān bulunmaz
- 3 Cihānda Mısr-ı hüsnuñ Yūsuf'ı çok
Ve-līkin Yūsuf-ı Kenćān bulunmaz
- 4 Ne tañ hāk olsa cānum ten gibi kim
O cāna cān olan cānān bulunmaz
- 5 Ararlar eşk ü āhum yir ü gögi
Ėād-i servüm meh-i tābān bulunmaz
- 6 Ėararurken göz aķ alnıyla şimdi
Ağardı giryeden dermān bulunmaz
- 7 Umardı hüsni baħrinden ŝdef dil
ŜadeĖ h'od ıda ol cūmmān bulunmaz
- 8 Geçer cömrüm zamānı Ėamlarıyla
Ferahla geçmege bir ān bulunmaz
- 9 Kimi kim görse Muhyī hālin ağlar
ćAceb buña ki bir giryān bulunmaz

CCLXXI Nażire-i Ahmed Paşa

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Kaşrında hüsnüñün olalı feth-i bâb-ı nâz
Kapandı kapular çok oldu hârâb-ı nâz
- 2 Çeşmüñ uyur yüzüñde niyâz eyledükçe biz
Yaz uyhusı mıdur bu caceb yoḥsa ḥâb-ı nâz
- 3 Çeşme görünür alķım ü şalkım lebüñ caceb
Ben teşneye şarâb mıdur yâ serâb-ı nâz
- 4 Zülfüñle yağsa göz yaşı bârânı tañ mı kim
Deryâ-yı eşkden nem alur ol sehâb-ı nâz
- 5 Nâzuñ caceb mi beni hârâbâta şalsa kim
Niçe benüm gîbinüñ evidür hârâb-ı nâz
- 6 cUmmân-ı hüsnüñ ey dür-i şeh-vâr nice bahr
K'emvâcî dürlü işve vü şîve hârâb-ı nâz
- 7 Zeyn oldu nâzenînlere ey nâz menbaçî
Sen hüsn şâhına olalı intisâb-ı nâz
- 8 Dür defterin cefâlarıññ şimdiden girü
Ĥaṭṭuñ ḥadüñle eyledi ḥatm-i kitâb-ı nâz
- 9 cUmmân olur gözi yaşı âşüfte Muhyî'nüñ
Görse yüzüñde dür gibi bir kaçre âb-ı nâz

CCLXXII Nażire-i Dîger [Ahmed Paşa]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

70b

- 1 Toğdı semâc-ı hüsnde bir âftâb-ı nâz
Gör kara bahtımı k'anı örter sehâb-ı nâz
- 2 Yakdukça çaşķ odın yüzine karşı ehl-i çaşķ
Gül-ruhları hayâdan aķıdur gül-âb-ı nâz
- 3 cÂşık doyunca gül yüzini görmesün diyü
Nâzüklük ile sünbülün eyler niķâb-ı nâz
- 4 Leb-teşne câşıkñ aķıdur ağız şuyını
Söylerken aķsa ķand-i lebüñden cülâb-ı nâz

- 5 Oldukça mest-i nergisi nāz ile nīm-ḥ'āb
Gamzeyle her naẓarda ider feth-i bāb-ı nāz
- 6 Tañ mıdur itse zülfine nāz ile cūkdeler
Kim anlar ile eyler o dāyim hisāb-ı nāz
- 7 Ben ḥālüm ağladukça işitmezlenüp gülüp
Durmaz kaçır bu ḥışmumdur yā şitāb-ı nāz
- 8 Didüm ki ḥalkı nāz ile kırduñ cıķābın añ
Didi ki nāzenīnlere olmaz cıķāb-ı nāz
- 9 Dil-ḥaste Muḥyī buse sücālını eylese
Ol dil ṭabībi virmede şāfī cevāb-ı nāz

CCLXXIII Naẓire-i cAdnī

-- ./ .-- ./ .-- ./ .--

- 1 Dil mülkine cāşkı gibi sālār ele girmez
Aña dahı gönlüm gibi tīmār ele girmez
- 2 Laclı gibi cān derdine tiryāk bulunmaz
Zülfı gibi tiryāke yarar mār ele girmez
- 3 Alnı gibi ḥurşīd-pereste güneş olmaz
Ḥaddi gibi oda tapana nār ele girmez
- 4 cAşkı nice elden kıoyalum cāşkıdan ayruķ
Eglenmege āvāre dile kār ele girmez
- 5 Tıptolu mey-i cāşķ ile mey-ḥānesi cāşķuñ
Andan bize mey virmege ḥammār ele girmez
- 6 Derdā ki yıķıldı dil evi yire ber-ā-ber
Yapmağa anı dil-ber-i mićmār ele girmez
- 7 Mürğ-i dil ü cān nālededür dillü dilince
Kuşlar dilini bilici cAṭṭār ele girmez
- 8 Peyk-i dili gönderdük o dil-dārı arayı
Gitdi elümüzden o da dīdār ele girmez
- 9 Yıl gibi yilüp Muḥyī eğer yüz yıl ararsañ
Yāruñ gibi cālemde dahı yār ele girmez

CCLXXIV İhtirâc

- - . / . - - . / . - - . / . - -

71a

- 1 Cān geldi fidā olmağa cānān ele girmez
Dil tahtı qurıldı aña sulṭān ele girmez
- 2 Gözüm yaşı eytāmı vü sāyilleri pā-māl
Üftādelere rahm ider insān ele girmez
- 3 Dil tıflı qalupdur yaluñuz durmayup ağlar
Eglenmek içün aña bir oğlan ele girmez
- 4 Dil-berler idüp dilleri vü cānları yağmā
Gitdi dilümüz cānumuz alan ele girmez
- 5 Nem var ise çaşq aldı qomışdur beni tenhā
ćAql u dil ü cān [u] ser ü sāmān ele girmez
- 6 Güm oldı o tıfl ağzı n'ola ağlar isem kim
Anuñ gibi bir gonçe-i ḥandān ele girmez
- 7 ćUşşāqını hep rûze-i fûrkatde kırar ac
Vuşlat güninüñ ćîdine qurbān ele girmez
- 8 Dilde ğam u derdini ricāyetler it ey cān
Kim tek yeñe anlar gibi mihmān ele girmez
- 9 Qaldı ğam ile Muhyî-i üftāde ayaqda
Rahm itmege ol mûr-ı Süleymān ele girmez

CCLXXV Naẓîre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Gerçi fûrkat gitdi ālāmı mülākîdûr henüz
Ḥastalık defc oldı ammā zaćfî bâķîdûr henüz
- 2 Şādî-i vuşlatda nālān eyleyen cān bûlbûlin
Ol gül-i raćnāmuzuñ bīm-i firāķıdur henüz
- 3 Qıblesi ḥalkuñ döner geh bir yaña geh bir yaña
Cānuma qıble ezelden qaşı tākıdur henüz
- 4 Sāķî-i bezm-i ezel bir cām şundi nā-gehān
Kim anuñ şükri dil ile cānda bâķîdûr henüz

- 5 Hôş oğul balıdur ol tıfluñ lebi şîrîni kim
Cümle hâlkâ şatılan anuñ rivâkıdur henüz
- 6 Datdurup şehd-i lebin dadı damağumda qalup
Ağzum açup qalmam anuñ iştiyâkıdur henüz
- 7 Eşkümüñ gevherlerini rişte-i cāna düzüp
Tuhfe itmişdüm miyânına nıţâkıdur henüz
- 8 Eylese menzil-be-menzil āsmān-ı hüsni seyr
Tañ degül çün esb-i hüsn anuñ Burâķ'ıdur henüz
- 9 Doymadan ağıyâr yârüñ bezmine Muhyî yitiş
Kim lebinüñ cāmı ile anda sâķîdür henüz

CCLXXVI Nazire-i Şâfi

-- ./ .-- ./ .-- ./ .--

- 1 Varluķ şataruz yokluğa qallâşlaruz biz
İksîr-i fenâ vâşılı evbâşlaruz biz
- 2 Gencîne-i bâķî araruz dâr-ı fenâda
Ālemde hârebâtîlere başlaruz biz
- 3 Peymāne olup bezmümüze devr ider eflāk
Devrānda mey-i ėaşķ ile ėayyâşlaruz biz
- 4 Hem-rāh olımaız yād bize ėaşķ yolında
Sāyeyle qara bâht ile yoldaşlaruz biz
- 5 Nakşuñ yazaruz çeşme müje kııl qalem ile
Āyîneye nakş idici nakķāşlaruz biz
- 6 Şanma gidevüz hāk gibi her yıl öñince
Ķapuñda yirin bekleyici taşlaruz biz
- 7 Tañ mı ger oķuñ dilde gül ü lāle bitürse
Gül şāhıdur ol lāle-i sürh aşlaruz biz
- 8 Başlar belürüp qanlı yürekde didiler kim
Vîrān iderüz mülki kızılbaşlaruz biz
- 9 ėAķlı yitürüp geldi dil ü cān didi Muhyî
Yûsuf güm iden niçe qarındaşlaruz biz

CCLXXVII Naẓīre-i Nevāyī

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 N'idem dil hālını bilmez o bed-hū dil-sitān hergiz
O tıfla çekdürür bār-ı girān vırmez emān hergiz
- 2 Cefāsıyla beni pīr eyledi inşāfı yok itmez
Bu pīre merhamet ol pīr olası nev-cevān hergiz
- 3 Kāra bahtum geçürdi pīr ü fānīlūkde cömri hep
Cihānda olmadı bir gün cevān ol nā-tüvān hergiz
- 4 Dil ü cān derd ü ğamsuz cāşķ rāhında sefer itmez
Ki yoldaşsuz hātarlu rāha girmez kār-bān hergiz
- 5 Ne tañ sīnemdeki cāşķ āteşin āhum cāyān itse
Çü yil esdükde hākisterde od olmaz nihān hergiz
- 6 Şeb-i fūrķatde žulmetde reh-i cāşķa düşüp gitdüm
Sitārem yok görünmez ol meh-i nā-mihrbān hergiz
- 7 Urupdur dāğ-ı hirmān hicr odı baña nişān için
Cihānda olmasun bir cāşķa böyle nişān hergiz
- 8 Dimāğa bŷy-ı zŷlfīn cēşme hāk-i rāhını ey bād
Getür geldükçe bunlardan yük olmaz armağān hergiz
- 9 Olaldan dīdeden ol nŷr-ı dīde cān gibi pinhān
Görinmez cēşmine Muhyī-i şeydānuñ cihān hergiz

CCLXXVIII Naẓīre-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Lebini tıfl-ı dil helvāya vırmez
Ne helvā sīr ile hŷrmāya vırmez
- 2 Dayanup zŷlfine dil diñlenelden
cAsā-yı hāzret-i Mŷsā'ya vırmez
- 3 Şeker-gŷftār olan tŷtī lebin dil
Hezārān bŷlbŷl-i gŷyāya vırmez
- 4 Dilŷm şehrīne cāşķı şāh olaldan
Gŷn olmaz kim anı yağmāya vırmez

72a	5	Geçürdi cān dili dükkān-ı ʿaṣṣa Ġamın aldı aña ser-māye virmez
	6	Gün olmaz kim nemüz var ise alup O tıfl agyār ile helvāya virmez
	7	Yüzi mihri ḥayālin bilmez agyār Ĥudā göz nūrını aḥmāya virmez
	8	Boyar oldu elin ʿaşıḳ ḳanıyla Anı şimden girü ḥinnāya virmez
	9	Olaldan zülfinüñ Mecnūn'ı Muḥyī Anuñ her bir ḳılın Leylī'ye virmez

CCLXXIX Nažīre-i Necātī

$\cdot - \cdot - / \cdot \cdot - - / \cdot - \cdot - / \cdot \cdot -$

1 Ĥabīb bilmese dil hālını ĥabīb olmaz
Ki ĥastenüñ marazın bilmeyen ĥabīb olmaz

2 Ĥabīb-i dār-ı şifā ėāşıķa ėilāc idemez
Marīz-i ėaşķa ĥabībı gıbi ĥabīb olmaz

3 Buĥūr-ı ĥālını cān virse ehl-i ėaşķ ne ĥañ
Ki bezm-i cāna anuñ gıbi yaĥşı ĥabīb olmaz

4 Taċaccüb itse gören zülfını yüzinde ne ĥañ
Bu vech ile şalınur Kaċbe'de şalb olmaz

5 Görinmez oldu gözüme o yārdan ġayrı
Bu ĥalete iricek ėāşıķa raķīb olmaz

6 Dil eglenür ġam u derd ile dār-ı ġurbetde
Ģarīb şoĥbet-i yārān ile ġarīb olmaz

7 Yüzüm ırāķdan açup ġösterem dimişdi baña
N'idem velī o sacādet çü ėan-ķarīb olmaz

8 Ĥāvāf-ı kūyın idüp maķşadum maķāmıydı
Tamām ĥac ķişıye sacıyle naşb olmaz

9 Ģumūm-ı ėaşķ ile Muĥyī ķocaldı şanmañ kim
Zamān-ı ėaşķda ėāşıķlara meşb olmaz

CCLXXX İhtirâc

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 ĞAşka düşelden kalmadı başda hevâ dilde heves
Şol yirde kim âteş yana anda kalur mı hâr u has
- 2 Vādî-i Eymen âteşi Mûsîyiçün yanmaz hem-ân
Cân u dil ile her varan hâlince alur bir kabes
- 3 ĞAşk âteşinüñ nûrî ile rûşen olmışdur cihân
Rûz u şeb olmış mihr ü mâhuñ nûrî andan muķtebes
- 4 Oldı mucaṭṭar bûy-ı Ğaşk ile dilüm itdi beni
Şahrâ-yı Ğaşk içre Ğazâl-ı hüsn gibi müşĝîn nefes
- 5 Düşdük miyân-ı baħr-i Ğaşka yoķ kenâra meylümüz
Cân u dil anda mürĝ-ı âbî olmaĝa eyler heves
- 72b 6 Cānum tenümde durmayup cānāna gitse ṭaḥn mı kim
Mürĝ-ı mücerreddür çü cismānî degül dutmaz kafes
- 7 Bir ĝün ola kim kūy-ı yāre iltesün hâşāk ile
Ey bād-ı āh işbu nahîf üstine luṭf it durma es
- 8 ĞAql u dil ü cān düşdiler deşt-i ĝama eĝān ne sūd
Yol azsa cümle kār-bān ne fāyide eyler ceres
- 9 Ğİş istedükçe Muḥyî bî-pervā şarāb-ı Ğaşk içer
Yoķ içmege anı yasaĝ u mestini dutmaz Ğases

CCLXXXI Diğer [İhtirâc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Bir oda düşdüm nā-ĝehān kim nār-ı Ṭūr andan kabes
Yandukça çıkdı dūd-veş başdan hevâ dilden heves
- 2 Cān u dilüm ten terkin idüp baħr-i Ğaşka düşdiler
Deryāya gitdi mürĝlar kaldı kenārında kafes
- 3 Lûlū ararken bir Ğaceb cūmmāna düşdüm nā-ĝehān
Her kaṭresidür kemteri olmaĝa dürriler heves
- 4 Çeşmüm dolaldan eşk ile yir bulmaz uyḥu girmege
Oldı iki gözde uçar āvāre ķonmaz bir meges

- 5 Yārūmden ayrıldum ben efgānum anuñçündür benüm
Sen maħmilinde yārūñuñ n'ıçūn fiğānuñ ey ceres
- 6 Kaldum reh-i çaşkında yoķ tākāt ki varam kūyına
Gündüz raķtībūñ bīmi mānićdür gice vehm-i čases
- 7 Bād-ı seher būyını zülfinūñ getürmekden ne sūd
Çūn beste olmışdur bu ben dil-ħastede rāh-ı nefes
- 8 Çūn cān u dil pervānesi şemć-i ruħını bulmadı
Per yaķmağıçūn anlara ħasret odı fūrķatde bes
- 9 Düşdük çū fūrķat deştine feryādı kesme Muħyiyā
Bir gün ola kim iriše feryāduña feryād-res

CCLXXXII Diğer [İhtirāc]

-- . - / -- . - / -- . - / -- . -

- 1 Cānum lebe irdi lebūñ şevķiyle qaldı bir nefes
Bir buse vir ħayr it şoñın senden budur şoñ mültemes
- 2 Sen dil-rübānuñ leblerinūñ şekker ü şehdin umup
Cān u dil ile çok ħümā bezmüñde olmışdur meges
- 3 Şekker lebūñe o meges gibi gidelden şevķ ile
İtmez ol āşüfte cihānda cānuma hergiz heves
- 4 Mihr-i ruħuñla dil gezer zülfüñ gözüñden bāki yoķ
Şeb-rev çerāğ ile yürise aña daħl itmez čases
- 5 Envāc-ı mīveyle cemālūñ bāğı pür līkin ne sūd
Yoķ ehl-i dünyāda o cennet mīvesine dest-res
- 6 Şemć-i ruħuñ bezmüñde gāyet rūşen olsuñ dir iseñ
Zülfüñ fetīlidür anuñ başın uzatma ķarşu kes
- 73a 7 Ĥālūñ ki ķapdı rāh-ı çaşķuñda dil-i nālānumı
Uğrı ċArabdur kim uğurlar Kaćbe rāhında ceres
- 8 Qo maħmilūñ yanınca ben giryānı bile gideyin
Olsun iki çeşmüm aña āb ile pür iki keres
- 9 ċAşķuñla her dem itmek ile ĥaste Muħyī dilden āh
Ol ĥaste āhı dem-be-dem olmış hem-ān aña nefes

CCLXXXIII Dīger [İhtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 ÓÖmrüm geçürdüm fūrķat ü hasretle ķaldı bir nefes
Ey bī-vefā ol bir nefesde bādı kül ol hem-nefes
- 2 Kaddüñ gibi toğruları sāyeñde eyle ser-firāz
Zülfüñ gibi egrilerüñ yüz virmeyp başını kes
- 3 Laclüñ hāyāli kim gözümde dāyimā maħbūsdur
Bir al tūñdūr müjemden aña olmışdur ķafes
- 4 Hālüñ gören merdüm gözinüñ merdümi gibi sever
Tañ mı Halīlu'llāh'dan mevrūsdur habb-ı cades
- 5 Biz şemcūñe yanmaķda sen bāzīdesin āgyār ile
Hayfā ki yanūñda senüñ pervāneden yigdür meges
- 6 Bizden teķaddüm eylese āgyār bezmüñde ne ğam
Gerçi ki şerbet üzredür līkin ķalur süzekde hās
- 7 ÁAşķuñla gitdi cāķl u cān u şabr nālān olsa dil
Tañ mı kaçan kim kār-bān gitse fīgān eyler ceres
- 8 Ahvālūmi sen bī-vefāya nice cārż idem tamām
Taķdīre āġāz eylesem nāz ile dirsın baña bes
- 9 Muhyī ķuluñ senden şehā çok nesneler itmez recā
Karşu yüzine bir güle baķmañdur ancaķ mültemes

CCLXXXIV Dīger [İhtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Bulmazsa pā-būsına ol şāhuñ bu bende dest-res
Rāhında hāk olmaķ baña devlet hem-ān cālemde bes
- 2 Perverde oldı eşküm ile rāhınuñ hār u hāsı
Virmekde tāze tāze hasret gülleri ol hār u hās
- 3 Birdür heves bende iki cālemde dīdārıdur ol
Cān gide tenden gitmeye başumdan aślā bu heves
- 4 Ol nāzenīn devrinde şatmasun perīler nāzlar
Kim nāz u şīve itmege bir nāzenīn dünyāda bes

- 5 Miskîn nefes olup bu ben hâste olurum şağ esen
Bulsam şabâ gibi ser-i zülfine ki geh dest-res
- 6 Şekker lebinüñ hasretiyle künc-i fûrkatde müdâm
Dutmağdayam iki elüm başuma mânend-i meges
- 7 Âşkı yolında nây u âh egler bu ben âşüfteyi
Her biri olmışdur baña anda âşâ hem hem-nefes
- 73b 8 Cānum tenümden gitdi kūs-ı rihleti gūş ideli
Virür şalā ten meyyiti üstine bang ile ceres
- 9 Dünyā-yı dūnda Muhyī maḥbūs olsa ğamlarla ne ṭaḥ
Çün bülbülün yiri kafesdür âşyānı hār u ḥas

CCLXXXV Diğer [İhtirâc]

-- . - / -- . - / -- . - / -- . -

- 1 İtdüm yine bir bî-vefâ dil-ber hevāsına heves
Ne hicrine var ṭākatum ne vaşlına var dest-res
- 2 Âzm-i sefer idüp yola girüp o serv oldu revân
Eşküm revân olup gider yanınca anuñ pîş ü pes
- 3 Nālem sürūdına dutupdur gūş cümle kār-bān
Aña derün-ı dilden âheng itmede dāyim ceres
- 4 Şahrā-yı âşkına düşüp âhûlar üşdi çevreme
Âh eyledüm gördüm ki yok ol âhū-yı miskîn-nefes
- 5 Gitdi dil ü cān kūyına ten kaldı tenhā bî-ḳarār
Ḳuşlar yuvaya gitdiler şevḳ ile raḳş eyler kafes
- 6 Çeşmüm çemende görmese anuñ ruḥıyla zülfini
Çeşmüme anda her gül ü sünbül görünür hār u ḥas
- 7 Ṭūṭī-i ṭabḥ-ı nāzüküm şekker lebin ister hem-ân
Gerdine her ḥānuñ dolanmaz ḥār mânend-i meges
- 8 Her gün murādum ol ki ol cānān öñinde cān virem
Anı bulıamazam beni öldürür âḥir bu heves
- 9 Ne Muhyī'ye yāri gelür anı alur iltür kendüye
Yoldan geçerken gördüğü bî-minnet ol şeydāya bes

CCLXXXVI Nażire-i ʿAṭāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Āh kim gögsüne [degmesin] pes āsī bir nefes
Durmaz artar dāyimā başda hevā dilde heves
- 2 Bu dil-i āşüfte āsūde vü fāriğ tıfl idi
Bilmezem kim az zamānda nice oldu bü'l-heves
- 3 Bir avuç hākūm tozutmama yiter āhum yili
Sende ey bād-ı hevā her cānibūmden yiter es
- 4 Bir günāhı çok idüp andan uşandukda hem-ān
Eylerem bir nev-günāhı itmege yine heves
- 5 Zerrelerini bir günāhumuñ yuyamaz yüz biñ āb
Mağfiret bahriyle olur pāk ancak ol denes
- 6 Gice gündüz mest olup dāyim fesādāt üzre nefis
Dutmağa habs itmege anı bulunmaz bir ʿases
- 7 Geçdi ʿömrüm h̃āb-ı gāfletde fiğānumdan ne sūd
Kār-bān geçdi uyarmadı beni bang-ı ceres
- 8 İtdi güm-rāh işbu bed-rāhı d'alālet žulmeti
İre mi aña ʿaceb nūr-ı hidāyetden qabes
- 74a 9 Dür gibi gir bāṭın-ı deryā-yı ʿaşka Muhiyā
Žāhirinde qalma ser-gerdān olup mānend-i hās

CCLXXXVII Nażire-i Dīger [ʿAṭāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Eyledi gönlüm yeñi başdan yine ʿaşka heves
Cāna bir cānān ruḥı nārından irişdi qabes
- 2 Dil ferāğat küncine düşmişdi çekdi nā-gehān
ʿAşk şahrāsına bŷy-ı āhū-yı miskīn-nefes
- 3 ʿAql u cān u dil işitmez nuşh u pend efgān ne sūd
Kār-bān ger olsa kej ne fāyide eyler ceres
- 4 Hōş gelüp tūṭī-i dil güftārı ol dil-dāruma
Düzdi sūnbülde aña zülfinde bir raḥnā kafes

- 5 Hüsni bāğında gözi dāyim ne hoş rāhat uyur
Üşmiş iken çevresine beñlerümle çok meges
- 6 Hâṭ mıdur zībā yüzünde gördüğüm didüm didi
Cemc olupdur hüsnümüñ deryası üzre hār u ḥas
- 7 İşbu dīvāne diler kim ḥaddi ile alnına
Uzada el mihr ü māha olmaz iken dest-res
- 8 Eşk-i hūnīn ile cāşık itmeden ğusl ü vuzū
Cāyiz olmaz aña yārūñ Muşhaf-ı hüsnine mes
- 9 Serv ḳaddi sāyesin ummaḳ ne ḥaddi Muḥyī'nūñ
Ol gedāya cāh u devlet sāye-i dīvāra bes

CCLXXXVIII Naẓire-i Dīger [cAṭāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cān u dil cāşḳ odına yandukça āhum her nefes
Ṭañ mı elbetde çıkar dūd oda yansa hār u ḥas
- 2 Uğraduk bir cāşıḳa bī-rahm hūnī ṭıfl kim
Ṭıfluḳdan eylemiş cellād olmağa bu pes
- 3 Yıl gibi çok yildi dil sevdā-yı zülfinde velī
Bulmadı yıl gibi zülfi dāmenine dest-res
- 4 Beñleri fikriyle çeşme girmese uyḥu ne ṭañ
Merdümi uyḥuya ḳomaz üşer aña çok meges
- 5 Cān gibi görmüş kimesne yok dehānı tengini
Ol dehenden nāmdur peydā hem-ān cālemde bes
- 6 Çāk idüp cānum teni gitse o cānāna ne ṭañ
Çün hūmā-yı ḳudsdür lāyık degül aña ḳafes
- 7 Žaǵfdan feryādum irişmez aña dek dostlar
Žaǵf u feryādum çü andan olsun ol feryād-res
- 8 Nāya didüm nāleme āheng idüp ḳıl nāleler
Hoş nefes olsun hemīşe dutduğıyçün ol nefes
- 9 Gizlü eyle nāleñi fāş itme sırruñ Muḥyiya
Sırrı fāş itmekle aşıldı zebānından ceres

74b

CCLXXXIX Naẓīre-i Dīger [ʿAṭāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Rūy-ı gendüm-kevnî üzre hâli sultânî ʿades
Dillere tohm-ı mahabbet ekmege ol dâne bes
- 2 Mısr-ı hüsninde lebi özge mükerrer kıanddūr
Kim aña misk-i Hıṭā şevkıyle olmışdur meges
- 3 Bâc alurken cümle şekkerden lebi hikmet nedür
Bâc alur andan megesler üşüp aña pîş ü pes
- 4 Bülbül ü gül olmasa gül-zâr-ı ʿâlemde ne ğam
Kim bize bülbül zebânı verd-i hândân ağızı bes
- 5 Gerçi ol gün yüzlü meh ʿİsînefes lîkin ne sūd
Ṭâlicüm yok kim olam bir dem anuñla hem-nefes
- 6 Nice vuşlat bula cân mürġı o cānânına kim
Bir kafes ten aña üstinde felekler nüh kıafes
- 7 İtdi târâc aldı hûş u şabrı vü ʿaql ü dili
Ey dirîġâ kıalmadı bende birine dest-res
- 8 Gûş idüp kūyında hâlüm nâle eyler itleri
Raḥm idüp ulur baña her birisi feryâd-res
- 9 Çeşm-i kâfir niçesi Muhyî ʿaceb hûn-rîzdür
Kim toğaldan tîr ü tîġ ü hançere eyler heves

CCXC Naẓīre-i Hâfi

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mihr ile meh revzeninden aña eylerler sipâs
Rûz u şeb rûşen yüzinden nûr iderler iltimâs
- 2 Göz nice doysun cemâlini temâşâ itmege
Bir mücessem nûrdur kim nûrdan giymiş libâs
- 3 Hüsn-i mâder-zâdınıñ yokdur libâsa hâceti
İdemez zeyn anı ol andan ider zeyn iltimâs
- 4 Ruḥlarını hüsnî bâzârında şatmak isteyüp
Gezdürüp ʿâşıklara dir al kirâs u gül kirâs

- 5 Ȧalcatı h     ft b-ı h  nd r kim d yim 
C mle h  n  y nesinde bulmada ol inc k s
- 6 Kim ki ister r h-ı k y-ı vahdetine its n ol
Terk-i kayd-ı ke ret-i c n u dil   c kl u hav s
- 7 E k-i h n n ile gil itd m bin -y  c    i  n
Cem  id p  acna  a ını itd m anu la es s
- 8 E k m  n ge herlerin meh-r lara itd m ni  r
Ȧ lic mda bulmadum bir dil-ber-i cevher-  n s
- 9   detid r Mu y 'n   kim c    ile eyler cil 
Her  a an dutsa  as vetle dili mir  t  pas

CCXCI Na  re-i D  er [  f ]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

75a

- 1 Ol m nevver m h  s yir mehlere itme  iy s
Kim g ne  her g n anu  n rından eyler i tib s
- 2 Ȧ n m  l mi  olsa n r alnında anu  d yim 
Kim ru i mihri y zi  bından eyler inc k s
- 3 Mu haf-ı h  ni olupdur c mi -i  y t-ı h  n
Andan eylerler g zeller  yet-i h  n iktib s
- 4 H   bulunm  dur anu  z lf-i h m y n  a a
Kim hem  rt  hem d  ek r hem      r hem lib s
- 5 Ȧ dd-i rac n s  siyeh be nlerle b  -ı h  nde
Bir nih l-i h  nd r kim m vesid r  ara  s
- 6 A z   ev iyle vir p c n ol dem anu  gibi yok
 lem-i erv h da c n b s n eyler iltim s
- 7 D  di ol seng n dile dil n leitse   n m  kim
Ȧ  a d      e       lar d yim  elbette   s
- 8 G ld r r va lı ra  bi a ladur hicri beni
 td r r dehr-i d -r  kime d   n   kime yas
- 9 Virmek i  n b de i  p ge t-i c  mri Mu yiy 
Nev-mehi her ay ba ında eylemekde dehr d s

CCXCII İhtirâc

- - . / - . - - / - - . / - . - -

- 1 Oldı o nev-bahâr-ı hüsni ile zeyn meclis
Ruhsâr u çeşmi ile açıldı verd ü nergis
- 2 Mihrâb kaşı hüsni hayrân ider cûkûli
Künhüne anuñ irmez efkâr-ı şad mühendis
- 3 Hüsni kitâbın anuñ çaşq eylemekde taclîm
Tâlib-i cilmeler aña cân u dil ol müderris
- 4 Âarz itse talâatını bî-nûr olur meh ü mihr
Şubh olsa çün söyünür dâyim çerâğ-ı meclis
- 5 Gözlerse gözleri ben dîvânesini tañ mı
Âhûlar olalı ben Mecnûna yâr u mûnis
- 6 Nûşin lebüyle anuñ cân naqdi çıkdı elden
Mâl ehl-i olıgelmiş şevk-i meyiyle müflis
- 7 Ter ruhları vü çeşmi şevkiyle çün virem cân
Hâkümde bite her gün gül ile verd ü nergis
- 8 Ter dîde vü dil huşq ahvâlin ańsam ana
Dir söyleme katumda bî-hûde raṭb u yâbis
- 9 Tañ mı ger eylemezse ol yâr Muhyî'ye meyl
Eşk ile virdügi her sîm aqçesi çıkar mis

CCXCIII İhtirâc

. - - - / . - - - / . - - - / . - -

75b

- 1 Olur geh ol güzelüñ zülfi âraş-ı hüsne horûs
Gehî bihişt-i cemâlinde cilveger ṭāvûs
- 2 Gehî olur ser-i zülfi yüzinde çeşmi yatup
Uyurken aña meges-rân şeh-per-i ṭāvûs
- 3 O şeh-süvâr-ı hüsün itse nâz ile cevelân
Meh ile mihr ider şevk ile rikâbını bûs
- 4 Ruḥuñdaki Hâbeşî hâli Rûm'a vü şarka
Şeh oldı izzet ile itdi taht-ı hüsne cülûs

- 5 İki fetİllü şemc-i maħabbetidür anuñ
Yürek yağıyla dil ü cān o şemcā ten fānūs
- 6 Şeh itdi çaşkı beni āhum oldı baña cālem
Gelū-yı hoş-nefesüm oldı sūr-nā sīnem kūş
- 7 Beni anuñ lebi şevķi dutar bu dünyāda
Kafesde tūtī hevā-yı şekerledür maħbūs
- 8 Şalup ol āhū-yı vahşı hevāsı şahrāya
Geyikleriyle bu Mecnūn'ı eyledi mecnūs
- 9 Raķīb eşkine ğarķ olduĝın görüp Muħyī
Gülüp didi ki şu içinde yaraşur cāmūs

HARFÜ'Ş-ŞİN

CCXCIV Nażire-i Mesīhī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Olaldan levh-i dilde yār menķūs
Cemīc-i mā-sivā oldı ferāmūs
- 2 Hevā cāmı tolusını duyunca
Tamām içdük kılıpdur şimdi ol boş
- 3 Hevā bāriyla fülk-i dil pür idi
Yükin dökdi yavuz bahre olup tuş
- 4 Fenā cāmın bulup şimdi anuñla
Mey-i bākī-i çaşkı eylerüz nūş
- 5 Mey-i çaşķ ayağı gitmez elümden
Degül başum mey-i engür ile hoş
- 6 Mey-i çaşķuñ caceb hāşşıyyeti var
Kimüñ hūşın alur virür kime hūş
- 7 Şadā-yı çaşķ dutmışdur cihānı
İderler anı gūş-ı cān ile gūş
- 8 Cihānda hoş yanar çaşķ āteşi kim
Anuñla dil gibi deryā ider cūş
- 9 Reh-i çaşķa düşüp Muħyī-i şeydā
Ne var zād u ne reh-ber kaldı medhūs

CCXCV Naẓire-i Dīger [Mesīhī]

. - - - / . - - - / . - -

76a

- 1 Yine deryā-yı ʿaşk itdi ʿaceb cūş
Benüm gibi niçeler ğark ola uş
- 2 Dil-i hüşyārūmi pür-şīve bir yār
Maḥabbet cāmı ile itdi ser-ḥoş
- 3 Gelürse ḥābūma nā-geh ol āhū
Virem çeşmüme her şeb ḥāb-ı ḥar-gūş
- 4 Ne ḥoş mehdür semāc-ı hüsnde kim
Meh-i nev ğurresine halka-i gūş
- 5 Bināgūşına kıomış lacl-i rahşān
Süheyl'i eylemiş mäh-ı nev āgūş
- 6 Sipāh-ı hüsnı çok ol şāh-ı hüsnüñ
Olupdur aña her bir ḥālī çavuş
- 7 Ḥaṭı gül-zār-ı hüsnı itdi ḥoş zeyn
Gül evrākın idüp misk ile menķūş
- 8 Leb-i tūfīsine cān bülbulini
Uçurdum kim kuş ile avlanur kuş
- 9 ʿAceb dil-keş cemāli var k'anuñla
Olupdur Muḥyī gibi hūş medhūş

CCXCVI Naẓire-i Dīger [Mesīhī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 İdüpdür ʿaşk odıyla diñ dil-i cūş
Ola puḥte niçe sevdā-yı ḥam uş
- 2 Olup rāḥat ğam u derdiyle ʿaşkuñ
Ferahla şihḥati itdüñ ferāmūş
- 3 Olupdur yārümüz ḥünī vü bed-mest
İdelden mey yirine kıanumuz nūş
- 4 İder şad ḥün işāretlerle çeşmi
Birin mené itmez olur laclī ḥāmūş

- 5 Dilüm şeh-bāzı şayd oldu şaçında
Dutılur iki pâyından çevük kuş
- 6 Miyânın gizledi çün minnetinsüz
Ĥayâlin idelüm bizde der-âgüş
- 7 Cefāya şöyle muçtād olmışuz kim
Vefādan ol cefā şimdi gelür hoş
- 8 Şeb oldu žulmet-i fūrkatle cömrüm
Kara bahtum o şebde oldu baykuş
- 9 Yatupdur Muhyī künc-i hicrde çok
Anuñçün oldu rāh-i çaşkıda lūş

CCXCVII Nažire-i Dger [Mesīhī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ĥirāmān gelse ol serv-i kabā-pūş
Revān olur gözüm yaşı gibi hūş
- 2 İki ĥaddini vaşf itsem de tārūm
Ser-i zūlfı gibi iki yaña lūş
- 3 Saćādet-mend iki Hindū-yı zūlfı
K'ider her biri bir mihri der-âgüş
- 76b 4 Ne ĥācet çeşmine sürme çün olmuş
Şehīd-i çaşkı yasıyçün siyeh-pūş
- 5 Gözi şır- efgen āhū līkin eyler
O bahtum gibi dāyim ĥāb-ı ĥargūş
- 6 Kara bahtum ġamın kimse diyemez
Kulağına meger ĥāl-i bināgūş
- 7 Yüz urdum pāyına pürdür gözümle
Yüzüme bakmadı gördi elüm boş
- 8 Ne tañ çaşkıyla nālān olsa dil kim
İder od diñi nālān idicek cūş
- 9 Şabā gibi reh-i çaşkıında Muhyī
Karārını yitürmiş hoş yiler hoş

CCXCVIII Naẓire-i Dīger [Mes̄hī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Seni gördükçe ey sīmīn bināgūş
Diler her dürrī kim ola dūr-i gūş
- 2 Yüzüñ görüp sözüñ gūş itmek için
Tenüm hep şevk ile oldu göz ü gūş
- 3 Dilümde sen çü dāyim sīneme gel
Ki tā idem seni cān gibi āgūş
- 4 Pür iken cām-ı laclūñ cāşıkā şun
Niçe pür-cāmı devrān eyledi boş
- 5 Gelüp peykānlu tīrūñ her yanumdan
O peykānlarla ten oldu zırh-pūş
- 6 Dil ü cān peyki geldi hīdmetūñçün
Olarūñ yügrüğini al hoş hoş
- 7 Ĥayāl oldu miyānuñ gibi cismüm
Ĥayālī қо Ĥayāl itsün der-āgūş
- 8 Dilüm çü cīşve vü nāz ile alduñ
Ya gönder baña anı yā hō dut hōş
- 9 Raķīb ile mey içseñ sen ĥumārı
Gelür Muĥyī'ye vü andan gider hūş

CCXCIX Naẓī-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cān ezel bezminde cām-ı cāşkı hōş nūş eylemiş
Kim anı ol tā ebed şeydā vü ser-hōş eylemiş
- 2 Geçse her meh-rū baķar çeşmüm dilüm şeydā olur
Cānumı t̄alīc cāceb çeşm ü dile t̄uş eylemiş
- 3 Ol şeh-i ĥūbān ķalender şūretinde şalınup
Niçe zerrīn cāmelü şāhı nemed-pūş eylemiş
- 4 Gūşına ĥācet degül menķūş kim ķudret aña
Ol güzel sīmīn bināgūşını menķūş eylemiş

77a

- 5 Aķına gönderdüğinde zülfini dil iline
Āh o ķandan řaķınup anı zırır-pūř eylemiř
- 6 Dāye-i zengī lebinüñ tıflına ĥaķı-ı siyāh
řevķ ile ol řır ĥıorı ĥoř der-āgūř eylemiř
- 7 Cām-ı mey tolusını āgyār elinden içeli
Cām-ı çeřmüm eřk ile tolu olup cūř eylemiř
- 8 Eşkümün sīm-i müzābına ķarıřmıř ĥün-ı dil
Anuñ içün aķçesini sürĥ ü mağřūř eylemiř
- 9 Žulmet-i dünyāda Muĥyī istemez āb-ı ĥayāt
Lā-mekān bezminde ol cām-ı fenā nūř eylemiř

CCC Nażire-i Dīger [Ahmed Pařa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bezm içinde mey yirine ķanumı nūř eylemiř
Hem dil-i saĥtını hem yumřaķ dilüm ĥoř eylemiş
- 2 Nuķķ idüp řırın-zebān ile anuñ tūķī lebi
řād hezārān bülbul ü ķumrīyi ĥāmūř eylemiř
- 3 Ĥalka-i sīmīn-i gūřın ėarz idüp ol řāĥ-ı ĥüsn
Āsmān řāĥın gulām-ı ĥalka der-gūř eylemiř
- 4 Ĥüsninün şehrine itmiş iki zülfinden ĥiřār
Daşrasını anlaruñ ol şehre varoş eylemiş
- 5 Cān u diller teşnesin ėařıķlaruñ ķandırmağa
Laėl-i nūřinini ķudret çeřme-i nūř eylemiř
- 6 Ecnebīler görmesün diyü ėarūs-ı ĥüsnini
řaėların ol nāzenīn nāz ile ser-pūř eylemiř
- 7 Kimse yoķ görmiş miyānını anuñ līkin kemer
Söylenür dillerde kim anı der-āgūř eylemiř
- 8 Gösterelden ol ser-i ėuřřāķa meyl-i sīm ü zer
Sīm ü zerle tolu niçe ķiseler boş eylemiş
- 9 Ol vefāsuz añmaz oldu cevı ile de Muĥyī'yi
ėAĥd-i cevri de vefā gibi ferāmūř eylemiř

CCCI İhtirâc

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Dil hânesine yazmadadur her nigâr naqş
Geldükçe her biri qodı bir yâdgâr naqş
- 2 Çün dil evinde naqş olunur gördüğüm nigâr
Olmışdur âh-ı şâhum ile her cidâr naqş
- 3 Âşkı meyiyle itdi bizi mest ü pür-humâr
Bir yâr-i nîm-mest iki çeşmi humâr naqş
- 4 Gördi bakınca gözlerin ü qaşların gözüm
Zârumda çıkdı nerd-i maḥabbetde çâr naqş
- 5 Zülfiyle zînet eyledi hüsn âsmânını
Dünyâ semâsını nite k'ebri bahâr naqş
- 77b 6 Zeyn itdi naqş-ı dil-keş ile ḥaṭṭı ruhların
İtmez qabûl egerçi ki câdetde târ naqş
- 7 Naqş-ı garîb eyledi câşıqlara ḥaṭı
Âşüb şaldı câleme ol fitne-kâr naqş
- 8 Haq naqşıdur cemâli çü maqbûl-i ḥalkıdur
Naqqâşa nisbet ile bulur icṭibâr naqş
- 9 Muhyî Nigâr'ı naqşın ögüp bir gâzel ki dir
Ehl-i terâne bağlar aña şad hezâr naqş

CCCII Diğer [İhtirâc]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Yazmışdı levḥ-i dilde güzeller hezâr naqş
Maḥv itdi cümlesini yazup bir nigâr naqş
- 2 Zülfi yüzini aḥsen-i vech üzre itdi zeyn
Âb-ı revânı niteki zencîr-vâr naqş
- 3 Gül ruhlarındaki ḥaṭı gül-zâr-ı hüsnde
Özge benefşedür ki olupdur o ḥâr nâqş
- 4 Ol serv-qadde sebze-i ḥaṭ gördüm ağladum
Güldi didi ki serv olur sebze-zâr naqş

- 5 Ĥaṭ ruhlarında göstereli naḡş-ı dil-keşi
 Ḳanlu yaşumla oldu yemîn ü yesâr naḡş
- 6 Evvel ġubâr u şoñra muḡaḡḡaḡ idüp ḡaṭın
 Gör niçe dürlü itdi bize rûzgâr naḡş
- 7 Bâġ-ı cemâline ḡaṭı sebzi virür ḡazân
 Göz sebzesi gibidür o gerçi bahâr naḡş
- 8 Naḡşını dilde bağladı Muḡyî-i naḡş-bend
 Cân riştesiyle k'itmeye andan ḡarâr naḡş
- 9 Naḡş-ı nigârumuñ çü hemîşe dilümdedür
 İtdüm redîf-i şiçrüm içün ihtiyâr nâḡş

CCCI Naẓîre-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 İdüp ḡudret yüzi ayında ḡaddiyle áayân âteş
 Anuñ şevḡiyle ṭolmıṡdur zemîn ü âsmân âteş
- 2 Dururdum áâfiyet küncinde âsûde ruhı nârı
 Yanup ḡarşumda berḡ ile dilüm dutdı hem-ân âteş
- 3 Diler cân gizleye áaşḡum tenümde itdügümce âḡ
 Velî ḡâşâk ile yilde nice olur nihân âteş
- 4 Düşelden âteş-i ruḡsârı áaksi bâġa vü râġa
 Nümâyân itdi berg-i lâle şâḡ-ı ergavân âteş
- 5 áAceb efsûn-ı siḡr eyler ruhında zülfi cādûsı
 Ki geh âteş olur gül-şen olur geh gül-sitân âteş
- 6 Ruḡıyla özge âteş-bâz olupdur bezm-i ḡusninde
 Ki yanduxça dem-â-dem aḡıdur âb-ı revân âteş
- 78a 7 Şeb-i hicrinde gitdi áaḡl u cân u dil ne ṭañ âḡum
 Yanar çünkim sefer itdükde gice kâr-bân âteş
- 8 Şitâ-yı hicri sermâsı áazâbını çekerken dil
 Görüp nâr-ı ruhını râḡat oldu didi cân âteş
- 9 Dil-i şeydâsı Muḡyî'nüñ meger kibrît olupdur kim
 Ḳapar dil-berlerüñ nâr-ı ruhından her zamân âteş

CCCIV Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Eserken bād-ı āhum yaqdı ĥaddi nā-gehān āteş
Dil ü cān mülkini başdan başa dutdı hem-ān āteş
- 2 Cemāli bāğına karşı olur şevk ile geh lāle
Gehī çekdüm benefşe gāh u gāhī ergavān āteş
- 3 Gül-i ruĥsārına karşı şu deñlü odlu āh itdüm
Ki olmışdur şerār-ı āh ile ol gül hem-ān āteş
- 4 Dil ü cānum semenderler olupdur nār-ı çaşķında
Olapdur anlara cālemde rūz ü şeb mekān āteş
- 5 Dil-i sūzānlarıyla düşdi deşt-i hicrine cūşşāķ
Yaķupdur ķonduğı menzilde gūyā kār-bān āteş
- 6 Baña dir fūrķatūme vir rızā öğren deñe şabr it
İder mi hīç cākil kendüsinde imtihān āteş
- 7 Aceb cemc oldu çaşķında anuñ tūfān u āb u nār
Ki dolmışdur yaşumla cālem āhumla cihān āteş
- 8 Semāya çıķduğınca ehline iltür mūdām āhum
Zemīni dolduran çaşķum odından armağān āteş
- 9 Ne tañ aķduķça Muhyī'nüñ dil-i sūzānına eşki
İderse nāle eyler şu sepildükde figān āteş

CCCV Nażire-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Pīrlüğümde dil virecek nev-cevānum var imiş
Āşık-ı şeydālūge daĥı zamānum var imiş
- 2 Başına sultān idi dil kimseye egmezdi baş
Anı ķul idici şāh-ı dil-sitānum var imiş
- 3 Żulm ile ķanlar doker çeşmi lebi cānlar virür
Şükr kim var idici Nūşīnrevān'um var imiş
- 4 Mürğ-ı cān tūķī lebiyle ķuş diliyle dilleşüp
Şād olup didi benüm de hem-zebānum var imiş

- 5 Nuṭṭa geldi çaḡl ile bildüm dehānı varlığın
Nice mecnūnam ki çaḡl-ı hürde-dānum var imiş
- 6 Tañ mı olsa dem-be-dem çaşkıyla ған yaşum revān
Gözlerümden aḡacaḡ baḡrumda ғанum var imiş
- 7 Seyl-i eşke ġarḡ iken ġam āteşinde yanaram
Āb u āteşde naşīb olmış mekānum var imiş
- 78b 8 Ĥāk-i pāyi hasretiyle gerçi ĥāk oldu tenüm
İtlerine atmaḡiçün üstühānum var imiş
- 9 Göñlümüñ tahtıyla ol şeh cālemi seyr eyleyüp
Didi kim Muhyī ne hoş taht-ı revānum var imiş

CCCVI Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Göñlümüñ tahtında hoş şāh-ı cihānum var imiş
Şarḡ u ġarba hükm ider šāhib-ḡırānum var imiş
- 2 Ben şanurdum cān nite olur hem-ān bildüm velī
Görüp ol cānānumı cānuma cānum var imiş
- 3 Çeşm-i giryānum görüp bezminde güldi didi kim
Ĥūn-ı dilden ne cāceb şādurevānum var imiş
- 4 Lā-mekān u bī-ḡarār idi dilüm zülfin bulup
Anda ḡaldı didi cālemde mekānum var imiş
- 5 Cevheriyem çaşḡ bāzārında açdum gözlerüm
Lacl ü lülū ile pür iki dükānum var imiş
- 6 Dilde ol gül-ruḥ ḡayāliyle olupdur gül-sitān
Āteş-i sūzānda bir hoş gül-sitānum var imiş
- 7 Deşt-i çaşḡında güneş tābıyla yanam dir idüm
Şükr k'āhum ebriyile sāye-bānum var imiş
- 8 Lāle-veş sīnemde žāhir dāḡdan ġayrı benüm
cAşḡ odiyla cānda šad dāḡ-ı nihānum var imiş
- 9 Muhyī gerçi çaşḡ odiyla ten yanup oldu fenā
Yandūḡum yirde duḡānumla nişānum var imiş

CCCVII Naẓīre-i Šāfi

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Yüzi sünbülü güllü bāğ olmuş
Sünbüli güllerine bağ olmuş
- 2 Gülleri bāğ-ı hüsninüñ şad-berg
Kimisi sürh ü kimi ağ olmuş
- 3 Gül-sitān-ı ruḥı ḳadi üzre
Ser-i serv-i revānda bāğ olmuş
- 4 İki zülfi şebinde iki ruḥı
İki pür-nür çerāğ olmuş
- 5 Lāle ruḥsārı çaşḳ u şevkiyle
Dilüme dāğ üzre dāğ olmuş
- 6 Çeşmi ḳaşşābdur ki yā niçe
Müjeler bir dutam bıçağ olmuş
- 7 Hüsninüñ ḳişverine leşker-i ḥaṭ
Geliyor ḥaṭṭ-ı leb ulağ olmuş
- 8 Hüsnî bāğında var ḥazān ḥaberi
Her benefşe aña ḳulağ olmuş
- 79a 9 Muhyī şimden girü mey-i çaşḳ iç
Mey-i engüre çün yasağ olmuş

CCCVIII Naẓīre-i Dīger [Šāfi]

.. - - / . - . - / . . -

- 1 Ğuşşadan sīnem üzre ṭağ olmuş
Dil-i pür-derdüme durağ olmuş
- 2 Derd ü ğam ehl-i çaşḳa gitdükçe
Dilümüz anlara ḳonağ olmuş
- 3 Bir güzel şundi çaşḳ ayağın ele
İçeli ğuşşadan ferāğ olmuş
- 4 Ḳondı çaşḳı sipāhı mülk-i dile
Begenüp anda oturağ olmuş

- 5 Gün yüzi kıblesi dilümde ne ğam
 Kācbe nezdīk ü yā ırağ olmış
- 6 Bu dil-i sūh̄temdeki dāğı
 Şeb-i ğamda baña çerāğ olmış
- 7 Çeşm-i bīmārı oldı cāşıq-küş
 Kānumuz içmek ile şağ olmış
- 8 Zülfi cāşıqlara hümā görünür
 Çeşmi ağıyāra gerçi zāğ olmış
- 9 Muhyī hicrinde nice bula lebin
 Rūzede bādeye yasağ olmış

CCCIX Nažire-i Kemāl

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Firāk odına dil pervāne olmış
 Yanup kül olmadıysa yā ne olmış
- 2 Sirişkümle biten her lāle-i sürh̄
 Mey-i şevk ile pür-peymāne olmış
- 3 Ne tañ şevk ile bağrum gāh u bī-gāh
 Mey-i cāşq ile cān mestāne olmış
- 4 Uyarur hālķı ol yāri unudur
 Benüm kışşam caceb efsāne olmış
- 5 Pelās itdi libāsum cāşq şāhı
 Baña ol h̄ilcat-ı şāhāne olmış
- 6 Begenmez dil evin derd ü ğam-ı yār
 Bu mihmān-hānemüz vīrāne olmış
- 7 Degül hācet o serve şāh-ı şimşād
 Şabā zūlfine çünkim şāne olmış
- 8 Yüzinden zūlfine gitmekdedür dil
 Deñizden cāzm-i Hind-istān olmış
- 9 Olaldan āşnā Muhyī'yle yāri
 Dil ü cānı aña bīgāne olmış

79b

CCCX Naẓīre-i Aahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Elā gözle kıra kirpük kıra kış
Ne hoş zeyn itmiş ak alnını sâbâş
- 2 Kıad ü zülfini nakş itmek idüp kaçd
Belâlar çekmede bî-çâre nakķâş
- 3 Gehî cüşşâķa cîşveyle göz eyler
Gehî şîveyle gizlü oynadur kış
- 4 Dil-i nâlân leb-i pür-hâlin özler
Devâdur sürfeye şekkerle hâşhâş
- 5 Beni zülfi gibi itdi hevâyî
Kuşaldan bād ile her bir kılı baş
- 6 Gözümden çıkdı vü düşdi naẓardan
Sirişküm sırr-ı câşķum ideli fâş
- 7 Dili egler ğamı câşķı yolında
Sefer hoşdur muvâfık olsa yoldaş
- 8 Cefâsı taşlarından kıalcâ yapdum
Zafer bulmaya tâ aĝyâr-ı evbaş
- 9 O baĝrı taşı yâd itdükçe Muhyî
Kuşar ol hasret ile baĝrına taş

CCCXI İhtirâc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Ala göz üzre çatılmış kıra kış
cÂşķa her biri yiter başa baş
- 2 Mekk için dâyim işâretleşmede
Birbiriyle ol iki göz iki kış
- 3 Oldı ser-keş hüsnine maĝrûr olup
İndirelden ay u ĝün hüsnine baş
- 4 Hüsninüñ hânında anuñ beñleri
Ey caceb kemmûn mıdur yâ ho mâş

- 5 Zülfin açsa ĥaddi yanında ne ʃaň
Kim olur bellü ʃumāşıyla ʃumāş
- 6 Tīrinüň peykānı ile eyledüm
Levh-i dilden mā-sivā naʃşın tırāş
- 7 ʔaldı ʃalbinde cefā gitmez çü hīç
Naʃş kim mermerde bula intikāş
- 8 Gird-i ğamda bister ü bālīn idüp
Eyledi hecri beni šāhīb-fīrāş
- 9 Āh-ı Muḥyī arturur gözi yaşın
Gerçi cādetde ʃurur āteşle yaş

CCCXII İhtirāc

- . . - / . . - - / - . . - / . . - -

80a

- 1 Leblerüň ile cān u dil oldu yine emiş ʃarış
Eridi yüregüň yağı anuň ile ʃarış ʃarış
- 2 Gel görelüm zebānumı ağzuña idelüm yaʃtın
Tā ki anunla bezmde oynayavuz giriş çıkış
- 3 Nakd-i dil [ile] cānı al vir leb-i laclüñi bedel
Kaçma berü gel ey güzel eyleyelüm alış viriş
- 4 Dil doʃumak diler sana zülfüň ile ʃabā-yı hüsñ
Kimini arğaç eyleyüp kimini eyleyüp arış
- 5 ʔoyma raʃīb-i kāfiri kūyuň içine dostum
Deyr degül bu Kaćbe'dür Kaćbe'ye girmesün keşiş
- 6 Dil şeh-i çaşş iken anuň hüsni bisātna varup
Eyledi māt anı diyüp beydak-ı ĥālī ile kiş
- 7 Rifcat-i ʃadr ile çıkup cümle felekler üstine
Encümini feleklerüň keşşine kebkeb eylemiş
- 8 Rişte-i cānla deste-i sünbülün istedüm şaram
Oldı kim anda ol olup anuň ile ʃarış ʃarış
- 9 Didüm eyā nihāl-i hüsñ Muḥyī'ye mīve kıl cāṭā
Didi nihāl-i tāzeyem ben daḥı virmedüm yimiş

CCCXIII İhtirâc

.. - - / . - - / . - -

- 1 Rişte-i cān biline şarmaşmış
Didi gel sende ey dil iş bu imiş
- 2 Dil ırakdan deñerdi zülfin anuñ
Şimdi oldu anuñla qarına qarış
- 3 İki gīsūlarını büzdükde
Şāne her bir kılına dış bilemiş
- 4 Lebi hoş-ābı içre hāli cāceb
Kıurı mişmiş midür veyā kişmiş
- 5 Ehl-i cāşş ile cāşş şatrancın
Ġāyibāne femi hoş oynar imiş
- 6 Zülfüñ ey hüsn bāğınuñ servi
Şarmaşuğdur ki serve şarmaşmış
- 7 Kaşlaruñ yaları kiriş dutmaz
Zülfüñi idesin meger ki kiriş
- 8 Dil ü cān peyki geldiler kapuña
Anları kūyuñ itleriyle yarış
- 9 Vaşlı Muhyī'ye cāna şatduñ çün
Şimdiden girü hicri ayru yarış

CCCXIV İhtirâc

- - . / - . - - / - - . / - . - -

- 1 Naqqāş hāt yazaldan haddüñde naqqş-ı dil-keş
Rüşen cemālüñ oldu āyīne-i munaqqaş
- 80b 2 Hoş sihr ider ruñuñda cādū-yı hāl-i Hindū
Kim dem-be-dem eger baş aña o zülf-i ser-keş
- 3 Ey hüsn şeh-süvārı meydān bu gün senüñdür
Kaldı girü güzeller sen durma ilerü [eş]

- 4 Ey ası ya oaldı amzeñ oı dilümde
Oldı dilüm anuñla oıyla olu ter-keş
- 5 Derd ü amuñ şeb ü rüz senden eyā şeh-i hüsñ
Ben mübtelā-yı aşa oldı iki oyunaş
- 6 Cemc oldı cān ile dil aşuñla egleşürken
Derdini birbirine söyler iki belā-keş
- 7 Ger acıup kilābuñ isterse üstüh~ānum
abrümden anlara şun luf it türābumı eş
- 8 Sen serve varsa Muhyī cān riştesine dir dil
Ol serve şarmaşu-vār n'eylerseñ eyle şarmaş
- 9 Şev ile aş odına pervāne-veş yanaldan
Pür-süz sözlerümle şaldum cihāna āteş

CCCXV İhtirāc

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 İki laccli birbirine hoş eş
Her biri cāna vü cihāna beleş
- 2 Ben anuñ leblerine aş yererüm
Lebleri anuma benüm yerer aş
- 3 Yadı āşıklararı yüzinde ruı
Germ olur yaz güninde haylī güneş
- 4 Bar olmazdı pül ne hoş düşmiş
Bar-i hüsñine pül atu iki aş
- 5 Dāne-i hāli añ mı olsa siyāh
Yadı ün hüsni hırmenin āteş
- 6 Çeşmi aş iline aın şaldı
Dil ü cān mülkin itdi cümle araş
- 7 Dil ile çeşmi yadı aşı odı
añ mı yanar uru yanınca ü yaş
- 8 Ğam u derdini başa görme dilā
Her birin cān ile ber-ā-ber üleş
- 9 Aşı Muhyī'nüñ eşki ile tenin
İtdi āb-ı revān ü anda alaş

HARFÜ'Ş-ŞÂD

CCCXVI İhtirâc

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 81a
- 1 Cānumuz şevk ile olsa n'ola cānāna harîş
Dāyimā çünki cihānda ten olur cāna harîş
 - 2 Andan umsağ n'ola ger büse çaṭāsın şeb ü rüz
Ki gedā dāyim olur şāhdan ihsāna harîş
 - 3 Lebi nūşīnine cān virse bu leb-teşne müdām
Ṭañ mı her kimse olur çeşme-i hayvāna harîş
 - 4 Ṭañ mı şeft-ālū dilesem yüzi bustānından
Kim olur seyre gelen mīve-i bustāna harîş
 - 5 Hüsni bāğını dilüm gezmeden uşanmadı hîç
Olur āvāre hevā ehli çü seyrāna harîş
 - 6 Güvleyüp düşmede zülfi yüzi üstine müdām
Görmedük kâfiri bu vech ile imāna harîş
 - 7 İtmişüz çok güzelüñ muşhaf-ı hüsnine nażar
Olmışuz şimdi hem-ān muşhaf-ı cOsmān'a harîş
 - 8 Pīrümüz gerçi güzel sevmeden eyler bizi menç
Kendü bizden dahı artuğ güzel oğlana harîş
 - 9 Kalmadı hırş hevā vü hevese Muhyī'de
Oldı ol şimdi hem-ān şohbet-i yārāna harîş

CCCXVII Diğer [İhtirâc]

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 1 Oldı hūnī gözi cāşıkları qurbāna harîş
Ne kadar eylese qan artuğ olur qana harîş
- 2 Ehl-i cāşquz iderüz cānı fidā cānāna
Ehl-i dünyā degülüz kim olavuz cāna harîş
- 3 Vaşlına iremedük gerçi ki çok cehd itdük
Mübtelā olmada dāyim ğam-ı hirmāna harîş
- 4 Çün harîş olduğumuzdan ola geldük mahrūm
Olalum biz dahı şimden girü hicrāna harîş

- 5 Cān diler olmaya eksük dil evinden ğam u derd
Şāhib-i tekye olur tekyede mihmāna ħarīś
- 6 Şāh olup çaşķ ile girdi ele çün cānum çaşķ
Degülüz salţanat u mühr-i Süleymān'a ħarīś
- 7 Ğaşķ ile cānı ğıdālanduralum her şeb ü rüz
Ĥāk olacaķ ten içün olmayalum nāna ħarīś
- 8 Bezm-i vahdetde fenā cāmını içdi Muħyī
Bezm-i keşretde degül sāĝar-ı devrāna ħarīś
- 9 Kalmadı bir günehe ħırś çü gördük ķamusın
Olmışuz şimdi hem-ān Ğafv ü ĝufrāna ħarīś

CCCXVIII İĥtirāĞ

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

81b

- 1 Ser-ĝüzeştüm söyledüm oldu niçe dürlü ķaśaś
Her biri Ğuşşāķuñ andan kendüye aldı ħaśaś
- 2 Ceng ü ħarb efsānesine raĝbet itmez ehl-i çaşķ
Ķıśśa-i çaşķ anlaradur *aĥseni küllü ķaśaś*
- 3 Çāk olup ten kūy-ı cānān ĝül-şenine gitdi cān
Nice dursun bülbul-i mahbūs idindi çün ķafaś
- 4 Muşhaf-ı ĥusninde yazmış niçe āyetler ĥaķı
Her biri Ğaşıķların öldürmeĝedür başķa naś
- 5 İki zülfı aldılar ben derdmendi ortaya
Ac sülük gibi ider ķanum benüm her biri maś
- 6 Āsmānda keh-keşān ĝörinse yir yir tañ mı kim
Münĥanī pīr olup olmış derd ü Ğaşķuñla baraś
- 7 ĤılĞat-i ĥusnün olan zülfün uzun olmuş şehā
Ol yire sürünmesün ibrişim ile anı ķaś
- 8 Zülfünün sevdāsı zülfün gibi itdi pāy-māl
Cümle Ğuşşāķı şehā kimini baś kimini aś
- 9 Muħyī cehd ile getürdi ĥātem i Ğaşķı ele
Ĥalka-i sīm eşķ imiş aña melāmet sengi faś

CCCXIX Nażire-i Aḥmed Paşa

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Dilümle cānum olup çaşş baħrine ğavvâş
Getürdiler ele himmetleriyle cevher-i hâş
- 2 Cemāli muşhafını açdı qarşuma geldi
Baķınca Şüre-i Hamd oķudum maća'l-İhlâş
- 3 Lebi Mesîh'i çeküp himmetiyle cānumuzı
Semā-ı hüsne zemîn-i mihenden itdi hâlâş
- 4 Ten-i naḥîfümüzi gird-bādı āhumuzuñ
Müdām o yārümüze qarşu itmede raķķâş
- 5 Alam dirüm dilin eşk aķçesiyle redd eyler
Raşâşdur diyü geçmez mi āhene de raşâş
- 6 Dilüm güzellere cāmîdî oldı hâş saña
Maḥabbet-i ezeliyyeñle cān da hâşü'l-hâş
- 7 Ne tañ hikāyet idelden dil ile cān çaşşkuñ
Sevişmez olsalar *el-ķāşu lā-yuḥibbū'l-ķāş*
- 8 Yimiş uğurlamağa vardı bāğ-ı hüsñüñe dil
Ol aşılasıyı bend eyle dār-ı zülfüñe aş
- 9 Çü Mūhyî cānına ğamze oķıyla zaḥm urduñ
Ķo dişlesün lebüñi ol da *el-cürūhu ķaşâş*

HARFÜ'Ž-ŽĀD

CCCXX İhtirâc

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 *Fî semācîn hüsñühü şudġā ve ḥadden ķad ċaraz*
Mişle ġaymin mużlimin cidden ve berķin ķad vefaz
- 2 Nice [...] varur güller hicāba şerm ile
Verdühu 'ž-žahḥākü fî-bustāni verdi lev ċaraz
- 3 Şun baña laclüñ civaż al cānum ey cānān didüm
Güldi didi cevhere hergiz civaż olmaz ċaraz

2 [...] Metin eksik yazılmıştır.

- 82a
- 4 ĞĀrızına ĥaṭ Ğarūzī hüsne qad *min zevāl*
Hüsni çün bi'z-zâtdur ol zâyil olmaz bi'l-Ğaraż
- 5 Lacl-i cân-baḥşı olaldan cân-sitân ĥaṭṭıyla yār
Beddele 'l-ĥalku mine 'l-Ğuşşākı ervāhen qabaż
- 6 Çeşmi Ğuşşākı bīmār itdügi çün dem-be-dem
Āhı Ğuşşākuñ dutup anı çerker dāyim maraż
- 7 Cevre ṭāqat yoğ vefā kıl dinse cevriñ arturur
Gerçi žulme dāddur şāha şikāyetden ĝaraż
- 8 Sīm-i eşkümden muĞayyen aqçeler dil ṭıflına
Külle yevmin ĥākimü 'l-Ğaşkı li-enfākın faraz
- 9 Şevk ile Muḥyī-i şeydā mezheb-i Ğaşka ĝirüp
İctebāhu verteżāhu māsivāhu qad rafaz
- CCCXXI Diğer [İhtirāc]
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 1 Nice idem ĥadd-i sürhine gül-i sürhi Ğivāż
Ĥaddi žatı sürh ü şermiyle anuñ gül bi'l-Ğaraż
- 2 Nicesi idem Ğivāż anuñ lebine laclı ben
Kim muşavver rūha bir seng-i cemād olmaz Ğivāż
- 3 İnfiĉāl ü şerm ile ĝirdi yire şems ü kamer
Ğİnde izĥābi 'n-niķābi Ğāriżīne ev Ğaraż
- 4 Öpmege zülfini biz cân virürüz olmaz nāşib
Külle yevmin cācilü 'l-miştu bi-esnānin yaĉaz
- 5 Bir maraż vardur iki çeşminde kim her laḥżada
Ĥün-ı Ğāşığ içmeyince durmaz artar ol maraż
- 6 *Fī-revāye 'l-baḥri lemmā cācenā minhü 'l-ĥayāl*
Küllü şabbin nefsehü fī-sāḥatü 'l-vaşli faraz
- 7 Sünnet idi Ğāşıka kan yaş ile ĝusl eylemek
Şāricü 'l-Ğaşkı ĉaleynā külle yevmin qad faraz
- 8 ĞAşğ ile bir cevher oldu ĉālem-i ĝamda dilüm
K'aña her bir miḥnet ü derd ü belā başka Ğaraż
- 9 ĞAşğdur dünyā evine gelmeden Muḥyī murād
Şāhdur maķşūd bi'z-zāt ve serāyi bi'l-Ğaraż

CCCXXII Dîger [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cân cîvaz virüp lebin almağ idinmişdüm ğaraž
Didi kim olmaz cihānda cān-ı şīrīne cîvaz
- 2 Bī-ćaraž çün cevher olmaz tañ degül laćlinde ған
Laćli cevherdür kim aña hūn-ı ćaşığdur ćaraž
- 3 Talcatı hūsn āsmānı anda nūr-ı cebhesi
Min-sevādi 'ş-şacri fi 'l-ufkı beyāzun icteraz
- 4 Āsmān-ı hūsnde bīnisi tīg-ı sīmdür
Žā sihrin fihi şemsen kıţcateyni kad faraz
- 5 Her siyeh çeşmi anuñ bir Hindū-yı āyīne-dār
Külle hīnin žā ćale 'l-minžarı mirćaten ćaraž
- 82b 6 Cūdın izhār idüp ol şeh vaşlın idüp rāygān
Didi kim cūd ol ćaţādur k'olmaya aña cîvaz
- 7 ғанlu yaşumla vuzū itdüm namāz-ı ćaşğ içün
Muţ lemestü mirćate 'd-dünyā vuzūci inteķaz
- 8 Pāki ćaşğuş ehl-i dil cānına şihhatler virür
Oldı nā-pāki hevā ehline şhvānī maraž
- 9 Olmasun ćālemde şeydā Muhyī bir dem ćaşğsuz
ćĀşığ olmağdur cihāna gelmeden çünkim ğaraž

CCCXXIII İhtirâc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Aylağ olmazsa şehā buseñ bize vir bāri ғarž
Birine biñ virmek olsun bu ғuluñ üstine farž
- 2 Būseler virmekde eylerse tefennün ғаşdını
Eyle ihsān baćzın aylağ baćzını ber-vech-i farž
- 3 Būse ihsān eylemezseñ bāri ben leb teşneñe
Raħm idüp gāhī lebūñ āb-ı hayātın eyle ćarž
- 4 Ey řabīb-i cān bu ĥasteñ irişürdi şihhate
Luřf idüp alup elüm dutsañ hem-ān bir defća nabž

- 5 Zülfüñi gāhī yüzüñ üstine aç degşür gehī
Mülk-i hüsnüñ şāhısın cümle elüñde baş u ıabz
- 6 Ĥaııı-ı mevhūmuñ ğubārından muhaıııı olalı
Nāme-i aćmālümüz ğibi dolupdur ııl u ıarż
- 7 Tañ mı āhumla fenāya varsa cümle yir yüzü
Şarşarıyla āhumuñ tozup semāya ıııdı ıarż
- 8 Eglenüp yārüñ ĥayāliyle ğiceler şubĥā dek
Eyledüm kendüm hem-ān ol yār ile şohbetde farż
- 9 Gözlerine Muĥyī'nüñ yāri cemāline nażār
Birinedür farż-ı ıayn ü birinedür ıayn-ı farż

CCCXXIV Nażire-i Ahmed Paşa

. - . - / . . - - / . - . - / . . -

- 1 Cemāli ğül-şeni dilde ıomaz hevā-yı riyāż
Benefşe ĥaııı riyāĥında itdürür aćrāż
- 2 ıAceb yaraşmış anuñ aı yüzinde zülf-i siyāĥ
Biribirin ne ĥoş aııııdur ol sevād-ı beyāż
- 3 Źuhūr idüp leb-i yāıııı üzre reyĥān ĥaııı
Yazıldı *fıhi şıfāćün li-cümleti 'l-emrāż*
- 4 Cemāli bāıını doymaz teferrüce dil ü cān
Taraf taraf var o bāı ııre dürlü dürlü riyāż
- 5 Yüzi şāĥıfesine yazmış ol mehüñ ĥaııı zeyl
Anuñ sevādına baııdum ğörindi şekl-i beyāż
- 6 Ne deñlü ser-keş ise zülf-i āhumuzla velī
Musallaıı oldu anuñ üstine daĥı mııırāż
- 83b 7 Harāmī ğamzesi ıeşmine ıarşu ıanumuzı
Döker dimez mı o bī-raĥm aña ıder iĝmāż
- 8 ıAceb mı ıāşııı ıanınsuz olmasa laćli
Tevārüd itmededür cevhere müdām aćrāż
- 9 Ğamı vü derdi ile Muĥyī ĥoş tenaćcümde
Egerçi hicr ile olmışdı ĥaylıce murtāż

HARFÜ'Ṭ-ṬĀĈ

CCCXXV

Nażire-i Ahmed Paşa

- . . . / - . . . / - . . . / - . .

- 1 Gözlerüm yaşı olupdur çaşķ Baĝdādına Şaṭ
Ravzanten fîhi ivezzün ve 'l-füĉādü fîhi baṭ
- 2 Şaṭduĝınca âteş-i âhum şerār ol yārüme
Âb-ı rüyına düşüp her bir şerārı oldı ĥaṭ
- 3 Gözleri üstinde beñler eylese hayrān beni
Ṭañ mı olmaz ĥarf-i ĉayn ü ĥarf-i šād üzre nuṭaṭ
- 4 Eyledüm ĉaķl ü dil ü cānı o cānāna fidā
Ḳaldı işe yaramaz fersüde ĥaste ten faṭaṭ
- 5 *Tā ne-gīred bādhā zülf-i perīşān-ı turā*
Besteem bār rişte-i cān ĥ'od urā ez-vasaṭ
- 6 Pāy-māl itse şaṭuñ kim ehl-i ĉaşķa ĥulledür
Min-semāĉ-i ĉālemi 'l-hüsni ile 'l-arzı hebaṭ
- 7 Muşhaf-ı hüsnündeki ĥaṭṭuñ tırāş it dostum
Düşmen-i devr ol güzel muşhafda yazmış çok ĝalaṭ
- 8 Mürĝ-ı dil dünyāyı gezdi geldi bāĝ-ı hüsnüñe
Šārehü 'l-ĉışķu bi-ĥabli 'š-şudĝı ricleyhi rabaṭ
- 9 Eşķ-i Muhyī'ye nażar ķıl yah mıdur her ṭaṭresi
Min-semāĉ-i ĉālemi 'l-ĝammi ile 'l-arzı saṭaṭ

CCCXXVI

Nażire-i Diĝer [Ahmed Paşa]

- . . . / - . . . / - . . . / - . .

- 1 Göñlümüñ Baĝdād'ı kim eşķüm olupdur aña Şaṭ
Şöyle vīrāne ki ol Şaṭ'dur nişān andan faṭaṭ
- 2 Şatmış idüm cānumı bir buseye cānānuma
Cānumı ṭabz eyleyüp itdi semen nışfinı ĥaṭ
- 3 Muşhaf-ı hüsninde beñler eyledi hayrān dili
Kim ṭırāĉatda virür teşvīr ṭıfla çok nuṭaṭ
- 4 *Rişte-i cān bā-ṭaleb müy-i miyāneşrā ne-yāṭ*
Dīd zülfeşrā zi-ĥasret best ūrā ez-vasaṭ

- 5 Eşkümü sîm ü yüzüm zer itdi hâtt-ı dil-keşi
Tañ mı niçe sîm ü zer hâsıl kıılır çün hüsni-i hâtt
- 6 Düşdügümde câlem-i çaşkına öñ dil tıflını
Eyledüm qurbân ola tâ kim baña *zührü fara*
- 7 Heybet-i çeşmin görüp cāşıkları birbirine
Dir *calā şekli 'l-gazāli hel raçeyte zibe ka*
- 83b 8 cAql u şabr u cān u dil Muhyī'yi qoyup gitdiler
Ol siyeh-kār ile qalmışdur qara bahtı faqat
- 9 Şiçrimüzde var Kemāl üslubı vü tarz-ı Hasen
İşkūnā kad calleme 'ş-şiçre calā hāze 'n-nama

CCCXXVII Naẓire-i Şeyhī

-- ./ - - ./ - - ./ - -

- 1 Zahm urdı cāna gül-şen-i hüsniinde hār hātt
Ne hārdur ki cānumuza itdi kār hātt
- 2 İqlīm-i hüsnde qoparup hāylī tozlar
İtdi diyār-ı cān u dili pūr-ğubār hātt
- 3 Hüsni iline sipāh çeküp hüsni cāskerin
Fi'l-hāl itdi zūlfı gibi tār-mār hātt
- 4 Acdā-yı dīne Kaçbe-i hüsniin ayakladup
İster hārāb ide anı ol nā-bekār hātt
- 5 Zūlfı ile yüzi arasında bulup d'alāl
İmānı qodı eyledi küfr ihtiyār hātt
- 6 Çün hem-dem oldı ruhları tārına rüz u şeb
Tañ mı yaqarsa cān u dili nār-vār hātt
- 7 cAşık-küş oldı hāttı meger mār-ı zūlfiniñ
Şaçduqça zehrini olur ol zehr-i mār hātt
- 8 Bülbüleri dağılmada üşmekde zāğlar
Gül-zār-ı hüsniini ideli sebze-zār hātt
- 9 Vaşf-ı hāttın yazup qalem-i Muhyī eşk ile
cAşq ehline qodı yine bir yādgār hātt

CCCXXVIII Naẓire-i Mesîhî

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Zülfi ile bezmi hüsniinde idüp baş u bisât
 ʿAşk şatrancın bizümle oynar eyler inbisât
- 2 Yazdı hâttı hüsni evsâfını evrāk-ı güle
 Ehl-i icaşka virmek için tâze şevk ü nev neşât
- 3 Hüsni cuşşâka kıyâmet zülfi diller mahşeri
 ʿArşa-i hüsniinde itmiş târ-ı zülfinden şîrât
- 4 Şad olur dil eylese şîrîn lebi düşnâm-ı telh
 Bâde ile nuql virür çün sürür ü inbisât
- 5 Her kaçan bezminde anuñ qarşuma gelse raķîb
 Silkerem destüm yüzine itdügümce imtiḥât
- 6 Ağzumuz küçük velî dāyim büyük ğamlar yudar
Nūlicü mişle 'l-cemāli 'l-femmi fî-semmi 'l-ḥayāt
- 7 Oldı gökler gibi ğamlar çeşümü kat kat muḥîṭ
 ʿĀlem-i ğamda nüh-eflāk-i ğama olduķ muḥât
- 8 İstemez cân mürġı bu dünyā ribātında qarār
 Mürġ ister āşyān olmuş devāb için ribāt
- 84b 9 Dār-ı dünyānuñ yakīndür inhidāmı Muḥyiyā
 ʿĀkil iseñ itme bir köhne ribāta irtibāt

HARFÜ'Ž-ŽĀc

CCCXXIX İhtirāc

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Hevā-yı dil yine terk-i diyārdan mahżūż
 Uşandı bu aradan kūy-ı yārdan mahżūż
- 2 Diler gidüp kıya āvāre dil beni tenhā
 Şabā gibi o dahı zülf-i yārdan mahżūż
- 3 Gezüp cihānı dil itmezdi hîç yirde qarār
 Görüp kara saçın anda qarārdan mahżūż

- 4 İdindi bu dil-i bî-kār ʿaşkı kār hem-ān
Degül cihānda dahî kār bārdan mahżūż
- 5 Görinmez oldı göze naķş-ı devr-i būķalemūn
Hem-ān cihānda o naķş-ı nigārdan mahżūż
- 6 Şarāb-ı nāz içüp ol nāzenīnūñ iki gözi
Birisi mestī vü biri hūmārdan mahżūż
- 7 Görüp lebin dil-i dīvāne zūlfine gitdi
ʿAceb ki şekkeri ķor zehr-i mārđan mahżūż
- 8 Hemīşe cān gibi dil ğamzesi oķın şaķlar
Başiret ehli olur yādgārdan mahżūż
- 9 Vişāli vacdesi ile bulup tesellī dil
Olup recāda aña intiżārdan mahżūż
- 10 Gedā-yı kūyı olur şehleri taşaddura şād
Riyāset ehli olur ictibārdan mahżūż
- 11 Miyān-ı keşrete düşmekden incinür Muhyī
Nigārı ile o hālķa kenārdan mahżūż

CCCXXX İhtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cān-ı bî-ʿaşķa cihānda laʿl-i cānāndan ne haż
Bezmdede mest olmayana cām-ı devrāndan ne haż
- 2 Gerçi dalduķ baħr-i ʿaşķa līk vaşla irmedük
Bulmasa ğavvāş lūlū aña cūmmāndan ne haż
- 3 Tañ mı mülk-i dilde itmezse ķarār ol şāh-ı hūsn
Kim şeh-i iķlīm-i hefte şehr-i vīrāndan ne haż
- 4 Muʿtekif dil mescid-i hūsninde gitmez zūlfine
Meshi de öğrendi aña kāfir-istāndan ne haż
- 5 Ruħları ķadrini bilmez zāhid-i bî-maʿrifet
Dīde-i aćmāya māh u mihr-i rahşāndan ne haż
- 6 Baķmayup zūlf ü ruħına ğayrı yir gözler raķīb
Ol ki bî-milletdür aña küfr ü imāndan ne haż
- 7 Çünki ol gün yüzlü ğāyib āh u giryemden ne sūd
Olmayınca yaz günü ebr ile bārāndan ne haż

84b

- 8 Tūfī-i dil hasret-i kıand-i leb ile virdi cān
Mısr-ı hüsn içre hezārān şekker-istāndan ne haż
- 9 Çün şeh olduķ mülk-i faķra yār kūyına gedā
Māl-ı Kārūn'dan veyā mülk-i Süleymān'dan ne haż
- 10 Ćaşķ ile içdük fenā cāmın çün alduķ lezzetin
Kalmadı rağbet beķāya āb-ı hayvāndan ne haż
- 11 Cān göziyle gördüģi cānāna Ćāşık Muhyī çün
Ten göziyle gördüģi Ćavretle oğlandan ne haż

CCCXXXI Nażire-i Ahmed Paşa

-- . / . --- / -- . / . ---

- 1 Ćaşķ olmayan ādemde yokdur dil ü cāndan haż
Mey içmeyene herģiz yok bezm-i cihāndan haż
- 2 Cānum leb-i cānāndan ģayrıya degül māyıl
Kim mülk-i cihānda cān eyler yine cāndan haż
- 3 Şeh-bāz-ı dilüm ki ģāh luţf it ele al ey şāh
Şeh şayd idicek her ģāh eyler çü toğandan haż
- 4 Bizden yaña gel bir an bile idelüm seyrān
Tā kim olavuz ey cān Ćömr-i ģüzerāndan haż
- 5 Dil mülki süheylinde ģitdi gözüme dil-dār
Yaylağa çıkup itdi tebdīl-i mekāndan haż
- 6 Yirleşdi yüzinde cān ģitmez şaçına bir an
Rüm iline öğrendi itmez Karaman'dan haż
- 7 Şol ģün ki kaçā ģöñlüm āh itdügümi ister
Kaçķun kaçıcaķ eyler ol ģünde dumāndan haż
- 8 Çün rüze-i hicrānı derd ü ģam-ı yār ile
Her ģün boğarız itdük işbu ramazāndan haż
- 9 Muhyī reh-i Ćaşķında ģam çekmek ile hürrem
Öğrendi yüke eyler ol bār-i ģirāndan haż

HARFÜ'L-ÂYN

CCCXXXII Naẓire-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 *Fī-heve 'ş-şübbāni şübnā cömrenā bi 'l-lehvi zāc*
Beyne ašhābi 'l-cemāli qalbenā mülki meşāc
- 2 Bāğ-ı hüsne hîdmet itmekde geçürdük cömrümüz
İtmedük bir gün anuñ bir mīvesinden intifāc
- 3 Nağd-i cömri gerçi kim hārc eyledük dil-ber ile
Ġayr ile bāzār idüp bizden iderler imtināc
- 4 Gerçi gördüm çok güzeller sevdüğüm birdür hem-ān
Cümleden zihnümde bir şüret idüpdür intizāc
- 5 İsterem ben cānum ol cānānuma teslīm idem
Ey melek luṭf eyle itme nezāc vaḳtinde nizāc
- 6 Âşkınuñ mektüm sırrın iki çeşm-i hūn-feşān
Fāş kıldı küllü sırrın cāveze 'l-isneyni şāc
- 85a 7 Nālemüñ nāyı semācā öñürüpdür çün beni
Nefh-i şūr olduḳda ḳalḳup âşḳ ile idem semāc
- 8 Yārimüñ derdi virür şihhat ḡam-ı şādī ile
Âşḳ ile ezdād ider cāşıḳ dilinde ictimāc
- 9 Muḫyiyā lacli ḡayāliyle mey-i lacl eyle nūş
İtme minnet sāḳıye çekme ḡumār ile şudāc

CCCXXXIII Naẓire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Hāl ü vicdānı olupdur cāşıḳa vecd ü semāc
Anuñ içün şıḡmaz ol hāle ḳıyās ile semāc
- 2 Ĥānḳāh-ı cāşḳa her kim gelse içse cām-ı cāşḳ
Cübbe vü destārı eyler kendüden evvel semāc
- 3 Âşḳ rāhına şu dem kim şıdḳ ile başduḳ ḳadem
Âr u nāmūs u ḳarār u şabr ile itdük vedāc
- 4 Âşḳ bāzārına geldi rāst rāhum didiler
Cān u dildür bunda nağd-i derd ile ḡamdur metāc

5 *Bā-dil ü cānem zen-i dünyā dü pistān ʿarz kerd*
Derd ü gam nūṣīdeend ez-vey şudend eh ez-rızāʿ

6 Künc-i fūrkatde bize derd ile gamdur yār-i gār
 Söylenür şihhatle şādī itmedük biz ictimāc

7 Āhum artaldan şeb-i rüzın cihānuñ bilmezem
 Gicem andan dūd olupdur gündüzüm andan şucāc

8 Nālemi geh ney şanurlar gāh çeng ü geh rebāb
 ʿAşķ itdürdi bize çok dürlü nāle ihtirāc

9 ʿĀlem-i ʿaşķa bulup şevķ ile Muḥyī ittişāl
 Eyledi kevneynden cān u dil ile inķitāc

CCCXXXIV Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Gel gider olduķ görelüm yüzüñi şoñ el-vedāc
 Bir dahı hasretle mahşerde idevüz ictimāc

2 Ayrılırken çün kıomazsın dest ü pāyuñ öpmege
 Bārī hāk-i pāyuñı öpmekden itme imtināc

3 Tende her ʿuzvum vedāc eyler zebān-ı hāl ile
 Cān kıulağını dut ey ārām-ı cān kııl istimāc

4 Āhumuñ bādıyla her gün gönderem saña selām
 Bulmaya senden peyāmumla selāmum inķitāc

5 Çün gider olduķ kıapuñdan idelüm kıuyuñ tavāf
 Öldüriser bizi hasret olsun ol hacc-ı vedāc

6 Sensüz ey cān cānı cānān n'ideyin ben cānumı
 Çün cihān mülkinde bī-cān tenden olmaz intifāc

7 Şevküñ ile başlasam kıabrümde nālem nāyına
 Haşre deñlü her ğubārı hākümüñ ide semāc

85b

8 Hasretüñle Muḥyī hāk olduķda her bir sebzesi
 Dāyimā anuñ zebānından diyeler el-vedāc

9 Baş ağırdur dirsün eşcārumla ʿarz-ı hālüme
 Defc olurken ey cefā-pīşe gül-āb ile şudāc

CCCCXXV Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tāñ mı rûz u şeb yüzüñ itse cihānı pür-şu'cāc
Anda eyler dāyimā hūrşīd ile māh ictimāc
- 2 Şevķ ile ruhsāruñuñ şemcine evvel yanmada
Birbiriyle cān u dil pervānesi eyler nizāc
- 3 Pāy-māl itme şaçuñ cömrüm gibi itme zelīl
Hayfdur bu vechile bulmaķ kesād ol hoş metāc
- 4 Yār māyil gitdi āgyār eylerüz vaşlın recā
Kim bulup cillet vücūd itdi mevāni' irtifāc
- 5 Biz lebinüñ tūṭı-i gūyāsına öğrenmişüz
Bülbül ü kumrīnüñ āvāzı virür bize şudāc
- 6 Tāñ mı meyl itse lebine cān çün olmuş āšnā
Ālem-i ervāhda itdüklerinde ictimāc
- 7 Āb-ı hayvāna lebini niçe hayvān beñzede
Cān virür cūşşāķa bu andan kim eyler intifāc
- 8 Ağzıñuñ māhiyyetin şordum didi ol rūhdur
Yok Ĥudā'dan ġayrıda ahvāl-i rūha ıttılāc
- 9 Muhyī-i şeydā gibi cāşķı meyiyle mest olup
Şevķ ile eflāk ü mihr ü māh itmekde semāc

CCCCXXVI Nażire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Cān u dil itmekde cāşķ ile semāc
Nālemüñ nāyını idelden simāc
- 2 Nālemüñ envācı ile eyledüm
Ehl-i cāşķa günde bir nāy ihtirāc
- 3 Başlasam maşşerde nālem nāyına
Ehl-i maşşer cāşķ ile ide semāc
- 4 Bülbüli hāmūş ider nālem benüm
Her kaçan gül-şende itsek ictimāc

- 5 Cān u dil nāleyle ʿaṣṣum itdi fāṣ
Küllü sırrın cāveze 'l-ıśneyi ṣāc
- 6 Gūṣ-ı yāre bunca nālem girmemiş
Vehm iderdüm kim vire aña şudāc
- 7 Rūṣen itdi hālka ʿaṣṣum gün gibi
Āhum odından olan çoḡluḡ ṣuṣāc
- 8 İtdi dil mülkini dil-berler hārāb
Her biri mülküm diyü idüp nizāc
- 86a 9 Muḥiyā dil-berlere dil virmeden
Mentefācñā bel hüve fi 'l-beyni zāc

CCCXXXVII Naẓıre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 İtdi kūyuñda dil ü cān ictimāc
Ṭūṭi vü bülbul nevāsın kıl simāc
- 2 Vaşluñuñ ʿīdine cānumla dilüm
Saña öñ ḡurbānda eylerler nizāc
- 3 Luṭf idüp şun datlu ağzuñ ağzuma
Göñlüm ister şerbet-i ḡand-i fūḡāc
- 4 ʿĀşıḡuñ göñli evin yıḡma şaḡın
Kim binā-yı Hāḡ'dur ol ḡayrū'l biḡāc
- 5 Sen meleksin ḡünkü şeyṭāndur raḡīb
N'ıḡün eylersin aña sen ittibāc
- 6 Müşkil ol kim tıfldur yārüm daḡı
ʿĀşıḡ ahvāline itmez ıṭṭılāc
- 7 Nā- şüküfte ḡonḡesine şimdiden
Şad hezārān bülbul itmiş ictimāc
- 8 Ĥırmen-i ḡüsniñde ḡāşıl keyline
Ehl-i ʿaṣḡ itmiş zenaḡdānını zāc
- 9 Gül-ruḡı būyı dimāḡ-ı Muḡyī'ye
Girse olmazdı aña ayruḡ şudāc

CCCXXXVIII Naẓire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Senden ayrılmak görindi el-vedāc
İftirāka irişür her ictimāc
- 2 Bağlamışdum bilüne cān riştesin
Çekdi çün devrān o buldı inķitāc
- 3 Yilmedüñ ya bir [nice] geçdüñ hem-ān
İtmedüm cömrüm gibi hiç intifāc
- 4 Cām-ı hierüñ baña virdi bir hūmār
Haşre deñlü gitmez itdügi şudāc
- 5 Añlamaz çaşkuñ şehīd eyler beni
İdevüz cennetde yine ictimāc
- 6 Didiler kopdı kıyāmet uşbu gün
Nālemüñ şūrın idicek istimāc
- 7 Cān ile dil nāleme āheng idüp
Her biri dir el-firāk u el-vedāc
- 8 Telh ider cömrüñ kamu lezzetlerin
Leyle-i hicrān ile rüz-ı vedāc
- 9 Muhyī'yi hasret odı kül eyledi
Şevķ ile her cüzci itmekde semāc

86b

CCCXXXIX İhtirāc

. . - - / . . - - / . . - - / . . -

- 1 Kōmadı tende fenāmuz nemek ü nāna şamac
Var dil ü cānda velī ķūt-ı dil ü cāna şamac
- 2 Ol ki defc ide hūmārını fenā cāmı ile
Olmaz anda ķadeh-i çeşme-i hayvāna şamac
- 3 cAşķ ile hām-ı dilüm puhte olam diyü umar
Anuñ içün ider ol āteş-i sūzāna şamac
- 4 Āşnāsını yaķar cAşķ odı pervānelerüñ
İtmesün yanmağa pervāne-i bīgāne şamac

- 5 Derd-i aşkı ekenüñ cān u dili rāhat olur
Olmasun rāhat o āşık k'ide dermāna amac
- 6 Genc-i cānānı ararlar dil ü cān dünyāda
Olmasa ol ama olmazdı bu vīrāna amac
- 7 Mażhar-ı afv olalum diyü idüp nefis iğvā
Dāyimā virmededür zenbe vü isyāna amac
- 8 Toĥm-ı iĥlāş ekerüz dilde ve-līkin bitmez
Anuñ iün iderüz eşk ile bārāna amac
- 9 Muĥyī cehd eyle ki cānānuña vuşlat bulasın
Olmasun mānīc āna avret ü oğlana amac

CCCXL Dīger [İĥtirāc]

. . . - / . . . - / . . . - / . . -

- 1 almadı aşkı ile tende dile vü cāna amac
Līk ĥāk olsa daĥı gitmeye cānāna amac
- 2 Hüsniñüñ şehrine gitdi dil umup leblerini
Tūtī-i Mıśra iletdi şeker-istāna amac
- 3 Gizlese ĥalk-ı cihāndan denī-i ĥātemini
Tañ mı her kimse ider mühr-i Süleymāna amac
- 4 Hüsni bāğında ü āh-ı zenaĥı zindāndur
Anda cān u dili düzd itdi o zindāna amac
- 5 Ruĥına arşu gelen nie hümā-yı udsi
İtdi pervāneler ol şemc-i şeb-istāna amac
- 6 Eyledüm başumı gūy u āna addüm evgān
Tā ele ala idüp gūy ile evgāna amac
- 7 Varsa rūyında şacı yanına dülbendi ne tañ
Resmdür Rūm ili evcinde ü miĥmāna amac
- 8 Leblerin oynadaraķ şīve ile arz ideli
Geldi her birisini emmege yārāna amac
- 9 Muĥyī şīrīn lebine diş bilese tañ mı gelür
Müştehā nićmeti gördükde ü rindāna amac

87a

CCCXLI Naẓīre-i Mesīhī

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Zeyn itdi bezm-i hüsni egerçi hezār şemc
Lîk anda yoğ ruĥuñ gibi bir yâdgâr şemc
- 2 Zülfüñ çü leyl ü yüzüñ hüsn câmiçi
Anda olursa iki ruĥuñ vechi var şemc
- 3 Mihr ü mehüñ çerâğıyle dolanup arar
Bulmaz felek ruĥuñ gibi bir tâb-dâr şemc
- 4 Zülfüñle artuğ olsa ruĥuñ şevki tañ degül
Kim ħarañu gicede olur şucle-dâr şemc
- 5 Artursa gözlerümle şeref ruhlaruñ ne tañ
Kim şemcdânlarıyla bulur ictibâr şemc
- 6 Şemci murâdına yaturup bezmüne getür
Bezmünde yanmağile ider iftiĥâr şemc
- 7 Rûz-ı firâğ añup şeb-i vuşlatda yaş döküp
Kan ağlamağda şubĥa degin zâr zâr şemc
- 8 ĆAşkuñda şemca ĥacetüm olmaz çün olmadan
Eşküñ nücümüyle yemîn ü yesâr şemc
- 9 Āh itse Muĥyî tañ mı ruĥuñ şemc idüp rağîb
Āh şucâcın itdi aña rûzgâr şemc

HARFÜ'L-ĠAYN

CCCXLII Naẓīre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mîvesin hüsnüñ nihâlinüñ götürmez dal budag
Anuñ içün oldu ħudretten iki zülfüñ dayağ
- 2 Dil düketmez seyr-i bâğ-ı hüsn-i bî-pâyânuñı
ĆÖmrini anda düketmişdür dükenmez uc bucağ
- 3 Mescid-i hüsnünde her bir ħaşuñuñ mihrâbına
Ruhlaruñdan her biri ħudretten olmış bir çerâğ
- 4 Bezm-i hüsnünde şarâb-ı Ćaşkuna ey şâh-ı hüsn
Mâh-ı nevdür sâğar-ı sîmîn güneş zerrîn ħabağ

- 5 Ter benefşe virür iken her dimāğa taķvıyet
Veh ki ben şeydāñı ĥaṭṭuñ itdi muĥtellü'd-dimāğ
- 6 Sen hümāyı ſayd idem diyü dil-i dīvānemüz
Riſte-i cān ile tār-ı tenden itmiſdür duzağ
- 7 Ruĥlarıñ mihr ü mehine cāſıķ olmiſ āsmān
Anuñ içün yaķup encümle tenin ķomaķda dāğ
- 8 Dil peyāmın irgürür nālem ķabül-i derd senüñ
Ĥazretüñ ĥākim resülüñ ĥidmeti ancaķ belāğ
- 9 Ĥayra girüp Muĥyī'ye ſun cām-ı la'el-i cān-fezāñ
Cān viriyor aña teſne [...]

CCCXLIII Nażire-i Dīger [Ahmed Paſa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

87b

- 1 Ṭalcātuñ gördükde meh-rûlardan itdi dil ferāğ
Ṭoğıcaķ ĥurſîd olmaz ĥacet-i ſemc ü çerāğ
- 2 Ĥoſ virüpdür ĥüsn-i māder-zāduñ ey kân-ı ĥüsün
Ṭalcātuñ ĥurſîdine meſſāṭa ķaydından ferāğ
- 3 Almağıçün zerrece meh mihr-i rüyuñdan ĥaber
Ŗubĥa dek her dem arar ruĥsāruñı yaķup çerāğ
- 4 Özge ſāh-ı ĥüsnsin cālemde kim saña ķurar
Dehr-i eflāk ile biri biri üzre nüh otağ
- 5 Ĥüsñüñüñ bāğında ķaddüm ĥoſ ĥırāmān servdür
Kim olupdur beñlerüñ aña niçe miskîn ķozağ
- 6 Ėonçe-veſ pūſîde it pīrāhenüñ kim bāddan
Olmaya bŷyı anuñ gül gibi cıṭr-ı her dimāğ
- 7 Ĥālūmi gör raĥm ķıl bende ķoma dāğ-ı firāķ
Yanmıſam baſdan ayağa ķalmamıſdur cāy-ı dāğ
- 8 Ĥaķ rızāsıyçün ķarīb olma raķīb-i bāṭıla
Kim olur Ĥaķķ'a yaķın her kim ola andan ırağ
- 9 Muĥyī'süz kūyuñda ağyār ile ſoĥbet itme kim
Dutmaya gül-ſende bŷlbŷl yirini zāğ u kelāğ

9 [...] Metinde eksik bırakılmıştır.

CCCXLIV Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yārümün zībā cemālin zeyn iden iki yañağ
Nev-çarūs-ı hüsnine olmışdur iki al duvağ
- 2 Rūm ilinde Ak Deñiz'dür hüsni deryāsı anuñ
Olmış ol deryāda her bir hāli bir qara batağ
- 3 Tekye-i çaşkında hüsni nićmetinde süfre ay
Şemcdür gün tañ mı resm-i tekyedür süfre çerāğ
- 4 Beñzeyelden gül ruhına vü benefşe zülfine
Her biri buldı çiçekler içre haylice dimāğ
- 5 Qaddinün şimşādına öykündügiyçün servler
Bāğ-bān hışm eyleyüp her birine urdı dayāğ
- 6 Hāli gibi gūşe-i hadd ü haţm cāy itdi dil
Şohbet ehlinün yiridür sebze-zār u taraf-ı bāğ
- 7 cAsker-i hüsn ile haţtı caskeri ceng üzredür
Hüsni meydānında dutmışlar niçe şaf şol u şağ
- 8 Tañ mı olsa hāste her lahza gözi k'aña gıdā
Hāste cāşık kanıdur her dem nice olsun o şağ
- 9 Muhyī qadr-i ān-ı vaşlı bil zamān-ı hüsnde
Kim bu fānī devrde irmez deme dem çağa çağ

CCCXLV Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Hōş dizilmiş gül-şen-i hüsninde güller sürh ü ağ
Her taraf reyhān u sünbül deste deste bağ bağ
- 2 Bāde-i çaşkıyla tolu cāmdur lacli müdām
Devlet anuñ kim eline gire ol laclin ayağ
- 88a 3 Hüsni şahrāsı caceb şahrā-yı bī-pāyān imiş
Olmış anda beñlerinün her biri bir qara tağ
- 4 Gice gündüz zülf-i rüyında ruhı hōş pür-ziyā
Gerçi dirler gündüzün olmaz ziyā-yı şeb-çerāğ

- 5 Cān u diller bülbul ü tūṭīlerin ūyd itmege
Gül-šen-i hūsniinde ḳurmuş tār-ı sūnbülde duzağ
- 6 Devr-i ḥaddinde ḳalenderler olupdur lāleler
Anuñ içün sīnesine her biri ḳomaḳda dāğ
- 7 Hūsni bāğında éacebdür zūlfı yanında ḥaṭı
Bāğda nādır düşer çün ūḥbet-i tāvūs u zāğ
- 8 Geçdi cömrüm éaşḳı rāhında sefer itmekde līk
Ne yitişdüm maṭlaba ne yolda buldum bir ḳonağ
- 9 Cevher-i éaşḳı o şāha pīş-keş ḳıl Muḥyiā
Almasun ol cevheri ḥāşı şaḳın oğlan uşāğ

CCCXLVI Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Lāle-zār-ı sīnemüñ üstinde ğamdan oldu ṭağ
Baña bāğ üsti olur ṭağ illere ṭağ üsti bāğ
- 2 İrmedüm yāre ḳavuşdı derd ü ğuṣṣam ṭağları
Dirler adam adama irer irişmez ṭağa ṭağ
- 3 Cām-ı fūrḳat özge telḥ imiş cihān bezminde kim
Ḳaṭresin anuñ dadanlar ḳan ḳuşarlar bağ bağ
- 4 Odlara yansun göreyin bu dil-i pūr-sūzumı
Hicr ü ḥasret odına olur iki de bir ocağ
- 5 Daşum u içüm firāḳ odıyla yanup ḳurıdı
Gözde yaşum tende ḳanum eridi yürekde yağ
- 6 Ğonçe-veş sırdür girībānum çün ol gül yüzlüsüz
Eylemez ḥūnīn dilüm meyl-i bahār u geşt-i bāğ
- 7 Geh elif çekmedeyem sīnemde ḳaddi yādına
Geh ḳoram bağrumda ḥaddi lālesi yādına dāğ
- 8 Nice şalsun ol hümā-yı ḳuds sāye üstüme
Kim begenmez ḳonmağa vīrāne ğam-ḥānem kelāğ
- 9 Muḥyī bād alınca başuñ lāle vü nergis gibi
Cām-ı lacli yādına ḳoma mūdām elden ayağ

CCCXLVIINažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 88b
- 1 Dāğ-ı hicr ü dāğ-ı hirmān dilde dāğ üstine dāğ
Kūh-ı derd ü kūh ü ğam sīnemde ʔağ üstine ʔağ
 - 2 Dillere dāğ ursa dilden her çıkan āhum ne ʔaň
Nār-ı hicr ü nār-ı hirmān ile çün dil ʔolu dāğ
 - 3 Benden ala gözlümi mekr ile ayırdı raķīb
İki cālemde yüzi olsun ʔara vü gözi ağ
 - 4 ʔanlu yaşum sīnede ğam kūhın itdi lāle-zār
Ruĥları şevķ ile olmuşdur baňa tağ üsti bāğ
 - 5 Kūyına cāzm eyledüm şanmaň ıraķ diyü dutam
cĀşık-ı pür-şevķe birdür çün yaķın ile ırağ
 - 6 ʔaydadı cāķ-ı girībān pīrehende cāmede
İdeli cūryān cünün-ı cāşķ andan var ferāğ
 - 7 Hicri derdiyle o dil-dāruň dilüň hāli ĥarāb
Kim olur ĥaste iki gün bir gün ol olursa sağ
 - 8 ʔadr-i cāşık ĥüsninüň devrinde durmaz eksilür
Devlet anuň kim bir el öñürdi götürdi ayağ
 - 9 cĀşķ rāhında gil-i mihnetde Muhyī dil-fiğār
Kim idüp esb-i murādın ʔaldı ĥayretle yayağ

CCCXLVIII Nažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Durmaz artar bende cāşķ u ol vefāsuzda ferāğ
Arturup nāzın niyāz-ı cāşıķa dutmaz ʔulağ
- 2 Dökse cāşık ʔanını müjgān u ğamzeyle gözi
ʔaň mı buldı mest ü ĥünī ĥançer ü tīğ u bıçağ
- 3 Geçdi cömrüm rāh-ı kūyında henüz irişmedüm
Rüz u şeb bağlar yolum derd ile ğamdan niçe tağ
- 4 Eşķümüň deryası içre yüzmek içün ʔıfl-ı dil
Gözlerümden oldu ʔudretten aňa iki ʔabağ

- 5 Çeşmüme geldi yürek yağı müjem itdüm fetil
 6 Eylemişdür ʿaşk u şevk u hicr ü hasret odları
 7 Bulmaduk mülk-i vücūd içre çü rāhat bir nefes
 8 Rıhlet-i mülk-i ʿadem taśmīm idüp gördük yarağ
 9 Yār elümden çıkdı çün dünyā-yı dūnı n'eylerem
 Yārümün zülfiydi bu vīrānede pāyuma bağ
 Tīre oldu hicr ile dil şemcī Muhyī rūşen it
 Bāde-i nāb ile anı kim odur ol şemcā yağ

CCCXLIX Naẓīre-i Niẓāmī

-- ./ - . . / . - . / - . -

- 1 Mihr ile māh şemc-i ruhından yağar çerāğ
 Anuñçün oldu her birisi muʿteber çerāğ
 2 Sensin o şāh-ı hüsn ki bezmünde rūz u şeb
 Oldı hezār şevk ile şems ü kamer çerāğ
 3 Çıkduñ şehā çü rifcat-i qadr ile göklere
 Gökler yiridür encüm ile yaqsalar çerāğ
 4 Virdi ğınā yüzüñ bize kandīl ü şemcden
 ʿUşşāka ruhlaruñ meh ü mihri yiter çerāğ
 89a 5 Ĥadduñ yüzünde ʿālemi pür-şevk eyledi
 Virmez ziyāde şevk egerçi seher çerāğ
 6 Zülfüñ gibi yolında viren baş bulur çü ʿömr
 Bezmünde ol ümīde ider terk-i ser çerāğ
 7 Ĥaṭṭuñ çerāğ-ı hüsn-i ruhun idemez nihān
 Olmaz qarañu gicede pinhān yanar çerāğ
 8 ʿUşşāq çevreñ aldı naẓar kıl qamusına
 Cümle cevānibine ber-ā-ber yağar çerāğ
 9 Muhyī yüzüñ görince gider āhı suçlesi
 Ṭañ mı ki çün güneş toğa eyler sefer çerāğ

CCCL Nażire-i Dīger [Niżāmī]

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Bezm-i cihāna rūz güneş şeb kamer çerāğ
Pür-nūr ʔalcātuñ gice gündüz yanar çerāğ
- 2 ʔudretten oldı mescid-i hüsnüñde ruhlaruñ
ćUşşāka nürdan iki hoş mućteber çerāğ
- 3 Zülfüñde cānum iki ruñuñdan yaķar dili
Şeb olsa ķoñşı ķoñşılardan yaķar çerāğ
- 4 Ėoş gelmese ne ʔañ yüzüñe ķarşu āhumuz
Hāşıl ider esen yıl ile derd-i ser çerāğ
- 5 Çıķsa şerār-ı āh gelür derd ü ģam dile
Mihmān gelür eve çıkarıcaķ şerer çerāğ
- 6 Her şubħ nār-ı şem-i mahabbet olur füzün
ćĀdetde gerçi kim söyünür her seher çerāğ
- 7 ćĀr itse biz gedāyı koyup gitse şehlere
ʔañ mı urundı başına çün tēc-ı zer çerāğ
- 8 Virdi ģnā faķir bize ķandıl ü şemćden
Yiter gedā olanlara şems ü kamer çerāğ
- 9 Yaķ Muhyī ćaşķ odına dili dehri rūşen it
Şanma virür ziyā her od ile yanar çerāğ

CCCLI İhtirāć

. - - / . - - / . - - / . -

- 1 Kūl itdi beni nār-ı hicrān dirīģ
Yile virdi āhumla devrān dirīģ
- 2 Ne var çāre cānānumuñ vaşlına
Ne var hicrine şabra imķān dirīģ
- 3 Ten ü cān u dilde ķodı yādgār
Fırāķ āteşi dāģ-ı hirmān dirīģ
- 4 Alup hier-i ćömrüm zamānın tamām
Ėomadı baña vaşla bir ān dirīģ

- 89b
- 5 Aķup h n-ı dil d deden dem-be-dem
Dil m huŗk olup  almadı  an dir g
- 6  alup d r-ı gurbetde tenh  v  z r
Kim oldu dil   c n u c n n dir g
- 7 Ne  a   h idersem ki z lfi gibi
Yile vardı  mr   dil   c n dir g
- 8 Beni k nc-i f r atde h bs eyley p
 der ol ra  b ile seyr n dir g
- 9 Dil-i Muhy  dil-ber ile va f olup
 alan va flar gibi v r n dir g

CCCLII Na  re-i Ahmed Paŗa

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ol b -vef  cef ya da   n z ider dir g
   m n  o  eyley p keremin az ider dir g
- 2 Ol serv-i n z t b-ı hicrde  oyup beni
A y r  s yesiyle ser-efr z ider dir g
- 3 Vardu  a ol h m -y  h m y na ben ged 
Umdu  da s yesini o perv z ider dir g
- 4 Bir d rl  cevrim  d ked p umsavuz vef 
Bir d rl  cevrim  da      z ider dir g
- 5 D  n m n itse      -ı Őeyd larına ba  
Ben m btel s  hi  sesin  z d ider dir g
- 6 Biz aylu  a a c n u dili tuhf  eyler z
Aylu   ab l itmege ol n z ider dir g
- 7  a  ı hel k itmek i  n m btel lar n
 U    a  atl h cceti ibr z ider dir g
- 8  lt p ra  b kelbi g l- b  arasına
Ol a ker-i g l- ba ho  a y r ider dir g
- 9 Muhy  diler ki k yına mah f  g zer  ıla
A y ra duyurur anı  v z ider dir g

CCCLIII İhtirā

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şark u ğarba ruhlarıñ mihr ü mehi virüp fūrūğ
Ben ğara ğünlünüñ andan hişsesi yok az u çoğ
- 2 Şehlerüñ zeynisin esb-i hüsn ile ey şeh-süvār
İki zülfüñ saña olmuş şağlu şollu iki tuğ
- 3 Va'cde-i vaşluñla saña pür-vefā disem ne tañ
Va'cde-i dil-ber gibi şācırlerüñ sözi dūrūğ
- 4 Mālumuz yok virecek var sende ğāyet çok tama'c
N'idelüm çün yig yanuñda biñ tazarru'cdan buçuğ
- 5 Az degül bu ğam ki aġyāra lebün çoğ emdürüp
Ey vefāsuz yār bir buseñ görürsin baña çoğ
- 6 Eşküm aġsa aġzuma yangun yūregüm şuvarur
Şanur idüm ben anı sīm-i müzāb olmuş o duğ ?
- 90a 7 Çün aşılduġça kırılmaġdur raġībūñ ipleri
Ķoma şağ ol vācibū'l-ġatli bir urġan ile bir boğ
- 8 'Arz idüp haţtuñ ġubārın baña 'caġlum alma kim
Eylemişdür 'caşkuñ esrārı beni ġayrān u mūğ
- 9 Muġhiyā virme dilüñ tıfl u ġüzeşte dil-bere
Ehl-i taġġıġ ihtiyār itmiş aña sinn-i bülūğ

HARFÜ'L-FĀ'c

CCCLIV

نظيره شيخ جامي

- . - \ . - - \ . - - \ . - -

- 1 هرولت نحو بابك من كثرت الشعف
شوقا الى جنابك يا والى النجف
- 2 قلبى لديك اخبر قلبى بمقدمى
استقبل السعادة والعز والشرف
- 3 فاض بك الى النجف بحر رحمة
فيه شريف مرقدك احسن الصدف
- 4 البدر حيث ينخسف يحدث الظلام
من انخسف بدرک قد اشرق النجف

- 11 پر نور کشت چشم و دلم با زیارتت
حیفا که عمر رفته بظلمت شده تلف
- 12 بارد دو عا چو تیر ز هر سو بروضه ات
صارث علی الدوام لسهم الدعا الهذف
- 13 در صفة صفای حریمت مرا ببخش
صف نعال اهل صفای کشیده صف
- 14 رفته بخاب غفلت من روز عمر من
یا لیت فیه اُحیی من لیلی الزلف
- 15 کر میکذشت در در تو باقی عمر
می شد باو تدارک تضییع ماسلف
- 16 محیی با چو کنار یم لطف تو رسید
احقله بالمکارم ممن قد اغترف
- 17 کر خاک را کنم بنظر زر روا بود
چشمم بکحل خاک درت یافته شرف
- 18 این تشنه تو سیر نشد از زیارتت
اذ کلما یزور یزید بهاالشعف
- 19 ماندند در درت دل و جانم بخرمی
تن کرد از و سفر بغم و کر [...]

CCCLV

نظیره شیخ جامی

- . - \ - . - \ - . - \ - . -

- 1 با رجا و خوف کردم کعبه کویش طواف
رتبا حقق رجا نجنا ممّا نخاف
- 2 خوش جماعت کشته مژکانش بطاق ابرویش
اذ یصلون صلوة العشق فیه باصطفاف
- 3 حسن بی همتایش در معنی یک ارچه صورتا
مینماید با رخ و زلف خط و خم اختلاف
- 4 زلف او کاو مصحف حسنش همه پوشیده است
کشته بان مصحف از استار کعبه خوش غلاف
- 5 مهر و مه بر طلعت زیبای او کردند جنک
مهر با خنجر بروی ماه کرده بس شکاف
- 6 چون نکویم من بچشمش کافر او دایما
میکنند با قصد در سجده زقبله انحراف

- 7 با دل و چشم خیال نار خدش آمده
یافت باوی در دلم خون اشک دیده در خفاف
- 8 با همه درد مرا بودی دوا کرد می
از سفوف خاک پای او بشکر استفاف
- 91a شعر محیی بس عجب کاو دعوی اعجاز کرد
با وجود اوبا قصور و عجز خد در اعتراف

CCCLVI Dīger [Şeyh Cāmī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mihr ü māha Ka'be-i kūyī anuñ dāyim muṭāf
Rūz u şeb eylerler anı çaşq u şevk ile ṭavāf
- 2 Ṭalcātı nūrıyla rūşen dil olup pūr-nūr olur
Mihr ü meh gibi idenler Ka'be-i kūyın ṭavāf
- 3 Ṭañ mı can vırsem ṭavāf-ı Ka'be-i kūyına kim
Ḥacc-ı ekber yirinedür her ṭavāfı bī-ḥilāf
- 4 Hüsniñün қаşrında anuñ iki yüksek қаşları
Misk ü cânberden olupdur şağlu şollu iki rāf
- 5 Ağzınuñ māhiyyetinde qaldı hayretde cūqūl
Ne vücūd u ne cādemle vardur anda ittişaf
- 6 Levh-i dilde zülfinüñ kāf-ı kemāli oldu naqş
Ḥarf-i āḥir olmasun naqş aña kāfidür o kāf
- 7 Cān göziyle dāyim ol cānānı görmek isteyen
Mā-sivā renginden itsün qalbi mircātını şāf
- 8 Ḥoş şadehdür çaşqı baħrinde dilüm olsa gūşād
Silk-i cāna nażma lāyık dūrler eyler inkişāf
- 9 Muḥyiyā şi'cründe lāfı artuq itmekden şaқın
Aş duzı gibidür şācırlerüñ şi'crinde lāf

CCCLVII Dīger [Nażīre-i Şeyh Cāmī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ka'be-i kūyına varup cān u dil idüp ṭavāf
Dil ṭavaf üzre qalup cān itdi anda ićtikāf

- 2 Ka'be-i kūyın tavāf u anda itmek ictikāf
 3 Gün yüzinden nūr alur meh-vār yüzinde hāt u hāl
 4 Anuñ içün vir keder meh de degül mircātı šāf
 5 Gül-nihāli mi kadi anuñ gül-ābı mı éaraķ
 6 Yā nihāl-i müşk-i bīd ü ol éaraķ mācū'l-hılāf
 7 Cerr-i engūr itsem anuñ hüsni bāğından n'ola
 8 İderek unķūd-ı kerm-i hüsüne cānū'l-çitāf
 9 Çekmedük ālām-ı dünyāyı olaldan éaşķa ķul
 10 Şāh-ı éaşķ itdi bizi cümle éavārızdan mu'cāf
 11 Tīg-ı éaşķı isteyenler yoklasunlar bende kim
 12 Şimdi ol tīga ten-i šad-pārem olmışdur ğilāf
 13 Cān virür leb-teşne hasretle zülāl-i vaşlına
 14 Kim ki itmez éaşķ baħrinden cihānda iğtirāf
 15 Muhyī her yirde gedāsiyam o şāhuñ dimede
 16 Tañ mı ğurbetde gedā şāhum diyü urursa lāf

91b

CCCLVIII Dīger [Nażire-i Şeyh Cāmī]

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -

- 1 Hācet erbābına der-gāhı harīmidür muţāf
 2 Niçe biñ hācet revā eyler aña her bir tavāf
 3 Dāyimā der-gāhına erbāb-ı hācāt üşmede
 4 Keşret artuķ olmağın nevbetle eylerler tavāf
 5 İtdi ma'crūf ol şeh-i hüsne izāfet ben ķulın
 6 Tañ mı kim ta'crīf kesb eyler izāfetden muzāf
 7 Bulımaz reh éakl u vehm anuñ harīm-i éaşķına
 8 Her ķuşa olmaz müyesser āşyān-ı kūh-ı Kāf
 9 Yok başumda devletüm kim ni'cmet-i vaşlın bulam
 10 Ger ele hāk-i kef-i pāyi gire olur kefāf
 11 Bār-ı hicrānı elif kıddüm ham itdi lām-veş
 12 Teng-dil itdi beni derd ü ğamı mānend-i kāf
 13 Hūn-ı dil taşdı çoğaldı gözlerümden şığmadı
 14 Anuñ içün dem-be-dem aķmaķda burnumdan ru'āf

- 8 Gitse hâşâk-i ten ü cān u dil eşkümle ne tañ
İz bi-emṭāri dūmūci yaḥdisü seylü Cühāf
- 9 Muhyī'ye pīreheni çākini dikmekden ne sūd
Çünki tīg-ı hicrile var sīnesinde şad şikāf

CCCLIX İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Sacādet-baḥş der-gāhuñ olupdur mecmaç-ı eşrāf
Tapuñ ihsān u cūd ile olupdur menbaç-ı elṭāf
- 2 Kapuñ erbāb-ı hācāta meṭāb u merciç olmuşdur
Fe minnā carzu hācātin ve min-elṭāfike isṭāf
- 3 Nice faḥr ola evşāf-ı kemālūñ keşreti saña
Ki saña müntesib olmaqla faḥr eyler kamu evşāf
- 4 Senūñ hüsnūñle çaşqum vaşfını itmām idebilmez
Yazarsa ḥaşre deñlü niçe bīn tārīḥler Vassāf
- 5 Cemālūñ gül-şeninde var kıızıl ağ u dü-rū güller
Olur kudretten anuñ gülleri her gün niçe ešnāf
- 6 Lebūñe tañ mı keş geçsem mükerrer qanddür bī-kef
Anı kudret gül-āb u şīr ile hūb eylemişdür şāf
- 7 İki şekker lebūñ saña çaṭādur ḥazret-i Ḥaḳ'dan
Birini baña şun luṭf eyle kim tanşīfdür inşāf
- 8 Çü virdüm saña cān tuhfē lebūñle baña cānlar vir
Gedānuñ tuhfesine şehler eylerler cīvāz esnāf
- 9 Şehā gel Muhyī-i üftādenūñ şor ḥālin itme cār
Süleymān eylemez mūrile söyleşmekden istinkāf

92a

CCCLX Dīger [İhtirā]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Kitāb-ı ḥaṭṭı anuñ muşhaf-ı hüsninedür keşşāf
Leb-i gūyāsı ağzı sırr-ı mektūminadur keşşāf
- 2 Leb-i nūşın-i cān-baḥşıyla gamgīnler olur şādān
İder dil ḥānesin rūşen o laclīn şāgar-ı şeffāf

- 3 Lebinüñ kıymetin şordum didi şormak gerek senden
Ki laclüñ kıymetini şâhibinden yig bilür şarrâf
- 4 İki bîmâr çeşmin çaşkı-ı cüşşâka imâm itmiş
İderler birbirini bî-mecâl olduĢda istiĢlâf
- 5 Diyâr-ı kûyı cennetdür diyâr-ı hicri dûzahdur
Ara yirde olupdur râh-ı kûyı câşıkâ acrâf
- 6 Çü cân virem o cânân çaşkı vü şevkiyle ĥâkûmden
Ķadehler eyleye câşıklara luĢf eyleyüp ĥazzâf
- 7 Gülüm itdükçe nâle fûrķatinde sînemî dögsem
Ne ĢaĢ çaşkı bu ben şeydâsın itdi neyzen ü deffâf
- 8 cAceb Ģam ĢaĢları var sîne-i pür-derdüm üstinde
Ki olmış her biri Ģam câleminde başka kûh-ı Ķâf
- 9 Mey-i çaşkuñ ĥumârın çekmeyem dirseñ eger Muĥyî
Maĥabbet câmını kıl dürd-i şehvânî hevâdan şâf

CCCLXI Nażire-i cAdnî

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Oldı cemâli bâĢına ebr-i bahâr zülf
YaĢdurdı baĢa eşk aĢa misk-i niķâb zülf
- 2 Ĥoş ķaşr ķaşr-ı ĥüsni ki ferşi gül ü semen
cAnberle miskden aĢa olmış cidâr zülf
- 3 Şevķ ile ol şehüñ ĥam olup vardı Ģuşına
İster meger ki aĢa ola Ģuş-vâr zülf
- 4 cUşşâka şâh-ı ser-keş iken yüz yire urup
Baş ķor o şâhuñ ayaĢına bende-vâr zülf
- 5 Her bir ķılıyla biñ dil ü biñ cânı bend idüp
Yüz sürdüĢince pâyına eyler nişâr zülf
- 6 Cârüb oldı çün o şehüñ ķaşr-ı ĥüsnine
Sünbüller içre bulsa n'ola icĢibâr zülf
- 7 Tâc-ı ser olsa ĢaĢ mı çü miskînlük eyleyüp
İtdi ayaĢı ĢopraĢını iĢtiyâr zülf
- 8 Şalmış ruĢına sâye ki ĢaĢ diyü aldayup
cUşşâka fitne eyleye ol fitne-kâr zülf

- 9 Cādūlıǵıysa ancağ ola kim diyince hā
Geh kejdüm ü geh ecder olur gāh mār zūlf
- 10 Yavrı buşar gibi yüzinüñ üstine yatup
Nā-gāh itdi haṭṭın [olup] āşkār zūlf
- 11 Oldı hevāyī her yıl öñince gider müdām
Āşüfte Muhyī gibi olup bī-ķarār zūlf
- 92b CCCLXII Naẓīre-i Aḥmed Paşa
- . . . - / . . . - / . . . - / . . . -
- 1 Dehānı datlu dil ile ider hikāyet-i luṭf
Biri birinden ider lebleri rivāyet-i luṭf
- 2 Yazıldı misk-i ter ile lebine ķudretten
Anuñ leṭāfeti şānında nāzil āyet-i luṭf
- 3 Sipāh-ı hüsn ile dil mülkin alsa ol şeh-i hüsn
Ne ṭañ çü zūlf-i hümāyūnı oldı rāyet-i luṭf
- 4 İşāret itdüm o zülfe ki lām-ı luṭfdur ol
Ŝarḥ diyemedüm eyledüm kināyet-i luṭf
- 5 Ƙul itdi kendüye cān u diliyle aḥrārı
Kemāl-i luṭfiyıla ol şeh-i velāyet-i luṭf
- 6 Düşürme luṭfuñı aǵyāra ķahr yirine kim
Melāl vire saña nā-gehān şikāyet-i luṭf
- 7 Hayāt bulmaz idi tā-ebed bu müjde-i hicr
Aña Mesīḥ lebüñ itmese cīnāyet-i luṭf
- 8 ĆAceb mi būs-ı kenār umsa Muhyī luṭfuñdan
Biri bir āyet-i luṭf u biri nihāyet-i luṭf
- 9 Lebüñ leṭāfeti vaşfinda şicrüm oldı laṭīf
Meger lebüñden olupdur aña sirāyet-i luṭf

HARFÜ'L-ĞĀF

CCCLXIII Naẓīre-i Şāfi

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Naẓar kıldum semāc-ı hüsne encüm bî-hisâb ancağ
Şeh-i hûbānum anda şeb meh ü rûz âftâb ancağ
- 2 Olupdur hâyme-i hüsnine cânlar riştesi atnâb
İki zülfî iki raçnâ sûtün-ı misk-i nâb ancağ
- 3 Görenler ter tenin pîrâhen-i nâzuñda dirler kim
Leţâfetde hem-ân bir şîşe içinde gül-âb ancağ
- 4 Görinmez çeşmüme anuñ münevver rûyî nûrından
Yüzinüñ mihr-i câlem-tâbına nûrî niğâb ancağ
- 5 Egerçi süfre-i hüsninde çok datlu niçam var lîk
Lebi anda kamudan datlu kandi hoş hoş-âb ancağ
- 6 Ruñın âteş şanurdum ol anuñ cüşşâkınuñ her gün
Aña kurbân olanı kanlarıyla sürh-âb ancağ
- 7 Namāza durmadı mestem diyü dil kaşı tākında
İmām-ı çeşmi lîk andan dañı mest ü harâb ancağ
- 8 Lebi cāmını nâz ile idelden carz cüşşâka
Gözi gibi naẓardan mesti anuñ bî-hisâb ancağ
- 9 Şarâb-ı laçlinüñ gayrıyla kanmaz Muhyî-i teşne
Ki andan gayrı her dürlü şarâb aña serâb ancağ

CCCLXIV Naẓīre-i Dîger [Şāfi]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

93a

- 1 Şarâb-ı nâzı çok içmiş gözi mest ü harâb ancağ
Geçüp ser-mest mihrâba düşüp meşgûl-i h'âb ancağ
- 2 Lebine ehl-i çaşkuñ kimi şehd ü kimi şeker dir
Beni mest ideli bildüm şarâb-ı laçl-i nâb ancağ
- 3 Lebiden her kaçan kim cāşıkı helvâ sücâl itse
Hem-ân durmaz söger ağza caceb hâzır cevâb ancağ
- 4 Gelicek yılda bir kez geç gelür cîd ayı gibi lîk
Gidicek cādeti cömrüm günü gibi şitâb ancağ

- 5 Mey-i aşkıını nüş idüp h ar b ta idelden  azm
 al h u z hd evi g nl m evi gibi h ar b anca 
- 6    d ş d k z lf  d m na dil  andan h l   umma
Ki ol d m-  h m-ender-h m t n b-ender-t n b anca 
- 7   anurdum  anlu ya umla y zimde l leler bitdi
G ren dir  anlu ya da c -be-c  bunlar hab b anca 
- 8 G r p m y-  sep d m  aş kuma ol g l-ru  eyler  a n
Hem- n   rem mey-i g l-g n ile an  h z b anca 
- 9 Olaldan t gin  n  b na te ne Muhy -i  eyd 
A na  ayn-  hay t  c lem  n  ayn-  ser b anca 

CCCLXV Na  re-i   f 

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1  ki h ddi zev l olmaz iki h     ft b anca 
Ceb ni bedr-i b -no s n  a ı misk n seh b anca 
- 2 Temevv c eyled k e h snin  n dery -y  mevv c 
Deh n  anda geh peyd  v  geh pinh n hab b anca 
- 3 Dir id m m r    ekkerd r anu  h    u leb  l kin
Na ar ehli g ricek didiler misk   g l- b anca 
- 4 Dir g  kim g rimez g zler m anu  cem lini
Ki her birinden a an  anlu  rma lar hic b anca 
- 5 Dil ile d dede   h-  hay li durmayup gitdi
Didi kim dil p r- te  d de-i giry n p r- b anca 
- 6 O doymaz biz  ar b-  la lini la li hay liyle
Doyınca i er z b -minnet-i s     ar b anca 
- 7  am-  f r at  apum yapm  dı a dı b d-  k y-  y r
Gir p   d  didi kim m jde va la feth-i b b anca 
- 8 Eger i ol  eh  n medhi deg ld r Muhy 'n n h ddi
Vel  ol   ha bu  uldan bu bir nevc  intis b anca 
- 9   idenler bu e   arum ben m in  f id p dirler
Bunu  her beyti   f    c rine ra n  cev b anca 

CCCLXVI

اختراع

- . - - \ - . - - \ - . - - \ - . - -

- 1 يا صاح لا تعزز نعيم الوصل في وقت التلاق
الوصل في دار الفنا قد حَفَّ حبيبهِ الفراق
- 93b 2 لا تحسبنَّ الوصل في الدنيا نعيماً باقياً
كل النعيم ما عدا عمَّ الحبيب غير باق
- 3 لا تكثر الافراح في يوم الوصل ما لوصول
العاقلون فيه يغتمون من خوف الفراق
- 4 لا يقبل طفل الفواد الصَّبَّ نصيح العقل قط
في العشق ذاك تمرّد اجدا اباه العقل باق
- 5 في مسجد العشق من العشاق خلفى زمرة
فيه لا هل العشق قدّى المنبخی با الوطاق
- 6 عيني كقلبي بالدماء دايماً مملّقه
في العشق بين الظاهر والباطن يحب الوفاق
- 7 كم في ظلام البحر ارض الروم والعجم نير
ليت علينا تطلع شمس الحجاز والفراق
- 8 احرقّت بالنيران اذ جسمي بنار الفرقّت
روحي بنار الحسرة قلبي بنار الاشتياق
- 9 اكثار اكل الغمّ اورث معده محيى الفساد
زاد الغموم على تاوَس الحشأ والفواق

93b

CCCLXVII Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . - -

- 1 Başbaşa çatup қаşları mekre iderken ittifāk
Ben mübtelā nā-gāh o mekre rāst geldüm ittifāk
- 2 Mürğ-i dil ü cānı idüp āvāre dürlü mekr ile
Daldan dala қondurmada қalmadı қonmaduқ budақ
- 3 Gördüm raқtīb aғzın açup geldi tükürdüm aғzına
Budur ümīdüm kim helāk ide o mārı bu buzaқ
- 4 Fūrқat şarābın nićmet-i vaşl üstine nūş ideli
Ġāyet қarışdurdı içüm oldı yürek allaқ bulaқ

- 5 Tañ mı görünmezse cihānuñ mihr ü mähı çeşmüme
 ćĀlem qarañudur baña gün yüzlü māhumdan ıraķ
- 6 Çeşmüm cemālin görmeyelden kanlu yaşımla yazar
 Her dem iki ruhsārum üzre vā firāķ-ı vā firāķ
- 7 Her rüz u şeb durmaz dilüm söyler hikāyāt-ı firāķ
 Bir kışşası anuñ tamām olmaz *ilā yevmi 't-telāķ*
- 8 Ol māh-ţal'at servümi āhum semāda bulmadı
 Şāyed bulasın yirde ey eşk-i revān her yaña aķ
- 9 Rāhat dilerseñ ćālem-i ıtlāķa şāh ol Muhyiyā
 Cümle kıuyūdı terk idüp dünyā zenine vir ţalāķ

CCCLXVIII

İhtirāc

- - . - - / - - . - -

94a

- 1 Oldum ezelden ćaşķa muvaffaķ
 ćĀşıķlıķ adı oldı baña haķ
- 2 Dükkān-ı ćaşķa geçdi dil ü cān
 Aşşı ziyānda oldılar ortaķ
- 3 Eşkümlle oldı kül ćaşķ rāhı
 Ben anda çok çok gezmekle şaķ şaķ
- 4 Çeşmüm şaçalda eşk-i sepīdüm
 Rüy-ı siyāhum olmışdur ablaķ
- 5 Tañ mı çoğalsa āh u fiğānum
 ćĀşıķ işidür yanmaķ yaşılmaķ
- 6 Dūzahdan eyler ćuķbāda āzād
 ćAşķ āteşine dünyāda yanmaķ
- 7 Ĥāk-i hakāret başa olup tēc
 Zilletle oldum eşrāfa mülhaķ
- 8 Yārün derinden dūr olma Muhyī
 Bāb-ı keremdür durma anı kaķ
- 9 Ko keşreti dal vahdet yemine
 Tā žāhir ola *sırr-ı ene 'l-haķ*

CCCLXIX Dīger [İhtirāc]

- - . - - / - - . - -

- 1 Cāna lebinden bir buse alsağ
Çün çāšnīde ėādetdür aylağ
- 2 Şīrīn lebidür ėāşıklarına
Hem nuql ü hem mey lacl şağrağ
- 3 Lacl-i meyinde keyfiyyet özge
Virür müğebbet şükr anı datmağ
- 4 Gerçi dehānı mevhūm līkin
ėUşşāka virür rūh-ı muhağğak
- 5 Her dem lebi çün kanum ider nūş
Kanını içmek oldı baña hağ
- 6 Zülf ü kâdinde himmet muhālīf
Bu gözler aclā ol gözler alçağ
- 7 Didüm idiser zülfün ėaşā dil
Didi ki olmaz ėömre dayanmağ
- 8 Diller içinde kim olmamağ çün
Dağdum dilūme nālemle çıñrağ
- 9 Nažm eyle Muhyī çok dürlü dürler
Güşına dehrün her gün birin dağ

CCCLXX Nažire-i Ĥafī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Cihānda ėaşğdan yig kārumuz yoğ
Aña da senden özge yārümüz yoğ
- 2 Dil ü cān nağdiyile senden ayruğ
Dañı bir yār ile bāzārumuz yoğ
- 3 ėAdem cāmıdur ağızñ pür-mey-i ėaşğ
Anuñla oldı cümle varumuz yoğ
- 94b 4 Yüzüñde var kızıl ağ sebz-i envār
Ol envāra döyer ebsārumuz yoğ

- 5 Yüzüm zer sîm eşküm bakmaz ol yâr
Çün elde dirhem ü dînârumuz yok
- 6 Didüm cânşâk umar bûs-ı kenârûñ
Didi bir cânşık-ı dîdârumuz yok
- 7 Akıtdum kûyına eşküm çü dirmiş
Bu cennetde bizüm enhârumuz yok
- 8 İşidüp nâlemi dir bundan özge
Güzeller raşsına mizmârumuz yok
- 9 Didi Muhyî koyup ağıyarı saña
Olam yâr ola var ağıârumuz yok

CCCLXXI Nażire-i Dîger [Hafî]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ğam-ı cânşık ile zâruz yârumuz yok
İşümüz ğam yimek ğam-h'ârumuz yok
- 2 Ne sûd olursa cânem şeker-istân
Çü tûñ-i şeker-güftârumuz yok
- 3 Nice zâr olmasun cân bûlbûli kim
Yirümüz hâr-ı ğam gül-zârumuz yok
- 4 Gezer şeh-bâz-ı dil âvâre olmuş
Ele alup dutar dil-dârumuz yok
- 5 İder bî-h'od ümîd-i vaşl her şubh
Anuñcün nâle-i eşhârumuz yok
- 6 Bahâr-ı cömr yaklaşdı hâzâna
Nihâlınden dahı bir bârumuz yok
- 7 Şeh-i fakrsuz ğınâ-yı kalbümüz var
Kimesne minnetiyle bârumuz yok
- 8 Koda eşcâr ile Muhyî çok âsâr
Dir idi dehrde âsârumuz yok
- 9 Reh-i fikr içre tabcümle dil ü cân
Didiler tabcdan reh-vârumuz yok

CCCLXXII Naẓīre-i Ahmed Paşa

- . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Oldı hevāyī mürğ-ı dil durmaz uçar qarārı yok
Sizdeki yirleri gezüp konmadı gördi yāri yok
- 2 ĞĀlem-i fūrķate düşüp žulmete uğradum dirīğ
Nice Ğaceb diyār imiş leyli var u nehārı yok
- 3 ĞAsker-i ğam bu ğam-zede göñlümü ideyor helāk
Āh kim anı kırtarur dil-ber-i ğam-güsārı yok
- 4 Gerçi ki bāğdur dilüm cümle-i dil-rübālara
Ömri ĥazān ile geçer hergiz anuñ bahārı yok
- 95a 5 Gıtdügi bī-vefālara varma didükçe göñlüme
ĞAhd idüp eylemez vefā n'eylesün ihtiyārı yok
- 6 Şāh-ı ĥayālī yārümünñ dil evine gelür müdām
Dār-ı gedāya gelmege gün gibi hīç Ğārı yok
- 7 Gerçi kemer virür ĥaber Ğaķla miyān-ı yārdan
N'idelüm ol miyānı kim hergiz anuñ kenārı yok
- 8 Şol güzelün kim olmaya Ğaşıkına vefāsı hīç
Beñzer o serve kim anuñ manżarı ĥüb u yāri yok
- 9 Muhyī müdām bāde-i Ğaşķ içüp anı tāzeler
Dāyim anuñla mestdür hergiz anuñ ĥumārı yok

CCCLXXIII İhtirāc

- . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Ağzuñuñ pür-cāmına cān virürüz şun dime yok
Gerçi kim az virürüz yalvaruruz ğāyetde çok
- 2 Rūy-ı pür-ĥālün ĥayālinden degül ĥālī dilüm
Ğalle bāzārında şanur kendüsini ac tavuķ
- 3 Zülfün ü ruĥsār u sürĥün nev-Ğarūs-ı ĥüsnüne
Ābnūs ile kıızıl u aladan olmış ĥoş dutuķ
- 4 Akmağičün cūybār-ı ĥüsn bāğ-ı ĥüsnüne
Anda ķudretten senün bīnün olupdur sīm oluķ

- 5 Bî-ķarār itdi o yārūñ ċaşķı şehrini gezüp
Āh şāhum yazmaduĝum bir der ü dīvār yok
- 6 Pāyuma virmezdi zahmet ċālemi gezmek yayaķ
İt raķībūñ postından aña ideydüm ĉaruķ
- 7 ċAşķ rāhından görünmez oldu yārūñ kūyı āh
Beñzer olmış āhumuñ dūdıyla ċālem bozaruķ
- 8 Bu iki ĉeşmüm şarāb-ı ergavān ile dolup
Bezm-i ĝamda her biri baña olupdur bir yatuķ
- 9 Zülfi gibi Muħyī eşĉārın perīşān itdi hier
Başına fūrķat şitāsında meger geĉmiş şovuķ

CCCLXXIV

İhtirāc

. - - / . - - / . - - / . -

95b

- 1 Yüzüñ göster ey meh kaçurma yazuķ
Cihānda iyü görmenüñ müzdi ĉoķ
- 2 Açuķ dut ĉapuñ cümle ċaşıķlara
Kerem ĉapusıdur gerekmez yapuķ
- 3 Ne hoş aķ u yumşak tenüñ ol meger
Ķabā-yı hüsünde atılmış pamuķ
- 4 Ayaĝuña düşsem göricek seni
Ne ũañ göz ĉarardur ĉün ol aķ topuķ
- 5 Saña özge ser-māye iki elüñ
Ki her biri zer aķıdur sīm oluķ
- 6 Dehānuña hasretle ĉaldı dirĝ
Dehānuñ gibi cānumuz aza ĉoķ
- 7 Şu kim vire şīrīn lebüñsüz o cān
Ol ölüye beñzer ki ģelvāsı yok
- 8 Geĉer sīneden ĝamzeñ aķı dile
Kemān saħt olıcaķ siper dutmaz oķ
- 9 Selīķī imiş Muħyī’de vezn-i ũabĉ
Ki mevzūn ĉıķar ırladuĝı tuyuķ

CCCLXXV

İhtirâc

. - - / . - - / . - - / . -

- 1 Yüzi Aq Deñizdür dili dalğaluq
Qara çeşmi anda ħarāmī qayuq
- 2 Aceb serv-qaddi ki her yañadan
Aña cānlaruñ riştesī şarmaşuq
- 3 Ne hoş esbdür esb-i ħüsni aña
Şaçı ħās qara qaṭife yapuq
- 4 Beni şāh-ı çaşq itdi sevmek anı
Şeh olmış gibi oynar iken aşuq
- 5 Mey-i lacli içen ne ħāle ire
Ki ser-mest olur aña bağan ayuq
- 6 Qaşun bahr-i ħüsniinde cāna şatar
Egerçi şatılmaz deñizde baluq
- 7 Esīr zūlfine dāyimā bād-ı āh
Anuñçün o cemcolmaz olur dağuq
- 8 Ne tañ meyl iderse dilüm चाहdine
Ki चाहdi gibidür dilümde şınuq
- 9 Dime Muhyī andan mı benden mi hier
Şuçı devr-i ġaddāruñ üstine yuq

HARFÜ'L-KĀF

CCCLXXVI

نظيره شيخ جامی

. - - \ . - - . \ . - -

- 1 ای معجز اهل ارض و افلاک
شاه دو جهان بتاج لولاک
- 2 آن شه که نکرد خاک پایت
تاج سر خویش بر سرش خاک
- 3 از روی تو آفتاب در تاب
از شرم رخ تو کل عرقنک
- 4 با دیده تن ندیدمت لیک
من اعین قلبنا عشقناک

- 5 با مهر وفا شدی چو معروف
للعشق من الوری اصطفیناک
- 6 تریاک شفاعت تو خواهم
ماريست چو هر كنه زهرناك
- 96a 7 كردم بشفاعتت وسیله
هر تصلیه را بچشم نمناك
- 8 دارت صلواتك فا الاسن
ما دار علا الاراضی الا فلاك
- 9 شیدای محیی با دل و جان
بالعشق جمیعنا فدیناک
- CCCLXXVII
نظیره دیگر [شیخ جامی]
.-- \ --. \ --.
- 1 ای باعث خلق ارض و افلاک
عالم عرضت تو جوهر پاک
- 2 توقیع رفیع شاهست بس
لولاك لما خلقت الا فلاك
- 3 در صفحه رویت از دو جانب
هر یک زدوزلف كاف لولاك
- 4 با تن نشد ار زیارتت لیک
بالقلب من البعید زرناک
- 5 دل تخت شه شفاعتت شد
از جند ذنوب نبودم باک
- 6 عصیان شده کرچه با جوارح
بالقلب مطاوعا اطعناک
- 7 خواهد دل و جان مدام لطفت
در بحر بود همیشه خاشاک
- 8 غمناک زخشر خاق و من لیک
با فکر وصال تو فرحناک
- 9 با محیی حیات جاودان بود
در جنت کویت ار شری خاک

96a

CCCLXXVIII Naẓīre-i ʿAdnī

- - . / - . . . / . - - . / - . -

- 1 Bī-ķayd olam diyen bu cihānda gedā gerek
Bī-minnet olmaķ isteyen ehl-i ʿabā gerek
- 2 İtlāķa değme kimse değişmez kuyūdını
Aña daħı benüm gibi bir bī-nevā gerek
- 3 ʿĀlemde şol kişi ki diler rāhat ile ĥāb
Örtü döşek hem-ān aña arz u semā gerek
- 4 ʿĀķil kimesne faķrile arz itmez ihtiyāc
Žāhirde faķr olursa göñülde ğınā gerek
- 5 Gavġāyile başını ağırdur şeh-i cihān
Fikr ehli faķr ʿālemine pādşā gerek
- 6 Līkin her ādemīde bulunmaz rızā-yı faķr
Faķr ile faħr eylemeye Muştafa gerek
- 7 Cürm itsevüz ĥatāyile gāhī ʿaceb degül
ʿAfv-i şehūñ žuhūrına ķuldan ĥatā gerek

96b

- 8 Gāhī günehleri aňuban gāh rahmeti
Fikr idüp ikisin daħı ĥavf u recā gerek
- 9 Kim ister ehl-i meskenete tāc-ı ser ola
Muhyī gibi şataşduġına ĥāk-pā gerek

CCCLXXIX

Naẓīre-i Dīger [ʿAdnī]

- - . / - . . . / . - - . / - . -

- 1 ʿĀşık cihānda mülk-i ġama pādşā gerek
Anuñ sipāhı mihnet ü derd ü belā gerek
- 2 ʿAşķ ehli el çeküp ķamu lezzetle ʿişden
Aña elemle şiddet ile merĥabā gerek
- 3 Şādīyle başı ʿāşık-ı mestūñ çü hoş degül
Ġam ayaġı elinde anuñ dāyimā gerek
- 4 İtsün marīz-i ʿaşķ ferāhlardan ihtimā
Ġamlardan aña şerbet ü şālih ġıdā gerek

- 5 Rāhat evinde cāşıka çünkim huzūr yok
Anuñ hemīşe menzili miñnet-serā gerek
- 6 Düşdükde dil yem-i gama āh itdügüm bu kim
Deryāda seyr-i fülke muvāfiķ hevā gerek
- 7 Tenhālük ile dil daralur açmağa anı
Bir dil-ber-i enīs ü güzel dil-güşā gerek
- 8 Geçdi dirīg rūze-i hicr ile rūz-ı cömr
Vaşl ile cīde irmege bir meh-likā gerek
- 9 Vuşlat müyesser olmaz imiş Muhyī saçı ile
Ol devlete irişmege Hāk’dan cāṭā gerek

CCCLXXX

Nažire-i Dīger [cAdnī]

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 cĀşıķ senüñ gibi güzele mübtelā gerek
Nāzuñla şīveñe dil ü cānı fidā gerek
- 2 cĪdi mübārek olmağa pür-şevķ cāşıķuñ
Sen mäh-ı cīde rāst gelüp merhabā gerek
- 3 Ferdā-yı leyl-i hicr hümāyūn olmağa
Rüşen yüzüñ gibi aña şubh-ı şafā gerek
- 4 Ağzuñ çü maṭlacı niçe dürrī kevākibüñ
Aña semāc-i hüsnde vech-i hafā gerek
- 5 Şal boynuñ üzre zülfüñi ey āftāb-ı hüsñ
Ĥurşīd anı yakmamagiçün revā gerek
- 6 Dil tıflına kerem kılup at karşı tırüñi
Ağaçdan at idinmek içün ol aña gerek
- 7 cUşşāķa eksük eyleme cevır ü cefālaruñ
Şehden çü kullarına hemīşe cāṭā gerek
- 8 Her dürlü cevrüñi çekerüz kaçmazuz velī
cUnvānı cevır olmayup adı vefā gerek
- 9 Muhyī çü irdi Kaćbe-i kūyuñ ṭavāfına
Her güşesinde secde-i şükr ü ducā gerek

CCCLXXXI

Nažire-i Dīger [ʿAdnī]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Sen şāh-ı hüsne mihr gibi zer kabā gerek
Tāc-ı zer-i muraşşāc u zerrīn livā gerek
- 2 Olduñ çü şāh-ı hüsn ile şükrānesi anuñ
ʿUşşāķ kullaruña ʿatā-yı vefā gerek
- 3 Gün gibi rūşen olmağa ʿāşıkıların şebi
Pūr-nūr talʿatuñ gibi bedr-i ducā gerek
- 4 Oldı müjeñ çü tīr-i kazā kaçmadan ne sūd
ʿUşşāķdan hem-ān sor aña rızā gerek
- 5 Peykān-ı tīrūñ ile dilüm hānesine şemc
ʿAşkuñ şehi serāyıdur ol rūşenā gerek
- 6 Cemc idüp oğların düşünürsem ʿaceb mi kim
Ben bī-nevāya yatmağıçün būriyā gerek
- 7 Dil geh yüzünde gāh şaçuñda niyāz ider
Kim hācet olsa şubh u mesāda ducā gerek
- 8 Dil vardı zülfüne dilegi anda kalmadur
Kim kadre irse hāceti anuñ revā gerek
- 9 Bezmünde her kimesne gazel-hānuñ olmasun
Muhyī-misāl tūfī-i bülbul-nevā gerek

CCCLXXXII

Nažire-i Dīger [ʿAdnī]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Dil-ber yüzi aķ alnı açuķ pādşā gerek
Çeşmi elā vü kirpügi kaşı kara gerek
- 2 Çok bahs ü ihtilāf var esbāb-ı hüsnde
Ben bildüğüm budur ki güzel müştehā gerek
- 3 ʿĀşık dilini hüsn ile dil-berler almağa
Cānı ezelde anuñ ile āşnā gerek
- 4 Būy-ı visāl irişmege ʿāşık dimāğına
Bād-ı şabā muķārīn-i şubh-ı şafā gerek

- 5 Korkup cefâ-yı yârdan umsağ vefâsını
Tañ mı ki cân ehl-i havf ü recâ gerek
- 6 Yârün vefâsı kıadrini cânşâk bilmege
Eksüksüz andan anlara cevri ü cefâ gerek
- 7 Her yârdan recâ-yı vefâ cânşıkâ hâtâ
Misk isteyen kişiye gâzâl-ı Hîtâ gerek
- 8 Ağyâr kırmağile dükenmez çü dâyimâ
Başdan deve zekâtı gibi ibtidâ gerek
- 9 Muhyî duâ-yı vaşlını vird it zebânuña
Şehden kabûl-i hâcete kuldân duâ gerek

97b

CCCLXXXIII Naẓire-i Dîger [cAdnî]

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Dil-berde gamzelerle bakışlar kıya gerek
Dil almağile cânâ dahî yaykara gerek
- 2 Cānum cânib mi istese bir dil-rübâ dile
Tahta geçüp oturmağa bir pâdşâ gerek
- 3 Hüsni gülüne bir güzelün bülbül oldu cân
cUşşâkı hep muhayyer ider nev nevâ gerek
- 4 Gül-zâr-ı hüsni güllerini her gün açmağa
Âhum yili o gül-şene dâyim şabâ gerek
- 5 Kettāna vü harîre ten-i nâzûki anuñ
Döymezi çü pîrehen gül ü lāle kabâ gerek
- 6 Hâş şâf talcatına anuñ virmesün keder
Cām-ı cihân-nümâdur ol aña şafâ gerek
- 7 Gizlense ağzı tañ mı çü zulm ile gizlû ol
Her demde hûn-ı cânşık içeri ihtifâ gerek
- 8 Derd ü gaminsuz olmasa cânemde dirlügüm
Tañ mı beden kıvâmına şâlih gıdâ gerek
- 9 Dîvānıyile Muhyî hayâlât hânını
Çekdi çü ehl-i fazla kamuya şalâ gerek

CCCLXXXIV Naẓire-i Dīger [ʿAdnī]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 ʿĀşık dilin gözetmege bir dil-rübā gerek
Tedbīr ü zabta memlekete pādşā gerek
- 2 Gāhī yıkar dilümi yapar gāh bir güzel
Tañ mı çü hükmi mülkine şāhuñ revā gerek
- 3 ʿAhd eylese vefāya unutmakdadur anı
ʿAhd itse cevre dimede ʿahde vefā gerek
- 4 Her dem gözi diler dōke žulm ile ғанumı
Dād idici lebi şehine ilticā gerek
- 5 Ĥaṭṭı yüzine devr қара sürse таñ mı kim
Yüzi yalan danuқluқ idenüñ қара gerek
- 6 ʿAşkı қаzā vü hicri belā oldu başuma
Taқdır olan қаzā vü belāya rızā gerek
- 7 ʿAşkında dāyim eşküm ü āhum ʿaceb mi kim
Bīmār-ı ʿaşq olana bu āb ü hevā gerek
- 8 ʿAşkı yolında hem-nefes itsem teni n'ola
Āheng-i nāleme vü baña da ʿaśā gerek
- 9 ʿAşq ile ĥam қadinden atar Muḥyī āh oқın
Tīr-i belāya қāmet-i ʿuşşāқ ya gerek

CCCLXXXV Naẓire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 98a
- 1 Cān u diller қūtıdur yāқūt-ı ĥandānuñ senüñ
Baħr-i hüsnüñ dūrri vü mercānı dendānuñ senüñ
 - 2 Nice inkār ide hüsnüñe üli'l-ebśār olan
Var güneş yüzüñ gibi rüşen çü bürhānuñ senüñ
 - 3 Hüsnüñ esbābın gören tafsīl ile şeydāñ olur
Līkin ānī anı āşüfteñ ider ānuñ senüñ
 - 4 Hüsnüñüñ bāğında olmış gerd-i miskle ālūd
Ĥaṭṭ-ı miskīnüñ ģubārıyla zenāĥdānuñ senüñ

- 5 Dağılup rüyūnda zūlf ü beñlerüñ seyr itmede
Nāz ile ol nāzenīnler ol gül-istānuñ senüñ
- 6 Laclüñe gelmezdi hıẓr-ı hāṭ koyup Hıẓr ābını
Olmasaydı datlu andan çeşme-i cānuñ senüñ
- 7 Yatur idüm gül-sitānda düşdi güller yüzüme
Şandum ey gül-ruḥ doḡundı aña dāmānuñ senüñ
- 8 Geldi bir nāvek dilüme virdi aña tāze cān
Şöyle beñzer kim gelüpdür aña müjgānuñ senüñ
- 9 Kūyuñı Muḡyī seg-i dīvāne gibi dolanur
Umar aña bir niçe seng ata der-bānuñ senüñ

CCCLXXXVI Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Āb-ı hayvān cāmıdur lāl-i dūr-efşānuñ senüñ
Mürde cānlar zinde eyler çeşme-i cānuñ senüñ
- 2 Bezm-i devrānda çıkar ōhbet aña kim nūş ide
ćAşş ile cām-ı lebūñden āb-ı hayvānuñ senüñ
- 3 Nāz ile reftāruña hayrān ḡalur kebg-i derī
Reşḡ ider ṭāvūs-ı ḡudsi görse ceylānuñ senüñ
- 4 ćAzm-i meydān eyleseñ nāz ile ey serv-i revān
Çeşmüm eşk ile ūlar her lahza meydānuñ senüñ
- 5 Ğamze tīrin atduḡınca cānlara cānlar virür
Özge sāhirdür cihānda çeşm-i fettānuñ senüñ
- 6 Ūu yirine cānlar ile ṭoṭoludur dāyimā
Hüsnünüñ bāḡındaki çāh-ı zenaḡdānuñ senüñ
- 7 Beñlerüñle çok megesler ne ḡoş üşmiş yüzüñe
Zülfüñ ile var iken iki meges-rānuñ senüñ
- 8 Rūşen oldı dil evi her ḡüşesinde çün anuñ
Bir çerāḡ-ı pūr-ziyā olmaḡda peykānuñ senüñ
- 9 Nīk-nām olmaḡa ćaşş u hüsn ile Muḡyī vü sen
Pāk olmaḡluḡ gerek ḡöñli vü dāmānuñ senüñ

CCCLXXXVII Naẓire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 98b
- 1 Maṭlaʿ-ı şems ü kamer olmuş girībānuñ senüñ
Mihr ile her gün kırānda māh-ı tābānuñ senüñ
 - 2 Cān u dil cālemleri pür-nūr olupdur toğalı
Māh-ı tābānuñla hūrşīd-i dirāhşānuñ senüñ
 - 3 Cān-ı şīrīn datludur her nesneden dirler velī
Datludur andan da laʿl-i şekker-efşānuñ senüñ
 - 4 Āb-ı hayvānı hācāletden kaçurdu žulmete
Laʿl-i nūşīnūñde olan çeşme-i cānuñ senüñ
 - 5 ʿĀlem-i hākīde olan genc ü kāndan cümle yig
ʿĀlem-i hüsñüñde dürc-i dürr ü mercānuñ senüñ
 - 6 Tekye-i ʿaşkuñda ten qurbānın itmezler kabul
Cānlar u diller olurlar anda qurbānuñ senüñ
 - 7 Şekl-i āhūya girüp şīrāne şayd itmekdedür
Mekr ile ʿuşşāķı dāyim çeşm-i fettānuñ senüñ
 - 8 Şanma kim sūzān dilüm peykānlaruñdan şaķınam
Qorqaram āb ola ol od ile peykānuñ senüñ
 - 9 Āşkāre qahruñ ile Muhyī terk itmez seni
Çün ider anı tesellī luṭf-ı pinhānuñ senüñ

CCCLXXXVIII Naẓire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Durmaz örter rüyuñı zülf-i perīşānuñ senüñ
Cān gibi gizlenme gözden ey perī şānuñ senüñ
- 2 Saña qudret hīlcāti līkin uzundur kes ucın
Tā yire sürinmeye zülf-i perīşānuñ senüñ
- 3 Rifcat-i qadr ile çün itdūñ ʿurūc-ı āsmān
Yiridür gökde hamel sevr olsa qurbānuñ senüñ
- 4 Dür dişūñle ağızuña ağızın açup hayrān šadef
Laʿle qanlar yutdurur yāķūt-ı mercānuñ senüñ

- 5 Dişlemeñ cāşık lebin virse hayāt-ı cāvidān
Tañ mı dürr-i āb-ı hayvāndur çü dendānuñ senüñ
- 6 Çün şeb-i vaşluña irdüm al öñüñde cānumı
Raħm idüp gösterme baña rüz-ı hicrānuñ senüñ
- 7 cĀşık-ı üftādelər rāhuñda olmışdur ğubār
Luţf idigör ĥākden qaldırır dāmānuñ senüñ
- 8 Küşteñe virür hayāt-ı cāvidānı dāyimā
Āb-ı hayvāndur meger cāşıqa peykānuñ senüñ
- 9 Her quluñ bir ĥidmetüñde qāyim olmışdur şehā
Muhyī qarşuñda durup olsun ğazel-ĥānuñ senüñ

CCCXXXIX

Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

99a

- 1 Mecmaıdır dillerüñ zülf-i perīşānuñ senüñ
Yile virmekdür qamusın her seher şānuñ senüñ
- 2 Qanda yatsañ minnet idip isteme örtü döşek
Kim yiter örtü döşek zülf-i perīşānuñ senüñ
- 3 Žulmet-i fūrkatde pinhān olmadadır dāyimā
Lacl-i nūşinüñde olan çeşme-i cānuñ senüñ
- 4 Rifcat ile qasuñ alnuñ ayına çıkmış meger
Qaşr-ı hüsnüñde senün ol olmuş eyvānuñ senüñ
- 5 Ruĥlaruñ ĥaţ ile bir yirden dutuldı ĥayflar
Māh-ı tābānuñla ĥurşid-i dırāşānuñ senüñ
- 6 Bu dil-i ser-mestüme olmuş ĥumārın defc için
Ĥoş şarāb-ı ergavānī qanlı peykānuñ senüñ
- 7 Her gören cāşık süre alnına aqan qanımı
Ger olursam vasluñuñ cīdinde qurbānuñ senüñ
- 8 Dāmenüñ qaldur dökerken qanımı nāz ile kim
Olmaya ālūde-i ĥün pāk dāmānuñ senüñ
- 9 Yağdururken ĥalka sīm ü zer belā-keş Muhyī'ye
Yağdurur seng-i cefālar ebr-i ihsānuñ senüñ

CCCXC Nažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ħaylī bidcatlar ider zülf-i perīṣānuñ senüñ
Fitneler envācın eyler ĥaṭṭ-ı fettānuñ senüñ
- 2 Qaldurur çünkim ġubārı ĥākden bārān ne ṭaṇ
Cānumı qaldırsa tenden tīr-i bārānuñ senüñ
- 3 Āteşe ſu gelse çün nālān ider anı ne ṭaṇ
Nāle itdürse dil-i sūzāna peykānuñ senüñ
- 4 Şām-ı ġamda mürġ-ı dil her yañaya uçmaqdadur
İtse pervāne anı şemc-i şeb-istānuñ senüñ
- 5 Yağdururken ebr-i zülfüñ eşkimüñ bārānını
Berq gibi yildiler lacl-i dūr-efşānuñ senüñ
- 6 Ħışm idermişsin baña öpmek diler aġzum diyü
Öldürür ādemleri yoq yire bühtānuñ senüñ
- 7 Ħātem-i laclüñ şaķın aġyārdan ey şāh-ı hüsn
Dīv eline ġirmesün mühr-i Süleymān’uñ senüñ
- 8 İrmege dil vaşluñuñ bezmine qalmadı mecāl
Şemc-veş yaqdı eritdi nār-ı hicrānuñ senüñ
- 9 İtme Muḥyī āşkāre āh-ı çaşķında anuñ
Duymaya tā kimse pinhān nār-ı sūzānuñ senüñ

CCCXCI Nažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Hep yalan çıkdı baña itdügüñ eymānuñ senüñ
Vāy eger eymānuña beñzerse imānuñ senüñ
- 2 Her ġün eymānuñ bozarsın durmadan ey bī-vefā
Qorqaram bir ġün duta bozduġuñ eymānuñ senüñ
- 3 Sūzumı artursa dāyım cāhd ü peymānuñ ne ṭaṇ
Cānum āteşdür eser yıl cāhd ü peymānuñ senüñ
- 4 Ben gedāña n’içün itmezsın cāṭā ey şāh-ı hüsn
Ħāş u cāma cām iken incām u ihsānuñ senüñ

- 5 Hüsniñüñ bāğın ider hāndān u hoş yüze güler
Ağladur cūşşāķı līkin nāz-ı hāndānuñ senüñ
- 6 İtmedi cānum lebüñden nūş-ı şehd ammā dilüm
Hāne-i zenbūr idüpdür nīş-i müjgānuñ senüñ
- 7 Gerçi kim gāyet uzun dirler kıyāmet rüzını
Çok uzun andan şeb-i yeldā-yı hicrānuñ senüñ
- 8 Senden ayrılmaz saña dāyim qarīn olmış raķīb
Ey melek beñzer ki olmışdur o Şeytānuñ senüñ
- 9 Muhyī'nüñ haddi degül der-bānluķ ummaķ sen şehe
Aña ol devlet yiter kim ola seg-bānuñ senüñ

CCCXCII Nażire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Yüzüñdür gül-şeni bāğ-ı cinānuñ
Lebüñdür bülbuli ol gül-sitānuñ
- 2 O gül-zār u bu bülbul hasretinden
Fiğānda bülbul-i şeydāsı cānuñ
- 3 Düketmez bāğ-ı hüsnüñ seyrini dil
Temāşā-gāhı gāyet çokdur anuñ
- 4 Aceb düşmiş yüzüñ üstinde zülfüñ
Gün üzre şebden olmış sāye-bānuñ
- 5 Kaşuñ kudret kemānidur hoş atar
Kirişsüz sihr oķını ol kemānuñ
- 6 İder gāret yüzüñ bāğın dil ü cān
Gözüñ doymaz uyur ol bāğ-bānuñ
- 7 Düşüp dil zülfüne oldu şeh-i çaşķ
Olupdur husrevi Hindü-sitānuñ
- 8 Yüzüñ evşāfı hüsnüñ kışşasında
Olupdur maţlacı ol dāstānuñ
- 9 Gel eyle Muhyī dīvānın temāşā
Bahār-istānı çok ol gül-sitānuñ

CCCXCIII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Olupdur hâl-i la'âl-i dūr-feşānuñ
Güher gencīnesine dīde-bānuñ
- 2 İki āyīne zībā tal'ātuña
Meh ü hurşīd-i rahşānı semānuñ
- 3 Aceb pür-şīvedür çeşm-i siyāhuñ
Ki dolu kuhl-i nāz ol sürme-dānuñ
- 4 Kaşuñ yası kirişsüz olsa tañ mı
Kiriş dutmaz kıatı pek ol kemānuñ
- 100a 5 Bize geldüñ çü kūyuñ Ka'be'sinden
Lebüñ hürmāsı olsun armağānuñ
- 6 Hemīşe gül kamu cüşşākı güldür
Gül-i hāndānısın bāğ-ı cihānuñ
- 7 İsmup dil ruhuñ nārına rāhat
Velī izāda haţtuñla dehānuñ
- 8 Şarardum şevk ile cān riştesini
İlişe çeşmüme kılca miyānuñ
- 9 Çıkaldan Muhyī ağzından bu eşcār
Akar ağzı şuyı āb-ı revānuñ

CCCXCIV Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Cihān mülkinde hoş kāndur dehānuñ
Ki hāndān la'âl ü yāķūtı o kānuñ
- 2 Cemālüñ gülleriyle yaz u kışda
Bahār tāzesi var bāğ-ı cihānuñ
- 3 Kenār-ı hicr-i hüsnünde haţ u zülf
İki hoş şehridür Hindū-sitānuñ
- 4 Yatur hāste mecāli yok k'ide seyr
Yüzüñ bāğını çeşm-i nā-tüvānuñ

- 5 Cihānı n'idelüm bir ān sensüz
Çün olduñ cānı sen iki cihānuñ
- 6 Zamān-ı cömrden vaşl ānı maķşūd
Kalan cömrüm fidāsı olsun anuñ
- 7 Kenār itdür miyānuñ cāşıķa kim
Vara şāyed bile müy-ı miyānuñ
- 8 Güzel āhūsı ġāfil yatmasun kim
Kemendin atdı şayyād-ı zamānuñ
- 9 Cihān nażmuñla Muhyī pür-dür oldı
Şādef midür dehān-ı dür-feşānuñ

CCCXCV Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne tañ gözden nihān olsa dehānuñ
Ki almiş lezzetini lā-mekānuñ
- 2 Reh-i cāşķuñ cādem menzilleridür
Dil ü cāna miyānuñla dehānuñ
- 3 Reh-i cāşķı mućaṭṭar kılsa zülfüñ
Ne tañ çün bārı misk ol kār-bānuñ
- 4 Cihān sensüz yaraşmaz beñlü rüyuñ
Gözidür merdümeķlü çün cihānuñ
- 5 Gül-āb-efşān idüpdür gözlerümi
Firāk-ı bāġ-ı rüy-ı gül-feşānuñ
- 100b 6 Geçer āhumla günler gün yüzüñsüz
Şoñı açuķluk olurken dumanuñ
- 7 Ğamum artar yüzüm zerd itse hicrüñ
Ferah ĥāşşıyyetiyken zaćferānuñ
- 8 Gülünç itdüñ beni pīr ü cevāna
Budur aśşısı oġlana uyanuñ
- 9 Dilüñden her çıķan söz Muhyī pür-süz
Fetīl-i şemc-i cāşķ olmiş zebānuñ

CCCXCVI Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Görelden ʔalcātuñ şerminden anuñ
Dutulmağda meh ü mihri semānuñ
- 2 Dehānuñ özge ĥandān gül k' açılsa
Açılur bile niçe uḡhuvānuñ
- 3 Vefāya cāhd-nāme yazmağıçün
Olupdur ney-şeker ĥāme benānuñ
- 4 Қаçar zülfüñle dil alnuñ mehine
Velī pür-pīc ü tāb ol nerd-bānuñ
- 5 Başını uyĥudan ʔaldırmaz oldı
Hemīşe çeşm-i mest-i ser-girānuñ
- 6 Egerçi ĥaste çeşmüñ līk her dem
Ḳavī ʔan dökmede ol nā-tüvānuñ
- 7 Virür zülfüñ yile diller gürühin
Uyup tahrīkine bād-ı şabānuñ
- 8 Görüp yirde ser-i zülfüñi başma
Ki başı zehrñāk olur yılanuñ
- 9 Dil-i Muĥyī'yi yaḡmaz nār-ı ĥaddüñ
Yaḡar ĥaṭṭuñla ol tāze duĥānuñ

CCCXCVII Nażire-i Şeyĥī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Dilde pinhān sırr-ı cāşḡı āşḡār itsem gerek
İki cālemde anuñla iftiĥār itsem gerek
- 2 Çün naşībüm cām-ı devrāndan ĥumār oldı müdām
Ben şarāb-ı cāşḡ ile defc-i ĥumār itsem gerek
- 3 Niçe bir āvāre vü bī-kār olam cālemde ben
Kendüme eglenmek içün cāşḡı kār itsem gerek
- 4 Bir gice Leylīm añup Mecnūn gibi bī-iĥtiyār
Baş açuḡ yaluñ ayaḡ terk-i diyār itsem gerek

- 101a
- 5 Başımuñ üstinde Mecnûn-veş yuva yapan kuşu
Hasret-i Leylîm ile nâlemle zâr itsem gerek
- 6 Bulmadum ol lâle-ruh servüm çü ben bir bâğda
Geşt-i deşt ü cazm-i râğ u kühsâr itsem gerek
- 7 Hasret-i yâr ile gezdükde diyâr-ı gurbeti
Yâr yirine gam u derdini yâr itsem gerek
- 8 Verd ü nesrîni hayâliyle cemâli bâğınuñ
Furkat eyyâmı hâzânın nev-bahâr itsem gerek
- 9 Zer yüzüm sürüp sirişküm sîmini efşân idüp
Ol nigâruñ yolların nağş u nigâr itsem gerek
- 10 Varumı cümle fidâ idüp leb-i cân-bahşına
Ağzı gibi bende yokluk ihtiyâr itsem gerek
- 11 Muhiyâ eşcârımı kan yaş akıtmaqla diyüp
Her birin zengîn ü gâyet âb-dâr itsem gerek

CCCXCVIII Naẓîre-i Dîger [Şeyhî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bir gice sevdâ-yı zülf ü hâl-i yâr itsem gerek
Sünbül ü fülful gibi terk-i diyâr itsem gerek
- 2 Şaklayup mihrini dilde gayrı her nem var ise
Beñleriyle zülfi gibi târ-mâr itsem gerek
- 3 Âhum u eşküm benüm esrârımı fâş itdiler
Dilde pinhân derd ü gammum râz-dâr itsem gerek
- 4 Şark u garba himmetüm şeh-bâzı pervâz eyleyüp
Ol hümâ-yı kudsi âhir ben şikâr itsem gerek
- 5 Hüsni gül-zârın o carz itdükde kan yaşumla ben
Çihrem ü sinemde carzı lâle-zâr itsem gerek
- 6 Laclini gördükde şükrâna aña çeşmüm gibi
Naẓmum ile niçe lülûlar nişâr itsem gerek
- 7 Âh idicek yârüme karşı miyânı müyını
Bâd-ı âhum almasun diyü kenâr itsem gerek
- 8 Eşkümüñ gevherleriyle zeyn idüp altun yüzüñ
Yârüm için bir muraşşâc yâdgâr itsem gerek

- 9 Dil varup aşına cān virdükde rahm idüp dimiş
aşumı türbe aña çeşmüm mezār itsem gerek
- 10 Muhiyā bu naẓm-ı dürr-i şāh-vārı cākıbet
Bende gūşına o şāhuñ gūş-vār itsem gerek
- 11 Ehl-i şiır ağızın yutar eşcār ile şulandırıp
Yārümüñ şekker lebinde āb-dār itsem gerek

CCCXCIX Naẓire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mısr-ı hüsnı leblerüñle şekker-istān eyledüñ
Her birin cāna şataldan andi erzān eyledüñ
- 2 Aılaldan a kızıl güller cemālünde senüñ
Bāğ-ı hüsn olmışdı köhne nev gül-istān eyledüñ
- 3 Zeyn idüp zībā cemālüñ hoş şeref virdüñ aña
Kim anı insāna cāyn ü cāyna insān eyledüñ
- 101b 4 Hüsñüñ bāğında hoş datlu üzümler leblerüñ
Birbirine eyleyüp zam bağı bustān eyledüñ
- 5 Gösterüp evvel dehānuñ ağıdup ağızum şuyın
Umduğumda bñsesin cān gibi pinhān eyledüñ
- 6 Gñy idüp meydān-ı hñsnñde dilümle cānumı
aşlaruñ ol iki gñya iki cēvgān eyledüñ
- 7 Gññlümüñ bāğına şol deñlü çok atduñ oqlaruñ
Kim o bāğı oqlaruñla bir ney-istān eyledüñ
- 8 Cān ile dil saña ol urbānda eylerken nizāc
Bir uğurudan iken luřfuñla urbān eyledüñ
- 9 Muhiyā albñde çok racnā macānı cemc idüp
Anı cāş esrārı ile dolu enbār eyledüñ

CD Naẓire-i Dıger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Āhum ebr idüp gamum ol ebre bārān eyledüñ
cĀlemi bārān-ı gam seyliyle tñfan eyledüñ

- 2 Özge bî-inşâf imişsin kim zamânın hicrûñuñ
Biñ yıl idüp vaşluñuñ vaqtını bir ân eyledüñ
- 3 Vaşluñuñ ânı geçüp gitdi hem-ân bir düş gibi
Dut ki şāhum ben gedañı düşde sulţān eyledüñ
- 4 Künc-i fūrkatde cañīm odı gibi bir od yakup
İçine koyup beni adını hicrān eyledüñ
- 5 Āhumuñ ebrin görüp gūş eyledükçe raćdini
Sen dañı peykānlu tīrūñ berķ ü bārān eyledüñ
- 6 Tīr-i müjgānuñ kaşuñ yasıyle atduķda dile
Bulduñ āhen cānum anda aña peykān eyledüñ
- 7 Zūfūñuñ küfrin yüzüñ ĩmānı üzre dağıdup
Kişver-i ĩmānı hayfā kāfir-istān eyledüñ
- 8 Bāğ-ı hüsnünde figān-ı bāğbān-ı dil ne tañ
Kim ĥarāmī çeşmüñ ol bāğa nigh-bān eyledüñ
- 9 Muhiyā setr-i fezāyil eyleyüp eşcār ile
Faşluñuñ isbātına her şićri bürhān eyledüñ

CDI İhtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

102a

- 1 Çeşmüñ āhūsı ĥayālīdür şikārı çeşmümüñ
Dāyim anı şayd iledür iftiĥārı çeşmümüñ
- 2 Ĥoş şeh-i bende-nüvāz imiş ĥayālūñ şāñı kim
Ben gedādan itmeyüp cār oldu yāri çeşmümüñ
- 3 Bāğlarum uyhu cādūsından ĥayālūñ ĥaylīni
Var müjem ĥārıyla bir muĥkem ĥişārı çeşmümüñ
- 4 Hüsnüñuñ bāğında dūlāba komadı ihtiyāc
Çağlayup dāyim aqaldan cūy-bārı çeşmümüñ
- 5 Naķş-ı zībāña baķup eyler temāşā hüsnüñi
Anuñ iledür tenümde icťibārı çeşmümüñ
- 6 Gördüğüm dil-dāra dil şeydā olur müşkil bu kim
Rūy-ı ĥūba baķmada yok iĥtiyārı çeşmümüñ
- 7 Bād-ı āh-ı serd ile dāyim şitā-yı hicrde
Yağmur u ķar ile geçdi rūzgārı çeşmümüñ

8 Tañ degül eşküm dükense dide-i ter olsa hüşk
Şişesi şınmaqla aqdı şuyı varı çeşmümün

9 Rûze-i fûrkatde her şeb kıara şular indirür
Muhyiyâ ol mâh-ı cide intizârı çeşmümün

CDII Dîger [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Hüsünüñ bağın temâşâ oldı kıarı çeşmümün
Anuñ iledür cihânda iftihârı çeşmümün

2 Gerçi kim gördük cihânda haylî çok naqş u nigâr
Cümleden sensin nigâr-ı ihtiyârı çeşmümün

3 Ger begenmezseñ şehâ alçaq kıarañu gönümi
cÂlî vü rûşen menâzildür diyârı çeşmümün

4 cÂlem-i şevk-i ruhuñla eşküm itdi lâle-zâr
Oldı ol bağ-ı cihânda yâdgârı çeşmümün

5 Hâcetüm yok şemcâ çün rûşen kıalur yüzüm ğamı
Leblerün şevkiyle lacl-i şucle-dârı çeşmümün

6 Ugrayam şâyed diyü sen serv-i raenâ pâyına
Şemcile dâyim revândur cüy-bârı çeşmümün

7 Cân u dil geh carz u hâl u geh figân u nâlede
Ağlamaqdan ğayrıya yok iktidârı çeşmümün

8 Bañr-i hûn-ı dil ayağıdur çü eşküm tañ degül
Şu yirine kıan aqıtsa çeşme-sârı çeşmümün

9 Muhyiyâ itdükçe dâyim c aşk-bâzî yâr ile
Sîm ü lacl ü lûlüyiledür kıumârı çeşmümün

CDIII Nazîre-i Şâfi

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 c Aşkuñ esrârın beyân eyler figânı bülbülüñ
Ehl-i c aşka nâlem oldı tercemânı bülbülüñ

2 Nâlemün evkât u envâcın kıamu taclîm ider
c Aşık-ı nâlâna rûz u şeb figânı bülbülüñ

- 3 Da'vet itmekde namāz-ı çaşka cuşşākı müdām
Gice gündüz hoş nevāyile ezānı bülbulūñ
- 4 Ser-güzeştini düketmez çaşk ile taqrır ider
Şāh-ı gül bezminde dāyim kıssa-h'ānı bülbulūñ
- 5 Dillü dilünce virür her mürğ bir dürlü haber
Hüsn-i gül evşāfı olmuş dāstānı bülbulūñ
- 102b 6 Gül-sitānda şatmağičün gülleri dellāl idüp
Var gülūñ medhinde çok dürlü zebānı bülbulūñ
- 7 Güller eyler gül-sitān bezmini rüşen bülbüle
Her gül ü her şāhı şemc ü şemc-dānı bülbulūñ
- 8 Çekse kuhl-i rüşenānı gül-sitānda çeşmine
Tañ mı çün var gönçe gibi sürme-dānı bülbulūñ
- 9 Şāh-ı gül üzre olur gül-şende her dem gönçeler
Zāhm-i hār ile daman her kaṭre kānı bülbulūñ
- 10 Ğāret idüp gül metācını harāmī-i şabā
Başlu başına dağıldı kār-bānı bülbulūñ
- 11 cĀşıq-ı şādık olunca kūy-ı ma'şūqı kıomaz
Gül açılsa yile virüp uçma şānı bülbulūñ
- 12 Tāb-ı hicr ile güneşlerde nice itsün qarār
Olmış iken berg-i gülden sāye-bānı bülbulūñ
- 13 Şıklıgını bülbulūñ Muhyī-i nālān diñdürür
Nālede olsa anuñla imtiḥānı bülbulūñ

CDIV Naẓīre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kaşı mihrābında çeşmini imām itsem gerek
Ben namāz-ı çaşkı anda ber-devām itsem gerek
- 2 Cāmi'c-i hüsninde nālemle mücezzinlük idüp
Hüsn-i şavt ile şalā-yı hās u cām itsem gerek
- 3 Çeşm ü ebrūsından öğrendüm sücüd ile rükūc
Hidmet-i ta'cdil-i erkāna kıyām itsem gerek
- 4 Ka'be-i kūyı tavāfında virüp cān sa'cy idüp
cÖmrümi cümreyle haccile tamām itsem gerek

- 5 Arturup dükkān-ı hüsnin çeşmümi virüp kefil
Niçe yüz biñ sīme her gün iltizām itsem gerek
- 6 Nakş idüp her kûşe-i dilde selāmın yārümün
Anuñ ile dil evin dārü's-selām itsem gerek
- 7 Hüsnî deryāsında Hizbü'l-bahr idinüp hâttını
Okuyup anı anuñla içtişām itsem gerek
- 8 Doymak olmaz dürlü dürlü ğamlarıyla çaşkınuñ
Durmadan yimekle idhāl-i kaçām itsem gerek
- 9 Kaldurup el şıdķ ile idüp duā-yı devletin
Anuñ ile Muhyiyā hâtm-i kelām itsem gerek

CDV Naẓīre-i Şeyhī

-- ./ - - ./ . - - ./ - -

103a

- 1 Çeşmüm harāmīsi idinelden mekân kaşuñ
Yiter fesād fitneye kırdı kemān kaşuñ
- 2 Deryā-yı hüsn içinde siyeh fülkdür gözüñ
Üstinde anuñ oldı siyeh bād-bān kaşuñ
- 3 Dil şāhı hüsn cālemine itmege naẓar
Oldı serāy-ı hüsnde cālī-mekān kaşuñ
- 4 Tāb-ı ruḥuñla ḥaste gözüñ sāye bulımaz
Mihr üzre sāye-bānı kırar her zamān kaşuñ
- 5 Kadd-i ḥamīdemüz mi yā kavş-i kızah mıdur
Yā kavş-i perçemi bize virdi kemān kaşuñ
- 6 Bīmār olup yaturdı gözüñ çok zamān idi
Bağrına başdı oldı aña mihr-bān kaşuñ
- 7 Al naķd-i cānı kaşuñı şun çok bahā dime
Kudret kemānıdur çü gerek rāygān kaşuñ
- 8 Sen ya kaşuñla ğamzeñ okın at ben āh okın
Ya kaddüm ile eyleyelüm imtihān kaşuñ
- 9 Çeşmüñ mi gördüğüm yā kara baḥtı Muhyī'nüñ
H'āb idüp aña kırdı siyeh bād-bān kaşuñ

CDVI Naẓīre-i Şeyhī

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Hōş geçdi taht-ı hüsnuñe şāhāne beñlerüñ
Zeyn oldı mülk-i Rūm' da dīvāne beñlerüñ
- 2 Birbiriyle meşveret ü ittifāk idüp
Dīvānlar eylemekde emīrāne beñlerüñ
- 3 Nūşīn lebūñde cemc oluban geldi şihhate
Cemciyyet ile çeşme-i hayvāna beñlerüñ
- 4 Çevgān olup şaçuñ hāmı meydān-ı hüsnde
Gūy olmada hemīşe o çevgāna beñlerüñ
- 5 cUşşāk cān u dilleri gibi dağılmada
Etrāf-ı bāğ-ı hüsnuñe seyrāna beñlerüñ
- 6 Zülfüñ şebi karanuluğında kara giyüp
Hōş girdi bāğ-ı hüsnuñe düzdāne beñlerüñ
- 7 Şaflar çeküp siyāh hāta karşı ceng içün
Baş açdı girdi çaşk ile meydāna beñlerüñ
- 8 Nār-ı ruhuñla yandı meger hüsñ hırmeni
Anuñçün oldı cümle siyeh dāne beñlerüñ
- 9 Āşüfteñ olsa Muhyī görüp beñlerüñ ne tañ
Tohm-ı maḥabbet ekdi dil ü cāna beñlerüñ

CDVII Naẓīre-i Şeyhī

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Çün cān virür hemīşe dil ü cāna leblerüñ
Hōş gālib oldı çeşme-i hayvāna leblerüñ
- 2 Tūtī-i kıds ü bülbul-i cennet çün oldı cemc
Āgāz iderse tañ mı hōş elhāna leblerüñ
- 3 Cān çeşmesinde cemc oluban şöhbet eyleyüp
Şehd ü şekerden itdi harīfāne leblerüñ
- 103b 4 Āb-ı hayāt ile şuvarulmuş hayāt-baḥş
Şeft-ālūlar olupdur iki dāne leblerüñ

- 5 Emmek gerek ilük gibi dendān degürmeden
Nāzük ziyāde döymeye dendāna leblerüñ
- 6 Kanmağdadur çü şerbete kandile dāyimā
Her dem neden ki teşne ola kana leblerüñ
- 7 Ruḥsāruñ āteşiyle olupdur çü şevknāk
Tañ mı tekellüm itse Kelīmāne leblerüñ
- 8 Vardukda bāg-ı hüsnüñe seyrāna cān u dil
Nićmetlü süfre çekdi kerīmāne leblerüñ
- 9 Mest olsa Muhyī bāde-i ʿaşkuñla tañ degül
Cān u diline şundı çü peymāne leblerüñ

CDVIII Nażire-i Şeyḥī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Zeynidür bezm-i ğamuñ şādurvānı çeşmümüñ
Ergāvān u lālesi her kaṭre kanı çeşmümüñ
- 2 Derd ile kanlu yaşın dökmekden özge n'eylesün
Hālini takrīre çün yoğdur zebānı çeşmümüñ
- 3 Şafḥa-i ruḥsārum üzre tāze tāze yazılır
Dem-be-dem kanlu yaşumla dāstānı çeşmümüñ
- 4 Künc-i fūrkatde müjem ḥāşāki içinde yatup
Kaşum olmuş kara çölden sāye-bānı çeşmümüñ
- 5 Havz-ı çeşmüm merdüm-i çeşmüm için olmuş kalın
İki çāh-ı miḥnet olmuş iki yanı çeşmümüñ
- 6 Ğam şebinde ihtiyācum yok tūlūc-ı māha kim
Şemc-i encüm maṭlaʿıdur şemc-dānı çeşmümüñ
- 7 ʿAşq rāhında ḥaram itmiş özine uyḥuyı
Rūz u şeb gözler uyarı dīde-bānı çeşmümüñ
- 8 Hüsninüñ bustānına şāyed güzer kılam diyü
Durmayup çağlar akar āb-ı revānı çeşmümüñ
- 9 Sūd umarken Muhyī nağd-i cōmrden ser-māyesin
Ḥūblar yağmalamak oldu zebānı çeşmümüñ

CDIX Nažire-i Ṭālicī

.. - - / . - . - / . . -

- 104a
- 1 Ugraduḡ çaşka vaşla çāre gerek
Vaşl-ı meh-pāreye sitāre gerek
 - 2 Niçe bir çaşkıumuz nihān idelüm
Şimdiden girü āşkāre gerek
 - 3 Ğāşıkuñ ḥam ḡadi fiḡān ile çeng
Lebleri aña çār-pāre gerek
 - 4 Bezm-i dil-berde nāle-i Ğāşık
Nāy olup sīnesi naḡāre gerek
 - 5 Ruḥı şevḡiyle Ğāşıkuñ yaḡası
Gül gibi çāk ü pāre pāre gerek
 - 6 Çıḡmaḡa ḡası ṭāḡına dil ü cān
İki zülfi anuñ maḡāre gerek
 - 7 Tāc-ı ḡüsniñ kākūli yaraşuḡ
Şorḡuḡ ol şāh-ı tāc-dāra gerek
 - 8 Beñleri ḡüsni ḡalcāsına mühim
Ṭoplar ḡıfẓ içün ḡiḡāra gerek
 - 9 Öpemez Muḡyī pāyın eşki öper
Devlete başda çün sitāre gerek

CDX İḡtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 ḡüsni deryāsında yārūñ zülfi kim olmış niheng
Eylemişdür cān u dil mellāḡın ol deryāda deng
- 2 Nice āḡūdur gözi kim ḡamzesi tīrin atup
Şayd ider her bir naḡarda niçe biñ şīr ü peleng
- 3 ḡüsni dükkānında aşmış Ğāşıkına şatmaḡa
İki zülfi ile iki sūnbülle baḡlanmış heveng
- 4 Gelse rūy-ı sādesine Ğāşıkı āḡıyla ḡaṭ
Ṭañ mı kim āyīne-i şāfi olur dūd ile zeng

- 5 Sīnemüñ tahtında çaldum ceng-i hârbī nağmesin
Gördüm eyler casker-i haṭ casker-i hüsn ile ceng
- 6 Çihre-i zerdümde çeşmüm sīm ü hūn-efşān idüp
İtdi yāre cārz için çihrem kumāşını se reng
- 7 Ağzum açup eyledükçe āh artar sūz-ı dil
Tañ mı hammām ıssısı artar açuk olsa tūfeng
- 8 Hoş birikdi cān ile dil birbiriyle nālede
Bezm-i cūşşāka olupdur nālemüz nāy-ı dü-heng
- 9 Ger melāmet sengiyile öldürürse Muhyī'yi
İdesüz anı nişān için anuñ kabrine seng

HARFÜ'L-LĀM

CDXI Naẓīre-i Aḥmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Virme dil şol mäh-ı mihre kim bula naḡş u zevāl
Vir anı bir bī-zevāle kim o dāyım ber-kemāl
- 2 Kim anı görse görünmez çeşmine naḡş-ı cihān
Anuñ için mā-sivāsına o dir vehm ü hayāl
- 3 Mihr ile meh şevḡ ile raḡş itmededür zerre-vār
Rūşen idelden cihānı pertev-i nūr-ı cemāl
- 4 Vuşlat-ı Haḡ ister iseñ lāḡar it ferbiḡ tenüñ
Bedr-i cīd-i ekbere irişmez olmadan hilāl
- 5 Bār-gāh-ı ḡurbe saḡy ile ıraḡdan kim varur
Haḡ tecālā ḡazretinden olmadan emr-i tecāl
- 104b 6 Hāḡ-ı cālemdür ḡayāl ü mihr ile meh şemclere
Devr iden çerḡ-i felek bunlarla fānūs-ı ḡayāl
- 7 Baḡsa mircāt-i cemāle anda görse pāk-bāz
Pertev-i hüsn-i ezel cāynına gelmez ḡaṭṭ u ḡāl
- 8 Dilden eksük itme Muhyī ḡüft ü ḡūy-ı cāşḡı kim
Niçe bī-hāli ider ḡāl ehl-i gāhī ḡīl ü ḡāl
- 9 Ḳanı ṭālīc kim d'alālet žulmetinden ḡurtara
Eyleyüp bedr-i cemālin cārz bir šāḡib-kemāl

CDXII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Pertev-i hüsn-i ezel cālemde lāmić lā-yezāl
Maẓharı her lemćasınıñ oldı bir şāhib-cemāl
- 2 Kim cemāl āyīnesinde görse nūr-ı Żü'l-celāl
Dīdesinde zülf ü hâṭṭ u hāl olur vehm ü hayāl
- 3 Çeşmümüz bir dil-berüñ zülf ü hâṭ u hālın görüp
Oldı ol żulmetde dil güm-rāh u buldı bu d'alāl
- 4 Cāna dilden mihri anuñ elçi oldı nā-gehān
Bāki vü pervāsı yok çün elçiye yokdur zevāl
- 5 Kaddi nahlinde uzanup zülfi inmiş çāk yire
Gerçi kim cādetde bālāya uzar şāh-ı nihāl
- 6 Rūze-i hicrinde māh-ı cīd-i vaşlın gözlerüz
Ay yüzün gösterse dise [...] el hilāl
- 7 Himmet itse sīnemüzden gitse kūh-ı derd ü ğam
Kim ider erbāb-ı himmet himmeti kalc-ı cidāl
- 8 cAşķ ile pūr-sīm idelden dehri sīm-efşān gözüm
cAynuma gelmez gözümden çıķdı hep māl ü menāl
- 9 Muhyī cānuñ ölmeden cānānuña teslīm kıl
Tā melek geldükde cān almağa bulmaya mecāl

CDXIII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Gün gibi her-cāyī olma ırmeye tā kim zevāl
Kaćebe-veş bekle yirüñ ol kıble-i ehl-i kemāl
- 2 Olma yeyni şırça gibi tā bahāñ olmaya pul
Ol ağır yāķūt- veş altunı yüz yüz biñ biñ al
- 3 Sen benüm olsañ bulurdum cümle cālemden ğınā
Sensin ey sīm ü zerüm baña cihānda cāyn-ı māl
- 4 Sen şeh-i meh-peykere hūrşīd olmışken kenīz
cArızuña hoş mucārız başına gelsün zühāl

6[...] Metinde eksiklik vardır.

- 5 ʿİzzet ile şaçlarıñ baş üzre yir itmiş iken
Yire düşdi hayf ayağda qaldı buldı ibtiżāl
- 6 Qāmet-i raċnāsı hoş mehzūn ne bālā ne pest
Qudret itmiş anı serv-i bustān-ı iċtidāl
- 7 Gördüğüm qaşı hilāl-i ʿīd mi yā hām qaddüm
Hüsni mirʿātında göstermekde mi şekl-i hilāl
- 105a 8 Şād olur lacl-i hāyāliyle dil-i gamnākümüz
Ol şarāb-ı lacl-i nāb ile olur defʿ-i melāl
- 9 Didi Muhyī vaşlumuñ farzı qatuñda niçedür
Ben didüm farz-ı muhāl ol didi kim farz-ı mahāl

CDXIV Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Egnüñe gāhī qabā-yı hüsñüñe al cāme al
Ey şeker-leb tūfī-i gūyā gehī sebz ol geh al
- 2 Hüsñüñe mağrūr olma ey güzel māhum benüm
Niçe yıldı devr ider hām qāmetüm gibi hilāl
- 3 Hālūmi sen şāha taqrīr itmeden ʿāciz dilüm
Çihrem üzre eşk-i hūnīn ile yazdum ʿarż-ı hāl
- 4 İsterem buse lebüñden ister ol kānum içe
ʿĀdeti bilmez meger kim sāyile olmaz sücāl
- 5 Gördüğümce qarşuda ruhsār-ı sürhūñ eyledüm
Qanlı yaşum ʿaksini mirʿāt-i hüsñüñde hāyāl
- 6 Şanma senden ʿaşq-ı dil-ber gayrı dil-dāra gide
Çün ʿarazdur cevhere cevherden itmez intikāl
- 7 Beñzemez pīr-i felek mihrine mihr-i tıfl-ı dil
Kim aña vardur zevāl ü yok buña hergiz zevāl
- 8 Çünkü haţ geldi lebine umma ey dil gitme sen
Engübīne mūr üşicek gitmege olmaz muhāl
- 9 Muhiyā dürrüñ şadev-veş şakla dilde itme ʿarż
Devrümüzde bed-reviş noşşān virür ʿarż-ı kemāl

CDXV İhtirâc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Her nice şeh kim şalasın sen anuñ boynına qol
Sen şeh-i hüsne olur dilden o boynı baqlu qul
- 2 Boynına qol şalduğun cümle belâdan kırtulur
Ki mübârek hâşşiyetlü hoş hamâyıldür o qol
- 3 Zülfün indükçe leb-i cân-bağşuña ider gören
Vahy için Cibrîl mi itdi Mesîhâ'ya nüzûl
- 4 İki yanına lebün şâhınun üşmiş beñlerün
Beñleridür kim derilmiş şaqlu şollu qol qol
- 5 Bilün ince qıl iken üstindeki sîmîn teni
Dâyimâ nice götürür anda hayretde cûqlul
- 6 N'icün âzâd itmek istersin şehâ ben bendeñi
Olmış idüm saña âzâd itmemek şartıyla qul
- 7 Şanma kim yüz döndürem senden cefâ vü cevri ile
Keyfe mişli hüsniğe yezdâdı çaşkı lâ-yezûl
- 105b 8 cÂlem-i dil geşt idüp kıldı ferâgat ihtiyâr
Şimdilük çâh-ı zenağdânun aña künc-i humûl
- 9 Muhyî vaşluñ cîdine kırbân idicek kendüyi
cAşq odı yağıdı kül itdi *innehu niçme'l-ğabûl*

CDXVI Diğer [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yâre itmışdüm şabâyile dilüm mesken-i Resûl
Şağ esen geldi şabâ zülfinde qalmış hâste ol
- 2 Ol güzeller şâhı câqıl şehleri mecnûn idüp
Zülfinün zencîrin urdı itdi boynı baqlu qul
- 3 Rûyına geldi Resûl oldı anuñ mürsel şacı
Ruhları vü beñleridür âl-i aşhâb-ı Resûl
- 4 Kaçbe-i kûyın tavâf iden lebinün zemzemin
Ne murâd için iderse hâceti olur qabûl

- 5 Tāñ mı ʿaşk ehli lebi ḥaṭṭına dirse Fātiḥa
Çünkü ḥüsni muṣḥafında oldu mektüb evvel ol
- 6 Vaşlını her gün umardum dimiş umsun gicede
Âb-ı hayvāndur o žulmetde olur aña vuşul
- 7 Eşk-i çeşmüm yidi kat yiri geçüp deryā olup
Oldı māhī-i zemīn rāhat idüp aña duḥul
- 8 Rūşen itse çeşmi ḥüsni Lā-yežālūñ pertevi
Mihr ü māhı n'idelüm çün her birinde var üfül
- 9 ʿĀşık u maʿşūkdan gayrı cihānda Muhyiyā
Her ne kim var zācīd ü bāṭıl u bi'l-ḥaḳ ʿuḳul

CDXVII Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tuhfe itdüm cānı cānāna Resūlümdür ḳabul
Ḥızmeti ancaḳ bilāğ u yārümüñ redd ü ḳabul
- 2 Eylemişdür cān u dilde ʿaşkı ol gül yüzünüñ
Tende cān gibi vü gülde āb-ı gül gibi ḥulul
- 3 Cān u dilde külli eczāma sirāyet itdi ʿaşḳ
ʿAşḳumuñ şıdḳına olmışdur delīl-i ḳāṭıç ol
- 4 Sen şeh-i ḥübān iseñ bendeñ emīr-i ʿāşıkān
Tāc saña ḥüsni zāyıl baña ʿaşḳ-ı Lā-yezul
- 5 Ḥāk-i pāyuñla teyemmüm ideyin mené eyleme
Kim namāz-ı ʿaşḳ olurmış ol teyemmümle ḳabul
- 6 İki zülfüñ uçların birbirine urur şabā
Tā ki bezmünde dutalar zümre sāzına uşul
- 7 Ey gönül yārüñ lebi ḥaṭṭı fenāsın umma hīç
Çünkü virür cömr-i bāḳī āb-ı hayvāna vuşul
- 8 Göz ḳarasıyla kitāb-ı ʿaşkı yazdum çihreme
Ḳan yaşum sürḥiyle ḳodum anda ebvāb-ı fūşul
- 106a 9 Muhyi'ye ʿaşḳ itdürüp bī-iḥtiyār āğāz-ı şiçir
Sözleri mevzün çıkar bilmez mefācıl ü faḳul

CDXVIII İhtirâc

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Toğdı semâc-ı hüsnde nâ-gâh bir raçnâ hilâl
Kim toğmasıyla bedre noğşân geldi hûrşide zevâl
- 2 Gâhî yüzün zülfiyle örtüp gâh açup ʿarz itmede
ʿÂşıklarına gösterür gâhî celâl ü geh cemâl
- 3 Hâlin gören hâddinde şanur ĥâb idüp yatup ʿalup
Toğmış güneş fevt eylemiş şubhuñ ezânını Bilâl
- 4 Ebrûsı mıdur gördüğüm yâ merdümüne çeşminüñ
Şeydâ olup boynına anuñ şaldı mı ʿolın hilâl
- 5 Gül-ruhları evvel açıldı şöñra geldi hâttı-sebz
Gerçi biter öñ berg-i sebz ü şöñ açılur verd-i al
- 6 Tahsîn leb-i raçnâsınuñ iki yanında hâttına
Ol tûttı-i alı ne hoş zeyn eylemiş bu sebz-i bal
- 7 *Lâ-ʿizzû lev uçfî lenâ ʿable's-sücâli kıbletün*
ʿİnde'l-kirâm tuḡaddemü hayrû'l-cevâb ʿale's-sücâl
- 8 Lacl-i şarâbınuñ hûmârı yok zamân-ı vaşlda
Zâhir olur cümle hûmârı vaşl bulduḡda zevâl
- 9 Muhyî'yi idelden hayâl ʿâşḡ ile ol şâhib-cemâl
Eşcârı mânend-i Kemâl oldu ser-â-ser pür-hayâl

CDXIX Diğer [İhtirâc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Şîrîn dehânuñ kim ʿarışmış anda datlu yaḡ u bal
Ben hasteye olur devâ menç itme olmasun vebâl
- 2 Meh beñzedimez kendüzini alnuñ ile ʿaşuña
Her çend ol ümmide özin geh bedir gâhî hilâl
- 3 Hoş mecmaç-ı âyât-ı hüsn olmuş cemâlüñ muşhafı
Hâl ü hâtuñuñ her biri bir âyet-i hüsn-i cemâl
- 4 Pergâr gibi çerhi ser-gerdân idici noḡtadur
Şevḡi tavâfiyla ruhuñda noḡta-i miskîn hâl

- 5 Çün bāğ-ı hüsnünde yitişdi şağlu şollu āhūlar
Şimden girü āhūların Çīn'ün hem-ān šahrāya šal
- 6 Dil pür-melāl idi görelden hāt-ı pür-āşūbuñı
Ĥāl-i siyāhuñ gördi didi kim ircī yā Bilāl
- 7 Ger sen benüm olsañ olurdu cümle-i cālem benüm
Çünkim cihānuñ varluğı sensin baña bākī hāyāl
- 8 cĀşık visālūñ farzıyile gönlin egler hierde
Vaşluñ muhāl ise degül cāşıqlara farz-ı muhāl
- 9 Muhyī mucārız Ahmed ü Şeyhī vü Šāfī'ye müdām
Baş egmeyüp birine dir *nañnū ricālün hüm ricāl*

106b

CDXX Nažire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Çeşm-i cıbretle temāşā idelüm vech-i cemīl
Anda çün pertev kıomış nūr-ı cemālinden Celīl
- 2 Kim ki bir gün yüzlü şevkıyle yana cāşık odına
Nār-ı dünyā gül-şen olur aña mānend-i Ĥālīl
- 3 Zāhidā hubb-i cemāl ile bize ta'cn eyleme
Çün cemālī Żü'l-celāl iken sever Rabb-i cemīl
- 4 Tañ mı dil derd ü belā vü gamm-ı cāşkı istese
Fī-mülākātī 'l-ehillāci şifācün li 'l-cālīl
- 5 Tīg-ı cāşkuñ küştesi tañ mı taleb itse hayāt
Dādın ol kıatlūñ alup ister yine ola kıatīl
- 6 Ka'be-i vaşluñ sebīli ac'zeb-i cümle sübül
K'anda cāşık kıanı gibi cānlar u diller sebīl
- 7 İrmedük çün vaşla hier ālāmına šabr idelüm
Vaşl çün girmez ele fevt olmasun ecr-i cezīl
- 8 Düşdüñ ey cān çünki dil fülkiyle deryā-yı gama
Mevci çok keştī şikeste keydüñ anda çüb-ı Nīl
- 9 Muhyiyā yāri ne yaña sezseñ anı kıble bil
Kıble-i semt kıble ta'cyinine ol *ni'cme 'd-delīl*

CDXXI Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Çün dehānuñdur cemālūñ cennetinde selsebīl
İtme mené andan bizi kim selsebīl olur sebīl
- 2 Āftāb-ı hüsnsün rüşen senūñle yir ü gök
Kāyinātuñ cümle zerrātı bu da'vāya delīl
- 3 Pāyuña yüz sürmege indi yüzüñden yire zülf
Yire gökden inmek üzre idi ayruķ Cebre'īl
- 4 Kākülūñ baş üzre yir itmişdi ser-keşlūk anı
Pāy-māl idüp gözüm yaşı gibi itdi zelīl
- 5 Tek lebūñ cālemde şağ olsun ki cādil şāhdur
Ġam degül žālim harāmī çeşmūñ olursa cālīl
- 6 Dil diler zülfüñde saña ser-güzeştin söyleye
Qıśsatı fı-ğāyetü 't-ṭūli ve zā leylün ṭavīl
- 7 Ay yüzüñden ayru baķsam mihre ey nūr-ı başar
Her şu'cācı anuñ olur çeşmüme bir ıssı mīl
- 8 Žulmet-i fūrķatde kūyuñ rāhını güm eyledük
Çağruşup dir cān u dil hayretle *men yehdi 's-sebīl*
- 9 Muḥyiyā eşcārumuzdur şerbet-i ķand-i gül-āb
cAşķ rāhında anı cāşıķlara itdūñ sebīl

CDXXII Naẓīre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 107a 1 Āh kim dāyım dilümde bir hevā eksük degül
Andan ol āyīne jengi dāyımā eksük degül
- 2 Gözlerümden od düter dāyım dil-i āşüfte mi
Gerçi her dem eşķ ile anlarda mā eksük degül
- 3 Yārümüñ ķaşdıyla çokdur cevri līkin şükr kim
Sehv ile cūşşāķa gāh andan vefā eksük degül
- 4 Başuma cāşķı ķazā vü ḥaṭṭı nā-geh bir belā
Oñmaduķ başa ķazāyile belā eksük degül

- 5 K̄ara eşmi k̄ara k̄aşı aldılar aql u dili
Her birinde cāna başa yayk̄ara eksük degül
- 6 Ol hüsün genci ki ayn-ı hāldür ün dildedür
Žāhir ider faķrümüz dilde ğinā eksük degül
- 7 İki eşmüm kıskanaldan birbirisinden anı
İkisinün arasında mā-cerā eksük degül
- 8 Dil gider zülfinden ayırsına andan zülfine
Yaz u kışda aña tebdīl-i hevā eksük degül
- 9 Merhabā itmez raķībe karşu Muhyī'yle velī
Gūře-i eřmiyle gizlü merhabā eksük degül

CDXXIII Nażire-i Dīger [Ahmed Pařa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mülk-i dilde dāyimā bir dil-rübā eksük degül
Cāna aşk ile nie derd ü belā eksük degül
- 2 Yārümüz hāzık řabīb ü kūyıdur dārū'ř-řifā
Anda dāyim hāste-i aşka řifā eksük degül
- 3 Ahd-i dād eyler lebi zülf ü gözi iĝvā-yı zulm
Āh o ādil řāha žālim kethūdā eksük degül
- 4 Yile varsa zülfı sevdāsına düşelden dilüm
Tañ mı kim her bir hāmında bir hevā eksük degül
- 5 ün haber virdi vefādan ibtidā ummaķdayuz
Kim haber olduķda aña mübtedā eksük degül
- 6 Leblerinün k̄andi vü gül-ruhları řevķiyile
Karřusunda tūtī-i bülbul-nevā eksük degül
- 7 Ğamlarını birbirinün üstine aķ aķ yirüz
Gerçi hāzm olmaz ve-līkin iřtiḥā eksük degül
- 8 řıdk ile ařk isteyen ařık bulur maćşūkını
Tālib-i miske ün āhū-yı Hītā eksük degül
- 9 Tīri vü zülfı ḥayāli vü meyiyle ařķının
Pīrlükde Muhyī'ye dāyim ařā eksük degül

CDXXIV Naẓīre-i Şeyhī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ey beni bī-kes kıoyan yārüm kerem kııl gitme gel
Raħm it ey ārām-ı cān v'ey mūnis-i dil gitme gel
- 107b 2 Sen gidicek ey vefāsuz gelmek olmaz bir dahı
óÖmr gitse gelmege olmaz çü kıābil gitme gel
- 3 Nem var ise hep alup varma raķībe rāygān
ķāzī-i kāfırde olmaz buña kıāyıl gitme gel
- 4 Ayrılup hasretle ben Mecnūnı ŗalma řağlara
Boynuma Leylī ŗaçuñdan ur selāsil gitme gel
- 5 Sen gidelden yollara cān u dil arduñca geżüp
Çağrışup dir her biri menzil-be-menzil gitme gel
- 6 Bād-ı āhum yolları dutdı ruħuñ ŗemcın ŗaķın
K'olmaz āhum ŗarŗarına nesne hāyıl gitme gel
- 7 Eřkümuñ enhārı řařķundur dutupdur çölleri
Her birin geçmek olupdur hāyıl müşkil gitme gel
- 8 Kıaçma ey žālim döküp kıanum dönüp itdür helāl
Kıanı mażlūmuñ dutar āhir hāzer kııl gitme gel
- 9 Sen gidelden her neden kim sūd ü em eyler ziyān
Ey metāc-ı cān v'ey ser-māye-i dil gitme gel
- 10 Tīg-ı ġamzeñle çü çalduñ kıaçmayup öldür tamām
Cān u dil mürġın bıraķma nīm-bismil gitme gel
- 11 Raćd ü berķ-i āh u vāh-ı Muhyīyile yollara
Çok řavāyık iniserdür olma ġāfil gitme gel

CDXXV İhtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Beñlerine cānlar u diller üşürmiş ol ġüzel
Řañ degüldür çün çok el burçaķda dirler fi'l-meşel
- 2 Řañ mı olsa cāřık-ı řeydā anı bir kez ġören
ġösterür mircāt-ı vechī pertev-i hüsn-i ezel

- 3 Secde eyler her gün cāşık u aña bī-ihtiyār
Lā-yezāl alnında lāmićdür çü nūr-ı lem-yazel
- 4 İtdi mecnūn zülfüññ zencīri sevdāsı dili
Bī-vefādur cōmr çünkim itmesün tūl-i emel
- 5 Ey tabīb-i cān lebüñ şehdini şun ben hāsteñe
Fīhi li'n-nāsi şifācūn cāce fī-haqqı'l-casel
- 6 Şimdi çār-ebrū görünür olduñ iki çeşmüme
Gözlerüm hasretle yā derd oldu yā buldı havel
- 7 Dil umardı cām-ı laclüñden içe āb-ı hayāt
Hātıñ ile itmek ister dehr ābī cām-ı ecel
- 8 Bāgrumı hūn eyleyüp tırūñ ağıtdı dīdeden
Kaldı peykānuñ yirinde oldu ol *nićme'l-bedel*
- 9 Oldı ğamdan sīm üzre kullelü yüksek cibāl
Tāb-ı fūrkatde dile yaylaqlardur ol kulel
- 10 Muhyī'yi cāşkı şeh-i kūy-ı hārābāt eyledi
Her gören şeydā hārābātī didi ehl ü maḥal
- 108a 11 cAşık ile eşcārumı gūş eyleyen ehl-i nefes
İde her bir beytinūñ üstine biñ şavt u cāmel

CDXXVI İhtirāc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Fūrkatūñ ğāyet uzun şavm-ı vişāl
Bārī olsaydı şoñı cīd-i vişāl
- 2 Añıcağ fūrkatde geçmiş vaşluñı
Dir dilüm ol hāb mıydı yā hayāl
- 3 Güc bu yok inşāf sende bende şabr
İşüm oñmağ gibi her biri muḥāl
- 4 İtme cūşşākuñ zer ü sīmini red
Elde iken fūrşat eyle cemc-i māl
- 5 cīd-i vaşla iricek göster kaşuñ
cīdde mergūb olur ğāyet hilāl

- 6 Her geçen dil-ber qodı mīrās-ı hüsn
Cümleden saña idüpdür intikāl
- 7 Hālũñ itmiş zülfũñũñ altında yir
Şām şehrinde muqīm olmış Bilāl
- 8 Eşkümeñ deryāsı mevc ursa n'ola
Cemc-i hāşāk eyledũñ deryā misāl
- 9 Öz cemāle düşdi çünküm göñlümüz
Çeşm ü dilden çıqdı zülf ü hātı ü hāl
- 10 Bir kafesdür habs içün dünyā hem-ān
Muhyī anda tūtī-i şīrīn-maḳāl
- 11 Hālsüz çok şiçrde var ḳāl ü ḳıl
Şiçr oldur kim ola ol ḥasb-i hāl

CDXXVII İhtirāc

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 Virdi cān zülfı içre ḥaste göñül
Nite k'ibrīşimũñ içinde göñül
- 2 Hāli çaşkıyile ḳalender olup
Giydi ḳara nemed gezer fülful
- 3 Aşḳı rāhında çaḳla uymaz dil
Hürmet itmez babaya bunda oḡul
- 4 Yār ile atdum oḳ yayum yaşdum
Sen raḳībā kirişleriyle boḡul
- 5 Bilmedüm ḥātıyile leblerini
Ki benefşe şarābı mı yā gül
- 6 cAsker-i ḥātı ile casker-i hüsn
Cenge şaf dutdı beñleri ḳaravul
- 7 cAsker-i hüsnine görindi sefer
Diller iḳlīmine şalındı nüzul
- 108a 8 Ḥam görüp ḳaddüm eşküm arturdum
Yaraşur olsa ay ile pür-pül
- 9 Devr-i hüsne cAlī'sin aslanum
Şaçlaruñ Żü'l-fekār ile Döldül

10 Senden ister nevāle pīr-i felek
Her ay idüp mehi nevi kecgül

11 Cān қосun Muһyī sen leb oyna қumār
Bu bahāneyle bāri bir kez öpül

CDXXVIII İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Bizi gördükçe ey zībā gül-i ter yüzümüze gül
Yüze dāyim gülici olmağın gül adı қondı gül
- 2 Beni gördükçe giryān ebr-veş gül gibi ḥandānsın
Қayırmaz dāyimā ben ağlayayın tek hem-ān sen gül
- 3 Üşürme kākül-i zībāña zülfüñ gibi çok dil-ber
Ki başuñda ağır olup ağırmasun anı kākül
- 4 Қара zülfüñ ol aқ boynuñda dursun dāyim olsun zeyn
Raқībüñ қара boynında hemīşe gitmesün bir gul
- 5 Senüñ zülfüñ firāқı mātemiyçün қарalar giymiş
Çözüp şaсın yolup terk ü diyār itmekdedür sünbül
- 6 Yaruşdurduқda kūyuñda dilüm peykin šabāyile
Çü geçdi peyk-i dil zülf ile zülfüñ vir aña öñdül
- 7 Aқarken cūy-ı eşküm çün kenārına güzer қıldıñ
Geçerseñ anı itdüm ḥam қadüm aña senüñçün pül
- 8 Dirīgā ḥusnūñuñ gül-zārına ḥaṭṭuñla mūr üşmiş
Bekitmiş yirini kim durmadan anda döker çok döl
- 9 Dil-i Muһyī'ye devrān gök қadar ğam қoydı şığdırdı
Taḥaccüb ḥaқluḥū iz źāke cüzci aḥzami min kül

HARFÜ'L-MĪM

CDXXIX

نظيره شيخ جامي

- . . \ - . . . \ - - . . \ - . . .

1 بر آن حبيب كه محبوب شد بجملة انام
زجان هزار صلوة ز دل هزار سلام

2 شه سرير حسن در سرش نبوة تاج
شدش دو چشم دوايروش چار يار كرام

109a

- 3 چو قصر کشت دلم پادشه عشقش را
بیمن او شدم جمله قصور تمام
- 4 اگرچه شر انامم امیدم آنکه شود
شرم بخیر مبدل بحب خیر انام
- 5 بحب خاصم امیدم شفاعت خاصش
جز آنکه با همه امة شفاعتش شده عام
- 6 بهرکسی نشود عشق آن حبيب نصیب
باوست فرق میان خواص و عشق و عوام
- 7 بعشق اوچو شوم خاک در ظلام قیر
بنار عشق شود شمعها رمیم عظام
- 8 رود بروزه هجرش دریغ روز عمر
بعید وصل کی انجامد این دراز صیام
- 9 حدیث عشق تو محیی نمی شود چو تمام
بکن برو صلوة وسلام ختم کلام

CDXXX Naẓīre-i Aḥmed Paşa

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne ʔaṅ her gördüğüm dil-dāra meyl itse dil ü cānum
Gözüme görünür anda nişān-ı hüsn-i cānānum
- 2 Añup cānānumuñ kūyını āh itdükçe hasretle
Gider kūyına āhum bādīyle rişte-i cānum
- 3 Yazup dil derdini ʔanlu yaşumla yāre göndersem
O mektüb üzre şaçalur bu cism-i ʕāk-ı rīzānum
- 4 Egerçi kūyına varmaḵ naʕīb olmaz bu nālāna
Dilüm anuñla hoşdur kim varur eksüksüz efgānum
- 5 Geçürdüm dildeki derdini šadra eyleyüp aḡrāz
Baña lāzımdur aḡrāzı anuñçün oldı mihmānum
- 6 Nice pinhān idem aḡyārdan sīnemdeki zaḥmın
Ki anı žāhir eyler dāyimā ʕāk-ı girībānum
- 7 Ne ʔaṅ ʕaşḵ ile olsam dāyimā bir dil-bere muhtāc
Ezelde ihtiyāca ʕillet olmışdur ʕü imkānum

8 Duḥān-ı āhıyile Muḥyī bir qara nemed giydi
Çü gördi diñmez eşkümle yağın tolulu bārānum

9 Beyān eyler çü çaşq ahvālını çuşşāqa eşcārūm
Tefeccūl itmek içün yādgār olsun bu dīvānum

CDXXXI Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1 Ruḥuñ ḥurşīd-i rahşānumdur alnuñ māh-ı tābānum
Dirīgā rūz u şeb sensüz geçer žulmetde devrānum

2 Nice ārām idem sensüz çü sensin dār-ı dünyāda
Enīsūm cān-ı cānānum cemīc-i derde dermānum

3 Egerçi şūretā fūrkatdeyem maćnīde vuşlatda
Tenüm qaldıysa bunda sendedür dāyim dil ü cānum

4 Gerekmez baña žulmetde nihān Ḥıẓr āb-ı ḥayvānı
Yüzüñ ḥurşīdinüñ nūrında žāhir āb-ı ḥayvānum

5 Ḥaṭuñ gelmekle ḥüsn-i ṭalcātuñ zāyil olur şanma
Şıvanımaz güneş balçıkla ey ḥurşīd-i tābānum

6 Cefāñ oqına sīnemde kemiklerden siper düzdüm
Geçer durmaz dil ü cāna çürük çıqdı o qalqānum

7 Cefāñ ile beni qorqutma şanma kim qaçan andan
Vefā gibi gelür baña olaldan aña idmānum

109b

8 Vişālūñ cīdine irse quluñ Muḥyī elüñ öpse
Bu rūz-ı rüze-i hicrāna cīd olmaz mı sulṭānum

9 İdüpdür ṭabćumı çaşquñ senüñ ṭāvūs-ı cevālānuñ
Aña cevālān-geh olmışdur benüm gül-zār-ı dīvānum

CDXXXII Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1 Cemālūñdür dil ü cān gül-şeni gül yüzlü cānānum
Benüm cālemde sensün cennetüm hem hūr ü rıd'vānum

2 Cemālūñ gül-şenin hoş zīnet itmiş aq kıızıl güller
Anuñ her birini qoqmaqla rāḥatdur dil ü cānum

- 3 Cihān cevherleri ben cevherīnūñ cāynına gelmez
Çü dendānuñ dūrūmdür leblerūñ yāķut-ı mercānum
- 4 Çoğalmış beñlerūñ zībā yüzūñde şöyle beñzer kim
Beni ķurbān iderken ſıçrāmıſ yir yir aña ķanum
- 5 Koyup ſīrīn lebüñ ſehdi vü ķandi ķanum içmekde
Şehīd-i cāſķ ķanı olmağın hoş hūr imiſ ķanum
- 6 Ben oldum cāſķ ile ser-hālķa-i hāyl-i giriftārān
Sen olduñ ſāh-ı hūbān hūsn ile devletlū sulķānum
- 7 Nice bīdār idüğüm kūyuñuñ her bir itinden ſor
Ki her ſeb ſubha deñlū anları uyutmaz efgānum
- 8 Dil ile Muhyī açdı cāſķuñuñ ſevķinde bir dükkān
Cevāhirle hemīſe hoş müzeyyendür o dükkānum
- 9 Ne ſañ dürc itsem eſcārūmda dürlü nev maćānī kim
Maćānī cāleminde dāyimā ſabćumla seyrānum

CDXXXIII Nażire-i Dīger [Ahmed Paſa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Cihānda rūyıdur Rūm'um ķara zūlfi Karaman'um
Aķ alnı Aydın'um baſında ſırma ſaçı duhānum
- 2 N'ideyin ben çeküp zahmet idüp dünyā yüzini geſt
Temāſā-yı cemālidür benüm cālemde seyrānum
- 3 Taćaccüb eyledüm nār-ı ruĥı üzre hātı sebzın
Didi kim āteſ üstinde bitegelmiſ o reyhānum
- 4 Yüzin örtüp ſaçıyla eſk-i hūnīnüm revān itdi
Bu yaz yağdırdı bārān yirine ķan ebr-i nīsānum
- 5 Girībānumla sīnem dest-i cāſķı şöyle cāk itmiſ
K'olinmaz fark cāk-ı sīneden cāk-ı girībānum
- 6 Lebini ister iseñ nāleyile girye kıl ey dil
Ki oğlan ağlamayınca meme virilmez oğlanum
- 7 Fiğānumdan olup rencīde ben nālānını ſaldı
Diyār-ı hicre āhum bādıyile ol Süleymān'um

- 8 Yazar tıgıyla yir yir kanlu bağrın Muhyî'nüñ her dem
Bahâne eyleyüp dir kim içinde ıaldı peykānum
- 110a 9 Bütün dīvān deger her beytüm ehlinüñ ıatında çün
Devāvīn oldu ma'cnīde benüm bu hūb dīvānum
- CDXXXIV Nażīre-i Ahmed Paşa
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 1 Nev-ĥaṭuñdur nüshā-i ra'cnā-yı dīvān-ı ıadīm
La'cl-i nābuñ ĥaṭṭı *b'ismi'l-lāhi rahmāni'r-rahīm*
- 2 Hādis olur ıalcātuñ[dan] dem-be-dem çok dürlü hüsn
Anda lāmi'c olduğınca pertev-i hüsn-i ıadīm
- 3 Beñlü ĥaddüñ şevkiyle lāleler bağrında dāğ
Ĥaste çeşmüm çaşkıyle cümle nergisler saķım
- 4 Özge cevher dürcidür ağızuñ ĥadem gencinde kim
Kendüsi gibi anuñ mişli de ĥālemde ĥadīm
- 5 Nuṭṭa gelse āb-ı hayvāndan ĥaber virse lebüñ
Cān bulur şevkiyle her ĥāzır olan ĥāzm-i remīm
- 6 Mürde ıalkup ĥākden şevķ ile raķş ide hem-ān
Ĥabrine anuñ güzer eylerse kūyuñdan nesīm
- 7 ĥĀlemi geşt eyleyüp her menzili gezdi dilüm
Ĥīn-i zülfüñ ṭurresine iricek oldu muķım
- 8 Ĥumrī-i dil tavķ idüp zülfüñ ĥayālin boynına
Senden ummaķda kerem dāyim nevāsı yā Kerīm
- 9 Muhyī şīrīn leblerüñ vaşfını yazmaķ istese
Lezzetinden ĥāmenüñ olur zebānı iki nīm
- CDXXXV Nażīre-i Dīger [Ahmed Paşa]
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 1 Sen şeh-i hūbāna hüsn-i ĥalk ile ĥalk-ı ĥāzīm
Devlet-i ĥāzmi vü ihsānı *mine'l-berri'l-kerīm*
- 2 Saña her gün devlet-i nev hādis olmaķda şehā
Devletüñ olsun ziyāde yarıcuñ olsun Ĥadīm

2 ıalcātuñ: ıalcātuñ[dan]

- 3 Ruĥlaruñ beyninde bīnūñ özge sīm-engüşt kim
Eylemiş şaķķ-ı ķamer gibi o ĥurşīdi dü nīm
- 4 Ĥoş mübārek ĥarfdür nūşīn femūñ cālemde kim
Çeşme-i āb-ı ĥayāt u selsebīl olmuş o mīm
- 5 Ruĥlaruñ ĥaṭṭı cemālūñ Kaćbe'sine örtüdür
Leblerūñ devr eyleyen ĥaṭṭ aña olmuşdur ĥaṭīm
- 6 Elleşüp zülfüñle cünbişlerde bezmünde şabā
Beñzer ol küstāĥ olmuş sen şeh-i ĥüsne nedīm
- 7 Eyledi kūyuñda ben ĥāmūşı gūyā çaşķ odı
Nitekim Mūsā'yı itdi Ṭūr'da āteş Kelīm
- 8 Kūyuñı ķoyup ben āşūfteñ nice idem sefer
Her müsāfir kim aña uğrar olur anda muķīm
- 9 Muĥyī teslīm itdi sen dil-dāra çaşķ ile dilin
Tā ki aña olmaya teşvīş ü ķayd ümmīd ü bīm

110b

CDXXXVI Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 İstemişsin besmelem *b'ismi'llāh* ey yār-i ķadīm
Besmeleñ yig baña baĥşīşden *be-raĥmān-ı raĥīm*
- 2 Her gün eylerseñ vefā içün eger yüz biñ yemīn
Aña cālemde inanmaz kimse *bi'llāhi'l-ćażīm*
- 3 Bir dilüm vardur cihānda çok görürsün anı da
Ėamzeñūñ tīĖıyle her dem itmek istersin dü nīm
- 4 Cān lebüñden luṭf umarken itdi maĥbūs-ı zenaĥ
Müşkil imiş ķulına itmek Ėazāb şāĥ-ı ĥalīm
- 5 Ṭañ degül güm-rāĥ olursa dil şeb-i zülfünde kim
Şubĥa deñlü ķara bulutludur ol leyl-i behīm
- 6 Çün ķapuña geldi eşķüm ile incām-ı nażār
Sāyılı maĥrūm göndermez ķapusından Kerīm
- 7 Dil Ėam u derdüñe cānlar virse çaşķuñda ne ṭañ
Ĥoş gelür çün şohbet-i aşĥāb u yārān-ı ķadīm

8 Terk-i ʿaṣṣa var iken tevben benüm vāciḡ baña
Tevbe eyle ʿaṣṣa dir *estağfuru ’llāhi ’l-ʿaẓīm**

9 Muḥyiyā çün rāh-ı ʿaṣṣa ṣıdḡ ile baṣduñ ḡadem
Anı elden ḡoma kim oldur ṣırāṭ-ı müstaḡīm

CDXXXVII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Şubḥ dem bûy-ı ser-i zülfini virdükçe nesīm
Añdurur şeydā dilüme her nefes ʿahd-i ḡadīm

2 Serv ḡaddi sāyesine cān virürsem ṭañ mı kim
Māyil anuñ ḡaddine bi’z-ẓāt ṭabc-ı müstaḡīm

3 Ḳaşları bedr-i cebīninde bulunmuş nev-hilāl
Kim o ḡudretten olupdur ṭalcātında iki nīm

4 Havz-ı laʿlin üstine bīnisi ḡudretten ḡonup
Āb-ı ḡayvān aḡıdur ol ḡavza ol mīẓāb-ı sīm

5 Der-gehinüñ ḡākine dāyım aḡup varmaḡda eşḡ
Aḡıdur sāyilleri kendüye der-ḡāh-ı Kerīm

6 Ḥāk olıcaḡ ʿaṣṡıyile itleri itse güzer
Ḳabrüme ḡarşu çıḡa şevḡ ile her ʿaẓm-i remīm

7 Kesdiler bī-vaḡt pistān-ı lebinden nā-geḡān
Anuñ içün ṭıfl-ı dil aḡlar ḡice gündüz delim

8 Her ne dil-dāra dilüm virsem bıraḡur üstüme
Ṭañ mı çün redd-i mebīc itdürmede ʿayb-ı ḡadīm

9 Didüm eyler saña Muḡyī-i yetīmüñ pīş-keş
İki kāse dūr didi *lā-taḡrabū emme ’l-yetīm*

CDXXXVIII Naẓīre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

111a 1 Ey beni şeydā ḡılan sevgülü cānānum benüm
Gel ki derdüm ḡibi sendedür çü dermānum benüm

2 Baḡr-i ḡamda leblerüñe teşne cānum çıḡmada
Yitiş ey Hızr’um Mesḡh’üm āb-ı ḡayvānum benüm

* *Kur’an*, İbrahim (14)/41.

- 3 Encüm-i eşkümle gitmez gam şebînüñ zulmeti
Talcātuñla rüşen it ey mäh-i tábānum benüm
- 4 N'ideyin sensüz gül-istān u şüküfe seyrini
Çünki sensin hem şüküfem hem gül-istānum benüm
- 5 Ellerüñ oldıysa kan cüşşākuñı katl itmeden
Gel yusun eşkümle anı çeşm-i giryānum benüm
- 6 Çeşm-i hūn-rīzūñ döker zulm ile her dem kanımı
Umaram şāh-ı lebūñden dād sulţānum benüm
- 7 Sevdügümçün sen şehi çok zecr idersin cānuma
N'ola yoksul oldum ise yok mıdur cānum benüm
- 8 Her yanumdan bir raķīb-i dīv qahr itmekdedür
Kurtar anlardan beni luţf it Süleymān'um benüm
- 9 Añdurur lacl-i lebūñle dūr dişüñi Muhyī'ye
Lacl ü dūr şaçdukça çeşm-i gevher-efşānum benüm

CDXXXIX Nażīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -

- 1 Kaşını mihrāb idüp cüşşāka cānānum benüm
Çeşmi olduğda imām uydı dil ü cānum benüm
- 2 Yırlü yirinde kamu şimşādlar hayrān qalur
Seyr-i bāğ itdükde ol serv-i hīrāmānum benüm
- 3 Vaşlinuñ cīdinde qurbān olduğumda kanımı
Alnına sürse qabūl olurdu qurbānum benüm
- 4 Bu hevāyī göñlümi taht idinürse tañ mı kim
Yiller üzre taht öğrendi Süleymān'um benüm
- 5 Cānı ben ol ağdan itdüñ kim anı buldum dir ol
Şorarak çıkdı o buldum didügi cānum benüm
- 6 Mescid-i hüsninde dil kaşd itdüğünde ictikāf
Didi anda künc-i halvetdür zenaḥdānum benüm
- 7 Çün tamām oldı haṭı cān vireyin şimden girü
Gözlerüm baķarken oldı ḥatm-i Qurcān'um benüm
- 8 Virürem cān ölmege kūyında ben her gün velī
Korķaram kim nā-geh üstine düşe kanum benüm

- 9 Muhiyā cān virsem anuñ derd-i ʿaşkına ne ʿaṭā
Çün o derd oldı cemīʿ-i derde dermānum benüm
- CDXL Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 111b 1 Hōş kızarmış lebleri çok içmeden ʿanum benüm
Dutdı gibi ʿan hem-ān ʿan olsa dendānum benüm
- 2 Döymeyüp nāzük mizācī āh-ı āteşnākūme
Āh kim pejmürde olmuş verd-i hāndāmum benüm
- 3 ʿAşk odıyla bağrumı büryān idüp ol mest içün
Andan ayruğa harām itdüm o büryānum benüm
- 4 Zülfi tahtını şalup bād üzre bindürdi aña
Göñlümüñ mürin idüp rahm ol Süleymān’um benüm
- 5 Her gice öpmekdeyem pāy-ı seg-i kūyın anuñ
Virdügiyçün derd-i ser aña çok efgānum benüm
- 6 Çeşmümi ḥayl-i ḥayālī gāret itdi nā-gehān
Başdı laʿl-i lüclüyile dolu dükkānum benüm
- 7 Aña ʿurbān olduğumda çıkmasa ʿanum ne ʿaṭā
Öñ raḳṭbī ʿatliyiçün ʿurıdı ʿanum benüm
- 8 Āh her-cāyīlüğinde oldı gālib rūz u şeb
Mihr ü māh-ı ʿerḥa ḥurşīd-i dıraḥşānum benüm
- 9 Cevr ü hışm u hicr ü ḥasret elleriyle Muhiyā
Çāk dāmānum gibi dāyim girībānum benüm
- CDXLI Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 1 Kaçdı benden ʿaşkı destinde dil ü cānum benüm
Terkim urdı bunca yıllık eski yārānum benüm
- 2 Nār-ı hicri özge nār imiş ki artar yanması
Yağduğınca gözlerüm yaşıyla bārānum benüm
- 3 Eşkümüñ bahrine gavvāşum budur ağladuğum
Kim beni lülüye irgürmez o ʿummānum benüm

- 4 Başum alup ʔağlara düşdüm kimi görsem dirüm
 ʔanı ol cān mūnisi sevgülü cānānum benüm
- 5 Tīg-ı ʕaşşıyla şehīd olup beḳā bulsam dirüm
 Virürem cān aña oldur āb-ı hayvānum benüm
- 6 Cān virürken ʔuş olursa çeşmüm ol cānānuma
 Aña baḳup ʔala açuḳ çıkıcaḳ cānum benüm
- 7 Sūz-ı hicri itmesün dilde ʔarār ol dil evin
 Yaḳdı yansun oda anuñ gibi mihmānum benüm
- 8 Çıḳdı yirden göklere efḡanlarum görüñ beni
 ʔanda ʔaldum zār u ʔanda gitdi efḡānum benüm
- 9 Yazılur evrāk-ı rengīne çü rengīn sözlerüm
 ʔañ mı Muhyī olsa reng-ā-reng dīvānum benüm

CDXLII İhtirāc

. . . - / . . . - / . . . -

112a

- 1 Didi bezmümde yan vefālarum um
 Yanalum yönlü daǵvīye yüz mum
- 2 Esse luṭfi nesīmi üstümüze
 Daḡııurdı ʔamu ḡamām u ḡumüm
- 3 Harekāt-ı laṭīfesiyle o serv
 Cāndan almaḳ sükūnını meczüm
- 4 Lebi şāhına ʔarşu beñleridür
 Baḡs için cemc olan efāzıl-ı Rüm
- 5 İşidüp dil ʕaleyke bi 'ş-şāmī
 Şām-ı zūlfine itdi şimdi ʔudüm
- 6 Şordum aḡzını ḡurde-dāna didi
 Ḡaybdan ḡayrına degül maclüm
- 7 Aḡzı ne ʔurfe nuṭḳda mevcūd
 Līk ḡāl-i sükūtda maclüm
- 8 ʕÖmri eyyāmınuñ ḡisābıy için
 Ḥaṭı ḡaddine yazdı niçe rüḳüm
- 9 Devr ider cām-ı laclı aḡyārı
 Bezmde Muhyī fāsıḳ-ı mahrüm

- 5 Oldı hummā-yı lāzıma teb-i hicr
Nevbeti yok her an ider maḥrūm
- 6 Toḥm eküp datlu mīveler umaram
Ṭālīcūmda biter piyāz ile šūm
- 7 Ben şehīdūñ demini daʿvīci yok
Heder oldum bu küşte-i maḥlūm
- 8 Tenüm āhumla baḥr-i eşkümde
Üfürölmiş bir eski büski tulum
- 9 Muḥyī idüp belā-yı ʿaşqı ḥisāb
Şafḥa-i dehre yazdı niçe rükūm

CDXLV

نظيره شيخى

- . - \ - . - \ - . -

- 1 ايها السلقى ادر كاس المدام
كرم العياش با لسكر المدام
- 2 جدد السكر لنا فى كل حين
اذ جديد الدولت نعم المرام
- 3 ناول الخمر لدفع ضرنا
اذ بنفع اخير خير الكلام
- 4 تاب ريح الخمر كا لمسك لنا
اذ لدنّ الخمر من مسك ختام
- 5 دنّ خمر فى المعاش حسبنا
الحميا الماء والدردى الطعام
- 6 حول بيت الخمر اهل الوجد طاف
للسكارى صارذا بيت الحرام
- 7 السكارى خلف دنّ خمر ممّ
صاقون اذ لهم ذاك الامام
- 8 برق جام الخمر فى الليل اضاء
سار للسكران مصباح الظلام
- 9 لوم سكر لوث خمر مفخرى
باصحى ذرلا تعيه با لمام

جرعة العشاق ذقت قد سكرت 10
ذا بنصب الارض من كاس الكرام

سكر خمر العشق للمحيى المرام 11
لا يزيد السكر من خمر حرام

CDXLVI Naẓīre-i Dīger [Şeyhî]

- . - - / - . - - / - . -

- 113a
- 1 Her ğam oldı üstüme başqa ğamām
Derd ü mihnet yağdururlar şubh u şām
 - 2 Zīrve-i kūh-ı ğama çıkdı dilüm
İdinüpdür anda bir cālī maḳām
 - 3 Bezmümüz pür-żulmet olsa tañ degül
Çün tolandı mäh-ı sāḳī mihr-i cām
 - 4 Muhtelif yiller eser āhumla līk
Būy-ı vuşlat bulmaz anlarla meşām
 - 5 Haṭṭı yārūñ kışşa-i hüsnin yazup
Dimiş oldı Qışşa-i Yūsuf tamām
 - 6 Ol vefāsuz cāhdin itsün diyü yād
Qaddümi itdüm elif qaddine lām
 - 7 Bensüz aġyār ile içdügi şarāb
İçdügi qanlar gibi olsun harām
 - 8 Eksile derdüm ġarāmum hicr ile
Artduqça hicri artarmış ġarām
 - 9 Şavm-ı hicrānı lebi qandiyile
Açasuz maḳbūl olurdı ol şıyām
 - 10 Yire yaş dökmekde Muhyī gözleri
Zā naşībū 'l-arzı min-ke'csi 'l-kirām
 - 11 Sözlerümle cemc kıldum çok sipāh
Ben olaldan faẓl ile mīr-i kelām

CDXLVII Nażire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bülbüli bīdār iden her şeb figānumdur benüm
Nālem anı diñdürüp şimdi zamānumdur benüm
- 2 Bülbulüñ gül-zārınuñ bir aya qalmaz gülleri
Yār her gün tāze güllü gül-sitānumdur benüm
- 3 Hālūmi yāre zebān-ı hāl ile ʿarz eylerem
Nāle vü efgānum aña tercemānumdur benüm
- 4 Hūn-ı dilden āh şāhum yazdı çün ʿaşq alnuma
ʿĀşık-ı şādıqlığa ol hāṭ nişānumdur benüm
- 5 Hüsniñ bāğıyla dāyim ʿālem-i cān hoş bahār
Her ruḥı lālem gülüm hem ergavānumdur benüm
- 6 Gelmez oldı ben gedā ʿaynına kaşr-ı taht u şāh
Çün fezā-yı lā-mekān şimdi mekānumdur benüm
- 7 Hāk olıcaq kabrüm içinde ʿalāmet ʿaşkuma
Āteş-i ʿaşq ile yanan üstüñānumdur benüm
- 8 Āhumuñ ebriyle bārān yağıdın her rüz u şeb
Āftābumdan cüdā raʿd-i figānumdur benüm
- 9 Toğmasa devlet günü başına ben bī-ṭālicuñ
Ṭāñ mı kara bahtum ebr-i sāye-bānumdur benüm
- 10 Ben gedāda yoq o şāha viricek şıcrüm hem-ān
Faqr u ʿirfān ʿāleminde armağānumdur benüm
- 11 Rütbe-i ʿulyāsına fazluñ ʿurūca Muḥiyā
Dil-keş eşʿārüm sūtürı nerdbānumdur benüm

113b

CDXLVIII Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ol muşavver rūhuñ ağzı yār-i cānumdur benüm
Leblerinüñ her birisi yarı cānumdur benüm
- 2 Didüm alan ʿaqlumı esbāb-ı hüsnüñden nedür
Didi kim kaṭʿ-ı nażār anlardan ānumdur benüm

- 3 Olmağışün zecr-i hicr âlâmı havfindan emîn
Kaçbe-i kūyî anuñ dârü'l-emānumdur benüm
- 4 Talâatı firdesî üzre carş-ı aclâdur kaşı
Anda çeşmi nûrdan kandîl-i cānumdur benüm
- 5 Zülfine varup dilüm deryâ-yı hüsniinde didi
Bu deñizden varılur Hindû-sitānumdur benüm
- 6 Hayrete düşdüm leb ü haţtın görüp bir arada
Kim lebi cān-baĥş u haţtı cān-sitānumdur benüm
- 7 cAql u cān u dil metâc-ı vaşlını almağışün
Kūyına irsâl olunmış kâr-bānumdur benüm
- 8 Gördi ol meh tākatum yok gün yüzünüñ hicrine
İtdi kırbān kırtarup hoş mihr-bānumdur benüm
- 9 Ağzı diyü gördüğüm kırbān iderken ol beni
Rūyî üzre şıçrayan bir kaţre kanumdur benüm
- 10 Cüş idüp kabrümde kanum ĥāküm üzre çıkısar
Ol şehîd-i cāşķ olmamuz nişānumdur benüm
- 11 Muĥyî'nüñ dîvānınıñ her şaţrı güllü şāĥ-ı gül
Anuñ içün dir oper gül-i gül-istānumdur benüm

CDXLIX Nażîre-i Şeyĥî

-- ./ - . - - / - - . / - . - -

- 1 Bîmār-ı hicrin itdük şabrumuzla emsem
Lā-naćrifü ezāke tiryāke dāci emsem
- 2 Nev nev ğumūmı cāşķuñ gelmekde dil evine
Dir oñ gelen şoñına şenlûkle ĥayr-ı maķdem
- 3 Dāyim n'ichün kaçarsın āhumdan ey gül-i ter
Gel ĥod olıgelüpdür bād ile yār ü hem-dem
- 4 Ādemle cāleme dir iki lebünle varlık
Birisi cān-ı Ādem birisi cān-ı cālem
- 5 Tañ mı üşerse cüşşāķ cān-baĥş ağzına kim
cĀlemde ol olupdur ervāĥa cümle maķsem
- 6 cAşķuñ yolında zülfüñ hoş kâr-bān-serādur
Her bir dile olupdur bir başķa hicr her fem

- 114a
- 7 Yüzüñ mehini görsem cîd ü vişâle irsem
Evvel elüñi öpsem şoñra yüzüme sürsem
- 8 Muhyî dilüñde her dem sen çaşkı eyleme kim
Çün halk içinde âdem çaşkı iledür mükerrem
- 9 Şaçma sözüñ dürini çün kadrini bilür yok
Ağzuñ yumup şadef-veş hāmūş olup ol epsem

CDL Naẓīre-i Dīger [Şeyhî]

- - . / - . - - / - - . / - . - -

- 1 Ben kemterin gedâyı çaşkı ideli mükerrem
Dil oldı taht-ı şāhī cān anda şāh-ı cālem
- 2 Mülk-i cihānda cānum gāyet caziz olupdur
Devlet anı idelden cānān lebiyle hāndān
- 3 Nūşin lebi olaldan şāh-ı mülūk-i dünyā
Dādıyla unuduldı Nūşirevān-ı cālem
- 4 Faḥr itmesün selātin ihsān-ı māl ile kim
Oldı lebi Mesīhi cān-baḥş-ı şāh-ı ekrem
- 5 Tāze benefşelerle ter ağ u sürh güller
Zeyyen ide cemālin bāğ-ı zamāna ḥurrem
- 6 Ḥaṭ hüsni muşhafinuñ āyātına maćānī
Yazmaqla itdi anı hoş muşhaf-ı mütercem
- 7 cĀrızlarına oldı mihr ile meh mućārız
İtdi zevāl ü noķşan ikisini de mülzem
- 8 N'eylerse Muhyî eyler bir dil-rübāyı avlar
cĀşık olunca şādık maćşūk aña degül kem
- 9 Ḥalka bilinse cāşkı eşcārum ile tañ mı
Bildirdi sözleriyle cāşkı Yūnus Emre'm

CDLI Naẓīre-i cĀdnī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Būlbūli cĀdnem bu fānī gül-sitānı n'eylerem
Āşyānum ol cihānda bu cihānı n'eylerem

- 2 Lā-mekān bezminde çünkim eyledi cām-ı fenā
Mest-i lā-yaçķil beni kevn ü mekānı n'eylerem
- 3 Çünki bī-nām u nişān olmaķ nişān oldu baña
Bundan özge ehl-i çaşķ içre nişānı n'eylerem
- 4 ĆĀlem-i çaşķuñ hevāsına düşüp seyr eylerem
ĆĀlem-i dūnda zemīn ü āsmānı n'eylerem
- 5 Ĥaste-i çaşķa yaşum bārān-ı nīsān-ı şifā
Ben marīza ol yiter āb-ı revānı n'eylerem
- 6 Baña cān u dil ġidāsıdur bu dünyāda murād
Doymaz aç gözlü ten için lahm ü nānı n'eylerem
- 7 ĆÖmrümüñ ser-māyesi günden güne eksilmede
Yok cihāndan fāyidem her gün ziyānı n'eylerem
- 8 Her dem artar dār-ı dünyānuñ belā vü miñneti
Çünki bir ān rāhatı yokdur ben anı n'eylerem
- 9 ĆAşķ cāndur cānuma olmasun ansuz Muhiyā
Kim bu fersūde tenümde mürde cānı n'eylerem

114b

CDLII Nażīre-i Dīger [ĆAdnī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Sensüz ey cānān cihānda Ćömr ü cānı n'eylerem
Zecr-i hicr ile geçen žāyić zamānı n'eylerem
- 2 Gül yüzüñden ayru ĥār-istān olur gül-şen baña
Zāhm-i ĥāra ĥasretüm yok gül-sitānı n'eylerem
- 3 Bezm-i ġamda leblerüñsüz dem-be-dem nüş itdüğüm
Ķan olur çünkim şarāb-ı ergavānı n'eylerem
- 4 Görmek için mihr ü māhı āsmāna baķmadum
Perdedür çün mihr ü māhum āsmānı n'eylerem
- 5 Yār Ćārifdür çü bilür ĥāl Ćarż-ı ĥālde
Ĥāl-i dilin añlar aña tercemānı n'eylerem
- 6 Cān cemāli gül-şeninden gitmeyüp zülfine dir
ŤüŤi şanmañ bülbülem Hindū-sitān'ı n'eylerem
- 7 Ben lebinden cān umardum ķanum içdi žulm ile
ĆAdl ü dād olmayıcaķ Nüşīrevān'ı n'eylerem

- 8 Bāğ-ı dünyādan baña serv-i hīrāmānum murād
Durur oyuk gibi serv-i bustānı n'eylerem
- 9 Çünki cānāndur benüm cānum cihānda Muhyiyā
Olmayıcak hem-dem ol cānsuz cihānı n'eylerem

CDLIII Nażire-i Aħmed Paşa

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 İtdi āhum yili havāyı vaħīm
Kıldı niçe benüm gibiyi saķīm
- 2 Defc iderdi hevā vaħāmetini
Sünbülī būyını getürse nesīm
- 3 Muşhaf-ı hüsniñ havāşıyıcıñ
Lebi haţtı kitāb-ı dürr-i nażīm
- 4 Egilüp zülfi ağzına ulaşup
Muşhaf-ı hüsne oldılar *hā-mīm*
- 5 Ruħ u hālin öpüp yüze sürsek
Āl ü aşhāba çün gerek taćzīm
- 6 İtmede iki çeşmi her lahza
Biribirine ğamzeler taćlīm
- 7 Gitmedi nāz u cevır yādından
Kerem ü luţfı unudur mı Kerīm
- 8 İtme tağyır hüsniñey haţ
Hilcatıdur çün *aħsen-i taķvīm**
- 9 İki pāyı yolında başmağıcıñ
Anda Muhyī dilini itdi dü nīm

CDLIV Nażire-i Dīger [Aħmed Paşa]

. . . - / . . . - / . . . -

- 115a 1 Tañ mı eşküm olursa *māc-i ħamīm*
Yaķdı fūrķat cigerde *nār-ı caħīm*

* *Kur'an*, Tin (95)/4.

- 2 Künc-i fûrkat baña cehennemdür
Zecr-i hicrândadur *‘azâb-ı elîm**
- 3 Ğam u derdini fûrkatüñ dil ü cân
Eylediler ‘ale’s-sevîy taşsîm
- 4 Ğam baña hoş şarâb u hoş mûnis
Ĥûbdur köhne bâde yâr-i kadîm
- 5 Kâra bahtum ġurâbı deldi depem
Zahm urup niçe yirden itdi saşîm
- 6 Çeşmüm idüp yetîm-i eşküme rahm
Ġuşına dağdı niçe dürr-i yetîm
- 7 Zer yüzüm sîm-i eşküm eyledi zeyn
Yaraşur gelse bir yire zer ü sîm
- 8 Ĥânedânum yile virüp durur âh
Rüst-e-ĥîz ideyor o rîh-i ‘aķîm
- 9 İtmeden cânı ġaşb merg ü ecel
Muĥiyâ şâhibine kıl teslîm

CDLV Nażîre-i Sulţân Selîm Ĥân

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kûh-ı ġamda taşlara urılmada başum benüm
Ol cerâhatlarla kanlu aķmada yaşum benüm
- 2 Uġradaldan ‘aşķ ġavġâsına ġavġâsuz başum
Var dil-i dîvânem ile ceng ü savaşum benüm
- 3 Rûy-ı zerdüm üzre sürĥ eşkümlle itmiş naķşlar
Ĥâküm itdükde ezel taşvîr-i naķķâşum benüm
- 4 Nehr-i eşküm köpri dutmaz köpri şanmañ kaşlarum
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki kaşum benüm
- 5 Gitdi başum tâcîyile devletümle ‘aķl u şabr
Ġör nelerden arta ġaldı oñmaduķ başum benüm
- 6 Öpmek içün dâyim ol serv-i revânı cüst ü cû
Cûy olup her yaña olmaķda revân yaşum benüm

* *Kur’an*, Ali İmran (3)/77.

- 7 Gördüğümde rāh-ı ʿaşka döndi ʿaqlum didi kim
Döyemez bu yola dut maʿzūr yoldaşum benüm
- 8 Cān virürsem ʿaşk ile ʿuşşāk yuyup götürer
Anlara virile cānumçün bişen aşum benüm
- 9 ʿAşk rāhında irişmez kimse Muhyī pāyına
Olmasa mecnūn oluridi ayakdaşum benüm

CDLVI Naẓīre-i Dīger [Sulṭān Selīm]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 115b 1 Derd ü ğamdur rūz u şeb ğurbetde yoldaşum benüm
Ħoş degüldür şîḥḥat u şādīyle başum benüm
- 2 Hüsn-i Leylī Muşḥāf’ında şüretü’l-Leyl okuyup
Mekteb-i ʿaşk içre Mecnūn’dur sebağdaşum benüm
- 3 Ħaste-i ʿaşkam lebūñ şun ey ṭabīb-i cān baña
Yokdur andan özge nāfīc şerbetüm aşum benüm
- 4 Geçmede cömrüm hevā-yı kıddüñ ü zülfüñle çün
Umaram anlar gibi uzun ola yaşum benüm
- 5 cÖmrüm oldukça süpürdüm ben yüzümle yollaruñ
Dimedüñ bir kerre sen ḥālūñ ne ferrāşum benüm
- 6 Eylemişdür çevremi şevk-i ruḥuñla lāle-zār
Çeşme-i çeşmümden akan lāle-gün yaşum benüm
- 7 ʿAşk odı dutdı içümi kanlu yaşum daşımı
ʿAşkuma eyler danukluk içüm ü daşum benüm
- 8 Her güzel sevsem gelür aḥsuz ecel gibi ḥaṭı
Kara yazılar çün olmuş oñmaduk başum benüm
- 9 Muhyiyā çün cādetüm tāze cevānlar sevmedür
Pīre-zen dünyā-yı zışt olmaya oynaşum benüm

CDLVII Naẓīre-i Necātī

. . - - / . . - - / . . -

- 1 Niçe bir bu diyārı gözleyelüm
Varalum kūy-ı yāri gözleyelüm

- 2 Kūy-ı Tūrında ma'nevî nūrı
Ŝūr-ı pūr-şu'le nārı gözleyelüm
- 3 Bāg-ı dehrūñ bulur bahārı ĥazān
Bāg her dem bahārı gözleyelüm
- 4 Rūz-ı şādī kıśa uzun şeb-i ğam
Gicesi yoĝ nehārı göliyelüm
- 5 Niçe bir baħr-i ğam miyānında
Hayret ile kenārı gözleyelüm
- 6 Ĥamr yirine nūş ider mey-i ċaşĝ
Bāde-i bī-ĥūmārı gözleyelüm
- 7 Gül ile zaħm-i ĥārı çekmiyelüm
Gül gibi ĥār-ı yārı gözleyelüm
- 8 Āyīneye nażar bahāne idüp
Dāyim āyīne-dārı gözleyelüm
- 9 Şafha-i dehre Muħyī eşk ile
Yazduĝı yādgārı gözleyelüm

CDLVIII Nażīre-i Dīĝer [Necātī]

. . - - / . - . - / . . -

- 1 Niçe bir lāle-zārı gözleyelüm
Gül-şen-i ĥusn-i yārı gözleyelüm
- 2 Naĝş-ı Çīn'den bize ne ĥāşıl olur
Naĝş-ı rūy-ı nigārı gözleyelüm
- 116a 3 Misk ü cânberde yoĝ devā ċaşĝa
Sünbül-i zūlf-i yārı gözleyelüm
- 4 Dili her dil-rübāya virmeyelüm
Dil-ber-i şīve-kārı gözleyelüm
- 5 Ĥusni bāĝına ċibret ile baĝup
Şun'ı Perverdgār'ı gözleyelüm
- 6 Şeb-i zūlfīyle gün yüzini görüp
Cem'ı leyl ü nehārı gözleyelüm

- 7 Ma'ciden-i la'cli içre žāhir olan
Lūlū-yı āb-dārı gözleyelüm
- 8 Ĥaṭṭ-ı ĥadd ile ĥār-ı verde baḳup
Dāyim encām-ı kārı gözleyelüm
- 9 Gelse Muḥyī miyān-ı bezme raḳīb
Yār ile bir kenārı gözleyelüm

CDLIX İhtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bezm-i ğamda ōhbet-i cānānı aṇdum aĝladum
Cām-ı la'clin ōunduĝı devrānı aṇdum aĝladum
- 2 Baṣumuñ ṭobına çevĝān idi zūlfı bir zamān
ĖAṣṣ meydānında ol çevĝānı aṇdum aĝladum
- 3 Gül-šen-i ḥüsninden ayru düşeli cān bülbüli
Ĥār-ı ğamda ol gül-i ĥandānı aṇdum aĝladum
- 4 Hicriyle mürde cānum itmeyüp zinde teni
Cānuma cān olan ol cānānı aṇdum aĝladum
- 5 Ḥüsn dīvānında gördüm ḥūblar ōaf baĝlamıṣ
Āh idüp ol server-i ḥūbānı aṇdum aĝladum
- 6 Cān u dil cānāna ĝitdi dār-ı ĝurbet içre ben
Bī-kes ü tenhā ḳalup yārānı aṇdum aĝladum
- 7 Hicr ile ĝurbet diyārında gezüp ḥayrān u zār
Yārüm ile itdügüm seyrānı aṇdum aĝladum
- 8 Uĝrayup fūrḳat ōebinde žulmete ĝüm-rāh olup
Ol ĝüneṣ yüzlü meh-i tābānı aṇdum aĝladum
- 9 Yār olup aĝyār ile terkin uraldan Muḥyī'nüñ
Ol vefāsuz itdüĝi peymānı aṇdum aĝladum

CDLX Dīĝer [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Vaṣl ile ṣādān iken hicrānı aṇdum aĝladum
ĖÖmrüm āḥir bulacaḳ pāyānı aṇdum aĝladum

- 116b
- 2 Gördüm artar âḥṭṭ-ı sebzi ağladukça dem-be-dem
Sebze-zâr ile hem-ân bârânı aṇdum ağladum
- 3 Âh idüp ben ağlayup güldükçe ol gül yüzlü yâr
Ebr-i giryân u gül-i ḥandânı aṇdum ağladum
- 4 Ḥânesiydi cānumuñ dil nâ-geh ol dil-dâr alup
Cân ḡalup bî-ḥâne ol vîrânı aṇdum ağladum
- 5 Terkümi urdukça bir ḡayrı güzel sevdüñ diyü
Gâh terkin gâh ol bühtânı aṇdum ağladum
- 6 Cân ile cānânı kim kıldum ararken nâ-gehân
Cânı kūyında bulup cānânı aṇdum ağladum
- 7 Gördüm ansuz ḡalmamış dîvân-ı ḥüsnüñ revnaḡı
Âh idüp ol zînet-i dîvânı aṇdum ağladum
- 8 Duymadan aḡyâr o yârüm baña baḡup itdüḡi
Remz-i ḥâṣ u ḥande-i pinhânı aṇdum ağladum
- 9 Bozduḡınca Muhyîyile itdüḡi peymânların
Ol yalancı itdüḡi îmânı aṇdum ağladum

CDLXI Naẓîre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Zaḥm-i sînem yâdgâr-ı tîr-i yârümdür benüm
Ḳanlar aḡmak her dem andan iftiḥârumdur benüm
- 2 Yârasında tîrinüñ her ḡaṭresiyle ḡanlaruñ
Ṭañ mı faḥr itsem o lacl-i âb-dârumdur benüm
- 3 Dilde gözde andan ayruḡ yâre yoḡ meyl ü nigâh
Ḥâşılıdur cômrumüñ câlemde varumdur benüm
- 4 Mihr ü mâhâ minnetüm yoḡ çünki çeşmüm rûz u şeb
Âteş-i çaşḡıyla şemc-i şuclê-dârumdur benüm
- 5 Nerd-i çaşḡı her ḡaçan ben câşık-ı zâr oynasam
Şevk ile şeydâ dil ü cân iki zârumdur benüm
- 6 Didüm ey cîsî-nefes yanunca n'eyler ḥar raḡîb
Güldi didi cîsî'yem ben ol ḥımârumdur benüm

- 7 Yārũñ eskisin ögerler anuñ içün isterem
Dāyimā yārũñ ğamın kim eski yārũmdur benüm
- 8 Gerdüme çok gerd-i ğam düşdi qarışdı eşk ile
Çevreme ğat ğat o balçıkdan hişarumdur benüm
- 9 Āh kim bahr-i ğam engineine düşdi fülk-i dil
Çāre ne çün aña ilten rüzgārumdur benüm
- 10 Kuşlara başumda Mecnūn-veş yuva yapdurmayan
Her nefesde nār-ı āh-ı pür-şerārumdur benüm
- 11 Ehl-i şicre şayd olunmayan maćānī kuşları
Muhyiyā şeh-bāz-ı ṭabćuma şikārumdur benüm

CDLXII Nažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yārūme benden varur çokluğ tahiyyāt u selām
Nāle vü feryād u efgānumla dāyim şubh u şām
- 2 Līk gelmez ol vefāsuzdan baña bir kez cāleyk
Gerçi kim dutmağdayam aña kulağum ber-devām
- 117a 3 Cān u dil benden gidüp pür-ṭib-i zūlfine varup
Her biri rāhat olup dir *ṭābe cīsī fi 'ž-žalām*
- 4 Kim namāza başlamakda kim namāz üzreydi halk
Ķāmetin görüp didiler *eş-şalātü ve 's-selām*
- 5 Zūlfine düşdüm çü reyhān u benefşe şöhbetin
N'ideyin dirler ki ĳaydı olana şöhbet harām
- 6 Çeşmine uydı namāz-ı cāşğda cān u dilüm
Gördiler mihrābda hāzır namāz üzre imām
- 7 Ağzınuñ māhiyyetin şordum lebi helvāsını
Ağzuma şundı didi evvel ṭacām andan kelām
- 8 Olma ey māhum kemāl-i hüsnüñe mağrūr kim
Bedre noğsān irişür olsa kemāl ile ṭacām
- 9 Cāmic-i hüsnüñden itme cümle-i cūşşāķı menć
Kim namāz-ı cumća ĳılmağā gerekdür izn-i cām
- 10 Mescid-i hüsnüñde her şeb dün namāzın ĳılmağa
Zūlfüñi cāşğ eylemiş taćyīn dil ü cāna mağām

- 11 Sen şehe lâyıķ ne ithāf ide Muhyī-i gedā
Tuhfesi ancaķ duċā-yı devletüñdür *ve 's-selām*

CDLXIII Nażire-i Ahmed Paŗa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Oldı yağmurlu buludlar dūd-ı āhumdan benüm
Girye eylerler siyeh baht-ı tebāhumdan benüm
- 2 Eşküm ü āhum ararlar yirleri vü gökleri
Yoķ niŗān ol serv-ķad gün yüzlü māhumdan benüm
- 3 Sūz ile feryād ider ċarŗuñ ĥorūı dem-be-dem
Rīŗi yandukķa řerār-ı nār-ı āhumdan benüm
- 4 ċAŗķı tāc-ı zer giyürdi řuċlesiyle āhumuñ
Yādġarum oldı ol zer-tāc řāhumdan benüm
- 5 Gizlü ċaŗķum żāhir oldı ķan yaŗumla dem-be-dem
Ruĥlarumda yazılan her āh řāhumdan benüm
- 6 Ćün saċādetle külāh-ı ċaŗķı giydüm baŗuma
Ĥaylī devletler umaram ol külāhumdan benüm
- 7 Cān virüp ċaŗķıyla ĥāk olsam dimāġ-ı ĥalk ola
Būy-ı ċaŗķıyla muċaŗŗar her giyāhumdan benüm
- 8 Her belādan ol vefāsuz yāri itmiŗdüm penāh
Baŗuma geldi belālar ol penāhumdan benüm
- 9 Yig gelür Muhyī'ye ċadlinden ķalan sultānlaruñ
Her ne deñlü olsa żulm ol pādŗāhumdan benüm

CDLXIV İhtirāċ

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Birikmiŗken benümle benden ayrıldı güzel yārüm
Bu şeydā nā-tüvānın künc-i fürķatde ķodı yārüm
- 117b 2 Firāķında miyān-ı bāġa varısam eglerüm göñlüm
Kenār itmekle her servi ĥayāl idüp ķad-i yārüm
- 3 Düşüp řahrālara farż idüp özüm kūyı ĥüsninde
Kimi görsem řoraram kim ķanı āhū-yı Tātārum

- 4 Dilüm peyk idi ol dil-dār öñince ʿaşq rāhında
Kim itdüm ikisinde ne dilüm buldum ne dil-dārum
- 5 Eridi yüregümde baş qurıdı gözlerümde yaş
Bu yolda gide gibi baş fenāya dutdı yüz kārüm
- 6 Semā bezmini her şeb zeyn iden ılduzlaruñ şemcın
Qomaz diñlendürür her şubh bād-ı āh-ı eshārum
- 7 Üşüpdür nālemi güş itmege dil-berler ü cüşşāq
Ne hoş cemciyyet itdi bezm-i ğamda uşbu mizmārum
- 8 Hevā hāmırın qadehle cām ile nüş itmeden geçdüm
Şunar oldı sebū vü bādeyle şimdi hāmmārum
- 9 Uyanmaz Muhyī ʿaql u cān-ı gönüm kār-bānı hīç
Metāc-ı cömri durmaz ğāret eyler devr-i qarrārum

CDLXV Naẓīre-i Ahmed Paşa

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 Bir yüce āstāndan ayrıldum
İlduzam āsmāndan ayrıldum
- 2 Yā oqam kim nişāna varımadum
Hem kemān hem nişāndan ayrıldum
- 3 Yā bir āvāre bülbül-i zārem
Gül-şen-i āşyāndan ayrıldum
- 4 Tañ mı güller görinse çeşmüme hār
Gül-i gönçe dehāndan ayrıldum
- 5 Baña dūzaḥ gelürse bāğ-ı cihān
Tañ mı bāğ-ı cināndan ayrıldum
- 6 N'ideyin ʿālemüñ cevāhirini
Pür-güher gizlü kāndan ayrıldum
- 7 ʿAşq rāhında qalmışam tenhā
Yol azup kār-bāndan ayrıldum
- 8 Deng olup ğam beriyyesin gezdüm
Mahmil ü sārbandan ayrıldum
- 9 Muhyiyā cömri n'ideyin min-baʿd
Hāşıl-ı cömr ü cāndan ayrıldum

HARFÜ'N-NÜN

VI İhtirā [Kāşide]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

118a

- 1 Ey Resûl-i Haq emîn-i vahy-i Rabbü'l-âlemîn
Mâhî-i âsâr-ı küfr ü maẓhar-ı aclâm-ı dîn
- 2 Râh-ı Haq'da cümle-i hâlkıñ delîl ü reh-beri
Pîşvâ-yı enbiyâ vü muqtedâ-yı mürselîn
- 3 Enbiyânuñ şâhısın yok kimsede saña nizâc
Çün saña tevķîc-i şâhî oldı Qurcân-ı mübîn
- 4 Refc olup râyât-ı şercüñ naşb olaldan câleme
Ser-nigün olmağdadur râyât-ı cümle müşrikîn
- 5 Oldı rûhuñ cevheri hâlkıyla bedc-i enbiyâ
Oldı cismüñ nûrınıñ hâlkıyla hatm-i mürselîn
- 6 Mağdemüñle buldılar zeyn ü şeref iki cihân
Zâtuñ oldı hâlkâ fâhr ü evvelîn ü âhîrîn
- 7 Talcatuñ gördükçe imân ehli şâd olsa ne tañ
Kim olur her gün ol ay toğmağla cîd-i mücminîn
- 8 Tañ mı sîr-âb-ı yakîn itseñ kamu şek teşnesin
Zât-ı pâküñ oldı çün ser-çeşme-i ceyn-ı yakîn
- 9 Gerçi hûşîd-i cemâlüñ toğdı Baḥḥâda velî
Oldı pür-nûr anuñ ile cümle-i rûy-ı zemîn
- 10 Ruḥlarıñdur şakḳ-ı şems ü kaşlarıñ şakḳ-ı kamer
Maẓhar-ı iccâz-ı hüsni *vechûke li'n-nâẓırîn*
- 11 Hüsn cummânında ağzuñ dürr ile bir hoş şadef
cÂşıkâ andan çıkan söz tuhfе-i dürr-i semîn
- 12 Ebr-i rahmet gül-şen-i hüsnüñde bârân yağdurup
Bitdi gül şâhında kudretten semenle yâsemen
- 13 Gerçi kim çokdur günâhum Rabbüm'e çok şükr kim
Sen kerîme ümmet oldum *yâşefîca'l-müznibîn*
- 14 Müznibîne kaşd-ı ihsân idüp itdi Haq seni
Şûret-i Âdemde mürsel rahmet ey zât-ı güzîn

- 15 Sen cemîl-i hâlk ü hâlkı nice dilden sevmeyem
Zü'l-celâl iken habîb idindi Rabbü'l-âlemîn
- 16 Cân u dilden cânîk iken saña emr ü nehyüñi
Dutmadum sünnetlerüñle itmedüm ihyâ-yı dîn
- 17 Yok yüzüm senden şefâcat ummağa ey kân-ı luṭf
Maẓhar olmağa kemâl ü luṭfuna ḳaldum hemîn
- 18 Kesmezem senden şefâcat ummamı çok cürm ile
Saña cânîküm cân u dildendür çü *hayrî's-şâfîcîn*
- 19 cânîkuñ zencîriyile çek beni senden yaña
Emr-i ve *'mtâzûyî* gûş itdükde gûş-ı müznibîn *
- 20 İsterem senden şefâcat hişşesin çün sende ol
Minḥatü'r-rahmâni li't-taḳsîmi beyne'l-müznibîn
- 21 Müznibîne idicek bahş-ı şefâcat âdî ile
Zembüme göre umaram hişşemi ben kemterîn
- 22 İtmedüm dünyâda bir tâcat ḳazandum çok günâh
Yile vardı hû hevâyile bu cömr-i nâzenîn
- 23 Tâcatum yok kim ḳoyam mîzâna rûz-ı haşrde
Dildeki cânîkuñ ḳor isem ol yiter baña hemîn
- 118b 24 Budur ümmîdüm ki ḳabrüm vahşetinde haşre dek
Baña cânîkuñ ola yâr ü mûnis ü *niçme'l-ḳarîn*
- 25 Muhyî zembüñ yirler ü gökler ḳadarsa ḡam yime
Muṣṭafâ mâ câce illâ rāḥmeten li'l-âlemîn **
- 26 Ol şefîci nitekim maḥşerde müznibler arar
Ol arar anda şefâcat itmek içün müznibîn
- 27 Zemb ise kârum şefîc işi şefâcat müznibe
Ḥavfüme ḡalib recâ çün şâdam olmazam ḥazîn

* *Kur'an, Yasin (36)/58.*

** *Kur'an, Enbiya (21)/107.*

I [Murabbaʿ]
 - . - - / - . - - / - . -

- 1 Niçe bir ʿaşk odına dolanayın
 Dūdiyle ʿaraya boyanayın
 Çün cemālūñ şemcine pervāneyin
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 2 Mübtelā-yı zulmet-i gam-hāneyin
 Şemcine hasret olan pervāneyin
 Şemcimi buldum nice ʿatlanayın
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 3 Şanma ben āşüfteñi bīgāneyin
 Şemcūñ ile āšnā pervāneyin
 Yanmaya çün cān virür pervāneyin
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 4 Cān u dilden ʿāşık-ı cānāneyin
 Yanmağičün şemc arar pervāneyin
 Yanmağa çün teşneyin ʿo yanayın
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 5 Cām-ı laclūñle ʿaceb mestāneyin
 Şemcine vuşlat bulan pervāneyin
 Yanmadan vuşlat nice inanayın
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 6 Yoqluğ içün var olan dīvāneyin
 Öz fenāmı bitirür bir dāneyin
 Yanmağičün hālķ olan pervāneyin
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 7 Hīlcat-ı ʿaşkı giyüp donanayın
 ʿAşķ bezminden yana dolanayın
 Çün maḥabbet şemcine pervāneyin
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 8 Gördüğüm şemci nice dolanayın
 Şemcūñe çün yanacaķ pervāneyin
 Hāyrdur yanmam çü kime dāneyin
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın
- 119a 9 Muḥyī ʿuşşāk içre ḥoş merdāneyin
 Cāna başa ʿoymada bir dāneyin
 Şemcimi gördükçe dir pervāneyin
 Yanayın ey şemc-i rūşen yanayın

CDLXVI İhtirâc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Olaldan cânları cânıqlarun hâk-i reh-i cânân
Düşer kaldurduğında dâmenini yüz yirine cân
- 2 Ecel almağ diler ben hastenün cânın velî bilmez
Beni zinde ider bir gayrı cânım var idi cânân
- 3 Gezüp âvâre dil âfâkı kuyında karar itdi
Harîm-i Ka'be'den yig yir yok olmağa gedâ mihmân
- 4 Yüzinün bürka'ı âh itdürüp ağlatduğı tañ mı
Çü câdetdür bahâr ebrinde ra'cd u berğ ile bârân
- 5 Zâcîf ü nâtüvân itdiyse cânı yok gamum şadam
İder kuyında zâcfum dîde-i ağıyardan pinhân
- 6 Uzar zülfi gibi vaşlı şebinde rişte-i cömrüm
Velî kütâh olur gâyet gelicek leyle-i hicrân
- 7 Tenüm hâşâkini kuyından âhum bâdı dür itdi
Ola kim ilte aña seyl-i eşküm dîde-i giryân
- 8 Hayâli şahı ka'sr-ı çeşm-i rüşenden dile gelse
Ne tañ kim qor serâyı mesken eyler külhanı sulţân
- 9 Çü ekdün mezra'ı dilde mahabbet şemcîni Muhyî
Aña her şubh ü şâm eşküñle eksük eyleme bârân

CDLXVII Diğer [İhtirâc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Geçerken şeh-süvârum hâküm üzre ger ide cevân
Cânânın duta kalkup her gubârum buluban nev cân
- 2 Ulutsa itleri her üstühânım her biri anuñ
Figân idüp gam-ı cânıqla ney gibi ola nâlân
- 3 Dilüm tîğından olmışdur şanavber gibi şad pâre
Anuñ her pâresinde bir oğından kaldı bir peykân
- 4 Kebâb itdüm velî sîh-i müjemde nâr-ı cânıqla ile
Çün ol mestün hayâli geldi oldu dîdede mihmân

CDLXIX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Bir iş geçdi dil ile cāna nā-geh āh ile hicrān
Anı itmez ḥas ü ḥāṣāke bād u āteş-i sūzān
- 2 Şeb-i fūrkatde āh itdükçe giryān olduğum tañ mı
Kara yıl esdüğinde cādet olmışdur yağar bārān
- 3 Arar dil-dārumı dil her yañada āh u giryeyle
Yıl ile şu gibi olup ser-ā-sīme ider efgān
- 4 Figānumda figān eyler anuñ efgānı da her dem
Çü gālibdür bu şeydāda figān u nāle-i hicrān
- 5 Şabādan bŷy-ı misk-i zŷlfı incāmın umardum lĭk
Gelicek ŷstŷme ḥāk-i mezelletler ider iḥsān
- 6 Yağar bārān gibi peykānlu tĭri ġamzesinüñ çŷn
Bite sebze yirine kŷşteler ḥākinde çok peykān
- 7 Tenŷm ḥāk olduğında ger seg-i kŷyı gŷzer idŷp
Kŷkarsa ŷstŷḥānum bir kez anuñla bulam nev cān
- 8 Reh-i çaşka dŷşŷp kaldum mecālŷm yok ḥaṭarlar çok
Meger bir yaña ilte seyl-i eşk-i dĭde-i giryān
- 9 Fenā cāmını nŷş it Muḥyiyā bu bezm-i fānĭde
Başuñuñ kāselerini itmeden bezme kadeḥ devrān

120a

CDLXX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Bulınmaz ḥŷsn-i fāyıkda cādĭlŷñ ey şeh-i ḥŷbān
Olup vezn olsa iki ġĭtĭ iki keffe-i mĭzān
- 2 Egerçi kim gŷzeller yŷzleri ḥŷsn ile zeyn olur
Senŷñ zĭbā yŷzŷñle zeyn olur ḥŷsn ey şeh-i ḥŷbān
- 3 Aceb deryā imiş ḥŷsnŷñ ki çokluk beñlerŷñ anda
Cezāyirdŷr ki vardur her birinde çok dil ile cān
- 4 Cemālŷñ āftābında aceb zerre dehānuñ kim
Olur anda niçe dŷrrĭ kevākib defcaten pinhān

- 5 Eger āyīneye baksañ cemālūñ fītnesin görseñ
Bilürdüñ kim n'ıçün cālem benüm gibi saña hayrān
- 6 Duyup māh ey güneş meylūñ senūñ bāzī-i çevgāna
Saña geh gūy şeklin cārız ider geh şüret-i çevgān
- 7 Yüzüñde hāl ü hâṭṭuñ eylese hayrān beni ṭañ mı
Bitürdi eşk-i bārān ile fülful Rūm'da reyḥān
- 8 Ne ṭañ cām-ı lebüñde derd-i cūşşāka devā olsa
Yazılmış anda āyāt-ı şifāc-ı cācil-i Qurcān
- 9 Dil ü cānını Muḥyī itdi qurbān cīd ü vaşluñda
Birin ol cīde birin aña irmek şükrine qurbān

CDLXXI Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Lebüñ görmekle şübhem oldı hāl bilmezdüm ey cānān
Ki olsaydı muşavver nice şekl ile olurdı cān
- 2 cAceb hāşşıyyeti vardur lebüñ āb-ı hayātınıñ
Ki alur zindenüñ cānın virür mürde olana cān
- 3 Yüzüñ ayını göstermekle cīd itdüñ günüm çünkim
Kerem kıl buseñ ile eyle bir ayluk daḥı iḥsān
- 4 Vişālūñ cīdine qurbāna h̃od bende liyākat yok
Olaydum bāri cehd idüp senüñ qurbānuña qurbān
- 5 Gül evrāqına yazdı hüsnüñüñ mecmūcasın hâṭṭuñ
Olupdur hüsnüñüñ vaşfinda ehl-i cāşka nev dīvān
- 6 Geçüp qarşuña hayrānum saña cömrümce doymaz ḥalk
Nice doysun benüm gibi kamu cālem saña hayrān
- 7 Her iplükle her igne dilde tīguñ çākini dikmez
Kıl iḥsān anuñ içün tār-ı zülf-i süzen-i müjgān
- 8 Tenüm bārık olup bir çüb gibi kapuña gitdi
Umar kim eyleye anı cāşā kapuñdağı der-bān
- 9 Fiğānın itlerüñ āvāzına beñzetdi Muḥyī kim
Anı kūyuñda her şeb eyleye ağıyardan pinhān

CDLXXII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 120b
- 1 Ne ʔaṯṯ cān-ı ʕazīzüm gizlesem aǵzuṇda ey cānān
İderler cevher-i merǵūbı dürc-i hāṣda pinhān
 - 2 Görüp zībā cemālin gidüp uṣṣum bī-ḥ̣od olduǵda
Yüzüme ṣu sepüp merdümlük eyler dīde-i giryān
 - 3 Hilāl ebrūñı māh-ı nev görüp hüsn āsmānında
Olup şeydā yirinde ǵaldı açup aǵzını hayrān
 - 4 Şanurduǵ Rüm ilinde Aǵ Deñiz'dür hüsnüñüñ bahri
Bilindi sāhil-i zülfünde k'olur baħr-i Hind-istān
 - 5 Sen ol şāh-ı hüünsin kim ǵapuṇda her seher hūrşīd
Dönüp elde ʕaṣā-yı nūr olupdur ʔapuña der-bān
 - 6 Vefā ihsānın eyle ǵullaruña ʕadl ile baḥş it
Olındı emr içün ey hüsn şāhı ʕadl ile ihsān
 - 7 Ǵaçan kim ǵatlüme ǵaṣd idesin itme beni āǵāh
Duyup şevḳ ile tā kim andan öñdin virmeyem ben cān
 - 8 Dökicek ǵanum eksük itme düṣnāmuñ baña...[eksik]
Çü ʕādetdür nemek saçmaǵ ǵaçan kim itseler ǵurbān
 - 9 Çıǵar Muhyī vüçüduñ cāmesin baħr-i fenāya dal
Cihāna çünki ʕuryān geldüñ git yine ʕuryān

CDLXXIII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Dilerseñ arta senden devlet-i hüsn ey şeh-i ḥubān
Vefā ihsānın it ʕuşṣāḳa devlet arturur ihsān
- 2 Çü rahmet āftābısın ṭuluḳ it üstüme luṭf it
Niçe bir sāye-veş ḥāk-i siyāh ile olam yik-sān
- 3 Şaçuñ şal ruhlaruñ üstine zeyn it bāǵ-ı hüsn içün
Gül-istān içre güller arasında yaraşur reyḥān
- 4 ʕAceb midür ser-i rāhuṇda feryād eylese ʕuşṣāḳ
Hemīşe ǵaǵrıurlar dād umanlar çün geçe pādşāh

- 5 Göricek āhum u eşküm hem-ān zülfünde kaldı dil
Nice gitsün şarañu gicede ra'cd u berķ ile bārān
- 6 Cefāñı çekme müşkil hicrünü çekme dañı müşkil
Elünde cān viricek cümle müşkiller olur āsān
- 7 Degüldür tāb-ı tebden bu éaraķlar hāste cismüme
Ten-i zārumdaki her mū olupdur üstüme giryān
- 8 Kerem kıl ey řabīb-i cān bu bīmāruñ şora gel kim
Gelür cism-i za'cfine senüñ şormañla bir nev cān
- 9 Nice girsün gözine Muhyī'nüñ fūrķat şebinde h'āb
Uyutmaz şehr hāķın her gice andan olan efgān

CDLXXIV Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Geleydi Leylī vü Mecnūn senüñ devründe ey cānān
Olaydı Leylī saña dāyimā Mecnūn baña hayrān
- 121a 2 İdüpdür eşkümün bārānı kūyuñ yolların göller
Bu göllerde ne güller bitüre baña éaceb devrān
- 3 Hāyālün şāhına çeşmüm mūnaķķaş hāyme olmışdur
Anuñ atñabıdur her gūşesinde rişte-i müjgān
- 4 Çü senden ger ne istersem hem-ān éaksini eylersin
Ümīd-i vaşl içün senden temennā eylerem hicrān
- 5 Beni hışm ü citābuñ öldürüdi āh ü giryeyle
Ger olmasaydı žāhir şīveñ ile hānde-i pinhān
- 6 Dilüm peykānınuñ zahmine merhem istemez hergiz
Olursa merhem olsa bāri senden yine bu peykān
- 7 Cihānda éaşıķa rāhat ğam u derdiyledür yārūñ
Biridür māye-i şādī biridür māye-i dermān
- 8 Ğam-ı derdini dil-dāruñ ğanīmet bilelüm dilde
Fenā dārında olmaz dāyimā cem'ciyyet-i yārān
- 9 Şeb-i ğamda fiğān-ı Muhyī'yi gūş itse cümle hāķ
Ne řañ çünkim ırāķ gitmekdedür gice olan efgān

CDLXXV Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 İki çeşmüm görüp hâste olupdur gözlerüm giryân
Birine cānumı itdüm birine göñlümi qurbān
- 2 Lebin gördükde eşküm yire aqup pāy-māl olsa
Ne tañ çünküm yanında lacl-i nābuñ h̃âr olur mercān
- 3 H̃ayāl-i dürr-i dendānıyla oldı bir şādef dil kim
Aña bārān-ı nīsān göz yaşı h̃ün-ı derūn cūmmān
- 4 Yüzüñe qarşu āh itdürüp aqlatma beni didüm
Gülüp didi ki hoşdur yaz güninde ebr ile bārān
- 5 Dilüm keştisinüñ pervāsı yok tūfān-ı eşkümnden
Çün oldı aña dil-dāruñ h̃ayāli Nūh'ı keştī-bān
- 6 Raķīb aşılaşı aşılmak ister zūlfı tārıyla
Yazuķ cān riştesi aña olaydı bir yoğun urģan
- 7 Ne tañ cuşşāķdan yāri ayırmak istese aģyār
Ki dāyim qaşd ider mecmenlerüñ imānına Şeytān
- 8 Egerçi şiir meydānında Muhyī geçdi şiir ehlin
Şoña qalan olur öñdül dönüpdür caksine devrān
- 9 Dilümle hāmemüñ her nālesi durmaz gezer cārşı
Budur qorķum ki anlardan ide levh ü qalem efģāñ

CDLXXVI Nażire-i Nevāyī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ol nigāruñ naķşı çün çeşmümdedür dāyim hem-ān
Her qačan āyīneye baķsam olur şekli cāyān
- 2 Kūyınıñ h̃āki gubārınıñ hevāsıyla gözüm
Cāy idinmişdür güzer-gāh-ı hevāyı her zamān
- 121b 3 Eglenür fūrķatde ruhsārı h̃ayāliyle dilüm
Tañ degül çün kim şitānuñ mīvesi oddur hem-ān
- 4 Beñzer od taşıdur ol bī-rahm dil-dāruñ dili
Kim aña cuşşāķuñ āhı odları itmez ziyān

- 5 Rûy-ı zerdüm ben qara günlüyü her gün ağladur
Tâlic-i naḥsümde ḥinnā fîclîn eyler za'cferân
- 6 Nâlemi gûş idicek cemc olsa çaşq ehli ne tañ
Oldı cuşşâka namâz-ı çaşq içün nâlem ezân
- 7 Devrümüñ Mecnûnıyam mürğum hümâ-yı çaşqdur
Üstüme pervâz idüp başumda itdi âşyân
- 8 Düşmişem tenhâ reh-i çaşqa dil ü cân kaçdılar
Müflis-i bî-ḥayra yolda ḥavf yok bî-kâr-bân
- 9 Muḥyiyâ kon çaşq râhında âdem vâdisine
Yol uzak sen nâtüvân küh-ı gamuñ bâr-ı girân

CDLXXVII

Nażire-i Dîger [Nevâyî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Varsa âhum âstânına o mâhuñ her zamân
Tañ degül yirden göge çıqmaqdadur dâyim duḥân
- 2 Kûyını qodı gubârı geldi iki çeşmüme
Sûd idüp merdümlere kendüsine itdi ziyân
- 3 Âteş-i hicre düşüp yanmaqdayum ḥâlüm ḥarâb
Gelse o gül-ruḥ Ḥalîl'üm olsa âteş gül-sitân
- 4 Bilmeyüp anuñ güzer-gâhını oldum bî-qarâr
Durmadan varmaqdayum yollar başına her zamân
- 5 Cân lebe irdi lebinüñ ḥasretiyle nâleden
Kûs-ı rihletden anuñ yanınca feryâd ü fîğan
- 6 Teşne leb virmekdeyüm cân ḥasretiyle laclînüñ
Dilde var ümmîd-i luṭf-ı sâķî-i kevşer hem-ân
- 7 Bâr-ı gam arqamda çaķ şöyle girân itdi beni
Kim olupdur yir yüzi üstine sâyemde girân
- 8 Rûy-ı zerdüm caksî her ne sebze-zâra kim düşse
Lâle yirine bite ḥâkinde anuñ za'cferân
- 9 Muḥyî eşcârını dâyim göz yaşı dökmekle dir
Anun içün aña dirler şâcîr-i gevher-feşân

CDLXXVIII

Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ağzı nāzūklükle ẓanum nūş idüp oldı nihān
 Ẓaṭre-i ḥūnum anuñ yirinde ẓalmışdur nişān
- 2 Zūlf ü la'cline naẓar kılsun şu kim görmek diler
 Hindī-i āteş-perest ü tūṭī-i şekker-feşān
- 3 Ruḥları reşkiyle her gün ẓanlar ağlar āftāb
 Dāmen-i eflāk olur her şeb anuñçün ḥūn-feşān
- 122a 4 Geldi inşāfa ẓodı el arḳasın yire çenār
 Virdüğinde serv ẓaddinden şabā añā nişān
- 5 Gül yüziyle hem-dem iken sūnbūli hayretdeyüm
 Kim n'ıçün göñlüm gibi ol da perīşān her zamān
- 6 İsterüm kim rişte-i cānı idem tīrine per
 Ẓorḳarum anı yabana ata ol ebrū kemān
- 7 Dil o dil-dāra gidelden añmadı ayruḳ beni
 Ol da ol nā-mihr-bān ḥūyını öğrendi hem-ān
- 8 Ḥasret-i ruḥsār-ı sürḥī gerd idüp ruḥsārumı
 Ḥāk idicek bite anda lāleyile za'cferān
- 9 Muḥyī āḥir şayd ider ol yāri ḥaṭṭı gelmeden
 Himmeti şeh-bāzıyile ger ecel vire emān

CDLXXIX

Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Anuñ içün güft [ü gū] itmez bizümle ol cevān
 Kim dehān yok anda biz aşüftesinde yok zebān
- 2 Her ẓaçan görsem yüzini ṭaṇ degül cān virdüğüm
 Ḥayfdur görmek bunuñ gibi cemāli rāyḡān
- 3 Ḥüsni bāğında ẓad-i ra'cnāsı vū şīrīn lebi
 Nūrdan bir naḥldür kim mīvesidür datlu cān
- 4 Secde eyler her ẓademde pāyına bir şāḥ-ı gül
 Ol gül-i cennet nihāli itse seyr-i gül-sitān

- 5 Pîrehen nâzûk teni üstine ditrer bâddan
 Êhavf ider k'aña elem ire hevâdan nâ-gehân
- 6 Dil terâzûsına ol cānān ile cānı ıodum
 Ol leřāfetden sebûk ııkđı bulalı cān girān
- 7 Kaćbe-i Bařhā'da yılda saćy ile bir hacc olur
 Kaćbe-i kûyında olur günde biñ hac her zamān
- 8 Kaćbe-i kûyı yolında reh-bere yoķ ihtiyāc
 Aña ıuřřāķ üstüh'ānı ser-te-ser olmış niřān
- 9 ıaddi mevzûnın göricek Muhyî eşcārın oķur
 Yaraşur ıün serve ıarşu dāyimā āb-ı revān

CDLXXX Naşire-i Dîger [Nevāyî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Rişte-i cān kûyuña oldı řabāyile revān
 Tā özin bezmünde ıenge tār idüp ide fiğān
- 2 Êaylî ķābildür sürûda ıün dil-i nālānumuz
 ıengüññ yirine řāgird eyle ol tıflı hem-ān
- 3 Tek ķo ben maĥmûr-ı gammı cām-ı laclüñ bezmine
 ıan yudarsam da olur anda řarāb-ı ergavān
- 4 Māha nisbet eylemiş ķařuñ kemānın müddećî
 Var iken farķ arada yirden göge dek bî-gümān
- 122b 5 Gözlerüm eyler dü cālemden hem-ān saña naşar
 Merdüm-i řāhib-naşarlardan yüzüñ itme nihān
- 6 ıametüñle gerçi kim ķopdı kıyāmet başuma
 Yoķ ġamum ıün sāye-i tûbî baña oldı mekān
- 7 Tañ mı açduķça ruĥuñ nûrıyla görsek aġzuñı
 Kim olur ĥurřîd-i raĥřān toġıcaķ zerre cāyān
- 8 Var iken benden niřān sînem niřān it tîrûne
 şimdiden girü ıü benden bulmayısarsın niřān
- 9 Muhyî āĥir āstānuña iriřdi saćy ile
 Pāye pāye himmetin idüp semāya nerdbān

CDLXXXI Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 ĞAql u dil ғаşdına geldi üstüme bir dil-sitān
Arada gitdi ğalaṭla nā-gehān bī-çāre cān
- 2 Gül gül oldu āteş-i müliden anuñ cārızları
Bezm-i yārān ruhlarından oldu reşk-i gül-sitān
- 3 Ğānde itdükde dehānı aqıdur āb-ı hayāt
Nuṭṭa geldükde şaçar nükte yirine lācī cān
- 4 Ol melekden dāyimā şerm-i hicāb idüp perī
Dīde-i merdümde eyler rüz u şeb kendin nihān
- 5 Mescid-i hüsninde dil zülfi şebinde nālede
Nālelerle anda geh temcīd oḡur ğāhī ezān
- 6 Ŗorḡaram nāzük eli ol şeh-süvāruñ incine
Yohsa esbine iderdüm rişte-i cāndan cīnān
- 7 Nev-cevānlar Ğaşḡı öldürdi cevān iken beni
Bir marāzdur bu cevānluḡda çeker ekşer cevān
- 8 Bu dil-i şeydāy her dil-ber çeker bir yañaya
N'ideyin ben pür-dil ile var hezārān dāstān
- 9 Derd ü ğam bulmazdı diller içre Muḡyī'nüñ dilin
İtmeyeydi ger aña dāġ-ı belā bir bir nişān

CDLXXXII Nażire-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şu'celelü tīġıyla ol Ğurşīdümüñ virem çü cān
Ben şehīdūñ Ğāki üzre nūr iniser her zamān
- 2 Ŗatlüme meyli yok idi ol cefā-kāruñ velī
Tīġınuñ keskinlüġini anda itdi imtiḡān
- 3 Şalduġında tīġını boynum uzatdum tā ola
Hem aña hem baña āsān kār-ı tīġ-ı Ğūñ-feşān
- 4 Ruḡlarum Ğaksi düşelden tīġ-ı şāfina anuñ
Tīġınuñ rüyı olupdur anuñ ile zer-nişān

- 123a
- 5 Çün şehīde cāmesi olur kefen cāmem benüm
 6 Kullaruñ cāşıqları ey şeh ne çok kırduñ didüm
 7 Tañ mı kanum dökmeden žulm ile hāvf itmezse kim
 8 Vāz geçürdür var [...] bir şīve yā şīrīn-zebān
 9 Kaynayup kabrümde kanum hāküm üstine çıkup
 Lāleler olup şehīd olmama olalar nişān
 9 Kalmadı Muhyī ġarībūñ mātem eyler kimsesi
 Raħm idüp ebr ağlayup üstine ra‘d eyler fiğān
- CDLXXXIII Nažīre-i Dīger [Nevāyī]
- . - - / - . - - / - . - - / - . -
- 1 Cānum itdüm hicr-i bīminden dehānında nihān
 Olmadan ġāret evüñ kim gizleyem nağdüm hem-ān
- 2 Eyledüm diller arasında dilüm kūyında kim
 İtmiş iken oğları aña niçe yirden nişān
- 3 Gitmesün sīnemdeki peykānı zaħmi penbesi
 Dil çerāğın rūşen eyler ol fetīle her zamān
- 4 Merhem ummam tīri zaħmine oñulmağçün degül
 İsterem anı idem ağıār çeşminden nihān
- 5 Üstüh‘ānum it rağīb ister ilik gibi eme
 Göreyin anuñ boğazına dura ol üstüh‘ān
- 6 N’içün ol şahid inanmaz cāşqumuñ da‘vāsına
 İki sādīq şahidümken iki çeşm-i hūn-feşān
- 7 Odlu āhumla kaşı yası daħı berķ olmada
 Gerçi germ olsa hevā yumşak olur katı kemān
- 8 Didüm ey gül-zār-ı hüsn it āh-ı cāşıqdan hażer
 Didi yok gül-zār-ı cennetde ġām-ı bād-ı hāzān
- 9 Eyleme dil-dāruñuñ kūyında Muhyī giryeler
 Kim degüldür cāy-ı mātem šāhn-ı fīrdevs-i cinān

7 [...] Metinde eksiklik vardır.

CDLXXXIV

Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Olsa mihri ol mehūñ pūr-tır göñlümde cāyān
Tañ mı āteş şuclesi olmaz ney-istānda nihān
- 2 İtdüm ol ebrū kemānuñ bir ḥadengine heves
Oldum anuñla melāmet tīrine her gün nişān
- 3 Var dilümde cāşkıyile her zamān šad kūh-ı ğam
Tañ degül nāzūk diline dāyimā olsam girān
- 4 Eyleyelden gün yüzi hüsn āsmānında tūlūc
Zerre-veş raķş itmede şevķ ile ḥurşīd-i cihān
- 5 Ol çerāğ-ı hüsn den ķandīl-i nūr uğurlamış
Anuñ içün āsdılar boynına daķup rīsmān
- 6 Ğonçe lacliyle anuñ daevā-yı hüsn-i reng idüp
Ağzına urdı šabā şöyle ki ķan çıķdı hem-ān
- 123b 7 Āsmān-ı hüsn de anuñ dehānıdur şehā
Hiddet-i ebşarı eylerler anuñla imtiḥān
- 8 Şordum ağzından lebi şehdin dil ü cāndur didi
Mūyıdur anuñ dil-i şeydā vü balı datlu cān
- 9 Gördüğince ğamzelerle Muḥyī tīg ü ḥançerin
Tañ degül ķorķarsa dānişmendler olur ciyān

CDLXXXV

Naẓīre-i Dīger [Nevāyī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bilür iken yārümüzde yok dehān ile miyān
Yok yire teşķik ider nuṭķ u kemer bizi hem-ān
- 2 Lacli āteş-tābı üzre ḥālī ḥoş raenā buḥūr
Kim virür cāşķıların bezmine dāyim būy-ı cān
- 3 Hüsni deryāsında vardı Aķ Deñiz'den fülk-i dil
Baḥr-i Hind-istān'a zūlfini idelden bād-bān
- 4 Talcātı ḥurşīdidür āyīne-i hüsn-i ezel
Ehl-i cāşķuñ cümle maķşūdı olur anda cāyān

- 5 Mihri ol māhuñ dilümde çün Süleymān mühridür
Tañ mı itse ben şeh-i çaşkı Süleymān-ı zamān
- 6 Rişte-i cān ile dāyim bağlaram kıddin anuñ
Tā ki benden kaçmaya nāz ile ol serv-i revān
- 7 Virürem cān ölmege kūyında līkin korğaram
Kim gele her üstüh-ān hāk-i laṭīfine girān
- 8 Muḥyiyā girdi ele çün nićmet-i hūn-ı raķīb
Etmegüñ yime kuru şükr eyleyüp ol kana ban
- 9 Göñlümüñ şehrine mülk-i gaybdan gelmekdedür
Dürlü dürlü nev macānī kār-bāndur kār-bān

CDLXXXVI

İhtirāc

- . - - / - . - - / - . -

124a

- 1 Geldi bāğ-ı hüsne bir serv-i revān
Kim anuñ her şāhı vü bergi revān
- 2 Bāğ-ı hüsni nev-bāhār itdi o serv
Serv-i bustānileri itdi hāzān
- 3 Özge şāh-ı hüsn kim aña nedīm
Rūz u şeb hūrşīd ü mäh-ı āsmān
- 4 Gün yüzi üstine şaldı zülfini
İtdi ol hūrşīde şebden sāye-bān
- 5 Dilde nice gizlene mihr-i ruḥı
Çeşme-i hūrşīdi gil itmez nihān
- 6 Baḥr-i hüsniñ fülk-i dil hoş seyr ider
Aña zülfinden olaldan bād-bān
- 7 Ḥandesinden gayrı ol ḥandān gülüñ
Kimse gūş itmez dehānından nişān
- 8 Sebze-zār olsa ruḥı nārı ne tañ
Çok ğarāyib gösterür āḥir zamān
- 9 Tañ mı pür-süz olsa Muḥyī sözleri
Çünki zihni bir yanar oddur hem-ān

CDLXXXVII Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Pīrlükde göñlüm aldı bir cevān
Almağ ister cānı da virmez emān
- 2 Özge şāh-ı hüsn kim her gün kıurar
Aña zerrīn taht mihr-i zer-feşān
- 3 Merdüm-i dīde görüp nūşīn lebin
İmrenüp ağzı şuyı ağıdı hem-ān
- 4 Rāh-ı çağıl u deynde reh-zen gözleri
İtmeden ğāret geçürmez kār-bān
- 5 Nergis-i çeşmine hasretle gözüm
Giryeden ağardı oldu uqhuvān
- 6 Göñlüme hicrinde āhum itdüğün
Gül-sitāna itmedi bād-ı hāzān
- 7 Eşk-i çeşmüm çihremi zerd eyledi
Şaru gül bitürdi ol āb-ı revān
- 8 Lacl ü dūr dizsem öñine çeşmümün
Tañ degül çün zeyn olur rüy-ı dükān
- 9 Dest-yār olur dil ü cān Muhyī'ye
Her kaçan itse figān ile terān

CDLXXXVIII Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

- 1 H̄āb-ı rāhat eyler idük bir zamān
Dīdeden uçurdu mihnetle figān
- 2 Oldı mihnetle tenüm şöyle za'cīf
K'aña cānum riştesi bār-ı girān
- 3 Derd ü ğam lāgar tenüm itdi hāyāl
Sāye kalmışdur hem-ān andan nişān
- 4 İki yanumdan benüm derd ile ğam
Yan başı gelmekde baña her zamān

- 5 Māder-i dünyādan olmuşdur meger
Derd ü ğam cān u dilümle tev-emān
- 6 T̄inetüm taḥmīr olunmuş eşk ile
Ṭañ degül eşk aḡsa çeşmümden her ān
- 7 Oldı bārānıyla eşki çeşmümüñ
Rūy-ı zerdüm lāle-zār-ı zaćferān
- 8 Āh ile buldı ruḥ-ı zerdüm fenā
Yile vardı gitdi ol berg-i ḥazān
- 124b 9 Muḥyī envāć-ı şedāyid çekmede
Derdi çoḡdur cān berk olsun hem-ān

CDLXXXIX

Nażire-i Yūnus Emre

- - . / . - - - / - - . / . - - -

- 1 Ḳorḡulu deñizdür ćaşḡ envācına yoḡ pāyān
Her mevci ḡabābında deryālar olur pinhān
- 2 Özge deñiz imiş ćaşḡ kim anda ćaḡkiller ḡarḡ
Cānāna niheng imiş māḡisi dil ile cān
- 3 Deryā-yı büzürg iken ćaşḡ anı kerāmetle
ćaŞıḡ dil-i tenginde cān gibi ider pinhān
- 4 Deryā-yı ćecebdür kim ćaşḡ aña düşen ćaşıḡ
Ḡarḡ iken olur sūzān şād iken olur nālān
- 5 Māḡiyyetini ćaşḡuñ kimse bilimez hergiz
Kim geh dūr ü geh ćummān geh āteş olur sūzān
- 6 ćaŞḡa düşeli baña gelmekde beni duyup
Her derd ü belā k'olsa her yañada ser-gerdān
- 7 Eşküñ ḡoricek deryā içi acıyup fi'l-ḡāl
Ḡönderdi bulutlar kim baña olalar giryān
- 8 Maḡzūn dilümi ḡamlar yıḡmaḡda bilinmez hīć
Ḡam ḡānesi ćuşşāḡuñ dāyım yaraşur vīrān
- 9 Muḡyī'yi belā-yı ten ḡabs eyledi dünyāda
Ḡayfā ki o şāḡ-ı ćaşḡ ćeömrünce ćeeker zindān

CDXC Nažire-i Dīger [Yūnus Emre]

- - . / . - - - / - - . / . - - -

- 1 ʿAşkuñ dūr-i şehvārın bulmaz arayup ʿummān
Cānum šādef-i dilde itmişdür anı pinhān
- 2 Hōş tāk-ı mübārekdür ʿuşşāka cihānda ʿaşk
Başına alan dervīş fi'l-hāl olur sulṭān
- 3 Bir Leylī'ye Mecnūn'am k'eyler şacı zencīri
Leylīleri Mecnūn u Mecnūnları ser-gerdān
- 4 Leylī'sine Mecnūn'ı hayrān idi devrinde
Leylī'm bu Mecnūn'ı gördükçe ʔalur hayrān
- 5 Yapdukça yuva ʔuşlar Mecnūn gibi başumda
Her birisini eyler āhum şereri büryān
- 6 Derdüñe şabır dermān dir baña ʔamu yārān
Derd aña baña müşkil derdümden ise dermān
- 7 İki gözümüñ yaşı olmuşdur iki deryā
Ben mecmaʿ-ı bahreynem ʔaldum arada kerān
- 8 Yirler yüzini dutdı deryā-yı sirişküñ çün
Ṭañ mıdur eger benden eflāke ʔaçar efgān
- 9 Muhyī yem-i ʿaşk içre bir mähīye yudıldı
Unutdı iki kevnī Yūnus-veş olur hayrān

125a

CDXCI Nažire-i Dīger [Yūnus Emre]

- - . / . - - - / - - . / . - - -

- 1 Deryā-yı nihān-ı ʿaşk ʿālemde ʿaceb ʿummān
Kim dūrri anuñ cānān ʔavvāşı dil ile cān
- 2 ʿAşk ile gözüm yaşı deryālarına düşdüm
Hüsnüñde görüp itdi evc bahrini hayrān
- 3 Çün iki ʔaşuñ iki ʔurbān ayı olmuşdur
İtdüm birine cānı birine dili ʔurbān
- 4 Cān virse zenaḥdānuñ ʔāhına dilüm ṭañ mı
Kim bāğ-ı gül-sitāndan yıgdür aña ol zindān

- 5 Bezmünde ab l itse  ger  dmete ben eyd  
 dem kemer-i  dmet c  n ri tesin ey c  n  
- 6 Ebr-i kerem    aldı   n s ye ba um  zre
 mm d m o kim andan  st me ya a b r  
- 7 Dil h sn  ni g rd kde gezmekde ruh u z lf  
Kim gelse yeni  ehre   detd r ider seyr  
- 8 K yu  serine varsam  ar u  ı ıca  itler
Her b r o y r na tuhf  iderem derm  
- 9 C  n na ir p Muhy  terk itdi dil   c  n 
Y r ile olana y r a y r olur y r  

CDXCII   tir c

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1  e mi la l  n hasretid r gevher-ef   n eyleyen
D r di  n  ev kid r e ki bahr-i  umm  n eyleyen
- 2 G n y z  nde  erred r a zu  g rinmez g zlere
Ebr-i z lf  n s yesid r an  pinh  n eyleyen
- 3 H sn    n bust  n   aksid r cih  n  zeyn id p
B   u r   u k       hr larda bust  n eyleyen
- 4  add    n   b sid r  im   d u servi b  da
Ba  a u  yalu  aya   eyd  v   ayr  n eyleyen
- 5  o   omi  tiry k-i la l  n m r-  z lf  n yanına
 udret ile lu f id p her derde derm  n eyleyen
- 6  alcatu da gice g nd z n r-  im  n ber kid r
Her na arda fevc-i k ff r  M selm  n eyleyen
- 7 G l gibi her   ra m yil oldu u ndur d yim  
 ayret mden g n e-ve  ba rum  olu  an eyleyen
- 8 E k m  n  umm  n  i re d rr iken her  a resi
G zden a an   n-  dild r an  merc  n eyleyen
- 9 Muhy 'yi bilmezlen rsin ey vef suz dil-r b  
Sen deg l miyd   anu la   hd   peym  n eyleyen

125b

CDXCIII İhtirâc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Çeşmümi meh-pârelerdür encüm- efşân eyleyen
Eşkümüñ her kaçresin dürrî-i tâbân eyleyen
- 2 Bir meh-i nâ- mihr-bândur baña ılduz şaydurup
Şubha dek eşküm şafağ- veş her gice kan eyleyen
- 3 Bâd-ı âhumdur dil ü cānum hâs ü hâşâkini
Zülfi gibi târ-mâr idüp perîşân eyleyen
- 4 Zülfi vü ruhsârıdur cûşşâka karşı dāyimā
Birbirine carz-ı küfr ü carz-ı imān eyleyen
- 5 Bezm-i cānda hoşka-bāz-ı lacl-i şîrîn kārıdur
Dürr ile pür hoşkayı fi'l-hāl pinhān eyleyen
- 6 Ruhlarını zülfinüñ cādū-yı sûret-bāzıdur
Geh güneş geh meh geh âteş geh gül-istān eyleyen
- 7 Serv-i nāz-ı kâmet-i raçnâsınuñ her şâhidur
Dillerüñ kumrîlerin dāyim hoş elhān eyleyen
- 8 Dide-i şehlä vü pür-hâlidür alup nergisüñ
Cânını açuk koyup çeşmini hayrân eyleyen
- 9 Gün yüziyle alnı ayı şevkidür her rûz u şeb
Muhyî'yi gerdün gibi küyında gerdân eyleyen

CDXCIV İhtirâc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Zülf-i şûr-engîzidür diller perîşân eyleyen
Dide-i hûn-rîzidür her demde biñ kan eyleyen
- 2 Gün yüzine karşı her gün iki çeşmüm eşkidür
Yaz güninde yağmur u kar u zemistān eyleyen
- 3 Zulmet-i zülfidür örtüp talcatınuñ nûrını
Kişver-i imānı nâ-geh kâfir-istān eyleyen
- 4 Deyr-i hüsn ü rāhib-i zülfidür ol tersā bütün
Giydürüp kara hezārān şeyhî ruhbān eyleyen

- 5 Ol şehüñ çokluk sipāh-ı hüsnidür çok žulm ile
Uğraduğı dillerüñ mülkini vīrān eyleyen
- 6 Bād-ı āhumdur hemīşe dağıdup cemciyyetüm
Rūzgārum gibi ahvālüm perīşān eyleyen
- 7 Taşkun ırmağıdur eşk-i çeşmümüñ her gün aķup
Çerh-i gerdün āsyābın başķa gerdān eyleyen
- 8 Göklere çıkduķķa nālem raħm idüp her bir melek
Giryesidür hālūme áālemde bārān eyleyen
- 9 Yandugınca áaşķ odına Muhyī eşk ü āhıdur
Gāh idüp teskīn ol odı gāh lerzān eyleyen

CDXCV Nażīre-i Şeyhī

. - - - / . - - - / . - -

- 126a 1 Dilüm toptoludur tīr-i ķazādan
Her oķ peykānı bir dürlü belādan
- 2 Şu áāşık kim siper eyler rızāyı
Anuñ pervāsı yok tīr-i ķazādan
- 3 Gelür seng-i belā vü mihnet ü taćn
Ser-i pür- derdüme her bir yañadan
- 4 Aķup eşküm idelden her nefes āh
Mizācum bed bu āb u bu hevādan
- 5 Vefādan añsa cúşşāķını ol yār
Añar ben mübtelāsın da cefādan
- 6 Cefāsı lezzetini şöyle añdum
Ki baña yig gelür oldu vefādan
- 7 Dimāga gelmez oldu būy-ı zülfī
ćAceb ol yārdan mı yā şabādan
- 8 Dilā ķo fūrķat ilen kūyına git
Beķā dārına var dār-ı fenādan
- 9 Ne bayuñ Muhyī hāli yā nahāli
Gedāsın geķme hāk ü būriyādan

CDXCVI Naẓīre-i Dīger [Şeyhî]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Dil öğrendi hevāyilük şabādan
Hevāya meyli var idi şabādan
- 2 Virür varum yile her gün hevālar
Delü göñlüm yine geçmez hevādan
- 3 Dile dellāl-ı sūķ-ı ʿaşķda ʿeşm
Güzeller şatmak ister her yañadan
- 4 Dil iltür naķd-i cānı sūķ-ı ʿaşķa
Velī yok ʿālīci beyc ü şirādan
- 5 O māhuñ işigi şandum semāyı
ʿAceb mestem yiri bilmem semādan
- 6 Günüm ʿīd oldı görmekle o māhı
Ve-līkin ʿālīcum yok merhabādan
- 7 Ƙulın içse beni Ƙurbān iderken
Gözüm görse geçerdüm Ƙan bahādan
- 8 Geh eyler pīr-veş zülfin ʿaşā dil
Geh oğlançuk gibi at ol ʿaşādan
- 9 Dil ile cānı Ƙıl cānāna teslīm
Var ise Muhyī ʿaķluñ Ƙıķ aradan

CDXCVII İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Baña Leylī olupdur leyl-i vuşlat ben aña Mecnūn
Anuñ sevdāsı aldı ʿaķlumu itdi beni mecnūn
- 2 Duyup cānān cünūnum şaldı zülfin nār-ı haddine
Bilür mecnūn ʿilācı olduğın maṭbūh-ı eṭīmūn
- 126b 3 Gözi toķ eyleyüp ebrūsı yüz biñ secde itmekde
Mışır-ı hüsni mescidinde oldı ʿĀbid-i Żü'n-nūn
- 4 Çü ʿayn-ı mālsın ey genc-i hüsni-ı ʿālem-ārāsın
Saña öykünmeye ʿālemde hergiz mällar Ƙārūn

- 5 ʿAceb deryāyimiş hüsnuñ ki garķ eyler dil ü cānı
Nesīm-i zülfüñ ile andağı emvāc-ı gūn-ā-gūn
- 6 Bisāṭ-ı hüsnde benden lebün şāhın şaķınmañ pes
Şaķınma hālünüñ ķ'olmaz piyāde dostum Hārūn
- 7 Yüzüm hāk-i rehüñe haylī çok sürmekden olmışdur
Mübārek himmetünde şimdi hoş kāmīl ʿayār altun
- 8 Veraʿ sevdāsını dilden giderse laʿlünüñ şevķi
Ne ṭañ olmış ʿilāc-i ʿillet-i sevdā mey-i gül-gūn
- 9 Koma ʿömrüñce Muhyī zülfīn elden var ise ʿaķluñ
Ölünce dāmen-i Leylī'yi elden ķomadı Mecnūn

CDXCVIII Dīger [İhtirāʿ]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Cihānda bād-ı āh dāyim [...] bu gerdūn
Olupdur āsyāb-ı bād kim durmaz döner dün gün
- 2 Nice teskīn bula sūz-ı dil-i sūzānum āhumla
Ki bād-ı saht esmekle olur āteş dañı efzūn
- 3 Şuvarurken dıraht-ı ķaddümi sürh eşk ile her dem
Şararup ruḥlarum her gün biter iki şarı leymūn
- 4 Kenār-ı çeşm-i giryānda ciger ķanıyla müjgānum
Hem-ān bir neyçe-i mercāndur olmış baḥrden bīrūn
- 5 Eger irişmese gerdūna baḥr-i eşkümüñ mevci
Yanardı berķ-i āhum āteşiyle dāyimā gerdūn
- 6 Şalaldan ķūha vü şahrāya ʿaşķ u şevķi Leylī'nüñ
Dutar āḥūlar eṭrāfımda şaf şanup benı Mecnūn
- 7 Gelelden ķaşı nūnınuñ hayālī dīde baḥrine
Olupdur anuñ ile merdüm-i çeşmüm benüm zū'n-nūn
- 8 Ne ṭañ hüsñ itse cānum almağıçün künc-i fūrķatde
Ki cān borcumdur aña borç içün maḥbūs olur medyūn
- 9 Taḥammül eyle Muhyī hicre vaşla itme istiʿcāl
Bilürsin ķünki ʿālemde her iş vaķtindedür merhūn

1 [...] Metinde eksiklik vardır.

CDXCIX Naẓīre-i Şeyhî

.. - - / . - - / . . -

- 1 Geldi zencîr-i ʿaşk yârûmden
Kûyına çekdi bu diyârûmdan
- 2 Şevki ġālib olup beni aldı
Şabr u ārām u ihtiyârûmdan
- 3 Bahr-i ʿaşkı miyânına düşeli
Gitmedi derd ü ġam kenârûmdan
- 127a 4 Niçe biñ sırr-ı ʿaşkı ʿaşk ehli
Fehm ide her bir âh u zârûmdan
- 5 Bileyüp tîġ-ı ʿaşkı tîz ideler
Seng-i pür-cevher-i mezârûmdan
- 6 Dili dâġ olsa kim ki lâle ala
Qabrüm üstinde lâle-zârûmdan
- 7 Ola şeydâ her otlayan hayvân
Ĥâküm üstinde sebze-zârûmdan
- 8 Ehl-i dil pâk-bâz olmaġiçün
Kuhl ide çeşmine ġubârûmdan
- 9 Muhyiyâ ehl-i ʿaşk birbirine
Tuĥfe ide bu yâdgârûmdan

D Naẓīre-i Dîġer [Şeyhî]

.. - - / . - - / . . -

- 1 Qan baġır çeşm-i eşk-bârûmdan
Seyl-i ĥûn aldı her kenârûmdan
- 2 Qomadı tende ġam nişân-ı hayât
Eglenür cānda âh u zârûmdan
- 3 Şemc ola qabrüme çıkup şeb ü rûz
Âhumuñ şuclesi mezârûmdan
- 4 Çeşmüme câlemüñ bahârî ĥazân
Ayrıldan o nev-bahârûmdan

- 5 Şabır ben cāşık itdüm idi hişār
Şevki kapdı beni hişārumdan
- 6 Hāk olurdum rehinde hāvf iderem
Ki vara gōñline ğubārumdan
- 7 Beni şayd itdi ol hāyālini ben
Hele ben rāzıyam şikārumdan
- 8 Āhum ol māhdan degül Muhyī
Tālic-i naḥs u rūzgārumdan
- 9 Hoş şulandurdum ehl-i şicr ağzın
Yine bu şicr-i āb-dārumdan

DI Naẓıre-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

127b

- 1 Sīm ü zer cārız idene söz söyleme ey sīm-ten
Ol gül-istān-ı cinānuñ ğonçesi açma dehen
- 2 Bütten öğren ey hüsün şāhı vaḳār-ı hüsni kim
Sīm ü zerle secde eylerler o hıç itmez sühan
- 3 Zinde eyler mürdeyi pīrāhenüñ būyı hem-ān
Rište-i cāndan mı anuñ tārı ey nāzük-beden
- 4 Serv-i bāğ-ı hüsn iken şāh-ı gül olmuş ḳāmetüñ
Cā-be-cā nāzük tenüñde tāze tāze dāğdan
- 5 Virdi cān zülfüñde dil çün it kefen andan aña
Kim olur mürde ğarībe öldüğü cāme kefen
- 6 Çünki ğamzeñ dökdi ḳanum ben şehīdi yād içün
Ḳıl cālāmet ḳabr-i pūşum ile ḳanlu pīrehen
- 7 Düşmenüñ taćnıyla pend-i dostdan oldum hālāş
Şükr kim vardı yile bir derd-i cān hāk oldu ten
- 8 Düşde gördüm şordılar Mecnūn u Leylī hālūmi
Eyledi cāşḳuñ beni rüsvā-yı cümle merd ü zen
- 9 Muhyī kūh-ı ğam olup ḳazmaḳda dāyım sīnesin
Turfе hāletdür ki hem kūh oldu vü hem Kūh-ken

DII Naẓīre-i Dīgere [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tāze gül mi hüsn bāğında cizārı yā semen
Yā gül-istānda açılmış lāle mi yā yāsemen
- 2 Penbe vü kettāna döymez çün anuñ nāzük teni
Rište-i cāndan gerek ol nāzenīne pīrehen
- 3 Eyledüm ol gonçe-lebden çok sücāl-i buse līk
Virmedi bir kez cevābın yok meger anda dehen
- 4 Söylemez cūşşāka žāhirde velī eyler nihān
Her nigāh u hāndesiyle zīr-i lebden šad sūhan
- 5 Bulalar rengīn sözinden ol gülüñ büyün diyü
Eylemez oldum kimesneyle sūhan cālemde ben
- 6 Bī-ķarār itdi beni çün cāşķı hergiz olmaya
Šabr peyvend-i dil ü cān cān u dil peyvend-i ten
- 7 Girdügümde rāh-ı cāşķa tañ mı cūryān olduğum
Kayddur cāme gerek cāşķı mucarrā kayddan
- 8 Muhyī cūryān geldi dünyāya tenin ol örtmez
Hilcat ü hırķayla öldükde meger örte kefen
- 9 cAşķ odına yaksa nāzūklükle eşcārum ne tañ
Cemc olupdur sūz-ı Husrev nāzüghā-yı hasen

DIII İhtirāc

- . . / - . . / . . . / - . .

128a

- 1 Hüsn āsmānı zeynine ķaşı hilāl-i hüsn
Bedr-i tamām alnı anuñla kemāl-i hüsn
- 2 Meh ķapusına gice gedāyılūge gelüp
Eyler hilāl kāsesiyle sücāl-i hüsn
- 3 Eksüklüğini hüsnde māh añladı tamām
Ol tılcatı güneşde görelden kemāl-i hüsn
- 4 Tañ mı gül ü benefşesi bāğ-ı cemālinüñ
Dursa tarī şular anı dāyım zülāl-i hüsn

- 5 Dehri mucaṭṭar itdi gelüp bŭy-ı misk-i ʿaṣṣ
 Şahrā-yı ʿaṣṣı seyr ideli ol ġazāl-i hŭsn
- 6 Zŭlfi nesīmi esse dil ü cān varup yile
 Zŭlfi gibi ider beni şŭrīde-hāl-i hŭsn
- 7 Şunsa nevāle ʿaṣıķına ĥʿon-ı hŭsnde
 Ġāhī anuñla eylese şekker nevāl-i hŭsn
- 8 Didüm ki eşküm aķma neden ĥoş gelür saña
 Didi ki eşk ile şuvarılur nihāl-i hŭsn
- 9 Çün Muhyī sŭd görmedi dünyāda hŭsnden
 Düş gibi oldu aña cihānda ĥayāl-i hŭsn

DIV Dīger [İĥtirāc]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ol māh-rŭda žāhir olaldan kemāl-i hŭsn
 Meh-pārelerde ķalmadı ayruķ ĥayāl-i hŭsn
- 2 Rŭşen delīldür ʿarazuñ intikālīne
 Ser-cümle ĥŭblardan aña intikāl-i hŭsn
- 3 Hŭsn-i muşavver oldu o meh geldi ʿāleme
 ʿUşşāķa tā ki eyleye ʿarż-ı kemāl-i hŭsn
- 4 Zŭlfinden esse yiller anuñ āb-ı hŭsnine
 Deryā gibi temevvŭc ider ol zŭlāl-i hŭsn
- 5 Şahrā-yı hŭsni ʿālem-i ʿaṣṣuñ fezāsıdur
 Olmışdur anda beñleri yir yir cibāl-i hŭsn
- 6 Hŭsn ili oldu mihr-veş ol māh-ı ser-bŭlend
 Olmasun anda tā-be-ķıyāmet zevāl-i hŭsn
- 7 ʿAşķ ile baş ķoyaldan anuñ pāyına hem-ān
 Cān u dil oldu zŭlfi gibi pāy-māl-i hŭsn
- 8 Fāl istedümdi açdı baña hŭsni muşhafın
 Hamd itdüm oldu baña çü ferĥunde fāl-i hŭsn
- 9 Muhyī ne sŭd ide güzellerde hŭsnden
 Ĥŭblarda cevır olursa olupdur mecāl-i hŭsn

DV İhtirâc

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Oldı cemālũñ ile müzeyyen bahār-ı hüsñ
 Ĥurrem ruĥũñ bahāriyle lāle-zār-ı hüsñ
- 2 Ĥurrem bahār-ı hüsñũñ ile bāġ-ı cāñ u dil
 Ser-sebz-i āb-ı rüyuñ ile sebze-zār-ı hüsñ
- 3 Ĥüsniyle fāĥr ider kamu ċālem güzelleri
 Sen pādşāh-ı hüsñ iledür iftiĥār-ı hüsñ
- 128b 4 Dār-ı beġāya ċün varasın hūr-ı cennete
 Dār-ı fenādan iyledesin yādgār-ı hüsñ
- 5 Serv-i ģadũñ gibi ne bitüpdür ne ĥod bite
 Olduġça bāġ-ı hüsñde revāñ cūy-bār-ı hüsñ
- 6 Ağyārdan şaġınmaġ içün mülk-i hüsñũñi
 Devr itdi ĥaĥtuñ oldu ĥişār-ı diyār-ı hüsñ
- 7 Ĥaĥtuñla nev-bahār-ı hüsñ geċse ġam degül
 Geldi ĥarīf gibi ċü köhne bahār-ı hüsñ
- 8 Devrinde hüsñũñũñ n'ola ĥiċ olsa ĥāşilum
 ċün noġta-i dehānuñ olupdur ġubār-ı hüsñ
- 9 Hüsñũñ şarāb-ı laċlini ağyār nüş ider
 Muĥyī naştbi ancaġ olupdur ĥumār-ı hüsñ

DVI

نظيره شيخ جامي

- - . \ - - . - \ - - . \ - - . -

- 1 فيكّ محيّا جميل نحن له عاشقون
 مظهر حسن الجليل نحن به حايمون
- 2 زلف تو چون ابروت خم شده است از ازل
 كشته با بداع حسن هر دو نكو قاف و نون
- 3 وصلك كنز خفي ليس بو جد الشفى
 منك بلطف وفي نحن له واحدون
- 4 حسن تو اى شاه حسن دمبدم اندر زياد
 چون نشود هر نظر عشق ببنده فزون

- 5 منک بلطف الحراک ال سکون الجحی
سگن نبض الحیوة حرک عرق الجنون
- 6 کشته دو زلف تو در ساحل دریای حسن
مملکه روم را شهر مثنون و فزون
- 7 فی ظلمات الهوی عشقک عین الحیوة
حار قلوب الوری نحن لها واردون
- 8 دیده چو دید ابروت پر شده باران اشک
نسبت عجب کاین هلال همچو قدم سر نکون
- 9 مذ عشق صبک محیی اتاه [...] *
شبیہ فی الشباب کثرة ریب المنون

DVII Nažire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Umma rahm ey dil ol iki dide-i bī-dāddan
Rahm gelmez küşteye kaşşāb ile cellāddan
- 2 Ğamzesin görüp o şūhuñ deng ü hāmūş olmışam
Şāh kendü çekse hançer aştı ne feryāddan
- 3 Tīr-i āh-ı cāşık aña olmağıçün kārger
Sīmden olmuş teni anuñ dili pūlāddan
- 4 Yıkıldı gönlüm seyl-i eşkümle yine yapmak diler
Aştı ne tūfān güninde hāneye būnyāddan
- 129a 5 Tañ mı ben āh eyledükçe şād olup rağş itse dil
Çünki olur dāyimā servūñ semācı bāddan
- 6 Baña tuş olsa gözün kaçmak neden didüm didi
cĀdet olmuş dāyimā āhū kaçır şayyāddan
- 7 Hāk olup kūyında anı haşre deñlü bekleyem
Şanmañuz kalķam vefāsuz gerd gibi bāddan
- 8 Kim diler hāyrına taşlar kıya kabrūme kıosun
Baş ayak ucına taşlar türbe-i Ferhād'dan
- 9 cĀşık ile pervāneden öğrense Muhyī yanmağı
Tañ gegül çün şancatı görmek gerek üstāddan

* [...] : metin eksik yazılmıştır.

DVIII Nażire-i Şeyhî

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Çünki alduñ benden ey cānāne cān
Şun baña laclüñ kim olur cāna cān
- 2 Tenlere cān çok cihān mülkinde līk
Yok leb-i laclüñden ayruķ cāna cān
- 3 Hayrete düşdüm lebüñ gördükde kim
Nice girmiş şüret-i mercāna cān
- 4 Cān revān olsa dehānuñdan ne tañ
Olmış āb ol çeşme-i hayvāna cān
- 5 Nice yok diyem dehān u bilüñe
Kim virürler her öpüp kocana cān
- 6 Cānumuz aldı humār-ı cām-ı ğam
Şun lebüñ tā vire ol peymāne cān
- 7 Dil maḥabbet şemcine oldu fetīl
Aña āteş çaşķ odı pervāne cān
- 8 Tendeke cāna dimez cān ehl-i çaşķ
Dirler anlar aña ten cānāna cān
- 9 Muḥyī kendin itdi çün çaşķ odına
Kül olup ten ḥaşre deñlü yana cān

DIX Nażire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne güç cāşık diyārında görürken mihr yārinden
Düşüp ğurbet iline ayrıla yār ü diyārından
- 2 Miyān-ı yāri şād ile kenār iden ne müşkil kim
Miyānına düşe baḥr-i ğamuñ yāri kenārından
- 3 Olıcaķ ḥāk-i cānān ḥasret ile cān bulam yine
Şabā ger iltür ise kūyına ḥāküm ğubārından
- 4 Olup ḥüsni bahārından cüdā hicri şitāsunda
Görinmez çeşmüme dünyā anuñ yağmur u ğarından

- 129b
- 5 Düşüp deryâ-yı çaşka keşti-i dil bād-ı āhumla
Gider hâvf ü hâtar üzre muhâlif rûzgârından
- 6 Şikâra gitmiş ağıyar segiyle yârümüz hayfâ
Hemânâ kendüsi avlanmadur hâşıl şikârından
- 7 Varaldan yârüm ağıyâra dir āhum gûş iden yâ Rab
Ayır ağıyardan yâri ayırma yâri yârinden
- 8 Baña bir hâmr içürdi bezm-i ğamda cām-ı fûrkat kim
Ne ser kaldı ne sāmân kaldı ol hâmrûñ hûmârından
- 9 İdüp hayrân yaķarsa Muhyî'nün her reşha-i kilki
Ne tañ odlar çıkar her dürlü naẓm-ı āb-dârından

DX Naẓire-i Necâtî

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Raķîbüñ lâle-veş şahrâ-yı ğamda baĝrı dâĝ olsun
Hemîşe ey gül-i raċnâ saña taĝ üsti bāĝ olsun
- 2 Şalinsun kıddüññün servinde zülfüñ kesme anı kim
Yuva yapmaĝiçün kıumrî-yi dil aña budāĝ olsun
- 3 Güzer kıl sünbül-i zülf ü hâṭ-ı reyhânile bāĝa
Ki süsenle benefşe anda muhtellü'd-dimāĝ olsun
- 4 Hemîşe ey ruḥı gül zülfi sünbül bāĝ-ı hüsnüñde
Gül olsun deste deste sünbül-i ter baĝ baĝ olsun
- 5 Çü her bir dâĝ sînemde ruḥuñ şevķiyle bir güldür
Müdām ol gül-şen olsun her dem anda tâze dâĝ olsun
- 6 Seni görsem ducām ol kim inüp zülfüñ ayaĝuña
Dolaşup aña benden kaçmamañçün kıayd ü baĝ olsun
- 7 Raķîb-i bed-naẓar zülfüñ şanursa zāĝ incinme
Hümādur çeşm-i cuşşāķa anuñ çeşmine zāĝ olsun
- 8 Kıadem başduk reh-i çaşka yayaķ bî-rāh ile bî-zād
Kıayırmaz tek şarāb-ı çaşķdan elde ayāĝ olsun
- 9 Namāz-ı çaşka eyler eşķ-i çeşm ile vuzû Muhyî
İder tâze vuzû her bir namāza yüzi aĝ olsun

DXI Naẓīre-i Şevķī

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Ĥār irdi dil-i nāzūgūme bir gül-i terden
Çaķ cānuma geķmişdür anuñ zaĥmi cigerden
- 2 Cādū-yı ĥaţı yağduruban eşk ile bārān
Her gün bitürür tāze benefşe gül-i terden
- 3 Žāhir olalı bāde-i şīrīni lebinüñ
Alındı sekir bādeden ü dad şekerden
- 4 Ruĥsār-ı dil-efrūzı éaceb āteş imiş kim
Dāyim getürür dūd-ı dil-i ehl-i nażardan
- 5 Bilini kenār isteyen ortaya getürsün
Sīm ü zerin ögrensün ol andağı kemerden
- 6 Didüm şaķın āhum şererinden yüzüñ ey dost
Güldi didi pervā mı olur şuda şererden
- 130a 7 Şanmañ bu iki dīde-i terden aķanı eşk
Peyķānlarıdur kim erimiş sūz-ı cigerden
- 8 Ansuz der-i ġam-ĥānemi āhum yili yapsa
Añup anı feryād gelür āhum ile derden
- 9 Devr itdi ĥaţı ebri yüzi māhını Muĥyī
Çāreñ ne hem-ān aġlayalum devr-i ķamerden

HARFÜ'L-VĀV

DXII İĥtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Eyle ķalbüñle dilüñde dāyimā tekrār Hū
Bāţīnuñda tā senüñ žāhir ide esrār Hū
- 2 Eyle iĥyā źikr-i Hūyile ķarañu giceñi
İde gündüz gibi rūşen anı pür-envār Hū
- 3 Ġāfil olma éaşķ ile Hū naćrasından ġāh ġāh
Ĥāb-ı ġafletden ider ġāfilleri bīdār Hū
- 4 Eyle evķātuñda Hū źikrini aĥvāle göre
Ġāh ićlān eyle cehr ile geh it esrār Hū

- 5 Hâzır it ihlâs ile dilde *hüva 'l-lâhü ahad**
Rûz u şeb dise zebānuñ çaşķ ile her bār Hû
- 6 Çün degül izmār-ı kable'z-żikr cāyız eyle żikr
Evvelā k̄albūñle Rabbūñ şoñra kıl izmār Hû
- 7 İkidür harfı diyü k̄albe getürme ikilük
Aşlı çün birdür hem-ān bir harfidür tekrār Hû
- 8 Ger degülse cāñuñuñ gūşı ger anı doldura
Żikr-i Hû çün dāyimā dir yār Hû ağıyār Hû
- 9 Muhyiyā Hû żikrini vird-i zebān it şubh u şām
Tā hevāyile hüviyyetden ide bīdār Hû

DXIII Nażire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne tañ olsa yüzinde hāli hoş-bū
Ki olmuş bahr-i hüsnūñ cânberi bu
- 2 Şaçı pāyına inmiş düşdüm āgeh
Gözüm görmez çıraķ dibi k̄arañu
- 3 Dilüm şād oldu zūfine varaldan
Şeb-i vuşlatdur ol hem anda şeb-bū
- 4 Yüzi vü ruhları şunc-ı cacebdür
Hoş itmiş imtizāc odarla ol şu
- 5 Öpüp ağzın bilin koçdum düşümde
Uyandum şād ne ol vār u ne bu
- 6 Cünün naķşını yazmaķda dilümde
Yüzinde cīm-i zūlf ü nūn-ı ebrū
- 7 Bu devrūñ Kayğusuz Abdālı'yam ben
Cünūnumla feraħ yok bende kayģu
- 130b 8 Çok olsun yaşı hūn-efşān gözümüñ
Kızardup beñzümi k̄omadı şaru
- 9 Dürüp cān riştesine Muhyī çok dür
Kırıldı cāleme şaçıldı çok lūlū

* *Kur'an*, İhlas (112)/1.

DXIV Nažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gözüm ʿaşq ile kân-ı laʿl ü lûlû
Elüm boş ise çeşmüm oldu ʧolu
- 2 Dolanur bezm-i ʿaşqı cām-ı eflāk
Mey-i ʿaşq ile her birisi ʧolu
- 3 Şalındı cān u dil şahrālarına
Ĥıṭā-yı ʿaşqdan nā-geh bir āhū
- 4 İki zūlfinde var zehr ile tiryāk
Baña her biri mār u mār-dārū
- 5 Yüzi āb-ı revāndur ʧaddi üzre
Olurken serv ayağına revān şu
- 6 İki ʧaşına raştık itmek için
Yüzünüñ hālî olmuş aña māzū
- 7 Miyānına dolamış bir harīrī
ʧuşaṭ mıdur ʿaceb yā zūlfı mi u
- 8 Dilümde çok güzeller aşlı bir līk
Şuver çok görünür şınuḫda gözgü
- 9 Gözüñ yaşıyla Muhyī çeşm ü dilden
Hemīşe mā-sivānuñ naṭşını yu

DXV Nažire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gözüm cāmın idüp ʧanıyla ʧolu
Baña devr itdi bezm-i ğamda ʧolu
- 2 Yumulmayup açuḫ ʧalmaḫla çeşmüm
Gözümünden ʧıḫdı gitdi cümle uyhu
- 3 Baña ʧat ʧat kemend-i ʿaşqı itdi
İdüp bir yār ʿarz-ı zūlf ü ebrū
- 4 Olup dīvānesi serv-i ʧadinūñ
Düşüp ʧaḫlara zencīrin sürür şu

- 5 Gözi altında hâlini gören dir
Düşürmiş nâfe-i miskini âhû
- 6 Âceb tiryâk imiş tiryâk-i laâli
Ki'der şayruyî şağ u şağı şayru
- 7 Hümâyûn zülfinüñ hoş ṯaliçi var
Ki dāyim gün yüziyle rû-be-rû o
- 8 Añup hâttın mükedder olmasa dil
Geliser her ne ise başda yazu
- 131a 9 Melâmet ehli ol âşık ile Muhyî
Yüzin şuyın yire dök andan el yu
- DXVI İhtirâc
- . . - / - . . - / - . .
- 1 Ğamlaruñı yidi çü bu kaygulu
Şun lebüñi dindi *külû veşrebû**
- 2 Ğamlaruñı âşıkâ yidirme çok
Buyurulupdur çü *velâ tüsriñü***
- 3 Al dil ü cān nağdini bir büseñe
Biñ zer ile sīm deger ārzû
- 4 Hāsıyile vāvı iki zülfüñüñ
Âşıkâ itdürmede feryād-ı Hû
- 5 Bu kemerüñde görinen bil midür
Yā hō şaçuñdan aña indi mi mû
- 6 Bulmadı kimse dehenüñden nişān
Yok yire vardur arada güft gû
- 7 Ğirmen-i hüsnüñde gören hālüñi
Bilmedi burçağ midur ol yā daru
- 8 Zülfüñ iner nār-ı ruñuñdan yire
Gerçi çıkar dūdı oduñ yuğaru
- 9 Gül yüzüñi Muhyî çü vaşf eyleye
Andan uğurlar gāzeli reng ü bû

* *Kur'an*, A'raf(7)/31.

** *Kur'an*, A'raf (7)/31.

DXVII Dīger [Īhtirāc]

- . . - / - . . - / - . -

- 1 Cām-ı lebi ʿaşk meyiyle ʾtolu
Ĥoş ʾtolu kim nūşı anuñ būsölü
- 2 Lacli meyi ʾkaṭresi içün ʾkodum
Cānumı anuñ deheninde dutu
- 3 ʿĀşıkına şıṭradur āb-ı ḥayāt
Lebleri şeft-ālūları ḥoş şulu
- 4 Hüsni ider deng idemez kimse şerḥ
Āyineden ḡayrı anı rû-be-rû
- 5 Īrmesün ol serv ayağından yaşum
Aḡar aḡa geldüḡi yire çü şu
- 6 Şıdı dilüm şışesin ol seng-i dil
Didi şıyam ḥākūñ olıcaḡ sebū
- 7 Bir güle ʿaşk eyledi bülbul beni
Bād-ı şabā alımaḡ andan ʾkoḡu
- 8 Ehl-i zemīn raḡş ide eflāk-veş
Ben çalıcaḡ ʿaşk ile nāyī gelū
- 9 Muḡyī fenā ayaḡın alup ele
İçdi anuñla dü cihānda ʾtolu

131b

DXVIII Īhtirāc

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 ʿAşḡ odına yandı dilüm ʿuşşāḡa virdi ḥūb bū
Kim duydu didi būy-ı şandel mi yā būy-ı ʿūd bu
- 2 Cān viricek cānānımuñ ʿaşḡıyla ḥāk olsa tenüm
ʿUşşāḡ ḥākümden şarāb-ı ʿaşḡ içün ide sebū
- 3 Mest-i şarāb-ı ʿaşḡ bī-ʿad olsa ʿālemde ne ṭaṇ
Her bir felek ḥūmı şarāb-ı ʿaşḡ iledür ʾtoṭolu
- 4 Ṭaṇ mı çıḡarsam Hū diyü feryād idüp bī-iḥtiyār
Mest-i şarāb-ı ʿaşḡuñ olur naḡrası feryād-ı Hū

- 5 ĞĀşık fenā cāmın içüp alduğda anuñ dadını
Bu devr-i fānīde añā āb-ı hayāt olur ağı
- 6 Yire döküp yüzün şuyın kıan yaşla yüzüm yuyayın
Kim giriver Ğāşıkıların rüyına dāyım āb-ı rü
- 7 ĞUşşāk-ı leb-teşne harāretle içerler göz yaşın
Ğad kuţţicāt emĉāvühüm māen hamīmen iz süķū
- 8 Ğāhī gözüm yaşı kıurur kıorlar adını Kıuru ĉāy
Ğāhī dutup dutup yeñilmaz kıorlar adın ĞĀşī şū
- 9 Ğāk olsa Muhyī Ğaşık ile Ğākinde Yūnus-veş bite
Niĉe kedūlar bāde-i Ğaşık ile her biri tolu

DXIX Dīger [İhtirāĉ]

-- . - / -- . - / -- . - / -- . -

- 1 Ğoş tāze raĉnā gül-ruĥı dūnyā gibi līkin dü-rü
Ğāhī vefā vü geh cefādur ol gül-i raĉnāya bu
- 2 Bāğ-ı cemālinde zenaĥdānına raĉnā ĉāhdur
Kim cümle dil-berler alurlar dāyım andan āb-ı rü
- 3 Şevkı ile bāğ-ı hüsnine Ğoş dağılıpdur beñleri
Ğüşe-be-ğüşe şöhbet idüp seyr iderler sū-be-sū
- 4 Deryā-yı hüsninde nesīm-i zülfiyile seyr ider
Keştī-i ĉeşmi kıaşıyile eyleyüp yelken dü-rü
- 5 Serv-i revān-ı kıaddi şeydāsı olup āb-ı revān
Eṭrāfını bāğıñ gezer ol servi idüp cüst ü cū
- 6 ĉihremde bitdi gül-ruĥı şevkıyle hasret gülleri
Līkin kıızıl güldür ruĥı ĉihremdeki güller şaru
- 7 Mūy oldu dil şevkı miyānıyla arar anı müdām
Tā şerĥ ide derdile kendü ĥālī zārın mū-be-mū
- 8 Ğāhī virürem ĝayretümden cān u ĝāhī şevkıden
Ağıār o yārümden ne meclisde ki ide ĝüft ü ĝū
- 9 ĞAşık eyleyüp Muhyī kıadin ĥam nāleler itdürmede
Her bir kıılı bir nāle eyler ĉeng-i bezm-i ĝamdan o

DXX İhtirâc

. - - - / . - - - / . - -

- 132a
- 1 Ne ʔaṅ āhum o gül-ruḥ yāre ʔarṣu
Çü yil esmekdedür gül-zāra ʔarṣu
 - 2 Dilerler cān u dil bezminde anuṅ
Yanup şemc olalar dīdāra ʔarṣu
 - 3 Yüzin gören gözün uyḥusı ʔalmaz
Kim uyur devlet-i bīdāra ʔarṣu
 - 4 Cebīn ü ḥaddi vü zülfiyle envār
Olur geh aḳ kıızıl geh ʔara ʔarṣu
 - 5 Yüzinde çeşm-i pür-ḥābı açılmaz
ʔamaşup andaḡı envāra ʔarṣu
 - 6 Ruḥına ʔarṣu zülfi olsa ḥam ḥam
Ne ʔaṅ kim kıvrılur mū nāra ʔarṣu
 - 7 Aḳar aḡzum şuyı görsem lebinı
Ḥarīṣ-i mey gibi ḥammāra ʔarṣu
 - 8 Didüm ḡamzeñ neden aḡyāra didi
Ataram oḡlarum küffāra ʔarṣu
 - 9 O yārūñ şīvesi Muḥyī'ye beñzer
Ṭabībūñ nāzına bīmāra ʔarṣu

DXXI Dīger [İhtirâc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Baḳar çeşmüm gül ü gül-zāra ʔarṣu
İder āyīne ḥüsnin yāra ʔarṣu
- 2 Görüp her bir güli anuṅ ruḥını
Dilü cān āh ider gül-zāra ʔarṣu
- 3 Dilüm şevḳ-i leb ü ḥaṭṭıyla anuṅ
Düşüpdür ki meye esrāra ʔarṣu
- 4 Umup dīvār-ı kūyı sāyesini
Yataram her gün ol dīvāra ʔarṣu

- 5 Ala şāyed diyü ol lāle-ruḥ gül
Varur lāleyle gül bāzāra qarşu
- 6 Ruḥı yakmaḡda cūşşāḡı cü dāyım
Eser zülfinde bād ol nāra qarşu
- 7 O yār aḡyāra qarşu olsa ḡandān
Ne ṡañ cün kim güler gül ḡāra qarşu
- 8 ṡabībi ḡaste çeşmi ḡaste eyler
Görüp cān virür ol bīmāra qarşu
- 9 Añup bülbul gülini Muḡyī yārān
Fiḡānlar çok olur esḡāra qarşu

HARFÜ'L-HÂC

DXXII

نظيره شيخ جامی

---. \ ---. \ ---.

132

- 1 براهش مردنم ز آن است دلخواه
که باشد قبر در ره مرده در راه
- 2 بهر راهی نهم سر روی مالم
که او شاید نهادش پای نا کاه
- 3 مرا زنجیرهای عشق و شوقش
بسویش می کشندم خواه و نا خواه
- 4 با چون می رسم از راه عشقش
که او راه دراز و عمر کوتاه
- 5 زرحم آهم کند بر من زدودش
بهر منزل ز ره عشق خرگاه
- 6 زتنهای نترسم در ره عشق
چو قدم شد کمان تیر و سر آه
- 7 بزیر اشک روی زرد من غرق
شود بر آب اگرچه دایما کاه
- 8 انیسم در زمین بود آهم او هم
شد از من یافت چون با آسمن راه
- 9 دلالت کن نجوم اشک محیی
مشو در شب بر اه عشق کمراه

DXXIII

نظیره دیگر [شیخ جامی]

--- \ --- \ ---

1	باشکم سبزه کردم شد چراگاه غزال من باو ناید چراکه
2	فدا جانم بآن اشجار و صحرا که او را خوابگاه است و چراگاه
3	که نبود مات در شطرنج عشقش که دایم کوید از هر سو دو رخ شاه
4	ز خجلت مهر عالم تاب لرزد چو ماه طلعتش ببند سحرگاه
5	بخطش کر زرخ پوشد عجب نیست کیا را میکند صیاد بر جاه
6	چرا میپوشد از ما طلعتش را شود آئینه ما هر کس نظرگاه
7	چو او را قد الف کشته دهن صفر کند هر کس که او را بنکرد آه
8	مرا یک روز مهمان باش کفتم بگفتا میشود مهمان شب ماه
9	بدیوارش چو خواهی روی هالی بکن هر ضعف خود را محییا کاه

DXXIV İhtirâc

--- / --- / ---

1	Çapucıdur çapuñda mihr ile mäh Anı her rüz [u] şeb beklerler ey şāh
2	Çapuñı beklemekde āh u nālem Meh ü mihr ile hem-dem oldı her gāh
133a 3	Göge yirden baqar gibi baqarlar Senüñ éālī çapuña mihr ile mäh
4	Felekler pīr iken toquz tolanur Çapuñı tā ki ĥidmet düşe nā-gāh

- 5 Dil ü cānum şabā-veş oldı küstāh
Varaldan der-gehüñe gāh u bī-gāh
- 6 Yire göge şığışmaz āh u eşküm
Rehüñle kūyuña varmaqla geh gāh
- 7 Saña sūz-ı derūnın eyleyüp carz
Güneş kan yaş döker şām u seher gāh
- 8 Şeh-i hüsñem diyü kaçma ki bende
Şeh-i çaşkam yaraşur şāh ile şāh
- 9 Mucaṭṭar ide būy-ı çaşķ Muḥyī
Anuñ kabrin diyeler *tābe meśvāh*

DXXV [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne tañ Manşūr olursa dāyim ol şāh
Lebinde yazdı ḥaṭṭ *naşrun mina 'llāh**
- 2 Muşallī hüsniñüñ Mısr'ına kaşı
Namāz-ı cīd-i vuşlat anda her gāh
- 3 Dile zülf ü ruhında her şeb ü rüz
Olupdur qadr ü cīd *el-ḥamdü li 'llāh***
- 4 Lebin carz itdüginde gitdi çaqlum
Olup nā-gāh cān sırrına āgāh
- 5 Dehānı sırrını keşf itmek olmaz
Çü dindi *ebhemū mā ebhema 'llāh*
- 6 Ğazāl-i çeşmi varmaz deşt ü kūha
Dil ü cān mülkidür aña çerā-gāh
- 7 Fiten hüsni semāsında çoğalsa
Ne tañ oldı mućarız mihr ile māh
- 8 İner gökden yire her şeb niçe necm
Umarlar şemc ide bezmine ol şāh
- 9 İrüp çaşķ ile Muḥyī vaşla şankim
Aşuķ oynar gedā şāh oldı nā-gāh

* *Kur'an*, Fetih (48)/3.

** *Kur'an*, Fatiha (1)/1.

DXXVI [İhtirâc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Kaçurdum yârümi cömrüm gibi âh
Elümden çıkdı cömrüm hâsılı vâh
- 2 Revân oldum sirişkümle yanınca
O servi cūdayam bu cūya hem-râh
- 3 Semâc-ı çizde ol ben hâk-i zülde
Göge yirden irer mi dest-i kütâh
- 133b 4 Yolında naqd-i cömri eyledüm hârc
Bu elden çıkdı girmez ol ele vâh
- 5 Şeb-i fûrkatde düşdüm râh-ı çaşka
N'ola hâlüm çü reh-ber baht-ı güm-râh
- 6 Bulınmadı aranup yirde ol mâh
Göge çıkdı arayu nâle vü âh
- 7 Dilüm hicriyle kesmez vaşl ümîdin
Çü lâzımdur tağayyür dehre her gâh
- 8 Umar kûyın ten-i bârîk gâhî
Şabâ gibi çü var yâr-i hevâ-h'âh
- 9 Diyâr-ı fûrKate incinme Muhyî
Diyâr-ı vuşlat ol olmuş güzer-gâh

DXXVII [İhtirâc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Şunup el nâfe-i zülfine nâ-gâh
Elümden çıkdı ol miskîn gazâl âh
- 2 Kaçurdum zülfî sevdâsıyla anı
Olupdur az tamaradan çok ziyân vâh
- 3 Düşüp ardına bûyın reh-ber itdüm
Umaram olmayam anuñla güm-râh
- 4 Seher yiliydi şankim geçdi gitdi
Şabâyile olup hem-râh nâ-gâh

- 5 Gider ardınca bu zār u nizārı
Giderken yıl öñince dāyimā kāh
- 6 Rāķīb-i hīleger de aña pey-rev
éAceb kaçkımıza virici Allāh
- 7 Raķīb itse hiyel yāre vü baña
Ne țañ aldar gāzāl ü şīri rubāh
- 8 İrür gökde mehe āhum kemendi
Aña kūyında irişmekde kūtāh
- 9 Düşer gökden şerār-ı āh-ı Muhyī
Gören şanur şihāb inmekde her gāh

DXXVIII Nażire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Yüzüñ zülf ü ruhuñla mecmaç olmış küfr ü imāna
Belā vü fitne olmış cümle kāfirle Müselmān'a
- 2 Yüzüñ kaşuñ görenler şaçlaruñla dir ne hoş düşmiş
Bu raćnā mescid ü mihrāb-ı zībā kāfir-istāna
- 3 Kurulmuş Yūsuf-ı cāna terāzū Mısr-ı hüsnünde
İki şehlä gözüñ olmış iki keffe o mizāna
- 4 Yüzüñde zülfüñüñ mārı çıqupdur taht-ı hüsn üzre
Hükümetler ider mīrāna beñzer şāh-ı mārāna
- 134a 5 Cihān hāķı olupdur dāne-i hālūñle hayrān kim
Eküpdür éāleme cümle belā tohmın o bir dāne
- 6 Cihānuñ h̃āba varmış fitness bīdār idüp çeşmüñ
Kılup pür-fitne dünyāyı varupdur h̃āba rindāna
- 7 Tabībüm çün hem-ān sensün n'ola ben hāste hāli kim
Tabībüñ kāfiri kaşd-ı helāk eyler Müselmān'a
- 8 Dile alduñ dehānum diyü kanum dökme gamzeñle
Yazuqdur yok yire koyma şaķın ol hāsteyi kana
- 9 Senüñ gibi şehe lāyık nesi var bende Muhyī'nüñ
Dućā vü şićrini kıldı saña tuhfe faķirāne

DXXIX Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Yüzüñ nūrını gördükçe gelür kāfirler imāna
éAceb kim dāyim ol küfr itürürsin nā-müselmāna
- 2 Alur hūrşīd-i rahşān ay yüzüñden nūrını her gün
Virürken nūr hūrşīd-i dirahşān māh-ı tābāna
- 3 Ne hoş reyhān imiş zülfüñ cihān anuñla hep hoş-bū
Bu cümle éālem-i hākī sifāl olmış o reyhāna
- 4 Suvār olmağdadur bād üzre zülfüñ dāyimā çün kim
Ne tañ çaşķ ehli teşbīh eylese anı Süleymān'a
- 5 Nice kan yutmasun zülfüñ gamıyla nāfe-veş cuşşāk
Virürken bir kıla biñ cānı her gün müft alur şāne
- 6 Cemālüñ bāğına dil düzdi varur āşkāre kim
Bahāneyle gire çāh-ı zenaħdānuñda zindāna
- 7 Ne tañ tūṭı-i haṭṭüñ güvleyüp düşse lebüñ üzre
Ki Mısr-ı hüsnde tuş oldu nā-geh şekker-istāna
- 8 Yüzüñde leblerüñden buse ister nağd-i cāna dil
Adın bāzār-ı Rūm ilinde öğrenmişdür erzāna
- 9 Şarābı Muhyī'nüñ çaşķuñ meydür şun lebüñ cāmın
Aña birdür açılmağla kapanmağ cümle mey-hāne

DXXX Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 İki zülfi iki tāvūsdur gelmiş gül-istāna
Egüp baş āb-ı rüyından içüp girmekde cevłāna
- 2 Ya h'od iki hümā-yı qudsdür kim tūbiye konmuş
Görüp nār-ı ruhını oldılar şevķ ile pervāne
- 3 Ya h'od dārū'ş-şifā-yı çaşķda miskīn iki zencīr
Ki her birinde yüz biñ var bu şeydā gibi dīvāne
- 4 Ya h'od her bir hāmıdur hüsn meydānında bir çevgān
Ki her birindeki hāli olupdur güy o çevgāna

- 134b
- 5 Cemāli bāğını hoş zeyn ider her gün gül ü lāle
Bahār-ı tāze virür dāyimā ol ėālem-i cāna
- 6 Gelür sūsen cemāli bāğının seyrine şevķ ile
Ėabāsını dūrūp ķor arķası ŗzre levendāne
- 7 Revān itdüm yaşıum sīm-i mŗzābın serv-i ķaddine
Ŝuvarmaķ sīm ile lāyık gŗmŗş serv-i hīrāmāna
- 8 Sŗcŗd idŗp ķaşı mihrābına gitdi lebine cān
Namāzın ķıldı ŗŗfī gibi itdi ėāzm-i mey-hāne
- 9 Ruĥı şevķiyle cān virdŗkde Muĥyī ŗuėle-i āhı
Anuĥ ķabrinŗn ŗzre ŗemė olup her rŗz u ŗeb yana

DXXXI Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Cemāline giderken dŗşdi dil zŗlf-i perīşāna
Esīr oldu varurken Kaçbe'ye ol kāfir-istāna
- 2 Ruĥı ŗemėine ķoķ pervāne ŗşmiş yanmağa līkin
Yanamaz degmesi keşretten ol ŗemė-i ŗeb-istāna
- 3 Dil-i teşne zenaĥdānına dŗşse cān virŗp ŗaĥ mı
Lebinden āb-ı hayvān aķıdur ķāh-ı zenaĥdāna
- 4 Ėŗ cinsŗn cinsedŗr meyli ėāceb mi cānı ŗīrīnŗm
Olursa dāyimā māyil lebi ŗīrīn-i cānāna
- 5 Didŗm bārī nişān sŗyle bize pinhān dehānuĥdan
Gŗlŗp zīr-i lebinden didi kim ŗor verd-i ĥandāna
- 6 O cānān gitse ardınca baķup ķalur aĥa ėāşık
Şu mŗrde gibi kim cānı gidŗp ķeşmin deger cāna
- 7 Ėaçan dŗkmek diler ėuşşāķının ķanını hışm ile
İder peykān o ĥŗnī ėamzesini tīr-i mŗjėāna
- 8 O ser-keş ĥŗnīyile nice ĥayrān ķalmasun ėuşşāķ
Ki ėālib oldu bir kāfir bu deĥlŗ ehl-i ėmāna
- 9 Ne ŗaĥ Muĥyī ėeĥi dŗnyāya sŗėse ėāĥ ėŗĥline
Ėŗ ėādetdŗr ėeķerler mest olanlar ėavret oėlāna

DXXXII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ħayāl-i dürr-i dendānı geleden çeşm-i giryāna
İdüpdür eşkümün her kaçresin bir dürr-i şeh-dāne
- 2 Çü şabrum yok firākına fenā kūyına ʿazm itdüm
Selāmum her nefes āhum yiliyle ire yārāna
- 3 Fidā olsun benüm cānum şu zāğ-ı deşt-i hicre kim
Benüm andan ol ilte üstühānum kūy-ı cānāna
- 4 Şataşdum ʿaşk bāzārına oldum anda bāzārī
İdüp eşküm dürin ser-māye geçdüm başka dükkāna
- 5 Alınur şatılur derd ile dermān ʿaşk sūķında
Kimi dermān alur derde kimisi derd dermāna
- 6 Duyup ʿaşkum atarlar her yañadan baña seng-i taćn
Ne bāküm var olur taşlanmağa mućtād dīvāne
- 135a 7 Ne tañ her gördüğüm şāhib-cemāle dāyim itsem meyl
Cemāle mażhar itmişdür beni çün ʿaşk-ı cānāne
- 8 Yıkar bir cānibin gönlüm evinün her gelen dil-ber
Yıķılsa bārī hep başdan başa bir gün bu vīrāne
- 9 Çü cevruñ yok karārı Muħyī yigdür vaşldan hicrān
Ki hicrān irişür vaşla irişür vaşl hicrāna

DXXXIII Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Şalarsa boynuma ger tīg-ı cān-baħşın o cānāne
Hezārān şükr idüp aña virem cānumı şükrāne
- 2 İki ĥam kaçıdur meydān-ı ĥüsünde iki çevgān
Olupdur iki çeşmi iki gūy ol iki çevgāna
- 3 Dilüm uğraş idüp kāfir ĥatıyla zülfine düşdi
Dutuldı ceng iderken Rūm ilinde kāfir-istāna
- 4 Ger olmasaydı dīvāne anuñ çeşmine āhūlar
Giderler miydi koyup şehri vü bāğı beyābāna

- 5 Didiler baña dīvāne periyi göregen olur
Yüzini görme şevki itdi ben müştâkı dīvāne
- 6 Dil ü cānı yitürdüm hâyli müddetdür nişān yok hîç
Arayu gitdiler āhumla nālem kūy-ı cānāna
- 7 Lebinüñ lacli şevkiyle gözümde merdüm-i çeşmüm
Dükān-ı lacl açup lacller dizdi o dükkāna
- 8 Bedahşāndan gelürken lacl-i tuhfe eşkümün lacli
Varur çaşş ehline tesbîh için tuhfe Bedahşān'a
- 9 Şatarlar derd ü dermān çaşş sūkında veli Muhyi
Virüp cān naçdin alur derd virmez fûls dermāna

DXXXIV Naẓire-i ʿAdnī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cān u ten şevk ile yandı nār-ı ʿaşş-ı yārda
Aña dünyāda yanan ʿuqbāda yanmaz nārda
- 2 Bād-ı āhumla yanaldan dilde dāyim ʿaşş odı
Yile vardı mā-sivā hep kül olup ol nārda
- 3 Her ne dīde rūşen olsa nūr-ı nār-ı ʿaşş ile
Mā-sivānuñ varlığına ol olur inkārda
- 4 ʿAşş olur geh nār yaqup ʿaşşkı virür fenā
Geh yem-i envār olup ğarq eyler ol envārda
- 5 Gül-sitān-ı ʿaşşda ʿuşşāk ider ancağ nevā
Lāl olur bülbul idemez nağme ol gül-zārda
- 6 Gerçi alur ten gözin ebrū vü çeşm ü hāt u hāl
Cān gözi görmez birin qalmışdur ol dīdārda
- 7 Tūş olan vahdet yemine baqmasun emvāca kim
İtmeye emvāc ile keşret žuhūr ebşārda
- 135b 8 Muhyi'nün eşcārı esrār-ı rumūz-ı ʿaşşdur
Özge kuş dili ki anı aňlamaz ʿAtťār da
- 9 Tuhfedür ʿaşşklara tūmār-ı eşcārum benüm
Her birine hişşe var hālince ol tūmārda

DXXXV Nažire-i Dīger [ʿAdnī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 ʿAşş odı yaqdı tenüm oldum kömür ol nārda
Āh şāhum yaza ʿāşıqlar der ü dīvārda
- 2 Tañ mı āh itsem güzeller yüzlerin gördükde ben
ʿĀdet olmışdur çü yıl esmekdedür eshārda
- 3 Seng-dil dil-dārlardan umsa dil mihr ü vefā
Tañ mı ki datlu aqar şular çıkar ahcārda
- 4 Žāhiren baqmaqda çeşmüm çok nigāra līkin ol
Dil olan yāri arar çün dil hem-ān ol yārda
- 5 Vardı dil ruhsārına nār isteyü Mūsī gibi
Tā ararken nūr buldı tā ki ol ruhsārda
- 6 İdeli ber-dār eliyle zülfi dārına dili
Teşnelükden pāyı yir başmaz anuñ ol dārda
- 7 Artsun dil-dārumuñ her tār-ı zülfi kuvveti
Şad hezārān dil aşar her günde her bir tārda
- 8 Eyledi hayrān beni haddinde haq cemciyyeti
Kim nice mesken idüp döl dökdi mūr ol nārda
- 9 Nev maćānī şaydı içün seyr ider Muhyī dili
Tabc-ı reh-vār ile dāyim ʿālem-i efkārda

DXXXVI Naẓīre-i Dīger [ʿAdnī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Hāk olaldan cānlar u diller reh-i dil-dārda
Yile virdi her birin bād-ı hevā her bārda
- 2 Külli eczāsın tenün yaqdı kül itdi ʿaşq odı
Esmek ile rüz u şeb bād-ı hevā ol nārda
- 3 Gül yüzi şevki odıyla baña ʿālem gül-sitān
Şüretā āteşdeyüm maʿnīdeyüm gül-zārda
- 4 Şāyed ol gün yüzli māhum müştērī ola diyü
Şatdururdum kendümi her günde bir bāzārda
- 5 İt gibi ol āhū-yı vahşī izini izleyüp
Durmadan gezmekdeyüm şahrāda vü küh-sārda
- 6 Nerd-i ʿaşkı oynayup cān u dili zār eyledüm
Bir murādum naqşı gelmez hīç ol iki zārda
- 7 Āh kim düşdük şitā-yı hıcre āh u eşk ile
Dutdı kış kaldı yil ile yağmur ile kārda
- 8 Umma her dil-dārdan ey dil vefā ʿālemde kim
Nāfe-i misk olmaz illa āhū-yı Tātārda
- 136a 9 Muhyiyā incinme şabr eyle cefā-yı yāre kim
ʿĀdet olmış şabr ʿāşıkda cefālar yārda

DXXXVII Naẓīre-i Dīger [ʿAdnī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Olsa cān u dil hayātı baħr-i ʿaşq-ı yārda
Tañ mı mähilerdür anda ol yem-i zehhārda
- 2 Her kime baksam görünmez çeşmüme illā o yār
ʿAşq ile yār oldu baña cümle-i ağıyārda
- 3 ʿĀşık oldur k'āh şāhum yaza dilde hūn ile
Her kişi yazar kömürlerle der ü dīvārda
- 4 İtse ol gonçe-dehen gül-ruħ gül-istān seyrini
Güller ağız açuban hayrān kalur gül-zārda

- 5 Özge ra'cnā gül-sitāndur hüsniñüñ gül-zārı kim
Gül gibi hoş-būdur ol gül-şende berg ü hārda
- 6 Reng ü bū uğurlamış zülfinden anuñ misk-i Çin
Kara sürüp yüzine gezdürdiler bāzārda
- 7 Hādesi vū nuṭkıdur ağızı vücūdına delīl
Gūş iden ikrārda gūş itmeyen inkārda
- 8 La'cl-i nābından içen hāṭṭı gubārın istemez
Kim bulunmaz bādenüñ keyfiyyeti esrārda
- 9 Muhyī nār-ı çaşka tuş oldu taleb kıldı kafes
Buldı dürlü dürlü envār ol mübārek nārda

DXXXVIII Naẓire-i Dīger [cAdnī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tañ mı cān u dil ma'cāşı nār-ı çaşka-yārda
Çün semenderlerdür anlar ol mübārek nārda
- 2 İbtidā itdüm binā-yı çaşka mi'cmārum o yār
Vara mı iş başa yarup iş başı mi'cmārda
- 3 Terk-i çaşka tevbe itse rüy-ı zībāsın gören
Tañ mı cādetdür iderler tevbeler eshārda
- 4 Nālesine cānumuñ kūyında n'icün incinür
Çün yaraşuğdur nevāsı bülbulüñ gül-zārda
- 5 Sīm ü eşk ü rüy-ı zerd altunına itmez naẓar
Gözleri anuñ hem-ān sīm aqça zer dīnārda
- 6 Dem-be-dem zulf-i perīşānında efgānın dilüñ
Beñzedürler nāle-i bīmāra leyl-i tārda
- 7 Kanuma hāṭṭı yalan şahid olup tezvīr idüp
Kara sürdiler yüzine şehir-i hüsn-i yārda
- 8 Āh iderken kanımı dökdi o şeh çünkim yazuñ
Kānum ile āh şahum kabrūme ahcārda
- 9 Muhyī eşcārı gül-āb ile mükerrer kandardür
Biriniñ mişli bulunmaz hiç bir cāṭṭārda

136b

DXXXIX İhtirâc

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Geçdi yidi kıat yire eşk ü çıkdı nüh eflâke âh
Bir cânşıkam kim cânşkuma yirlerle göklerdür güvâh
- 2 Ğarķ itdi eşküm yirleri yandurdı âhum gökleri
Ben bî-nevâya kıomadılar yirde gökde cây-gâh
- 3 Âhumla mihr ü meh yanup acısı itdi bî-karâr
Eşküm yir altında olup bahr itdi mâhî cânş-gâh
- 4 Göklerle encüm yanup âhumla döküldiler yire
Yok çäre yanup düşmege bu kevkeb-i baht-ı siyâh
- 5 Fürķat şebinde olmadı hem-dem baña şemc-i murâd
Yârüm ğam-ı cân-gâh ile oldu şucâc efrüz-ı âh
- 6 Ğamdan tenüm zâcf ile bir gâh oldu kaç şöyle zâcîf
Kim her kaçan virsem nefes hem-ân varur yile o gâh
- 7 Ben mübtelâ-yı derd-i cânşka şöyle üşdi gerd-i ğam
Toprakda âdem şüreti şanur baña iden nigâh
- 8 Ğam gerdi bād-ı âh ile şâyed gideydi sîneden
Zâcf-ı dil artup kıalmadı ayruk mecâlüm vâha âh
- 9 Muhyî şeh-i cânş oldu taht itdi zemîni kendüye
İdindi ılduzlu semâyı sebz-altunlu külâh

DXL Dîĝer [ihtirâc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 İtse güzeller işigin ol şâh-ı hûbānuñ penâh
Tañ mı ider her rûz [u] şeb mihr ü meh anı secde-gâh
- 2 Gerçi günehdür bu gedānuñ cânşkı ol şâha velî
Özge günehdür kim girü kendüdür aña cözr-hâh
- 3 Gül ruhlarına karşı bülbüllerdür iki lebleri
cUşşâka idüp hoş-nevâ âĝâz eylerler dü-gâh
- 4 Çeşmi yüzi şubhında nüş idüp şabûh-ı nâzı çok
Maḥmûr olup yatup kıalup itmekte hâb-ı cânşt- gâh

- 5 Tañ mı çoğalsa hüsniñ mülkinde dāyim fitneler
Kim anda olmuş beñlerinüñ her biri bir başqa şāh
- 6 Leyl ü nehāruñ mekri çoğdur çün dil ü cānum benüm
Zülf-i ruhına varup itdiler gice gündüz penāh
- 7 Hoş hālüm ol nā-mihr-bān kūyında pinhān sūz ile
Ger oñmaduk başa getürmezse belālar dūd-ı āh
- 8 İster dilüm kim oqları çok revzen ide sīnede
Tā aña her revzenden ola yārüme bir başqa rāh
- 9 Ey dil namāz-ı çaşq içün vardukda kaşı tākına
Luṭf eyle yād it Muhyī'yi anda dućādan gāh gāh

137a

DXLI

Diğer [iẖtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Dikdi güneş burcında zülfiyle livā-yı hüsñ o şāh
Tañ mı kul itse şehirleri olsa kamuya pādişāh
- 2 Haddüm degüldi ben gedā sevmek anuñ gibi şehi
Pür-cāzibe hüsñdür anuñ bu günāha cözr-ĥāh
- 3 Ey dil iki kaşın görüp itme tereddüd kıblede
Şüretde mihrāb ikidür maćnīde birdür kıble-gāh
- 4 Durdum namāz-ı çaşqa gördükde kaşı mihrābını
Uydum gözine gāh imāmet eyledüm cuşşāka gāh
- 5 Olsa karañu ruhları ĥaṭṭıyla cālem çeşmüme
Tañ mı dutuldu āsmān-ı hüsñde mihr ile maḥ
- 6 ĆArz itdüm eşküm kaṭresiyle çihre-i zerdüm aña
Çün ĥirmenümde hāşıl ancaḫ oldu bu dāne bu gāh
- 7 Ol hāşıl-ı cömre ben itdüm ĥarc naḫd-i cömrümi
Benden kaçup ol rāygān āgyār ile yār oldu vāh
- 8 Ol cān ṭabībinden cüdā çekmekdeyem geh teb geh āh
Bir ĥastenüñ hāli cihānda olmasun böyle tebāh
- 9 Muhyī bir āh itmede yandı āteşe dünyā hem-ān
Fi'l-hāl yana āĥiret de bir daḥı eylerse āh

DXLII Diğer [iẖtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Dil aşı takında namāz-ı aşı ıldı űubh-gāh
İmrendi eşmi uyẖusına itdi ẖāb-ı āšt-gāh
- 2 eşmi mūdām içüp mey eyler aşı takın mey-kede
Anı namāz-ı aşıda uşşāk iderken secde-gāh
- 3 Ser-mest olup eşmi harāmīlūk idüp anlar doker
Yok kimseden bāki idinmiş tak-ı ebrūsın penāh
- 4 Ol ẖusn šāhı itdi ben kemter gedāsın šāh-ı aşı
Hoş šāhdur kim aşı ile her ulın eyler başqa šāh
- 5 Āhum duẖān-ı pür-şerār ile giyürdi başına
Ben šāh-ı aşıkuñ ara altunlu atīfe bir külāh
- 6 Yaş nesne yanduka ıkar andan dūtünler ün ne tañ
Aşı odına yandukda ben giryān idersem āh vāh
- 7 Rūşen günini ālemūñ ẖalka şeb-i tār eyledi
Aşı ateşiyile dil ocağından ıkan dūd-ı siyāh
- 8 Ĥurşīd-i ālem-tāb kim her űubh dünyāya toğar
Bir şuclesidür āhumuñ dilden ıkar her űubh-gāh
- 9 Olmaya ẖāk-i Muhyī sebz ü ẖurrem olsa šad bahār
Anda olan bu deñlü sūz ile nice bitsün giyāh

DXLIII Diğer [iẖtirāc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Bamaz gözüm yāra raībūñ yanına varsa o māh
Bed kimsenūñ yanında olmaz nīk nev māha nigāh
- 137b 2 Nūş itdürürse āşkāre cev̱r-i telẖi zehrini
Eyler lebin pinhān şeker-ẖandeyle aña özt-ẖāh
- 3 Źulmetdeki āb-ı hayātı n'ideyin ün maqlabum
Şol āb-ı hayvān kim yüzi nūrında itmiş cāy-gāh
- 4 Vaşluñla šāh it ben gedā şeydāñı aşıkuñda didüm
Didi piyāde bāzī-i şaτραnda olur mı šāh

- 5 İki ruḥı şevḳi bu şeydā gibi idüp bī-ḳarār
 ̇Tokuz dolanur gökleri her rüz u şeb mihr ile māh
- 6 Uyumadum nālemle bu şeb şubḥa deñlü itlerin
 Bu gün aña şad-pāre bağrumla olayın cözr-ḥāh
- 7 ̇Karşuma geldükçe görimez oldum ol yāri dirīg
 Geh gözlerüm yaşı olur mānić aña geh dūd-ı āh
- 8 cAḳlum dilüm tıflına uyup lućb ider eṭfāl ile
 Dirler melāmet eyleyüp eṣ-şeyḥu cād illā şibāh
- 9 Gerçi ki Muḥyi ehl-i cāşḳuñ ḥırmeninde gāhdur
 İtmām ider dāneyle bitmez niçe işi gāh gāh

DXLIV Nažire-i cAṭāyī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Hezārān şükr ü minnet zü'l-Celāl'e
 Ki levḥ-i dilde naḳş oldu celāle
- 2 Urupdur penç harfī ḳalbe pençe
 Şanasın şır şayd itdi ğazāle
- 3 İdüp cān anı tāc-ı devlet oldu
 Şeh-i cāşḳ irdi çok cāh u celāle
- 4 Urıldı boynuma zencīr-i tevbe
 ̇Kırıldı gitdi zencīr-i kelāle
- 5 Olup vird-i zebān tevḥīd zikri
 Unudıldı terāneyle yelāle
- 6 Yuyalum eşkümüzle yüz ḳarasın
 Dañı baḳmayalum nev-ḥaṭṭ u ḥāle
- 7 ̇Koyup būs-ı kenārı gelmesün hīç
 Deḥāniyla miyān aruḳ ḥayāle
- 8 ̇Coğaldalum rükūcī māh-ı nev-veş
 Ki tā noḳşānumuz ire kemāle
- 9 Ḥamūş ol Muḥyī terk it ḳıl ü ḳālī
 Hem-ān cehd eyle şimden girü ḥāle

DXLV Nażire-i Dīger [‘Aṭāyī]

. - - - / . - - - / . - -

138a

- 1 Semā vü arzda nev mäh u lāle
Şarāb-ı ‘aşqadur iki piyāle
- 2 Anuñ her birisi gökde vü yirde
Şunar her gün mey-i ‘aşq ehl-i hāle
- 3 Gözüm āyīne idüp bir cemāli
Nażar itmekde ũunc-ı zü’l-Celāl’e
- 4 Diler teshīr ide mäh ol perīyi
Olupdur dāyire gerdende hāle
- 5 Yüzi āyīnesinde kaşı olmış
Hilālũñ ‘aksı baķduķça hilāle
- 6 Lebinde hāṭ ‘aceb kim tũṭi-i sebz
Konupdur bāl açup tũṭi-i āle
- 7 Sücāl-i buse itdüm güldi didi
Lebüm virür cevābı ol sücāle
- 8 Dü sāle mey ü hicdeh sāle sākī
Ŝıdılar tevbe-i heştād sāle
- 9 Kalupdur yādgār eşcār-ı Muhyī
Aña her biridür hāyr-ı sülāle

DXLVI Nażire-i Dīger [‘Aṭāyī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Kara kaşın çatup bir gözi ala
Dili alup diler cāmı da ala
- 2 Güzellerden kamu gelmiş aña cevr
‘Araz kâbil degülken intikāle
- 3 Gamı h̃ânında hoş berge konulmuş
Yiyüp halk-ı cihân alur nevāle
- 4 Maḥabbet pendin andan alsa tañ mı
Cemāle mażharam ben ol celāle

- 5 Yüzi geh gül-şenüm geh lāle-zārum
Ruḥı çün anda geh gül gāh lāle
- 6 Lebinüñ ḥaṭṭı gitmek umma ey dil
Megesler gidemez düşdükte bala
- 7 Şıdı dil şışesini korqum ol kim
Baṭa başduḡda pāy ol pāy-māle
- 8 Geh artar eşk ü geh āhum ider çün
Hevā şuya şu aña istiḥāle
- 9 Beyān-ı çaşq ider eşcār-ı Muḥyī
Anuñ her beyti anda bir risāle

DXLVII Nażire-i Dīger [ćAṭāyī]

. - - - / . - - - / . - -

138b

- 1 Kāra kaş kara kirpük çeşm-i ala
Güzellerde nişāndur mekr ü āla
- 2 Güzelde ala göz cān alıcıdur
Hezārān cānı bir ġamzeyle ala
- 3 Ala gözlüm gözi āyīnesinde
Ruḥı ćaksi anuñçün çeşmi ala
- 4 Yüzidür gül leṭāfet gül-şenine
Kadidür serv-i bāġ-ı ic̣tidāle
- 5 ćAcebdür ruḥları üzre ćaraqlar
Ki qalmaz tāb-ı mihr olduḡda jāle
- 6 Teni çün aq ḥarīr aña yaraşmaz
Pamuq kettān yaraşur al u ala
- 7 Baña bir buse şatdı naqd-i cāna
Diñüz bulsun sevāb itsün iḡāle
- 8 Lebini bir kez aḡza alduḡumçün
Virüp çok dil ider zülfi iṭāle
- 9 ćAṭāyī'nüñ olupdur şeyḥi Muḥyī
Mürīd ideli çaşq anı Kemāl'e

DXLVIII

Nażire-i Ahmed Paşa

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Biçmiş kabā-yı nāzı felek yārüm üstine
Cevr efserin komış ser-i dil-dārum üstine
- 2 Şīrīn lebine iki meges ender iki zülf
Tā üşmeye meges o şeker-bārum üstine
- 3 Nār-ı ruḥında ḥālī buḥūrı yanar müdām
Tā degmeye yavuz göz o dil-dārum üstine
- 4 Cān u dil ile müşterīyem ol mehe velī
Çün düşdi kızdırup yüzi bāzārum üstine
- 5 Dirüm kulam o şāhuma devlet benüm eger
Taşdıķ iderse ben kulın ikrārum üstine
- 6 Dil istemez o dil-bere söz söyleye rakīb
Yavuz it ürdüğün dilemez yārüm üstine
- 7 Düşnām bārı yükledürem ḥar rakībce çok
Serper hezār laćnet o ḥar varum üstine
- 8 Nā-ehle şićrüñi okuyup şalma Muḥyiyā
Nā-mahremi ćarāyis-i efkārum üstine
- 9 Meydān-ı şićrde iremez kimse pāyuma
Bendeñde řabć-ı çābük ü reh-vārum üstine

DXLIX

Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Quruldu mār-ı zülf ruḥ-ı yārüm üstine
Buldu güneş yatup uyur ol yārüm üstine
- 2 Şīrīn lebinde olmış anuñ ḥāl ü ḥaṭṭı cemć
Üşmiş meges le mūr o şeker-bārum üstine
- 3 Āhū-yı çeşmi ḥābda şahrā-yı hüsnde
Bekçidür iki dīde-i bīdārum üstine
- 4 Ḥayyāṭ-ı dehr cāme-i hüsne arardı ehl
Ḥoş rāst geldi ķāmet-i dil-dārum üstine

- 139a 5 Cemcoldı dār-ı zülfine biñ dil ki her biri
Ceng üzre öñ aşılmada ol dārum üstine
- 6 Gelmezdi laće jeng qara bahtumı görüñ
Āhumla geldi jeng leb-i yārüm üstine
- 7 Nālem işitdi didiki gavgālar eyleme
Ĥāb iden iki dīde-i bīmārum üstine
- 8 Muhyī bükāsına güler ol şād olur meger
Dür şaçduğına çeşm-i durer-bārum üstine
- 9 Çün şicri göz yaşıyla diyüp itdüm āb-dār
ćAşq ehli göz yaşı döke eşcārum üstine

DL Nażire-i Dīger [Ahmed Paşa]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ĥaṭ çekdi dāyire leb-i dil-dārum üstine
Teshīr-i cin ider meger ol yārüm üstine
- 2 Yazmış dućā-yı nūr u qadeh ĥadd ü laćline
ćĀlem musaĥĥar olsa ne tañ yārüm üstine
- 3 Her āhumuñ duĥānı olupdur yüzinde ĥāl
Āh eyledükçe ćaşq ile dil-dārum üstine
- 4 Her ćāşık ister öñ içe qanın anuñ lebi
ćUşşāq ceng üzre o ĥūn-ĥārum üstine
- 5 Çünkim yüzümde sīm ü zere sikke urdı ćaşq
Söz söylemeñ bu dirhem ü dīnārum üstine
- 6 Bār-ı girān-ı ġam çekerem rāh-ı ćaşqda
Ṭaće ne ṭaşı da ser-berüm ol yārüm üstine
- 7 Pür-ĥūn iki gözümle olupdur iki qaşum
Ĥūn-bār iki bulut iki ruhsārum üstine
- 8 Muhyī ćacebki artuq olur sīnemüñ odı
Aqduqça nehri yaşumuñ ol nārum üstine
- 9 Şīrīn kelām olmağıçün ṭūṭī-i lebi
İtdüm nişār nażm-ı şeker-bārum üstine

DLI Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Esmekle āhumuñ yili dil-dārum üstine
Tozlar getürdi vāh ruḥ-ı yārüm üstine
- 2 Reşk-i ğubār-ı ḥaṭṭı beni eyledi ğubār
Tā rûzgār ilte ruḥ-ı yārüm üstine
- 3 Boynında zülfini görüp āh eylesem ne ṭaṇ
Devrūñ kemendidür çü ezel dārum üstine
- 4 Bendinde zülfinüñ dili gördükde gözlerüm
Çan ağlamağda baḥt-ı siyeh-kārum üstine
- 5 Dehr urdı kara baḥtımı sāyem gibi yire
Çıkdı şedāyidi bu nigū-sārum üstine
- 139b 6 Baḥtum uyanmadı daḥı arturdu uyḥusın
Arturduğumca nālem ile zārum üstine
- 7 Āhum buludları dirilüp üstüme gelüp
Yaş dökdi her biri dil-i bīmārum üstine
- 8 Muḥyī o žālimüñ nice cān olduğın görür
Cānlar virür yine o sitem-kārum üstine
- 9 Dil-keş gazellerüm işidüp Zühre çaldı çeng
Raḫş itdiler toḫuz felek eşcārum üstine

DLII Naẓīre-i Šāfi

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Yüzi olmış sebeb cālemde tāba
Ki maṭlaç bedr ü iki āftāba
- 2 Lebi ḥüsn āsmānında ruḥıyla
Mesṭḥādur ki hem-dem āftāba
- 3 Yüzini āb-ı ḥüsn ile yuduğça
Aña mehdür līkin mihr āftāba
- 4 Irağdan şanduk ağzın çeşme-i āb
Yogımiş nesne beñzer ol serāba

- 5 Düşüp mihre ruhında nısf-ı hâttı
Düşüpdür nısfı da zıll-i sehāba
- 6 Serāy-ı hüsni kapusunda olmuş
Lebinüñ hâttı bir raċnā kitābe
- 7 Yüzine zülfini şalmış gören dir
Düşüpdür nāfesi misküñ gül-āba
- 8 Iraċdan gösterüp leb teşnesine
Ėanar mı baċmagile teşne āba
- 9 Lebi yādıyla dāyim Muhyī bī-h̃od
Ėuṣūṣā düşdügi vaċtın şarāba

DLIII Nażire-i Dīger [Şāfī]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Lebi āteş ki düşmiş éayn-ı āba
Ruĥı gül-bergi kim düşmiş gül-āba
- 2 éAraċ dökmiş ruĥı şankim sepilmiş
Serāy-ı hüsnde şu āftāba
- 3 Semā-yı hüsniñ şevċiyle eflāk
Girüp raċşa düşüpdür ızırāba
- 4 Gözine sāye-bān itmiş ċaşını
Ki şehlā nergis ister sāye h̃āba
- 5 Güneş altında ebr üstinde zülfi
Nice teşbih idem zülfin sehāba
- 6 Yüzi ābı kızip āh āteşiyle
Buĥārı hâtt olup dönmiş niċāba
- 140a 7 Ne tañ dil hüsni bāğında dutulsa
Ki geldi rāst uğru māh-tāba
- 8 Lebine hâtt gelelden gitdi éaċlum
Ne tañ esrār hâlt oldu şarāba
- 9 Lebini Muhyī virmez āb-ı Ėıẓr'a
Şarābı teşne virür mi serāba

DLIV Nażire-i Dīger [Ŝāfi]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Yüzi beñzer hem-ān bahr-i gül-āba
ćAraqlar cā-be-cā anda ħabāba
- 2 Lebinde ĥoş kerāmet var ki ćālem
Ŗamu muhtāc ol bir ıatre āba
- 3 Dilüm çāh-ı zenaĥdānında anuñ
Raşad itmekde māh u āftāba
- 4 Ne řāñ zülfı dağılsa gün yüzinde
Ki geldi tāb-ı ĥurşid ol sehāba
- 5 Hilāl eyler özini māh her ay
İdüp reşk ol şehe olan rikāba
- 6 Hemīşe ĥāk-i pāy ĥasretiyle
Şu eşküm gibi yüz sürer türāba
- 7 Ten-i bārıküm itdi ćaşkı bir tār
Figān ile hem-ān döndi rebāba
- 8 Döner geh eşk ü geh āhumla başum
O āb oldu bu bād ol āsyāba
- 9 Vaşıyyet itdi Muhyī k'ide ćuşşāk
Başı kećsini peymāne řarāba

DLV Nażire-i Āftābī

. . - - / . . - - / . . - - / . . -

- 1 Yine ĥūn ıatresi var laćl-i dūr efşānuñda
Gül-i şef-tālū açılmış gibi bostānuñda
- 2 İdeli zülfüñi çevgān dolanur mihr ile māh
Her biri anuñ umar gūy ola çevgānuñda
- 3 Tāze vü ĥūb hezārān bih-i bihden bihdür ?
Sīb-i raćnā-yı gül-ābı ki zenaĥdānuñda
- 4 Āteş-i lalć-i lebüñ nice ćaceb āteş kim
Āb-ı ĥayvān çıkar ol āteş-i sūzānuñda

- 5 Cān-ı şīrīndür irüpdür lebe giryān eyler
Ĥaṭṭ-ı nev-reste ki şīrīn leb-i ḥandānuḥda
- 6 Zülfüñe her gün olur bende hezārān dil ü cān
Ĥūb cemciyyet olur zülf-i perīṣānuḥda
- 7 Ṭañ mı mest olsa gözüñ devr-i lebüñde dāyim
Şohbet-i meyde şeb ü rüz gül-istānuḥda
- 140b 8 Her ne kim nār-ı ruḥuñla yanıcaḵ sebze ḥaṭuñ
Tāze reyḥān u benefşe bite bostānuḥda
- 9 Ėİd-i vaşluñda elüñle beni ḵurbān it kim
Ėİd-i ekber ola maḵbūl ola ḵurbānuḥda
- 10 İsterem gelmeye şimden girü benden yaña bād
Beni ḥāḵ itdi çü çaşḵuñ der-i eyvānuḥda
- 11 Cāme-i çaşḵı çü giydüñ yaḵañ it Muḥyī çāk
Ki anuñ yaraşuḡı çāk-i girībānuḥda

DLVI Nażīre-i Dīger [Āftābī]

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Yine mey şohbeti mi var leb-i ḥandānuḥda
Şenlik ü hāy ile hūy oldu gül-istānuḥda
- 2 Çün dem-ā-dem çok iḵer bāde-i nāzı çeşmüñ
Ĥāb-ı mesti ne ṭañ ol nergis-i mestānuḥda
- 3 Lebinüñ sebze-i nev-restesidür Ĥıẓr-ı zamān
Ki ider ḥāb leb-i çeşme-i ḥayvānuḥda
- 4 Od yaḵup mürde iderken lebüñ özge od kim
Cān bulur mürdeler ol āteş-i sūzānuḥda
- 5 Baḡladum rişte-i cān ile dilümde oḵını
Çıḵmaya daşraya tā tīrūñ ü peykānuḥda
- 6 Raḵş idüp ten atuñ öñince gider rāhuḥda
Tā ki cevlan idicek ḥāk ola meydānuḥda
- 7 Bāḡ-ı hüsnüñde meger şohbet idüpdür aḡyār
Ki şarumşāḵ ḵoḵusu var gül-i reyḥānuḥda
- 8 Dāmenüñ çek bu gün aḡyāruñ elinden ey yār
Tā yarın iki elüm olmaya dāmānuḥda

- 9 Cemcümüz zülf-i hâtuñ gibi perîşân itdün
Cemc iken hâtırımız zülf-i perîşānuñda
- 10 Kaldı inşāfuña cev̄ ile vefā emri hem-ān
Her ne kim eyler iseñ qalır imiş yānuñda
- 11 Muhyī bir gayrı güzel sevdi dimişsin güzelüm
Geçme haddin olur oranı çü bühtānuñda

DLVII Naẓīre-i Şeyhī

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Zācf-ı dil irdi gāyete şihhat ne fāyide
Şun laclūñ[ūñ] meyın aña şerbet ne fāyide
- 2 Dil eyler idi sāye-i qaddūñ hevāsını
Hāk itdi irmeden aña hasret ne fāyide
- 3 Qurbān olam dir idüm irüp cīd-i vaşluña
İtdi helāk rūze-i fūrkat ne fāyide
- 4 cAşkuñda geçdi cōmr-i cazīzüm marazla līk
Bir kez de itmedūñ çü ciyādet ne fāyide
- 141a 5 Virdūñ yile çü cān u dili bād-ı āh ile
Şimden girü nedāmet ü şefkat ne fāyide
- 6 Cānlar hep ümmet oldı Mesīhā-yı laclūñe
Yok yirine de anda şefācat ne fāyide
- 7 Mihrābda görüp gözüñ uyduq namāzda
Mest iken itmiş anda imāmet ne fāyide
- 8 Hōş tēc-ı devlet idi başa hāk-i pāyuñuñ
Yok oñmaduq başuma çü devlet ne fāyide
- 9 Nūşīn lebūñden ayruğile Muhyī qanmaya
Āb-ı hayāt-ı teşneye şerbet ne fāyide

DLVIII Naẓīre-i Dīger [Şeyhī]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Āhīr müyesser olmadı vuşlat ne fāyide
Yaqdı kıl itdi āteş-i fūrkat ne fāyide

- 2 İtdüm kamu diyāra sefer vaşl ümīdine
Fūrkat ilinde qaldum iḳāmet ne fāyide
- 3 Pervāne oldu şemc-i ruh-ı yār umup dilüm
Geldi yirine āteş-i fūrkat ne fāyide
- 4 Benden kaçır o māl anı teshīre himmetüm
Ṭālīc müsācīd olmaya himmet ne fāyide
- 5 Durdı lebiyle daǎvī-i būsīde cān aña
Ḳādīden olmayınca cīnāyet ne fāyide
- 6 Ğuşşāḳa nevbet ile vefā cāhdin eylemiş
Gelmez bu ben cefā-keşe nevbet ne fāyide
- 7 Bezm eyleyüp qoyup bizi āḡyāra şundı cām
Āḡyāra çıḳdı arada şohbet ne fāyide
- 8 Her dem gözümde ḳanlı yaş artar yürekde baş
Āḡyāra ḳarşu bir ḳuru ḡayret ne fāyide
- 9 Muḡyī fezā-yı faẓlda āḡzıyla dutsa ḳuş
Ḳün yoḳ fezāyıl ehline raḡbet ne fāyide

DLIX

Naẓire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

141b

- 1 Harāmī çeşmine yārūñ giriftār olmasun kimse
Esīr-i kāfir-i bed-mest-i hūn-hār olmasun kimse
- 2 Kemend-i miḡnet ü dām u belādur ḳaşı vü zülfi
Ebed maḡbūs olur düşen giriftār olmasun kimse
- 3 Gözüm öñ cāşḳ odına yaḳdı şoñ ḡarḳ itdi eşkine
Benüm gibi gözinden zār u bizār olmasun kimse
- 4 Ağır bār-ı ḡam arḳam cāşḳ rāhında yaḡır itdi
Uzun uzaḳ yola düşüp girān-bār olmasun kimse
- 5 Vefālar vaǎde idüp sevdürüp resmī cefā itmek
Anuñ gibi vefāsuz yār ile yār olmasun kimse
- 6 Ne bende cevrine ṫāḳat ne cāşḳı terkine ḳudret
Ğ Aceb gird-āb imiş ḡayret düşüp zār olmasun kimse

8 Günāhı ʿafv bilmez cözr olınsa arturur hışmın
Şeh-i pür-mihr devrinde güneş-kār olmasun kimse

9 Seveldeñ ol şehi Muhyī gedā budur duʿāsı kim
Eli irmedügi yāra hevā-dār olmasun kimse

DLX Naẓīre-i Dīger [Ahmed Paşa]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1 Belā-yı gurbet ü hıcre giriftār olmasun kimse
İki dürlü oda yanmağda nā-çār olmasun kimse

2 Görür kim āşkāre yārini kim h̄āb idüp düşde
Bu ben mahrūm-veş hier ile bidār olmasun kimse

3 Görüp göz dil seveldeñ ol cefā-kārı duʿām ol kim
Gözi göñli belāsına giriftār olmasun kimse

4 Vefā bilmez kırup cān riştesin dil şışesinde şır
O bed-hū gibi bī-nefʿ ü ziyān-kār olmasun kimse

5 Varur zülfine çok diller virür her birini bāda
Hevālar menbaʿ-ı zülfe hevā-dār olmasun kimse

6 Gidüp ol şeh-süvārum yıl gibi kaldum raqīb ile
Gülını yile virüp hem-dem-i hār olmasun kimse

7 Cemālin görmege kūyına varsam gizlenür benden
Bihişte girüben mahrūm-ı dīdār olmasun kimse

8 Ğubār-ı haqqı geldi cām-ı laclıne yasağ oldu
Şarābı bulmayup muhtāc-ı esrār olmasun kimse

9 Metāc-ı derd ü ğamdur ʿaşk çoğ olsun belası kim
Belā-keş Muhyī'den ğayrı hārīdār olmasun kimse

DLXI İhtirāc

- - . / - . - - / - - . / - . - -

1 Şad-pāre dil gözümdeñ çıkmağda pāre pāre
Tā hüsn-i yāra ide her pāresi neẓāre

2 Bekler sipāh-ı hüsnı meydān-ı hüsnıde lık
Ğāyet dağuk çü düşmiş her biri bir kenāra

- 3 Beñlü ruhınuñ olup hep lāleler dolusı
Dāğ-ı dil ile düşmiş şahrā vü kūh-sāra
- 4 Cān hüsni muşhafında oğur yüzine bağa
İki ruhı hañıyla her gün iki seyāre
- 5 İki hilāl iki kaşı bir ay başında
Bir māh-ı nev olupdur kudretten iki pāre
- 6 Nālān olan dil ile cān hüsni mescidinde
Hoş şavt iki mücezzin bīnisi aķ menāre
- 7 Ol māh şevkiyle şaçduķça her şeb eşküm
Baķmaķçün aña daşra çıķmaķda her seyyāre
- 8 Didüm ki şeh-süvārum n'eyler yanuñca ağıyār
Didi ki itleriyle şehirler çıkar şikāre
- 9 Muhyī'ye kūyum iti virse bulur tesellī
Qalmışdur ol kemīne bir quru ictibāra

DLXII Dīger [İhtirāc]

- - . / - . - - / - - . / - . - -

- 1 Dil zevraķını şaldum deryā-yı çaşķ-ı yāre
Olsun ğarīķ-i rahmet kim dirse Haķ o kārā
- 2 Āhum yiliyle düşdi dil fülk-i baħr-i eşke
Düşdi haţarlu baħr ü ber saħt ü rüzgārā
- 3 Geçse o şeh-süvārum daşra çıķar dil ü cān
Ten hānesinden aña tā ideler nezāre
- 4 Ruĥsār-ı āteşinde olan siyāh beñler
Pervānelerdür üşüp yanmaķdadur o nārā
- 5 Çeşmüm şular yaşıyla her lahza kūyin anuñ
Qorķar ğubār-ı kūy-ı çeşm-i raķībe vara
- 6 cUşşāķı her gün eyler kaşşāb-vār qurbān
Dükkānı anuñ olmış ğüyā ki bir qanara
- 7 cAşķında nālem ağızum yanmaķla defc olursa
Oynamağa dem-ā-dem bī-çāre dil ne çāre
- 8 Dikmek ne sūd ide çākine sīnemüñ kim
Dil oynamaķla olur her rişte pāre pāre

- 9 Muhyî dilini itdi şad pâre çaşķ tîĝı
Her pâresini ħapdı bir yâr-i mâh-pâre

DLXIII Nażîre-i Aħmed Paşa

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Hüsün muşavver olmaz idi yârüm olmasa
Görinmez idi cân leb-i dil-dârum olmasa
- 2 Gelmezdi hüsn câlemine rûz u şeb ziyâ
Gün yüzlü mâh-ı hüsn-i pür-envârum olmasa
- 3 Âyîne-i felekde görünmezdi mihr ü mâh
ćAks-i cebîn ü ćârız-ı dil-dârum olmasa
- 4 Ķumrî vü bülbül-i dil ü cân itmez idi hûb
Ol ħaddi serv ü ħalcatı gül-zârum olmasa
- 5 Berg-i gül-i ruhına beñi mîh-i miskdür
Yile virürdi âh o mismârum olmasa
- 6 Şalma deve gibi gider idüm yabânlara
Boynumda zülf-i yâr ile efsârum olmasa
- 7 Ben ħasteye hemîşe virür zülfî bûy-ı cân
Yile varurdi ćömr-i hevâ-dârum olmasa
- 142b 8 Ne işime yarardı benüm naħd-i cân u dil
Yâr ile sũķ-ı çaşķda bâzârum olmasa
- 9 Ķandi begenmedi leb-i ħũĝisi Muhyiyâ
Nuħķ itmez idi nażm-ı şeker-bârum olmasa

DLXIV Nażîre-i Dîĝer [Aħmed Paşa]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Ol hüsn esîri olmaz idi yârüm olmasa
Çekmezdi çaşķ derdini dil-dârum olmasa
- 2 Tõgmazdı mihr ü mâh-ı hüsn câlem-i dile
Ol hüsn burcı maħlac-ı envârum olmasa
- 3 ćAşķ âteşine yanmaz idüm şevķ ile müdâm
Ķarşumda nâr-ı çaşķ-ı ruh-ı yârüm olmasa

- 4 Şol deñlü eyledi baña āzār o yār kim olmasa
Baña hem-ān yiterdi ol aġyārum olmasa
- 5 Bilmezdi kimse nice yaġar qanlar ebrsüz
ĖĖālemde iki dīde-i hūn-bārum olmasa
- 6 Olmazdı gündüzüm gice gicem de qara düş
Yārüm hemīşe baht-ı siyeh-kārum olmasa
- 7 Eşcārum aġladuġ yaqa mıydı didükde ger
Çeşmümde eşk ü dilde yanar nārum olmasa
- 8 Mecnūn ġazelleri şanılurdı ġazellerüm
ĖĖirlerinde maħlaş-ı eşcārum olmasa
- 9 Kim añlar idi fażlumı Ėālemde Muħyiyā
RaĖnā ġazellerüm gibi āşārum olmasa

DLXV

İhtirāĖ

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Fettān gözüñe qurdu qasuñ çāder-i fitne
Kim yaz ġüni bezm idüp iÇe şāġar-ı fitne
- 2 Cān ile dili yaqmaġiçün āteş-i Ėaşqa
Olmuş iki ruhsāruñ iki aħker-i fitne
- 3 Hüsnüñ ne kıyāmet ki ruħuñ olmuş aña nār
Zülfüñ dil-i āşüftelere maħşer-i fitne
- 4 Süz olsa cihānda ruħ u ġaṭṭuñla ne tañ kim
Ol āteş-i āşüb u bu ġākister-i fitne
- 5 Çeşmüñ ne ġarāmī gemisi baħr-i hüsnünde
Kim zülf-i pür-āşūbuñ aña lenger-i fitne
- 6 Zülfüñ ġoriceĖ oldu bizüm müşkilümüz ġal
Kim bilmez idük nice olur peyker-i fitne
- 7 Ėaṭṭuñ çekeli hüsn iline fitne sipāhın
Oldı dil-i Ėuşşāq gibi kişver-i fitne
- 8 Ėāhum odı bulmadı qara bahtumı ġökde
Umardum anuñla yana ol aħter-i fitne
- 143a 9 Ėam-ġāneñe qutlu qapu açılmadı Muħyī
Her yañadan açılmadan aña der-i fitne

DLXVI Dīger [İhtirāc]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Pür-nür gözüñ oldı şeh-i kişver-i fitne
Çaşuñ başı üstinde aña efser-i fitne
- 2 Āşüb cemālūñle göñül mülki yıkıldı
Günden güne maćmür şamu kişver-i fitne
- 3 Fitneyle belā üstine fitneyle belādur
Bālā kadūñ üstinde külāh-ı zer-i fitne
- 4 Başlar kesilür şanlar olur laclūñe karşı
Bezmūñde o cüşşākuñadur sāgar-ı fitne
- 5 Reyhān şanuban hār haşuñ piser idüp dil
Uyhusın uçurdı anuñ ol pister-i fitne
- 6 Çün pāyuña düşdi ser-i zülfüñ anı baş kim
Niceyle ilan başı gibi ol ser-i fitne
- 7 Dünyā yüzini itdi pür-āşüb iki çeşmüñ
Kim her birisi menbać-ı sūz u şer-i fitne
- 8 İki gözüñüñ mişli ikiz iki harāmī
Toğurmadı toğurmayısar māder-i fitne
- 9 Muhyī gibi cāşık ölür şanı şorılmaz
cĀşıklara çekdükçe gözüñ hançer-i fitne

DLXVII Nażire-i Ahmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne hoşdur dil-rübālar tāze tāze
Dil ü cānlar alalar tāze tāze
- 2 Gül ile lālelerden idineler
Şamīş ile şabālar tāze tāze
- 3 Külāh-ı zerle rengin cāmelerle
Giyinüp donanalar tāze tāze
- 4 Olup ay yüzleriyle cīd her gün
İdeler merhabālar tāze tāze

- 5 İdüp bağ-ı hüsünden mîveler carz
Vireler iştiḥālar tāze tāze
- 6 Dil ile cānlara sünbüller ile
Gele ḥoş-bū hevālar tāze tāze
- 7 Murād'irgürübir cāşıklarını
Öpülüp kıocalalar tāze tāze
- 8 Zen-i dünyā cācūze lîk her gün
Toğurur meh-likālar tāze tāze
- 9 cAcebdür mülk-i ḥüsn aña şeb ü rûz
Olur nev pâdişālar tāze tāze
- 143b 10 Çün olduñ şāh-ı ḥübān kııl vefālar
İder nev şeh cātālar tāze tāze
- 11 Vefā vü cūduñ it dāyım be-nevbet
Ola zevkı ü şafālar tāze tāze
- 12 Leb-i ḥaṭṭuñ devācū'l-miski virür
Bu bīmāra şifālar tāze tāze
- 13 Ruḥuñ nāryla yandukça ḥaṭı sebz
Biter miskîn giyālar tāze tāze
- 14 Sögüp Muḥyî'nüñ ağızına müdām al
Dućālarla şenālar tāze tāze
- 15 Ğam u derdüñle iş bu bî-nevāya
Gelür dāyım nevālar tāze tāze
- DLXVIII İḥtirāc
- / - - - / - - - / - - -
- 1 Uymaz zamānemüz bize biz de zamāneye
Tîr-i murād varmadı hergiz zamāneye
- 2 Her bir gününde her yılumuñ biñ belā vü derd
Her günde doyam öz niçe biñ salyāneye
- 3 Derd ü ğamum hikāyetini söylesem gelür
Ĥāb-ı ecel kim eylese gūş ol fesāneye
- 4 İtdükçe nāleler yüregüm oynasa benüm
Tañ mı olur bunuñ gibi raķş ol terāneye

- 5 Mihnet-serāda çekmede žulmet bu nā-murād
Şemc-i murād yanmadı ol ğuŝŝa-hāneye
- 6 Yandukça āhum āteŝi cān u dilüm hem-ān
Pervāneler olur dün ü gün ol zebāneye
- 7 Dünyāda oldu ten kafes-ender-kafes baña
Habs oldu mürġ-ı cān varumaz āŝyāneye
- 8 Faqr ile ŝāh-ı kūy-ı hārābāt olmuŝuz
Yoķ meylümüz cīmāret ü kaşr-ı ŝehāneye
- 9 Ŝimŝād-ı ŝāneye elümüz irmese ne ğam
Hācet ķomaz enāmil-i dervīŝ ŝāneye
- 10 Çün ķuru etmegüñ ŝekerini çıkaravuz
Ŝekkerlü nićmet olmaz ise ğuŝŝa yā neye
- 11 Tūfī-i řabc ŝekkere mućtād iken anı
Dehr itdi mākiyān gibi muhtāc dāneye
- 12 Dünyā zen oldu dūnlara çün itdük anı terk
Mānićdür ecnebīye tezevvüc hīŝāneye
- 13 Muhyī idām ķıl ķuru nāna ķanācatı
Bī-minnet ol edānīye vü dūn-ı zamāneye
- 14 Kaldum ayaķda diyü baş indirme kimseye
Bālīn idüp ķoma başı her āstāneye
- 144a 15 Daķdum ėacūz dehre yine nażmum ile dūr
Lāyık degüldi ğuŝı bu dürr-i yegāneye

DLXIX Nażīre-i Niżāmī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Gün yüzüñ māhum ŝaçuñ ebriyle pinhān eyleme
Taġıdup ġīsūlaruñ diller perīŝān eyleme
- 2 Karşuma geldüñ çü benden gizleme zībā yüzüñ
Ŝüretā vaŝlı baña maćnīde hicrān eyleme
- 3 Çünki ėarz itdüñ cemālūñ ayın aġlatma beni
Bu mübārek rüz-ı ėīd-i vaşlı yārān eyleme

- 4 Māh-ı tībānsın çü döymeز saña kettān gönlegüñ
Dāyimā zībā hārīr it anı kettān eyleme
- 5 Būseñüñ her birine bir cān buyurmuşsın bahā
Cān virür çok hālķ üşürdüñ böyle erzān eyleme
- 6 Alnuñ ayın açup aġyāra ferahdan itme katl
Ėİd-i ekberde seg ü ĥinzīr ķurbān eyleme
- 7 Ĥaṭṭuñ u ĥaddüñ raķībe eyleyüp reyhān u gül
Ben siyeh-bahta duhān u nār-ı sūzān eyleme
- 8 Gön̄lümüñ şehir[in] yıķup yaķup külin virme yile
Pādişehler taḥtīdur çaķ şöyle vīrān eyleme
- 9 Çünki şırsın dāyima her cāhdüñi ey bī-vefā
Bāri cūşşāķ ile ayruķ cāhd ü peymān eyleme
- 10 Dür dişi hicrine şabr it Muḥiyiyā deryā-dil ol
Dür feşān idüp gözüñ eşkini cūmmān eyleme
- 11 Çünki eşcāruñ perīşān şaכלarı vaşfindadur
Tār-mār olup ṭaġılsun cemc-i dīvān eyleme

DLXX İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Uyurken bu gice gördüm o yār-i cānı yanumda
Uyandum düşüm imiş derd-i hasret ķaldı cānumda
- 2 Firāķa şöyle muṭtād eyledi ben nā-murādı devr
Ki rüz-ı vaşl ile fūrķat şebi bir oldu yanumda
- 3 ĖAceb mi ben fütāde ĥāk-i zülde pāy-māl olsam
Çü mūra merḥamet yokdur Süleymān-ı zamānumda
- 4 Duḥānı lāle olmuşdur benüm āhum duḥānıyla
Biten her sürh lāle ķan yaşumla çevre yanumda
- 5 Baña şādurvāndur bezm-i ġamda çeşm-i giryānum
Sevādı dīdemüñ bunduķdur ol şādurvānumda
- 6 Sūrūd u nāle vü eġģānuma āheng içün dāyim
İderler nāle vü eġģān nālemle fiġānumda
- 7 Tenüm ben cānum ol cānān ķarār eylerdi tende cān
Benümle durma yok bir ān benüm rūh-ı revānumda

144b

- 8 Görüp hâttin cemâli muşhafında ağlasam tañ mı
  Az b  yetlerid r n z l olmuş c mle ş n mda
- 9 Yuva itmişdi z lfin  b-ı r y   zre dil m rg 
 Başup ind kde didi kim ř   ıķdı  şy n mda
- 10 Gir pd r  ok g zeller h k-i p y   eşm-i Muhy 'ye
 Ni e d rl  kuh ller var ben m bu s rme-d n mda
- 11 Zeb n mdan aķar  b-ı rev n oda yaķar h lķ 
  omış  ařķ  zge h ş yyet ben m ş r n zeb n mda

DLXXI

 htir c

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Olup z lf-i per ş nu lac lem ser-be-ser fitne
 Anu  her t riyle m r-veş  aldırdı ser fitne
- 2 Dil   c n m lkin almaĝa olup şeh  eşm-i fett nu 
 Olupdur be ler   a a sip h u r h-ber fitne
- 3  ıy ma gelse ger  add    ıy met  opmaĝa başlar
  ub r aşh b  gibi  aldurur her yerde ser fitne
- 4 Ne c d dur g z   kim eylese n z uy us n her b r
 Hem- n b d r olur   lemd  h  b idici her fitne
- 5 Girelden z lf   ru s ru  arasına ĝub r-ı hať
  ara ba tumda her ş m u seher andan  opar fitne
- 6 Ne ta  fett n g z  nden olsa   lem d yim  p r-n r
 Ki her bir ĝamze  ş b-ı cih n u her naşar fitne
- 7 Y z  de be ler     her birisi bir bel  to m 
 Ki her biriyle c mle r y-ı d ny da biter fitne
- 8 Varup z lfine ey dil haddi mekrinden em n olma
 Gice r hatla yaturken olur n -geh seher fitne
- 9  Aceb mi başuma gelse bel lar eşk   cihremle
 Ki   lemd  olıgelmiş hem şe s m   zer fitne
- 10 Cih n h lķını eşk m ĝarķ ider yaķar dil m oda
 Olupdur c mle h lķ-ı   leme bu ba r   ber fitne
- 11 Gezerken der-be-der ĝam-h ne-i Muhy ye geld kde
 A up  apus n i ine gir p itdi maķar fitne

DLXXII Nażire Necāī

- - . / - . . / . - . / - . -

- 1 Sen şāha hîdmet itmede hûrşîd ay ile
Biri dutuldu her gün ile biri ay ile
- 2 Pîr oldı hîdmetünde felek rûz u şeb henûz
Der-gāhuñı dolanmada pûşt-i dü-tāyile
- 3 Ey şāh-ı hüsn cāşıkā eyle vefā cāṭā
Kim şehlügüñ bekāsı olurmuş cāṭāyile
- 4 Gāhî cefā vü gāh vefāyile dostum
Kim lezzeti vefānuñ olurmuş cefāyile
- 145a 5 Çeşmüm nişār ider saña eşk ile lacller
Şalındugunca nāz ile laclîn ṣabāyile
- 6 Hüsnuñ giyürdi sen şehe hîlcat sürür ile
Ben bendeñe palās gam ile bükāyile
- 7 Bezmünde şîcrümi okusam nāle eylerem
H̄ānendelükde hûbdur āheng nāyile
- 8 Cemcîni dillerüñ ṭağıdup yile virmede
Zülfüñ kim ittifākda bād-ı şabāyile
- 9 Ağyār terküñ ursa gelicek ḥaṭuñ ne ṭañ
Kim defc olur belā vü ṣazālar duṣāyile
- 10 cAşkuñda eşk ü āh beni ḥaste eyledi
Alışmadı mizāc bu āb-ı hevāyile
- 11 Teslîm eyle Muhyî dil ü cānı dil-bere
Bî-kayd olup cihānda hem-ān ol Hûdāyile

DLXXIII Nażire-i Aḥmed Paşa

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gedā-yı hüsni şāh eyler kimerde
Mülûke pâdişāh eyler kimerde
- 2 Semāc-i hüsn toḥmın çerh-i devrān
Ki eyler mihr ü māh eyler kimerde

- 3 Şabā gül gonçesin hāndān gül idüp
Kamu ezhāra şāh eyler kimerde
- 4 İdüp bir kaşı mäh-ı nev günüm cīd
Cemālin cīd-gāh eyler kimerde
- 5 Dilüm şehrin yıkup tohm-ı belāya
Yirini geşt-gāh eyler kimerde
- 6 Çözüp gīsūsın aţlas cāme eyler
Dürüp bir şeb-külāh eyler kimerde
- 7 Bilin görmiş yok ilde söylenür kim
Kemerde cāy-gāh eyler kimerde
- 8 Ne tañ h̃āb istesem kim düşde vuşlat
Gedā-yı pādişāh eyler kimerde
- 9 Firāk-ı yāre şabr it Muhyiyā kim
Vişālin cözr-h̃cāh eyler kimerde

DLXXIV Nażire-i Necātī

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Günehdür çaşq-ı pāk-i yāra tevbe
Anuñ gibi yüz istiğfāra tevbe
- 2 İdersem tevbe nā-geh çaşqa olur
Hem-ān ol tīg ile şad pāre tevbe
- 3 Şarāb-ı çaşqa nice tevbe idem
İdemez müdmin-i mey-h̃āra tevbe
- 145b 4 Giyüp şāl ü külāh-ı çaşkı itdüm
Cihānda cübbe vü destāra tevbe
- 5 Şunup cām-ı mey ile şīşe-i cār
Melāmet itdürüpdür cāra tevbe
- 6 İdüp āvāre bir bī-kār-ı çaşkı
Baña itdürdi cümle kāra tevbe
- 7 Şarāb-ı lacl-i pākin nūş idenler
İderler mey diyen murdāra tevbe

8 Utandum tevbeden k'oldukça yārüm
Dilüm gibi şınur bī-çāre tevbe

9 Didiler Muhyī şiére tevbe eyler
İder mi tūṭī şekker-bāra tevbe

DLXXV İhtirāc

. - . - / . . - - / . - . - / . . -

1 Düşüp ayağına zülfi yaturdı toprağda
Didüm süvāra geçerken göñüller alçağda

2 Gözüm tereddüd ider zülfi mi yatan yirde
Ya pāy-ı servde reyhān mı bitdi toprağda

3 Ya mār mı ki düşüpdür o cālem-i hāke
Mağām u menzil aña olmış iken uçmağda

4 cAcebdür alnınuñ altında iki kaşları kim
Tamām bedr u hem altında meh iki şağda

5 Anuñ teni kamu yumşak velī caceb düşmiş
Ziyāde saht dili bu ziyāde yumşakda

6 Cihān u cāna alup bñsesini geldi leżīz
cAceb mi lezzet olurmuş hemīşe aylakda

7 Lebine naqd-i dil ü cānı cümle hārc itdüm
Nice benüm gibinin naqdi gitdi şagrağda

8 Yüzi bahārına gelmişdi gitdi kaşına dil
Yazın hevāsını tebdīl itdi yaylakda

9 Cemālini göricek Muhyī kendü hāliyiçün
Hemīşe muşhaf-ı hñsninde fāl açmağda

HARFÜ'L-LĀM-ELĪF

DLXXVI [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Merdüm-i çeşmi siyāh u çeşm-i raćnāsı ela
Nev-carūs-ı Hindī'ye beñzer ki giymiş al vala

2 Ortaya alup lebi şāhını hñsni caskeri
Şaf dutarlar hñsni meydānında şağa vü şola

- 146a
- 3 Şāh ider dervīşi žilliyle hümā gibi o serv
Būrike fīhi kemā ḡad būrike fī 'l-evvelā
- 4 Ger leb ü dendānını éarz eyleye ol şāh-ı hüsñ
Her birine anlaruñ yāḡūt u mercān ḡul ola
- 5 İki zūlf ü ruḡ yüzinde nice ḡayrān itmeye
Cennet içre nārda ḡāvūs lar cev lān ola
- 6 Olmıḡ aḡ bīnīsi ḡül-zār-ı cemālinde anuñ
Āb-ı hüsni aḡmaḡa añā ḡümüş raḡnā lula
- 7 Başdan ayaḡa benefşe şaḡlarıyla naḡl olup
Ol nihāl-i ḡül olupdur başdan ayaḡa belā
- 8 Baña cān viren lebi ḡaṡṡı ecel budur duḡām
Kim ecel irişmeden cānum yana vīrān ola
- 9 Muḡyī vir hüsni semāsın mihr ü māh ile görüp
İc̣tebertü minke ḡaḡḡan mā ḡalaḡte bāṡılā
- DLXXVII Dīger [İḡtirāḡ]
- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -
- 1 ṡañ mı ger hüsni semāsına baḡan ḡayrān ḡala
Anda ḡün bir bedr iki nev māh iki ḡor cemé ola
- 2 ḡoş ḡül-i şad-bergdür rüyı ki her bergi anuñ
ḡül-şen-i hüsñüñ hezārān bülbülin şeydā ḡıla
- 3 Zūlfini ḡevḡān idüp itdi zenaḡdānını ḡüy
ṡañ mı meydān ehli ger şeydā olup ḡayrān ḡala
- 4 Lebleriyle datlu ḡelvālar şatar gördüm didüm
ḡayruña vir ḡāšnī baña da didi ḡayr ola
- 5 Nice ḡayrān itmeye ḡüş u ḡaṡ ile ḡaddi kim
Bir nihāl-i ḡülde ḡaṡṡı vü benefşe açıla
- 6 Beñlerinüñ her biri üstād yüzḡüḡ Hindī'dür
Dem-be-dem deryā-yı hüsniinde yüzerlerse n'ola
- 7 éĀşıḡuñ al ḡanını āl ile ḡünī gözleri
ḡana ḡana dem-be dem içmekde anuñḡün ala
- 8 Gözlerinüñ adlarını şordılar benden didüm
Birisinüñ adı fitne birisinüñ de belā

- 9 Gül-şen-i hüsninde reyhânlar bite başladı çün
Muhyiyâ durma dem-â-dem kanlu yaşuñla şula

DLXXVIII Diğer [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Mescid-i hüsninde kudretten kaşı çün tāk ola
Anda çeşmi aşlu kandîl-i nūr olsa n'ola
- 2 İki zülfi iki çevgân hüsnî meydânında kim
Ruĥlarınuñ mihr ü mâhı her birine gūy ola
- 3 Ruĥlarınuñ ĥaṭṭıdır *Şerĥ-i Meşābīḥ*-i cemāl
K'anda her gün misk ile kudretten ol nev yazıla
- 4 Beklerem hüsnî semâsını anuñ rûz u şeb
Tâ ki nâ-geh açıla kâpusı rahmet şaçıla
- 5 Nice menzildür kaşı dârü's-şifâ-yı çaşķda
K'anda varan ĥaste-dil çeşmi gibi yatup kıala
- 146b 6 Çeşmi faşşâdı müje nîşiyile benden alsa kan
Ĥûn-ı dilden çok yiyüp geldi aruķa imtilâ
- 7 Fâl açup dil geldi Yūsuf sūresi eyler recâ
Kim düşüp çâĥ-ı zenaĥdânına cîzzetler bula
- 8 Ĥāk-i rāhı olduĥumdan korķaram nâ-geh gele
Göñlüne şāyed ĥubār ey çeşmüm eşķüñle şula
- 9 Muĥyî'nüñ cānı cihān mülkinde olmaz çaşķsuz
Çün ezel didi *elestü cāşıķıye ol belâ**

DLXXIX Diğer [İhtirâc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Özge şâf āyîne rûyı kim aña nāzır ola
Āşkâre şûret-i cānı görüp ĥayrân kıala
- 2 Mescid-i hüsninde zülfi şeyĥ-i seccāde-nişin
Dil diler anuñ mürîdi olup andan el ala

* *Kur'an*, A'raf (7)/172.

- 3 Tal'at-ı pür-nûrına öykündügiyçün mihr ü mäh
Oldılar derd-i kûsûf ile hûsûfa mübtelâ
- 4 Gül ruhî şevkiyle gül-gün eşküm eyler gül rehin
Her gün ol gülde niçe ra'cnâ kızıl gül açıla
- 5 Çıkdı bālâsı semâya şa'cları anda yire
Oldı gökden yire dek hâlk-ı cihâna her belâ
- 6 Her kaçan itsem sücâl-i büse virmez bir cevâb
Söylese ger rāzıydüm dirse de nāz ile lā
- 7 Çün lebi Nūşîrevân-ı ĞĀdil-i devrân n' içün
Çeşmi kânım žulm ile nūş ide yanyana kıla
- 8 ĞĀşıkı kânını her dem damladurağ çok içer
Az zamānda kân ile çāh-ı zena'hdānı dola
- 9 Āh-ı Muhyî cümle hâlkı nice hayrân itmeye
Kim o geh yil geh bulut geh ra'cd ü gāhî berğ ola

DLXXX Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Her oyunda cümle Ğuşşāka çeker hûn-ı belâ
Dāyimā yoldan ge'çen her ferde de eyler şālâ
- 2 Birbiri üzre ğam u derd-i belāsın çok yirüz
Olur idhâl-i ta'cām olmaz velî hîç imtilâ
- 3 Çeşm ü zülf ü ha'tt u hâli her biri başlar olur
Bunca cem'c olmış belâlardan nice baş kırtula
- 4 Zülfi şeh-bāzın görüp şahrâ-yı hüsünde ne tañ
Beñleri ger anda çil yavrusı gibi dağıla
- 5 Ğaste çeşmi kânımı içerse şihhat Ğāfiyet
Ger leb-i cān-ba'şı nūş eylerse nūş-ı cān ola
- 6 La'cliyiçün itdi çeşmüm hârc çok mercān u dūr
Hâşıl olur nesne yok nice dökile şa'çıla
- 147a 7 Yā zamānedür ya h'od cōmr-i Ğazîz ey nāzenîn
Dāyimā nā-mihr-bān u bî-vefâ olsa n'ola
- 8 Rūzgār urup yüzine itdügi cevri ide
Birine biñ ha'tt ile şanmañ ki yanyana kıla

- 9 Lezzet umma nićmet-i dünyādan aślā Muḥyiyā
Balıdur anuñ çü zehr-i telh u [...]

DLXXXI İhtirāc

. . . - / . . . - / . . -

- 1 Çeşmi uyurlanur harāmī ola
Gerdeninde kaşı kemend-i belā
- 2 Yā ḥo cuşşāķı kanını çok içüp
Kan dutan ḥastedür ki yata kıala
- 3 Yā ḥo evvel sipāh-ı ḥüsnine kim
ćAsker-i ehl-i ćaşķdan dil ala
- 4 Leylī-i zülfī ideli Mecnūn
Reşķ iderler cünūnuma ćuķalā
- 5 Ḥoş kerāmetlü zülfī kıulları kim
Her birine hezār dil aşıla
- 6 Ağzı olmış *Rical-i Ğayba* rećīs
ćAķl u cān u dilüm aña budalā
- 7 Ara yirde miyānı kim oldı
Şāre minhu ḥayāluḥū bedelā
- 8 İder ağyāruma vefā baña cevır
Dūna bāl olur ehl-i fażla belā
- 9 ćAhd ü vaşl itse hicr ider dāyim
ćAhd-i hicr itse kim bulur nūh kıalā
- 10 Hicri öldürdi çeşmüm eşķ ile yur
Nālem üstümde şu şalāsı ola
- 11 Oldı dīvān-ı Muḥyī ḥırmen-i fażl
Ḥūşe-ķını ola niķe fużalā

DLXXXII Diğer [İhtirāc]

. . . - / . . . - / . . -

- 1 Ḥālī toḥm-ı maḥabbet olmış ola
Çü gören anı ćaşık ola kıala

9 [...] Metinde eksiklik vardır.

- 2 Özge gül-şen cemâli gül-şeni kim
Yaz u kış her gün anda gül açıla
- 3 Lebleri lezzetinde hayrân dil
Karışupdur çü şîr kıand ü bala
- 4 Şeb-i zülfin bulup dil ü cân dir
Leytenâ şâre cömrünâ leylâ
- 5 Oldı dil şâh-bâz-ı dest-âmûz
Tâ o şayyâd anı eline ala
- 147b 6 Âdet itmiş o hîle-ger âhû
K'aldayup avcısını şayd kıla
- 7 Hattıyile cihândan uşansam
Tañ mı büy-ı fenâ virür o gül-âb
- 8 Yoğ çü ağz u biline bûs ü kenâr
Anlaruñ gibi ağz u bil yoğ ola
- 9 Deheninde kim itdi cānumı çün
Lebin andan bedel virürse n'ola
- 10 Ağzum ağzı hayâliyile şâdef
Her bir açduqça niçe dūr şaçıla
- 11 Okudup çaşq Muhyî'ye eşcâr
Irladup didürür yelâ yeledâ

DLXXXIII İhtirâc

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Alnı ağ kaşı kara çeşmi ala
Tañ degül ger göz qarardup çaql ala
- 2 İki kaşı âsmân-ı hüsnde
İki cîde iki mâh-ı cîd ola
- 3 Gül-şen-i hüsni caceb kim gülleri
Âh-ı cāşık yâdıyile açıla
- 4 Gün yüzinde gül-ruhı her dem tarî
Qorqar idüm kim o gül günden şola

- 5 Nice reyhān zülfi k'anda açılup
Ter-benefşe hâlkı hep hayrān kıla
- 6 Ağzı çün gavvâs-ı cūmmān-ı hüsün
Tañ mı ger aña dalup dürler bula
- 7 Pür-nicāmken süfre-i hüsni kıomaz
Ne yiye kimse ne h'od zelle ala
- 8 Tañ mı kaçsa ben dućacısından ol
Kanda kim olsa dućā gelmez belā
- 9 Muhyī dīvānıyla çekdi h'ān-ı fazl
Ehl-i fazl ü ehl-i çaşka hep şalā

DLXXXIV Diğer [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . -

148a

- 1 Bir ruĥı gül bir ruĥı da mihr ola
Tā bu mihre karşı ol gül açıla
- 2 Muşhafı hüsni ėaceb kim misk ile
Anda nev āyāt her gün yazıla
- 3 Ağzı yanında zenaĥdānı anuñ
Kumkumadur kim o zemzemden tola
- 4 Süfre-i hüsniinde çok datlu nicām
Anda söyler kand kanda bal bala
- 5 Nāfe-i zülfine esdükçe şabā
Misk uvağı saçılup beñler ola
- 6 Beñleri çokluk sipāh-ı Çin'dür
Tañ mı ger hüsni iline dağıla
- 7 Kāmeti olmuş elif ebrūsı nūn
Dāyimā ger anda ān olsa n'ola
- 8 N'icün örter talcatın hâlk oldu çün
Bağmağicün kim bakar ėibret ala
- 9 Şicr-i çaşka-āmizi şeydā Muhyī'nüñ
Haşre dek cāşıklara tuhfē kıala

DLXXXV Naẓīre-i Şeyhî

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Eylerem lacli ĥayālin çün gözüm giryān ola
Şohbet-i mey hûb olur şol vaqt kim bārān ola
- 2 Her kaçan kim ruhlarıyla zülfini éarz eyleye
Mihir ü meh ser-geşte olup ebr ser-gerdān ola
- 3 Ay yüzi hüsni çü žāhir gün gibi n'eyler delīl
Kim bedīhī olana hācet degül bürhān ola
- 4 Narĥ iken cān u cihān ağzına virmez anlara
Narĥı gözetmez şatan bāzārı çün pinhān ola
- 5 Düzd-i şeb-revdür şacı kim yakmağa dil şehrini
Dāmeni altında her şeb āteşi pinhān ola
- 6 Kaşınıñ yasını kurmaqla beni korkutmasun
Kayırur mı tīrden kendin o kim qurbān ola
- 7 Gül yüzi vaşlıyla ĥandān itse gül gibi bizi
Niçeye deñlü dilümüz gonçe gibi şan ola
- 8 Tañ mı geldükçe ġam u derdi dile yansa dilüm
éĀdet olmış od yanar şol yirde kim mihmān ola
- 9 Muhiyiyā éaşıq katında her dile yok ictibār
Mućteber oldur ki mirćāt-ı ruh-ı cānān ola

DLXXXVI Naẓīre-i Dīger [Şeyhî]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ĥākümün üstinde āhum ebr-i ser-gerdān ola
Yağdura bārān-ı rahmet her kaçan giryān ola
- 2 éAşķum odı ebrüm üstine çıkup pür-nūr ola
Şanmañuz kabrümde ĥāk altında ol pinhān ola
- 3 Şunmağičün bāde-i éaşķ ile pür-peymāneler
Haşre dek ĥākümde çoķluk lāle-i nućmān ola
- 4 Sāķī-i bezm-i ezel bir cām şundi cānuma
Kim ki datsa cürćasından tā-ebed sekrān ola

- 148b
- 5 Nice hayrān almasun māhiyyet-i a ile al
Kim o ki yanar odına eme-i hayvān ola
- 6 Āıuñ her bir gūni a ile aña ĭddūr
Her gūn ol urbān u cān bulup yine urbān ola
- 7 A ezelden öyle hayrān itdi ben eydāyı kim
Ĥayretūm her gūn duyarsa tā-ebed hayrān ola
- 8 Her aan ālemde esse gird-bādı āhumuñ
Yidi at yir cūmle nūh gerdūn gibi gerdān ola
- 9 A ölmezden öñ aldı Muhyĭ cānın tā ecel
Doymadan āsānlūk ile vāıl-ı cānān ola

DLXXXVII Naĭre-i Ahmed Paa

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

- 1 Gōster yūzūñ ki alnuña bedr ay gūlām ola
Gūn Ĥaddūñe kenĭzek-i Ĥurĭd-nām ola
- 2 Cānlar fidā o bezme ki emci ruĤuñ olup
Sen anda sāĭ iki lebūñ nul-i cām ola
- 3 Ey Ĥusn āhı zūlf-i perĭānuñ eyle arz
Tā her ılına sūnbūl-i reyĤān gūlām ola
- 4 Badan ayaa neñ var ise hep gūzel velĭ
A ola emūñe vū lebūñe selām ola
- 5 Bezm-i Ĥüsünde olsa ruĤuñ zūlfūñe arĭn
añ mı ki bezme emc yaarlar ū ām ola
- 6 ūn Kabe-i cemālūñe zemzem lebūñ ne añ
Ebrāra ger ifālu arāb u acām ola
- 7 Mesken idindi her Ĥām-ı zūlfūñ hezār dil
Oldı sevād-ı acam od irse ām ola
- 8 Luf it raĭbe aru baña aru būse vir
ĭncām ola baña vū aña intiām ola
- 9 Zūlfūñ Ĥarĭrini dil umar cāme idine
Olmaz ū cāme ayruña sevdā-yı Ĥām ola
- 10 Oldı Ĥauñ yūzūñ mehine hāle miskden
Tā Ĥusn-i alcātuñ anuñ ile tamām ola

- 11 Ĥatm itdi ĥusn-i yāri ĥaṭı çünki Muḥyiyā
Vaṣf-ı ĥaṭ ile saña da ĥatm-i kelām ola

DLXXXVIII

Naẓīre-i ʿAṭāyī

-- ./ - . - ./ . - - ./ - . -

- 1 Şehler kıl oldılar saña devlet hemīn ola
ʿĀlem muṣāḥḥar oldı saʿādet hemīn ola
- 2 Ebrū vü çeşm ü ĥāl ü ĥaṭuṇda kemāl-i luṭf
Maʿnā-yı ĥüsne var ise şüret hemīn ola
- 3 Sen şāh-ı ĥüsne oldı sipeh cümle ehl-i ʿaşq
Qaldır livā-yı ĥüsnuñi şevket hemīn ola
- 4 Nār oldı muccizeyle egerçi Ĥalīl'e gül
Ĥaddüñ güli od oldı kerāmet hemīn ola
- 149a 5 Çeşmüñ siyāh-püş olup ebrüñi ṭāq idüp
ʿÖmrince secde üzre ʿibādet hemīn ola
- 6 Varmaz dilüm ṭatuṇda der-āgūş kim şarīḥ
Qıldum kemer bu ṭaddi kināyet hemīn ola
- 7 ʿAşkuṇda hem-dem oldı ĥayālüñ baña müdām
Yoq minneti vü fūrḫati vuşlat hemīn ola
- 8 Ben ĥāküñ itdüñ eşkini sīm ü yüzini zer
Üstād-ı kīmyāya bu şanʿat hemīn ola
- 9 Muḥyī-i ĥaste cān viriyor anı görmege
Gel şimdi bāri vaḫt-i ʿināyet hemīn ola

HARFÜ'L-YĀʿ

VII [Qaṣīde]

. . - - / . . - - / . . - - / . . -

- 1 ʿAşkunā sayyerene'l-ʿabde li Mevlā Qureşī
Qureşī'nüñ yaraşur bendesi ola ceyşi
- 2 Yig gelür ben kılına salṭanat-ı dünyādan
Olmaḫ ol şāh-ı ĥüsün işigi cārüb-keşi

- 3 Tāk-ı Kısır'ı şikest eyledi hacletle hem-ân
 Âleme ʿarz-ı cemāl eyledügi gibi kaşı
- 4 ʿArızı âbı tühür ile söyündi fî'l-hâl
 Âteş-i Fars ki biñ yıldı yanardı ulaşı
- 5 Tıfl-ı meh-pâre iken söyleyüben mäh aña
 Avidurdı beşigünde o sacâdetlü başı
- 6 Gün gibi zâhir iken muccizesi ehl-i ʿinād
 Balçık ile şivamağ kaşdın iderler güneşi
- 7 Yakuban şerʿi çerâğın eridüp itdi revân
 Ehl-i küfrün yüregi yağın idüp gözi yaşı
- 8 Eyledi yirleri vü gökleri pür-nür tamām
 Gerçi Baḥḥâ'da tülûc itdi o şems-i Kureşî
- 9 Olmaz idi kamu zerrât-ı hâlâyık zâhir
 Toğmasa ʿâlem-i kevne o sacâdet güneşi
- 10 Enbiyâ zümresinün hâtemidür anuniçün
 Kodı hâtem gibi ol sînesinün üzre taş
- 11 Şemc olupdur fuḳarâyile mesâkîne kamu
 Karañu şebde meh-i talcat-ı hurşîd-veşi
- 12 Luṭf u ihsânlar ider qahr u isâcet idene
 Enbiyâ vü rüsülün ekremidür hem yavaşı
- 13 Çekdi kūyına hayâl-i ruhı vü zülfı bizi
 Şevkiyile gezerek külli gadât u cîşî
- 14 Kūyına aç gelüp oldu o kerîme mihmân
 Umaruz maṭbah-ı hâşından anuñ nân u aş
- 15 Âb-ı luṭfı umaram yuyup ağarda yüzümi
 Olmuşam gerçi zünüb ile siyeh-rü Habeşî
- 149b 16 Şalavât ile ducâdur bu gedâ muhlîşinün
 Varduğınca o şehün işigine pîş-keşi
- 17 Şâyed ol mihr ü kamer talcat ide ʿarz-ı cemāl
 Muhyî gerdün gibi kūyın dolaşıgör dolaşı

VIII Dīger [Kaşīde]

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 1 Sevdı dil bir yüzi hırşīd güzel māh-veşi
Kim yüzın görse toğar başına devlet güneşi
- 2 ʿĀşıkı cānını bülbul dilini dāğ eyler
Ruḥ-ı pür-hāliyle sürḥ gül-i lāle-veşi
- 3 Hüsnini Hazret-i Haḫ ḥalkına izhār itdi
Ṭalcatında o mehūn şüret idüp göz ü kaşı
- 4 Rūz u şeb dilde ḥayāl-i ruḥ u zülfı çü müdām
Cān gözi nāzır aña külli gadāt u cīşi
- 5 Teşneyem vaşlı zülāline anuñ hicrinde
Arturur rūze-i hicri aña dāyim ʿaṭaşı
- 6 ʿAşkı itdi dili pür-hūn iki çeşmi pür-eşk
ʿĀşık oldur k’ola ʿaşkına güvāḥ içi dışı
- 7 Eyledük ʿaşkumuz ol şāḥ-ı şefīca çü şefīc
Umaruz gide ğam u hem gele şādī vü hoşı
- 8 Avladuḫ ʿaşk ile şuyı bıñar başından
Enbiyā çeşmelerinüñ kamu oldur çü başı
- 9 Sevmeyen ṭāġī o şāḥı nice baġrı ṭaşdur
Hüsn ü ḥulḫ itmiş iken ʿāşık aña ṭaġı ṭaşı
- 10 Žulmet olmışdı d’alāletle kamu rüy-ı zemīn
Oldı pür-nūr toğaldan o hidāyet güneşi
- 11 Çār-yāri o şehūn çār-vezīr oldı aña
İtdiler cümle cihān mülkini iślāḥ beşi
- 12 Baḥr-i mevvācdur ol anuñ içün her şeb ü rūz
Mevc-i deryā gibi aḫmaḫda anuñ gözi yaşı
- 13 Ḥalk olınmışken anuñ içün dü cihānuñ nićamı
O doynca yimedi arpa unından lavaşı
- 14 Yidügi loḫmalaruñ her birisi küçük iken
Yimedi hīç o toḫuz loḫmadan artuḫ aşı
- 15 Teşne iken lebine āb-ı ḥayāt itmedi meyl
Cām-ı mergi dileyüp oldı anuñ cürca-keşi

16 Aña müştāk iken eflāk ü cinān itdi teni
 Taybe'de merķadanı mağrib o şems-i Kureşī

17 Muhyī kūyına varup eylese h'āb-ı rāhat
 Bister olsa aña toprağı vü bālīn taşı

IX Nażīre-i Şeyhī [Kāstīde]

-- . / . -- . / . -- . / . --

150a

1 Çün oldı ėadem dehr bināsınuñ esāsı
 Bu dār-ı fenānuñ nicesi ola beķāsı

2 Bu dehr evi dīvārına dayanmaya ėāķil
 Nā-geh yıķıla üstine çün köhne bināsı

3 Çeşm-i ĥired ile baķan insāna görünür
 Ĥāşāk ü örümcek ağı arzı vü semāsı

4 Döndükçe nüh eflāki benī Ādem'i her gün
 Dāne idüp ögütmede her biri recāsı

5 Arzı ne ėaceb çok yiyici doymaz imiş
 Her dem niçe biñ mürdelerüñ laħmi ġıdāsı

6 Şunmaķdadur eflāk ile ĥalka şeb ü rüz
 Her demde tolu zehr ile tās üstine tāsı

7 Şīħhat yüzini nice göre ĥasteleri kim
 Tiryāk yirine dolu semc dār-ı şifāsı

8 Sem emseminüñ şoñı devāsı karuşuķdur
 Dāyeyle şoñında ulaşuķdur aña vāsı

9 Ummaya devāsından anuñ derde ĥired sūd
 Od oldı yaķar ėaksi gibi cümle devāsı

10 Leyli vü nehārı anuñ envāc-ı mekirde
 Rāhat ķomaz ādemde belāsı vü ķazāsı

11 Degmez keder-i şām leyālī-i firāķa
 Eyyām-ı vişālinde olan şubħ-ı şafāsı

12 Her lezzet ü ėişinde hezārān elem ü nış
 Her şādī vü ėursunda ėadedesüz ġam ü yası

13 Nā-dānlara tiryāki vü dānālara zehri
 ėAyb ehline bālı hüner ehline belāsı

- 14 Hâk itmede ehl-i hevesi rāh-ı talebde
Dāyim anı virmekde yile bād-ı hevāsı
- 15 Çün kayd ü taçalluḡla urur gerdene zencīr
Sulṭānı esīr oldu vü āzāde gedāsı
- 16 Bir eski hâsırı daḡı olmazsa gedānuñ
Ne ḡam döşek örti yiter arz ile semāsı
- 17 Bu hācet evinde kişi çok nesneye muhtāc
Hırş ile olur faḡrı ḡanācatla ḡināsı
- 18 Bu mezraçada çok ekilür toḡm-ı ḡam u derd
Eşk ile şuvarmaḡla olur neşv ü nemāsı
- 19 ḡam desti şunulmuş uzanup cānuñ odur kim
Çāk olmayuban ḡurtula dāmān u yaḡası
- 20 Yay olup atar tīr-i ḡazāyı felek-i ḡam
Pervāsı yoḡ anuñ ki siper oldu rızāsı
- 21 İmrendireyin ḡalkı diyü pīre-zen-i dehr
Tebdīl ider çār-füşül ile libāsı
- 150b 22 Dānā ḡaleb itmez zen-i dünyāya nikāḡı
Dūnlarla erāzille çü küfv oldu oḡāsı
- 23 Yoḡ sūd kemāl ehline dünyā-yı denīden
Dānalaradur cevri edānīye vefāsı
- 24 ḡurbet yiridür Muḡyī'ye dünyā degül anda
Çün cān u dili bülbul ü ṡṡṡı yuvası
- 25 Maḡbūsdur ol bülbul u ṡṡṡı bu cihānda
Dām oldu zemīni vü ḡafes oldu semāsı
- DLXXXIX Naṡīre-i Şeyḡī
- . - - - / . - - - / . - - - / . - - -
- 1 Seni ḡusn itmış ey cānān güzeller éaskeri cānı
Bu gün sensin liyāḡatle serīr-i ḡusn sulṭānı
- 2 Gel iḡyā kıll güzeller éaskerini ey şeh-i ḡūbān
Ki sulṭānsuz olan éasker hem-ān tendür ki yoḡ cānı
- 3 éAceb mi itse zūlf ü ṡalcātuñ éaşḡ ehlini ḡayrān
Ki cemé oldu şeb-i yeldāyile nev-rüz-ı sulṭānı

- 4 Lebûñ şāhı içer geh žulm ile ćāşıqlaruñ kanın
Gehī cānlar virüp göstermede žulm-i peşimānı
- 5 Urursın her şeker leb leblerine mühr-i hāmūşı
Çağan içseñ şeker-hādeyle lacl-i şekker-efşānı
- 6 Ğubār-ı haṭṭuñ o zülfüñ şebinde nice okurduk
Ger olmasaydı ruhsāruñ anuñ şemc-i şeb-istānı
- 7 Beni vuşlat güninde giryeden menc itme karşıñda
Yuyayın levh-i dilden ço ğubār-ı şām-ı hierānı
- 8 Hemīşe bağırı dāğ olup esir-i hār-ı ğam olsun
Cemālūñ görüp eken lāle-zār ile gül-istānı
- 9 İdelden ćaşk hüsnuñ gül-şenine Muhyī’yi bülbul
Hemīşe şevk ile gül gibi çāk eyler girībānı

DXC Nażīre-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Semāc-ı hüsn devr itdükçe bir meh zeyn ider anı
Bu gün sensin yüzi aķ alnu açuķ māh-ı tābānı
- 2 Virürler cān dil ile cümle-i hāķ-ı cihān saña
ćAceb kağı sacādetmendüñ olasın ki cānānı
- 3 Yüzüñde ağızuñ rüyı dür ü laclı unutdurdı
ćAden lülü-yı lālāsıyile lacl-i Bedahşān’ı
- 4 Bulup aķ gerdenuñ üstād-ı gerdün devr-i cālemde
Harīr-i zülfüñe māsūre-i cāc eylemiş anı
- 5 Dili gönderdügümde hīdmet içün kūyuña her ğāh
Gidişde sürcāt ü gelmekdeki eglenmedür şānı
- 6 Çü hüsnuñ Mısr-ı šānī eşküm aña Nīl-i šānīdür
Kenārını bu Nīl’üñ seyr kıl ey Yūsuf-ı šānī
- 151a 7 Yüzüm altunına ur kebke ile keşüñüñ sikke
K’ola her kebkebüñ naķşı yiri dīnār-ı sulṭānī
- 8 Raķībüñ gözine karşı baña vir buse luṭf eyle
Sözini ol laclīñüñ diñleme kör eyle Şeyṭān’ı
- 9 Cihānda Muhyī’nüñ ārām-ı cānı sensin ey cānān
Anuñ hem bülbulisin hem gülisin hem gül-istānı

DXCI Nażire-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Olupdur gözlerüñle kaçlarıñ ey hüsn sulţānı
Senüñ dīvān-ı hüsnüñ zīneti çün devlet erkānı
- 2 Çü dīvān-ı hüsn bir ān yaraşmaz sensüz ey cānān
Gelüp ey zīnet-i dīvān müşerref eyle dīvānı
- 3 İki zülfüñ ne hoş cādūlar imiş k'itdiler teshīr
İki ĥaddüñ gibi mihr ü meh-i rahşān u tābānı
- 4 Şebīh olmaqla māh-ı nev kaşına sen şeh-i hüsnüñ
Felek tāt idinür başıñuñ üzre dāyimā anı
- 5 Cemālünde senüñ zülf ü ruĥuñla küfr ü īmān var
Alur küffār andan küfri vü mücminler īmānı
- 6 Lebüñ dilden ayırdıñ giryeyile virdi cān miskin
Yazuğ kesdüñ memeden vaktisüz ol ĥaste oğlanı
- 7 N'ichün benden kaçarsın yanuma gelmezsin ey cānum
Taĥalluğ idegelmişken ten-i fersüdeye ħanı
- 8 Firākuñ gicesine şabr āsān idi cūşşāka
Bulınsa rüz-ı cīd ü vaşluña irişme pāyānı
- 9 İki dāmānını Muhyī'nüñ itdi dest-i ġam şad çāk
Be-ġāyet pehlevāndur ħurtarursa ger girībānı

DXCII Nażire-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ruĥuñda ĥālüñ itmiş zülfüñi hoş çetr-i sulţānı
Şeh olmuş mülk-i Rūm u mülk-i Çīn'e ol Ĥabeş ĥānı
- 2 İki şeh-zāde-i Hindī iki çeşm-i siyāhuñ kim
Düşüp Rūm'a iderler seyr her lahza gül-istānı
- 3 İki gūşuñ dü nīme bir şadef mi hüsn bahrinde
Yā ĥağ mı gülleri mi kim bitürdi hüsn bustānı
- 4 Deĥān-ı müstedīrūñ şekliyimiş aĥsenü'l-eşķāl
Yiterdi baña cōmrümde göreydüm bir nażar anı

- 5 İki ardaş anıdır leblerüñ şınsañ bu mecrüha
Ki bende o cerāhat var ki diñmez birinüñ anı
- 6 Görelden dür dişüñ ummān olupdur eşm-i giryānum
Düri hāşıl ider ummān o hāşıl itdi ummānı
- 7 Şanur kim şu yüzinde eylemiş zencīr bād-ı şubh
Gören şāfi yüzünde dağılan zülf-i perīşanı
- 151b 8 Dil ü cān pāresisin ey ciger gūşem velī kārūñ
Hem-ān şad-pāre itmek tīg-ı aş ile dil ü cānı
- 9 Cemālūñ bāğına hoş umrī-i bülbul-nevā Muhyī
İdersüñ sācidüñle boynına ger av-ı erzānı

DXCIII Nażire-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Ne añ arşuñda hāyetle virürse ehl-i dil cānı
Çü žāhirdür cemālūñde kemāl-i şunc-ı Yezdānī
- 2 Ruĥuñ şāhı ne hoş giymiş libās-ı āl-i Abbāsī ?
Meger fikr-i hılāfet eylemiş ol hüsn sulţanı
- 3 Metāc-ı hüsnüñi vezn itmek içün oldu udretten
İki aşuñla iki keffeli mīzān-ı Yezdānī
- 4 Yüzüñe beñlerüñle o meges üşmiş dağılmaz hīç
Şalarken iki zülfüñle şabā iki meges -rānı
- 5 Hoş itdi aş eşmüm merdümin hem-dem hāyālūñle
Kerāmetle perīyile idüpdür mūnis insānı
- 6 Olup peykān-ı tīrūñ merhem oldu rīş-i dil rāhat
Ve-līkin oraram kim jeng ide anı ciger anı
- 7 Şuvarmazsan femüñden āşık-ı leb-teşne virür cān
Nihān idüp muaţţal eyledüñ ol eşme-i cānı
- 8 Hālāş iderdi ar-ı baħrden Hīzr oñmadudur dil
K'rişüp Hīzr-ı hāţtuñ baħr-i amda itdi ar anı
- 9 Fenā cāmını Muhyī nūş idelden aş bezminde
Şayar oldu sümümüñ cümlesinden āb-ı hayvānı

DXCIV Nażire-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 ĞAceb mi çeşmi dāyim mihr gibi olsa nūrānī
Çü üsnededür alnı bedri eyler ğark-ı nūr anı
- 2 Ne hoş bīnisi kaşr-ı hüsnde k'itmiş yed-i kudret
İki tāk-ı zümürrüd altına sīmīn sūtūn anı
- 3 Çalışdum çok berāt-ı hüsninüñ haṭṭı okunmaz hīç
Ġubār şakk-ı müşevveş haylīce ol haṭṭ-ı dīvānī
- 4 Lebi vü zülfī olmuş cānlara vü dillere maḥşer
Birinde haşr-i rūhānī birinde haşr-i cismānī
- 5 Şādef ağzın açup ğummānı hüsninde ider hānde
İdüp ben girye yağsa eşkümüñ bārān-ı nīsānı
- 6 Gidüp benden gelem yine dimesine inanmaz dil
Ki gitse ğömr ayruḡ gelmedür cānı gibi şānı
- 7 Dili kūyına göndermekdeyem rüz u şeb eksiksüz
Olupdur ol baña düşdükçe hīdmet hīdmet oġlanı
- 8 Benümçün ol vefāsuz ayruġa virsin dilin dirmiş
Görinmez çeşmüme illā o yārüm ayruġı ḡanı
- 152a 9 Uzun uzaḡ reh-i ğaşḡında Muḡyī çekdi çok zaḡmet
Belürmezdi biri ol rāhat-ı rūḡ olsa pāyānı

DXCV Nażire-i Dīger [Şeyhī]

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Şatarmış cāna ol cānān leb-i laġlin hoş erzānī
Hem-ān bir būsesin iki cihāna şatsa erzānī
- 2 Leb-i cān-baḡş u hüsn-i fāyık ile ol muşavver rūḡ
Olupdur hoş Mesīhā-yı zamān u Yūsuf-ı šānī
- 3 Cemāli mescidinde oldı aḡ bīnisi kudretten
İki mihrāb arasında sirāc-ı sīm-i Yezdānī
- 4 Ne dem kim yād idem bezmümde ol şemc-i dil-efrūzı
Dilümde düdlar peydā olur āteş dutar cānı

- 5 Şanevber-vār şad pāre dilüm var tīg-ı çaşk ile
Ki her bir pāresinde var anuñ bir tīr-i peykānı
- 6 Şarāb-ı vaşl yok mı sāgar-ı devrānda ya h̃od ol
Benüm devrümde mi ancağ şunar h̃un-āb-ı hicrānı
- 7 Niçe bir dāğ-ı hicri sīnede örtüp idem pinhān
Mecālüm qalmadı çāk ideyin köhne girībānı
- 8 İçeydüm qana qana h̃ar raqībūñ qanını mey-veş
Virürdi cismüme kuvvet olurdi rüh-ı hayvānı
- 9 Kim oldı Muhyī eşk-i dīdesinde cüst ü cū itmek
Bu seyl-i gam cihāndan aldı gitdi nā-gehān anı

DXCVI Naẓīre-i Hāfı

-- . / . -- . / . -- . / . --

- 1 Dil mezraçına ekmiş idüm tohm-ı emānı
Ekl itdi belā zāğları bitmeden anı
- 2 Her dāğ ki çaşk ile qodum sīne-i rīşe
Tīr-i gam u endūh nişān eyledi anı
- 3 Dökdükçe gözüme eşkini dil nāleler eyler
Tañ mı çü od eyler şu döküldükde figānı
- 4 Āhum oqı varur hamel ü şevre felekde
Anda görünür çeşme şafağ her biri qanı
- 5 Pür-h̃ar iki bāğ-ı belādur iki çeşmüm
Her birisinüñ h̃un-ı ciger āb-ı revānı
- 6 Varup güneşüñ çeşmine āhum odı dūdı
Çeşmüm gibi eyler oda h̃un-ābe-feşānı
- 7 Bu gamzede taqrīr ideli sūz-ı derūnı
Ağzı yanar od oldı aña şucle zebānı
- 8 Yazduqda qalem vaşf-ı ruh-ı zerdümi oldı
Şafrādan iki şağ dili anuñ dañı ānı
- 9 Nām ile nişān itdi nişān tīr-i belāya
Muhyī'yi hoş ol kim yok anuñ nām u nişānı

152b

DXCVII

Nażire-i Dīger [Ĥafī]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Yoğdur büt-i Çīn'ün dehenün gibi dehānı
Ger olsa da sūdı ne çün olmaya zebānı
- 2 Kimdür ki seni göre saña vormeye cānın
Ol kimse meger mürde ola olmaya cānı
- 3 Bāzār idesün diyü dükān-ı güher açup
Çeşmüm dūr ü lacliyle bezer rüy-ı dükānı
- 4 Hayrān u zebūn itdi kemān-keşleri kaçuñ
Ne çekdi biri ne çeke ol saht kemānı
- 5 Turfe dehenün var ki o kim hīçden ammā
Vardur hīredün anda dañı yine gümānı
- 6 Ger olmasayidi keremün kim bilür idi
Var idügi nāzük tenünün müy-miyānı
- 7 Ĥaṭṭuñla lebün āb-ı hayātın añup ağlar
Gördükçe gözüm sebzeyile āb-ı revānı
- 8 ĖAşğ odiyile sīne tenürin iderem germ
Tā kim bişürem anda seg-i kūyuña nānı
- 9 ĖAşkuñ dil-i Muḥyī'yi idüp kān-ı cevāhir
Nażmıyile pür-gevher ider güş u dehānı

DXCVIII Nażire-i Dīger [Ĥafī]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Būlbūl gibi itsem n'ola kaçuñda fiğānı
Gül vaḫti gibi tiz gezer hüsnuñ avānı
- 2 Niçe ideyin āh u fiğānı lebünı şun
Tā mühr idem ol hātemün ile bu dehānı
- 3 Dil pāreleriyle vü gözüm yaşıyile gör
Berg-i gül ü lāleyile aşan āb-ı revānı
- 4 Bahtum şanur isem ruḥuñuñ hālını tañ mı
Bahtum gibi rüz u şeb oda yanma çü şānı

- 5 Her dem niçe biñ dil olalı mekr ile zülfüñ
Her dil k'ola güm andan ider issi gümānı
- 6 Óömrümce dućālarla ĥadengüñ diler idüm
Ĥayfā ki dućā oqları bulmadı nişānı
- 7 Fersūde tenüm üzre serüm bār-ı girāndur
Ruĥuñda qoyayın yire bu bār-ı girānı
- 8 Urduqda dile tıġuñı āh itse ćaceb mi
Oda šu qoyıcaq çıqar anuñ çü duĥānı
- 9 Muĥyī gice gündüz çü ĥayālūñle sūĥanda
Ġayrılara hīç açmaz olupdur o zebānı

DXCIX Nażīre-i Dīger [Ĥafī]

-- . / . -- . / . -- . / . --

153a

- 1 Sevdüm yine bir şīvesi çok şūĥ-ı cihānı
Bir ġamzesi biñ cān alıcı āfet-i cānı
- 2 Bir aldayıcı pārelere šalıcı fettān
Bir vaćde-i vašl eyleyici qavli yalanı
- 3 Sırrum dimedüm kimseye ġöñlüm demek ister
Zīr-i leb ile teng dehānına nihānı
- 4 Söylerken aña sūz-ı derūnum oda yandum
Tañ mı çü yaqar şemći oda kendü zebānı
- 5 Cān bāġına aġzı aqıdur āb-ı ĥayātı
Ol āb-ı revānuñ qadidür serv-i revānı
- 6 Zeyn içün anı ĥaddi vü zülfiyle getürmiş
Meşşāta-i ĥüsn āyine vü ġāliye-dānı
- 7 Bir mūyı ki vehm ile ĥayāle getüre ćaql
Olmuşdur anuñ sāye-i mevhūm miyānı
- 8 Virmez o miyāndan kemeri ġayrı nişān hīç
Aĥsente nişānsuzdan o tuş virdi nişānı
- 9 Āyīne alup Muĥyī yanında ele itdi
Aña bir iken iki belā-yı dil ü cānı

DC Naẓīre-i Dīger [Ḥafī]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Terk itdüm o cānānum içün iki cihānı
Yıgdür kişiye iki cihāndan daḥı cānı
- 2 İki ruḥıdur ḥüsn semāsında meh ü mihr
Kim rüşen ider her biri çeşm-i dü-cihānı
- 3 Tıfl iken idüp dām-ı belā çaşkıını ḥalka
Şayd eyledi ol pīr olası pīr ü cevānı
- 4 Bizden neyiçün eyler idi kendüyi pinhān
Uğurlamasa cānumuzı düzd-i dehānı
- 5 Ebrūsını saḥt eyledi serd āhı raḳībūñ
Tañ mı çü ider serd hevā saḥt kemānı
- 6 Şatdukça metāc-ı dilümi aña ider red
Beñzer ki olur žāhir aña zaḥm-i nihānı
- 7 Ol serv-i revān cōmr-i cazīzümdür anuñ çün
Yanumda qarār eylemez eyler güzerānı
- 8 Her gün aḳıdur āb-ı revān çeşmüm umar kim
Bir gün ide ser-menzil anı serv-i revānı
- 9 Ten dūr ise andan dil ü cān zülf-i lebinde
Fūrḳatde yiter Muḥyī'ye vaşl-ı dil ü cānı

DCI Naẓīre-i Dīger [Ḥafī]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Şunsaydı lebi rūze-i hicrinde nihānı
Božaydum o helvāyile ben ol ramazānı
- 153b 2 cĀd olsa günüm ay yüziyile elin öpsem
Bayramlaşam diyü bahāne idüp anı
- 3 Rāhını şular eşk-i revānıyile çeşmüm
Qarşulayu gitdükçe dil ol serv-i revānı
- 4 Ol şāh-ı ḥüsün burc-ı şeref māhı olaldan
Şems-i felek ister ki ola taḥt-ı revānı

- 5 Yā tār-ı harīr ü ya hō zülfinden anın tār
Yā rişte-i cāndur var ise mūy-miyānı
- 6 Hızır-ı haţına ağız virür āb-ı Hızır'dan
Zır-i leb ile hānde-i pinhānla nişānı
- 7 Her dem sürer iki ruhına cāşığı kanın
Her biri müdām anuñ için ahmer-i kanı
- 8 Dilde ruhı nārıyla yanan şemc-i maḥabbet
Yandukça fetīl eyleyelüm rişte-i cānı
- 9 Muhyī bu maćānīye kemāl olmadı kıadir
Gerçi ki dimişler aña hallāk-ı maćānı

DCII İhtirāc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 İdeydi cāv d pīrīde cevānı
Zamān-ı zülde cizz ü kām-rānı
- 2 Ferahdan şoñra öldürmezden öñ ğam
Yine cāv d eyleyeydi şādmānı
- 3 Çıkıcağ cümle maşşūdāt elden
Ele gireydi yine hep emānı
- 4 Biri kıalmazdı hergiz yine bāķī
Teğayyür üzredür çün devr-i fānı
- 5 Kıamusından olalum fāriğü'l-bāl
Geçe rāhatla tā cömrüñ kıalanı
- 6 Ne birin isteyelüm ne kıaçalum
Muqadder her birinüñ çün zamānı
- 7 Fenā cāmın içelüm bezmümüzde
İdelüm cām-ı meclis dāyim anı
- 8 Beķā ender-fenāya cehd idelüm
Bulavuz tā ki cömr-i cāvidānı
- 9 Dalagör Muhyī vahdet bahrine kim
Olupdur ol dūr-i cāşķuñ meķānı

DCIII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Mübārek vaqtdür vuşlat zamānı
Deger yüz biñ yıl anuñ her bir ānı
- 2 Olupdur cāşıkā cennet cihānda
Hem-ān mačşūķına vuşlat mekānı
- 154a 3 Ne hoş cennet mekān-ı vaşl līkin
Ĥulūdı yoķ degüldür cāvidānī
- 4 Zamāndur adı vaķt-i vuşlatuñ līk
Geķer cōmr-i cāzīzüm gibi ānī
- 5 Güzeller hūsni de vuşlat gibidür
Ĝurūrı yoķ velī azdur zamānı
- 6 Vişālūñ nā-gehānī devlet adı
Firāķuñ da ķazā-yı nā-gehānī
- 7 Şeb-i vuşlat geķiceķ cāşık eyler
Düşünde beglüge teşbīh anı
- 8 Virür bāda hevāyı vaşl ile āh
Güzeller zūlfı gibi hānmānı
- 9 Sücāl-i vuşlat itme Muhyī bī-vaķt
Cevābı olmaya tā *len terānī* *

DCIV Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 cAceb cemc eylemişsin hūsñ ü ānı
Ki yüzüñ bir gören āşüfteñ ānī
- 2 Ne hoş burc-ı şerefdür talcatuñ kim
Hemīşe anda mihr ü meh ķırānı
- 3 Gözüñ cādūsı gamzeñle ider sihr
Saña teshīr içün hālķ-ı cihānı

* *Kur'an*, A'raf (7)/143.

- 4 Hüsünden sen güzeller şāhı maḵṣūd
Sipāhuñ olmağıçündür ḵalanı
- 5 Lebüñ ḵumrī-i gūyā-yı hoş-elhān
Ḵadüñ servinde itmiş āşyānı
- 6 Zebānuñ ehl-i ʿaşḵına cihānuñ
Cihān bülbüllerinüñ tercemānı
- 7 Senüñ hüsnüñ gibi ʿaşḵumda kāmīl
Fırāḵuñla geḇer hayfā zamānı
- 8 Öürsem hasretüñle ḥāküm üzre
Bitüp ney haşre dek ide fīgānı
- 9 Dile Muḥyī'ye hicrūñden emān kim
Yüzüñ görüñceye dek ḵoya anı

DCV Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

154b

- 1 Cemāli ʿālem-i cān gül-sitānı
Lebi ḵumrī vü bülbüldür zebānı
- 2 İki ḥaddi iki verd-i cihāndur
Cemālin özleyüp ḵomış cinānı
- 3 Yüzini sünbül ile fülful-i ḥāl
İdüpdür Rūm ili Hindū-sitānı
- 4 Dehānınuñ çü nefci yok bize hīç
Cihānda yok dutalum bizde anı
- 5 Dehānı yok ise şīrīn lebi var
Dilā şükr eyleyüp hoş gör olanı
- 6 Lebi şīrīn iken şehd ü şekerden
Hoş iḇer datlu datlu acı ḵanı
- 7 Şatarmış cāna her bir būsesini
Ḵodum cān üzre ben iki cihānı
- 8 Bedel bulmadı ḥāk-i pāyine hīç
Gözüm çok kuḥlüñ oldu sürme-dānı
- 9 Şaḵın Muḥyī ḥarāmī dīdesinden
Yanında dāyimā tīr ü kemānı

DCVI Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gözi olmuş cefā iqlīmi hānı
Lebi mülk-i vefā Nūşīnrevān'ı
- 2 Döker hūnī gözi cuşşāķı ķanın
Lebi virür ķamuya tāze cānı
- 3 Harāmī çeşmi zūlfīni göriceķ
Hem-ān-dem zū'l-feķār idindi anı
- 4 Lebi Nūşīnrevān'ı buldı zūlfīn
Anı zencīr-i ėadl idindi ānī
- 5 Kenār-ı būs içün biliyle aķzın
İdüpdür var iden yoķdan cihānı
- 6 Miyānıyla dehānında gümān var
Kenār u būsı defė eyler gümānı
- 7 Kenār u büssuz bil ile aķzuñ
Cihānda nāmı var yoķdur nişānı
- 8 Yaķup çoķ cān u dil nār-ı ruķında
Ėaķ oldu ėaķıbet her bir duķhānı
- 9 Şatar lağlin raķībe biz dururken
N'idelüm Muķyī alanı şatanı

DCVII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gözümi bezm-i ėamda eşķ ķanı
İdüpdür baña hūn şādurvānı
- 2 Yaķar yir yüzine her ėün ėam u derd
Dutaldan āhum ebri āsmānı
- 3 Dil ü cān mülkinüñ şāhıydı ėaķlum
Gelüp ėaşķ oldu şāhı sürdi anı
- 4 Toķuz eflāķi on itdi çıķaldan
Semāya āteş-i ėaşķum duķhānı

- 155a 5 Döyemez degme dil çaşq âteşine
 Olur qalbũñ anuñla imtiḥānı
- 6 Çekelüm derd-i çaşqı geh ğamın gāh
 Çü her bir devletũñ vardur zamānı
- 7 Kırar zencīrin āhum ejdehāsı
 Dutulmaz eşk-i gül- gūnum cīnānı
- 8 Alaldan lezzetin cām-ı fenānuñ
 Baña telḥ oldı āb-ı zindegānı
- 9 Yiter söyle bu gün her ḥālī Muḥyī
 Qo qalsun yārına daḥı qalanı

DCVIII Dīger [İḥtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Çemen gül şāhınuñ olmış konağı
 Anuñçün lāleler qurmuş otağı
- 2 Sipāhīler gibi şaf şaf çiçekler
 Şehũñ dīvānına beñzetdi bağı
- 3 Durur dek bir güle zanbaq cemende
 Şeh-i ezhāruñ olmışdur şolağı
- 4 Riyāhın leşkeri beg bōrküyile
 Daqınmışlardı sūsenden yarağı
- 5 Meger peyk-i şeh-i güldür benefşe
 Etek bilde dutar elde nacağı
- 6 Cemende gül şehinũñ ḥidmetinde
 Nesīm-i şubḥ-dem çapar ulağı
- 7 Gülũñ alın ider bülbul ḥikāyet
 Benefşe āla dutmışdur qulağı
- 8 Tolu gül-şen yüzi berg-i semenler
 Meger yağmış şehir anda kırağı
- 9 Bu ḥoş mevsimde cīs it Muḥyī yoḥsa
 Qalur lāle gibi baġruñda dāğı

DCIX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ğam-ı devrāndan isterseñ ferāğı
Ele al lāle-veş dāyim ayağı
- 2 Olup sūsen ūrāhī cām-ı nergis
Kurulmuş meclis itdi devr-i bāğı
- 3 Yağupdur lāleler bezm-i cemende
Zümürürd sāklu laclīn çerāğı
- 4 Delürmiş ağzı açuk kıpgızıl gül
Güler şöyle ki birikmez dudağı
- 5 Etek bilde benefşe toğ kaçurdu
Bulındı neyse bağlanmış ayağı
- 155b 6 Ne tañ olsa dimāğ-ı cān mucaṭṭar
Şabānuñ tolu reyhāndur kucağı
- 7 Şabāya döymeyüp nāzük mizācı
Külermiş sūsenüñ andağ yañağı
- 8 Adum idüp iderdi seyr bāğı
Şu servüñ olmasa ayağı bağı
- 9 İren bezm-i bahāra Muhyī gibi
Ney ü defde kalur göz ü kulağı

DCX Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Uzatmış kol çenāruñ her budacağı
K'eline lāleden ala ayağı
- 2 Yürüt ayağıñ ey lāle cemende
Şeh-i gül itmiş iken oturağı
- 3 Ağaclar sāye-bān hayme çiçekler
Kurup dutdı ser-ā-ser bāğ u rāğı
- 4 Gül ile gonçe-i zanbağ cemende
Güzellerdür açuk boynı kulağı

- 5 ćArūsāne başın egse yaraşur
Gelincik çiçeği var al duvāğı
- 6 Dolu gömgök benefşe kıpğızıl gül
Hem-ān bīmār-hāne dehr bāğı
- 7 Güc ile buldılar leyl-i ćademden
Yolunı lāleler yakup çerāğı
- 8 ćAceb mi bülbulüñ gül-şende āhı
Virür yile gelen her gül budağı
- 9 Bir el ögürdi yu yüzüm fenā-dān
Götür lāle gibi Muhyī ayağı

DCXI Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ço varsun cān saña ey gül budağı
Ki şāh-ı gül olur bülbul konağı
- 2 Yüzüñde beñlerüñle dest-i kudret
Şaçupdur ter- gül üzre misk uvağı
- 3 ćArūs-ı hüsnüñüñ iki ruḥ-ı sürḥ
Gül ile lāleden iki duvağı
- 4 Dehānuñ mīve-i bāğ-ı ćademdür
Ki maćmūr itmiş ol vīrāne bāğı
- 5 Mesīhā-yı lebüñ şundukda tiryāk
İder şayruyı şağ u şayru şağı
- 6 Şaçuñdur leyl-i kadr ü talcātuñda
Yanar her bir ḥamında bir çerāğı
- 156a 7 Dönelden zülfüñe beñzer benefşe
Çiçeklerden hep artuğdur dimāğı
- 8 Dil itdi güşe-i zülfüñde ćuzlet
Anuñ kevn ü mekāndan var ferāğı
- 9 Olupdur bezmüñe Muhyī çerāğı
Fetīl-i penbeyile sīne dāğı

DCXII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ağ alnında göründükde qar ağı
Qarardı gözler oldu çok kırağı
- 2 Kaşıyla ƣalcatında urdı ƣudret
Meh-i t̄abāna ter-misk ile dāğı
- 3 Ne raċnā pür-şeker ter-berg-i güldür
Feminde nāzūk ü şīrīn dudağı
- 4 Leb ü bīnisi bīni rāh-ı cāndur
O dar yol adı şeft- ālū şoċağı
- 5 Taċaccübde ƣadinūñ servi üzre
Görenler rüy-ı zībāsıyla bāğı
- 6 Gelüp lāle o gül-ruĥ şeh yolına
Gedāyīlūk idüp dutar çanağı
- 7 Benefşe zūlfine öykündügiçün
Burılmış dest-i ƣudretden ƣulağı
- 8 Aña özge çaċā zūlfī kim anuñ
O ser-pūş u ƣabāsı vü ƣuşağı
- 9 Ruĥı şevċiyle her dem āh-ı Muĥyī
Olupdur tekye-i çaşċuñ çerāğı

DCXIII Dīger [İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Ne ĥoş pür-jāle-i ĥat gün yañağı
Güneş t̄abında durmazken kırağı
- 2 Anuñ datlu luċāb u beñleriyle
Mümessek şīr ü ĥurmā dur dudağı
- 3 Olup gül-ruĥları çaşċıyla lāle
Qalender sīnesine urdı dāğı
- 4 Şaċı leylā'sı Mecnūn'ı benefşe
Anuñçün t̄āċlar olmışdur durağı

- 5 Ĥacāletden gūli vū lāleyi de
 Kızardupdur anuñ iki yañağı
- 6 Dil-i dīvānemüñ pā-bendi oldı
 Olup zūlf-i girih-gīri buğağı
- 7 Hevāyile düşüp ney ĥidmetine
 Kuşanmışdur niçe yirden kuşağı
- 156b 8 Didüm ĥaddüñ şaķın āhum yilinden
 Didi yilden söyünmez gün çerāğı
- 9 Kıya bakup gözi dil kebgın avlar
 Güzeldür Muhyī şeh-bāzuñ kıyağı

DCXIV Nażīre-i Zülālī

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ĥaddüñ ü şīrīn lebūñdür mürğ-ı cān eglencesi
 Tūñnūñ mircāt u şekkerdür hem-ān eglencesi
- 2 Tāñ mı ben āşūfteñi zūlfüñ ĥayāli eglese
 Kim olur zencīr mecnūnuñ her ān eglencesi
- 3 N’ola geldükçe dil-i germüme gelseñ sīneme
 Kim gelür hammāma olur cāmekān eglencesi
- 4 Cānısın çün tenlerüñ kaçma revān cōmrüm gibi
 Cānsuz olmaz tenlerüñ mülk-i cihān eglencesi
- 5 Ser-güzeştüm diñle benden itme cār ey şāh-ı ĥüsn
 Kim olur şāhuñ gedā-yı kıśśa-ĥ’ān eglencesi
- 6 Üstüĥ’ānum kaldı hicrūñle itüñe at anı
 Şāyed ola ol itüñ ol üstüĥ’ān eglencesi
- 7 Ĥāne-i dilde ġam u derdüñle cānum eglenür
 Kim olur ev šāhibinüñ mihmān eglencesi
- 8 cĀşıkı cevruñle pīr eyle vefāñ ile cevān
 Ĥüsnüñ olsun dāyimā pīr ü cevān eglencesi
- 9 Fürkatüñ derdi helāk eyledi çokdan Muhyī’yi
 Olmasa vaşluñ ümīdi her zamān eglencesi

DCXV Nażire-i Dīger [Zülālī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bezm-i hüsnünde ruḥuñ olmaḡda cān eglencesi
Şemc olur pervānenüñ dāyim hem-ān eglencesi
- 2 Dil gezüp dünyāyı zülfünde ḡarār itse ne ṡāñ
Kim olur āvāre mürḡuñ āşyān eglencesi
- 3 Rişte-i cān bād-ı āh ile gezerken cālemi
Bilüne şarmaşdı oldu ol hem-ān eglencesi
- 4 Ḳāmetüñ geh serv ü geh şimşād u ḡāhī naḡl olup
Bāḡı dehrüñ nev nev olur her zamān eglencesi
- 5 Ruḡlaruñ ḡaṡṡıyla şeydā göñlüm eglense ne ṡāñ
ṡıfluñ olur gül-sitān u büstān eglencesi
- 6 Ben nahīfüñden n'icün dāyim ḡaçarsın ey hümā
Olıgelmişken hümānuñ üstüḡ'ān eglencesi
- 7 Yanına gel ben zācīf üftādenüñ şor ḡālini
Mūr olur ḡāhī Süleymān-ı cihān eglencesi
- 8 Ḳıl ruḡ-ı zerdine Muḡyī'nüñ nażar bezmünde ḡāh
Kim olur cīş ehlinüñ berg-i ḡazān eglencesi
- 157a 9 Sen kemāl-i pīr olasın dāyimā baḡtuñ cevān
Her dem olsun bu ducā pīr ü cevān eglencesi

DCXVI Nażire-i Dīger [Zülālī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 cAşḡdur āvāre dil āşüfte cān eglencesi
Ansuz olmaz birinüñ iki cihān eglencesi
- 2 Kimini cāşıḡlaruñ eyler vefā kimin cefā
cAşıḡ oldur cāşḡ ola anuñ hem-ān eglencesi
- 3 Gül-şen-i dünyāya baḡmaz cāşıḡ olmışdur anuñ
Āteş-i cāşḡıyla olan gül-sitān eglencesi
- 4 Ehl-i cīşi gül-şen-i dehr eglemez bir ay tamām
Gül-şen-i hüsn ehl-i cāşḡuñ her zamān eglencesi

- 5 Eglenürdi cān ile ten cān daḥı cānān ile
Gitdi cānān ḳalmadı ne ten ne cān eglencesi
- 6 Gül yüzüñden ayru ḥār-ı ḡamda nālemdür enīs
ĖĖşıḳuñ bñlbñl gibi olur fiḡān eglencesi
- 7 Bezmdede şekker lebinsüz içdügi zehr olanuñ
Olmaya hergiz şarāb-ı ergāvān eglencesi
- 8 Çıḳdı cānum döymeyüp hicre cevānlükde dirīḡ
Olmadı ol pīr olası nev-cevān eglencesi
- 9 Şıér-i Muḥyī dillerin Ėuşşāḳuñ eglerse n'ola
Ehl-i sevdānuñ olup āb-ı revān eglencesi

DCXVII Naḡıre-i Dīger [Zülālī]

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . -

- 1 Oldı āvāre dilüñ bir nev-cevān eglencesi
Tıfl olur Ėālemde tıfluñ her zamān eglencesi
- 2 Dil varur geh ḥaddine geh zñlfine geh ḳaşına
Dāyimā olmaḳda tebdīl-i mekān eglencesi
- 3 Hüsninüñ Ėummānını ḡavvāş-ı cān itdükde seyr
Anda olmuştur şādef olan dehān eglencesi
- 4 Ḳara zñlfi aḡını deryā-yı hüsnine şalup
Cān u dil māḥīsı şaydı her zamān eglencesi
- 5 Eşküñ olduḡça revān n'icün ḳaçar ol serv-ḳad
Servüñ olmuştur müdām āb-ı revān eglencesi
- 6 Görmesem kūyında anı bī-ḳarār olsam ne ṭañ
ĖĖşıḳuñ dīdārsuz olmaz cinān eglencesi
- 7 Vardı cānum bād-ı āḥ ile yile hicrinde vāḥ
Bir nefes olmadı ol ārām-ı cān eglencesi
- 8 Rāḥat olmaz itmese ḥñnī gözi her laḡza ḳan
Kim ḥarāmīñüñ olur her demde ḳan eglencesi
- 9 Muḥyī'yi gün yüzlñler şevḳi çeküp şarḳ iline
Oldı maḥbñbān-ı Ėderbāycān eglencesi

157b

DCXVIII Nażire-i Necātī

- - . / - . . / . - . . / - . .

- 1 Bī-dil raķībe olma dil ü cān oyuncağı
Lāyık degül melek ola Şeyṭān oyuncağı
- 2 Cāndan da nāzūk ola çü yazuķ degül mi kim
Nā-dānlara lebūñ ola dendān oyuncağı
- 3 Ey taḥt-ı hūsn ğurreṣi āhumdan it ḥāzer
Kim bāduñ oldu taḥt-ı Süleymān oyuncağı
- 4 Şun cām-ı laclūñi pür iken cāşıķa hem-ān
Çok cām oldu bezmde devrān oyuncağı
- 5 Cān u dil oynasa yüzüñe karşı vechi var
Çün oldu źerrenūñ ḥʻor-ı raḥşān oyuncağı
- 6 Geh maşrıķ oldu ğün yüzüñe maġrib oldu ğāh
Ol āftābuñ oldu ğirībān oyuncağı
- 7 Zūlfūñde ğāh u geh zenaḥuñ çāhı içre dil
Oldı anuñ o dār ile zindān oyuncağı
- 8 Ben küşteñ ile oynasa çeşmūñ éaceb mi kim
Ķaşşāb olanuñ olmada Ķurbān oyuncağı
- 9 Muḥyī Ķuluñı letlese der-bānlaruñ n'ola
Çün şeh derinde letleme der-bān oyuncağı

DCXIX Nażire-i Dīġer [Necātī]

- - . / - . . / . - . . / - . .

- 1 Cānumla ğöñlümūñ leb-i cānān oyuncağı
Ṭūṭilerūñ olur şeker-istān oyuncağı
- 2 Ķimse bulımadı deheni ḥātemini hīç
Ķizlenbeç oyunu olalı ol cān oyuncağı
- 3 Meydān-ı hūsnde işi cevłānlar eylemek
Ol şeh-süvāruñ oldu o meydān oyuncağı
- 4 Zūlfı dolansa dem-be-dem anuñ yüzün n'ola
Ṭāvūsūñ oldu bāġda cevłān oyuncağı

- 5 Ağyārı dutdı kimi ben ol yārūmi hem-ān
Olduḡda durdut oyunu yārān oyuncağı
- 6 Zülfini dürlü dürlü perīṣān ider ṣabā
Oldı anuñ o zülf-i perīṣān oyuncağı
- 7 Oynar dilümle her oḡı peykānı rüz u ṣeb
Her zaḥmin anuñ eyledi peykān oyuncağı
- 8 Çeṣmiyle cān alup yine virür lebiyle cān
ĆUṣṣāḡı cānı oldı o cānān oyuncağı
- 9 Bāzīde tıflar niçe nesneyle Muhyī līk
Dil tıflınuñ hem-ān güzel oḡlan oyuncağı

DCXX Naẓīre-i Dīger [Necātī]

-- ./ - . - . / . - - . / - . -

158a

- 1 Tañ mı dilüm olursa o cānān oyuncağı
Çün tıfluñ olur āteṣ-i sūzān oyuncağı
- 2 ĆArz itdüm aña riṣte-i cān u teni ki tā
Peyḡam-ber oynı oynaya ol cān oyuncağı
- 3 Dil oynamak dilerse lebiyle anuñ ne tañ
Tıfluñ olur hemīṣe çü pistān oyuncağı
- 4 Her laḡza dürlü dürlü niçe fitnede gözi
Olur hemīṣe fitne çü fettān oyuncağı
- 5 Dürr-i viṣālin arrayu cān baḡr-i Ćaṣḡına
Dalmaḡda anuñ oldı o Ćummān oyuncağı
- 6 Murdār u dün raḡībe sevildi vü oldı yār
Bu Ćaṣḡı pāki eyledi Ṣeyṡān oyuncağı
- 7 Devlet bu oñmaduḡ baṣa el virmedi dirīḡ
Olduḡda yārümüñ eli yārān oyuncağı
- 8 Hicrān getürdi baṣuma çok miḡnet ü elem
ĆAṣḡ itdi ben belā-keṣi hicrān oyuncağı
- 9 Devr oynadı döne döne Muhyī'ye çok oyun
İtdi sitāresi anı devrān oyuncağı

DCXXI Naẓīre-i Dīger [Necātī]

- - . / - . . . / . - . . / - . .

- 1 Hōşdur cihānda ʿāşık u cānān oyuncağı
Zülf ü lebi ola dil ile cān oyuncāğı
- 2 Emsem lebin o yārūñ ısrılsam anı gāh
Olsaydı ol baña leb ü dendān oyuncağı
- 3 Geh varsa cān anuñ zenaḥına lebine gāh
Çün çāh u cāh Yūsuf-ı Kenćān oyuncağı
- 4 Mihr ile māh her biri gūy it beni diyü
Yalvarur aña çün ola çevgān oyuncağı
- 5 Reyhānı gerçi sevmez idi ʿaķreb oldu līk
Zülf ile ʿaķrebūñ ḥaṭ-ı reyḥān oyuncağı
- 6 Giryem yüzine karşı dil ü cāna hōş gelür
Mürġuñ olur çü yaz günü bārān oyuncağı
- 7 Ağyāra varup oynasa ol yār ṭaṇ degül
Āḥūlaruñ olur çü beyābān oyuncağı
- 8 Faẓl ehli ağlayup güler oldu hep ehl-i cehl
Bir devre ẓaldı Muḥyī ki nā-dān oyuncağı
- 9 Oġlan mı ẓaldı şācīr ü maḥbūb olmaduķ
Şīcīri vü ʿaşķı itdiler oġlan oyuncağı

DCXXII [İḥtirāc]

- - . / - . . . / - - . / - . . .

- 1 Dil sevdi pīrlükde bir tāze nev-cevānı
ʿAşķ ile ʿavd itdi ben pīre nev-cevānı
- 158b 2 Zenbūr şehd urmış nīşiyle vü ẓomış nūş
Berg-i gül-i terine olmuş dehān nişānı
- 3 Mihr-i ruḥı cihānda ger olmasaydı tābān
Olmazdı hīç peydā ol źerre-i dehānı
- 4 Dirler femine maćdūm maćdūm imişse idi
İtmezdi böyle bir hem ḥalkı vü ḥānmānı

- 5 Ğonçe içinde bir gül-bergi gibi görünür
Nuṭṭ itse ağzı içre nāzūk tenüñ zebānı
- 6 Ya h̃od zebānı anuñ gül-zār-ı hüsne bülbul
Anda dehānı olmış ol bülbul āşyānı
- 7 Ol şāh-ı hüsn itmiş kim ağzı hâtemini
Çāh-ı zenaḥ içine beñzer düşürmiş anı
- 8 Şordum lebinden anuñ benden nedür murāduñ
Güldi işāret itdi cāndan baña nihānı
- 9 Ğamdan ḥalās umuban bilindeki kemer-veş
Gird-i ėademde gerdān āşüfte Muḥyī cānı

DCXXIII Dīger [İhtirāc]

-- . / - . - - / - - . / - . - -

- 1 Şīrīn dehānı olmış şeydāsı yār cānı
Olmış iki lebinüñ her biri yarı cānı
- 2 Helvā-yı sükkerīdür şīrīn dehānı anuñ
Bārān-ı hulv ü terdür anda anuñ zebānı
- 3 Zībā cemāli anuñ bir deyrdür münakḥaş
Meryem'le ėlīsī şekli zülfiyile dehānı
- 4 Āb-ı ḥayāt-ı lacli ki datlu olsa tañ mı
Kevşer aḳıdur aña bīnīsı nāvdānı
- 5 Şordum lebinden ağzı vaşfını güldi didi
Bāğ-ı ėadem ki bārı şeft-ālū-yı nihānı
- 6 Kuşatmağa miyānın aldı ele kuşağın
Bulumadı miyānın var nāmı yok nişānı
- 7 Ḥaṭṭ-ı lebin oḳısam öpmek diler dilüm kim
Şāhī berāt oḳunsa ėādetdür öpmek anı
- 8 Ḥālī ruhı idinmiş zülfini sāye-bān līk
Altı güneş çü dāyım bī-nefc sāye-bānı
- 9 Vaşlıyla Muḥyī fāriğ dünyā vü āḥiretten
Çün bulan anı buldı maḳşūd-ı dü-cihānı

DCXXIV Dīger [İhtirāc]

-- ./ - . - - / - - . / - . - -

- 159a
- 1 Āhum fişekler atar her gice āsmānī
Seyr ide diyü ol māh zeyn ider āsmānī
 - 2 Hüsni nihāli anuñ özge nihāl-i şīrīn
Bālāsı bir nahıldür bir ney-şeker miyānı
 - 3 Hoş şāh-ı kişver-i hüsn esbāb-ı hüsni hep var
Līkin hem-ān o şāhuñ yok hātem-i dehānı
 - 4 İki ruḥı cihānda pür-nür şemcilerdür
Her biri rüşen eyler her çeşm-i dü-cihānı
 - 5 Āb-ı hayāt ile pür bir şīşedür teni kim
Ĥızr-ı zamānenüñ ol cüşşāka armağānı
 - 6 Ĥaṭṭı iki lebinüñ birini örteliden
Ġam-dīde cāşıkınuñ kalmadı yarı cānı
 - 7 cAşkı yeminde cāna dil fülk ü zülfi yelken
Līkin şikeste keştī şad-pāre bād-bānı
 - 8 Olmasayidi teşne kanuma tīri anuñ
Ĥuşk olmaz idi böyle her dem anuñ zebānı
 - 9 Nażmı dūrini anuñ lacliyle dizdi Muḥyī
Cān riştesine itdi tesbīḥ-i vird anı

DCXXV Dīger [İhtirāc]

-- ./ - . - - / - - . / - . - -

- 1 Ben mürdeyem alaldan ağıyār o yār-ı cānı
İtmez kişiyi zinde ġayrı kimesne cānı
- 2 Ġāyib o bī-vefā līk hāzır ḥayāli dāyim
Ol duymadan baña bu bir vaşldur nihānı
- 3 Hüsn iline Süleymān bād üzre taḥt zülfi
Bī-hātem ol ve-līkin çün yok anuñ dehānı
- 4 Maćdūm-ı muṭlağ ile mechūl-i muṭlağ ile
Ĥadd itdi ağız ü bilin bu cākl-ı ḥurde-dānı

- 5 Ağzı ile bilini görmüş kimesne yok lîk
Her biri itdi şeydâ yüz biñ dil ile cānı
- 6 Hôş ğayb-ı hâtîfidür ağzı ki söyler esrâr
Lîk eylemez beyân hîç ol şübhelü beyânı
- 7 Hûrşîd talcâtına beñzetseler mehi ger
Vechi var anda var çün hâl ü haṭı nişānı
- 8 Hôş nahl-i sîm kıaddi hûrmâsı hûb olmuş
Üstünde iki zengî devşürmededür anı
- 9 Cān u cihānı n'itsün âşüfte Muhyî ansuz
cÂlemde çünki oldur hem cān u hem cihānı

DCXXVI Dîger [İhtirâc]

- - . / - - . / . - - . / - - .

159b

- 1 Dil sevdi bir güzel gözi hûn-rîz âfeti
Kān içme mey yirine leb-i laclî cādeti
- 2 Meh gün yüzine öykünüp aña kıazā eli
Urdı tabanca kıaldı yüzinde cālāmeti
- 3 Zayf oldu Hızr-ı haṭṭı Mesîhâ-yı laclîne
Helvâlar ile eyledi ol da ziyāfeti
- 4 Tākında hüsni mescidinüñ cān u dillere
Nevbetle iki çeşmi iderler emāneti
- 5 İki harāmî çeşmi emānetle aldayup
Her birisi o yanlara itmekde ğāreti
- 6 Her rûz u şeb bülendi ile pesti nālemüñ
Oldı namāz-ı cāşkuñ ezān u kıāmeti
- 7 Āhum duhānı çıkdı göge olmadı naşîb
Bālā-yı serv-i kıaddine irmek sacādeti
- 8 Bir kez kıopan kıyāmete kıaddi ne beñzesüñ
Her bir kıyām ile kıoparur biñ kıyāmeti
- 9 Yakdukça cāşķ odın yüregüñ Muhyiyā hem-ān
Eşküñle şu sepüp aña defc it harāreti

DCXXVII Dîger [İhtirâc]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 İtdükçe ʿaşk ehline çeşmi imâmeti
Mihrâb içinde secdede ẖab itme ʿâdeti
- 2 Cân u dilüm çerâğı iki kaşı tākını
İdüp siyâh dūd ile ƣaldı ʿalâmeti
- 3 Bînîsi hüsn câmićinüñ minberi olup
İtmekde anda ʿaşk hañibi ẖitâbeti
- 4 Ol hüsn şâhınuñ hañı sebziyle zülfidür
Hoş âbnūs bayrağı ser-sebz râyeti
- 5 Laćline ẖâtem öykünüp oldı siyâh-rū
Barmağ ısırdı eyledi aña nedâmeti
- 6 İtmiş Mesîh mürdeyi zinde dućâyile
Sevmekle zinde itme leb-i laćli ʿâdeti
- 7 Olsun fidâ hemîşe aña cân ehl-i ʿaşk
Cânân ile olur diri yok câna ẖâceti
- 8 Her mevci ile ẖallı ider ġarğ bañr-i ʿaşk
Dâyim temevvüc idici bañr-i melâhâti
- 9 Tâb-ı ruh ile cân u dil Muhyî şâddur
Rağş itdürür çü zerreleri gün harâreti

DCXXVIII Dîger [İhtirâc]

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Cânân lebine eyledi cānum ʿažîmeti
Nâlemle ben de çaldum aña kūs-i rihleti
- 2 Cân ʿîş ider lebinde vü ben zecr-i hicrde
Añmaz beni o başka görür oldı şoñbeti
- 3 Şîrîn lebinden ayru bu şeydâsınuñ dili
Beñzer şu gūneye ki yok içinde şerbeti
- 4 Bezm eyleyüp o şâh oturup tañt-ı Çîn’de
Ney ayağ üzre ƣalkup ider aña ẖidmeti

- 160a 5 Def karşusunda çaşık ile gögsini döğüp
Fermânına kulaqlarını dutma câdeti
- 6 Bezminde cām-ı lacl ile içüp şarāb-ı nāz
Çekmekdedür hūmārını cūşşāğ-ı nekbetī
- 7 Remz-i hâfîdür anķ ol añlar yine hem-ān
Biri biriyle iki kaşınuñ işāreti
- 8 Cevlān idicek anuñ anı laclī şūreti
cUşşāğ-ı sīnesine urur dāğ-ı hasreti
- 9 Ol seng-dil gamıyile olduķda Muhyī hāk
Levh ideler mezārına seng-i melāmeti

DCXXIX Dīger [İhtirāc]

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Ağyār eylemiş gice yār ile cişreti
Ey dil ne geldi başuña duyduñ mı şohbeti
- 2 Bezminden anuñ oldu baña künc-i hicr yig
Kim yok raķīb reşki vü ağyār gayreti
- 3 Āhum odı yakup kamu eflāk ü encümi
Düşürdi başum üzre kopardı kıyāmeti
- 4 Varduk selāmet ile çü mülk-i selāmete
Bizden zamāne cānumuz aldı selāmeti
- 5 Her bir belā ider bu cihānda müsāferet
Geldükçe ben belā-keşe eyler iķāmeti
- 6 Ger gelse bād hāne-i vīrānuma gehī
Ol şaçmağa gelür başuma hāk-i zilleti
- 7 Virdi hālāş hāb-ı ecel derd-i hicrden
Hāb ile hasteler bulıgelmiş çü şihhati
- 8 Rāhında hasret ile anuñ Muhyī virdi cān
Ol bī-vefādan ol uma uma ciyādeti
- 9 Türbemde kanlu gönlegümi ideler cālem
cAşık şehīdi olmamuñ ola cālāmeti

DCXXX

نظیره شیخ کمال

-... \ -... \ -... \

160b

- 1 تویی آن خور که مهر ذره وی
وضوح ذلک و صبح لدی
- 2 شاه حسنی بچشم و ابرو و زلف
ثبت بالشهود بین یدی
- 3 بر رخت ظل دولت از زلفت
لینته مرة یظل علی
- 4 ذره ام من روم بمهر رخت
انت شمس الضحی هلم الی
- 5 جو وصلت زلال تشنه دلان
انا عطشان اسق منه موی
- 6 لب تو زهر هجر را تریاک
انا مسموم اعطا منه شوی
- 7 کشتی نا یاب در بریه عشق
این مر عاک یا غزال الحی
- 8 همه خوبان ز پرتو حسنت
اذ شمیس ظهور کثرة فی
- 9 ننکرد محیی جز تو با حسرتی
عنده ما سواک لیس بشی

DCXXXI

نظیره دیگر [شیخ کمال]

-... \ -... \ -... \

- 1 بلبت میرد دل و جان پی
در کلستان کنند صحبت می
- 2 زنده کی یم بباد لب توسست
کشت آب حیوة من آن می
- 3 دل غبار خط و لب ترا دید
کشت حیران از دو مست زوی
- 4 کفتی چون میری جان و هم بلبم
مردم از شوقش آن حیوتم کی

- 5 دهنـت جان دهد بمرده هجر
چون بمعدوم من نکویم شی
- 6 یافت لذه بتیرهای تو دل
شد باو نی شکر از و هر نی
- 7 بی تو معتاد نار هجر شدم
بکس آتش خوش اید اندر دی
- 8 در ره عشق تو روم هر روز
شب بدانم که یک قدم نی طی
- 9 محیی بی طی ملک هستی تمام
نبری تو بکوی جانان پی

DCXXXII

نظیره دیگر [شیخ کمال]

-... \ -... \ -... \

- 1 بلبلم لعل آتـشـینـش کی
میکنـد بهر درد هجران کی
- 2 که اه آتش شود لبش سوزد
گاه آب حیوة سازد حی
- 3 بوسه بی رایحان خریدم ازو
لب او کفت الضمان علی
- 4 خلق از می شوند مست ولی
مست گردد ز جام لعلش می
- 5 او کریزد زپس روم من زار
هم چو آهو ببیش و سک در پی
- 6 دانم ان سرو نایدم در بر
مطلبی منه ان تیر و نی
- 7 تا نماید چو مهر ماه کنم
چون فلک کرد خانه می
- 8 در دل محیی داغ حرمان کرد
رفت کفت آخر الدواء الکی
- 9 رقص خوبان شود چو خونم شعر
سینه ز ناله را کنم دف و نی

DCXXXIII

اختراع

---. \ ---. \ ---.

- 1 جمالش کلشن هر دم بهاری
کلش را بوی جان از مسک خاری
- 2 بهر برک از کل صدبرک حسنش
خوش الحان بلبل نالان هزاری
- 3 بسیر باغ حسن آمد دو چشمش
بخسبیدست هر یک در کناری
- 4 پریشان کشته زلفش در رخ او
بخور بازی کننده سو سماری
- 5 خمیی زلف ابرویش چو قدم
عجب دیود کشند از جور باری
- 6 شب و زلف جهان در عین من نیست
مرا زلف رخس لیل و نهاری
- 7 بعارض کشتن خط عارضش را
بمرعاة دل از غم شد غباری
- 8 کنم یاد خط سبزش بکریم
بهر جایی که بینم سبز هزاری
- 9 روان کن محیی ورغم عشق
که دلها را کشاید ماء جاری

DCXXXIV

دیگر [اختراع]

---. \ ---. \ ---.

- 1 شد از عکس رخ آن کلعداری
بمراة فلک کلکون کناری
- 2 شده در وی ز عکس خالهائش
پراکنده نجوم بی شماری
- 3 بباع حسن او کلها شکفته
بدهر کهنه آمد نوبهاری
- 4 نیابد بلبل جان کل چو رویش
چو جانم بلبلانش صد هزاری

- 5 بمهر ابروان او مه نو
شده چون قد زار من نزاری
- 6 در اطراف عذارش خط نیست
کنار آب باشد سبزه زاری
- 7 کهی زلفش شود بیش و کهی کم
نباشد قدر سایه بر قراری
- 161b 8 امین از غم مرا نکودر دل اوست
چه باکش هست در آهن حصاری
- 9 دل محیی که بودی لوح ساده
منقش شد بنقش هر نکاری

DCXXXV

دیگر [اختراع]

--- . \ --- . \ --- .

- 1 خوشا کل کشت باغ و لاله زاری
که باشد همدم انجا کلعداری
- 2 کهی دستش ببوسم که لبش را
میانش را کنم گاهی کناری
- 3 دهد از جام لعلش با من مست
شراب لعل ناب بی خماری
- 4 نهد با کوش من من هم بکوشش
بدرهای سخنهای یادکاری
- 5 بهردیدن لب و دندان او را
کند لعل و درش چشم نثاری
- 6 بمالم با تنش روی زرم را
کنم سیمین تنش را زر نکاری
- 7 کنم که خاک پایش تاج بر سر
کهی کحلی بچشم اشکباری
- 8 بمهر آن مه نو یافت محیی
چو خورشید درخشان اشتھاری
- 9 بدر نظم با کوش زن دهر
زنهم هر روز نو نو کوشواری

161

DCXXXVI Dīger [İhtirāc]

.. - - / . - - - / . . -

- 1 Seni hüsni itdi cânlaruñ cânı
Cümle cânānlaruñ da cânānı
- 2 Hüsni ile şehleruñ şehi olduñ
Dañi artuqlarasın erzānı
- 3 İki zülfuñ iki yanuñda saña
Şağlu vü şollu livā-yı sulṭānı
- 4 Yūsuf-ı şānı-i hüsünsün līk
Evvelini unutturan şānı
- 5 Her gün aḥşāma dek ḫapūnda güneş
Ḥidmetüñde o pīr-i nūrānı
- 6 Cām-ı vaṣfa lebüñ meyi şıgmaz
Nüş idenler bilür hem-ān anı
- 7 Cām-ı laclüñ şunıcaḫ ağıyāra
Eyle inṣāf unutma yārānı
- 8 Sīnemüñ şahınına çok oqlar atup
Eyledüñ ney-şeker ney-istānı
- 162a 9 Saña beñzer güzeller içre hem-ān
Tāze gül gibi Muḫyī dīvānı

DCXXXVII Naḫire-i Şeyḥī

- - - / . - - - / . - - - / . - -

- 1 Ḥoş gül-şen idi zülfuñ eger olsa beḫāsı
Ḥoş güller idi ruhlaruñ olmasa fenāsı
- 2 Ḥoş nićmet idi cāşık-ı şeydālara vaşluñ
Ger olmasa şoñında anuñ hicr belāsı
- 3 Sen ḥilcat-ı hüsni giyüp olduḫda şeh-i hüsni
Çok şah gedān oldu palās oldu libāsı
- 4 Şubḥ-ı ezel ü şām-ı ebeddür ruh-ı zülfuñ
Anlardan alur nüṣḫa cihān şubḥ u mesāsı

- 5 Şeydā ideli talcat-ı zülfüñ dil ü cānı
Çeşmüme görünmez dü-cihan ağ u qarası
- 6 Zülfüñ göricek ebr ider şerm çü andan
Eylerse carağ-rîz ne tañ anı hayāsı
- 7 Tîrûñle dilüm hānesine eyle sûtün kim
Bār-ı gam u guşsañla yıkılmaya bināsı
- 8 Virdi şeh-i çaşkuñ bize tîmār-ı hārābāt
Yok hullesi vü hâşılıdur bād-ı hevāsı
- 9 Muhyî kuluñuñ şićrini güş eyle şehā kim
Cemc oldu hāyālāt-ı nev ü hüsn-i edāsı

DCXXXVIII Nażire-i Dîger [Şeyhî]

-- . / . -- . / . -- . / . --

- 1 İncitmez anuñ cāşıkını qahr u cefāsı
Qahrında çü luţfı vü cefāsında vefaşı
- 2 Oldı o mehüñ mihri vü şevkiyle cihānda
Cān ile dilüñ şubh gibi şıdık u şafāsı
- 3 Ol şāh-ı hüsn hüsn ilini fethde her gün
Zülfıyle dikildi kızıl elmaya livāsı
- 4 İqbāl idüp esdükçe şaçı ğarbı debūrı
İdbār bulur dehrüñ esen bād-ı şabāsı
- 5 Hātm itdi anuñ muşhaf-ı hüsnini hātı çün
cUşşāk ile bizde idelüm hātme dućası
- 6 cAşkı dilimüñ tıflın idüp pîr ü tarīkat
Zülfidür anuñ hırkası vü tāt ü ridāsı
- 7 Āh itsem aña qarşu dilüm zülfine varur
Sāye hoş olur yaz günü germ olsa hevāsı
- 8 Āh üzre çü cömrüm niçe sūd eyleye baña
Şol cömr ki zülfı gibi bād üzre bināsı
- 9 Muhyî kim ola k'ide fidā cānın o şāha
Her gün niçe biñ cān-ı muqaddes çü fidāşı

162b

DCXXXIX Naẓīre-i Dīger [Şeyhî]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Hüsnine göre yârümüñ olsaydı vefâsı
Olmazdı dü câlemde naẓīri vü bahâsı
- 2 Şun ağzuñı disem anı gizler bili gibi
Bir bûseye de nâzlanur ol çoçulası
- 3 Bî-hâr şanurdum o nihâl-i gül-i cādni
Her bir gülünüñ biñ var imiş hâr u cefâsı
- 4 Ebrûsı kemānıyla kime uğrar ise ol
Cân u diline iner anuñ tîr-i belâsı
- 5 Yoğ meyli ne cân nağdine ne sîm-i sirişke
Gözler iki kâfir gözi zer iki papası
- 6 Hatt-ı lebi cûşşâkı helâk itdügi tañdur
Çün âb-ı hayât ile anuñ neşv ü nemâsı
- 7 Mercî idinüpdür dili âhû-yı hayâli
Otladığıdur anda biten mihr-i giyâsı
- 8 cAşğ ile o cānāna bu gün cān virelüm kim
Yārān göriser yüzini evvel şühedâsı
- 9 Bul kıbleyi öz kendü vücūduñda sūcūd it
Tā aldamaya Muhyî ilüñ kıble-nümâsı

DCXL Naẓīre-i Ahmed Paşa

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Göster yüzüñ ey âyīne-i hüsn-i İlāhî
Çok şırrı cāyān eyler ol âyīne nigāhı
- 2 Taqrīre senüñ hüsnüñi diller mi yiter kim
Zülfüñ gibi hüsnüñ de senüñ nâ-mütenāhî
- 3 Zerrât-ı cihān sūre-i Şems ile Ğuhā'yı
Rūyuñ mehi levhinden oğımağda *ke-mā-hî*
- 4 Sen şāh olalı devlet ile mülket-i hüsne
Hüsnüñ sipeh ü mülki cemālūñle mübāhî

- 5 Ĥaddũñde yanan ʿaşq odınuñ bir yaluñıyla
Yandı güneşũñ cümle kabāsı vü külāhı
- 6 Nār-ı ruḥuña ʿārızuñuñ ābı sepilmiş
Her kaṭre yiri olmiş anuñ ḥāl-i siyāhı
- 7 Her gün görünür eşküm ile ḥaylī kevākib
Sen ḥusn semāsınuñ olaldan berü māhı
- 8 Düşnāmuña ey Ḥusrev ü Şīrīn süḥanum şād
Ḥoşdur ki gedāsına duḫā eyleye şāhı
- 9 Çok şükr ki Muḥyī’ye Ḥudā virdi iki çeşm
Ḥusnũñe iki çeşm ile itmekde nigāhı

DCXLI Nażīre-i Dīger [Aḥmed Paşa]

-- . / . - - . / . - - . / . - -

163a

- 1 Lāmić ruḥ u alnuñda senũñ nūr-ı İlāhī
Ol mihr ü meh ile felek-i ḥusn mübāhı
- 2 Rūyuñ nice ḥüb Aḳ Deñiz’ü Rūm ilinũñ kim
ʿĀşıkırlaruñuñ cān u dilidür aña māhı
- 3 Rengiyle ʿizār u şaçuñuñ dīdede eyler
Naḳḳāş-ı ḳazā naḳş-ı sepīdi vü siyāhı
- 4 Zülfüñden esüp ḥırmıñ-i ḥusnũñe senũñ bād
Bir gāh gidüp itdi miyān ḳudret o kāhı
- 5 Tīrũñ ki ten-i zār u nizārumda durupdur
Bir mürğdur ol k’eyledi yir şāḥ-ı giyāhı
- 6 Gül-ruḥırlaruñuñ vaşfin işitdükde şabādan
Āşüfteñ olup lāle yile virdi külāhı
- 7 ʿĀşḳuñ ki güneş zerd oluban gitdi mecālī
Kūyuñda cidāra yapışup görmede rāhı
- 8 Āhumdan eyā naṭc-ı ḥüsün şāhı ḥāzer ḳıl
Kim paydaḳ ider bir ḳiş ile māt çü şāhı
- 9 ʿĀlemde ne ṭañ şubḥ-ı şafā görmese Muḥyī
Çü dehri ider şām-ı mükedder anuñ āhı

DCXLII Naẓire-i Dīger [Ahmed Paşa]

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Hüsniye ruḥ-ı ḥūbı ider da'cvī-i şāhī
Da'cvāsına anuñ meh ü mihr iki güvāhı
- 2 Virüp yile cāmeyle külāhın ola cūryān
Kim görse o gül-pīrehen ü lāle-külāhı
- 3 Ne çāha naẓar kılsa anuñ ay yüzi caksı
Yūsuf kuyusu itmede fi'l-hāl o çāhı
- 4 Artursa gözüm nūrın anuñ zulmet-i zülfi
Tañ mı ki ider dīdeyi rüşen çü siyāhı
- 5 Hōş devlet idi vaşlı şebi olmasa kūtāh
Olsaydı şeb-i zülfi gibi nā-mütenāhı
- 6 Lāgar tenümi cāşkı anuñ eyledi bir kāh
Nā-gāh hevā bādı alup gitdi o kāhı
- 7 Bu ḥaste dili merhem-i peykān ile tīri
Şād eyleyüp itmekde cıyādet hele gāhı
- 8 Varur meh ü mähīye benüm āhum u eşküm
cAşkıma benüm iki danuḳ mäh ile mähı
- 9 Muḥyī dolanur sāye gibi kūyını her gün
Līk itmez o bī-mihr aña gün gibi nigāhı

DCXLIII İhtirāc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Cānumuñ şīrīn-leb-i cānānesüz yok lezzeti
Yok ten-i fersūdenüñ cānsuz cihānda cızzeti
- 163b 2 Bağladılar şeş cihetden uşbu şeydāsı yolın
Dīde vü ebrū vü ḥadd ü ḥāl ü zülf ü ḳāmeti
- 3 Serv-i çüb-ı nā-tırāşide çü nice beñzedem
Anı ḳaddine ki oldur sīm devlet rāyeti
- 4 Mihr ü meh cām-ı zer ü sīmīn piyāle cārız ider
Rūz [u] şeb ol şāh-ı hüsün itdükde bāde şoḥbeti

- 5 Mîsr-ı hüsninde ʿazîz olup şacı ser-tâc iken
Âh ile pâ-mâl olup toprakda buldı zilleti
- 6 Tîğ-ı gamzeyle vü şeker leble ben bîmârına
Geldi kâşd-ı cân mı yarup yâ ʿiyâdet niyyeti
- 7 Cānum ol cānān hūnī tîğına olsun fidā
Gerdenümde andan ayruḡ kimsenüñ yoḡ minneti
- 8 Tañ mı umsam iki çeşminden ʿināyetle nigāh
Merdüm-i gūşe-nişīnlerden dilerler hāceti
- 9 Kara başlu kara giymiş hālvetī şūfī olup
Kara bahtum eyledi zülfi hāmında hālveti
- 10 Sürdi it gibi kapusından raḡībī himmetüm
Tañ degül dirler sürer dāyim eri er devleti
- 11 N’ola ol şayyād-ı cān Muhyī dilin alsa ele
Şāh-bāz almaḡ ele şayyāduñ olmiş ʿādeti

DCXLIV

Diğer [İhtirâc]

- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -

- 1 Gül-şen-i hüsne şalaldan sāye serv-i ḡāmeti
Ḳalmamışdur çöpçe şimşād ile ʿarʿar raḡbeti
- 2 Serv-ḡaddi sāyesine irmeḡedür himmetüm
İrgürür çün ṭālibi maṭlūba ʿālī himmeti
- 3 Bu ten-i fersūdeme her rüz u şeb urmaḡdadur
Tāze tāze dāḡ üzre dāḡ nār-ı ḡasreti
- 4 Zülfin arayu o sevdāyile ser-ḡeşte olup
Nice idem ḡāh Şām’a ḡāh Çīn’e raḡbeti
- 5 Leylī-i zülfine Mecnūn olmama incinmesün
Kim virüpdür Leylī’ye mecnūn bu deñlü şöhreti
- 6 Çeşm-i bîmārı uyur başı ucın bekler ḡaşı
Ol şehüñ peyveste anuñ gibi bekçi devleti
- 7 Durmaz artar hāstaluḡı çeşminüñ itdükçe h’āb
Olmiş iken hāštenüñ h’ābı nişān-ı şihhāti
- 8 Şormaḡa ben hāstesin ancaḡ ḡayālīdür gelen
Uşbu bîmāruñ ḡayālī ḡayrına yoḡ minneti

- 9 Kapusında oldu eşki çeşmimüñ h̃âr u haķīr
Bu der-i devletde merdüm-zādenüñ yok hürmeti
- 10 Git o dil-dāruñ derinden anda durma ey raķīb
Āsmān kapusınıñ der-bāna yokdur hāceti
- 164a 11 Nīş-i mihnetsüz olınmazmış mahabbet cāmı nūş
Muhyī anuñçün mahabbet oldu mihnet şüreti
- DCXLV Nażīre-i ʿAdnī
- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -
- 1 ʿAşķ şahrāsına düşdüm eyledi şeydā beni
Niçe āhūlarla hem-dem itdi ol şahrā beni
- 2 Çeşmüme āhū görindi göz qarardup uğradum
Şīr imiş şayd itdi nā-geh bir gözi ala beni
- 3 Hüsni esrārın ʿayān idüp yüzi āyīnesi
Zülfi gibi talcatına eyledi şeydā beni
- 4 Şāh-ı ʿaşķ oldum anuñ zülfini idindüm livā
Ol livāya itdi vālī himmet-i vālā beni
- 5 Her kaçan oynatmak için şunsa el elmalara
Mihr ü māhuñ her biri dir oynad it elma beni
- 6 Eyledi tīr-i cefāsıyla kadüm ham ya gibi
Tañ degül çekse çevirse ger o kaşı ya beni
- 7 Ecder-i zülfi ağız açup havāle üstüme
Yutsa kırtarsa belālardan ol ecderhā beni
- 8 Hüsni deyrinde uzatsam el büt-i zībāsına
Korķudur zülfi çelīpāsıyla ol tersā beni
- 9 Zülfinüñ yire inüp hāk üzre yatduğın görüp
Reşkiyile her gün eyler hāk ol sevdā beni
- 10 Ġuşşa-yı zülfi beni her şeb siyeh-kār itmede
Ne kıra günlere şaķlar kıra bāht āyā beni
- 11 ʿAşķı bahrinde gider ten fülki bād-ı āh ile
Kanda ilte Muhyiyā bu bād u bu deryā beni

DCXLVI Naẓīre-i Dīger [ʿAdnī]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 İtmede cömrümce hâste hicri yârûñ hâ beni
Ne o dil-ber ne ecel eyler ʿiyâdet vâ beni
- 2 Ey ecel öñ şoñ gelürsüñ baña furşat vaqtidür
Gıtdi yârüm künc-i miñnetde ıodı tenhâ beni
- 3 Qanı ol gün k’ol şeker-leb gül-ruñ eylerdi gehî
Tûfî-i şîrîn-zebân geh bülbül-i güyâ beni
- 4 Zerreseydüm gün yüzünñ raşş iderdüm ʿaşq ile
Dutdı âhum ebri dehri itdi nâ-peydâ beni
- 5 Fürqatinde eşküm ardumca aqar ırmağ olup
İtdi zencîrin sürür dîvâne rüsvâ beni
- 6 Boynuma urmağdayam zencîr idüp zülfîñ hayâl
Öldürür zencîrde hasretle ol sevdâ beni
- 7 Tañ mı olsam sünbüli gibi perîşân rûzgâr
Sünbüli gibi çün itdi gül yüzi şeydâ beni
- 164b 8 Kûyına gitmekdeyem üftân u hîzân bilmezem
Aña qanum mı çeker yâ ʿâlicüm âyâ beni
- 9 ʿAşqın itdüm ihtiyâr u ʿaqlı qovdum çün didi
ʿAşq ile cemc olmazam anı qabûl it yâ beni
- 10 Degme bir sengîn dile dil şîşesini virürem
Aluban şîr sengsâr olunmaluyam vâ beni
- 11 Şâh-ı ʿaşq itdükde Muhyî’yi harâbâtî gedâ
Şâd olup dir idicek miydi o beg paşa beni

DCXLVII

نظیره سلمان

- . . \ - - . . \ - - . . \ - - . .

1 سوی نقش ار نکردم نکاری باری
دل و جان کر بدهم با چو تو باری باری

2 در جهان نیست فرح چون کزرد عمر بغم
بغم عشق تو اش باد کزاری باری

- 3 چرخ فانوس خیال ضرور و بنکر مش
کاید صورت زیبای باری باری
- 4 کشت در بادیۀ عشق کنم بهر شکار
تا کنم آهوی چین چون تو شکاری باری
- 5 تا که از شوق لبیت چشم خون شد چشم
دست شستم بسر شک از همه کاری باری
- 6 از گلستان جمال تو نجیدم کل تر
راضیم کر برسد دست بخاری باری
- 7 کردی از دیده دهانرا میانرا بنهان
تا که عاشق نکند بوس و کناری باری
- 8 چو مرا کشتی بیا در سر قبرم بنشین
دل سختت شدم سنک مزاری باری
- 9 خاک شد محیی و یکبار نیامد بدلت
نبود در دل از ان خاک غباری باری

DCXLVIII

نظیره دیگر [سلمان]

- - - \ - - - \ - - - \ - - - \

- 1 کر کنم ترک دیاری بنکاری باری
ور کشم رنج سفر با چوتو یاری باری
- 2 چون نهد داغ بدل آتش غربۀ هر دم
هم دم باد چو تو لاله عذاری باری
- 3 باورم نی که دهانی و میانی داری
تا بآنها نکنم بوس و کناری باری
- 4 تا که از جام غم درد سر آید نخمار
بمی لعل تو کن دفع خماری باری
- 5 ببهار نواکر توبۀ کهنه شکم
باد در کلشن حسنت ببهاری باری
- 6 هر دم جان بده از لب که فدایت بکنم
من آورده شوم در پی کاری باری
- 7 چند با بار بلا میکنی خم قدم را
کن ز بار کرم و لطف تو باری باری
- 8 قبر من روضۀ جنت شود ار از کویت
بغبارش کندش باد کزاری باری

در رخت محیی شده خاک بداد آه بیاد
نایدت ز ان بدل صاف غباری باری

9

165a

DCXLIX

İhtirāc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Gözüñdür taht-ı hüsnüñ pādişāhı
Başı üzre қаşıñdur tāt-ı şāhī
- 2 Semānuñ mihr ü mähı şehleridür
Zemīnde ruhlaruñuñ mihr ü mähı
- 3 Yüzüñ geh mäh olur geh mihr anuñçün
Ĥired māhiyyetin bilmez kemāhī
- 4 Şanur dil қand ü pisteyle femüñ gāh
Şeker börek şeker senbūse gāhī
- 5 Қапуñda mihr ü meh ĥidmetde dün gün
Giyüp zer üsküf ile şeb-külāhı
- 6 Çü peyveste iki қаşıñ nażarda
Göz itmez bir meh-i ċīde nigāhı
- 7 Kamer devrinde çeşmüñ fitnesinden
Ruĥuñuñ şām-ı zülfüñdür tenāhī
- 8 Cemālüñ mürğ-zār-ı āhū-yı cān
ċĪzāruñla ĥaṭuñ āb u giyāhı
- 9 Ġam-ı ĥaṭṭuñla Muḥyī ĥāk olıcaқ
Çıқа sebze yirine dūd-ı āhı

DCL

Dīger

[İhtirāc]

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Yüzi deryā-yı hüsn ebrūsı mähī
Olupdur zülfi anda mār-ı mähī
- 2 Ruĥında ĥālī geçdi taht-ı hüсне
Şeh-i Hind oldı maşrıқ pādişāhı
- 3 Gören helvācı şīrīn leblerine
Gehī helvā-yı ter dir gāh kāhī

- 4 İki ter-keşleri bir tîr-i gamže
İki çeşmi iki ucu sipāhı
- 5 Olup her zaḥmi tîr-i tende bir çeşm
İderler rāhına anuñ nigāhı
- 6 Yüzi şuyın şatar ḥāk-i rehine
Gözüm bāzār-gāh itmiş o rāhı
- 7 Yüzüm bir gam sicillidür ki olmuş
Ḥuṭṭ-ı eşk-i ḥūnīnüm güvāhı
- 165b 8 Giceler şubḥa dek bīdār Muḥyī
Umar nā-geh toğup göre o māhı
- 9 Nümüne āb-ı Ḥızr u žulmetinden
Bu şeydā ṭābıcı vü rûz-ı siyāhı
- DCLI İhtirāc
- . - / -- . - / -- . - / -- . -
- 1 Yalvarsa dil şunsun diyü ol şūḥ-ı şeker-leb lebi
Ṭañ mı çerezlerde gelür ḥoş ṭıfla şekker leblebi
- 2 Deryā-yı hüsninde gümüş zevraḳ zenaḥdānı anuñ
Aña gelen bir mevcidür ol bahrūñ anuñ ḡabḡabı
- 3 Ğaşkıyla anuñ ṭıfl-ı mekteb oldı çok pîr-i ḥired
Ol pîr olası ṭıfl cevḷān-geh idelden mektebi
- 4 Ol ṭıflı gördüm ağladum raḥm it vefā eyle didüm
Güldi lebin şundi baña ben aña şundum leblebi
- 5 Bir al ipekdür kim dizilmişdür aña niçe güher
Ḥandeyle nuṭḳ itdükde şîrīn sözlü cān-perver lebi
- 6 Vuşlat şebinde pür-ćaraḳ çihreyle cevḷān eyledi
Hüsni semāsi ḳanda bulmuş çak bu deñlü kevkebi
- 7 Ğaşkıyla ol māhuñ gözüm eşk ile kevkebler döker
Beñzer güriz keşfiyçün anuñ sīm-i terden kebkebi
- 8 Ḥākinden anuñ kūyīnuñ bir nev tenüm şeklin düzüp
Cān aña varsa ḳovsa bu fersūde köhne ḳālebi
- 9 İtmişdi mezheb nev-cevānlar Ğaşkı terkin Muḥyī lîk
Gördi o ṭıflı oldı şeydā itdi terk ol mezhebi

DCLII Dīger [Îhtirâc]

- - . - / - - . - / - - . - / - - . -

- 1 Nuql-i mey-i ʿaşk için ağız vü zebânı vü lebi
Olmış şeker piste şeker bādām o şekker leblebi
- 2 Bir şîşedür k’andan teraşşuh eylemiş âb-ı hayât
Zîbâ cemâlinde žuhûr iden araqlar gâbgâbı
- 3 Gerçi nihân zerre dehânı gün yüzinde gülse lîk
Eyler ʿâyân iki hilâl ü niçe dūrri kevkebi
- 4 Bir ʿtob-ı sîmîndür zenaḥdânı bahâsı dū-cihân
Şanur iki pulluğ bir elma kıymetin bilmez gâbî
- 5 Ol şeh-süvâr-ı hüsnüñ olmış merkebi ḥînk-i felek
Olmış meh ü ḥurşîd anuñ iki naʿl-i merkebi
- 6 Ḥaṭṭı Ḥızır’dur çeşme-i hayvâna gelmiş şohbete
Şunmış şafâ geldüñ diyü şerbet Mesîḥâ-yı lebi
- 7 Zülfini ʿaldırdı şabâ hüsni kitâbın oğuduğ
Çünkim açıldı yıl esüp olup güşâde mîklebi
- 8 Kaşd eyledüm ḥâl-i lebin anuñ ilik gibi emem
Didi yok andan saña sūd oldur demürden leblebi
- 166a 9 Muḥyî miyânın bulmadı yirinde ararken anı
Gitdi eli altına beñzer kim azıtdı meżhebi

DCLIII Îhtirâc

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tūṭı-i dil sevdi bir ḥoş bî-vefâ şekker-lebi
Kim şunar zehr aña zâğ ağıyârına şekker lebi
- 2 Cân virür ʿaşık dehânı ḥasretiyle teşne-leb
Buḥl idüp ol kevseri gizler ʿacebdür meşrebi
- 3 Durmadan eyler güzer her menzili rûşen ider
Bir muşavver ʿömrdür kim nûrdandur ʿqalebe
- 4 Talcâtı gözden nihân olsa olur eşki ʿâyân
Tañ mı kim izhâr ider mihrüñ gurûbı kevkebi

- 5 Taht-ı hüsn üzre o şāh-ı hüsn h̃āb itdükde şeb
Cāme-h̃āb-ı hüsnü üzre zülfidür çāder şebi
- 6 Āsmāndan her gice bezmine kevkebler iner
Ol ümīde kim ola her biri keşfi kebkebi
- 7 Sükkeri raċnā cülāb-ı tāze-i şīrīn iken
Ĥaṭṭı geldükde devāü'l-misk-i telh̃ oldu lebi
- 8 Rişte-i teb oldu bīmār u nizār olan tenüm
Bağlayam tā bende hicr ile olan köhne tebi
- 9 Muḥyī çün bildi lebin öpmek aña olmaz naṣīb
Oldı anı buse iden cānı öpmek maṭlabı

DCLIV Dīger [İhtirāc]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Alnı ayı çaḡsi vü çāh-ı zenaḥla ol šabī
Gösterür geh çāh-ı Yūsuf gāh çāhı naḥşebi
- 2 Mekteb ehlin cümle ol tıfl itdi bülbüller hem-ān
İdeli gül-şen o gül-ruḥ ağzı gönçe mektebi
- 3 Āb-ı hayvānı ḥacāletden kaçurdu žulmete
Bādeyi ġarḡ-ı éaraḡ itmekde şerminden lebi
- 4 Ağzıdur éālemde varluḡ cān virür maċnīde ol
Gerçi šūretde éadem olmışdur anuñ ḡālebi
- 5 Alnınuñ bedri vü ebrūsı hilāli çaḡsidür
Āb-ı rüyında zenaḥdānı vü anuñ ġabġabı
- 6 Ṭalcāt-ı çaşkıyla her şeb aḡıdur eşkini māh
Oldı her bir ḡaṭresi dünyā semāsı kevkebi
- 7 Çihre-i zerdüm görüp zülfi havāle üstüme
Zaġferān görse ḡaçar dirler egerçi çaḡrebi
- 8 İki yoldur vaşlına dirler ḥarābāt u éadem
Biz éadem rāhına gitdük çün ol imiş aḡrebi
- 9 Bāde-i engür yirine [ol] şarāb-ı çaşḡ içer
Muḥyī çün anuñla maċlūm oldu hüsn-i meşrebi

166b

DCLV

Naẓire-i Ahmed Paşa

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kible-gāh itmiş cemālūñ müslim ü kāfir daḥı
Secde eyler aña ehl-i bāṭın u žāhir daḥı
- 2 Taḡ-ı ebrūña namāz-ı çaşķ içün itdüm sücūd
Aña irmek şükriyiçün secde itdüm bir daḥı
- 3 Tañ mı umsam büseñi gördükçe şirīn leblerūñ
Şehd ü şekkerden umar haķķ-ı nażar nāẓır daḥı
- 4 Aldı dil zülfinde bir cān naḡdine biñ nāfe misk
Eylemez bu aşşıyı Hind'e varan tācir daḥı
- 5 İtdi zülfüñden senüñ cuşşāķ tesbīh ü şalīb
Aldı andan hişşe cümle müslim ü kāfir daḥı
- 6 Özge devletdür senüñ hüsnüñ kim ey şāh-ı hüsün
Bende-i maḡhūruñ oldu her şeh-i kāhir daḥı
- 7 İlteli çeşm-i raḡībe gird-i rāhuñdan şabā
Ĥaylī muḡber oldu andan ḡaṭır-ı faṭır daḥı
- 8 Hüsnüñüñ pür-mīve bāḡına dil oldu bāḡ-bān
ćÖmri geçdi olmadı bir mīveye kādir daḥı
- 9 Muḡyī çaşķ ile bilelden şabr u şükrüñ lezzetin
Her belāña şābir ü her cevruñe şākir daḥı

DCLVI Naẓire-i Dīḡer [Ahmed Paşa]

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Ĥaste-i çeşmi ṭabībe ḡazıķ u māhir daḥı
Zülfinüñ cādūsı meshūrı ķamu sāhir daḥı
- 2 Dür dişi āşūftesi laćl-i lebi şeydāsıdur
ćĀlem-i çaşķ içre ehl-i bāṭın u žāhir daḥı
- 3 Tār-ı zülfı gibi bārīķ ü ḡam oldum rahmi yok
Raḡm ider ḡālüm görüp kāfirçe her kāfir daḥı
- 4 Seng-i cevır ile şıyup dil şışesin pā-māl idüp
Ĥışm idüp her pāresin gördükçe durmaz şır daḥı

- 5 Zecr-i cevrenden raķīb eyler űikāyet ben űükür
Āh kim birdür řa[tı]nda³⁷⁹ űākī vü űākır daĥı
- 6 Gerçi ol ġāyib velī hāzır ĥayāli dāyimā
Birdür ehl-i dil şatında ġāyib ü hāzır daĥı
- 7 Eyledi cāűķ-ı nihānum eűķ-i ĥūnīnüm cāyān
Ol dili řanlı cihānda űaķlamaz bir sır daĥı
- 8 Āhumuñ bādıyla eűķüm cūűını deryā ġörüp
Mevciyile yaű doker cęűmi içi acır daĥı
- 9 Bī-vefālar gezmede Muĥyī dili oldı levend
Anlara gidelden aña gelmedi ol bir daĥı

167a

DCLVII İĥtirāc

. - - - / . - - - / . - -

- 1 Aķup dil űu gibi bir yara dūűıdı
Cefāűı tīġı baġrum yara dūűıdı
- 2 İder zaĥm-i raķībe merhem iĥsān
Bize iĥsānı ancaķ yara dūűıdı
- 3 Aġar giryeyle cęűmüm k’ala ġözlüm
Öñüñde rü-siyeh aġyāra dūűıdı
- 4 Ne řañ zülfin o yarüñ alsa aġyār
Çün ol zü’n-nār idi küffāra dūűıdı
- 5 Bize açmaz dürer-bār aġzını hīç
İki laćli meger yek-bāra dūűıdı
- 6 Enīn it ey dil-i bīmār dāyim
Ki rahmi inleyen bīmāra dūűıdı
- 7 Unutdı dil lebin ĥaţı ġam ile
Mey-i nābı řodı esrāra dūűıdı
- 8 Gezer sīnemde dil ġam řaġlarını
Hemīűe seyri ol kühsāra dūűıdı
- 9 űataűdı vādī-yi hicrāna Muĥyī
Viűāl-i yār umarken yara dūűıdı

³⁷⁹ çanda:şa[tı]nda

		چشم‌ت خورد می‌ناز در پیش ما همیشه او مست پر نشاطی مارا از و خماری	6
		هر تار از دو زلفت در مصر حسن تومار در مصر مار باشد بسیار و بی شماری	7
		مرغوب شد بزلفت اندر جهان لب تو یابد بمار افعی فاروق اعتباری	8
		هر دم دلم هوادار نو نو بتازه دلدار کم نیست با طلب کار در روزگار کاری	9
		یک تیشه پر نبات قند است قلب محیی با سنک حاد ثاتش هر دم در انکساری	10
		عشاق تشنه دلرا اندر بریه عشق کردم تمام سیراب زاین نظم آبداری	11
167b	DCLX	İhtirâc	
		- . - - / - . - - / - . - - / - . -	
	1	Hicre düşdüm vaşldan bir şeh gedā olmış gibi Ol dem uyanmış düşünde pādişā olmış gibi	
	2	Bulmadı ol sīm-ten zer-tāc-ı şāhī bu gedā Ol meger sī-mürğ ya h̄od kīmyā olmış gibi	
	3	Ne irerem vaşla ne ümmīdini terk eylerem Oldı hālüm kīmyāya mübtelā olmış gibi	
	4	Derd-i çaşka vaşl idi aşl-ı devā çün olmaz ol İdelüm vaşlı hāyāl ol da devā olmış gibi	
	5	Ol vefāsuz kim vefā gibi unutdı cevri de Vaçdesine cevrinünde bī-vefā olmış gibi	
	6	Çanda bir bīgāne görse āšnālük gösterür Niçe yüz biñ yıldan evvel āšnā olmış gibi	
	7	Dem-be-dem çuşşākı kūyında fenā bulmağdadur Cennet-i hūld iken ol dār-ı fenā olmış gibi	
	8	Cānları āhenlerin cāşıkıların ol seng-i dil Dāyim olmağda dili āhen-rübā olmış gibi	
	9	Hoş hilāl-i cīd idi kaşı semāc-ı hūsnde cĀşıkının āhı dūdıyla kara olmış gibi	

- 10 Muşhaf-ı hüsnini yir yir devr çalmış hâtt ile
Çalmağ olmaz muşhafi gâlib hâfâ olmuş gibi
- 168a 11 Hâyî hâşâk-i gam üşmiş fûrkatinde Muhyî'ye
Rûy-ı zerdi hicriyle keh-rübâ olmuş gibi
- DCLXI Naẓîre-i ʿAṭāyî
- . . . - / . . . - / . . . - / . . . -
- 1 Hüsni bâğında baña gül görünür mâr dahî
Ter benefşe görünür gözlerüme hâr dahî
- 2 Pertev-i nûr-ı İlâhî varalı talcâtına
Berk urur her tarafından anuñ envâr dahî
- 3 Ruḥî şeydâsı olup tağlara düşüp idüp âh
Baş açuğ yaluñ ayak gezmededür nâr dahî
- 4 Serv-i kıddin arayup gözlerümüñ yaşı gehî
Dolanur ʿâlemi durmaz aḡar enhâr dahî
- 5 Sâye-bân eyleyüben ḡaşını çatup çeşmi
Ĥʿâb-ı nâz eyleyeli olmadı bîdâr dahî
- 6 ʿAḡlumu alsa ḡubâr-ı hâṭ-ı sebzi lebinüñ
Ṭañ mı cemc oldu mey-i nâb ile esrâr dahî
- 7 ʿAşḡı miçmârı cimâret ide dirdüm dil evin
Bir yanından yıḡa başladı o miçmâr dahî
- 8 Âh şâhum yazaram her der ü dîvâra ki ṭâ
ʿAşḡuma şâhid ola her der ü dîvâr dahî
- 9 Muhyî girdüñ çü reh-i ʿaşḡa şoyun oldu çü ḡayd
Câna ten gibi tene cübbe vü destâr dahî
- DCLXII İhtirâc
- - . - / - - . - / - - . - / - - . -
- 1 Kûyın añup girdüm yola şabr u ḡarârum ḡalmadı
Çekdi beni zencîr-i şevḡi ihtiyârum ḡalmadı
- 2 Kûyı yolında bâdiye bâḡ oldu ʿaşḡıyla baña
Her bir muḡaylân serv olup râhumda hârum ḡalmadı

- 3 Rāhında ten hāk oldı vardı cākı u cān u dil yile
Nem var ise buldı fenā cālemde varum kalmadı
- 4 Çeşm ü dilümden dāyimā enhār çün aķa aķa
Yunuldı nākş-ı mā-sivā ğayrı nigārum kalmadı
- 5 Bārān-ı eşkümlle çemen olmışdı çevrem līk vāh
Āhum odı yakdı dil egler sebze-zārum kalmadı
- 6 cAşķ āteş olup külli eczāmı yakarken nā-gehān
Bir baħr-i nūr oldı beni ğarķ itdi nārum kalmadı
- 7 cAşķ itdi şāh-ı mülk-i ğam baħtum hārābāt oldı kim
Şimden girü bir devlete hīç intiżārum kalmadı
- 8 Şındı melāmet taşlarıyla şīşe-i nāmūs u cār
Yüzüm şuyı düşdi yire cırz u vaķārum kalmadı
- 9 Kırıldı Muhyī'nüñ gözinüñ yaşı ağlar dir dirīĝ
Ben ehl-i sevdā eglenecek cūybārum kalmadı

168b

DCLXIII Nażire-i Aħmed Paşa

- - . / - - . / . - - . / - - .

- 1 Oldı semāc-ı hüsne hūrşīd-i māh iki
Hüsne her birinden olupdur güvāh iki
- 2 Maćnīde ehl-i cāşķ sücūdı hem-ān aña
Şüretde kaçlarıyla ise secde-ĝāh iki
- 3 Hüsni ili şehirleri iki şehlä güzel gözi
Bir taħt-ı hüsni gerçi velī anda şāh iki
- 4 İki hilāl vuşlat-ı cīdinde kaçları
Biri hilāl-i cīd biri nice māh iki
- 5 Ol şāh-ı hüsni ü ān ile sevdi bu gedā
İtdiyse bir günāh aña cözr-hāh iki
- 6 Doymasa hāba baħtı siyāhum caceb mi kim
Ebruları gibi var aña hāb-ĝāh iki
- 7 Bir kara baħt ile çıkışmazduķ oldı vāh
Zülf-i siyehleriyle de baħt-ı siyāh iki

- 8 Bir āhum ile yandı cihān hālkı hep oda
Nice ola cihān eger eylersem āh iki
- 9 Muhyī düşüp kalursa reh-i ʿaşkda ne tañ
Başmağda küh-ı ğam anı geh bir ü gāh iki

DCLXIV İhtirāc

-- ./ - . - - / - - . / - . - -

- 1 Serv-i revān mı kaddi yā güllü gül budağı
K'ol kumrī-i dil ile cān bülbüli konağı
- 2 Beñlü ruhına anuñ öykünmek ister imiş
Lāle anuñçün urmuş bağına tāze dāğı
- 3 Her tār-ı sünbüline biñ cāna şatılurken
Öykünmeye benefşe bir puladur çü bağı
- 4 O gül-ruhuñ çemende bezmine da'cvet umup
Her lāle dutmadadur sāgar gibi kulağı
- 5 ʿAşkıyla ʿarızınuñ āb-ı revān döküp eşk
Taşlara başın urup gezmekde rāğ u ғаğı
- 6 Zülfine hoş ʿaṭādur Haḳ'dan aña ki olmuş
Hem örti vü döşegi hem cāme vü kuşağı
- 7 ʿAşkı yolında çeşmüm *ibnü's-sebīl* olana
Eyler sebīl her gün pür-eşk iki kabağı
- 8 Āh itdügümce artar ruhsārı şem'ci şevki
Beñzer ki yıl mūmıdur anuñ ruhı çerāğı
- 9 Sevdā-yı sünbüli çün Muhyī gibi benefşe
Fikre varup başını şalmağdadur aşığı

DCLXV İhtirāc

-- ./ - . - - / - - . / - . - -

- 169a 1 Devletlü yüzüñ şāhum gāyet göresüm geldi
Nāzük elüñi öpüp yüze süresüm geldi
- 2 ʿİdinde vişālüñüñ ʿuşşāk elüñ öpdükde
El kavşuru sen şāha karşı durasum geldi

- 3 Sen şāhı görüp taht-ı hüsn üzre Süleymān'sın
Āhuma esen bāda kütüz durasum geldi
- 4 Bezmünde nedīm idüp cān ile dil-i şūhı
Sen şāhı leṭāyifle hoş güldüresüm geldi
- 5 Geh sünbül-i zülfüñ-veş boynuña şalup kolum
Ki gül yüzüñi koşup yüze süresüm geldi
- 6 Sen yār ile aḡyārı gördükde idüp zārī
İtler gibi hep anları öldüresüm geldi
- 7 Şemc eyledüğüm āhum ḡam gicesi bezminde
Yüzüñ güneşin görüp söyündüresim geldi
- 8 Tāc idemedüm başa çün hākini pāyuñuñ
Rāhuña o hasretle yüzüm urasum geldi
- 9 Muḡyī kuluña şāhum ihsān-ı vişāl idüp
Diseñ ki o ḡamḡini sevindüresüm geldi

DCLXVI İhtirāc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Olupdur rişte-i cānum kiriş cāşkuñla ḡaddüm yay
Kırıldı o uvandı bu atarken āhum oḡın vay
- 2 Vefā vü cevruñi bahş eyledükde cümle cūşşāḡa
Vefā h̄od ḡanda olur baña cevruñden alı ḡo pāy
- 3 cAceb mi ḡamze oḡın atsa cūşşāḡa gözüñ her dem
Yanında kirpüḡüñ ḡaşuñ deḡer anlarla oḡ u yay
- 4 Yüzüñ māhına irişmiş ḡusūf-ı ḡaṭ bu naḡs ayda
Göreyin kim daḡı bed ter ḡusūfa uğraya bu ay
- 5 Sipāh-ı hüsnüñ ile ceng içün gelmiş sipāh-ı ḡaṭ
Lebüñ şāhını itmiş orta yire hāl n'ola vay
- 6 Ne ṭaṭ cāşkuñ yolında ben zaṭīfüñ düşüben ḡalsam
Olupdur eşküñ ile ser-be-ser göller ü yeynür pāy
- 7 Tenüm bir tār olup nālān ḡülüm eḡḡānı yanınca
Hoş uydı bezm-i ḡamda birbirine bu rebāb u nāy
- 8 Firāḡuñda baña her ḡün bir ay her ay bir yıldır
Bunuñ üzre ḡisāb idüp ḡüzeşte yıllarumı şay

- 9 Üleşdürseñ zekâtını metâc-ı hüsnüñüñ ki gâh
Hezârân Muhyî gibi bî-nevâ yoñsul olurdı bay

DCLXVII İhtirâc

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 N'idem bâğ u hoş-elhân mürğ ile zâyiç idüp cömri
Çü sensin baña bu cālemde bâğ ü bülbül ü kımrî
- 169b 2 Zamān-ı vuşlatuñdur cömrüm anuñçündür ol kūtāh
Ve cindī leyse maḥsūben zamāne 'l-hicri min-cömrī
- 3 Revān serv-i kadūñ pāyına eşküm bâğ-ı hüsnünde
*Fidāke cennetün enhāri demcī taḥtehā tecrī**
- 4 Yüzünde balsa ḥaddüñle leṭāfet beñlerüñ tañ mı
Ki eyler yaz güninde mihr ḥurmālar niçe büsrî
- 5 Kaşuñ dir dāyimā cūşşāka mekr ü fitne kārumdur
Egerçi oturur egri hemīşe söyler ol doğrı
- 6 Yüzüñ Nıl ile Mısr-ı hüsn mi yā Aķ Deñiz'le Rūm
Ene sekrānu ḥamdi 'l-ćaşkı mā meyyeztü min-sekri
- 7 Cemālüñ muşhafında çalmaķ içün hüsnüñ āyātın
Dirġā dehr-i dūn ḥaṭlar çeküpdür egri vü büğri
- 8 Deñizler dutmaz iken köpri cālemde iki kaşuñ
Olupdur hüsnüñüñ bahrine kıdretten iki köpri
- 9 İçelden Muhyî her dem kıan yaşın çok yir ġam u derdün
Fidāke şerbetü 'r-rümmāni envāce 'l-ġadā temrī

X [Kāşīde]

- - . / . - . - / . - -

- 1 Cemc eyledi Muhyî-i Fenārî
Niçe dür şiçr-i şāh-vārı
- 2 Cān riştesine idüp anı nażm
Dīvān idüp oldu yādgārı

* *Kur'an*, Bakara (2)/25.

- 3 Her beyti hâyāl-i hâşîyile
Dīvânına virdi ictibârı
- 4 Macnâ-yı laṭîf ü hûb edâdan
Bir lafẓı degül berî vü cārî
- 5 Yağmağda kerâmetiyle çaşkuñ
Âteşlere şicr-i âb-dârı
- 6 Kimüñ ki tefeccül için ola
Dīvân-ı laṭîfüm ihtiyârı
- 7 Ol olısar andağı rumûzuñ
Her hâline göre hişşe-dârı
- 8 cAllâm-ı guyûbdan recâm ol
Kim ola lisân-ı gayb-vārî
- 9 Söz evveliyile âhirinde
Hamd ile şalât deccb-i cārî
- 10 Feyyâz-ı macânî Rabb'e olsun
Hamdün dil ü cân ile hezârı
- 11 Çokluğ şalevât o Hağ Resûl'e
Kim faẓl şicârı vü dişârı
- 12 Luṭf idüp unutmaya duccâdan
Eşcârumı kim ki ola ķārî
- 13 Bir fâtiha ide baña ihsân
Bārî diye rahmet ide Bārî

cAlâ-yedi'l-cabdi'l-faķır ed-dâcî cAlî bin Muhammed el-
Herevî *ahsena'llâhü ileyhimâ fi'd-dâreyn*

ÖZET

Muhyî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı adlı bu tez çalışmasının iki temel amacı vardır: İlki, kütüphanelerde tek nüshası bulunan *Muhyî Divanı*'nın metnini oluşturmak; ikincisi de oluşturulan bu metinden hareketle şairin edebiyat tarihi içerisindeki yerini belirlemektir.

Muhyî (Fenarî-zâde Muhyiddin Çelebî), XVI. yüzyıl şairlerinden olup çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş, şeyhüslâmlık yapmış ve divan tertip etmiştir. Muhyî *Divanı*'nın üçte ikisi nazirelerden oluşmakta ve bir nazire mecmuası özelliği göstermektedir.

Bu çalışma bir giriş ve 4 bölümden oluşmaktadır:

Giriş kısmında; Eski Türk Edebiyatında nazirecilik kavramı, *Muhyî Divanı*'ndaki nazirecilikle ilgili uygulamalar da göz önünde bulundurularak ana hatlarıyla işlenmiştir.

Birinci bölümünde; Muhyî'nin hayatı ele alınmış, dönemin tanınmış ve ayrıcalıklı ailelerinden olan “Fenarî” ailesi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde; şairin edebî kişiliği ve nazireciliği üzerinde durulmuştur. Nazireleri tespit edilerek hangi şaire ne kadar nazire söylediği çıkartılmış ve nazire söylediği şairlerin şiirleri ile karşılaştırılmıştır. Nazirecilikle ilgili değişik uygulamaları değerlendirilerek bu alandaki başarısı ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde; *Divan*'daki şiirler biçim ve içerik yönünden ele alınarak incelenmiştir. Bu bölümde şiirler, nazım biçimlerine göre işlenmiş, her nazım biçimi önce biçim, daha sonra içerik özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise *Muhyî Divanı*'nın bilinen tek nüshası esas alınarak yapılan çevriyazılı metin verilmiştir.

ABSTRACT

This work titled *Muhyî* is life literary personage and his Divan goals: First, reconstructing the text of *Muhyî's Divan* which has only one edition in the library's; and the second, through this text determining his place in the history of literature.

Muhyî (Fenârî-zâde Muhyiddin Çelebî) is one of the XVI. century poets, has assumed various state missions, has been sheykhislam and has constructed divan. Two third of *Muhyî's Divan* is consisted of "nazire"s and has the nature of a "nazire" collection.

This work is consisted of an entry and four chapters:

In the entry, the concept of nazire-writing is treated globally including the applications concerning nazire-writing in *Muhyî's Divan*.

In the first chapter; *Muhyî's* life is treated and informations about the "Fenârî" family which is one of the most known and privileged family's of the its time.

The second chapter; is based on his literary personage and his nazire-writting. His "nazire"s and the poets to whom he has written "nazire"s is constated and his "nazire"s are compared to those of the poet to whom he has written "nazire"s. His different applications of nazire-writing is evaluated and his success in this field is demonstrated.

In the third chapter; the poems in the *Divan* are analyzed in the aspects of form and content. In this chapter the poems are treated according to poetic forms; all poetic forms are evaluated in the aspects of first form and second content features.

In the fourth chapter the transcribed text of *Muhyî's Divan* based on the only edition to our knowledge.

GENEL DİZİN

(Kişi ve yer adları; kitap dergi ve yazı adları)

- A -

*A History of Ottoman (Osmanlı
Şiir Tarihi)*, 2, 61

Abdullah 96

Abdülbâkî Çelebî 44,

Abdülkadir Hamidî Çelebî 26

A'câm 31

Acem 105, 234

*Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında
Mersiye* 177

Acıyurt 232

Açıkgöz, Namık 218

Adlî 96

Adnî (Mahmut Paşa) 60, 96, 97, 98, 99

Adnî Divanı 97

Afitabî 60, 123, 124

Âhî Çelebi 113

Âhî Yusuf 22

Ahmed Paşa 4, 9, 19, 56, 58, 59, 60,
61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 74, 76, 84, 85, 91,
100, 108, 113, 128, 129, 130,
131, 135, 136, 142, 143, 144,
145, 147, 148, 150, 158, 160,
264*Ahmed Paşa Divanı* 61, 62, 72, 142*Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası* 61,*Ahmed Paşa'nın Şiirlerinde**Paralelizm*

142

Ahmediye 34,

Ak, Coşkun 124, 126

Akkaya, Mehmet 169

Aksan, Doğan 139

Akün, Ö. Faruk 132, 160, 167

Alaaddin Ali 21, 22, 248

Alaaddin Ali bin Yusuf Bâlî bin el

Fenarî 22

Alaaddin Ali Çelebî 23

Alaaddin Esved 21

Alacahisar 96

A'lâhân Efsahzâd 103

Alevî 12

Ali bin Muhammed el-Herevî 262

Ali bin Yusuf Bâlî 44

Ali Çelebî 28, 32, 38

Ali Efendi 43

Ali Ekber-i Deh-Hudâ 231

Ali Emiri 48

Ali Emirî Manzum Eserler 100

Âl-i Fenarî 32, 39

Ali Paşa 34, 40, 42

Ali Paşa Medresesi 25, 30

Ali Şir Nevayî 15, 61, 84

Ali Şir Nevayî, Bedâyi'ü'l-Vasat 84*Ali Şir Nevayî, Fevayidü'l-Kiber* 84*Ali Şir Nevayî, Garâ'bü's-Sıgar,
İnceleme Karşılaştırmalı Metin,*
84*Ali Şir Nevayî, Hayatı, sanatı ve
Kişilği* 13, 157*Ali Şir Nevayî, Nevâdirü'n-Nihâye,
İnceleme, Metin, Dizin,* 151*Ali Şir Nevayî, Nevâdirü's-Şebâb,
Metin, Dil İncelemesi, Giriş* 84,
156*Ali Şir Nevayî'nin Batı Türkçesi
Divan Edebiyatına Tesiri* 61,

Allah 237

Alman 16, 157, 162, 165, 166, 168,
176, 221, 223

Altunsu, Abdülkadir 23

Amasya 123

Ambros, Edith Gülçin 3, 8, 126, 127,
139, 170Anadolu 22, 26, 76, 84, 105, 155, 166,
222, 223

Anadolu şairleri 19, 58, 91

Anadolu Türk şiir 91,

*Anadolu'da XII. ve XIII. yüzyıl Türk
Hamamları* 235

Anatoli 33, 35, 37, 38, 40, 42, 43

Andrews, Walter G. 13, 16, 157

Andromahis 233

Ankara 75

Ankara Millî Kütüphanesi 263
Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü 2,
 239

A'râb 31

Arap 16, 103, 105, 157

Arap alfabesi 169

Arapça 1, 8, 14, 15, 16, 58, 81, 85, 87,
 104, 120, 126, 142, 145, 147,
 153, 154, 156, 157, 159, 162,
 166, 169, 172, 241, 244, 249,
 251, 264, 265, 267

Arapça-Farsça mülümma 169

Arapça-Farsça, 147, 172, 245

Arapça-Farsça-Türkçe mülümma 15,
 76, 81, 156,

Arseven, Celâl Esat 235

Âşık Çelebî 23, 27, 30, 46, 47, 48, 49,
 50, 58, 61, 76, 91, 92, 97, 100,
 108, 117, 120, 121, 122, 124,
 125, 152, 153

Atayî (İvaz Paşa-zâde) 56, 57, 59, 60,
 113, 114, 115, 116, 129, 150

Ateş gazeli 4

Ateş-i Fars 164

Attâr 54, 56

Avâmîl-i Farisî 122

Avnî 125

Avrupa 16, 157

Avrupalı 12

Ayas Paşa 26, 27, 36, 42, 43

Ayas-ı Mahmud 141

Ayasofya Koleksiyonu 221

Aydın 31, 37, 40, 50

Aylar, Selçuk 218

Azerbaycan 115

Azerî Çelebî 4

Azîzî 220, 221

Azîz-i Devletâbâdî 116, 154

- B -

Bağdat 120, 172

Bakî 39, 76, 234

Banarlı, Nihad Sami 3, 11, 18

Bârî 169

Bathâ 31

Batı 12

Batı edebiyatı 11

Baykoca, Ahmet Naci 1, 3, 153

Bedâyi'ü'l-Bidâye 84

Bedâyi'ü'l-Vasat 84, 86, 87

Bedr-i Dücâ 166

Bektaşî 120

Belîğ 21, 22, 24, 61

Bertels 12

Beyanî 23, 38, 48, 49, 50, 61, 76, 92,
 97, 100, 108, 117, 120, 122, 124,
 125

Beyt-i Harâm 33

Beyt-i Şerîf 27, 36, 42, 43

Bilgegil, Kaya 7, 135

Bilig 16, 157

Bilmen, Ömer Nasuhi 218, 219, 224

Biltekin, Halit 76, 77, 132, 133, 151,
 167

I. Bayezid 100

I. Selim 124

Bir Mahlasın Değişik Okunuşları
Üzerine 111

Bolu 121

Böyle Buyurdu Sûfî 221

Buhara 22

Buharî 223

Burhân-ı Kâtî 228, 233

Bursa 21, 22, 23, 24, 25, 60, 61, 121

Bursalı 99

Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler
Ansiklopedisi 24

Burusa 30, 34, 40, 42

Büyük Farsça-Türkçe Sözlük 231

Büyük İslâm İlmihali 218, 219, 224

Büyük Nazireler Mevlid ve Mevlid'de
Millî Çizgiler 3

Büyük Türk Klasikleri 26

- C -

Câm 103

Câmî 104, 105, 106, 107, 155

Câmî, Abdurrahman 103

Câmî'ül-Hikâyât 91

Câmîi Ebî Eyyub 39

Câmîü'n-Nezâir 6, 16, 61, 114, 115,
 119, 125, 128, 129, 130, 151

Canım, Rıdvan 92, 100, 112, 113, 122

Cebrail 221

Celâl-zâde Mustafa Çelebî 25

Cem 240

Cemaleddin Aksarayî 21

Cemaleddin Muhammed b. Alaaddin
Muhammed 122

Cemşid ü Hurşid 123

Cenâb-ı Hak 162

Cengiz, H. Erdoğan 178

Ceylan, Ömür 221

Cezerî 100

Cezerî Kasım Paşa 99

Cezerî-zâde Şemseddin Mehmed 100

Cinanî 4

*Crosscultural Transgressions,
research*

*Models in Translation Studies II
Historical and Ideological issues*
13

- Ç -

Çağatay edebiyatı 15, 61, 85

Çağatayca 124

*Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir
Bakış* 266

Çâkerî Sinan Beg 4

Çakıcı, Bilal 160

Çavuşoğlu, Ali 2, 61

Çelebî Mehmed 75

Çetindağ, Yusuf 61, 84

Çetinkaya (Aktaş), Mürüvvet 178

*Çeviri ve Aktarma Bağlamında
Osmanlı Divan Şiirini Yeniden
Düşünme ile ilgili Öneriler* 13

- D -

Dâ'î 16, 151

Danişmend, İsmail Hami 23, 26

Demircioğlu, Cemal 13, 14

Dereşeki 42, 43

Derman, M. Uğur 226, 227

Devellioğlu, Ferit 2

Devhatü'l-Meşayih, 23, 24, 27, 40, 48

Dilçin, Cem 2, 4, 6, 12, 130, 134, 141,
142, 169, 170, 178, 218

Diriözler Armağanı 1, 3, 153

Divan Edebiyatı 132, 160

Divan edebiyatı 5

Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü 23

Divan Edebiyatı Yazıları 172

Divan ekolü 18

Divan şairi 217, 218

Divan şairleri 12, 20

*Divan Şairlerinin Gazellerinde Harf
Tercihleri ve Redif Hususu* 169

Divan şiiri 18, 61, 91, 20, 127, 132,
152, 217, 218, 223

Divân Şiirinde Âhenk Unsurları 242

Divan Şiirinde Belge Redifler 172

Divan Şiirinde Gazel 130, 169

Divan Şiirinde Musammatlar 178

Divan Şiirinde Na't 162

Divan Şiirinde Nazire Gelenegi 3

*Divan Şiirinde Paralel ve Ortak Söz
Yapılarından Metin Eleştirisinde
Yararlanma* 141

*Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine
Dair Birkaç Örnek* 218

Divan-ı Câmî 103, 104, 105, 106, 107,
133

Divan-ı Hucendî 116, 117

Divan-ı Hümayun 25

*Divan-ı Kemâlî 'd-dîn Mes'ûd
Hucendî* 116, 154

Dîvan-ı Muhyiddin 263

Divan-ı Selmân-ı Sâvecî 123

Divanlar Üstüne Eleştiriler 124

Diyarbakır 120

Diyar-ı Acem 108

Doğan, Muhammed Nur 125

Doğu 11

Duhâ 162

Duha 265

- E -

Ebî Eyyub Enşârî 41, 43

Ebtahî 105

Edebî Mektuplar 221

Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)
7, 135

Edebiyat Lügati 2

Edebiyat Sohbetleri 3

Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü 2

*Edebiyatımızda Kalıp sözler ve Divan
Şiirinden Dört Örnek* 229

Edirne 25, 30, 34, 40, 42, 43, 60, 91,
96, 113, 122

Edirne Şairleri 92, 122

Edirne Şehrengizi 117

Edirneli 111

Edirneli Nazmî 5, 101, 102, 103, 111, 113, 119, 122, 124, 125, 149

Edirneli Nazmî Mecmaü'n-Nezâ'ir, İnceleme, Tenkitli Metin 1, 3, 61, 127

Efdal-zâde 34, 40, 42, 43, 44

Efdal-zâde Hamideddin Efendi 24

Eğirdirli Hacı Kemâl 5, 61, 113, 114, 115, 119, 122, 125, 128, 129, 151

Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâiri, Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme 6, 132, 151

Emîn-i Vahy 166

Enbiyâ 163

Eren, Hasan 1

Erünsal, İsmail E. 100

Ervâm 31

Erzi, Adnan 121

Eski Türk edebiyatı 14, 17

Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz 2

Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar 221

Eski Türkiye Türkçesi 114

Eyüp Sultan 28

Eyyub 43

Eyyub el-Ensârî 42

- F -

F. Steingass 231

Fâ'izî 23, 39, 49, 50

Fadâi Divanı, 160

Faik Reşat 108

Fars 6, 12, 13, 103, 157, 234, 249, 251, 264, 265, 267

Farsça 8, 12, 14, 15, 16, 58, 104, 115, 120, 123, 124, 133, 142, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 162, 166, 169, 179

Farsça Divan 97

Farsça-Arapça 58, 172, 231

Farsça-Arapça mülemma 15, 104, 166, 262, 263

Fatih 60, 99, 113

Fatih Divanı 125

Fatih Divanı ve Şerhi 125

Fatih Millet Kütüphanesi 100

Fatih Sultan Mehmed 60, 91, 96, 100, 108, 111, 125

Fazlu'llah Hurufî 120

Fenarî 21, 30, 36, 39, 44, 168

Fenarî Alaaddin 22

Fenarî-zâde 23

Fenarî-zâde ailesi 25

Fenarî-zâde Muhyi'd-dîn Efendi 40, 42

Fenarî-zâde Muhyiddîn Çelebî 21, 24, 250

Fenarî-zâdeler 250

Ferdî 160

Ferhâd 140

Ferheng-i Fârsî 231

Fevayidü'l-Kiber 84, 90

Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu 226, 227

Firak-nâme 123

Fransız 16, 157

From Discourse to Practice: Rethinking "Translation" (Terceme) and Related of Text Production in the Late Ottoman Literary Tradition 13

Fuzûlî 8, 76, 234

- G -

Galata 44

Gamî 16, 22, 151

Garâ'bü's-Sıgar 84, 86, 87, 88, 89, 90, 136, 137

Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziya 231

Germiyan 75

Germiyanoglu Yakup Bey 75

Gibb, E. J. Wilkinson 2, 5, 61, 76, 92, 97, 100, 108, 120

Gül ü Sabâ 91,

Güldeste-i Riyâz-ı İrfân 248

Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân 21

Gül-i Sad-berg 116

Günay Kut Armağanı 4, 14, 58

- H -

Habîb 166
 Habibullah 162
Hâb-nâme 76
 Hac 26, 30, 41, 42, 43, 219
 Haccü'l-haremeyn 29
Hâce Selmân 29, 45, 154
 Hacer-i Esved 219
 Hacı Bayram-ı Velî 75
 Hacı İvaz Paşa 113
Hadâ'ikü's-Şakâ'ik 23, 24, 34, 48, 248
 Hadım Ali Paşa 25, 30, 33, 117
 Haffî 111
 Hafız Divanı 230
 Hafız-ı Şîrâzî 97, 115
 Hafî 60, 110, 111, 112, 140, 141
 Hâin Ahmed Paşa 25,
 Hak 26, 29, 41, 43, 45, 154, 207
 Hak Resul 169
 Halil 21, 104, 140
 Halil Paşa 22,
Halk ve Divan Şiirinin Müsterekleri
Üzerine Denemeler 232
 Hamdi Döndüren 22
 Hamel burcu 224
 Hamza 21, 40
 Harem 219
 Harem-i muhterem 30
 Harem-i şerîf 41, 43
Har-nâme 76
 Hasan Paşa 22
Hasb-ı Hâl-i Sâfi 100
 Hasköy 96
 Hassân 19, 58, 150
 Hassan (Dihlevî) 56
 Hâşim 105
 Hâşimî 105
Hâşiye Alâ Şerh-i Miftâh 44
 Hâtem-i Nübüvvet 166
 Hâtem-i Tayy 30
 Hatîb-zâde 34, 40, 42, 43, 44
 Hatîb-zâde Muhyiddin 24
 Hayrû'l-Verâ 166
Hazâyinü'l-Ma'ânî 84
 Hazret-i Eyyub 44
 Hazret-i Hak 165, 166
 Herat 22, 84, 103
Heşt Bihişt 23, 54

Heşt Bihişt Sehî Tezkiresi 28
 Hıristiyanlık 26
Hidâye 35, 41, 43, 44
 Hidayet Güneşi 166
 Hindû 190
 Hint üslûbu (Sebk-i Hindî) 103, 115
 Hoca Selmân (Savecî) 153
 Horasan 103
 Hû 176
 Hucend 115
 Huda 106
 Hudeybiye 164
 Huffî 111
 Hufî 111
 Hurufî 120
 Hurufilik 120
 Husrev 56, 140
 Hüseyin Ayan 120
 Hüseyin-i Baykara 84, 103
 Hüsnî 160
Hüsrev ü Şirin 76
 Hz. Ali 159, 161, 166
 Hz. İbrahim 104
 Hz. Muhammed 223
 Hz. Peygamber 159, 160, 161, 162,
 164, 165, 166, 221, 229

- I -

Irak üslûbu (Sebk-i Irakî) 115, 123
Istîlâhâtü's-Şi'riye 2

- İ -

İbrahim 223
 İbrahim Paşa 27
İleriye Yönelik Araştırmalarla İlgili
Olarak Eski Türk Edebiyatı
Sahasında Yazılmış Olan
Tercüme Metinleri
Değerlendirmelerde İzlenecek
Yöntem/ler Neler Olmalıdır? 14
İlmî Araştırmalar 169
İlmiye Sal-nâmesi 23, 24, 42, 48
 II. Bayezid 60, 91, 99, 117, 123
 II. Mehmed (Fatih) 22, 60, 125
 II. Murad 21, 60, 75, 113
 İmadüddîn 119
 İmam-ı Âzam 21
 İngiliz 16, 157

- İpekten, Halûk 2, 23, 108, 109, 139, 143, 170, 178
İpşirli, Mehmet 23, 24
İran 22, 26, 56, 75, 1003, 126, 164, 231
İran şairleri 2, 19, 46, 56, 58, 59, 60, 61, 153, 249
İran şiiri 61
Îsâ 117
İsen, Mustafa 3, 18, 21, 46, 61, 76, 91, 167, 177
Îsî 114
İslâm kültürü 162 163
İslâmî edebiyat 11, 12, 157
İstanbul 25, 28, 30, 40, 42, 43, 91, 96, 108, 117, 122, 125, 127, 238
İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu 23, 264
İstanbul'un Fethinin 550. yılı Anı Kitabı, 142
İvaz Paşa-zâde 113
İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 23
İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu 252, 265
- J -
- Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları* 4, 14, 58, 170
- K -
- Kabe 106, 155, 219
Kabe-i Şerîfe 26, 35, 41
Kabe-i Şerîfu'llâh 29
Kadeh Duası ve Şerhine Dair 221
Kadı Burhanettin Divanı'nda Nazım Şekilleri ile İlgili Bazı Tespitler 179
Kâdirî Çelebî 26, 35, 38
Kalem Güzeli, 226
Kalpaklı, Mehmet 218
Kamer Suresi 164
Kâmûs Tercümesi 233
Kâmus-ı Türkî 1
Kâmusu'l-A'lâm 21, 23, 43
Kanar, Mehmet 231
Kanunî Sultan Süleyman Han 43
Kaplanoglu, Raif 24
Karaismailoğlu, Adnan 16, 57
Karaman 31, 37, 40, 50, 91, 121
Karamanlı Nizamî 107
Karamanlı Nizamî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı 108, 109, 143
Karaörs, Mehmet Metin 84, 156
Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları
Açısından Klâsik Türk Edebiyatı ile İran Edebiyatı 16 157
Kasım 100
Kasım Paşa 100
Kasım Paşa b. Abdullah 100
Kasım Paşa, Cezerî 100
Kastamonu 91, 125
Kâtib Çelebî 23, 61, 76, 92, 97, 100, 108, 111, 113, 120, 122, 124
Kâtip Şevkî 122
Kaya, Önal 84, 84
Kemâl (Kemâl-i Hucendî) 56, 57, 49, 60, 115, 116, 117, 150
Kemal Paşa-zâde Şemseddin Ahmed 26
Kemâl üslubı 171
Kemâl-i Hucendî 15, 58, 59, 60, 115, 154, 172, 249
Kerem Kasidesi 60
Keşfü'l-Hafa 265
Keşfü'z-zünûn an-Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn 23, 61
Kılıç, Filiz 4, 22, 23
Kınalı-zâde 49, 50, 61, 76, 92, 97, 100, 108, 111, 113, 117, 120, 122, 124, 125
Kınalı-zâde Hasan Çelebî 22, 32, 47
Kınalı-zâde Tezkiresi 24
Kîmyâ-yı Sa'âdet 91
Kisrâ Sarayı 164
Klâsik Şiirimizde Bilinmeyen Bir Deyim: El oyunu 231
Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları, 179, 223, 229, 231
Klâsik Türk Şiirinde Güneş Tutulması ve Bununla İlgili İnaniş ve Âdetler 223
Konya 107, 108
Kostantiniyye 34
Köksal, M. Fatih 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14,

19, 61, 100, 101, 102, 103, 111,
112, 119, 122, 124, 126, 127,
128, 130, 131, 132, 179, 223,
229, 231, 230
Körfez seferi 26, 27, 42
Kösoğlu, Nevzat 26
Kur'an 26, 28, 31, 162, 164, 238, 265
Kur'an-ı Kerim 230, 267
Kurbî 4
Kureşî 166
Kurnaz, Cemâl 4, 12, 18, 19, 23, 58,
61, 76, 167 172, 221, 232
Kut, Günay 23, 45, 84
Kutluk, İbrahim 22, 23, 47, 48
Küçük Emir Efendi 28, 44
Kütahya 75, 76

- L -

*Labial "Hı"nın Çevriyazıda Yazımı
Sorunu* 266
Latîfî 4, 23, 29, 30, 46, 50, 61, 76, 91,
92, 97, 100, 108, 111, 113, 117,
120, 122, 124, 125
Latîfî Tezkiresi, 24, 46, 61, 91
Lenk-Fâhte usulü 228
Levend, Âgâh Sırrı 4, 11, 12, 13, 14,
156, 157
Levlâk 106
Leylâ ve Mecnun 12, 53, 61, 91
Lugat-nâme 231
Lûgat-i Nacî 1

- M -

Macit, Muhsin 242
Mağnis 233
Mağribî 58, 60, 126
Mahbûb-ı Hudâ, 166
Mahmud 141
Mahmud Paşa 96, 97, 100, 108
Makbul İbrahim Paşa 25
Manisa 91, 125
Mantiku't-Tayr 54
Mart 91
Maveraü'n-nehir 21, 115
Mecdî 23, 24, 26, 27, 28, 34, 48, 49,
50, 61, 76, 108, 125, 250
Mecelletü'n-Nisâb 23
Mecmaü'n-Nezâ'ir 1, 3, 5, 6, 101,

102, 103, 111, 119, 124, 125,
126, 127, 128, 130, 149
Mecmu'atü'n-Nezâ'ir 17, 57
Mecnun 173, 174
Mecûsî 164
Mehmed 97, 125
Mehmed Süreyyâ 43, 48, 61, 97, 100,
108, 117, 120, 122, 124, 125,
Mehmed Tahir 21, 22, 23, 44, 61, 76,
92, 100, 108, 120, 122
Mekke 31, 164
Mekke-i Mükerrreme 42
Mekkeli 105
Mengi, Mine 118
Mermer, Ahmet 15, 16, 17, 157
Merve 219
Merzifon 123
Mesih 117
Mesihî 4, 60, 116, 118, 119, 131
Mesihî Divanı 118
Mesnevî 230
Meşâ'irü's-Şu'arâ 23, 24, 30, 46, 47
Mevlânâ Muhyî'd-dîn Çelebî el
Fenarî 28
Mevlâyî 188
Mısır 22, 25
Miftâh 43
Mihr ü Mâh 91
Millî Folklor 17
Mirac 221
Miras, Kâmil 52
Mitridat 233
Molla Camî 15, 29, 45, 58, 103, 133,
153, 154, 159, 172, 249
Molla Fenarî 21, 22, 28, 30, 32, 248
Molla Fenarî Camii 22
Molla Kâbız 26,
Molla Şemseddin Fenarî 24
Molla Veliyyüddîn Efendi 107, 107
Morkoç (Ertek), Yasemin 6, 7, 17, 16,
61, 112, 114, 115, 119, 128, 129,
130, 151, 152
Muallim Nacî 1
Muhammed 174
Muhammed bin Ali 34,
Muhammed el-Fenarî 40, 42
Muhammed Mu'in 231
Muhammed Şah 22, 23

Muhammed Şah Çelebî 24,
 Muhammed Şâh Efendi 40, 42, 43
 Muhammediye 34, 230
 Muhyî (sürekli geçiyor)
 Muhyî Çelebî 24, 30
Muhyî Divanı (sürekli geçiyor)
 Muhyî Efendi 24, 32
 Muhyî'd-dîn Çelebî 27, 36, 37, 38
Muhyî'd-dîn Çelebî Divanı 262
 Muhyî'd-dîn Efendi el-Fenarî 39,
 Muhyî'd-dîn Efendi Fenarî-zâde 42,
 43
 Muhyî'd-dîn Fenarî 38,
 Muhyî'd-dîn Muhammed Fenarî-zâde
 44
 Muhyiddin Arabî 21
 Muhyiddin Çelebî 22, 23, 24, 29, 34,
 248
 Muhyiddîn Çelebî el-Fenarî 24
 Muhyiddîn Efendi 42
 Muhyiddin Muhammed bin Ali el
 Fenarî 263
 Muhyiddin Muhammed Şah 22
 Muhyî-i dîn 36, 41, 44
 Muhyî-i Fenarî 168
 Muktedâ-yı Mürselîn 166
 Muradiye Medresesi 60
 Musâ 140
 Mustafa 166
 Müeyyed-zâde 30
 Müeyyed-zâde Abdurrahman Çelebî
 91
 Müfettihü'l-ebvâb 27, 41
Münazara-i Gül ü Hüsvrev 91
Münşeat 97
 Mürsel Rahmet 166
 Müslüman 122, 218
 Müstakîm-zâde (Süleyman Sadedin
 Efendi) 2, 23, 40, 48, 50
*Müstakîm-zâde'nin Istılâhâtü'sh
 Şi'riye'si* 2
 Mütercim Âsım Efendi 228, 233

- N -

Nâilî 6, 130
 Nakış beste 228
Nakkaş Safî 99
Nakş-ı Hayal 4

Nakşibendî 103
 Nalbant (Özkan), Bilge 84, 151
Nâ-tamâm Tefsîr-i Şerîf 44
 Nazire edebiyatı 3
*Nazire Kavramı ve Klâsik Türk
 Şiirinde Nazire Yazıcılığı* 1, 3, 153
*Nazire The Will-o'-the Wisp of
 Ottoman Divan Poetry* 3, 126
Nazire Zevki 3
Nazire-Perdâzlık 2, 3, 10
 Nazmî 28
 Nebe 238
 Necatî 4, 17, 58, 60, 61, 76, 91, 92, 93,
 94, 95, 96, 100, 113, 125, 137,
 138, 144, 146, 147, 148, 151,
 185, 264
Necatî Bey Divanı 92, 151
 Necef 105, 133, 155
 Nemrud 140
 Nesimî (Seyyid İmadeddîn) 60, 119,
 120, 140, 119
Nesimî Divanı 120
Nevâdirü'n-Nihaye 84, 85, 89
Nevâdirü'sh-Şebâb 84, 86, 88
 Nevayî 17, 60, 84, 85, 86, 87, 88, 89,
 90, 136, 137, 151, 156
 Nevayî dili 85
Nevin Önberk Armağanı 264
Ney-nâme 76
 Nigâr 203, 228
 Niyazî-i Dîger 4
 Nizameddin 21
 Nizamî (Karamanlı) 60, 107, 108, 109,
 110, 136, 137, 138, 140, 141,
 143
 Numân 1774
 Nureddin Abdurrahman Camî 103
 Nûr-ı Hudâ 166
 Nusaybin 120

- O -

Ocak, Tulga 264
 Okumuş, Ömer 103
 Olgun, Tahir 220, 221
XVI. Yüzyılda Türk Dünyası 26
 Onay, Ahmet Talat 220, 221, 223,
 225, 228, 230, 232, 233, 234,
 235, 236, 239, 240

XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen
Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı
Visalî'nin Bilinmeyen Şiirleri 17
 19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi 152
 19. Yüzyıl Sonu Türk Edebiyatında
 'Tercüme' Kavramı 14
 XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde
Toplumsal Hayatın İzleri:
Divanlardan Yansıyan
Görüntüler 218
 18. yy. da Yazılmış Bir Divan
Edebiyatı Terimleri Sözlüğü 2
 XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve
Eser Üzerine Değerlendirmeler
 4
 Ortaköy 121
 Osmaniye 23
 Osmanlı 13, 16, 21, 75, 124, 157
Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler
 218
Osmanlı Gazelinin Uzunluğunda
Görülen Gelişmeler: 16. Yüzyılda
Durum 170
 Osmanlı kültürü 13
Osmanlı Müellifleri 21, 44
Osmanlı Şair Okulu 4, 58
 Osmanlı şairleri 18, 84, 100
Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri
 85
Osmanlı Şairlerinin Gözlemciliği ve
Klasik Edebiyatımızda Realiteye
Dair 218
Osmanlı Şeyhülislâmları 23
Osmanlı Şiir Tarihi 2
Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri
Sözlüğü 2, 225
Osmanlı Tarihi 21
 Osmanlı toplumu 218, 217
 Osmanlıca 13
Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik
Lügat 2
 Owens, G.M. Meredith 23, 46
 - Ö -
 Ölmez, Mehmet 266
 Ömer 119
 Ömer b. Hattâb 21
 Ömer b. Mezid 17, 57, 113

Önge, M. Yılmaz 235
Örneklerle Türk Şiir Bilgisi 2, 170
 Örs, Derya 228, 233
Ötelerden Bir Ses 3
 Özcan, Abdülkadir 23, 48
 Özdemir, Nebi 232
 Özön, Mustafa Nihat 2
 Öztekin, Özge 218
 Öztuna, Yılmaz 228
 Öztürk, Mürsel 228, 233

- P -

Pakalın, Mehmet Zeki 2, 225
 Paker, Saliha 13
 Pala, İskender 2, 239
 Parlatır, İsmail 3, 11
Persian-English Ditionary 231
Pervane Beg Nazire Mecmuası 61,
 112, 141
 Pirî Mehmed Paşa 25

- R -

Rab 106, 155, 169
 Redhouse, Sır Cames W. 1
Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 3
 Resûl-i Hak 166
 Reşid Efendi (Millet Ktp) 262, 263
Risaletü'n-Nushiyye 121
 Riyazî 4, 38, 48, 49
Riyazü's-Su'arâ 38, 48
 Rum 19, 30, 31, 32, 33, 35, 37, 40, 50,
 56, 58, 105, 133, 155, 166, 173
 Rumeli 22, 26, 27, 30, 36, 38, 39, 40,
 41, 42, 43
 Rumeli Hisarı 28, 42, 43

- S -

Sadî-i Şirazî 115
Sadrü's-Şerîa 35, 41, 42, 43
 Safâ, 219
 Safer 40
 Sâfi (Cezerî Kasım Paşa) 19, 149, 56,
 57, 59, 60, 99, 100, 102, 103,
 148, 150
 Safî Ali Şâh 123
Sâfi Divanı 100
Sahib-i Livâ, 166
Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i

- Sarih Tercümesi ve Şerhi* 52
 Sahn 30
 Sahn-ı Seman Medresesi 25
 Sakarya Nehri 121
 Samî 92, 100
Sanat Ansiklopedisi 234, 235
Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü 235
Saruhan 31, 37, 40, 50
 Save 122
Sebk-i Şinâsî Şiir, 115, 123
 Sehî (Bey) 4, 27, 28, 45, 46, 49, 50, 60, 61, 76, 92, 96, 97, 100, 107, 108, 11, 113, 117, 119, 124, 125, 153, 154
Sehî Tezkiresi 23, 24, 45, 46, 61, 119
Sehi, Latîfî, Âşık Çelebî Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi 4, 47
 Selânîk 100
 Selimî 124, 138, 144
Selim-nâme 125
 Selmân (Selmân-ı Savecî) 19, 45, 58, 122, 123, 58, 60, 150, 249
 Semaniye medreseleri 34
 Semerkad 22
 Sertkaya, Osman Fikri 85
 Servet 221
 Sevr (burcu) 224
 Seyyid 119
 Seyyid İmadüddin Nesimî 119
 Seyyid Şerîf 35, 41, 42, 43
 Seyyidi'l-Enâm 33
 Sırp 96
Sicill-i Osmanî 23, 43, 48
 Siroz 26, 27, 36
 Sîrus Şemîsâ 115, 123
 Sivas 232
 Sivrihisar 121
 Sözen, Metin – Tanyeli, Uğur 235
Starting Overagain: Some Suggestions for Rethinking Ottoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission 13, 16, 157
Sûdî Hâfız Şerhi 234
 Sultan 30
 Sultan Bâyezîd 30
 Sultan I. Mehmed 125
 Sultan Medresesi 22, 25, 34, 40, 42
 Sultan Mehmed 60, 125
 Sultan Muhammed 39
 Sultan Murad 113
 Sultan Selim (I.Selim, Selimî, Yavuz) 60, 14
 Sultan-ı Enbiyâ 166
 Sultanü'ş-şuarâ 61
 Suûd Bey 220, 221
 Sühâ 107, 224
 Süleyman Han 41
 Süleymaniye Kütüphanesi 221
 Sünbüle burcu 224
 - Ş -
 Şâh Çelebî 28
 Şâh-ı Nübüvvet 166
 Şâh-ı Şeffî' 166
 Şahinoğlu, Nazif 115
Şair Padişahlar 124, 126
 Şat 172
 Şeh-i Necef 166
 Şehzâde Mahmud 122
 Şehzâde Mustafa 96
Şem ü Pervane Mesnevîleri 179
 Şemseddin 92, 100
 Şemseddin el-Fenârî 34, 43
 Şemseddin Muhammed 21, 40
 Şemseddin Muhammed bin Hamza el Fenârî 21
 Şemseddin Samî 1, 21, 22, 23, 24, 43, 61, 76, 108, 112, 113, 117, 124, 126
 Şems-i Kureşî, 166
 Şentürk, Ahmet Atilla 218
Şerh-i Du'â-yı Kadeh 221
Şerh-i Miftâh 35, 41, 42
 Şevkî 60, 122, 131
 Şevval 26, 41
 Şeyh Camî (Molla Camî) 60, 103, 158, 166
 Şeyh Ekmeleddin 21
 Şeyh Gâlib 6, 130
 Şeyh Kemal (Kemâl-i Hucendî) 115, 116, 56, 60
 Şeyh Muhammed Şîrîn 126
 Şeyhî 15, 16, 19, 56, 58, 59, 60, 61,

75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 91,
113, 133, 135, 145, 149, 150,
151, 156, 158, 159, 166
Şeyhî Divanı 77, 76, 151, 167
*Şeyhî Divanı, İnceleme, Tenkitli
Metin, Dizin* 167
Şeyhî Divanını Tetkik 76
Şeyhî'nin Har-nâmesi, 76
*Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirini, İnceleme
Metin* 76
Şeyhü's-Şu'ara 76
Şeytan 49
Şiir Dili ve Türk Şiir Dili 139
Şiir ve Edebiyat Sohbetleri 3
Şiraz 120
Şîrîn 56
Şirvan 120

- T -
Tabakatü'l-Memalik 25
Tâbi'î 4
Tâhir 97
Tahirü'l-Mevlevî 2, 5
Takiyy-i Tefazzulî 123
Talî'î 125, 60
Talîkâ Alâ Sadrî's-Şerîa 44
Tanpınar, A. Hamdi 18, 152
Tanrı 121, 176
Tanyeri, Mehmet Ali 124
Tarama Sözlüğü 231
Tarîk-i Hak 189
Tarlan, Ali Nihat 61, 62, 76, 92, 142,
151
Tarz-ı Hasen 115, 171
Tatçı 23, 61, 121, 149
*TDVİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm
Ansiklopedisi)* 132, 160
Tebriz 120
Tekindağ, Şehabeddin 96, 97
Temmuz 218
Tevarih-i Âl-i Osman 122
Tevfik Fikret 2, 3, 10, 11
*Tevfik Fikret'in Dil ve Edebiyat
Yazıları* 3
*Tezkirelere Göre 16. Asrın Sonun
Kadar Türk Edebî Kültür Hayatı*
218

*Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı
İsimler Sözlüğü* 23
Tezkiretü's-Şu'arâ 22, 23, 29, 30, 32,
38, 46, 47, 48
Timurtaş, Faruk Kadri 76, 114
Tokdemir, Sadettin 25
Tolasa, Harun 2, 4, 18, 46, 47, 61
Toska, Zehra 14
Tosya 123
*Translation as Terceme and Nazire
Culture-bound Concepts and
their Implications for a
Conceptual Framework for
Research on Ottoman
Translation
History (Terceme ve Nazire
Olarak Çeviri)* 13
Tuhfe-i Nâilî, 23, 61
Tuman, Nail 23, 61, 76, 92, 97, 100,
108, 112, 113, 118, 119, 120,
122, 124, 125
Tûr 140, 241
Turkish and English Lexicon 1
Türk 56, 103, 105, 126
Türk Ansiklopedisi 2
Türk Çocuk Oyunları 232
Türk Dili 178, 218
Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 2
*Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II
(Divan Şiiri)* 130, 169, 178
Türk dünyası 222, 223
Türk edebiyatı 76, 84, 103
*Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve
Aruz* 170
Türk Edebiyatı Tarihi 4
Türk Edebiyatında Murabba 178
*Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan
Şiiri* 218
*Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri
Ansiklopedisi* 228
Türk şairler 56, 58, 231
Türk şiiri 61
Türkay, Kaya 84
Türkçe 8, 12, 14, 15, 16, 58, 81, 87,
2, 93, 94, 95, 103, 104, 115, 120,
21, 124, 125, 142, 154, 153,
54, 155, 156, 157, 159, 169, 172,
79, 180, 222, 223, 231, 245, 246,

49, 251, 264
Türkçe Divan 97, 120
Türkçe Divan Dibaceleri 160
Türkçe Sözlük 1
 Türkçe-Arapça mülemma 171, 172
 Türkçe-Farsça-Arapça 46
Türkçenin Tarihsel Sözlüğü 180
 Türkiye 84
 Türkolog 12
Türkoloji Dergisi 111, 141

- U -

Umay Günay Armağanı 17
 Uzunçarşılı, İsmil Hakkı 21

- Ü -

Ümmü Gülsüm 22
 Ünver, İsmail 99, 110
 Üzgör, Tahir 160

- V -

Vedud 36
 Veliyyüddin Efendi 60
Wiener Zeitschrift 126

- Y -

Yakub 174
 Yavuz Sultan Selim 124, 125
 Yazıcı, Tahsin 123
 Yazır, Mahmud Bedreddin 226
Yazma Eserlerde Kullanılan Alet ve Malzemeye Dair 226, 227
 Yedikule 96
 Yenişehir 21,
 Yeniterzi, Emine 162, 164
 Yıldırım Bayezid 21
 Yılmaz, Yakup 112, 141
 Yunan 233
 Yunus 150
 Yunus Emre 54, 60, 121, 149, 176
Yunus Emre Divanı 121, 149
 Yusuf 122
 Yusuf Bâlî 21, 22, 30, 34
 Yusuf Bâlî bin Muhammed el Fenarî 22
 Yusuf Sinaneddin 75
Yusuf ve Züleyhâ 12
 Yücel, Bilal 97

- Z -

Zahîr-i Faryâbî 4
 Zamanî 4
 Zilkade 28, 41, 91
 Ziya Şükün 231
 Zü'l-Celâl 114
Zübdetü'l-Eş'âr 23, 39, 49
 Zülâli 60, 119